TEXTBOOK OF
COLLOQUIAL TIBETAN
REVISED EDITION

GEORGE N. ROERICH AND L. PHUNTSHOK LHALUNGPA

BIBLIOTHECA HIMALAYICA

SERIES II VOLUME 3

Edited by

H. K. KULÖY

PUBLISHED BY VIRENDRA KUMAR FOR MANJUSRI PUBLISHING HOUSE
KUMAR GALLERY SUNDERNAGAR MARKET NEW DELHI-11 INDIA

TEXTBOOK
OF
COLLOQUIAL TIBETAN

(Dialect of Central Tibet)

by
GEORGE N. ROERICH
AND
LOBSANG PHUNTSHOK LHALUNGPA

བོད་སྐད་ཀྱི་རྣམ་གཞག །

SECOND EDITION

REVISED AND ENLARGED
BY

LOBSANG PHUNTSHOK LHALUNGPA

MAÑJUŚRĪ
PUBLISHING HOUSE
NEW DELHI 1972

First Published 1957
Reprinted 1972

THE PURPOSE OF
BIBLIOTHECA HIMALAYICA
IS TO MAKE AVAILABLE WORKS
ON THE CIVILIZATIONS AND NATURE
OF CENTRAL ASIA AND THE HIMALAYAS

BIBLIOTHECA HIMALAYICA
© H. K. Kuløy

Printed in India at TAJ OFFSET PRESS, Delhi-6

THIS IS A LIMITED EDITION
OF 1000 COPIES

DE LUXE EDITION : 200
LIBRARY EDITION : 800
THE PRESENT COPY IS

NO. 956

NOTE : Passages in the text which are marked with a vertical line in the left hand margin have been phonographically recorded. This recording is accompanying the book or available separately. See pages 2-11, 88 and 257.

PAGE

Preface to the first edition i
Preface to the second (revised) edition v

PART I
GRAMMAR

SCRIPT AND PRONUNCIATION 1
Suffixes 5
Prefixes 8
Notes on Pronunciation 15
Tones 23
MORPHOLOGY 24
Noun 24
Adjective 33
Pronouns 36
Numerals, time, weights etc. 46
Verb 58
Verbal Noun 77
Declension of verbs 81
Adverbs 89
Outline of syntax 92
The Honorific Language 93

PART II
CONVERSATIONAL EXERCISES

I. Tibetan sentences 103
II. Conversation with a newly-arrived traveller 118
III. Conversation with a Tibetan wool trader 121
IV. Conversation with a Tibetan servant 122
V. Conversation between a police officer and a Tibetan pilgrim ... 124
VI. Conversation between two neighbours 125
VII. Going on an expedition 127
VIII. Conversation between two Tibetans 131
IX. Discussing the climate and customs of Tibet 136
X. Presenting a petition 148
XI. On Tibetan artisans 151
XII. On Tibetan artisans 154
XIII. On the building of houses in Tibet 159
XIV. A Tibetan Major reporting to his superior officer about an encounter with bandits 160
XV. Conversation with a Doctor 165
XVI. Tibetan Entertainment 166
XVII. A mediator discussing the settlement of a case 172
XVIII. A Tibetan recollecting his life 176
XIX. A general conversation 181
XX. Conversation between a teacher and his pupil 182

PART III
VOCABULARY

Vocabulary A—Y 187
Additional vocabulary 245
Useful religious terms 246
Political terms (newly coined) 249
Military terms 252
Legal terms 253
Birds, animals 254
School, medical terms, kinship 255
House and furniture 256
Useful phrases 257
RHYMING TERMS 260
TIBETAN PROVERBS, IDIOMATIC EXPRESSIONS ... 263
APPENDIX :
TIBETAN HANDWRITING 275
BIBLIOGRAPHY 280

PREFACE TO THE FIRST EDITION

The suggestion to write a Textbook of Colloquial Tibetan came from Mr. K. K. Sen, Deputy Commissioner, Darjeeling. Most of the grammars of the Colloquial Tibetan have long ago become unobtainable. Most of them appeared at the beginning of the present century, and thus describe the language as it was some fifty years ago. Since then momentous events have taken place in the life of the Land of Snows, and the most conservative of nations began to feel the increasing impact of the outside world. New ideas began to penetrate the mountain barriers forming the borders of the country, and the language had to adjust itself to new requirements. Loan-words became more numerous and new words and expressions were coined. The object of this textbook is to provide a handbook for those who wish to acquire a knowledge of modern colloquial. The textbook consists of three parts. First comes the grammar, then the conversational exercises accompanied by a vocabulary in which the words are arranged in the order of the English alphabet. Each word is first given in its modern pronunciation which is followed whenever possible by the corresponding literary form. Thus the student on hearing a Tibetan word spoken can easily find it in the vocabulary. Each conversational exercise is given in transcription and in the Tibetan script. The first exercises are translated into English to facilitate understanding. Two specimens of conversations in the Tsang and Khams dialects are included.

The authors were fortunate to have been able to discuss the manuscript with Ra-ra T̥ʳü-ku, of the House of T̥ʳentᵒoŋ, now studying Sanskrit in India, and thus benefit by his advice. His kind help is gratefully acknowledged.

George N. Roerich.

LOBSANG PHUNTSHOK LHALUNGPA
Officer-in-Charge of Tibetan Students,
Darjeeling.

Kalimpong, 1952.

དཔར་ཐེངས་དང་པོའི་སྔོན་བརྗོད

༄༅། དེ་ཡང་བོད་སྐད་སློབ་དེབ་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་སྒྲིག་དགོས་ཞེས་རྒྱ་གར་རྡོ་རྗེ་གླིང་གི་རྫོང་དཔོན་མི་རྗེ་སེན་མཆོག་གིས་བཀའ་སྩལ་ཞིང་། ད་ཕན་སྐད་ཀྱི་བརྗོད་ཚུལ་ལ་འགྱུར་ལྡོག་དང་། མཐོ་དམན་གྱི་དབྱེ་བ་རིམ་པར་དར་ནས་ལོ་བརྒྱ་ཕྲག་ལས་མ་སོང་བའི་སྟབས་ཀྱིས་ཕལ་སྐད་ལ་ཟུར་དུ་སྲུམ་དགས་མ་བྱུང་བ་དང་། བར་སྐབས་བརྡ་གསར་པ་འགའ་ཤས་ཡུལ་གཞན་གྱི་དེ་ལྟར་ལག་ལེན་བྱེད་བཞིན་པ་དང་། ཚིག་དང་བརྗོད་ཚུལ་གསར་པ་མང་པོ་ཆགས་པ་བཅས་ལ་བརྟེན་ད་ལམ་གྱི་སྐད་དེབ་འདིའི་ཐོག་མར་སྐད་ཀྱི་རྣམ་གཞག་དང་། ཕལ་སྐད་དང་། ཞི་སའི་བཀའ་མོལ། ཚིག་མཛོད། དེ་དག་གི་སྒྲའི་བརྗོད་ཚུལ་དང་། དག་ཆ། སྒྲ་བསྒྱུར་བཅས་དབྱིན་ཇིའི་སྐད་ཡིག་ཏུ་བསྒྲིགས་པ་ཡང་། རྒྱ་བོད་བློ་གསར་ཀུན་ལ་སྨན་པའི་སླད་དུ་མ་ཟད། མཁས་དབང་རག་ར་རིན་པོ་ཆེས་ཁམས་སྐད་དང་། གཙང་སྐད་ཕྲན་བུ་བསྒྲིགས་པར་མཛད་པར་སྐད་དེབ་རྩོམ་པ་པོ་ཟུང་གིས་ཉུང་ཞིང་དགའ་བས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞེས་གསོལ་རྒྱུ། སྨྲས་སྨྲས་པ། ཚད་མས་དག་པ་འཇིག་རྟེན་སྣང་བའི་གཏེར། སྔོན་ཚེ་འཕགས་ཡུལ་མཁས་པའི་སྙིང་གི་ནོར། ད་ཀོ་གངས་ལྗོངས་སྐད་ཀྱི་བང་མཛོད་དུ། མངོན་པར་གྱུར་དེ་ལྷ་མིག་འདི་ཡིས་ལོངས། སྐྱན་པས་འཇིག་རྟེན་གཡོ་བ་དོན་ལྡན་འགས། བརྡ་དང་བརྡ་དག་མཐུན་པའི་རྟོགས་དཔྱོད་ཀྱིས། འཁྲུལ་པ་སེལ་ཞིང་ཡང་དག་ཐ་སྙད་ལུགས། རྒྱས་པར་བྱེད་པ་ས་སྟེང་མཁས་པའི་ལས། རང་ཕྱོགས་བློ་གྲོས་སྣང་བའི་མིག་ཉི་མེད། གཞན་ཕྱོགས་ཚིག་གི་འཁོར་བར་སྤར་འཐམ་ཅན། སྟབས་ལེགས་ཚིག་གི་གོམ་པ་འཁྱོར་བཞིན་དུ། ཕྲག་དོག་རྩོད་པའི་གཡང་ལ་བག་ཡོད་མཛོད། ལྷག་བསམ་སྙིང་པོ་རྩི་སྨན་དྭངས་མའི་ཁྲོང་། ཀུན་ཕན་གཏམ་གྱི་སྦྲུར་བ་མངར་མོ་འདེབས། བློ་གསར་རོ་འཛིན་གཡོ་བའི་གཉེན་གྱུར་ཏེ།

གཏམ་བཟང་སླ་བའི་དཔང་པོར་འགྱུར་བར་སྨོན། ཀྱིན་བཟང་ཧོ་ཧྲིའི་ཟམ་པ་ཚུགས་པའི་རྩོར། གསར་སྙིང་རིགས་གཞུང་ཟེང་གི་འདུ་འགོད་ཅན། འཕགས་བོད་ནོར་ལྡན་མཁས་པའི་སྤྱོད་བཟང་གིས། ས་ཀུན་ཕན་བདེའི་དཔལ་གྱིས་གང་གྱུར་ཅིག། ཅེས་མཁས་དབང་མི་ཧྲི་རོལ་རིག་མཆོག་དང་། ཕྲན་བོད་གཞུང་བོད་ཡོན་ལེགས་སྤྲེལ་བྱེད་པོ་རྩེ་དྲུང་བློ་བཟང་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་སྐད་དེབ་བརྩམས་པའི་སྔོན་བརྗོད་དུ། ཕྲན་གོང་མིང་པས་བྲིས།། །།

PREFACE TO THE SECOND EDITION

There has been a great demand for a second edition of this textbook, now presented with the hope that the revisions and additions will enhance its value.

With a few deletions from parts I and II, the net increase of pages is around fifty. Suffixes and prefixes have been dealt with at some length, as has the declension of verbs. Two sections have been added to the conversational exercises. The vocabulary has been considerably extended to include more modern terms, useful phrases, rhyming terms, and proverbs.

Another new feature in the present edition is the section on Tibetan calligraphy illustrating the different types of handwritten Tibetan. Throughout the book, blank pages for notes have been interspersed, and selected important passages have been registered on a phonographic record available separately or with the book.

Since the book has been reproduced by offset with corrections on the text itself, the student will hopefully excuse the uneven quality of the corrections, revisions and additions.

August, 1971 LOBSANG PHUNTSHOK LHALUNGPA

དཔར་ཐེངས་གཉིས་པའི་སྔོན་བརྗོད།

༄༅། །སློབ་དེབ་འདི་སྔར་དུ་དཔར་སྐྲུན་དགོས་རྒྱུའི་རེ་འབོད་གནང་མི་ཆེས་ཤིན་ཏུ་མང་བས། བློ་གསལ་···ཀུན་ལ་སྨན་སྣད་ཞུ་དག་དང་སྔོན་ཕྱི་ཞུས་ཏེ་དཔར་ཐེངས་གཉིས་པ་···འདི་འགྲེམས་སྤེལ་ཞུས་པ་ཡིན།

ལེའུ་དང་གཉིས་ནས་ཕྲེ་ཆ་རེ་ཟུང་ཞུས་པས··· ད་ཆ་སློབ་དེབ་འདིར་ཤོག་གྲངས་ལྔ་བཅུ་སྐོར་ཡོད་ཙིང་འཕྲུལ་རྟེས་ཀྱི་འཇུག་རྩོལ་རྒྱས་པར་བཀྲས། བྱ་ཚིག་རྣམས་མདོར་བསྡུས། ཕལ་སྐད་ཀྱི་ཡིག་རྒྱུགས་ཁག་གཉིས་ཀྱིས་གསར་དུ་ཁ་བསྐངས···བརྗོད་ཚིག་ཆེས་སྤེལ་ཕྱིས་དེང་དུས་ཀྱི་ཚིག་གསར་དང་། ཕན་ཐོག་ཆེ་བའི་སྦྲ་དབྱངས། གཏམ་དཔེ་སོགས་ཀྱང་སྣོན་ཡོད།

ཡང་དཔར་ཐེངས་གཉིས་པ་འདིའི་ནང་གལ་···ཆེའི་འཕར་སྣོན་ཞིག་ལ་བོད་ཀྱི་ཡིག་གཟུགས་ཀྱི་འཁྱེར་བཟོ་དང་ཡིག་གཟུགས་འདྲ་མིན་ཁག་གི་དཔེ་རིས། བརྗོད་ཐོ་འགོད་···བྱེད་ཤོག་སྟོང་ཐ་ཐོར་མགོ་འཛུག་གང་སར་བཞག་ཡོད་པ་མ་ཟད···གལ་ཆེར་འདམས་སྒྲུག་ཀྱིས་དཔེ་བརྗོད་ལག་འཁྱེར་ཤས་སྐད་པར···འཁོར་ལོའི་ནང་བཙུག་ཡོད་པ་ཕྱག་དེབ་འདི་མཉམ་དུ་ཚམ་ཟུར་དུ་བཞེས་ཚོག་རྒྱུ།

ཕྱག་དེབ་འདི་དཔར་ཐེངས་དང་པོའི་དཔེ་དེབ་དེ་གའི་སྟེང་ཞུ་དག། སྔོན་ཕྱི་ཞུས་ཏེ་འདྲ་དཔར་ལུགས་སུ་དཔར་···བསྐྲུན་ཞུས་པས། ཕྱི་སྔོན་བཙོས་གསུམ་སོགས་སུ་ཡིག་འབྲུ་སྐྱོན་ཆད་ཆ་མ་མཉམ་པར་སློབ་གཉེར་བ་ཚོར་བཟོད་གསོལ་ཞུ་རྒྱུ་བཅས། ལྷ་ལུང་བློ་བཟང་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས། ཕྱི་ལོ་༡༩༨༡ ཟླ་༤ ཚེས་ལ་བྲིས།

Part I

GRAMMAR

SCRIPT AND PRONUNCIATION

The dialect of the Ū (dbUs) province where Lha-sa, the capital of Tibet, is situated, is the most important dialect of Tibet. It is the language of the only densely populated district of Tibet, the language of the capital, the language of Tibetan officialdom, and the everyday idiom of the learned class. It is understood almost everywhere in Tibet, and in some places even supersedes the local dialects. It is the most evolved dialect of all the Tibetan dialects rapidly moving to a state of things when the tone and position in a sentence will determine the meaning of words. The dialect has six fundamental characteristics :—

(1) The loss of all prefixes and suffixes.

(2) The palatalization of vowel and consonants.

(3) The change of all voiced consonants into unvoiced of corresponding class, and the preservation of voiced after prefixes.

(4) The loss of the final dental nasal, and the nasalization of the preceding vowel.

(5) The development of consonantal diphthongs, and the simplifying of compound consonants.

(6) The important part played by the tone or acoustic pitch.

The phonetic structure of the Modern Central Tibetan (the dialects of Ū and Tsang) differs greatly from that of the written language codified in the 7th-8th centuries A.D. The spoken Tibetan developed along different lines, and represents a distinct linguistic milieu. The language of the Tibetan official class shows a tendency to incorporate forms and expressions peculiar to the epistolary style of the written language, the so-called yi-ke (yig-skad). In recent years the epistolary style has been greatly influenced by the spoken language, and this is especially true of the Ū province. It seems, we are witnessing the gradual formation of a new literary style which will eventually bridge the gulf between the written and spoken languages.

The Tibetan script which evolved from the Central Indian script of the 6th-7th centuries A.D. consists of thirty-four letters—thirty consonants and four vowels. As in the Nāgarī alphabet each consonant is followed by the vowel 'a'. We are giving the script in the usual order adopted by the Tibetan grammarians and followed by scholars as the lexicographical order in their dictionaries of the Tibetan language.

1st group or ka-sde	ཀ་	ka	ཁ་	kha	ག་	ga	ང་	ṅa
Pron.		ka		k°a		ka, ga		ŋa
2nd group or ča-sde	ཅ་	ča	ཆ་	čha	ཇ་	ǰa	ཉ་	ña
Pron.		ča		č°a		ča, ǰa		nya
3rd group or ta-sde	ཏ་	ta	ཐ་	tha	ད་	da	ན་	na
Pron.		ta		t°a		ta, da		na
4th group or pa-sde	པ་	pa	ཕ་	pha	བ་	ba	མ་	ma
Pron.		pa		p°a		pa, ba		ma
5th group or tsa-sde	ཙ་	tsa	ཚ་	tsha	ཛ་	dza	ཝ་	wa
Pron.		tsa		ts°a		dza		wa
6th group or ža-sde	ཞ་	ža	ཟ་	za	འ་	'a	ཡ་	ya
Pron.		ša		ṣa				ya
7th group or ra-sde	ར་	ra	ལ་	la	ཤ་	śa	ས་	sa
Pron.		ra		la		śa		sa
8th group or ha-sde	ཧ་	ha	ཨ་	a				
Pron.		ha		a				

Vowels: ཨི་ i, ཨེ་ e, ཨུ་ u, ཨོ་ o.

According to native Tibetan grammarians there is no separate sound 'a', it being inherent in each of the sounds of the Tibetan alphabet.

Formation of words by one single consonant

	ཁ་	ང་	ཆ་	ཇ་
Pron.	k'a	ŋa	č'a	ča
Trans.	mouth	I	pair	tea
	ཉ་	ད་	ར་	ལ་
Pron.	nya	ta	ra	la
Trans.	fish	now	goat	mountain pass
	ཤ་	ས་		
Pron.	śa	sa		
Trans.	meat	earth		

Words formed by two single consonants

[Each syllable should be marked with a dot (·)]

	ཀ་བ་	ཀ་ཤ་	ཁ་ས་	ཉ་པ་
Pron.	ka-pa	ka-śa	k'e-sa	nya-pa
Trans.	a brave man	mushroom	yesterday	fisherman
	ཉ་ཤ་	ར་ཤ་	ཕ་པ་	ཕ་མ་
Pron.	nya-śa	ra-śa	p'a-pa	p'a-ma
Trans.	fish (meat)	goat meat	father	parent
	ཨ་མ་	མ་མ་	ཝ་ལ་	
Pron.	a-ma	ma-ma	wa-la	
Trans.	mother	nurse	black horse	

Words combined with vowels

	མི་	རི་	ལི་	ཆུ
Pron.	mi	ri	li	čʿu
Trans.	man	mountain	pear	water
	བུ་	སུ་	ཚེ	མེ་
Pron.	pu	su	tsʿe	me
Trans.	boy, son	who	duration of life	fire
	ཟེ་	ཞོ་	སོ་	རི་མོ་
Pron.	z̤e	śo	so	ri-mo
Trans.	horse's mane	curd	tooth	drawing
	ཞི་མི་	ཀུ་ཤུ	ཉི་མ་	ནེ་ཚོ་
Pron.	ši-mi	ku-śu	nyi-ma	ne-tso
Trans.	cat	apple	sun, day	parrot

The letter 'ba' as a succeeding syllable should generally be pronounced 'wa'

	ཁ་བ་	ཚ་བ་	ར་བ་	ཐོ་བ་
Pron.	kʿa-wa*	tsʿa-wa	ra-wa	tʿo-wa
Trans.	snow	heat	fence	hammer
	རེ་བ་	ཆེ་བ་	ཁུ་བ་	ན་བ་
Pron.	re-wa	čʿe-wa	kʿu-wa	na-wa
Trans.	hope	bigger	juice	to fall sick
	ངུ་བ་	ཟ་བ་	ཉོ་བ་	དུ་བ་
Pron.	ŋu-wa	ṣa-wa	nyo-wa	tu-wa
Trans.	to cry	to eat	to buy	smoke

*Used in the Tsang dialect and in literary Tibetan.

The letter 'b' is pronounced 'ba' when preceding a syllable

	བ་མོ་	བ་ར
Pron.	pa-mo	pa-ra
Trans.	cow or dew	cowshed

Simple consonants without prefixes or suffixes

	ཀ་པ་ལི་	ཁོ་	ག་རེ་	ཁོ་ཚོ་
Pron.	ka-pa-li	k'o*	ka-re	k'ots'o*
Trans.	skull	he	what	they
	ག་ས་ག་ལ་	ང་ཚོ་	ཆེའུ་	ད་ལོ་
Pron.	ka-sa-ka-la	ŋats'o	t'eu	ta-lo
Trans.	everywhere	we	flower-bud	this year
	ཐོ་	དོ་པོ་	བུ་མོ་	ཚ་པོ་
Pron.	t'o	to-po	pu-mo	ts'a po
Trans.	list	load, luggage	girl, daughter	hot
	ཞེ་ས་			
Pron.	še-sa			
Trans.	polite			

* These pronouns are used by superiors for porters, labourers, criminals, etc., and are also used by the latter among themselves.

The cardinal numerals (see page 46)

	གཅིག་	གཉིས་	གསུམ་	བཞི་
Pron.	čik	nyī	sum	ši
Trans.	1	2	3	4
	ལྔ་	དྲུག་	བདུན་	བརྒྱད་
Pron.	ŋa	ṭ'uk	dụ̈	g'e
Trans.	5	6	7	8
	དགུ་	བཅུ་		
Pron.	gu	ču		
Trans.	9	10		

SUFFIXES

Many words are formed by a combination of simple consonants and suffixes. The ten suffixes are :

ག	ང	ད	ན	བ	མ	འ	ར	ལ	ས
ga	*nga*	*da*	*ṅa*	*ba*	*ma*	*'a*	*ra*	*la*	*sa*

	ལག་པ་	མིག་	ཡག་པོ་	ནག་པོ་
Pron.	lak-pa	mik	yak-po	nak-po
Trans.	hand, arm	eye	good	black

	ནང་	ཁང་པ་	རིང་པོ་	མང་པོ་
Pron.	naŋ	kʻaŋ-pa	riŋ-po	maŋ-po
Trans.	home, in	house	long	many
	ཁོང་	ཁོང་ཚོ་	ལུང་པ་	
Pron.	kʻoŋ	kʻontsʻo	luŋ-pa	
Trans.	he	they	country	

	ཡོད་	མེད་	རེད་	མ་རེད་
Pron.	yö	me	re	ma-re
Trans.	to have	not to have	is, yes	is not
	ཡིན་	མིན་	ཆེན་པོ་	
Pron.	yī̤	mē̤	čʻē̤-po	
Trans.	yes, am, are	no, am not, (we) are not	big	

	ཁབ་	ཐབ་	ཡབ་	ནུབ་
Pron.	kʻap	tʻap	yap	nup
Trans.	needle	oven	father	west
	ཟམ་པ་	བུམ་པ་	ཡུམ་	རུམ་
Pron.	s̤am-pa	pum-pa	yum	rum
Trans.	bridge	vase	mother	rug
	ཟུར་	གུར་	ཟེར་	སེར་པོ་
Pron.	s̤ur	kur	s̤er	ser-po
Trans.	corner	tent	rays	yellow
	བལ་	ཡུལ་	ཁལ་	ཐལ་
Pron.	pē	yǖ	kʻē	tʻē
Trans.	wool	country	load	dust
	སུས་	ཆོས་	རས་	ལས་
Pron.	sǖ	čʻö	rē	lē
Trans.	by whom	religion, phenomenon	clothes	action
	ལས་ཀ་			
Pron.	le-ka			
Trans.	work			

Note that the suffix 'r' in quite a few cases is not pronounced distinctly, whereas the preceding consonant is softened and lengthened :

	མར་	ཐོག་མར་	མིག་ དམར་
Pron.	mā	tʻo-mā	mik-mar or min-mā
Trans.	butter	at first	Tuesday

Simple words having one suffix each

	རག་	ཐིག་	མིག་	ལུག་	དུག
Pron.	rak	tʻik	mik	luk	tuk
Trans.	dam	line, dot	eye	sheep	poison
	མུ་ཏིག་	ལྷག་པ་	ཕག་པ་	ལག་པ་	འུག་པ་
Pron.	mu-ti	lhak-pa	pʻak-pa	lak-pa	ʺuk-pa
Trans.	pearl	wind	pig	hand	owl
	ཐུག་པ་	གང་	ཆང་	ཐང་	ནང་
Pron.	tʻuk-pa	kaŋ	čʻaŋ	tʻaŋ	naŋ
Trans.	broth	full	beer	plain	in, home
	ཁང་པ་	ངང་པ་	ཐང་ཀ་	ལུང་པ་	ཐུང་ཐུང་
Pron.	kʻaŋ-pa	ŋaŋ-pa	tʻaŋ-ka	luŋ-pa	tʻuŋ-tʻuŋ
Trans.	house	water fowl	painted scroll	country	short
	ཞིང་ཀ་	ཚོང་པ་	ཞང་ཞང་	རིང་པོ་	རིང་བ་
Pron.	šiŋ-ka	tsʻoŋ-pa	šaŋ-šaŋ	riŋ-po	riŋ-wa
Trans.	field	trader	uncle (maternal)	long	length
	རིང་ཤོས་	དང་པོ་	མང་པོ་	མང་བ་	མང་ཤོས་
Pron.	riŋ-śȫ	taŋ-po	maŋ-po	maŋ-wa	maŋ-śȫ
Trans.	longest	first	many	more, numerous	most
	ཡང་པོ་	ཡོད་	མེད་	རེད་	མ་རེད་
Pron.	yaŋ-po	yö	me	re	ma-re
Trans.	light (in weight)	have	not to have	is, are	is not
	འོད་	བོད་	ཡིན་	མིན་	རིན་
Pron.	ʺö	Pö	yį	mę	rį
Trans.	light	Tibet	am, are	am not, are not	price
	སེན་མོ་	ཆེན་པོ་	ལན་	ཁབ་	ཐབ་
Pron.	sē-mo	čʻę̄-po	lę	kʻap	tʻap
Trans.	nail	big	answer or message	needle	oven
	ཡབ་	རབ་	ནུབ་	ལབ་པ་	ལམ་ཀ་
Pron.	yap	rap	nup	lap-pa	laŋ-ka
Trans.	father	excellent, the best	West	to say	road

The 'a suffix is used as an orthographical device and is therefore not illustrated.

	པར་	མར་	ཡར་	མར་	ཤར་
Pron.	par	mā	yā	mā	śar
Trans.	photograph, printing	butter	upward	downward	East
	ཚུར་	ཕར་	བར་	པིར་	གུར་
Pron.	ts'ur	p'ā	par	pir	kur
Trans.	here	there	between	paint brush	tent
	ཟུར་	ཁལ་	བལ་	ཏིལ་	ཞལ་
Pron.	ṣur	k'ē	pē	til	śē
Trans.	corner	load	wool	sesame seed	mouth (hon.)
	ཡོལ་བ་	རོལ་མོ་	རུས་	ལུས་	དུས་
Pron.	yo-la	ro-mo	rǖ	lǖ	tǖ
Trans.	curtain	cymbal, music	caste	body	time
	སུས་	པུས་མོ་			
Pron.	sǖ	pī-mo			
Trans.	by whom	knee			

The two post-suffixes

There are two post-suffixes, ས་ 'sa' and ད་ 'da' which are used after the words having a suffix. Modern grammer uses only ས་ whereas ད་ was simply dropped. Like prefixes and suffixes whose pronunciation is modulated, the sub-suffix is not pronounced exactly, but it has a lengthening effect on the whole syllable (of which it is the last part).

The sub-suffix is added to those words ending in the following suffixes :

Examples : ག 'ga' ང 'ŋa' བ་ 'ba', མ་ 'ma',

རོགས་ 'rō' ཟངས་ 'ṣāŋ' ཐབས་ 't'ap' ཁམས་ k'am

Analysis : the first letters of the four words in the example above (ར , ཟ , ཐ , ཁ་) are the principal consonants and the sound of each constitutes the main pronunciation, whereas the suffixes (ག , ང , བ , མ) and the sub-suffix (ས) act occasionally to lengthen the sound of the main vowel

As a point of interest it may be noted that in many cases in some Tibetan dialects such as Ladakhi, Sikkimese and Gyarong, the suffixes, super-additional or subjoined letters are pronounced.

Other examples

	ཕོགས་	རིགས་	ཤུབས་	ཞབས་
Pron.	p'o	rik	śup	šap
Trans.	pay, salary	caste, kind	scabbard	foot (hon.)

PREFIXES

The prefix is unavoidable in the formation of words, since a major part of the vocabulary consists of words which are combined with a pfefix, a super-addition or a subjoined letter. Students are urged to be patient in proceeding with the study of Tibetan language. They should be aware of the importance of the various sets of compound letters so essential for the formation of words. Any attempts at composition without mastering these compound letters is futile. Once familiar with them, students will find it easier to proceed with the study of Tibetan, and they will also find it easier to learn written Tibetan.

The five silent prefixes

There are five silent prefixes, and these are necessary to distinguish words of different meanings.

ག ga ད da བ ba མ ma འ 'a

Example of how words with prefixes are spelled and pronounced.

གཡུ་

Ga-'o-y'a shap-c'u *is pronunced* y'u (turquoise), i. e. 'Ga' followed by 'y'a' along with 'u' is 'y'u'.

དགུ་

Da-'o-g'a shap-c'u *is pronounced* g'u (nine),i.e. 'Da' followed by 'ga' along with 'u' is 'g'u'.

བཞི་

Ba-'o'sha gigu *is pronounced* shi (four) i.e. 'Ba' followed by 'sha' along with 'I' is 'shi'.

མགོ་

Ma-o'ga naro *is pronounced* go (head) i.e. 'Ma followed by 'ga' along with 'o' is 'go'.

འདི་

A'o da gigu *is pronounced* di (this) i.e. 'a' followed by 'da' along with 'i' is 'di'.

Words preceded by prefixes and ending with suffixes

The prefixes are as a rule left unpronounced whereas suffixes vary as explained earlier.

	གཅིག་	གཉིས་	གདོང་	
Pron.	čik	nyī	doŋ	
Trans.	one	two	face	
	གསོད་པ་	དཔུང་པ་	དམག་མི་	དམག་
Pron.	sö-pa	puŋ-pa	ma-mi	ma
Trans.	kill	shoulder	soldier	war
	བཙོང་	བསད་པ་	བཟོས་པ་	
Pron.	tsoŋ	se-pa	s̤ö-pa	
Trans.	onion	killed	made	
	གཟའ་	མདའ་	མེ་མདའ་	མཐོང་བ་
Pron.	s̤ā	dā	mendā	tʻoŋ-wa
Trans.	planet day	arrow	gun	to see
	འདུག་	འཇའ་	འཇམ་པོ་	
Pron.	du	jā	ǰam-po	
Trans.	to exist, there is	rainbow	soft	

Compound Consonants

There are seven sets of compound consonants. The first four are the subjoined letters, and the three others are prefixed (or better: super-added) letters.

These are, like prefixes and suffixes, indispensable in the formation of words. The subjoined letters are known as འདོགས་ཅན་གྱི་ཡི་གེ or སྨད་འདོགས་ཅན། Some of them produce sounds which any single consonant cannot produce. Most of the super-added letters (མགོ་ཅན་གྱི་ཡི་གེ) modulate sound so imperceptibly that one cannot discern them from the sound of simple consonants.

The seven consonants with a subjoined 'ya' (ཡ་བཏགས། *ya-btags*)

	ཀྱ་	ཁྱ་	གྱ་	པྱ་	ཕྱ་	བྱ་	མྱ་
Transcr.	kya	khya	gya	pya	phya	bya	mya
Pron.	ts'a	č^{c}'a ts^{c}'a	g'a ǰ'a	č'a	č^{c}'a	č'a	nya

The thirteen consonants with a subjoined 'r' (ར་བཏགས། *ra-btags*).

	ཀྲ་	ཁྲ་	གྲ་	ཏྲ་	ཐྲ་	དྲ་	པྲ་
Transcr.	kra	khra	gra	tra	thra	dra	pra
Pron.	ṭ^{r}a	ṭ^{rc}a	ṭ^{r}a ḍ^{r}a	ṭ^{r}a	ṭ^{rc}a	ṭ^{r}a ḍ^{r}a	ṭ^{r}a

	ཕྲ་	བྲ་	མྲ་	ཤྲ་	སྲ་	ཧྲ་
Transcr.	phra	bra	mra	śra	sra	hra
Pron.	ṭ^{rc}a	ṭ^{r}a ḍ^{r}a	ma	śa	sa ṭ^{r}a	hra

The six consonants with a subjoined 'l' (ལ་བཏགས། *la-btags*).

	ཀླ་	གླ་	བླ་	རླ་	སླ་	ཟླ་
Transcr.	kla	gla	bla	rla	sla	zla
Pron.	la	la	la	la	la	da

The sixteen consonants with a subjoined 'wa' (ཝ་ཟུར་བཏགས་པ། *wa-zur btags-pa*).

	ཀྭ་	ཁྭ་	གྭ་	ཅྭ་	ཉྭ་	ཏྭ་	དྭ་	ཙྭ་
Transcr.	kwa	khwa	gwa	čwa	ñwa	twa	dwa	tswa
Pron.	kā	k^{c}ā	gā	čā	nyā	tā	dā	dā

	ཚྭ་	ཞྭ་	ཟྭ་	རྭ་	ལྭ་	ཤྭ་	སྭ་	ཧྭ་
Transcr.	tshwa	žwa	zwa	rwa	lwa	śa	swa	hwa
Pron.	ts^{c}ā	šā	s̤ā	rā	lā	śā	sā	hā

The twelve consonants with a prefixed 'r' (ར་མགོ། *ra-mgo*).

	རྐ་	རྒ་	རྔ་	རྗ་	རྙ་	རྟ་
Transcr.	rka	rga	rṅa	rja	rña	rta
Pron.	ka	ga	ŋa	ja	nya	ta
	རྡ་	རྣ་	རྦ་	རྨ་	རྩ་	རྫ་
Transcr.	rda	rna	rba	rma	rtsa	rdza
Pron.	da	na	ba	ma	tsa	dza

Words formed with compound consonants

	ཀྱི་	ཁྱི་	གྱི་	ཕྱག་
Pron.	gi	k'i	gi	č'a
Trans.	of	dog	of	hand (hon)
	བ་ཕྱུག་	བྱ་	ཁྲ་	གྲི་
Pron.	pa-č'u	č'a	ṭ'a	ṭ'i
Trans.	cow	bird	falcon	knife
	གྲོ་	གྲུ་	གྲངས་ཀ་	དྲི་མ་
Pron.	ṭ'o	ṭ'u	ṭ'aŋ-ka	ṭ'i-ma
Trans.	wheat	boat	numeral	smell
	གླང་	གློག་	བླ་མ་	
Pron.	laŋ	lok	la-ma	
Trans.	ox	electricity	spiritual master	
	ཟླ་བ་	གཟའ་ཟླ་བ་		
Pron.	da-wa	Sā Da-wa		
Trans.	moon, month	Monday		

The ten consonants with a prefixed 'l' (ལ་མགོ། *la-mgo*).

	ལྐ་	ལྒ་	ལྔ་	ལྕ་	ལྗ་
Transcr.	lka	lga	lṅa	lča	lja
Pron.	ka	ga	ŋa	ča	ja
	ལྟ་	ལྡ་	ལྤ་	ལྦ་	ལྷ་
Transcr.	lta	lda	lpa	lba	lha
Pron.	ta	da	pa	ba	lha

The eleven consonants with a prefixed 's' (ས་མགོ། *sa-mgo*).

	སྐ་	སྒ་	སྔ་	སྙ་	སྟ་	སྡ་
Transcr.	ska	sga	sṅa	sña	sta	sda
Pron.	ka	ga	ŋa	nya	ta	da
	སྣ་	སྤ་	སྦ་	སྨ་	སྩ་	
Transcr.	sna	spa	sba	sma	stsa	
Pron.	na	pa	ba	ma	tsa	

Words formed with compound consonants

	སྐེ་	རྒན་པ་	རྔ་	རྗེ་པོ་
Pron.	ke	gẽ-pa	ŋa	je-po
Trans.	neck	elder	drum	exchange
	རྟ་	རྡོ་རྗེ་	རྨ་	རྩ་བ་
Pron.	ta	dorje	ma	tsā
Trans.	horse	sacred sceptre ("thunderbolt")	wound	root
	ལྔ་	ལྕེ	ལྟ་བ་	ལྷ་
Pron.	ŋa	če	ta-wa	lha
Trans.	five	tongue	to look	god
	སྙིང་རྗེ་	སྡོད་པ་		
Pron.	nyiŋ-je	dö-pa		
Trans.	compassion	to sit		

In the Modern Central Tibetan the prefixed letters are as a rule left unpronounced.

Ex. གཅིག། gčig, 'one', pronounced čik~či.

མཁན་པོ། mkhan-po, 'abbot', pronounced kʰẽ-po.

The consonantal combination 'db' has the value of a semi-vowel 'w'.

Ex. དབང་། dbaṅ, 'power', pronounced waŋ.

In case 'db' is followed by a subjoined 'ya', the last one is only pronounced.

Ex དབྱངས། dbyaṅs, 'tune', pronounced yaŋ.

NOTES

As a rule the presence of a prefix before a voiced initial preserves its voiced pronunciation.

Ex. སྒོ། sgo, 'door', pronounced go.

འདི། 'di, 'this', pronounced di.

རྒད་པོ། rgad-po 'old', pronounced ge-po.

When occurring at the beginning of the second syllable of a compound, the prefixed 'r' is pronounced. Ex. རྡོ་རྗེ། rdo-rje, 'thunderbolt, vajra', pronounced dorje.

The final consonants are as a rule dropped in Modern Central Tibetan, and affect the preceding vowel, its timbre and quantity. Final suffixal 's' is always dropped, and the preceding consonant is treated as if it were a final. The vowel preceding a final -gs is usually lengthened, especially in syllables at the end of compounds.

Ex. གནས་ལུགས། gnas-lugs, 'news, situation', pronounced nē-lū, but luk-sȫ, 'custom, manner' (ལུགས་སྲོལ། lugs-srol).

Final 'd', 'l' and 's' are usually dropped, and the preceding vowels palatalized, and lengthened in the case of 'l' and 's'.

Ex. འདོད་པ། 'dod-pa, 'wish', pronounced dö-pa.

དཀྲོལ་རྒྱག་པ། dkrol-rgyag-pa, ṭʳȫ-ǰ'a-pa, to carve, but yǖ, 'country' (yul, ཡུལ།).

སྤོས། spos, 'incense'. pronounced pȫ.

Final 'r' is often dropped and the preceding vowel lengthened.

Ex. མར། mar, 'butter', pronounced mā.

ཐོག་མར། thog-mar, 'at first', pronounced tʿo-mā.

Final dental 'n' is usually dropped and the preceding vowel palatalized, nasalized and lengthened.

Ex. བདུན། bdun, 'seven', pronounced dų̈̄.

བློན་ཆེན། blon-čhen, 'minister', pronounced lǫ̈̄-čʿę̄.

Sometimes in individual pronunciation it is changed to a bilabial nasal 'm' before bilabial 'p'.

Ex. yim-pa, instead of the usual yį̄-pa (ཡིན་པ། yin-pa, to be).

čʿ'im-pa-re, 'he went', instead of čʿ'į̄-pa-re (ཕྱིན་པ་རེད། phyin-pa-red).

འ་ 'a is a soft guttural spirant whose pronunciation varies according to dialects. In Modern Central Tibetan it has the sound of a semi-vowel.

Ex. འོས་ཐོ། 'os-tho, 'vote', pronounced ^{u}ȫ-tʿo.

འུག་པ། 'ug-pa, 'owl', pronounced ^{u}uk-pa.

འོ་མ། 'o-ma, 'milk', pronounced ^{u}o-ma.

When met with as a prefix of the second syllable of a compound it has frequently a nasal pronunciation, and nasalizes and lengthens the preceding vowel.

དགེ་འདུན། dge-'dun, 'saṃgha', pronounced gę̄-dų̈. Buddhist monk
གོ་འཕང་། go-'phaṅ, 'rank, spiritual stage' pronounced gomp^{c}aŋ.
བཀའ་འགྱུར། bka'-'gyur, 'Kangyur', pronounced Kaŋg'ur.

When standing at the end of a syllable it lengthens the preceding vowel.

Ex. བཀའ། bka', 'order', pronounced kā.
ནམ་མཁའ། nam-mka', 'sky', pronounced nam-k^{c}ā.

Notes on Pronunciation.

Consonants:

k(a)—unvoiced velar. Before a, o, u, has its equivalent in the English 'k'. Before 'i' and 'e' has a softer sound and is articulated much further forward in the mouth.

kar-ma, 'star'. སྐར་མ། skar-ma.
kā, 'pillar'. ཀ་བ། ka-ba.
ke, 'language'. སྐད། skad.

k'—the palatalized form of the above, the effect being as if a very short y-sound came between consonant and vowel.

k'e, 'nothing'. གང་ཡང་། gaṅ-yaṅ.
k'e-sa, 'place of birth'. སྐྱེ་ས། skye-sa.

k^{c}(a)—unvoiced aspirate velar.

k^{c}a, 'face'. ཁ། kha.
k^{c}ar, 'fort'. མཁར། mkhar (pronounced with strong aspiration).
k^{c}ę̄-po, 'abbot'. མཁན་པོ། mkhan-po (pronounced with soft aspiration).

k^{c}'—the palatalized form of the above.

k^{c}'e, 'you'. ཁྱེད། khyed.
k^{c}'er-wa, 'to carry'. འཁྱེར་བ། 'khyer-ba.
k^{c}'im-ts^{c}ē, 'neighbour'. ཁྱིམ་མཚེས། khyim-mtshes.

g(a)—voiced velar. Has preserved its voiced character after prefixes. In all other cases became an unvoiced velar.

go, 'door'. སྒོ། sgo.
gom-pa, 'monastery'. དགོན་པ། dgon-pa.
gu, 'nine'. དགུ། dgu.
ge-gę̄. 'teacher'. དགེ་རྒན། dge-rgan.

g'—the palatalized form of the above sound. ' is a very reduced gliding sound which often disappears altogether softening the preceding consonant.

g'e-po, 'king'. རྒྱལ་པོ། rgyal-po.
g'e, 'eight'. བརྒྱད། brgyad.
g'ę̄, 'ornament'. རྒྱན། rgyan.

In some cases the palatalized velar has become a palatal affricate:

ku-ǰ'ę̄, honorific of g'ę̄, 'ornament'. སྐུ་རྒྱན། sku-rgyan.
ǰ'a, 'hundred'. བརྒྱ། brgya.
ǰ'a-gar, 'India'. རྒྱ་གར། rGya-gar.

Between two vowels either retains its voiced character or becomes a voiced velar fricative.

ǰ'a-gar~ǰ'a-gā, 'India'. རྒྱ་གར། rGya-gar.
da-γa~da-ga, 'that, that very thing'. དེ་ག། de-ga.
ta-γa-tsē, that much དེ་ག་ཙམ། de-ga-tsam.

Labials:

p(a)—unvoiced labial. At the beginning of a syllable a slight aspiration is discernible.

Pö, 'Tibet'. བོད། Bod.
pa, 'cow'. བ། ba.
pu, 'son'. བུ། bu.

pʻ(a)—aspirated unvoiced labial. The aspiration is distinctly heard.

pʻa-lam, 'diamond'. ཕ་ལམ། **pha-lam.**
pʻak, 'pig'. ཕག། phag.
pʻuk, 'cave'. ཕུག། phug.
pʻo, 'male'. ཕོ། pho.

b(a)—voiced bilabial. In Modern Central Tibetan found only after prefixes.

bu, 'insect'. འབུ། 'bu.
bum, '100,000'. འབུམ། 'bum.
bē-pa, 'frog'. སྦལ་པ། sbal-pa.
bom-po, 'thick'. སྦོམ་པོ། sbom-po.

[The aspirated voiced bilabial 'bh' is found only in Sanskrit and other Indian Loan-words]

t(a)—unvoiced front dental, often pronounced with slight aspiration.

ta, 'horse'. རྟ། rta.
ta-wa, 'view'. ལྟ་བ། lta-ba.
tö̜, 'meaning'. དོན། don.
tę̄, 'support'. རྟེན། rten.

tᶜ(a)—aspirated unvoiced front dental, pronounced with a strong aspiration.

tᶜak-pa, 'rope'. ཐག་པ། thag-pa.

tᶜaŋ, 'plain'. ཐང་། thaṅ.

tᶜik-pa, 'drop'. ཐིགས་པ། thigs-pa.

tᶜur, 'descent'. ཐུར། thur.

tᶜē-pa, 'to go'. ཐེགས་པ། thegs-pa.

tᶜo, 'lightning'. ཐོག། thog.

d(a)—voiced front dental. In Modern Central Tibetan preserves its voiced character when preceded by a prefix.

dā, 'arrow'. མདའ། mda'.

duŋ, 'spear'. མདུང་། mduṅ.

dṻ, 'seven'. བདུན། bdun.

dẹ-pa, 'truth' བདེན་པ། bden-pa.

di, 'this'. འདི། 'di.

ṭʳ(a)—consonantal diphthong in which the chief element is a cacuminal dental articulated by the tongue-tip against the hard palate. This is the pronunciation of the following compound consonants of the Tibetan script: ཀྲ་ kra, གྲ་ gra, ཏྲ་ tra, དྲ་ dra, པྲ་ pra, བྲ་ bra, སྲ་ sra.

ṭʳom-dā, 'pistol'. ཀྲོམ་མདའ། krom-mda'.

ṭʳi 'knife'. གྲི། gri.

ṭʳi-ma, 'smell'. དྲི་མ། dri-ma.

ṭʳim-pa, 'cloud'. སྤྲིན་པ། sprin-pa.

ṭʳak, 'rock'. བྲག། brag.

ṭʳap, 'bridle'. སྲབ། srab.

ṭʳᶜ(a)—the corresponding aspirate. Corresponds to the following compound consonants of the Tibetan script: ཁྲ། khra, and ཕྲ། phra.

ṭʳᶜa, 'blood'. ཁྲག། khrag.

ṭʳᶜē, 'tax'. ཁྲལ། khral.

ṭʳᶜim, 'law'. ཁྲིམས། khrims.

ṭʳᶜom, 'market place'. ཁྲོམ། khrom.

ṭʳᶜa-wa, 'thin'. ཕྲ་བ། phra-ba.

ṭʳᶜa-to, 'envy'. ཕྲག་དོག། phrag-dwog.

ṭʳᶜeŋ-wa, 'rosary'. འཕྲེང་བ། 'phreṅ-ba.

ḍʳ(a)—the corresponding voiced. Corresponds to the following compound consonants of the Tibetan script: དགྲ། dgra, མགྲ། mgra, འགྲ། 'gra, འདྲ། 'dra, འབྲ། 'bra, སྦྲ། sbra.

ḍʳa, 'enemy'. དགྲ། dgra.

ḍʳȫ, 'feast'. མགྲོན། mgron.

ḍʳam-pa, 'cheek'. འགྲམ་པ། 'gram-pa.

ḍʳa-po~bo, 'similar'. འདྲ་པོ། 'dra-po.

ḍʳu, 'grain'. འབྲུ། 'bru.

ḍʳok, 'pasture'. འབྲོག། 'brog.

ḍʳṻ, 'snake'. སྦྲུལ། sbrul.

č(a)—unvoiced front-palatal affricate, like English 'ch' in 'church'.

čik∼či, 'one'. གཅིག ། gčig.
čar-wa∼čā-wa, 'to visit'. བཅར་བ ། bčar-ba.
ču, 'ten'. བཅུ ། bču.
čak∼čā, 'iron'. ལྕགས ། lčags.
ča, 'tea'. ཇ ། ȷa.
čo-wo∼čō, 'the Lord'. ཇོ་བོ ། ȷo-bo.

č′(a)—the palatalized form of the above.

č′i-ka, 'spring'. དཔྱིད་ཀ ། dpyid-ka.
č′ę 'eye'. སྤྱན ། spyan.
č′a, 'bird'. བྱ ། bya.
č′e-ma, 'sand'. བྱེ་མ ། bye-ma.

č^c(a)—unvoiced affricate aspirate.

č^{c}ā-pa, 'to become'. ཆགས་པ ། čhags-pa.
č^{c}u, 'water'. ཆུ ། čhu.
č^{c}ok, 'excellent'. མཆོག ། mčhog.

č^c′(a)—the palatalized form of the preceding sound.

č^c′a, 'hand'. ཕྱག ། phyag.
č^c′ō, 'direction'. ཕྱོགས ། phyogs.
č^c′e-ka, 'half'. ཕྱེད་ཀ ། phyed-ka.

ȷ(a)—voiced affricate, as in 'Jack'. In Modern Central Tibetan preserves its voiced character after prefixes only.

ȷā, 'tongue'. ལྗགས ། lȷags.
ȷam-po, 'soft'. འཇམ་པོ ། 'ȷam-po.
ȷik-tę, 'world'. འཇིག་རྟེན ། ȷig-rten.
ȷu-wa, 'to digest'. འཇུ་བ ། ȷu-ba.
ȷe, 'Venerable'. རྗེ ། rȷe.
ȷē-wa, 'to meet'. མཇལ་བ ། mȷal-ba.

ȷ′(a)—the palatalized form of the preceding sound.

ȷ′ar-wa, 'to stick'. འབྱར་བ ། 'byar-ba.
ȷ′uŋ-ši, 'the four elements'. འབྱུང་བཞི ། 'byuṅ-bži.
ȷ′or-wa, 'to arrive', 'to receive' འབྱོར་བ ། 'byor-ba.

ts(a)—front-dental affricate, corresponding to the Russian 'ts'.

tsa, 'root'. རྩ ། rtsa.
tsi, 'paint'. རྩི ། rtsi.
tsup-po, 'coarse'. རྩུབ་པོ ། rtsub-po.
tse, 'peak'. རྩེ ། rtse.
tsoŋ, 'onion'. བཙོང་ ། btsoṅ.
tsö-pa, 'argument'. རྩོད་པ ། rtsod-pa.

ts'(a)—the palatalized form of the preceding sound.

ts'aŋ, 'Equus hemionus'. རྐྱང་། rkyaṅ.
ts'a-pa, 'to offer'. བཀྱག་པ། bkyag-pa. (also: to lift.)
ts'oŋ-tcā č'e-pa, 'to bring up', སྐྱོང་མཐར་བྱེད་པ། skyoṅ-mthar byed-pa.

tsc(a)—strong aspirate front-dental affricate.

tscā, 'salt'. ཚྭ། tshwa.
tscap, 'representative'. ཚབ། tshab.
tsci, 'word'. ཚིག། tshig.
tscur∼tscū, 'hither'. ཚུར། tshur.
tsce, 'life'. ཚེ། tshe.
tscō, 'assembly'. ཚོགས། tshogs.
tscǭ, 'colour'. ཚོན། tshon.

dz(a)—voiced front-dental affricate.

dza-ti, 'nutmeg'. ཛ་ཏི། dza-ti.
dzų̄, 'lie'. རྫུན། rdzun.
dzē-po, 'beautiful'. མཛེས་པོ། mdzes-po.
dzo, 'half-breed yak'. མཛོ། mdzo.
dzö, 'treasury'. མཛོད། mdzod.

w(a)—bilabial fricative. There exists two varieties of this sound in Modern Central Tibetan:

(*a*) w-sound corresponding to the English 'w' in 'well, wall'.
(*b*) ᵘ—a short indistinct non-syllabic 'u', the modern pronunciation of an initial 'a (འ་).

waŋ, 'power'. དབང་། dbaṅ.
a-wa, 'child'. ཨ་བ། a-ba.
wa-mo, 'fox'. ཝ་མོ། wa-mo.
ᵘo-ma, 'milk'. འོ་མ། 'o-ma.
ᵘǭ-ts'aŋ, 'but'. འོན་ཀྱང་། 'on-kyaṅ.
ᵘö, 'light'. འོད། 'od.
ᵘo-la, 'below'. འོག་ལ། 'og-la.

s(a)—unvoiced dental fricative, has the value of 's' in 'sit'.

sa, 'earth'. ས། sa.
su, 'who'. སུ། su.
sem, 'mind'. སེམས། sems.
so, 'tooth'. སོ། so.
sǭ, 'seed'. སོན། son < ས་བོན། sa-bon.

ṣ(a)—represents the modern pronunciation of the ancient voiced dental fricative ཟ་ za. In Modern Central Tibetan has the value of 's' which is pronounced with less emphasis than the preceding sound.

ṣa-wa, 'to eat'. ཟ་བ། za-ba.
ṣuk, 'pain'. ཟུག། zug.
ṣer, 'nail'. གཟེར། gzer.
Lo-ṣaŋ, 'Sumati'. བློ་བཟང་། blo-bzaṅ.

š(a)—unvoiced palatal, as in 'short'.

> šā, 'hat'. ཞྭ། žwa.
> ši, 'four'. བཞི། bži.
> šiŋ, 'field'. ཞིང་། žiṅ.
> šu-wa, 'request'. ཞུ་བ། žu-ba. (also : to talk.)
> šuŋ, 'government'. གཞུང་། gžuṅ.
> šē, 'face'. ཞལ། žal.
> šo, 'coin'. ཞོ། žo. (also : curd)
> šö-pa, 'to ride'. བཞོན་པ། bžon-pa.

ś(a)—unvoiced palatal. This sound is often heard as a palatalized (soft) š'a.

> śa, 'meat'. ཤ། śa.
> śa, 'house'. ཤག། śag.
> śiŋ, 'wood'. ཤིང་། śiṅ.
> śuk, 'strength'. ཤུགས། śugs.
> śo, 'dice'. ཤོ། śo.

h(a)—guttural fricative.

> ham-pa, 'lie, covetousness'. ཧམ་པ། ham-pa.
> haŋgo, 'boot'. ལྷམ་གོག། lham-gog.
> hur-po, 'active'. ཧུར་པོ། hur-po.

Nasals:

ŋ(a)—the most difficult sound of Modern Central Tibetan. At the beginning of a syllable it sounds as a strong nasal velar, a kind of nasal fricative. When pronounced, the tongue occupies a middle position in the oral cavity, without touching either the teeth or the palate. The sound is then pronounced with a strong stress. At the word end has the sound of the English -ng in 'bring'

> ŋa, 'I'. ང་། ṅa.
> ŋa, 'five'. ལྔ་། lṅa.
> miŋ, 'name'. མིང་། miṅ.
> raŋ, 'self'. རང་། raṅ.
> waŋ, 'power'. དབང་། dbaṅ.
> liŋ-ka, 'grove'. གླིང་ཀ། gliṅ-ka,

ny(a)—mid-palatal nasal.

> nya, 'fish'. ཉ། ña.
> nyin, 'day'. ཉིན། ñin.
> nyu-gu, 'pen'. སྨྱུག་གུ། smyug-gu.
> nyẹ, 'respect'. བསྙེན། bsñen.
> nyoŋ-wạ, 'to experience'. མྱོང་བ། myoṅ-ba.

n(a)—front-dental nasal.

na, 'age'. ན། na.
naŋ, 'inside, house'. ནང་། naṅ.
ne, 'illness'. ནད། nad.
nup, 'West'. ནུབ། nub.
nor, 'wealth'. ནོར། nor.

m(a)—nasal bilabial.

ma, 'mother'. མ། ma.
ma, 'war'. དམག། dmag (pronounced with the high tone).
mi, 'man'. མི། mi.
me, 'fire'. མེ། me.
mo, 'female'. མོ། mo.

Lateral sounds:

l(a)—corresponds to the latin 'l'. A palatalized form is found at the word end.

la, 'pass'. ལ། la.
luŋ-pa, 'country'. ལུང་པ། luṅ-pa.
lü, 'body'. ལུས། lus.
lo, 'year'. ལོ། lo.
yül'~yü, 'country'. ཡུལ། yul.

Rolled:

r(a)—has the sound of the English 'r' in 'rat'.

ri, 'mountain'. རི། ri.
ra, 'goat'. ར། ra.
ru, རུ། ru. a column (of soldiers)
rō, 'help'. རོགས། rogs.

y(a)—a palatal sound formed by the tongue-front and the hard palate.

yü, 'country'. ཡུལ། yul.
yak-po, 'good'. ཡག་པོ། yag-po.
yi, 'is'. ཡིན། yin.
yum, 'mother'. ཡུམ། yum.
yē, 'right'. གཡས། gyas.
yö, 'is' ཡོད། yod. (also : to have)

Assimilation

In Modern Central Tibetan the final consonant of the preceding syllable is assimilated to the initial consonant of the syllable that follows, thus a nasal becomes a velar nasal in front of a velar, a labial voiced becomes the corresponding labial unvoiced, and a dental nasal becomes a labial nasal in front of a labial.

gom-pa, 'monastery'. དགོན་པ། dgon-pa.
ts'aŋgö̃, 'Protector'. སྐྱབས་མགོན། skyabs-mgon.
tsup-po, 'coarse'. རྩུབ་པོ། rtsub-po.

Vowels:

The Modern Central Tibetan has the following vowel sounds:

a, ā, ă, ä, o, ō, u, ū, e, ē, ĕ, i, ī, ü, ǖ, ö, ȫ.

a—like 'a' in 'father'. ā is the corresponding long. ă is a very short reduced a-sound. ä as in 'sad'.

kar-ma, 'star'. སྐར་མ། skar-ma.
kā, 'order'. བཀའ། bka'.
tă, 'and'. དང་། daṅ.
nā̈, 'barley'. ནས། nas,

ɔ—an open sound similar to the Italian 'o'. ō is the corresponding long.

go, 'head'. མགོ། mgo.
lo, 'year'. ལོ། lo.
čʻō, 'direction'. ཕྱོགས། phyogs.

u—like 'u' in Italian. ū is the corresponding long.

lu, 'song'. གླུ། glu.
lu, 'nāga'. ཀླུ། klu.('snake gods')
ḍro-lū, 'gait'. འགྲོ་ལུགས། 'gro-lugs. (also : custom)

e—like 'e' in 'net'. ē is the corresponding long. ĕ is a very short reduced sound sometimes heard at the word end.

me, 'fire'. མེ། me.
ke, 'language'. སྐད། skad.
lē, 'deed, karma'. ལས། las.
ta-ga-tsĕ that much དེ་ག་ཚམ། de-ga-tsam.

i—as the Italian 'i'. ī—the corresponding long.

ri, 'mountain'. རི། ri.
mi, 'man'. མི། mi.
šiŋ, 'field'. ཞིང་། žiṅ.
rī, 'race, species'. རིགས། rigs.

ü—corresponds to the French 'u' in 'lune'. ǖ is the corresponding long. In Modern Central Tibetan the final consonant of a word or syllable is dropped and the preceding vowel palatalized.

lü, 'phlegm, manure'. ལུད། lud.
lǖ, 'body'. ལུས། lus.
gǖ-pa, 'respectful'. གུས་པ། gus-pa.

ö—the vowel 'ö' is somewhat similar to the German sound. ȫ is the corresponding long.

yö, 'there is'. ཡོད། yod.(also : to have)
Pö, 'Tibet'. བོད། Bod.
čʻö, 'doctrine'. ཆོས། čhos.
a-wa sē-sȫ, 'children'. ཨ་བ་སྲས་སྲོས། a-ba sras-sros.

The Modern Central Tibetan has the following nasal vowels:

į, ę̄, ų̈, ǫ̈. Note that all the nasal vowels are long, and that the final dental nasal is dropped, and the preceding vowel is nasalized, and in the case of an 'u' and 'o' palatalized.

rį, 'price'. རིན། rin.
ŏ^{c}ę̄-po, 'great, big'. ཆེན་པོ། čhen-po.
ḍ^{r}ę̄-pa, 'memory'. དྲན་པ། 'dren-pa
dų̈, 'seven'. བདུན། bdun.
pų̈, 'brother'. སྤུན། spun.
ḍ^{r}ǫ̈,-po, 'guest'. མགྲོན་པོ། mgron-po.
lǫ̈,-po, 'minister'. བློན་པོ། blon-po.

In common with the other Tibetan dialects, the Modern Central Tibetan possesses a very reduced gliding i-sound which has been noted above. It corresponds to the subjoined 'ya' of the Tibetan script. In the modern language it tends to disappear altogether, and softens the preceding consonant.

č'e-ma, 'sand'. བྱེ་མ། bye-ma.
č'a, 'bird'. བྱ། bya.
ts'aŋ, 'Equus hemionus'. རྐྱང་། rkyaṅ.

The Modern Central Tibetan possesses the following diphthongs:

ēI, ūI, ōI. These diphthongs are mostly found in declensional affixes. The second element of the diphthongs is hardly perceptible and the sound is often heard as a long vowel, tē instead of tēI, 'of the horse' (rta'i, རྟའི།).

lūI, 'of the song'. གླུའི། glu'i.
gōI, 'of the head'. མགོའི། mgo'i.

Tones

The tonal system of the Modern Central Tibetan is

rising, even and falling tones in each of the two series. Tones began to develop as a result of the phonetic disintegration of the language. Of all the Tibetan dialects, Modern Central Tibetan, as spoken in the provinces of Ŭ and Tsang, is the most evolved. To compensate for the loss of prefixes and final consonants, monosyllabic words developed a system of tones. Thus words preceded by prefixes are pronounced with a higher pitch than those without prefixes.

all syllables with an initial unvoiced are generally pronounced with a high-pitched tone, and all syllables with an initial voiced with a low-pitched tone. As a rule words ending in -g have the high rising tone, and the final velar is usually dropped.

Rising tone: ma′ (དམག། dmag), 'war'.
Even tone: ma¯ (མར། mar), 'butter'.
Falling tone: ma` (མ། ma), 'mother'.

Rising tone: ta′ (སྟག། stag), 'tiger'.
Even tone: ta¯ (རྟགས། rtags), 'sign'.
Falling tone: ta` (རྟ། rta), 'horse'.

Rising tone: ŋa′ (མངག། mṅag), 'commission'.
Even tone: ŋa¯ (སྔགས། sṅags), 'mantra'.
High falling tone: ŋa` (ལྔ། lṅa), 'five'.
Falling abrupt tone: ŋa` (ང། ṅa), 'I'.

Accent

Modern Tibetan has a stress accent which is usually laid on the second syllable in a compound word:

Lha-sá (ལྷ་ས། Lha-sa), Lha-sa, capital of Tibet.
lam-sáŋ (ལམ་སེང་། lam-seṅ), at once.
luk-ső (ལུགས་སྲོལ། lugs-srol), custom.
tēl-gá (རྟའི་སྒ། rta'i-sga), saddle.

In polysyllabic words the accent is laid on the penultimate.
ka-sa-ká-la (གང་ས་གང་ལ། gaṅ-sa gaṅ-la), everywhere.

Verbal stems are always accented:
ŋē č^{o}′ị-pa-yị (ངས་ཕྱིན་པ་ཡིན། ṅas phyin-pa-yin), I went.
k^{c}ő ṭ^{r}í-gi-du (ཁོས་འབྲི་གི་འདུག། khos 'bri-gi-'dug), he writes.

In compound verbs the accent always shifts to the second syllable, or the penultimate.
k^{c}o ḍ^{r}o-gó-č′uŋ-ŋa-re (ཁོ་འགྲོ་དགོས་བྱུང་བ་རེད། kho 'gro-dgos-byuṅ-ba-red), he had to go.
ŋē č′e-t^{c}ú-č′uŋ (ངས་བྱེད་ཐུབ་བྱུང་། ṅas byed-thub-byuṅ), I was able to do.
ŋa č^{c}′ị-č^{c}o-č^{c}ó-yị (ང་ཕྱིན་ཆོག་ཆོག་ཡིན། ṅa phyin-čhog-čhog-yin), I am ready to go.

MORPHOLOGY

I. NOUN

Our grammatical categories can hardly be applied to Tibetan in common with the other languages of the Tibeto-Burman family. There is no real distinction between different classes of words, and the same word can be used as a noun, an adjective or a verb—all depends on its position in the sentence. In Tibetan nouns have no grammatical gender. To designate the masculine and feminine gender of animal beings, the language uses two different ways of expressing the notion of the gender :—

(*a*) By using different words:
ta, 'horse'. རྟ། rta.
sep, 'stallion'. གསེབ། gseb.
gö-ma, 'mare'. རྒོད་མ། rgod-ma.

(*b*) **By adding words meaning 'male' and 'female' respectively:**

pᶜo-ta, 'gelding'. ཕོ་རྟ། pho-rta.
mo-ta, 'mare'. མོ་རྟ། mo-rta.
pᶜo-kᶜ'i, 'male dog'. ཕོ་ཁྱི། pho-khyi.
mo-kᶜ'i, 'bitch'. མོ་ཁྱི། mo-khyi.
č'a-pᶜo, 'rooster'. བྱ་ཕོ། bya-pho.
č'a-mo, 'hen'. བྱ་མོ། bya-mo.
č'a-te, 'chicken' བྱ་དེ། bya-de.
pu, 'boy'. བུ། bu.
pu-mo, 'girl'. བུ་མོ། bu-mo.

A majority of Tibetan nouns have attached to them a syllable, or nominal particle: པ་ pa, པོ་ po, བ་ ba, བོ་ bo, མ་ ma, མོ་ mo.

In some cases these particles are nominal (མིང་། miṅ), i.e. form part of the noun, such as kᶜaŋ-pa, 'house' (ཁང་པ། khaṅ-pa), ta-wa (ལྟ་བ། lta-ba), 'to see, also theory, point of view', ṣaŋ-po (བཟང་པོ། bzaṅ-po), 'good'. When added to nouns which do not have them at all, they indicate the possessor of the thing indicated by the noun, or the agent (བདག། bdag):

ta, 'horse' (རྟ། rta) ta-pa (རྟ་པ། rta-pa), 'horseman'.
kᶜ'im (ཁྱིམ། khyim), 'house', i.e. kᶜ'im-pa (khyim-pa, ཁྱིམ་པ།), 'layman' (i.e. the owner of a house).

In modern colloquial the nominal particles are often dropped, the final consonant of the noun being doubled, and the final vowel lengthened:

čᶜuŋ-ŋa (ཆུང་བ། čhuṅ-ba), 'smaller, younger'
riŋ-ŋa (རིང་བ། riṅ-ba), 'longer'
Amdō (ཨ་མདོ་བ། A-mdo-ba), 'a native of Amdo'.
dopṣō (རྡོ་བཟོ་བ། rdo-bzo-ba), 'mason'.
ṭrᶜapṣō (ཁྲ་བཟོ་བ། khra-bzo-ba), 'jeweller'.
čᶜē (ཆེ་བ། čhe-ba), 'greatness' and 'greater

The particle 'mo' is used to form abstract nouns.

čᶜę-mo (ཆེན་མོ། čhen-mo) 'greatness'~čᶜe-mo (ཆེ་མོ། čhe-mo).

The word is used often in polite forms of address:

sa-waŋ čᶜę-mō (ས་དབང་ཆེན་མོ། sa-dbaṅ čhen-mo), 'Cabinet Minister'.
ṭruŋ-yi čᶜę-mō (དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ། druṅ-yig čhen-mo), 'the Chiof Secretary'.

Originally the nominal particles served to indicate the gender of the noun, in the modern language the distinction is not strictly observed. In the ancient language (eighth century A.D.) we find ཕ་ pha instead of པ་ pa, and ཕོ་ pho for པོ་ po.

g'e-po (རྒྱལ་པོ། rgyal-po), 'king'.	g'e-mo (རྒྱལ་མོ། rgyal-mo), 'queen'.
čo-wo (ཇོ་བོ། jo-bo), 'Lord'.*	čo-mo (ཇོ་མོ། jo-mo), 'princess' 'goddess' 'lady'
yok-po (གཡོག་པོ། gyog-po), 'servant'.	yok-mo (གཡོག་མོ། gyog-mo), 'maid'.

* In the modern colloquial the word is pronounced čō.

The nominal particles are sometimes omitted when the noun is used in composition, ex. pȫ-po (དཔོན་པོ། dpon-po) 'master', but t$^{r c}$im-pȫ (ཁྲིམས་དཔོན། khrims-dpon), 'magistrate'. 'chieftan'

Number does not affect the structure of the noun, and plurality is expressed by affixing words which originally must have been nouns themselves denoting plurality. In modern colloquial the plural sign is ts^{c}o (ཚོ། tsho) added to the noun.

ta-ts^{c}o (རྟ་ཚོ། rta-tsho), 'horses'.

In modern colloquial the plural sign is often combined with the demonstrative pronoun 'that'.

ta-te-ts^{c}o (རྟ་དེ་ཚོ། rta-de-tsho), 'those horses, horses'.

The plural is seldom used in ordinary conversation, the idea of plurality being conveyed by such words as ts^{c}aŋ-ma (ཚང་མ། tshaṅ-ma), 'all', maŋ-po (མང་པོ། maṅ-po), 'many', etc.

mi-ts^{c}aŋ-ma (མི་ཚང་མ། mi-tshaṅ-ma), 'all men, men, people'.

mi-ts^{c}aŋ-mē lab-gi-du, 'people say' (མི་ཚང་མས་ལབ་ཀྱི་འདུག། mi tshaṅ-mas lab-kyi-'dug).

Declension

The declension in modern colloquial is effected by means of postpositions and affixes which are added to the noun without changing it. The euphonic rules governing the use of declensional affixes in the literary idiom, are not strictly applied in the Modern Central Tibetan.

Declensional affixes and postpositions

Nom. (the 1st case of the Tibetan grammar): corresponds to the stem.

Acc.-Obj. (2nd case): -la; in nouns ending in a vowel, the vowel is lengthened (this form corresponds to -r of the literary language).

Instr. (3rd case): gī after consonants; in nouns ending in a vowel, the vowel is lengthened, ē, ȫ.

Dat. (4th case): -la in all cases; also the postpositions č^{c}e-tu (ཆེད་དུ། čhed-du), 'for the sake of', and tȫ-ta-la (དོན་དག་ལ། don-dag-la), 'for'; before a postposition, the noun is put in the genetive.

Abl. (5th case): nē in all cases, also tsa-nē (རྩ་ནས། rtsa-nas), 'from' Ex. k^{c}ȫ^{i} tsa-nē (ཁོའི་རྩ་ནས། kho'i rtsa-nas), 'from him'.—naŋ-nē (ནང་ནས། naṅ-nas).

Gen. (6th case): gi after consonants, but sometimes used after vowels also. Final vowels change into a diphthong: ē^{i}, ȫ^{i}, ǖ^{i}.

Loc. (7th case): -la in all cases.

The plural is formed by adding ts^{c}o (ཚོ། tsho) to the noun before the declensional affix.

Stems ending in vowels

Singular	Plural
Nom. ta (རྟ། rta), 'horse'.	tsᶜo (རྟ rta-tsho), 'horses'.
Acc.-Obj. tā, ta-la (རྟར། rtar; „ རྟ་ལ། rta-la).	tsᶜō (རྟ rta-tshor).
Instr. tē̈ (རྟས། rtas), 'by the horse'.	tsᶜȫ (རྟ་ rta-tshos).
Dat. ta-la (རྟ་ལ། rta-la), 'to the horse'.	tsᶜo (རྟ་ཚོ rta-tsho
Abl. ta-nē (རྟ་ནས། rta-nas), 'from the horse'.	tsᶜo-nē (རྟ་ཚོ་ནས། rta-tsho-nas).
tē̈l-tsa-nē (རྟའི་རྩ་ནས། rta'i rtsa-nas).	tsᶜȫl-tsa-nē (རྟ་ rta-tsho'i rtsa-nas).
Gen. tē̈l (རྟའི། rta'i), 'of the horse'.	tsᶜȫl (རྟ་ rta-t
Loc. ta-la (རྟ་ལ། rta-la), 'on the horse'.	tsᶜo-la (རྟ་ཚོ་ལ། rta-t

Nouns ending in a nasal

ḍʳo-nyę̄, ḍʳo-kᶜę̄, } 'goer' (འགྲོ་མཁན། 'gro-mkhan).

Singular	Plural
Nom. ḍʳo-nyę̄ / ḍʳo-kᶜę̄ } (འགྲོ་མཁན། 'gro-mkhan).	ḍʳo-nyę̄-tsᶜo / ḍʳo-kᶜę̄-tsᶜo } (འགྲོ་མཁན་ཚོ། 'gro-mkhan-tsho).
Acc.-Obj. ḍʳo-nyę̄-la / ḍʳo-kᶜę̄-la } (འགྲོ་མཁན་ལ། 'gro-mkhan-la).	ḍʳo-nyę̄-tsᶜō / ḍʳo-kᶜę̄-tsᶜō } (འགྲོ་མཁན་ཚོར། 'gro-mkhan-tshor).
ḍʳo-nyę̄-gi-tsa-la / ḍʳo-kᶜę̄-gi-tsa-la } (འགྲོ་མཁན་གྱི་རྩ་ལ། 'gro-mkhan-gyi-rtsa-la).	
Dat. ḍʳo-nyę̄-la / ḍʳo-kᶜę̄-la } (འགྲོ་མཁན་ལ། 'gro-mkhan-la).	ḍʳo-nyę̄-tsᶜo / ḍʳo-kᶜę̄-tsᶜo } (འགྲོ་མཁན་ཚོ 'gro-mkhan-tsho).
ḍʳo-kᶜę̄-gi tǭ-ta-la (འགྲོ་མཁན་གྱི་དོན་དག་ལ། 'gro-mkhan-gyi-don-dag-la).	
Abl. ḍʳo-nyę̄-gi-tsa-nē / ḍʳo-kᶜę̄-gi-tsa-nē } (འགྲོ་མཁན་གྱི་རྩ་ནས། 'gro-mkhan-gyi-rtsa-nas).	ḍʳo-nyę̄-tsᶜȫl-tsa-nē / ḍʳo-kᶜę̄-tsᶜȫl-tsa-nē } (འགྲོ་མཁན་ཚོའི་རྩ་ནས། 'gro-mkhan-tsho'i rtsa-nas).
Gen. ḍʳo-nyę̄-gi / ḍʳo-kᶜę̄-gi } (འགྲོ་མཁན་གྱི། 'gro-mkhan-gyi).	ḍʳo-nyę̄-tsᶜȫl / ḍʳo-kᶜę̄-tsᶜȫl } (འགྲོ་མཁན་ཚོའི། 'gro-mkhan-tsho'i).
Loc. ḍʳo-nyę̄-la / ḍʳo-kᶜę̄-la } (འགྲོ་མཁན་ལ། 'gro-mkhan-la).	ḍʳo-nyę̄-tsᶜo / ḍʳo-kᶜę̄-tsᶜo } (འགྲོ་མཁན་ཚོ gro-mkhan-tsho).

Nouns ending in a consonant

	Singular	*Plural*
Nom.	ţʳoŋ-kᶜ'er (གྲོང་ཁྱེར། groṅ-khyer), 'town'.	ţʳoŋ-kᶜ'er khyer-t (གྲོང་ཁྱེར་ཚོ། groṅ-
Acc.-Obj.	ţʳoŋ-kᶜ'er-la (གྲོང་ཁྱེར་ལ། groṅ-khyer-la), 'towards the town, to the town'.	ţʳoŋ-kᶜ'er-t groṅ-khyer- (གྲོང་ ཁྱེར་

Note :—In modern colloquial ţʳoŋ (གྲོང་། groṅ), 'town' is often used instead. ţʳoŋ-tsᶜo, 'towns' (གྲོང་ཚོ། groṅ-tsho).

Instr.	ţʳoŋ-kᶜ'er-gī (གྲོང་ཁྱེར་གྱིས། groṅ-khyer-gyis)	ţʳoŋ-k khyer-t (གྲོང་ཁྱེར་ groṅ-
Dat.	ţʳoŋ-kᶜ'er-la (གྲོང་ཁྱེར་ལ། groṅ-khyer-la).	ţʳoŋ-kᶜ'er ... .a groṅ-k hyer-t (གྲོང་ ཁྱེར་
Abl.	ţʳoŋ-kᶜ'er-nē (གྲོང་ཁྱེར་ནས། groṅ-khyer-nas).	ţʳoŋ-kᶜ'er-t groṅ-khyer-t (གྲོང་ ཁྱེར་
Gen.	ţʳoŋ-kᶜ'er-gi (གྲོང་ཁྱེར་གྱི། groṅ-khyer-gyi).	ţʳoŋ-k khyer-t (གྲོང་ཁྱེར་ཚོའི། groṅ-
Loc.	ţʳon-kᶜ'er-la (གྲོང་ཁྱེར་ལ། groṅ-khyer-la).	ţʳoŋ-kᶜ'er-t groṅ-khyer-tsho (གྲོང་ ཁྱེར་ ཚོ

With the loss of final consonants in the modern colloquial, the majority of nouns ends in vowels but the presence of the final consonant is still discernible in some of the cases. Thus ཕྱག། phyag, 'hand' is čᶜ'a in the Nominative, but čᶜ'a-gī (ཕྱག་གིས། phyag-gis) in the Instrumental, and čᶜ'a-gi (ཕྱག་གི། phyag-gi) in the Genetive.

The rules governing the use of cases can be best discovered from the structure of the Tibetan sentence.

The Accusative or Objective case denotes the object of transitive verbs and is employed to express the goal with the verbs of motion:

kᶜ'ī *mī* so-ɉ'a-pa-re (ཁྱིས་མིར་སོ་བརྒྱབས་པ་རེད། khyis mir so-brgyabs-pa-red), 'the dog bit the man'.

č'ị-da-gī yok-*pō* le-ka kū-wa-re (སྦྱིན་བདག་གིས་གཡོག་པོར་ལས་ཀ་བསྐུལ་པ་རེད། sbyin bdag-gis gyor-por las-ka bskul-pa-red), 'the master made the servant work'.

ši-mī pu-*gū* par-śe ɉ'ap-šā (ཞི་མིས་པུ་གུར་སྦར་ཤད་བརྒྱབས་བཞག། ži-mis pu-gur sbar-śad brgyabs-bžag'), 'the cat scratched the boy'.

ma-mī ḍʳa-*la* mendā ɉ'ap-pa-re (དམག་མིས་དགྲ་ལ་མེ་མདའ་བརྒྱབས་པ་རེད། dmag-mis dgra-la me-mda' brgyabs-pa-red), 'the soldier fired at the enemy'.

ge-gẹ̄-gī ge-ţʳᶜu-*la* lap-soŋ (དགེ་རྒན་གྱིས་དགེ་ཕྲུག་ལ་བསླབས་སོང་། dge-rgan-gyis dge-phrug-la bslabs-soṅ), 'the teacher instructed the pupil'.

ŋa laŋ-ka-*la* ḍʳo-gi-yö (ང་ལམ་ཀ་ལ་འགྲོ་གི་ཡོད། ṅa lam-ka-la 'gro-gi-yod), 'I am going along the road'.

ŋa k^{c}aŋ-*pī* ḍ^{r}o-gi-yö (ང་ཁང་པར་འགྲོ་གི་ཡོད། ṅa **khaṅ-par 'gro-gi-yod**), **'I am going home'.**

__Instrumental__:

(*a*) **expresses the agent or the instrument by or with which an action is performed.**

(*b*) expresses the reason 'by reason of', **'because of'.**

yok-*pö* pö-šā (གཡོག་པོས་བྲོས་བཞག། gyog-pos **bros-bžag), 'the servant fled'.**

k^{c}ö ge-mo ge-gi-du (ཁོས་གད་མོ་བགད་ཀྱི་འདུག། **khos** gad-mo **bgad-kyi-'dug), 'he laughs'.**

k^{c}ö šē-taŋ-gi-du (ཁོས་གཞས་གཏོང་གི་འདུག། khos gžas-gtoṅ-gi-'dug), 'he **sings'.**

ŋē **k^{c}ō** lak-*pē* duŋ-ŋa-yį (ངས་ཁོར་ལག་པས་བརྡུངས་པ་ཡིན། **ṅas khor** lag-pas **brduṅs-pa-yin), 'I hit him with the hand'.**

k^{c}oŋ-gi-č^{c}'a-*gī* k^{c}ō nyē-naŋ-soŋ (ཁོང་གི་ཕྱག་གིས་ཁོར་ཉེས་གནང་སོང་། khoṅ-gi phyag-gis **khor ñes-gnaṅ-soṅ), 'he hit him with his hand'. (hon.)**

k^{c}oŋ-gi č'ę-*gī* ŋā da-naŋ-č'uŋ (ཁོང་གི་སྤྱན་གྱིས་ངར་བརྡ་གནང་བྱུང་། khoṅ-gi **spyan-gyis ṅar brda-gnaṅ-byuṅ), 'he made me a sign with his eye'. (hon.)**

ṭ^{rc}uk-šī-k'ę-gī (འཁྲུག་གཞིའི་རྐྱེན་གྱིས། **'khrug-gži'i rkyen-gyis), 'because of internal troubles . . .'.**

__Dative__:

In Tibetan the dative expresses a benefit accruing to the object, or the purpose of an action (དགོས་ཆེད། dgos-čhed).

k^{c}ö me-to-*la* č^{c}u lū-soŋ (ཁོས་མེ་ཏོག་ལ་ཆུ་བླུགས་སོང་། **khos** me-tog-la **čhu blugs-soṅ), 'he watered the flowers'.**

ne-pa-*la* amč^{c}ī mę ter-soŋ (ནད་པ་ལ་ཨེམ་ཆིས་སྨན་སྟེར་སོང་། nad-pa-la em-čhis **sman ster-soṅ), 'the doctor gave a medicine to the patient'.**

tę-sum-*la* č^{c}ö-pa p^{c}ū (རྟེན་གསུམ་ལ་མཆོད་པ་ཕུལ། **rten-gsum-la mčhod-pa phul), 'offer to the Three Symbols'.**

In modern colloquial the dative is often expressed by adding certain postpositions meaning 'in order to' or 'for the benefit of'.

ŋē dum-rā me-to śar-wēi č^{c}e-tu č^{c}u-lū (ངས་ལྡུམ་རར་མེ་ཏོག་ཤར་བའི་ཆེད་དུ་ཆུ་བླུགས། **ṅas** ldum-rar me-tog śar-ba'i **čhed-du čhu blugs), 'I watered the garden, so that the flowers may bloom'.**

k^{c}ö tǫ-t^{c}o k'ē-pēi č^{c}e-tu šiŋ-ka tap-pa-re (ཁོས་སྟོན་ཐོག་སྐྱེས་པའི་ཆེད་དུ་ཞིང་ཀ་བཏབ་པ་རེད། khos ston-thog skyes-pa'i čhed-du žiṅ-ka btab-pa-red), 'he **sowed the field in order to grow a crop'.**

ŋē ṣuk-pō p^{c}ę-pēi č^{c}e-tu śuk J'aŋ (ངས་གཟུགས་པོར་ཕན་པའི་ཆེད་དུ་ཤུགས་སྦྱངས། **ṅas gzugs-por phan-pa'i čhed-du śugs sbyaṅs), 'I did physical exercises in order to improve (my) health'.**

ŋēl tö-ta-la kᶜö le-ka č'ē-pa-re (ངའི་དོན་དག་ལ་ཁོས་ལས་ཀ་བྱས་པ་རེད། ṅa'i don-dag-la khos las-ka byas-pa-red), 'he worked for my benefit (or in my interest)'.

Ablative:

The ablative expresses the starting-point or source from which anything proceeds. It thus answers to the question 'whence' and may in general be translated by 'from'.

sa ᵘo-*nē* sē (ser) tö-pa-re (ས་འོག་ནས་གསེར་བཏོན་པ་རེད། sa 'og-nas gser bton-pa-red), 'gold was obtained from underground'.

pē-ni lu-*nē* č'uŋ-ŋa-re (བལ་ནི་ལུག་ནས་བྱུང་བ་རེད། bal-ni lug-nas byuṅ-ba-red), 'wool is obtained from sheep'.

lā-*nē* la-tsi yoŋ-gi-re (གླ་བ་ནས་གླ་རྩི་ཡོང་གི་རེད། gla-ba-nas gla-rtsi yoṅ-gi-red), 'musk is obtained from the musk deer'

Pö-*nē* pē J̌'a-gar-la toŋ-ŋa-re (བོད་ནས་བལ་རྒྱ་གར་ལ་གཏོང་བ་རེད། Bod-nas bal rGya-gar-la gtoṅ-ba-red), 'wool is exported from Tibet to India'.

kᶜo tanda kᶜaŋ-pa-*nē* yoŋ-ŋa-re (ཁོ་ད་ལྟ་ཁང་པ་ནས་ཡོང་བ་རེད། kho da-lta khaṅ-pa-nas yoṅ-ba-red), 'he just came from home'.

Genetive.

The genetive denotes possession, and is generally expressed by the preposition 'of'. Nouns in the genetive preceding another noun which they qualify, have an adjectival sense.

kᶜe-raŋ-la ta-*gi*-pak-pa yö-dāŋ (ཁྱེད་རང་ལ་སྟག་གི་པགས་པ་ཡོད་དམ། khyed-raṅ-la stag-gi pags-pa yod-dam), 'do you have a tiger skin?'

di Pö-*gi* sa-čᶜa re (འདི་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་རེད། 'di Bod-kyi sa-čha red), 'this is Tibetan territory'.

Kā-lö-pug-*gi* ḍʳē pü-tak-po re (བཀའ་བློན་སྦུག་གི་འབྲས་སྤུས་དག་པོ་རེད། bKa'-blon-sbug-gi 'bras spus-dag-po red), 'Kalimpong's rice is of good quality'.

kᶜöi ya-te ŋē se-pa-yį (ཁོའི་གཡག་དེ་ངས་བསད་པ་ཡིན། kho'i gyag de ṅas bsad-pa-yin), 'I killed his yak'.

ši-mī topčᶜē-*gi*-ke-la kᶜ'ī ṣē-šā (ཞི་མིའི་ལྟོ་ཆས་ཀྱི་སྐལ་བ་ཁྱིས་བཟས་བཞག། ži-mi'i lto-čhas-kyi skal-ba khyis bzas-bžag), 'the dog has eaten the cat's food'.

ŋē kᶜ'e-raŋ-*gi* u-šā kö-pa-yį (ངས་ཁྱེད་རང་གི་དབུ་ཞྭ་གྱོན་པ་ཡིན། ṅas khyed-raṅ-gi dbu-žwa gyon-pa-yin), 'I put on your hat'.

ŋēl lak-pē č'iu-la do šü-pa-yį (ངའི་ལག་པས་བྱེའུ་ལ་རྡོ་གཞུས་པ་ཡིན། ṅa'i lag-pas bye'u-la rdo gžus-pa-yin), 'I threw a stone at the bird with my hand'.

Locative:

The locative denotes a location, also the possessor of an object, or quality. It is often expressed by such postpositions as k'i-la (དཀྱིལ་ལ། dkyil-la), 'in the middle of', or naŋ-la (ནང་ལ། ṅan-la), 'inside', thus J̌'amtsᶜöl k'i-la (རྒྱ་མཚོའི་དཀྱིལ་ལ། rgya-mtsho'i dkyil-la), 'in the Ocean',

k^{c}aŋ-pē^{l} naŋ-la (ཁང་པའི་ནང་ལ། khaṅ-pa'i naṅ-la), 'inside the house, or in the house'.

nam-*k^{c}ā* kar-ma du (ནམ་མཁར་སྐར་མ་འདུག། nam-mkhar skar-ma 'dug), 'stars are in heaven'

Pö-*la* ḍ^{r}ok-de maŋ-po yö-wa-re (བོད་ལ་འབྲོག་སྡེ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། Bod-la 'brog-sde maṅ-po yod-pa-red), 'there are many grazing grounds in Tibet'.

k^{c}oŋ-*la* p^{c}a-lam-gi ts^{c}i-k^{c}o či du (ཁོང་ལ་ཕ་ལམ་གྱི་ཚིགས་ཁོག་གཅིག་འདུག། khoṅ-la pha-lam-gyi tshigs-khog gčig 'dug), 'he has a diamond ring'.

Saŋ-g'ē-*la* k^{c}'ę-tse-nü-sum ts^{c}aŋ-ma yö (སངས་རྒྱས་ལ་མཁྱེན་བརྩེ་ནུས་གསུམ་ཚང་མ་ཡོད། Saṅs-rgyas-la mkhyen-brtse-nus-gsum tshaṅ-ma yod), 'the Buddha is fully endowed with Wisdom, Compassion and Power'.

J̌'a-gar-*la* ke-rī tä č^{c}ö-lū maŋ-po yö-wa-re (རྒྱ་གར་ལ་སྐད་རིགས་དང་ཆོས་ལུགས་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། rGya-gar-la skad-rigs daṅ čhos-lugs maṅ-po yod-pa-red), 'in India there are many languages and religions'.

č^{c}ü^{l} naŋ-la nya maŋ-po yö-wa-re (ཆུའི་ནང་ལ་ཉ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། čhu'i naṅ-la ña maṅ-po yod-pa-red), 'in water there are many fishes'.

ṭ^{r}oŋ-pē^{l} k'i-la p^{c}o-ṭ^{r}aŋ či du (གྲོང་པའི་དཀྱིལ་ལ་ཕོ་བྲང་གཅིག་འདུག། groṅ-pa'i dkyil-la pho-braṅ gčig 'dug), 'there is a palace in the centre of the town'.

śiŋ-nā-gi k'i-la ri-dā tä čę-sę maŋ-po du (ཤིང་ནགས་ཀྱི་དཀྱིལ་ལ་རི་དྭགས་དང་གཅན་གཟན་མང་པོ་འདུག། śiṅ-nags-kyi dkyil-la ri-dwags daṅ gčan-gzan maṅ-po 'dug), 'in the forest there are many wild animals and beasts of prey'.

The Article :

The definite article is expressed by placing the demonstrative pronouns di (འདི། 'di), 'this', and te (དེ། de), 'that' after the noun. The pronoun then takes the case inflection instead of the noun.

mi-tē ka-re lab-gi-du (མི་དེས་ག་རེ་ལབ་ཀྱི་འདུག། mi-des ga-re lab-kyi 'dug), 'what does the man say' ?

šu-mā di yak-po bar-gi-mindu (བཞུ་མར་འདི་ཡག་པོ་འབར་གྱི་མི་འདུག། bžu-mar 'di yag-po 'bar-gyi mi-'dug), 'the lamp is not burning properly'.

Sometimes the definite article is expressed by the literary particle ni~ne (ནི། ni) which in the literary language usually indicates the subject of a sentence, and sometimes functions as a demonstrative pronoun (in translations corresponds to Sanskrit sa, sā, tad, 'that').

J̌ik-tę-nĭ duk-ŋel'-gi-dzö-taŋ-ḍ^{r}a (འཇིག་རྟེན་ནི་སྡུག་བསྔལ་གྱི་མཛོད་དང་འདྲ། 'Jig-rten-ni sdug-bsṅal-gyi mdzod-daṅ-'dra), 'the world is like a depository of suffering'.

mi-nĭ tü-ḍ^{r}o-lē śē-rap č^{c}ē yö-wa-re (མི་ནི་དུད་འགྲོ་ལས་ཤེས་རབ་ཆེ་བ་ཡོད་པ་རེད། mi-ni dud-'gro-las śes-rab čhe-ba yod-pa-red), 'men are wiser than animals'.

ku-ŋo nyuŋ-gi-duk-te sē-ku-šō-nĭ č^{c}'i-la p^{c}e-soŋ (སྐུ་ངོ་བསྙུན་གྱི་འདུག་སྟེ་སྲས་སྐུ་ཞབས་ནི་ཕྱི་ལ་ཕེབས་སོང་། sku-ṅo bsñun-gyi-'dug-ste sras-sku-žabs-ni phyi-la phebs-soṅ), 'the master being ill, the son has gone out'.

J'a-δ'in-nī lhēl g'e-po re (བརྒྱ་བྱིན་ནི་ལྷའི་རྒྱལ་པོ་རེད། brgya-byin-ni lha'i rgyal-po red), 'Indra is the king of gods'.

k°o-nī ma-mi re (ཁོ་ནི་དམག་མི་རེད། kho-ni dmag-mi red), 'he is a soldier'.

seŋ-ge-nī še-daŋ č°ę-po čik re (སེང་གེ་ནི་ཞེ་སྡང་ཆེན་པོ་གཅིག་རེད། seṅ-ge-ni že-sdaṅ čhen-po gčig red), 'the lion is wrathful'.

ŋa-nī nyam-č°uŋ-ŋa yį (ང་ནི་ཉམས་ཆུང་བ་ཡིན། ṅa-ni ñams-čhuṅ-ba yin). 'I am a poor man'.

The particle 'ni' is often used in enumerations:

ŋā k°aŋ-pa-nī yö, sa-šiŋ-nī yö, go-č°'ü sem-čę-nī yö (ང་ལ་ཁང་པ་ནི་ཡོད། ས་ཞིང་ནི་ཡོད། སྒོ་ཕྱུགས་སེམས་ཅན་ནི་ཡོད། ṅa-la khaṅ-pa-ni yod | sa-žin-ni yod | sgo-phyugs sems-čan-ni yod), 'I have a house, a field and cattle).

k°ō č°u-pa-nī te-ra-yį, haŋ-go-nī te-ra-yį tā ka-re te-go-re (ཁོར་ཆུ་པ་ནི་སྟེར་པ་ཡིན། ལྷམ་གོག་ནི་སྟེར་པ་ཡིན། ད་ག་རེ་སྟེར་དགོས་རེད། khor čhu-pa-ni ster-pa-yin | lham-gog-ni ster-pa-yin || da ga-re ster-dgos-red), 'I have given him clothes, I have given him boots, now what am I to give ?'

The indefinite article is expressed by placing čik (གཅིག། gčig) ~ či (ཅིག། čig, a secondary form of gčig, 'one') after the noun.

mi-čik (མི་གཅིག། mi-gčig), 'a man'.

mi-či lē-šā (མི་གཅིག་བསླེབས་བཞག། mi-gčig bslebs-bžag), 'a man came'.

Nominal Compounds

Most of the Tibetan nouns are bisyllabic, and are really compounds (སྡུད་པ། sdud-pa).

Copulative compounds: the two members are connected in sense by the copula 'and' (corresponds to the Sanskrit Dvandva compounds).

p°a-ma (ཕ་མ། pha-ma, i.e. ཕ་དང་མ། pha daṅ ma), father and mother, parents.

ta-ṭ°ē (རྟ་དྲེལ། rta-drel, རྟ་དང་དྲེལ། rta daṅ drel), horse and mule, transport.

ši-ṭ°ak (ཞི་དྲག། ži-drag, ཞི་བ་དང་དྲག་པ། ži-ba daṅ drag-pa), civil and military.

ra-lu (ར་ལུག། ra-lug, ར་དང་ལུག། ra-daṅ lug), goat and sheep, flock.

Determinative Compounds: the first member of the compound stands as an attribute of the last (correspond to the Sanskrit Tatpuruṣa compounds).

g'e-sē (རྒྱལ་སྲས། rgyal-sras, རྒྱལ་པོའི་སྲས། rgyal-po'i sras), the king's son, prince.

mi-waŋ (མི་དབང་། mi-dbaṅ, མིའི་དབང་པོ། mi'i dbaṅ-po), lord of men.

lam-yik (ལམ་ཡིག། lam-yig, ལམ་གྱི་ཡི་གེ། lam-gyi yi-ge), road-pass, passport.

Synonym compounds: the Tibetan has adopted similar to the Chinese, a certain mode of expression in which two words of similar meaning or related meaning are grouped together, thus explaining each other.

nyę̄-ṭʳā (སྙན་གྲགས། sñan-grags), 'fame'.
de-k'i (བདེ་སྐྱིད། bde-skyid), 'peace'.
dam-dzap (འདམ་རྫབ། 'dam-rdzab), 'mud, mire'.
tsǫ̈-ḍʳü (བརྩོན་འགྲུས། brtson-'grus), 'effort, diligence'.
tsᶜǫ̈-do (ཚོན་མདོག། tshon-mdog), 'colour'.
lu-šē (གླུ་གཞས། glu-gžas), 'song'.

Abstract nouns are formed by grouping together two words (syllables) with opposite meaning.

kam-lǫ̈ (སྐམ་རློན། skam-rlon), 'dry-wet', dampness.
čᶜe-čᶜuŋ (ཆེ་ཆུང་། čhe-čhuṅ), 'big-small', size.
šip-tsiŋ (ཞིབ་རྩིང་། žib-rtsiṅ), 'fine-coarse', fineness.
riŋ-tᶜuŋ (རིང་ཐུང་། riṅ-thuṅ), 'long-short', distance.
tᶜo-mę̄ (མཐོ་དམན། mtho-dman), 'height-low', height, altitude.
tsᶜa-ṭʳaŋ (ཚ་གྲང་། tsha-graṅ), 'hot-cold', temperature.
k'i-du (སྐྱིད་སྡུག། skyid-sdug), 'pleasure-suffering', association.
gā-du (དགའ་སྡུག། dga'-sdug), 'good-evil', kind, sort.
g'ę̄-tᶜur (གྱེན་ཐུར། gyen-thur), 'ascent-descent', profile (of a road).
gē-šǫ̈ (རྒས་གཞོན། rgas-gžon), 'old-young', age.
ŋapčᶜ'i (སྔ་ཕྱི། sṅa-phyi), 'early-late', time.

The Adjective (see page 88)

Adjectives do not differ in form from the nouns. They usually follow the noun they qualify, and this is especially true of stems that have primarily an adjectival meaning, such as stems denoting colour, moods, etc. The adjective takes the case inflection instead of the noun.

ta nak-po (རྟ་ནག་པོ། rta nag-po), 'a black horse'.

Adjectives formed from nouns precede the noun they qualify and are put in the genetive case, the affix being often dropped.

g'e-pöl pᶜo-ṭʳaŋ (རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་། rgyal-po'i pho-braṅ), 'the King's Palace'.

šiŋ-gi kᶜaŋ-pa (ཤིང་གི་ཁང་པ། šiṅ-gi khaṅ-pa), 'wooden house'.

šuŋ-šap (གཞུང་ཞབས། gžuṅ-žabs < གཞུང་གི་ཞབས་འདེགས། gžuṅ-gi žabs-'degs), 'Government service'.

kar-čᶜ'ok (དཀར་ཕྱོགས། dkar-phyogs < དཀར་པོའི་ཕྱོགས། dkar-po'i phyogs), 'the bright quarter'.

If the adjective is followed by a demonstrative pronoun, the pronoun takes the declension instead of the noun.

ta kar-po-tēl dak-po su re (རྟ་དཀར་པོ་དེའི་བདག་པོ་སུ་རེད། rta dkar-po de'i bdag-po su red), 'who is the owner of that white horse?'

The comparison is effected by adding the particle lē (ལས། las) to the word with which the comparison is made

lha-lē mi ts'o-wa yö-wa-re (ལྷ་ལས་མི་སྐྱོ་བ་ཡོད་པ་རེད། lha-las mi skyo-ba yod-pa-red), 'men suffer more than gods'.

kar-po-lē mar-po ṭʳak čʰe-gi-re (དཀར་པོ་ལས་དམར་པོ་བཀྲག་ཆེ་གི་རེད། dkar-po-las dmar-po bkrag čhe-gi-red), 'red is brighter than white'.

mi-ṣaŋ-po-lē ŋę-pa maŋ-gi-re (or maŋ-ŋa), (མི་བཟང་པོ་ལས་ངན་པ་མང་གི་རེད། mi-bzaṅ-po-las ṅan-pa maṅ-gi-red (maṅ-ba)), 'bad men are more numerous than good'.

pʰa-gi-lē di gā-rō-gi ya-ga (ཕ་གི་ལས་འདི་དགའ་རབ་ཀྱི་ཡག་གི་རེད། pha-gi-las 'di dga'-rab-kyi yag-gi-red), 'this is much better than that'.

The superlative is formed by adding śō (སོས། śos) to the adjective.

di yak-śō re (འདི་ཡག་སོས་རེད། 'di yag-śos red), 'this is the best'.

The superlative is also often formed with the help of such expressions as 'from among all' (kaŋ-kʰēl-k'i-nē, གང་ཁའི་དཀྱིལ་ནས། gaṅ-kha'i dkyil-nas), 'more than all' (tʰam-če-lē, ཐམས་ཅད་ལས། thams-čad-las), or 'from among all' (tsʰaŋ-mēl naŋ-nē, ཚང་མའི་ནང་ནས། tshaṅ-ma'i naṅ-nas).

tsʰaŋ-mēl naŋ-nē di yak-śō re (ཚང་མའི་ནང་ནས་འདི་ཡག་སོས་རེད། tshaṅ ma'i naṅ-nas 'di yag-śos red), 'this is the best of all'.

The idea of 'too' is expressed by adding the word ṭʳak-pa (དྲག་པ། drag-pa), 'strong' to the adjective.

di čʰe-ṭʳa-pa-re (འདི་ཆེ་དྲག་པ་རེད། 'di čhe-drag-pa red), 'it is too big'.

maŋ-ṭʳa-pa-re (མང་དྲག་པ་རེད། maṅ-drag-pa-red), 'too many'.

Adjectives may be formed of substantives by adding the possessive particle čę (ཅན། čan). The form in—daṅ-ldan-pa belongs to the literary language, and is only seldom met with in the colloquial, and sometimes in quotations of literary texts.

J'u-nor-čę (རྒྱུ་ནོར་ཅན། rgyu-nor-čan), 'possessing wealth, wealthy'.

mi J'u-nor-čę (མི་རྒྱུ་ནོར་ཅན། mi rgyu-nor-čan), 'a wealthy man'.

The same idea may be expressed by placing the expression J'u-yö-pa (རྒྱུ་ཡོད་པ། rgyu-yod-pa), 'wealthy', before the noun.

The expression then takes the genetive case.

J'u-yö-pēl mi (རྒྱུ་ཡོད་པའི་མི། rgyu-yod-pa'i mi), 'a wealthy man'.

mi yǫ-tę-čę (མི་ཡོན་ཏན་ཅན། mi yon-tan-čan), 'a cultured man',

or yǫ-tę-yö-pēl mi (ཡོན་ཏན་ཡོད་པའི་མི། yon-tan-yod-pa'i mi).

Adjectives in -able are formed by adding nyę-pa (ཉན་པ། ñan-pa), to the verbal stem, or in modern colloquial -lō (< ལོ་བ། lo-ba).

kʰa-la di ṣa-nyę-pa mindu (ཁ་ལག་འདི་ཟ་ཉན་པ་མི་འདུག། kha-lag 'di za-ñan-pa mi-'dug), 'this food is not eatable'.

kʰa-la di ṣa-lō mi du, 'this food is not eatable'.

Abstract nouns are formed by adding the particle lõ (ལོས། los) to the adjectival stem :

č^{c}e-lõ (ཆེ་ལོས། če-los), 'greatness, size'.
bom-lõ (སྦོམ་ལོས། sbom-los), 'thickness'.
yak-lõ (ཡག་ལོས། yag-los), 'quality'.

Another way of forming an abstract noun from an adjectival stem is to add the particle č^{c}a (ཆ། čha) to the stem :

šim-po (ཞིམ་པོ། žim-po), 'tasty'.
šim-č^{c}a (ཞིམ་ཆ། žim-čha), 'taste'.
ŋar-mo (མངར་མོ། mṅar-mo), 'sweet'.
ŋar-č^{c}a (མངར་ཆ། mṅar-čha), 'sweetness'.
nyę̄-pa (སྙན་པ། sñan-pa), 'pleasant'.
nyę̄-č^{c}a (སྙན་ཆ། sñan-čha), 'pleasantness'.
dzē-po (མཛེས་པོ། mdzes-po), 'beautiful'.
dzē-č^{c}a (མཛེས་ཆ། mdzes-čha), 'beauty'.
kar-po (དཀར་པོ། dkar-po), 'white'.
kar-č^{c}a (དཀར་ཆ། dkar-čha), 'whiteness, brightness'.
nak-po (ནག་པོ། nag-po), 'black'.
nak-č^{c}a (ནག་ཆ། nag-čha), 'blackness'.
riŋ-po (རིང་པོ། riṅ-po), 'long'.
riŋ-č^{c}a (རིང་ཆ། riṅ-čha), 'length'.

k^{c}apse dī šim-č^{c}a-la tē-na ma-č^{c}ę k^{c}ē-pa-čig-gī ṣõ-pa-ḍ^{r}a (ཁ་ཟས་འདིའི་ཞིམ་ཆ་ལ་བལྟས་ན་མ་ཆེན་མཁས་པ་གཅིག་གིས་བཟོས་པ་འདྲ། kha-zas 'di'i žim-čha-la bltas-na ma-čhen mkhas-pa-gčig-gis bzos-pa-'dra), 'to judge (lit. to see) by the taste of this pastry, it must have been made by a clever cook'.

k^{c}oŋ-gi suŋ-la nyę̄-č^{c}a yö-wa-re (ཁོང་གི་གསུང་ལ་སྙན་ཆ་ཡོད་པ་རེད། khoṅ-gi gsuṅ-la sñan-čha yod-pa-red), 'there is pleasantness in his voice'.

ri-mo di-la dzē-č^{c}a čik du (རི་མོ་འདི་ལ་མཛེས་ཆ་གཅིག་འདུག། ri-mo 'di-la mdzes-čha gčig 'dug), 'there is beauty in this painting'.

yar-ŋõī kap-su da-wēī kar-č^{c}a p^{c}el' nak-č^{c}a nyam-pa-re (ཡར་ངོའི་སྐབས་སུ་ཟླ་བའི་དཀར་ཆ་འཕེལ་ནག་ཆ་ཉམས་པ་རེད། yar-ṅo'i skabs-su zla-ba'i dkar-čha 'phel nag-čha ñam-pa-re), 'when the phases of the moon increase, the moon's brightness increases and darkness decreases'.

Adjectives are formed by repeating the same syllable twice.

k^{c}a-k^{c}a (ཁག་ཁག། khag-khag), 'different'.
gō-gō (སྒོར་སྒོར། sgor-sgor), 'round, circular'.
č^{c}uŋ-č^{c}uŋ (ཆུང་ཆུང་། čhuṅ-čhuṅ), 'small'.
lep-lep (ལེབ་ལེབ། leb-leb), 'flat'.
šõ-šõ (གཞོན་གཞོན། gžon-gžon), 'young'.

PRONOUNS

Personal Pronouns:

The Modern Central Tibetan has the following personal pronouns. The plural is formed by adding tsᶜo (ཚོ། tsho) to the singular.

	Singular	*Plural*
1st pers.	ŋa (ང། ṅa), 'I'.	ŋantsᶜo (ང་ཚོ། ṅa-tsho), 'we'.
	ŋa-raŋ (ང་རང་། ṅa-raṅ).	ŋa-raŋ-tsᶜo (ང་རང་ཚོ། ṅa-raṅ-tsho), 'we'.
		ŋa-naŋ-tsᶜo (ང་རྣམ་ཚོ། ṅa-rnam-tsho), *ibid.*
2nd pers.	ts'ö (ཁྱོད། khyod), 'thou'.	kᶜ'e-raŋ-tsᶜo (ཁྱེད་རང་ཚོ། khyed-raṅ-tsho), 'you'.
	ts'ö-ra (ཁྱོད་རང་། khyod-raṅ).	kᶜ'e-naŋ-tsᶜo (ཁྱེད་རྣམ་ཚོ། khyed-rnam-tsho).
hon.	kᶜ'e (ཁྱེད། khyed), 'you'.	
	kᶜ'e-raŋ (ཁྱེད་རང་། khyed-raṅ).	
3rd pers.	kᶜo (ཁོ། kho), 'he'.	kᶜontsᶜo (ཁོ་ཚོ། kho-tsho), 'they'.
	kᶜo-raŋ (ཁོ་རང་། kho-raṅ).	kᶜo-naŋ-tsᶜo (ཁོ་རྣམ་ཚོ། kho-rnam-tsho), *ibid.*
		kᶜo-raŋ-tsᶜo (ཁོ་རང་ཚོ། kho-raṅ-tsho).
hon.	kᶜoŋ (ཁོང་། khoṅ), 'he, she'.	kᶜoŋ-tsᶜo (ཁོང་ཚོ། khoṅ-tsho), 'they'.
		kᶜoŋ-naŋ-tsᶜo (ཁོང་རྣམ་ཚོ། khoṅ-rnam-tsho).

Declension

The Pronominal Declension follows the nominal declension.

	Singular	*Plural*
Nom.	ŋa (ང། ṅa), 'I'.	ŋantsᶜo (ང་ཚོ། ṅa-tsho).
	ŋa-raŋ (ང་རང་། ṅa-raṅ).	ŋa-naŋ-tsᶜo (ང་རྣམ་ཚོ། ṅa-rnam-tsho), 'we'.
Acc.	ŋā (ངར། ṅar), 'me'.	ŋantsᶜō (ང་ཚོར། ṅa-tshor), 'us'.
		ŋa-naŋ-tsᶜō (ང་རྣམ་ཚོར། ṅa-rnam-tshor).

	Singular	*Plural*
Instr.	ŋē (ངས། ṅas), ‘by me’. ŋa-raŋ-gī (ང་རང་གིས། ṅa-raṅ-gis).	ŋantsᶜō (ང་ཚོས། ṅa-tshos), ‘by us’. ŋa-naŋ-tsᶜō (ང་རྣམ་ཚོས། ṅa-rnam-tshos).
Dat.	ŋā (ང་ལ། ṅa-la) ‘to me’.	ŋantsᶜo (ང་ཚོ་ལ། ṅa-tsho), ‘to us’. ŋa-naŋ-tsᶜo-la (ང་རྣམ་ཚོ་ལ། ṅa-rnam-tsho).
Abl.	ŋēl-tsa-nē (ངའི་རྩ་ནས། ṅa’i rtsa-nas), ‘from me’.	ŋantsᶜōl tsa-nē (ང་ཚོའི་རྩ་ནས། ṅa-tsho’i rtsa-nas), ‘from us’.
Gen.	ŋēl (ངའི། ṅa’i), ‘my, mine’. ŋa-raŋ-gi- (ང་རང་གི། ṅa-raṅ-gi).	ŋantsᶜōl (ང་ཚོའི། ṅa-tsho’i), ‘our’. ŋa-naŋ-tsᶜōl (ང་རྣམ་ཚོའི། ṅa-rnam-tsho’i).
Loc.	ŋā (ང་ལ། ṅa-la), ‘in me’.	ŋantsᶜo-la (ང་ཚོ་ལ། ṅa-tsho-la), ‘in us’. ŋa-naŋ-tsᶜō (ང་རྣམ་ཚོ་ལ། ṅa-rnam-tsho

In the modern colloquial the form ŋa-naŋ-tsᶜōl (ང་རྣམ་ཚོའི། ṅa-rnam-tsho’i), ‘our, ours’ is increasingly used when inquiring about something belonging to the interlocutor.

ŋa-naŋ-tsᶜōl ṣim-śa-la su šū-gi-yö-dāŋ (ང་རྣམ་ཚོའི་གཟིམ་ཤག་ལ་སུ་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད་དམ། ṅa-rnam-tsho’i gzim-śag-la su bžugs-kyi-yod-dam), ‘who is staying in our house ?’ (meaning the house of the interlocutor).

The form ŋa-naŋ-tsᶜōl kundü-nē (ང་རྣམ་ཚོའི་སྐུ་མདུན་ནས། ṅa-rnam-tsho’i sku-mdun-nas), ‘from us’, is similarly used.

ts’ö-ra (ཁྱོད་རང་། khyod-raṅ), ‘thou’

	Singular	*Plural*
Nom.	ts’ö-ra (ཁྱོད་རང་། khyod-raṅ), ‘thou’. kᶜ’e-raŋ (ཁྱེད་རང་། khyed-raṅ), ‘you’.	kᶜ’e-raŋ-tsᶜo (ཁྱེད་རང་ཚོ། khyed-raṅ-tsho), ‘you’.
Acc.	ts’ö-rē (ཁྱོད་རང་ལ། khyod-raṅ-la).	kᶜ’e-raŋ-tsᶜō (ཁྱེད་རང་ཚོ་ khyed-raṅ-tsho)

	Singular	*Plural*
Instr.	ts'ö-rē (ཁྱོད་རང་གིས། khyod-rañ-gis), 'by thee'.	k^c'e-raŋ-ts^{c}ō (ཁྱེད་རང་ཚོས། khyed-rañ-tshos), 'by you'.
Dat.	ts'ö-re-la (ཁྱོད་རང་ལ། khyod-rañ-la), 'to thee'	k^c'e-raŋ-ts^{c}ō (ཁྱེད་རང་ཚོ་ལ། khyed-rañ-tshor), 'to you'.
Abl.	ts'ö-rēı tsa-nē (ཁྱོད་རང་གི་རྩ་ནས། khyod-rañ-gi rtsa-nas), 'from thee'.	k^c'e-raŋ-ts^{c}o itsa-ne khyed-rañ-tsho i-rtsa-nas) k^c'e-raŋ-gi kundü-nē (ཁྱེད་རང་གི་སྐུ་མདུན་ནས། khyed-rañ-gi sku-mdun-nas), 'from you'.
Gen.	ts'ö-rēı (ཁྱོད་རང་གི། khyod-rañ-gi), 'thy'	k^c'e-raŋ-ts^{c}ōı (ཁྱེད་རང་ཚོའི། khyed-rañ-tsho'i), 'your'.
Loc.	ts'ö-re-la (ཁྱོད་རང་ལ། khyod-rañ-la), 'in thee'.	k^c'e-raŋ-ts^{c}ō (ཁྱེད་རང་ཚོ་ལ། khyed-rañ-tshor) 'in you'

k^{c}o (ཁོ། kho), 'he'

	Singular	*Plural*
Nom.	k^{c}o (ཁོ། kho), k^{c}o-raŋ (ཁོ་རང་། kho-rañ), 'he'.	k^{c}onts^{c}o (ཁོ་ཚོ། kho-tsho), k^{c}o-naŋ-ts^{c}o (ཁོ་རྣམ་ཚོ། kho-rnam-tsho), 'they'.
Acc.	k^{c}ō (ཁོར། khor), k^{c}ō-raŋ-la (ཁོ་རང་ལ། kho-rañ-la), 'him'.	k^{c}onts^{c}ō (ཁོ་ཚོར། kho-tshor), k^{c}o-naŋ-ts^{c}ō (ཁོ་རྣམ་ཚོར། kho-rnam-tshor), 'them'. k^{c}onts^{c}ō (ཁོ་ཚོ་ལ། kho-tsho). k^{c}o-naŋ-ts^{c}ō (ཁོ་རྣམ་ཚོ་ལ། kho-rnam-tsho).
Instr.	k^{c}ō (ཁོས། khos), k^{c}o-raŋ-gi (ཁོ་རང་གིས། kho-rañ-gis), 'by him'.	k^{c}onts^{c}ō (ཁོ་ཚོས། kho-tshos), k^{c}o-naŋ-ts^{c}ō (ཁོ་རྣམ་ཚོས། kho-rnam-tshos), 'by them'.
Dat-	k^{c}ō (ཁོ་ལ། khor), k^{c}o-raŋ-la (ཁོ་རང་ལ། kho-rañ-la), 'to him'.	k^{c}onts^{c}ō (ཁོ་ཚོ་ལ། kho-tshor), k^{c}o-naŋ-ts^{c}ō (ཁོ་རྣམ་ཚོ་ལ། kho-rnam-tshor), 'to them'
Abl.	k^{c}ōı tsa-nē (ཁོའི་རྩ་ནས། kho'i rtsa-nas), k^{c}o-raŋ-nē (ཁོ་རང་ནས། kho-rañ-nas), 'from him'.	k^{c}onts^{c}ōı tsa-nē (ཁོ་ཚོའི་རྩ་ནས། kho-tsho'i rtsa-nas), k^{c}o-naŋ-ts^{c}ōı kundü-nē (ཁོ་རྣམ་ཚོའི་སྐུ་མདུན་ནས། kho-rnam-tsho'i sku-mdun-nas), 'from them'

	Singular	Plural
Gen.	k^{c}ȫi (ཁོའི། kho'i).	k^{c}onts^{c}ȫi (ཁོ་ཚོའི། kho-tsho'i),
	k^{c}o-raŋ-gi (ཁོ་རང་གི། kho-raṅ-gi), 'his'.	k^{c}o-naŋ-ts^{c}ȫi (ཁོ་རྣམ་ཚོའི། kho-rnam-tsho'i), 'their'.
Loc.	k^{c}o (ཁོ་ལ། kho .),	k^{c}onts^{c}ō (ཁོ་ཚོ་ལ། kho-tsho),
	k^{c}o-raŋ-la (ཁོ་རང་ལ། kho-raṅ-la), 'in him'.	k^{c}o-naŋ-ts^{c}ō (ཁོ་རྣམ་ཚོ་ལ། kho-rnam-tsho), 'in them'.
	k^{c}ō (ཁོར། khor).	

Other honorific forms in use in modern colloquial are: k^{c}oŋ-naŋ-ts^{c}o (ཁོང་རྣམ་ཚོ། khoṅ-rnam-tsho), 'they', and k^{c}oŋ-ts^{c}o ts^{c}aŋ-ma (ཁོང་ཚོ་ཚང་མ། khoṅ-tsho tshaṅ-ma).

Possessive pronouns do not exist in Tibetan. The genetive of personal pronouns is used instead.

Singular	Plural
ŋēi (ངའི། ṅa'i), 'my, mine'.	ŋants^{c}ȫi (ང་ཚོའི། ṅa-tsho'i), 'our'.
ŋa-raŋ-gi (ང་རང་གི། ṅa-raṅ-gi), 'my, mine'.	ŋa-raŋ-ts^{c}ȫi (ང་རང་ཚོའི། ṅa-raṅ-tsho'i), 'our'.
ts'ö-rēi (ཁྱོད་རང་གི། khyod-raṅ-gi), 'thy'.	k^c'e-raŋ-ts^{c}ȫi (ཁྱེད་རང་ཚོའི། khyed-raṅ-tsho'i), 'your'.
k^c'e-gi (ཁྱེད་ཀྱི། khyed-kyi), 'your'.	
k^c'e-raŋ-gi (ཁྱེད་རང་གི། khyed-raṅ-gi), 'your'.	
k^{c}ȫi (ཁོའི། kho'i),	k^{c}onts^{c}ȫi (ཁོ་ཚོའི། kho-tsho'i), 'their'.
k^{c}o-raŋ-gi (ཁོ་རང་གི། kho-raṅ-gi), 'his'.	k^{c}o-naŋ-ts^{c}ȫi (ཁོ་རྣམ་ཚོའི། kho-rnam-tsho'i), 'their'.
k^{c}oŋ-gi (ཁོང་གི། khoṅ-gi), 'his'.	k^{c}oŋ-ts^{c}ȫi (ཁོང་ཚོའི། khoṅ-tsho'i). Hon.
	k^{c}oŋ-naŋ-ts^{c}ȫi (ཁོང་རྣམ་ཚོའི། khoṅ-rnam-tsho'i). Hon.

di ŋēi tȫ-ta re (འདི་ངའི་དོན་དག་རེད། 'di ṅa'i don-dag red), 'this is my business'.

k^{c}oŋ-naŋ-ts^{c}ȫi ṣim-śa Pö-la yö-wa-re (ཁོང་རྣམ་ཚོའི་གཟིམ་ཤག་བོད་ལ་ཡོད་པ་རེད། khoṅ-rnam-tsho'i gzim-śag Bod-la yod-pa-red), 'their house is in Tibet'.

k^c'e-raŋ-ts^{c}ȫi luŋ-pā num-gi ter-k^{c}a yö-wa-re (ཁྱེད་རང་ཚོའི་ལུང་པར་སྣུམ་གྱི་གཏེར་ཁ་ཡོད་པ་རེད། khyed-raṅ-tsho'i luṅ-par snum-gyi gter-kha yod-pa-red), 'there are oil-wells in your country'.

Reflexive Pronouns :

The reflexive pronouns 'myself', 'yourself', 'himself' are formed by adding the postposition raŋ (རང་། raṅ), 'self' to the personal pronouns. In modern colloquial they are often used as personal pronouns. ŋa-raŋ (ང་རང་། ṅa-raṅ), 'I', 'I myself'.

di ŋants^{c}o-raŋ-gi č'e-go-re (འདི་ང་ཚོ་རང་གིས་བྱེད་དགོས་རེད། 'di ṅa-tsho-raṅ-gis byed-dgos-red), 'this we must do ourselves'.

k^{c}oŋ-ts^{c}o-raŋ-gī naŋ-go-re (ཁོང་ཚོ་རང་གིས་གནང་དགོས་རེད། khoṅ-tsho-raṅ-gis gnaṅ-dgos-red), 'they must do it themselves'.

Often to emphasize that something was done by oneself, or someone else, the postposition raŋ is repeated twice :

k^{c}oŋ-gī ṭ^{r}ī-pa ŋa-raŋ-raŋ-gī t^{c}oŋ-č'uŋ (ཁོང་གིས་བྲིས་པ་ང་རང་རང་གིས་མཐོང་བྱུང་། khoṅ-gis bris-pa ṅa-raṅ-raṅ-gis mthoṅ-byuṅ,) 'I myself saw him writing'.

k^{c}oŋ-raŋ-raŋ-gī suŋ-gī (ཁོང་རང་རང་གིས་གསུངས་ཀྱིས། khoṅ-raṅ-raṅ-gis gsuṅs-kyis), 'he himself said it'.

k^{c}'e-raŋ-raŋ-gī ṣī-pa-re-pē (ཁྱེད་རང་རང་གིས་གཟིགས་པ་རེད་པས། khyed-raṅ-raṅ-gis gzigs-pa-red-pas), 'did you yourself see it ?'

k^{c}'e-raŋ-ts^{c}o-raŋ-gī suŋ-go-re (ཁྱེད་རང་ཚོ་རང་གིས་གསུངས་དགོས་རེད། khyed-raṅ-tsho-raṅ-gis gsuṅs-dgos-red), 'you yourself should say it'.

mi k^{c}o-raŋ-raŋ-gī la-pa-re (མི་ཁོ་རང་རང་གིས་ལབས་པ་རེད། mi kho-raṅ-raṅ-gis labs-pa-red), 'the man himself said it'.

ši-mi ta-ga-raŋ-gī ṣē-pa-re (ཞི་མི་དེ་ག་རང་གིས་བཟས་པ་རེད། ži-mi de-ga-raṅ-gis bzas-pa-red), 'it was eaten by that very cat'.

Demonstrative Pronouns :

Singular	*Plural*
di (འདི། 'di), 'this'.	di-ts^{c}o (འདི་ཚོ། 'di-tsho), 'these'.
te (དེ། de), 'that'.	te-ts^{c}o (དེ་ཚོ། de-tsho), 'those'.

In modern colloquial the form p^{c}a-gi (ཕ་གི། pha-gi) is used instead. p^{c}a-ts^{c}o (ཕ་ཚོ། pha-tsho) in the plural.

di (འདི། 'di), 'this'

	Singular	*Plural*
Nom.	di (འདི། 'di), 'this'.	di-ts^{c}o འདི་ཚོ། 'di-tsho), 'these'.
Acc.	dī (འདིར། 'dir),	di-ts^{c}ō (འདི་ཚོར། 'di-tshor),
	di-la (འདི་ལ། 'di-la), 'this, towards this'.	di-ts^{c}o-la (འདི་ཚོ་ལ། 'di-tsho-la), 'these, towards these'.

Note : often numerals are added to the demonstrative pronoun : di-nyī (འདི་གཉིས། 'di-gñis), these two ; te-nyī (དེ་གཉིས། de-gñis), those two ; di-ts^{c}o-sum (འདི་ཚོ་གསུམ། 'di-tsho-gsum), these three ; te-ts^{c}ó-ši (དེ་ཚོ་བཞི། de-tsho-bži), those four.

	Singular	*Plural*
Instr.	dī (འདིས། 'dis), 'by this'.	di-ts^{c}ŏ̄ (འདི་ཚོས། 'di-tshos), 'by these'.
Dat.	dī (འདི་ལ། 'di), 'to this'.	di-ts^{c}ō (འདི་ཚོ་ལ། 'di-tsho), 'to these'.
Abl.	di-nē (འདི་ནས། 'di-nas), 'from this'.	di-ts^{c}o-nŏ̄ (འདི་ཚོ་ནས། 'di-tsho-nas), 'from these'. di-ts^{c}ŏ̄^{I} naŋ-nē (འདི་ཚོའི་ནང་ནས། 'di-tsho'i ṅan-nas).
Gen.	dī (འདིའི། 'di'i), 'of this'.	di-ts^{c}ŏ̄^{I} (འདི་ཚོའི། 'di-tsho'i), 'of these'.
Loc.	dī (འདིར། 'dir); dī naŋ-la (འདིའི་ནང་ལ། 'di'i naṅ-la), 'in this'.	di-ts^{c}ŏ̄^{I} naŋ-la (འདི་ཚོའི་ནང་ལ། 'di-tsho'i naṅ-la), 'in these.'

An emphatic form is formed by adding raŋ (རང་། raṅ) to the pronouns:

di-raŋ (འདི་རང་། 'di-raṅ), 'this very'.

te-raŋ (དེ་རང་། de-raṅ), 'that very'.

ta-ga-raŋ (དེ་ག་རང་། de-ga-raṅ), 'that very'.

di ŋā - go-ya te-raŋ re (འདི་ང་ལ་དགོས་ཡ་དེ་རང་རེད། 'di ṅa dgos-ya de-raṅ-red), 'this is the very thing I want'.

dind^{r}e (འདི་འདྲ། 'di-dra), 'such as this'.

te dind^{r}e ma-re (དེ་འདི་འདྲ་མ་རེད། de 'di-'dra ma-red), 'it is not so'.

di dind^{r}ē^{I} yak-po či du (འདི་འདི་འདྲའི་ཡག་པོ་གཅིག་འདུག། 'di 'di-'dra'i yag-po gčig 'dug), 'this is such a good thing'.

tend^{r}e (དེ་འདྲ། de-'dra), 'such as that'.

ta-ga-d^{r}a-pŏ̄^{I} (དེ་ག་འདྲ་པོའི། de-ga-'dra-po'i), 'such as that'.

p^{c}a-gi (ཕ་གི། pha-gi), 'that'

	Singular	*Plural*
Nom.	p^{c}a-gi (ཕ་གི། pha-gi), 'that'.	p^{c}a-ts^{c}o (ཕ་ཚོ། pha-tsho), 'those'.
Acc.	p^{c}a-gī (ཕ་གིར། pha-gir), p^{c}a-gī tsa-la (ཕ་གིའི་རྩ་ལ། pha-gi'i rtsa-la), 'that, towards that'.	p^{c}a-ts^{c}ō (ཕ་ཚོར། pha-tshor), p^{c}a-ts^{c}ŏ̄^{I} tsa-la (ཕ་ཚོའི་རྩ་ལ། pha-tsho'i rtsa-la), 'those, towards those'.
Instr.	p^{c}a-gī (ཕ་གིས། pha-gis), 'by that'.	p^{c}a-ts^{c}ŏ̄ (ཕ་ཚོས། pha-tshos), 'by those'.
Dat.	p^{c}a-gi (ཕ་གི་ལ། pha-gi), 'to that'.	p^{c}a-ts^{c}ō (ཕ་ཚོ་ལ། pha-tsho), 'to those'.

	Singular	Plural
Abl.	pᶜa-gī tsa-nē (ཕ་གིའི་རྩ་ནས། pha-gi'i rtsa-nas), 'from that'.	pᶜa-tsᶜöī tsa-nē (ཕ་ཚོའི་རྩ་ནས། pha-tsho'i rtsa-nas), 'from those'.
Gen.	pᶜa-gī (ཕ་གིའི། pha-gi'i), 'of that'.	pᶜa-tsᶜöī (ཕ་ཚོའི། pha-tsho'i), 'of those'.
Loc.	pᶜa-gī tsa-la (ཕ་གིའི་རྩ་ལ། pha-gi'i rtsa-la), 'in that, at that'.	pᶜa-tsᶜöī tsa-la (ཕ་ཚོའི་རྩ་ལ། pha-tsho'i rtsa-la), 'in those, at those'.

Interrogative Pronouns:

su (སུ། su), 'who'.

kaŋ>ka (གང་། gaṅ), 'which'.

ka-re (ག་རེ། ga-re), 'what, which'.

su (སུ། su), 'who'.

Nom. su (སུ། su), 'who'.

Acc. su-la (སུ་ལ། su-la), 'whom'.
sūī-tsa-la (སུའི་རྩ་ལ། su'i rtsa-la).

Instr. sū (སུས། sus), 'by whom'.

Dat. su-la (སུ་ལ། su-la), 'to whom, for whom'.
sūī tȫ-ta-la (སུའི་དོན་དག་ལ། su'i don-dag-la).

Abl. su-nē (སུ་ནས། su-nas), 'from whom'.
sūī tsa-nē (སུའི་རྩ་ནས། su'i rtsa-nas).

Gen. sūī (སུའི། su'i), 'whose'.

Loc. su-la (སུ་ལ། su-la), 'in whom'.
sūī tsa-la (སུའི་རྩ་ལ། su'i rtsa-la).

dep sū naŋ-ŋa (དེབ་སུ་ལ་གནང་པ། deb su gnaṅ-pa), 'to whom did he give the book?'

sūī tsa-la pᶜep-pa (སུའི་རྩ་ལ་ཕེབས་པ། su'i rtsa-la phebs-pa), 'whom are you going to?'

di sū ṭʳi-pa re (འདི་སུས་བྲིས་པ་རེད། 'di sus bris-pa-red), 'who wrote this?'

ka-re (ག་རེ། ga-re), 'what', is used in the following cases:

Nom. ka-re (ག་རེ། ga-re), 'what'.

Acc. ka-rē (ག་རེར། ga-rer), ka-re-la (ག་རེ་ལ། ga-re-la), 'what'.
Ex. sȫ-tsᶜi ka-rē nyē-pa-yö (གསོལ་ཚིགས་ག་རེར་མཉེས་པ་ཡོད། gsol-tshigs ga-rer mñes-pa yod), 'what kind of food do you prefer?'

Instr. ka-rē (ག་རེས། ga-res), 'with what, how'.
di ka-rē ṣȫ-pa-re (འདི་ག་རེས་བཟོས་པ་རེད། 'di ga-res bzos-pa-red), 'of what stuff is this made?'

Dat. ka-rēl tö̤-ta-la (ག་རེའི་དོན་དག་ལ། ga-re'i don-dag-la), 'what for?'

Gen. ka-rēl (ག་རེའི། ga-re'i), 'of what'.

Loc. ka-rēl naŋ-la (ག་རེའི་ནང་ལ། ga-re'i naṅ-la) 'in what'.

dinḍ^{r}e dep ka-rēl naŋ-la du-gē (འདི་འདྲ་དེབ་ག་རེའི་ནང་ལ་འདུག་གམ། 'di-'dra deb ga-re'i naṅ-la 'dug-gam), '(a story) such as this in what book is it found?'

The pronoun kaŋ>ka (གང་། gaṅ), 'which', is used in the following cases only:

Nom. kaŋ>ka (གང་། gaṅ), 'which'.

Acc. kaŋ-gē~ka-gē (གང་གིར། gaṅ-gir), 'which'.

dep di-nyī ka-gē ǰ'ap-śa ẓo-go-re (དེབ་འདི་གཉིས་གང་གིར་རྒྱབ་ཤ་བཟོ་དགོས་རེད། deb 'di-gñis gaṅ-gir rgyab-śa bzo-dgos-red), 'which of these two books must be bound?'

Dat. ka-gī tö̤-ta-la (གང་གི་དོན་དག་ལ། gaṅ-gi don-dag-la), 'what for?'

Gen. ka-gi (གང་གི། gaṅ-gi), 'of which'.

di luŋ-pa ka-gi ta re (འདི་ལུང་པ་གང་གི་རྟ་རེད། 'di luṅ-pa gaṅ-gi rta-red), 'from where comes this horse?'

Abl. ka-nē (གང་ནས། gaṅ-nas), 'from where'.

p^{o}a-yü ka-nē re (ཕ་ཡུལ་གང་ནས་རེད། pha-yul gaṅ-nas red), 'what is (your) country?'

<u>Indefinite Pronouns:</u>

su-yaŋ (སུ་ཡང་། su-yaṅ), 'no one' (used with the negative), 'anybody'.
su-kaŋ (སུ་གང་། su-gaṅ), *ibid.*

su-kaŋ (སུ་གང་། su-gaṅ), 'no one, nobody'

Nom. su-kaŋ (སུ་གང་། su-gaṅ), 'nobody'.

Acc. su-kaŋ-la (སུ་གང་ལ། su-gaṅ-la).

su-kaŋ-gi tsa-la (སུ་གང་གི་རྩ་ལ། su-gaṅ-gi rtsa-la).

ŋa su-kaŋ-gi tsa-la ma-č^{o}ị (ང་སུ་གང་གི་རྩ་ལ་*མ་ཕྱིན། ṅa su-gaṅ-gi rtsa-la ma-phyin), 'I did not go to anyone'.

Instr. su-kaŋ-gī (སུ་གང་གིས། su-gaṅ-gis), 'by nobody'.

Dat. su-kaŋ-la (སུ་གང་ལ། su-gaṅ-la), 'to nobody'.

Abl. su-kaŋ-nē (སུ་གང་ནས། su-gaṅ-nas), 'from nobody'.

su-kaŋ-gi tsa-nē (སུ་གང་གི་རྩ་ནས། su-gaṅ-gi rtsa-nas).

Gen. su-kaŋ-gi (སུ་གང་གི། su-gaṅ-gi), 'nobody's'.

Loc. su-kaŋ-la (སུ་གང་ལ། su-gaṅ-la).

---

* རྩར། rtsar.

tanda-par-la mi su-yaŋ lep-ma-č'uŋ (ད་ལྟ་བར་ལ་མི་སུ་ཡང་བསླེབས་མ་བྱུང་། da-lta bar-la mi su-yaṅ (or su-gaṅ) bslebs-ma-byuṅ), 'up-to-now no one came'.

su-d̥^{r}a-či yin-nē^{l} (སུ་འདྲ་གཅིག་ཡིན་ནའང་། su-'dra-gčig yin-na'aṅ), 'anyone' (with negat.).

mi-su-d̥^{r}a-či yin-nē^{l} duk-ŋel' me-pa mindu (མི་སུ་འདྲ་གཅིག་ཡིན་ནའང་སྡུག་བསྔལ་མེད་པ་མི་འདུག། mi su-'dra-gčig yin-na'aṅ sdug-bsṅal med-pa mi-'dug), 'there does not exist anyone without suffering'.

kand̥^{r}e-či yin-nē^{l} (གང་འདྲ་གཅིག་ཡིན་ནའང་། gaṅ-'dra-gčig yin-na'aṅ), 'whatever'.

sē kand̥^{r}e-či yin-nē^{l} koŋ-čhẹ-po re (གསེར་གང་འདྲ་གཅིག་ཡིན་ནའང་གོང་ཆེན་པོ་རེད། gser gaṅ-'dra-gčig yin-na'aṅ goṅ čhen-po red), 'whatever gold there is is expensive'.

čik-ts'aŋ (གཅིག་ཀྱང་། gčig-kyaṅ), 'one only, not even one (with negat.)'.

pē-do či-ts' aŋ ma-lū-pa taŋ-ŋa-yi (བལ་དོ་གཅིག་ཀྱང་མ་ལུས་པ་བཏང་པ་ཡིན། bal-do gčig-kyaṅ ma-lus-pa btaṅ-pa-yin), 'we sent off all the bales of wool without leaving a single one behind'.

kaŋ-yaŋ>ka-ye>k'e (གང་ཡང་། gaṅ-yaṅ), 'nothing (with negat.)'.

k^{c}oŋ-gi k'e suŋ-gi mindu (ཁོང་གིས་གང་ཡང་གསུང་གི་མི་འདུག། khoṅ-gis gaṅ-yaṅ gsuṅ-gi-mi-'dug), 'he says nothing'.

nā j'u-ŋō-po k'e me (ང་ལ་རྒྱུ་དངོས་པོ་གང་ཡང་མེད། ṅa rgyu-dṅos-po gaṅ-yaṅ med), 'I have no wealth whatsoever'.

Pronominal Adjectives:

šẹ-pa (གཞན་པ། gžan-pa), 'another'.
šẹ-pa-ts^{c}o (གཞན་པ་ཚོ། gžan-pa-tsho), 'others'.
te mẹ-pa-čik (དེ་མིན་པ་གཅིག། de min-pa gčig), 'another'.
ts^{c}aŋ-ma (ཚང་མ། tshaṅ-ma), 'all'.
kaŋ-k^{c}a (གང་ཁ། gaṅ-kha), 'all'.
lhẹ-g'ē (ལྷན་རྒྱས། lhan-rgyas), 'all, together'.
re-re (རེ་རེ། re-re), 'each'.

Pronominal adjectives are placed after the noun they qualify:

mi šẹ-pa-čik (མི་གཞན་པ་གཅིག། mi gžan-pa-gčig), 'another man'.
mi ts^{c}aŋ-ma (མི་ཚང་མ། mi tshaṅ-ma), 'all men'.
ŋants^{c}o ts^{c}aŋ-ma (ང་ཚོ་ཚང་མ། ṅa-tsho tshaṅ-ma), 'we all'.
k^{c}oŋ-ts^{c}o kaŋ-k^{c}a (ཁོང་ཚོ་གང་ཁ། khoṅ-tsho gaṅ-kha), 'they all'.
ku-ŋo lhẹ-g'ē (སྐུ་ངོ་ལྷན་རྒྱས། sku-ṅo lhan-rgyas), 'gentlemen'.

re-re (རེ་རེ། re-re), 'each'

Nom. re-re (རེ་རེ། re-re), 'each'.

Acc.-Obj. re-re-la (རེ་རེ་ལ། re-re-la),
re-rē^{i} tsa-la (རེ་རེའི་རྩ་ལ། re-re'i rtsa-la), 'each, towards each'.

Instr. re-rē (རེ་རེས། re-res), 'by each'.
re-re-gī.

Dat. re-re-la (རེ་རེ་ལ། re-re-la), 'to each'.

Abl. re-re-nē (རེ་རེ་ནས། re-re-nas),
re-rē^{i} tsa-nē (རེ་རེའི་རྩ་ནས། re-re'i-rtsa-nas), 'from each'.

Gen. re-rē^{i} (རེ་རེའི། re-re'i), 'of each'.

Loc. re-rē^{i} naŋ-la (རེ་རེའི་ནང་ལ། re-re'i naṅ-la), 'in each'.
re-rē^{i} tsa-la (རེ་རེའི་རྩ་ལ། re-re'i rtsa-la), 'at each'.

mi re-re-la k^{c}aŋ-pa re-re yö-wa-re (མི་རེ་རེ་ལ་ཁང་པ་རེ་རེ་ཡོད་པ་རེད། mi re-re-la khaṅ-pa re-re yod-pa-red), 'there is a house to each man'.

ŋa mi re-rē^{i} tsa-la $ḍ^{r}$o-loŋ-me (ང་མི་རེ་རེའི་རྩ་ལ་འགྲོ་ལོང་མེད། ṅa mi re-re'i rtsa-la 'gro-loṅ-med), 'I have no time to visit each one separately'.

k^{c}aŋ-pa re-rē^{i} naŋ-la mi maŋ-po du (ཁང་པ་རེ་རེའི་ནང་ལ་མི་མང་པོ་འདུག། khaṅ-pa re-re'i naṅ-la mi maṅ-po 'dug), 'in each house there were many people'.

so-so (སོ་སོ། so-so), 'distinct, separate', is often used in the same sense.

Nom. so-so (སོ་སོ། so-so), 'each'.

Acc. so-sō (སོ་སོར། so-sor), 'each'.
so-sō^{i} tsa-la (སོ་སོའི་རྩ་ལ། so-so'i rtsa-la), 'towards each'.

Instr. so-sō (སོ་སོས། so-sos), 'by each'.

Dat. so-sō^{i} tǫ-ta-la (སོ་སོའི་དོན་དག་ལ། so-so'i don-dag-la), 'for each'.

Abl. so-sō^{i} tsa-nē (སོ་སོའི་རྩ་ནས། so-so'i rtsa-nas), 'from each'.

Gen. so-sō^{i} (སོ་སོའི། so-so'i), 'of each'.

Loc. so-sō (སོ་སོར། so-sor), 'in each'.

k^{c}o-raŋ-ts^{c}ō so-sō^{i} tǫ-ta č'e-gi-re (ཁོ་རང་ཚོས་སོ་སོའི་དོན་དག་བྱེད་ཀྱི་རེད། kho-raṅ-tshos so-so'i don-dag byed-kyi-red), 'they will look after their own affairs'.

k^{c}aŋ-pa so-sō go k^{c}a-k^{c}a du (ཁང་པ་སོ་སོར་སྒོ་ཁག་ཁག་འདུག། khaṅ-pa so-sor sgo khag-khag 'dug), 'each house has its own separate door'.

Reciprocal pronouns :

či-gī čik-la (གཅིག་གིས་གཅིག་ལ། gčig-gis gčig-la), 'each other'.

$ṭ^{r}$oŋ-pa p^{c}ę-ts^{c}ų̈ či-gī čik-la rō-č'e-go-re (གྲོང་པ་ཕན་ཚུན་གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་རོགས་བྱེད་དགོས་རེད། groṅ-pa phan-tshun gčig-gis čik-la rogs-byed-dgos-red), 'the villagers should help each other'.

ṭ^{r}ok-po ṣē-ya-te či-gi čik-la lö-k^{c}el′-po č′e-go-re (གྲོགས་པོ་ཟེར་ཡ་དེ་གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་བློས་འཁེལ་པོ་བྱེད་དགོས་རེད། grogs-po zer-ya-de gčig-gis-gčig-la blos-'khel-po byed-dgos-red), 'friends should trust each other'.

The Numerals (see page 4)

The numeral like the adjective follows the noun and takes the case inflection instead of the noun. When the noun is followed by an adjective, the numeral is placed after the adjective.

mi nyī (མི་གཉིས། mi gñis), 'two men'.

ŋā k^c'i yak-po sum yö (ང་ཁྱི་ཡག་པོ་གསུམ་ཡོད། ṅa khyi yag-po gsum yod), 'I have three good dogs'.

Cardinal Numerals (ཨང་གྲངས། aṅ-graṅs) :—

čik∼či (གཅིག། gčig), 'one'.
nyī (གཉིས། gñis), 'two'.
sum (གསུམ། gsum), 'three'.
ši (བཞི། bži), 'four'.
ŋa (ལྔ། lṅa), 'five'.
ṭ^{r}uk (དྲུག། drug), 'six'.
dü̧ (བདུན། bdun), 'seven'.
g′e (བརྒྱད། brgyad), 'eight'.
gu (དགུ། dgu), 'nine'.
ču (བཅུ། bču), 'ten'.
čukči (བཅུ་གཅིག། bču-gčig), 'eleven'.
ču-nyī (བཅུ་གཉིས། bču-gñis), 'twelve'.
čuksum (བཅུ་གསུམ། bču-gsum), 'thirteen'.
čupši (བཅུ་བཞི། bču-bži), 'fourteen'.
čö-ŋa (བཅོ་ལྔ། bčo-lṅa), 'fifteen'.
ču-ṭ^{r}uk (བཅུ་དྲུག། bču-drug), 'sixteen'.
čubdü̧ (བཅུ་བདུན། bču-bdun), 'seventeen'.
čobg′e (བཅོ་བརྒྱད། bčo-brgyad) 'eighteen'.
ču-gu∼čurgu (བཅུ་དགུ། bču-dgu), 'nineteen'.
nyi-śu t^{c}am-pa (ཉི་ཤུ་ཐམ་པ། ñi-śu tham-pa), 'twenty'.
nyi-śu tsakčik (ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག། ñi-śu-rtsa-gčig), 'twenty-one'.
nyi-śu tsagnyī (ཉི་ཤུ་རྩ་གཉིས། ñi-śu-rtsa-gñis), 22.
nyi-śu tsaksum (ཉི་ཤུ་རྩ་གསུམ། ñi-śu-rtsa-gsum), 23.
nyi-śu tsapši (ཉི་ཤུ་རྩ་བཞི། ñi-śu rtsa-bži), 24.
nyi-śu tsa-ŋa (ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ། ñi-śu-rtsa-lṅa), 25.
nyi-śu tsa-ṭ^{r}uk (ཉི་ཤུ་རྩ་དྲུག། ñi-śu-rtsa-drug), 26.
nyi-śu tsabdü̧ (ཉི་ཤུ་རྩ་བདུན། ñi-śu-rtsa-bdun), 27.
nyi-śu tsabg′e (ཉི་ཤུ་རྩ་བརྒྱད། ñi-śu-rtsa-brgyad), 28.
nyi-śu tsa-gu (ཉི་ཤུ་རྩ་དགུ། ñi-śu-rtsa-dgu), 29.
sum-ču t^{c}am-pa (སུམ་བཅུ་ཐམ་པ། sum-bču-tham-pa), 30.
sum-ču so-čik (སུམ་བཅུ་སོ་གཅིག། sum-bču *-so-gčig), 31.
sum-ču so-nyī (སུམ་བཅུ་སོ་གཉིས། sum-bču-so-gñis), 32.
sum-ču so-sum (སུམ་བཅུ་སོ་གསུམ། sum-bču-so-gsum), 33.

* The numeral is often written སུམ་ཅུ། sum-ču.

sum-ču so-ši (སུམ་བཅུ་སོ་བཞི། sum-bču-so-bži), 34.

sum-ču so-ŋa (སུམ་བཅུ་སོ་ལྔ་། sum-bču-so-lṅa), 35.

sum-ču so-ţʳuk (སུམ་བཅུ་སོ་དྲུག། sum-bču-so-drug), 36.

sum-ču sobdų̃ (སུམ་བཅུ་སོ་བདུན། sum-bču-so-bdun), 37.

sum-ču sobg'e (སུམ་བཅུ་སོ་བརྒྱད། sum-bču-so-brgyad), 38.

sum-ču so-gu (སུམ་བཅུ་སོ་དགུ། sum-bču-so-dgu), 39.

šipču tᶜam-pa (བཞི་བཅུ་ཐམ་པ། bži-bču tham-pa), 40.

šipču še-čik (བཞི་བཅུ་ཞེ་གཅིག། bži-bču-že-gčig), 41.

šipču še-nyī (བཞི་བཅུ་ཞེ་གཉིས། bži-bču-že-gñis), 42.

šipču še-sum (བཞི་བཅུ་ཞེ་གསུམ། bži-bču-že-gsum), 43.

šipču šepši (བཞི་བཅུ་ཞེ་བཞི། bži-bču-že-bži), 44.

šipču še-ŋa (བཞི་བཅུ་ཞེ་ལྔ་། bži-bču-že-lṅa), 45.

šipču še-ţʳuk (བཞི་བཅུ་ཞེ་དྲུག། bži-bču-že-drug), 46.

šipču šebdų̃ (བཞི་བཅུ་ཞེ་བདུན། bži-bču-že-bdun), 47.

šipču šebg'e (བཞི་བཅུ་ཞེ་བརྒྱད། bži-bču-že-brgyad), 48.

šipču šergu (བཞི་བཅུ་ཞེ་དགུ། bži-bču-že-dgu), 49.

ŋapču tᶜam-pa (ལྔ་བཅུ་ཐམ་པ། lṅa-bču tham-pa), 50.

ŋapču ŋa-čik (ལྔ་བཅུ་ང་གཅིག། lṅa-bču-ṅa-gčig), 51.

ŋapču ŋa-nyī (ལྔ་བཅུ་ང་གཉིས། lṅa-bču-ṅa-gñis), 52.

ŋapču ŋa-sum (ལྔ་བཅུ་ང་གསུམ། lṅa-bču-ṅa-gsum), 53.

ŋapču ŋa-ši (ལྔ་བཅུ་ང་བཞི། lṅa-bču-ṅa-bži), 54.

ŋapču ŋa-ŋa (ལྔ་བཅུ་ང་ལྔ་། lṅa-bču-ṅa-lṅa), 55.

ŋapču-ŋa-ţʳuk (ལྔ་བཅུ་ང་དྲུག། lṅa-bču-ṅa-drug), 56.

ŋapču ŋabdų̃ (ལྔ་བཅུ་ང་བདུན། lṅa-bču-ṅa-bdun), 57.

ŋapču ŋabg'e (ལྔ་བཅུ་ང་བརྒྱད། lṅa-bču-ṅa-brgyad), 58.

ŋapču ŋa-gu (ལྔ་བཅུ་ང་དགུ། lṅa-bču-ṅa-dgu), 59.

ţʳuk-ču tᶜam-pa (དྲུག་ཅུ་ཐམ་པ། drug-ču tham-pa), 60.

ţʳuk-ču re-čik (དྲུག་ཅུ་རེ་གཅིག། drug-ču-re-gčig), 61.

ţʳuk-ču re-nyī (དྲུག་ཅུ་རེ་གཉིས། drug-ču-re-gñis), 62.

ţʳuk-ču re-sum (དྲུག་ཅུ་རེ་གསུམ། drug-ču-re-gsum), 63.

ţʳuk-ču re-ši (དྲུག་ཅུ་རེ་བཞི། drug-ču-re-bži), 64.

ţʳuk-ču re-ŋa (དྲུག་ཅུ་རེ་ལྔ་། drug-ču-re-lṅa), 65.

ţʳuk-ču re-ţʳuk (དྲུག་ཅུ་རེ་དྲུག། drug-ču-re-drug), 66.

ţʳuk-ču rebdų̃ (དྲུག་ཅུ་རེ་བདུན། drug-ču-re-bdun), 67.

ţʳuk-ču rebg'e (དྲུག་ཅུ་རེ་བརྒྱད། drug-ču-re-brgyad), 68.

ţʳuk-ču re-gu (དྲུག་ཅུ་རེ་དགུ། drug-ču-re-dgu), 69.

dų̃-ču tᶜam-pa (བདུན་ཅུ་ཐམ་པ། bdun-ču-tham-pa), 70.

dų̃-ču tǫ̃-čik (བདུན་ཅུ་དོན་གཅིག། bdun-ču-don-gčig), 71.

dų̃-ču tǫ̃-nyī (བདུན་ཅུ་དོན་གཉིས། bdun-ču-don-gñis), 72.

dų̃-ču tǫ̃-sum (བདུན་ཅུ་དོན་གསུམ། bdun-ču-don-gsum), 73.

dų̃-ču tǫ̃-ši (བདུན་ཅུ་དོན་བཞི། bdun-ču-don-bži), 74.

dų̃-ču tǫ̃-ŋa (བདུན་ཅུ་དོན་ལྔ་། bdun-ču-don-lṅa), 75.

dų̈-ču tö̧-ṭ^{r}uk (བདུན་ཅུ་དོན་དྲུག། bdun-ču-don-drug), 76.

dų̈-ču tö̧-dų̈ (བདུན་ཅུ་དོན་བདུན། bdun-ču-don-bdun), 77.

dų̈-ču tö̧-g'e (བདུན་ཅུ་དོན་བརྒྱད། bdun-ču-don-brgyad), 78.

dų̈-ču tö̧-gu (བདུན་ཅུ་དོན་དགུ། bdun-ču-don-dgu), 79.

g'e-ču t^{c}am-pa (བརྒྱད་ཅུ་ཐམ་པ། brgyad-ču-tham-pa), 80.

g'e-ču J'a-čik (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་གཅིག། brgyad-ču-gya-gčig), 81.

g'e-ču J'a-nyī (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་གཉིས། brgyad-ču-gya-gñis), 82.

g'e-ču J'a-sum (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་གསུམ། brgyad-ču-gya-gsum), 83.

g'e-ču J'apši (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་བཞི། brgyad-ču-gya-bži), 84.

g'e-ču J'a-ŋa (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་ལྔ། brgyad-ču-gya-lṅa), 85.

g'e-ču J'a-ṭ^{r}uk (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་དྲུག། brgyad-ču-gya-drug), 86.

g'e-ču J'abdų̈ (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་བདུན། brgyad-ču-gya-bdun), 87.

g'e-ču J'abg'e (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་བརྒྱད། brgyad-ču-gya-brgyad), 88.

g'e-ču J'argu (བརྒྱད་ཅུ་རྒྱ་དགུ། brgyad-ču-gya-dgu), 89

gupču t^{c}am-pa (དགུ་བཅུ་ཐམ་པ། dgu-bču-tham-pa), 90

gupču go-čik (དགུ་བཅུ་གོ་གཅིག། dgu-bču-go-gčig), 91

gupču go-nyī (དགུ་བཅུ་གོ་གཉིས། dgu-bču-go-gñis), 92.

gupču go-sum (དགུ་བཅུ་གོ་གསུམ། dgu-bču-go-gsum), 93.

gupču gop'i (དགུ་བཅུ་གོ་བཞི། dgu-bču-go-bži), 94.

gupču go-ŋa (དགུ་བཅུ་གོ་ལྔ། dgu-bču-go-lṅa), 95.

gupču go-ṭ^{r}uk (དགུ་བཅུ་གོ་དྲུག། dgu-bču-go-drug), 96

gupču gobdų̈ (དགུ་བཅུ་གོ་བདུན། dgu-bču-go-bdun), 97

gupču gobg'e (དགུ་བཅུ་གོ་བརྒྱད། dgu-bču-go-brgyad), 98.

gupču go-gu (དགུ་བཅུ་གོ་དགུ། dgu-bču-go-dgu), 99.

J'a-t^{c}am-pa (བརྒྱ་ཐམ་པ། brgya-tham-pa), 100.

nyī-J'a (ཉིས་བརྒྱ། ñis-brgya), 200.

J'a-taŋ-čik (བརྒྱ་དང་གཅིག། brgya-daṅ-gčig), 101.

Note: in modern colloquial when counting the tens are often omitted, thus instead of ṭ^{r}uk-ču rebdų̈ one says rebdų̈, rebg'e, re-gu, etc.

sum-J'a (སུམ་བརྒྱ། sum-brgya), 300.

J'a-taŋ-sum-ču (བརྒྱ་དང་སུམ་བཅུ། brgya-daṅ-sum-bču), 130.

From the thousand upwards when toŋ-ṭ^{rc}a (སྟོང་ཕྲག། stoṅ-phrag), is used, it precedes the multiplying number:

toŋ-ṭ^{rc}a čik (སྟོང་ཕྲག་གཅིག། stoṅ-phrag gčig), 'one thousand', but with toŋ (སྟོང་། stoṅ), the multiplying number precedes the larger number: č^{c}ik-toŋ (ཆིག་སྟོང་། čhig-stoṅ. č^{c}ik being a secondary form of gčig).

nyī-toŋ (ཉིས་སྟོང་། ñis-stoṅ), 2,000.

č^{c}ik-toŋ nyī-J'a-taŋ-čukči (ཆིག་སྟོང་ཉིས་བརྒྱ་དང་བཅུ་གཅིག། čhig-stoṅ-brgya-daṅ-bču-gčig), 1,211.

ṭ^{rc}i (ཁྲི། khri), 10,000. In colloquial the following two forms are used: ṭ^{rc}i-čik (ཁྲི་གཅིག། khri-gčig), and č^{c}ik-ṭ^{rc}i (ཆིག་ཁྲི། čhig-khri).

nyī-ṭ^{rc}i (ཉིས་ཁྲི། ñis-khri), 20,000.

ṭ^{rc}i-nyī (ཁྲི་གཉིས། khri-gñis), 20,000. Note that in the second case the form nyī (གཉིས། gñis) is used.

bum čik (འབུམ་གཅིག། 'bum-gčig), 100,000 or č^{c}ik-bum (ཆིག་འབུམ། čhig-'bum). Note that when the multiplying number precedes the larger number the form č^{c}ik (ཆིག། čhig), is used.

In the colloquial the form bum-t^{c}ē (འབུམ་ཐེར། 'bum-ther) is sometimes used.

nyī-bum (ཉིས་འབུམ། nis-'bum), 200,000.

sa-ya (ས་ཡ། sa-ya), 1,000,000, or sa-ya-čik (ས་ཡ་གཅིག། sa-ya-gčig).

č'e-wa-čik (བྱེ་བ་གཅིག། bye-ba gčig), 10,000,000.

tuŋ-č^{c}'ur-čik (དུང་ཕྱུར་གཅིག། duṅ-phyur gčig), 100,000,000.

Ordinals:

taŋ-po (དང་པོ། daṅ-po), 'the first'.

The rest are formed by adding the particle pa (པ་) to the cardinals:

nyī-pa (གཉིས་པ། gñis-pa), 'the second', sum-pa (གསུམ་པ། gsum-pa), 'the third', sum-ču-pa (སུམ་བཅུ་པ། sum-bču-pa), 'the thirtieth', J'a-pa (བརྒྱ་པ། brgya-pa), 'the hundredth', etc.

Conjunctive numerals (ཚོགས་པའི་གྲངས། tshogs-pa'i graṅs):

Conjunctive numerals are formed by adding the particles ka (ཀ) or č^{c}ā (ཆར། čhar) to the cardinals:

nyī-ka (གཉིས་ཀ། gñis-ka), 'both'.

ču-ka (བཅུ་ཀ། bču-ka), 'the ten'.

nyī-č^{c}ā (གཉིས་ཆར། gñis-čhar), 'the two, both'.

sum-č^{c}ā (གསུམ་ཆར། gsum-čhar), 'the three'.

k^{c}oŋ-nyī nyī-ka yoŋ-gi-re (ཁོང་གཉིས་གཉིས་ཀ་ཡོང་གི་རེད། khoṅ-gñis gñis-ka yoṅ-gi-red), 'they both will come', or k^{c}oŋ nyī nyī-č^{c}ā yoŋ-gi-re' (ཁོང་གཉིས་གཉིས་ཆར་ཡོང་གི་རེད། khoṅ gñis gñis-čhar yoṅ-gi-red), *ibid.*

ŋants^{c}o sum-ka d^{r}o-go-re (ང་ཚོ་གསུམ་ཀ་འགྲོ་དགོས་རེད། ṅa-tsho gsum-ka 'gro-dgos-red), 'we three must go'.

Distributive numerals (སོ་སོར་དབྱེ་བའི་གྲངས། so-sor dbye-ba'i graṅs) are expressed by repeating the cardinal, and adding č'ē-nē (བྱས་ནས། byas-nas):

nyī-nyī (གཉིས་གཉིས། gñis-gñis), 'in two, each time two'.

nyī-nyī č'ē-nē (གཉིས་གཉིས་བྱས་ནས། gñis-gñis byas-nas), 'in two, each time-two'.

In composed numerals the last member only is repeated :

sum-ču-so-nyi so-nyi (སུམ་བཅུ་སོ་གཉིས་སོ་གཉིས། sum-bču-so-gñis so-gñis), 'each time thirty-two'.

k^{c}aŋ-pa re-re-la k^{c}aŋ-mi nyi-nyi yö-wa-re (ཁང་པ་རེ་རེ་ལ་ཁང་མིག་གཉིས་གཉིས་ཡོད་པ་རེད། khaṅ-pa re-re-la khaṅ-mig gñis-gñis yod-pa-red), 'in each house there are two rooms'.

mi re-re-la dep ŋa-ŋa kur (མི་རེ་རེ་ལ་དེབ་ལྔ་ལྔ་སྐུར། mi re-re-la deb lṅa-lṅa skur), 'send five books to each man'.

ʈ^{r}oŋ-k^{c}'ē re-re-nē mi nyī-nyī J'or-soŋ (གྲོང་ཁྱེར་རེ་རེ་ནས་མི་གཉིས་གཉིས་འབྱོར་སོང་། groṅ-khyer re-re-nas mi gñis-gñis 'byor-soṅ), 'two men came from each town'.

Fractions :

č^{c}'e-ka (ཕྱེད་ཀ། phyed-ka), or p^{c}'e, 'half'. It either follows the cardinal number, or precedes it, in both cases it is joined to the cardinal with the help of the conjunction taŋ (དང་། daṅ), 'and'.

čik-taŋ-č^{c}'e-ka (གཅིག་དང་ཕྱེད་ཀ། gčig-daṅ-phyed-ka), 'one and half', or p^{c}'e-taŋ-nyi (ཕྱེད་དང་གཉིས། phyed-·ten-gñis).

nyī-taŋ-č^{c}'e-ka (གཉིས་དང་ཕྱེད་ཀ། gñis-·ten-phyed-ka), 'two and half', or p^{c}'e-taŋ-sum (ཕྱེད་དང་གསུམ། phyed-·ten-gsum).

ši-taŋ-č^{c}'e-ka (བཞི་དང་ཕྱེད་ཀ། bži-·ten-phyed-ka), 'four and half', or p^{c}'e-taŋ-ŋa (ཕྱེད་དང་ལྔ། phyed-·ten-lṅa).

From ten onwards č^{c}'e-ka is added to the cardinal :

čukči-taŋ-č^{c}'e-ka (བཅུ་གཅིག་དང་ཕྱེད་ཀ། bču-gčig-daṅ-phyed-ka), 'eleven and half'.

nyī-śu-t^{c}am-pa-taŋ-č^{c}'e-ka (ཉི་ཤུ་ཐམ་པ་དང་ཕྱེད་ཀ། ñi-śu-tham-pa-daṅ-phyed-ka), 'twenty and half'.

The following way of adding č^{c}'e-ka to the cardinal is seldom met with in the colloquial speech, and is mostly used in the written language :

nyī-śu č^{c}'e-tsa-čik (ཉི་ཤུ་ཕྱེད་རྩ་གཅིག། ñi-śu-phyed-rtsa-gčig), 'twenty and half'.

sum-ču č^{c}'e-so-čik (སུམ་བཅུ་ཕྱེད་སོ་གཅིག། sum-bču-phyed-so-gčig), 'thirty and half'.

A pair is č^{c}a (ཆ་) or č^{c}a-čik (ཆ་གཅིག། čha-gčig). One of a pair is ya-či (ཡ་གཅིག། ya-gčig).

č^{c}'a-čik taŋ ya-či (ཆ་གཅིག་དང་ཡ་གཅིག། čha-gčig daṅ ya-gčig), 'three of one kind'.

Fractions are formed by adding the particle č^{c}a (ཆ། čha) or ẓur (ཟུར། zur) to the cardinal :

sum-č^{c}a (སུམ་ཆ། sum-čha), $\frac{1}{3}$, sum-ẓur (སུམ་ཟུར། sum-zur).

ši-č^{c}a (བཞི་ཆ། bži-čha), $\frac{1}{4}$.

ŋa-č^{c}a (ལྔ་ཆ། lṅa-čha), $\frac{1}{5}$.
sum-č^{c}a-nyī (སུམ་ཆ་གཉིས། sum-čha-gñis), $\frac{2}{3}$.
ši-č^{c}a-sum (བཞི་ཆ་གསུམ། bži-čha-gsum), $\frac{3}{4}$.
ŋa-č^{c}a-ši (ལྔ་ཆ་བཞི། lṅa-čha-bži), $\frac{4}{5}$.

Alternative numbers are expressed by placing two numbers one after the other:

tandü t^{c}eŋ nyï-sum-čik (ད་དུང་ཐེངས་གཉིས་གསུམ་གཅིག། da-duṅ theṅs gñis-gsum-gčig), 'once more twice or thrice'.

pe-č^{c}a śok-lhe ŋa-ṭ^{r}uk-čik (དཔེ་ཆ་ཤོག་ལྷེ་ལྔ་དྲུག་གཅིག། dpe-čha śog-lhe lṅa-drug-gčig), 'five or six pages from the book . . .'.

mi śo-k^{c}a re-nyï-čik (མི་ཤོག་ཁ་རེ་གཉིས་གཅིག། mi śog-kha re-gñis-gčig), 'one or two groups of men'. Note: śog < phyogs.

nyuŋ-t^{c}ā ts^{c}ar ŋa-ṭ^{r}uk-čik lok (ཉུང་མཐར་ཚར་ལྔ་དྲུག་གཅིག་ཀློགས། ñuṅ-mthar tshar lṅa-drug-gčig klogs), 'read this five or six times at least'.

Addition (བསྡོམས་རྩིས། bsdoms-rtsis):

There are three ways of expressing it:

(a) with the help of the verb ṭ^{r}ē-pa (བསྲེས་པ། bsres-pa, pf. of བསྲེ་བ། bsre-ba), 'to add'.

sum-taŋ-ŋa ṭ^{r}ē-pē g'e (གསུམ་དང་ལྔ་བསྲེས་པས་བརྒྱད། gsum-daṅ-lṅa bsres-pas brgyad), 'three and five make eight'.

(b) with the help of the verb dom-pa (བསྡོམས་པ། bsdoms-pa, pf. of སྡོམ་པ། sdom-pa), 'to bind, to add'.

ši-taŋ-ŋa-dom-pē ču (བཞི་དང་ལྔ་བསྡོམས་པས་བཅུ། bzi-daṅ-lṅa bsdoms-pas bču), 'four and five make nine'.

(c) with the help of č'ē-na (བྱས་ན། byas-na).

nyï-taŋ-ši č'ē-na ṭ^{r}uk (གཉིས་དང་བཞི་བྱས་ན་དྲུག། gñis-daṅ-bži byas-na drug), 'two and four make six'.

Subtraction (འཐེན་རྩིས། 'then-rtsis):—

čubdü-nē sum t^{c}en-na čupši (བཅུ་བདུན་ནས་གསུམ་འཐེན་ན་བཅུ་བཞི། bču-bdun-nas gsum 'then-na bču-bži), 'if three be subtracted from seventeen, fourteen'.

nyī-j'a-nē gupču t^{c}en-na ka-ts^{c}ö lhā-gi-du (ཉིས་བརྒྱ་ནས་དགུ་བཅུ་འཐེན་ན་ག་ཚོད་ལྷགས་ཀྱི་འདུག། ñis-brgya-nas dgu-bču 'then-na ga-tshod lhags-kyi-'dug), 'what is the remainder if ninety be subtracted from two hundred?'

Multiplication (དགུ་མཐའ། dgu-mtha'):—

The method of multiplication will be clear from the following examples:

čobg'e sum-la ŋapču-ŋa-ši t^{c}op (བཅོ་བརྒྱད་གསུམ་ལ་ལྔ་བཅུ་ང་བཞི་ཐོབ། bčo-brgyad gsum-la lṅa-bču-ṅa-bži thob), '18×3 makes 54'.

dü-ŋa-la ka-ts^{c}ö re (བདུན་ལྔ་ལ་ག་ཚོད་རེད། bdun-lṅa-la ga-tshod red), 'find 7 × 5'.

Division (བགོས་རྩིས། bgos-rtsis) :—

ţ^{r}uk-ču tum-pu ši-la gö-na čö-ŋa t^{c}op (དྲུག་ཅུ་དུམ་བུ་བཞི་ལ་བགོས་ན་བཅོ་ལྔ་ཐོབ། drug-ču dum-bu bži-la bgos-na bčo-lṅa thob), 'if one divides sixty by four, one gets fifteen'.

Sometimes taŋ-na (བཏང་ན། btaṅ-na) is used instead of gö-na (བགོས་ན། bgos-na) :

ţ^{r}uk-ču tum-pu ši-la taŋ-na čö-ŋa (དྲུག་ཅུ་དུམ་བུ་བཞི་ལ་བཏང་ན་བཅོ་ལྔ། drug-ču dum-bu bži-la btaṅ-na bčo-lṅa).

dü-ču tum-pu sum-la gö-na ka-ts^{c}ö yoŋ-gi-du (བདུན་ཅུ་དུམ་བུ་གསུམ་ལ་བགོས་ན་ག་ཚོད་ཡོང་གི་འདུག། bdun-ču dum-bu gsum-la bgos-na ga-tshod yoṅ-gi-'dug), 'if one divides seventy by three, how much does one get ?'

Percentage :—

The Tibetan word for per cent is k'e (སྐྱེད། skyed).

ŋü-k^{c}aŋ-nē gor ǰ'a-t^{c}am-pa-la k'e gor-mo sum ţ^{r}ö-gi-du (དངུལ་ཁང་ནས་སྒོར་བརྒྱ་ཐམ་པ་ལ་སྐྱེད་སྒོར་མོ་གསུམ་སྤྲོད་ཀྱི་འདུག། dṅul-khaṅ-nas sgor-brgya-tham-pa-la skyed sgor-mo gsum sprod-kyi-'dug), 'the Bank gives three rupees to a hundred rupees'.

The word for 'rate, exchange' is dzā (འཛའ། 'dza).

J̌'a-gar gor-mö[1] dzā saŋ sum č'e-gi-du (རྒྱ་གར་སྒོར་མོའི་འཛའ་སྲང་གསུམ་བྱེད་ཀྱི་འདུག། rGya-gar sgor-mo'i 'dza' sraṅ gsum byed-kyi-'dug), 'the exchange rate of an Indian rupee is three sang'

The idea 'time' is expressed by ts^{c}ar (ཚར། tshar), t^{c}eŋ (ཐེངས། theṅs), lę̄ (ལན། lan), lę̄-ţ^{r}aŋ (ལན་གྲངས། lan-graṅs) and t^{c}eŋ-ma (ཐེངས་མ། theṅs-ma).

ts^{c}ar sum (ཚར་གསུམ། tshar-gsum), 'three times'.

t^{c}eŋ-ši (ཐེངས་བཞི། theṅs-bži), 'four times'.

t^{c}eŋ-ma-ši (ཐེངས་མ་བཞི། theṅs-ma-bži), 'four times'.

lę̄-ţ^{r}aŋ-sum (ལན་གྲངས་གསུམ། lan-graṅs-gsum), 'three times'.

Method of Reckoning Time (tü-ts^{c}ö, དུས་ཚོད། dus-tshod) :—

The Time of the Day is expressed as follows :

second—ke-či-ma (སྐད་ཅིག་མ། skad-čig-ma).

ke-či-ma ţ^{r}uk-ču-t^{c}am-pa-la kar-ma-čik (སྐད་ཅིག་མ་དྲུག་ཅུ་ཐམ་པ་ལ་སྐར་མ་གཅིག། skad-čig-ma drug-ču-tham-pa-la skar-ma gčig), 'sixty seconds make one minute'

minute—kar-ma (སྐར་མ། skar-ma).

kar-ma ṭ^{r}uk-ču-tʻam-pa-la čʻu-tsʻö čik (སྐར་མ་དྲུག་ཅུ་ཐམ་པ་ལ་ཆུ་ཚོད་གཅིག ། skar-ma drug-ču-tham-pa-la čhu-tshod gčig), 'sixty minutes make one hour'.

hour—čʻu-tsʻö (ཆུ་ཚོད ། čhu-tshod).

day—nyi-ma (ཉི་མ ། ñi-ma), nyin-ša (ཉིན་ཞག ། ñin-žag).

čʻu-tsʻö ču-nyī-la nyin-ša čik (ཆུ་ཚོད་བཅུ་གཉིས་ལ་ཉིན་ཞག་གཅིག ། čhu-tshod bču-gñis-la ñin-žag gčig), 'twelve hours make one day'.

čʻu-tsʻö ka-tsʻö re (ཆུ་ཚོད་ག་ཚོད་རེད ། čhu-tshod ga-tshod red), 'what is the time?'

čʻu-tsʻö čik-taŋ-kar-ma ŋa (ཆུ་ཚོད་གཅིག་དང་སྐར་མ་ལྔ ། čhu-tshod gčig-daṅ-skar-ma lṅa), 'it is five minutes past one'.

The same can be expressed differently:

čik yö-nē kar-ma ŋa re (གཅིག་ཡོལ་ནས་སྐར་མ་ལྔ་རེད ། gčig yol-nas skar-ma lṅa).

čʻu-tsʻö čik-taŋ-kar-ma sum-ču (ཆུ་ཚོད་གཅིག་དང་སྐར་མ་སུམ་བཅུ ། čhu-tshod gčig-daṅ-skar-ma-sum-bču), or čik-taŋ-čʻe-ka (གཅིག་དང་ཕྱེད་ཀ ། gčig-daṅ-phyed-ka), 'it is half-past one'.

čʻu-tsʻö čik yö-nē kar-ma ŋapču (ཆུ་ཚོད་གཅིག་ཡོལ་ནས་སྐར་མ་ལྔ་བཅུ ། čhu-tshod gčig yol-nas skar-ma lṅa-bču), or nyī-pa sim-pä kar-ma ču (gñis-pa zin-par skar-ma bču), 'it is ten to one'.

kar-ma ŋē ma-tö nyī-pa sim-šä (སྐར་མ་ལྔས་མ་གཏོགས་གཉིས་པ་ཟིན་བཞག ། skar-ma lṅas ma-gtogs gñis-pa zin-bžag), or nyī-pa sim-pä kar-ma ŋa-du (གཉིས་པ་ཟིན་པར་སྐར་མ་ལྔ་འདུག ། gñis-pa zin-par skar-ma lṅa 'dug), 'it is five to one'.

dü-ṭ^{r}ʻa (བདུན་ཕྲག ། bdun-phrag), dü-čik (བདུན་གཅིག ། bdun-gčig), 'week'.

dü-nyī (བདུན་གཉིས ། bdun-gñis), 'fortnight'.

dapčʻe (ཟླ་ཕྱེད ། zla-phyed), 'half-month'

da-wa (ཟླ་བ ། zla-ba), 'month'.

lo (ལོ ། lo), 'year'.

rap-čʻuŋ (རབ་བྱུང་ ། rab-byuṅ), 'cycle of sixty years'.

Tibetans reckon years by cycles of twelve years, known as the lo-kʻor (ལོ་འཁོར ། lo-'khor), each year being designated by the name of an animal.

1. čʻi-wa (བྱི་བ ། byi-ba), 'mouse'.
2. laŋ (གླང་ ། glaṅ), 'ox'.
3. tak (སྟག ། stag), 'tiger'.
4. yö (ཡོས ། yos), 'hare'.
5. ḍ^{r}uk (འབྲུག ། 'brug), 'dragon'.
6. ḍ^{r}ü (སྦྲུལ ། sbrul), 'serpent'.
7. ta (རྟ ། rta), 'horse'.

8. lu (ལུག། lug), 'sheep'.
9. ṭ^{r}e (སྤྲེ། spre), 'ape'.
10. č'a (བྱ། bya), 'bird'.
11. k^{c}'i (ཁྱི། khyi), 'dog'.
12. p^{c}ak (ཕག། phag), 'hog'.

A cycle of sixty years, known as loŋ-k^{c}am (ལོ་ཁམས། lo-khams) or rap-č'uŋ (རབ་བྱུང་། rab-byuṅ), is formed by joining the five elements (k^{c}am-ŋa, ཁམས་ལྔ་། khams-lṅa), namely śiŋ (ཤིང་། śiṅ), wood, me (མེ།), fire, sa (ས།), earth, čā (ལྕགས། lčags), iron, and č^{c}u (ཆུ། čhu), water, to the twelve years of the lo-k^{c}or (ལོ་འཁོར། lo-'khor), each element being added to two consecutive years of the lo-k^{c}or cycle in the following manner:

č^{c}u-d̥^{r}uk (ཆུ་འབྲུག། čhu-'brug), Water-Dragon—1952.

č^{c}u-d̥^{r}ū (ཆུ་སྦྲུལ། čhu-sbrul), Water-Serpent—1953.

śiŋ-ta (ཤིང་རྟ། śiṅ-rta), Wood-Horse—1954.

śiŋ-lu (ཤིང་ལུག། śiṅ-lug), Wood-Sheep—1955.

me-ṭ^{r}e (མེ་སྤྲེ། me-spre), Fire-Ape—1956.

me-č'a (མེ་བྱ། me-bya), Fire-Bird—1957.

In literature the first year of each pair is called p^{c}o (ཕོ། pho), or 'Male', and the second mo (མོ། mo), 'Female'. Thus one has śiŋ-p^{c}o-č'i-wa (ཤིང་ཕོ་བྱི་བ། śiṅ-pho-byi-ba), Wood-Male-Mouse, and śiŋ-mo-laŋ (ཤིང་མོ་གླང་། śiṅ-mo-glaṅ), Wood-Female-Ox. The cycle of sixty years is intimately connected with the Kālacakra system. The first year of the first cycle of sixty years or rap-č'uŋ is 1027 A.D. (མེ་ཡོས། me-yos) or Fire-Hare year, said to have been the year of the translation of the Commentary on the *Kālacakratantra* (i.e. the *Vimalaprabhā*) into Tibetan.

Tibetans usually tell the year of their birth in the sixty years' cycle, the word loptā (ལོ་རྟགས། lo-rtags, year of birth; hon. guŋ-tā དགུང་རྟགས། dguṅ-rtags, or guŋ-nyiŋ, དགུང་སྙིང་། dguṅ-sñiṅ) being used:

k^{c}'e-raŋ-gi guŋ-tā ka-re re (ཁྱེད་རང་གི་དགུང་རྟགས་ག་རེ་རེད། khyed-raṅ-gi dguṅ-rtags ga-re red), 'what is the year of your birth?'

ŋēl loptā sa-laŋ re (ངའི་ལོ་རྟགས་ས་གླང་རེད། ṅa'i lo-rtags sa-glaṅ red), I was born in the Earth-Ox year'

The year before last—šē-nyiŋ (གཞེས་ཉིང་། gžes-niṅ).

The present year—ta-lo (ད་ལོ། da-lo), di-lo (འདི་ལོ། 'di-lo).

last year—da-nyiŋ (ན་ནིང་། na-niṅ), ŋa-lo (སྔ་ལོ། sṅa-lo).

next year—tū-saŋ (དུས་སང་། dus-saṅ), č^{c}'i-lo (ཕྱི་ལོ། phyi-lo).

year after next—šē-p^{c}ö (གཞེས་ཕོད། gžes-phod) In the ancient language the word was written—རྗེས་འཕོས། rjes-'phos.

The months of the year (ཟླ་བ། zla-ba) now in use in Tibet are :—

da-k or (ཟླ་འཁོར། *zla-'khor*)

Literary Names (ཆོས་ཚིག། *čhos-tshig*).	Colloquial (གྲོང་ཚིག། *groṅ-tshig*)
1. རྟ་ཟླ་བ། rta-zla-ba, Māgha ཆོ་འཕྲུལ་ཟླ་བ། čho-'phrul zla-ba	da-wa taŋ-po (ཟླ་བ་དང་པོ། zla-ba daṅ-po), the first moon.
2. དབོ་ཟླ་བ། dbo-zla-ba, Phālguna.	da-wa nyī-pa (ཟླ་བ་གཉིས་པ། zla-ba gñis-pa), the second moon.
3. ནག་པ་ཟླ་བ། nag-pa zla-ba, Caitra.	da-wa sum-pa (ཟླ་བ་གསུམ་པ། zla-ba gsum-pa), the third moon.
4. ས་ག་ཟླ་བ། sa-ga zla-ba, Vaiśākha.	da-wa ši-pa (ཟླ་བ་བཞི་པ། zla-ba bži-pa), the fourth moon.
5. སྣྲོན་ཟླ་བ། snron-zla-ba, Jeṣṭa.	da-wa ŋa-pa (ཟླ་བ་ལྔ་པ། zla-ba lṅa-pa), the fifth moon.
6. ཆུ་སྟོད་ཟླ་བ། čhu-stod zla-ba, Āsāḍha	da-wa ṭ^{r}uk-pa (ཟླ་བ་དྲུག་པ། zla-ba drug-pa), the sixth moon.
7 གྲོ་བཞིན་ཟླ་བ། gro-bžin zla-ba, Śrāvaṇa.	da-wa dü̃-pa (ཟླ་བ་བདུན་པ། zla-ba bdun-pa), the seventh moon.
8. ཁྲུམས་སྟོད། khrums-stod, Bhādra-pada	da-wa g'e-pa (ཟླ་བ་བརྒྱད་པ། zla-ba brgyad-pa), the eighth moon.
9. ཐ་སྐར་ཟླ་བ། tha-skar zla-ba, Āśvina.	da-wa gu-pa (ཟླ་བ་དགུ་པ། zla-ba dgu-pa), the ninth moon.
10. སྨིན་དྲུག་ཟླ་བ། smin-drug zla-ba, Kārtika.	da-wa ču-pa (ཟླ་བ་བཅུ་པ། zla-ba bču-pa), the tenth moon.
11. མགོ་ཟླ་བ། mgo zla-ba, Mṛgaśīrṣa.	da-wa čukči-pa (ཟླ་བ་བཅུ་གཅིག་པ། zla-ba bču-gčig-pa), the eleventh moon.
12. རྒྱལ་ཟླ་བ། rgyal zla-ba, Pauṣa.	da-wa ču-nyī-pa (ཟླ་བ་བཅུ་གཉིས་པ། zla-ba bču-gñis-pa), the twelfth moon.

The first month of the Tibetan year commences in February (usually towards the end of the month), but the actual date varies as the Tibetan year is shorter than ours and every third year an extra month (dapšö, ཟླ་བསོལ། zla-bsol) is added

In reckoning Tibetan dates the word ts^{c}ē-pa (ཚེས་པ། tshes-pa, date) was originally used with the first fifteen days of the month

ts^{c}ē-pa čik (ཚེས་པ་གཅིག། tshes-pa gčig), the first.

ts^{c}ē-pa sum (ཚེས་པ་གསུམ། tshes-pa gsum), the third.

ts^{c}ē-pa čö-ŋa (ཚེས་པ་བཅོ་ལྔ། tshes-pa bčo-lṅa), the fifteenth.

da-wa ši-pēl tsᶜē-pa ši (ཟླ་བ་བཞི་པའི་ཚེས་པ་བཞི། zla-ba bži-pa'i tshes-pa bži), 'the fourth of the fourth month'.

da-wa sum-pēl ču-ṭʳuk-la (ཟླ་བ་གསུམ་པའི་བཅུ་དྲུག་ལ། zla-ba gsum-pa'i bču-drug-la), 'on the 16th of the third month'.

da-wa nyi-pēl nyi-śu-la (ཟླ་བ་གཉིས་པའི་ཉི་ཤུ་ལ། zla-ba gñis-pa'i ñi-śu-la), 'on the 20th of the second month'.

In reckoning dates nyer-či (ཉེར་གཅིག། ner-gcig) and nyi-śu-čik (ཉི་ཤུ་གཅིག། ñi-śu-gčig) are used instead of nyi-śu-tsa-čik (ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག། ñi-śu-rtsa-gčig):

22nd day—nyi-śu-nyi (ཉི་ཤུ་གཉིས། ñi-śu-gñis).
23rd „ —nyi-śu-sum (ཉི་ཤུ་གསུམ། ñi-śu-gsum).
24th „ —nyi-śu-ši (ཉི་ཤུ་བཞི། ñi-śu-bži).
25th „ —nyi-śu-ŋa (ཉི་ཤུ་ལྔ། ñi-śu-lṅa).
26th „ —nyi-śu-ṭʳuk (ཉི་ཤུ་དྲུག། ñi-śu-drug).
27th „ —nyi-śu-dü (ཉི་ཤུ་བདུན། nī-śu-bdun).
28th „ —nyi-śu-g'e (ཉི་ཤུ་བརྒྱད། ñi-śu-brgyad).
29th „ —nyi-śu-gu (ཉི་ཤུ་དགུ། ñi-śu-dgu).

The last day of the month is called naŋ-kaŋ (གནམ་གང་། gnam-gaṅ).

In conversation and in correspondence the expression da-tsᶜe (ཟླ་ཚེས། zla-tshes month-date) is commonly used:

śiŋ-ḅ da-tsᶜē-la ŋa k'ē-pa-re (ཤིང་བྱི་ཟླ་ཚེས་ལ་ང་སྐྱེས་པ་རེད། śiṅ-byi zla-tshes-
(1) (1) ༡ ༡

la ṅa skyes-pa-red), 'I was born on the first day of the first month of the Wood-Mouse year'.

In letters the numbers of the month and date are usually written underneath.

The Days of the week are:

(རེས་གཟའ་བདུན། res-gza' bdun).

Sunday—ṣā nyi-ma (གཟའ་ཉི་མ། gza' ñi-ma).
Monday—ṣā da-wa (གཟའ་ཟླ་བ། gza' zla-ba).
Tuesday—ṣā mik-mar (གཟའ་མིག་དམར། gza' mig-dmar).
Wednesday—ṣā lhak-pa (གཟའ་ལྷག་པ། gza' lhag-pa).
Thursday—ṣā pᶜur-pu (གཟའ་ཕུར་བུ། gza' phur-bu).
Friday—ṣā pa-saŋ (གཟའ་པ་སངས། gza' pa-saṅs).
Saturday—ṣā pem-pa (གཟའ་སྤེན་པ། gza' spen-pa).

ṣā nyi-ma yin-rē-šin lap-ṭʳa guŋ-saŋ re (གཟའ་ཉི་མ་ཡིན་རེས་བཞིན་སློབ་གྲྭ་དགུང་གསེང་རེད། gza' ñi-ma yin-res-bžin slob-grwa dguṅ-gseṅ red), 'the school is closed every Sunday'.

ṣā pem-pē nyin-kaŋ le-ka me (གཟའ་སྤེན་པའི་ཉིན་གང་ལས་ཀ་མེད། gza' spen-pa'i ñin-gaṅ las-ka med), 'there is no work on Saturday afternoon'.

k^{c}oŋ ṣā nyi-mā ma-tō šü-gi-ma-re (ཁོང་གཟའ་ཉི་མར་མ་གཏོགས་བཞུགས་ཀྱི་མ་རེད། khoṅ gza' ñi-mar ma-gtogs bžugs-kyi-ma-red), 'except on Sundays, he does not stay at home'.

Cardinal Points

(ཕྱོགས་མཚམས། phyogs-mtshams)

śar (ཤར། śar), east.

lho (ལྷོ། lho), south.

nup (ནུབ། nub), west.

č'aŋ (བྱང་། byaṅ), north.

śar-lho (ཤར་ལྷོ། śar-lho), south-east.

lho-nup (ལྷོ་ནུབ། lho-nub), south-west.

nup-č'aŋ (ནུབ་བྱང་། nub-byaṅ), north-west.

č'aŋ-śar (བྱང་ཤར། byaṅ-śar), north-east.

Weights and Measures

In counting weights and measures kaŋ (གང་། gaṅ) is used instead of čik (གཅིག། gčig) and to (དོ། do) instead of nyi (གཉིས། gñis).

sor (སོར། sor), the breadth of one finger.

t^{c}o (མཐོ། mtho), the span from the tip of the thumb to the tip of the middle finger.

k^{c}'i (ཁྱིད། khyid), the span from the tip of the thumb to that of the little finger.

ṭ^{rc}u (ཁྲུ། khru), cubit, from the elbow to the tip of the middle finger.

k^{c}a (ཁ། kha), square.

dom-pa (འདོམ་པ། 'dom-pa), the distance from the middle finger tip of one hand to that of the other with both arms outstretched.

ča kā-yö kaŋ t^{c}uŋ (ཇ་ཀར་ཡོལ་གང་འཐུངས། ja kar-yol gaṅ 'thuns), 'drink a cup of tea'.

sö-ja šē-kā kaŋ šē (གསོལ་ཇ་ཞལ་ཀར་གང་བཞེས། gsol-ja žal-kar gaṅ bžes), hon.

kü-pa ṭ^{rc}u kaŋ (སྐུད་པ་ཁྲུ་གང་། skud-pa khru-gaṅ), one cubit of threads.

rē k^{c}a-to nyö (རས་ཁ་དོ་ནོས། ras-kha-do nos), 'buy two squares of cloth'.

Grains and dry things in general are measured (གསོར་བ། gsor-ba) by ṭ^{r}e (བྲེ། bre). Five ṭ^{r}e make one bo (འབོ། 'bo)—about 10 pints. Twenty ṭ^{r}e (བྲེ། bre)—1 k^{c}e (ཁལ། khal)—a weight of about 30 lb.

Butter, etc. are weighed by por (སྤོར། spor). Four por—1 nya-ka (ཉ་ག། ña-ga). Twenty nya-kas—1 k^{c}e (ཁལ། khal).

ŋē ḍ^{r}u k^{c}e J'a-taŋ-nyī taŋ ṭ^{r}e kaŋ nyö-pa-yin (ངས་འབྲུ་ཁལ་བརྒྱ་དང་གཉིས་དང་བྲེ་གང་ཉོས་པ་ཡིན། ṅas 'bru khal brgya-daṅ-gñis daṅ bre gaṅ ños-pa-yin), 'I bought 102 k^{c}e and one ṭ^{r}e of grain'.

ḍ^{r}u śor-jē č'e-tü ṭ^{r}ē-bü' k'oŋ ra-č'uŋ (འབྲུ་གཞོར་འཇལ་བྱེད་དུས་ཕྲན་བུའི་གྱོང་རག་བྱུང་། 'bru gźor-'jal byed-dus phran-bu'i gyoṅ rag-byuṅ), 'while measuring the grain, I was slightly cheated'.

mar-taŋ-dē mar-k^{c}e gu tä nya-ka kaŋ por-to du (མར་ལྟང་འདིར་མར་ཁལ་དགུ་དང་ཉ་ག་གང་སྤོར་དོ་འདུག། mar-ltaṅ 'dir mar-khal dgu daṅ ña-ga gaṅ spor-do 'dug), 'In this skin of butter there are nine k^{c}e one nya-ka and two por'.

mā J'a-ts'ok-č'e-tü J'a-mā yak-po tö-ā (མར་རྒྱ་འགྱོགས་བྱེད་དུས་རྒྱ་མར་ཡག་པོ་ལྟོས་ཨང་། mar rgya-'gyogs byed-dus rgya-mar yag-po ltos-'aṅ), 'when weighing butter, look well at the scales'.

THE VERB

The Tibetan verb is essentially a verbal noun denoting a condition. As a rule the persons are not distinguished, although there exists a certain tendency to distinguish the person of the subject by using different forms of the auxiliary 'to be', but this use is rather irregular. Many of the verbs have two stems: present and past. Others use regularly the past stem for all the tenses, a phenomenon due to the disappearance of ancient voiced and of prefixes in the modern language.

ḍ^{r}o-wa (འགྲོ་བ། 'gro-ba), 'to go, the going'.
ŋa ḍ^{r}o-gi-yö (ང་འགྲོ་གི་ཡོད། ṅa 'gro-gi-yod), 'I am going'.
č^c'im-pa (ཕྱིན་པ། phyin-pa), 'gone'.
ŋē č^c'im-pa-yį (ངས་ཕྱིན་པ་ཡིན། ṅas phyin-pa-yin), 'I went'.
taŋ-wa (གཏོང་བ། gtoṅ-ba), 'to send'.
ŋē taŋ-gi-yö (ངས་གཏོང་གི་ཡོད། ṅas gtoṅ-gi-yod), 'I am sending'.
ŋē taŋ-ŋa-yį (ངས་བཏང་པ་ཡིན། ṅas btaṅ-pa-yin), 'I have sent'.
ŋē taŋ-gi-yį (ངས་གཏང་གི་ཡིན། ṅas gtaṅ-gi-yin), 'I shall send'.

In the spoken language there is no difference in the pronunciation of intransitive and transitive verbs, the notion being expressed by the construction of the sentence: the subject of intransitive verbs is not distinguished by any affix, whereas the subject of transitive verbs is put in the instrumental.

The tenses are formed:

(*a*) with the help of the declensional affix 'gi' (< lit. གི་ gi, གྱི་ gyi, ཀྱི་ kyi), and the auxiliary yö (ཡོད། yod), yin~yį (ཡིན། yin), du (འདུག། 'dug), and re (རེད། red).

(*b*) with the help of verbal stems used as indicators of tense (past and future).

One of the characteristic features of Tibetan is its use of compound verbs, that is, such verbs which are formed by using a noun with a common verb having some such meaning as 'to do, to make, to strike', etc.

le-ka č'e-pa (ལས་ཀ་བྱེད་པ། las-ka byed-pa), 'to work'.

mendā ĵ'a-pa (མེ་མདའ་རྒྱག་པ། me-mda' rgyag-pa), 'to shoot'.

č'ö̧-č'e-pa (སྐྱོན་བྱེད་པ། skyon byed-pa), 'to harm'.

rō-č'e-pa (རོགས་བྱེད་པ། rogs-byed-pa), 'to help'.

tsö-pa ĵ'a-pa (རྩོད་པ་རྒྱག་པ། rtsod-pa rgyag-pa), 'to dispute'.

ke-č^{c}a č'e-pa (སྐད་ཆ་བྱེད་པ། skad-čha byed-pa), 'to speak'

go-kor taŋ-wa (མགོ་སྐོར་གཏོང་བ། mgo-skor gtoṅ-ba), 'to delude'.

ĵ'ę-č^{c}a tak-pa (རྒྱན་ཆ་འདོགས་པ། rgyan-čha 'dogs-po), 'to adorn'. (tak-pa—བཏགས་པ། btags-pa, pf.)

tö-ra taŋ-wa (སྟོད་ར་གཏོང་བ། stod-ra gtoṅ-ba), 'to laud'.

ta-ke ĵ'a-pa (རྟ་སྐད་རྒྱག་པ། rta-skad rgyag-pa), 'to neigh'.

The Infinitive.

In the modern colloquial the Infinitive is formed by adding the affix 'gā' (~γā with a fricative velar) to the verbal stem (corresponds to the lit. པར། par, བར། bar).

ku-ŋo ka-re naŋ-γā p^{c}e-pa-re (སྐུ་ངོ་ག་རེ་གནང་བར་ཕེབས་པ་རེད། sku-ṅo ga-re gnaṅ-bar-phebs-pa-red), 'Sir, on what business have you come ?'

le-ka č'e-gā ĵ'u (ལས་ཀ་བྱེད་པར་རྒྱུགས། les-ka byed-par rgyugs), 'go to work!'

č^{c}'a-lē naŋ-γā p^{c}e (ཕྱག་ལས་གནང་བར་ཕེབས། phyag-las gnaṅ-bar-phebs), hon. 'go to work!'

k^{c}a-la ṣa-gā ĵ'u (ཁ་ལག་ཟ་བར་རྒྱུགས། kha-lag za-bar-rgyugs), 'go to eat!'

sō-ts^{c}i šē-gā-p^{c}e (གསོལ་ཚིགས་བཞེས་པར་ཕེབས། gsol-tshigs bžes-par-phebs), 'please come and eat! (hon.)

te-mo ta-γi-d^{r}o (ལྟད་མོ་ལྟ་བར་འགྲོ། ltad-mo lta-bar-'gro), 'go to see!'.

ṣig-mo ṣi-γā-p^{c}e (གཟིགས་མོ་གཟིགས་པར་ཕེབས། gzigs-mo gzigs-par-phebs), 'go to see the performance!' (hon.)

ţ^{rc}ü-ĵ'a-γā-ĵ'u (ཁྲུས་རྒྱག་པར་རྒྱུགས། khrus-rgyag-par-rgyugs), 'go to wash!'

šē-ţ^{rc}ü naŋ-γā-p^{c}e (ཞལ་ཁྲུས་གནང་བར་ཕེབས། žal-khrus gnaṅ-bar-phebs), 'go to wash!'

The Present.

The tense expresses an action or condition which is in the process of taking place. There are two forms of this tense: the simple present and the durative. The verbal stem remains unchanged throughout but an attempt is made to distinguish the second and third persons by using a different form of the auxiliary 'to be'. The index of the present tense is the form yö

(ཡོད། yod) for the first person singular and plural, and du (འདུག། 'dug) in the second and third persons singular and plural.

Present Indicative

Singular	*Plural*
1. ŋa ḍ^{r}o-gi-yö (ང་ འགྲོ་ གི་ ཡོད། ṅa 'gro-gi-yod), 'I go'.	ŋants^{c}o ḍ^{r}o-gi-yö (ང་ ཚོ་ འགྲོ་ གི་ ཡོད། ṅa-tsho 'gro-gi-yod), 'we go'.
2. k^{c}'e-raŋ p^{c}e-gi-du (ཁྱེད་རང་ཕེབས་ཀྱི་འདུག། khyed-raṅ phebs-kyi-'dug), 'you go'.	k^{c}'e-raŋ-ts^{c}o p^{c}e-gi-du (ཁྱེད་རང་ཚོ་ཕེབས་ཀྱི་འདུག། khyed-raṅ-tsho phebs-kyi-'dug), 'you go'.
3. k^{c}o-ḍ^{r}o-gi-du (ཁོ་ འགྲོ་ གི་ འདུག། kho 'gro-gi-'dug), 'he goes'.	k^{c}onts^{c}o ḍ^{r}o-gi-du (ཁོ་ ཚོ་ འགྲོ་ གི་ འདུག། kho-tsho 'gro-gi-'dug), 'they go'. k^{c}onts^{c}o ḍ^{r}o-gi (ཁོ་ཚོ་འགྲོ་གི། kho-tsho 'gro-gi).

Note that in the second person singular and plural the verb is used in honorific, p^{c}e (ཕེབས། phebs) instead of ḍ^{r}o (འགྲོ། 'gro). In the third person singular the form ḍ^{r}o-gi-yö-wa-re (འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད། 'gro-gi-yod-pa-red), 'is going', is frequently used, for instance, in the sentence lo ši-tsǒ ḍ^{r}o-gi-yö wa-re (ལོ་བཞི་ཙམ་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད། lo bži-tsam 'gro-gi-yod-pa-red), 'it is about our years'. The form toŋ-ŋa-re (གཏོང་བ་རེད། gtoṅ-ba-red) is used in a sort of impersonal way when one speaks of something constantly being sent or exported, for ex., Pö-nē pē J'a-gar-la toŋ-ŋa-re (བོད་ནས་བལ་རྒྱ་གར་ལ་གཏོང་བ་རེད། Bod-nas bal rGya-gar-la gtoṅ-wa-red), 'wool is exported from Tibet to India'. The form ḍ^{r}o-gi (འགྲོ་གི། 'gro-gi) is sometimes observed in the first and third persons.

The Present Durative is expressed by repeating the verbal stem. Note that in this form the past stem of the verb is used.

ŋa de-de-wa yį (ང་བསྡད་བསྡད་པ་ཡིན། ṅa bsdad-bsdad-pa-yin), 'I am staying'.

k^{c}o de-de-pa-re (ཁོ་བསྡད་བསྡད་པ་རེད། kho bsdad-bsdad-pa-red), 'he is staying'.

ŋa le-ka č'ē-č'ē-pā-de-yö (ང་ལས་ཀ་བྱས་བྱས་པར་བསྡད་ཡོད། ṅa las-ka byas-byas-par-bsdad-yod), 'I continue to work'. k^{c}oŋ č^{c}'a-lē naŋ-naŋ-ŋā-šū-gi-du (ཁོང་ཕྱག་ལས་གནང་གནང་བར་བཞུགས་ཀྱི་འདུག། khoṅ phyag-las gnaṅ-gnaṅ-bar-bžugs-kyi-'dug), hon. The idea of the durative can be expressed by joining to the stem the particle mū~mō (མུས། mus), 'the act of doing'.

k^{c}o de-mū-re (ཁོ་བསྡད་མུས་རེད། kho bsdad-mus-red), 'he is staying'.

ŋa le-ka-č'e-mū-yį (ང་ལས་ཀ་བྱེད་མུས་ཡིན། ṅa las-ka byed-mus-yin), 'I am working'.

k^{c}oŋ č^{c}'a-lē-naŋ-mū-re (ཁོང་ཕྱག་ལས་གནང་མུས་རེད། khoṅ phyag-las gnaṅ-mus-red), 'he is working'. (hon.)

Note that in the above example ŋa (ང་། ṅa) is used, instead of the instrumental.

The idea of the durative can also be expressed differently by using the adverb ma-čᶜe-par (མ་ཆད་པར། ma-čhad-par), 'continuously'.

tcŋ-saŋ čᵒ'a-lē par-ta ma-čᶜe-par naŋ-gi-du (དེང་སང་ཕྱག་ལས་བར་ད་མ་ཆད་པར་གནང་གི་འདུག། deṅ-saṅ phyag-las bar-da ma-čhad-par gnaṅ-gi-'dug), 'nowadays he is constantly working'. (hon.)

The Past Tense

Imperfect:

Denotes an action that has recently taken place. In the first person singular and plural the auxiliary yin~yĩ (ཡིན། yin) is used; in the second and third persons singular and plural re (རེད། red). The tense is formed by joining the auxiliary to the stem, the declensional affix 'gi' (གི་ gi, གྱི་ gyi, ཀྱི་ kyi) being inserted between the two.

Singular	*Plural*
1. ŋē čᶜ'im-pa-yĩ (ངས་ཕྱིན་པ་ཡིན། ṅas phyin-pa-yin), 'I went'.	ŋantsᶜō čᶜ'im-pa-yĩ (ང་ཚོས་ཕྱིན་པ་ཡིན། ṅa-tshos phyin-pa-yin).
2. kᶜ'e-raŋ (-gi) pᶜe-pa-re (ཁྱེད་རང་(གིས)ཕེབས་པ་རེད། khyed-raṅ (-gis) phebs-pa-red).	kᶜ'e-raŋ-tsᶜo pᶜe-pa-re (ཁྱེད་རང་ཚོ་ཕེབས་པ་རེད། khyed-raṅ-tsho phebs-pa-red). kᶜ'e-raŋ-tsᶜō .... (khyed-raṅ tshos ....).
3. kᶜo čᶜ'im-pa-red (ཁོ་ཕྱིན་པ་རེད། kho-phyin-pa-red)	kᶜontsᶜo čᶜ'im-pa-re (ཁོ་ཚོ་ཕྱིན་པ་རེད། kho-tsho phyin-pa-red).

Note the irregular use of the Instrumental in the first and second persons singular and plural.

Perfect:

Denotes an accomplished action, and is formed by joining to the past stem either tsᶜar~tsᶜā (ཚར། tshar, pf. of འཚར་བ། 'tshar-ba, 'to finish'), or č'uŋ (བྱུང་། byuṅ, pf. of འབྱུང་བ། byuṅ-ba, 'to become'), soṅ (སོང་། soṅ, secondary pf. stem of འགྲོ་བ། 'gro-ba, 'to go'), and šā (བཞག། bzag, pf. of འཇོག་པ། 'jog-pa, 'to lay aside'. In modern correspondence the word is frequently written གཞའ། gža'), joined directly to the past stem of the verb.

ŋē č'ē-tsᶜā-ra-yĩ (ངས་བྱས་ཚར་པ་ཡིན། ṅas byas-tshar-pa-yin), 'I have done'.

ŋē tᶜoŋ-č'uŋ (ངས་མཐོང་བྱུང་། ṅas mthoṅ-byuṅ), 'I have seen'.

kᶜoŋ pᶜe-soŋ (ཁོང་ཕེབས་སོང་། khoṅ phebs-soṅ) 'he has come'. (hon.)

kᶜo čᶜ'ĩ-šā (ཁོ་ཕྱིན་བཞག། kho phyin-bžag), 'he has gone'.

Another frequently used form of Perfect is formed by joining the auxiliary nyoŋ (མྱོང་བ། myoṅ-ba, 'to experience') to the present stem of the verb:

ŋa ḍʳo-nyoŋ (ང་འགྲོ་མྱོང་། ṅa 'dro-myoṅ), used in the sense of having been to a place, for instance, ŋa Pö-la ḍʳo-nyoŋ (ང་བོད་ལ་འགྲོ་མྱོང་། ṅa Bod-la 'gro-myoṅ), 'I have been to Tibet'.

kᶜontsᶜo ḍʳo-nyoŋ-ŋa-re (ཁོ་ཚོ་འགྲོ་མྱོང་པ་རེད། kho-tsho 'gro-myoṅ-pa-red), 'they have been to . . .'.

<u>Singular</u>	<u>Plural</u>
1. ŋa čᶜ'ĩ-tsᶜā-ra-yĩ (ང་ཕྱིན་ཚར་པ་ཡིན། ṅa phyin-tshar-pa-yin), 'I have gone'.	ŋantsᶜo čᶜ'ĩ-tsᶜā-ra-yĩ (ང་ཚོ་ཕྱིན་ཚར་པ་ཡིན། ṅa-tsho phyin-tshar-pa-yin), 'we have gone'.
2. kᶜ'e-raŋ pᶜe-tsᶜā-ra-re (ཁྱེད་རང་ཕེབས་ཚར་པ་རེད། khyed-raṅ phebs-tshar-pa-red).	kᶜ'e-raŋ-tsᶜo pᶜe-tsᶜā-ra-re (ཁྱེད་རང་ཚོ་ཕེབས་ཚར་པ་རེད། khyed-raṅ-tsho phebs-tshar-pa-red).
3. kᶜo čᶜ'ĩ-tsᶜā-ra-re (ཁོ་ཕྱིན་ཚར་པ་རེད། kho phyin-tshar-pa-red).	kᶜontsᶜo čᶜ'ĩ-tsᶜā-ra-re (ཁོ་ཚོ་ཕྱིན་ཚར་པ་རེད། kho-tsho phyin-tshar-pa-red).

<u>Future Tense</u>

In the Modern Central Tibetan there are three forms of future. In the Future Tense yin∼yĩ (ཡིན། yin) is used in the first person singular and plural joined to the stem by the declensional affix 'gi'; in the second and third persons singular and plural 're' (རེད། red) is used.

ŋē č'e-gi-yĩ (ངས་བྱེད་ཀྱི་ཡིན། ṅas byed-kyi-yin), 'I shall do'.

kᶜö č'e-gi-re (ཁོས་བྱེད་ཀྱི་རེད། khos byed-kyi-red), 'he will do'.

The second form of the Future Tense is formed by joining to the stem the verb yoŋ-wa (ཡོང་བ། yoṅ-ba), 'to come, to become'.

ŋē č'ē-yoŋ (ངས་བྱས་ཡོང་། ṅas byas-yoṅ), 'I shall do'. This form is only seldom used.

The verb 'to go' forms the future irregularly with the help of the past stem čᶜ'ĩ-pa (ཕྱིན་པ། phyin-pa):

ŋē čᶜ'ĩ-yoŋ (ངས་ཕྱིན་ཡོང་། ṅas phyin-yoṅ), 'I shall go'.

Note the irregular use of the instrumental in the first person.

The third form of the Future denotes an action which is about to take place and implies a necessity. It is formed by joining the affix ĵ'u (རྒྱུ། rgyu) to the verbal stem which is followed by the auxiliary yin∼yĩ (ཡིན། yin) in the first person singular and plural, and re (རེད། red) in the second and third persons singular and plural.

ŋa ḍʳo-ĵ'u-yĩ (ང་འགྲོ་རྒྱུ་ཡིན། ṅa 'gro-rgyu-yin), 'I am about to go, I shall go'.

k^{c}o ḍ^{r}o-J'u-re (ཁོ་འགྲོ་རྒྱུ་རེད། kho 'gro-rgyu-red), 'he is about to go, he is to go'.

te ŋē ṭ^{r}i-J'u-yī (དེ་ངས་འབྲི་རྒྱུ་ཡིན། de ṅas 'bri-rgyu-yin), 'I shall write this'.

te k^{c}'e-raŋ-gi ṭ^{r}i-naŋ-J'u-re (དེ་ཁྱེད་རང་གིས་བྲིས་གནང་རྒྱུ་རེད། de khyed-raṅ-gis bris-gnaṅ-rgyu-red), 'you will write this, this is to be written by you'.

ṣa-č^{c}ē tanda J'or-J'u-re (ཟ་ཆས་ད་ལྟ་འབྱོར་རྒྱུ་རེད། za-čhas da-lta 'byor-rgyu-red), 'food is about to be served'.

k^{c}o k^{c}a-la ṣa-J'u-re (ཁོ་ཁ་ལག་ཟ་རྒྱུ་རེད། kho kha-lag za-rgyu-red), 'he is about to eat food'.

k^{c}'e-raŋ šē-la č^{c}ö-J'u-re (ཁྱེད་རང་ཞལ་ལག་མཆོད་རྒྱུ་རེད། khyed-raṅ žal-lag mčhod-rgyu-red), 'you are about to partake of food'.

Another form of Immediate Future is formed by joining to the stem the word nyẹ̄ (ཉན། ñan from ཉན་པ། ñan-pa, to be able). This form corresponds to the form in k^{c}ẹ̄∼k^{c}en (མཁན། mkhan) of the literary language.

ŋa ḍ^{r}o-nyẹ̄-yī (ང་འགྲོ་ཉན་ཡིན། ṅa 'gro-ñan-yin), 'I am about to go, I am to go, I shall go'.

k^{c}o ḍ^{r}o-nyẹ̄-re (ཁོ་འགྲོ་ཉན་རེད། kho 'gro-ñan-red), 'he is about to go, he is to go, he will go'.

	Singular	*Plural*
1.	ŋa ḍ^{r}o-gi-yī (ང་འགྲོ་གི་ཡིན། ṅa 'gro-gi-yin), 'I shall go'.	ŋantse^{c}o ḍ^{r}o-gi-yī (ང་ཚོ་འགྲོ་གི་ཡིན། ṅa-tsho 'gro-gi-yin).
2.	k^{c}'e-raŋ ḍ^{r}o-gi-re (ཁྱེད་རང་འགྲོ་གི་རེད། khyed-raṅ 'gro-gi-red).	k^{c}'e-raŋ-ts^{c}o ḍ^{r}o-gi-re (ཁྱེད་རང་ཚོ་འགྲོ་གི་རེད། khyed-raṅ-tsho 'gro-gi-red).
3.	k^{c}o ḍ^{r}o-gi-re (ཁོ་འགྲོ་གི་རེད། kho 'gro-gi-red).	k^{c}onts^{c}o ḍ^{r}o-gi-re (ཁོ་ཚོ་འགྲོ་གི་རེད། kho-tsho 'gro-gi-red).

Imperative

Simple Imperative: In many cases the Imperative has a special stem.

č'i (lit. བྱོས། byos), 'do!'

t^{c}oŋ (ཐོང་། thoṅ), 'send!'

tö-śi (ལྟོས་ཤིག། ltos-śig), 'look!'

In some cases the past stem is used in the Imperative:

soŋ (སོང་། soṅ), 'go!'

šü (ཞུས། žus), 'ask!'

In elegant polite conversation the old literary form in či∼ši is used (lit. ཅིག། čig, ཞིག། žig, ཤིག། śig):

suŋ-či (གསུངས་ཤིག། gsuṅs-śig), 'say, tell!'

lap-ši (ལབ་ཅིག། lab-čig), 'say!'

With many of the verbal stems - šo (ཤོག ། šog, imp. of 'oṅ-ba, to come) is used.

dē šo (འདིར་ཤོག ། 'dir šog), 'come here!'

k^{c}'ē-šo (ཁྱེར་ཤོག ། khyer-šog), 'bring!'

dē p^{c}e-šū-šo (འདིར་ཕེབས་ཞུས་ཤོག ། 'dir phebs-žus-šog), 'ask (him) to come here!'

In many verbs the present stem is used in the Imperative:

p^{c}e (ཕེབས ། phebs), 'go!' (hon.)

šū (བཞུགས ། bžugs), 'sit down!' (hon.)

Modern colloquial knows several forms of polite request.

(*a*) Form in -ta (དང་ ། daṅ).

di čik ṭr^{c}ū-ta (འདི་གཅིག་ཁྲུས་དང་ ། 'di gčig khrus-daṅ), 'wash it, please!'

di yak-po čik ṣō-ta (འདི་ཡག་པོ་གཅིག་བཟོས་དང་ ། 'di yag-po gčig bzos-daṅ), 'fix it well, please!'

di ḍrak-la toŋ-ta (འདི་སྦྲགས་ལ་གཏོང་དང་ ། 'di sbrags-la gtoṅ-daṅ), 'take it to the Post, please!'

tō-ta (ལྟོས་དང་ ། ltos-daṅ), 'look, please!'

(*b*) Form in -ā (lit. ཨང་ ། aṅ).

dē šo-ā (འདིར་ཤོག་ཨང་ ། 'dir šog-aṅ), 'come here!'

ŋā (or ŋa-la) rō-naŋ-ā (ངར་རོགས་གནང་ཨང་ ། ṅa (ṅa-la) rogs-gnaṅ-aṅ), 'do help me!'

tẹ-tẹ č'e-ā (བརྟན་བརྟན་བྱེད་ཨང་ ། brtan-brtan byed-aṅ), 'be careful!'

šē-la-la si-pẹ ma-j'a-ā (ཞལ་ལག་ལ་སི་པན་མ་རྒྱོབ་ཨང་ ། žal-lag-la si-pan ma-rgyob-aṅ), 'don't put red pepper into the food!'

ka-lē t^{c}ē-ā (ག་ལེར་ཐེགས་ཨང་ ། ga-ler thegs-aṅ), 'go in peace!'

(*c*) Form in -na, conveys an indirect request or suggestion:

di čik ṭr^{c}ū-na (འདི་གཅིག་འཁྲུས་ན ། 'di gčig khrus-na), 'how about washing it, would you wash it?'

sō-ja čik ṣō-na (གསོལ་ཇ་གཅིག་བཟོས་ན ། gsol-ja gčig bzos-na), 'would you make some tea?'

di tsaŋ-ma čik ṣō-na (འདི་གཙང་མ་གཅིག་བཟོས་ན ། 'di gtsaṅ-ma gčig bzos-na), 'would you clean it?'

yi-gi di ḍrak-la taŋ-na (ཡི་གེ་འདི་སྦྲགས་ལ་བཏང་ན ། yi-ge 'di sbrags-la tan-na), 'would you post this letter?'

dē č^{c}'uk-tsē č^{c}ip-j'ur naŋ-na (འདིར་ཁྱུག་ཙམ་ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་ན ། 'dir khyug-tsam čhibs-bsgyur-gnaṅ-na), 'if you would come here for just a second'.

(*d*) Form in rō-č'i (རོགས་ཀྱིས། rogs-gyis), 'please....'. The form is used in ordinary conversation when speaking politely to a person of inferior position.

di č'e-rō-č'i (འདི་བྱེད་རོགས་གྱིས། 'di byed-rogs-gyis), 'please do it!'

k^{c}ō lap-rō-č'i (ཁོ་ལ་ལབ་རོགས་གྱིས། kho lab-rogs-gyis), 'please tell him!'

Note: (རོགས། rogs < གྲོགས། grogs).

(*e*) Form in -rō-naŋ (རོགས་གནང་། rogs-gnaṅ). Form of polite request.

p^{c}e-rō-naŋ (ཕེབས་རོགས་གནང་། phebs-rogs-gnaṅ), 'please come!'

kā-naŋ-rō-naŋ (བཀའ་གནང་རོགས་གནང་། bka'-gnaṅ-rogs-gnaṅ), 'please order, please tell!' (hon.)

kā-mō sē-po suŋ-rō-naŋ (བཀའ་མོལ་གསལ་པོ་གསུང་རོགས་གནང་། bka'-mol gsal-po gsuṅ-rogs-gnaṅ), 'please say it clearly'.

di-nē p^{c}ā tę-tę-č'ē p^{c}e-rō-naŋ (འདི་ནས་ཕར་བརྟན་བརྟན་བྱས་ནས་ཕེབས་རོགས་གནང་། 'di-nas phar brtan-brtan-byas-nas phebs-rogs-gnaṅ), 'please go carefully from here'.

In modern colloquial naŋ is often pronounced nāŋs:

suŋ-rō-nāŋs (གསུང་རོགས་གནང་། gsuṅ-rogs-gnaṅ), 'please tell!'

(*f*) Form in -go~gō (དགོས། dgos), similar in form to the hortative.

ka-lē č^{c}ip-j'ur-naŋ-go (ག་ལེར་ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་དགོས། ga-ler čhibs-bsgyur-gnaṅ-dgos), 'goodbye' (hon.)

šū-dę-jā-go (བཞུགས་གདན་འཇགས་དགོས། bžugs-gdan-'jags-dgos), 'please sit down'. (also: goodbye)

sō-ts^{c}i yak-po č'ē-nē naŋ-gō (གསོལ་ཚིགས་ཡག་པོ་བྱས་ནས་གནང་དགོས། gsol-tshigs yag-po byas-nas gnaṅ-dgos), 'please help yourself'.

The negative is formed by placing the particle 'ma' before the Imperative:

dindr^{e} ma-č'e (འདི་འདྲ་མ་བྱེད། 'di-'dra ma-byed), 'don't do it!'

mandr^{o} (མ་འགྲོ། ma-'gro), 'don't go!'

ma-p^{c}e-rō-naŋ (མ་ཕེབས་རོགས་གནང་། ma-phebs-rogs-gnaṅ), 'please do not go!'

ta dr^{o}-mo-go (ད་འགྲོ་མི་དགོས། da 'gro-mi-dgos), 'now there is no need to go, don't go!'

Note that the negative particle 'mi' is often pronounced mo in the colloquial.

Passive

The Active and Passive Voices are not distinguished in Tibetan. In the Passive the subject which undergoes the verbal action, is put in the Nominative.

Pres. ŋa duŋ-gi, I am being beaten (ང་རྡུང་གི། ṅa rduṅ-gi).
Past. ŋa duŋ-č'uŋ, I have been beaten (ང་བརྡུངས་བྱུང་། ṅa brduṅs-byuṅ).
Fut. ŋa duŋ-gi-re, I shall be beaten (ང་བརྡུང་གི་རེད། ṅa brduṅ-gi-red).

ŋa se-soŋ, 'I am killed' (an expression of dismay; ང་བསད་སོང་། ṅa bsad-soṅ). Cf. Sanskrit: hato' smi.

A Past Participle Passive is formed by placing a Past stem in the Genetive before the subject which undergoes the verbal action:

ŋē lok-pēl pe-č^{c}a, 'the book which was read by me' (ངས་ཀློགས་པའི་དཔེ་ཆ། ṅas klogs-pa'i dpe-čha).

Hortative

The Hortative expressing the necessity of performing an action, is formed by joining go~gö (དགོས། dgos) to the verbal stem (present, past and future).

ŋa d̥^{r}o-go-gi-yö (ང་འགྲོ་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ṅa 'gro-dgos-kyi-yod), 'I must go'.

ŋa di ẕa-go-č'uŋ (ང་འདི་ཟ་དགོས་བྱུང་། ṅa 'di za-dgos-byuṅ), 'I had to eat it'.

ŋa k^{c}oŋ-gi-tsa-la d̥^{r}o-go-č'uŋ-soŋ (ང་ཁོང་གི་རྩ་ལ་འགྲོ་དགོས་བྱུང་སོང་། ṅa khoṅ-gi-rtsa-la 'gro-dgos-byuṅ-soṅ), 'I had to go to him'.

k^{c}oŋ naŋ-nē d̥^{r}o-go-č'uŋ-ŋa-re (ཁོང་ནང་ནས་འགྲོ་དགོས་བྱུང་པ་རེད། khoṅ naṅ-nas 'gro-dgos-byuṅ-pa-re), 'he had to leave the house'.

k^{c}oŋts^{c}o ku-ma ku-go-č'uŋ-ŋa-re (ཁོ་ཚོ་རྐུན་མ་རྐུ་དགོས་བྱུང་པ་རེད། kho-tsho rkun-ma rku-dgos-byuṅ-pa-red), 'they had to steal'.

ŋa na-nē naŋ-la de-go-č'uŋ (ང་ན་ནས་ནང་ལ་བསྡད་དགོས་བྱུང་། ṅa na-nas naṅ-la bsdad-dgos-byuṅ), 'being ill, I had to stay at home'.

Note that in some cases the present stem is used.

k^{c}oŋ p^{c}e-nē suŋ-go-č'uŋ-ŋa-re (ཁོང་ཕེབས་ནས་གསུངས་དགོས་བྱུང་བ་རེད། khoṅ phebs-nas-gsuṅs-dgos-byuṅ-pa-red), 'he came and was obliged to tell'.

2nd Form: -go-č'ē-soŋ (དགོས་བྱས་སོང་། dgos-byas-soṅ) is added to the verbal stem (hon. go-naŋ-soŋ, དགོས་གནང་སོང་། dgos-gnaṅ-soṅ).

ŋa d̥^{r}o-go-č'ē-soŋ (ང་འགྲོ་དགོས་བྱས་སོང་། ṅa 'gro-dgos-byas-soṅ), 'I have to go'.

k^{c}oŋ-naŋ-nyī p^{c}e-go-naŋ-soŋ (ཁོང་རྣམ་གཉིས་ཕེབས་དགོས་གནང་སོང་། khoṅ-rnam-gñis phebs-dgos-gnaṅ-soṅ), 'they two have to go'. (hon.)

ŋa dö-go-č'ē-soŋ (ང་སྡོད་དགོས་བྱས་སོང་། ṅa sdod-dgos-byas-soṅ), 'I have to stay'.

k^{c}'e-ran-gī suŋ-go-naŋ-soŋ (ཁྱེད་རང་གིས་གསུང་དགོས་གནང་སོང་། khyed-raṅ-gis gsuṅ-dgos-gnaṅ-soṅ), 'you have to tell it'.

The Future is formed by joining -go-č'e-gi-re (དགོས་བྱེད་ཀྱི་རེད། dgos-byed-kyi-red) to the stem:

k^{c}onts^{c}o ma-nyȩ-na ma ǰ'a-go-č'e-gi-re (ཁོ་ཚོ་མ་ཉན་ན་དམག་རྒྱག་དགོས་བྱེད་ཀྱི་རེད། kho-tsho ma-ñan-na dmag-rgyag-dgos-byed-kyi-red), 'if they do not listen, we shall have to fight'.

kᶜoŋ pᶜe-na pᶜū-go-č'e-gi-re (ཁོང་ཕེབས་ན་འབུལ་དགོས་བྱེད་ཀྱི་རེད། khoṅ phebs-na 'bul-dgos-byed-kyi-red), 'if he comes, we shall have to present (it)'.

Potential

The Potential is formed by joining tᶜu (ཐུབ་པ། thub-pa, to be able), to the verbal stem (present, past and future).

ŋa ḍʳo-tᶜu-gi-yö (ང་འགྲོ་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། ṅa 'gro-thub-kyi-yod), 'I am able to go'.

ŋē Tsaŋ-po-la k'e-ǰ'ap-tᶜu-č'uŋ (ངས་གཙང་ཆུ་ལ་རྐྱལ་རྒྱབ་ཐུབ་བྱུང་། ṅas gTsaṅ-čhu-la rkyal-rgyab-thub-byuṅ), 'I was able to swim the Tsang-čhu'.

le-ka di ŋē č'e-tᶜu-pa-mindu (ལས་ཀ་འདི་ངས་བྱེད་ཐུབ་པ་མི་འདུག། las-ka 'di ṅas byed-thub-pa-mi-'dug), 'I am unable to do this work'.

kᶜ'i dī kar-ma-ŋa-la me-li-čik ǰ'uk-tᶜu-pa-re (ཁྱི་འདི་སྐར་མ་ལྔ་ལ་མེ་ལི་གཅིག་རྒྱུགས་ཐུབ་པ་རེད། khyi 'di skar-ma-lṅa-la me-li-gčig rgyugs-thub-pa-red), 'this dog was able to run a mile in five minutes'.

kᶜoŋ-gī śiŋ-doŋ-gi-tse-la dzē tᶜu-gi-re (ཁོང་གིས་ཤིང་སྡོང་གི་རྩེ་ལ་འཛེགས་ཐུབ་ཀྱི་རེད། khoṅ-gis śiṅ-sdoṅ-gi-rtse-la 'dzegs-thub-kyi-red), 'he will be able to climb to the top of the tree'.

Nam-šik ŋē Dzam-liŋ tsᶜaŋ-ma kor-tᶜu-gi-re (ནམ་ཞིག་ངས་འཛམ་གླིང་ཚང་མ་བསྐོར་ཐུབ་ཀྱི་རེད། nam-žig ṅas 'Dzam-gliṅ tshaṅ-ma bskor-thub-kyi-red), 'some day I shall be able to go round the entire world'.

di tanda lap-tᶜu-gi-ma-re (འདི་ད་ལྟ་ལབ་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད། 'di da-lta lab-thub-kyi-ma-red), 'it is impossible to tell it now'.

Intention to do something is expressed by joining tsī (རྩིས། rtsis, pf. of རྩི་བ། rtsi-ba, 'to count') to the verbal stem :

ŋa ḍʳo-tsī-yö (ང་འགྲོ་རྩིས་ཡོད། ṅa 'gro-rtsis-yod), 'I intend to go'.

ŋē ṭʳi-tsī-yö (ངས་འབྲི་རྩིས་ཡོད། ṅas 'bri-rtsis-yod), 'I intend to write'.

ku-ŋo pᶜe-tsī-naŋ-du (སྐུ་ངོ་ཕེབས་རྩིས་འདུག། sku-ṅo phebs-rtsis-'dug), 'the gentleman intends to go'. (hon.)

ŋē ṭʳī-nē taŋ-tsī-yö (ངས་བྲིས་ནས་གཏོང་རྩིས་ཡོད། ṅas bris-nas gtoṅ-rtsis-yod), 'having written it, I intend to send it'.

kᶜoŋ-gī ṭʳī-naŋ-tsī-du (ཁོང་གིས་བྲིས་གནང་རྩིས་འདུག། khoṅ-gis bris-gnaṅ-rtsis-'dug), 'he intends to send it'. (hon.)

The Desiderative

The Desiderative is formed by adding to the verbal stem the words dö (འདོད། 'dod), nyiŋ-dö (སྙིང་འདོད། sñiṅ-'dod), sem (སེམས། sems) and mö̧ (སྨོན། smon).

kᶜoŋ ṭʳom-la pᶜendö-mindu (ཁོང་ཁྲོམ་ལ་ཕེབས་འདོད་མི་འདུག། khoṅ khrom-la phebs-'dod-mi-'dug), 'he has no desire to go to the market'.

ŋa ḍʳondö-č'e-gi-me (ང་འགྲོ་འདོད་བྱེད་ཀྱི་མེད། ṅa 'gro-'dod-byed-kyi-med), 'I have no desire to go'.

ŋä ḍʳondö še-ṭʳa yö (ངར་འགྲོ་འདོད་ཞེ་དྲག་ཡོད། ṅar 'gro-'dod že-drag yod), 'I have a great desire to go'.

ŋa di č'endö ṣë-mindu (ང་འདི་བྱེད་འདོད་ཟེར་མི་འདུག། ṅa 'di byed-'dod zer-mi-'dug), 'I d not wish to do it'.

ŋa ḍʳondö-ta-du-te ḍʳo-tᶜu-gi-ma-re (ང་འགྲོ་འདོད་ལྟ་འདུག་སྟེ་འགྲོ་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད། ṅa 'gro-'dod-lta 'dug-ste 'gro-thub-kyi-ma-red), 'though I have a desire to go, I shall not be able to go'.

kᶜ'i di rü-kᶜo ṣa-nyiŋ-dö-šä (ཁྱི་འདི་རུས་ཁོག་ཟ་སྙིང་འདོད་བཞག། khyi 'di rus-khog za-sñiṅ-'dod-bžag), 'this dog wants to eat bones'.

mi-di-tsᶜö le-ka-č'e-sem tsä-nē yö-wa-ma-re (མི་འདི་ཚོ་ལས་ཀ་བྱེད་སེམས་རྩ་བ་ནས་ཡོད་པ་མ་རེད། mi 'di-tsho las-ka byed-sems rtsa-ba-nas yod-pa-ma-red), 'these people have no desire to work whatsoever'.

ŋa mi čᶜ'uk-po-la mǫ̈-gi-mindu (ང་མི་ཕྱུག་པོ་ལ་སྨོན་གྱི་མི་འདུག། ṅa mi phyug-po-la smon-gyi-mi-'dug), I do not admire rich men'.

mi yǫ̈-tę̈-čę̈-la yi-mǫ̈-č'e-go-re (མི་ཡོན་ཏན་ཅན་ལ་ཡིད་སྨོན་བྱེད་དགོས་རེད། mi yon-tan-čan-la yid-smon-byed-dgos-red), 'one should admire cultured men'.

ta te čᶜu tᶜuŋ-nyiŋ-dö-gi-yö-pa-ḍʳa (རྟ་དེ་ཆུ་འཐུང་སྙིང་འདོད་ཀྱི་ཡོད་པ་འདྲ། rta de čhu-'thuṅ-sñiṅ-'dod-kyi-yod-pa-'dra), 'the horse seems to wish to drink'.

The Causative

The Causative is formed by adding the verb čuk~ču (བཅུག་པ། bčug-pa, pf. of འཇུག་པ། 'jug-pa, 'to put in, to introduce'), to the verbal stem which is put in the Infinitive.

kᶜo ḍʳō-čuk-soŋ (ཁོ་འགྲོར་བཅུག་སོང་། kho 'gror-bčug-soṅ), 'he made him go'.

kᶜo ḍʳō-čᶜu (ཁོ་འགྲོར་ཆུག། kho 'gror-čhug), 'make him go!'

The same can be expressed by adding the affix -ru :

kᶜo ḍʳo-ru-čuk-soŋ (ཁོ་འགྲོ་རུ་བཅུག་སོང་། kho 'gro-ru-bčug-soṅ), 'he made him go'.

Permission to perform an action is expressed by adding čᶜok~čᶜo (ཆོག་པ། čhog-pa, 'to be permitted') to the verbal stem. Note that the past stem is used :

dī-naŋ-la čᶜ'ī-čᶜo-gi-re-pē (འདིའི་ནང་ལ་ཕྱིན་ཆོག་གི་རེད་པས། 'di'i naṅ-la phyin-čhog-gi-red-pas), 'can one go inside?'

pᶜe-čᶜo-gi-re (ཕེབས་ཆོག་གི་རེད། phebs-čhog-gi-red), 'you may enter'.

la-kᶜ'ē yö-na čᶜ'ī-čᶜo-gi-re (ལག་འཁྱེར་ཡོད་ན་ཕྱིན་ཆོག་གི་རེད། lag'khyer yod-na phyin-čhog-gi-red), 'if you have a permit, you can go'.

čᶜ'a-dep te ǰē-la pᶜü-čᶜo-ga-čik (ཕྱག་དེབ་དེ་རྗེས་ལ་ཕུལ་ཆོག་པ་གཅིག། phyag-teb de rjes-la phul-čhog-pa-gčig), may I give the book afterwards?

di dē ša-čᶜo-ga-či (འདི་འདིར་བཞག་ཆོག་པ་གཅིག། 'di 'dir bžag-chog-pa-gčig), may I put it here?

Readiness to perform an action is expressed by adding čᶜo-čᶜo (ཆོག་ཆོག། čhog-čhog) to the verbal stem:

ŋa čᶜ'i̥-čᶜo-čᶜo-yi̥ (ང་ཕྱིན་ཆོག་ཆོག་ཡིན། ṅa phyin-čhog-čhog-yin), 'I am ready to go'.

šē-la ʂō-čᶜo-čᶜo-re (ཞལ་ལག་བཟོས་ཆོག་ཆོག་རེད། žal-lag bzos-čhog-čhog-red), 'the food is about to be cooked'.

kᶜoŋ še-mo šē-čᶜo-čᶜo-re (ཁོང་བཞད་མོ་བཞད་ཆོག་ཆོག་རེད། khoṅ bžad-mo bžad-čhog-čhog-red), 'he is about to laugh'.

yi-gi di taŋ-čᶜo-čᶜo-re (ཡི་གེ་འདི་བཏང་ཆོག་ཆོག་རེད། yi-ge 'di btaṅ-čhog-čhog-red), 'this letter is ready to be sent'.

kā-yō te ʂā-čᶜo-čᶜo-re (ཀར་ཡོལ་དེ་གཟགས་ཆོག་ཆོག་རེད། kar-yol de gzags-čhog-čhog-red), 'the cup is about to fall'.

That the time for performing an action has arrived is expressed by adding rē̥ (རན། ran) * to the verbal stem:

ta ŋa ḍʳo-rē-soŋ (ད་ང་འགྲོ་རན་སོང་། da ṅa 'grŏ-ran-soṅ), 'now, it is time for me to go'.

ta yi-gi te taŋ-rē̥-soŋ (ད་ཡི་གེ་དེ་གཏོང་རན་སོང་། da yi-ge de gtoṅ-ran-soṅ), 'now it is time to send the letter'.

šē-la čᶜö-rē̥-gi-mindu-gē (ཞལ་ལག་མཆོད་རན་གྱི་མི་འདུག་གམ། žal-lag mčhod-ran-gyi-mi-'dug-gam), 'is it not the time to eat?' (hon.)

The imminence of an action is expressed by adding ḍʳo (འགྲོ། 'gro) to the verbal stem:

ŋē ṭʳi-ḍʳo-yö (ངས་བྲི་འགྲོ་ཡོད། ṅas bri-'gro-yod), 'I am about to write'.

kᶜ'e-raŋ-gī ṭʳi-ḍʳo-du (ཁྱེད་རང་གིས་བྲི་འགྲོ་འདུག། khyed-raṅ-gis bri-'gro-'dug), 'you are about to write'.

kᶜoŋ-gī ṭʳi-naŋ-ḍʳo-du (ཁོང་གིས་བྲིས་གནང་འགྲོ་འདུག། khoṅ-gis bris-gnaṅ-'gro-'dug), 'he is about to write'. (hon.)

ŋē guk-ḍʳo-yö (ངས་སྒུག་འགྲོ་ཡོད། ṅas sgug-'gro-yod), 'I am about to wait'.

kᶜoŋ-gī guk-naŋ-ḍʳo-du (ཁོང་གིས་སྒུག་གནང་འགྲོ་འདུག། khoṅ-gis sgug-gnaṅ 'gro-'dug), 'he is about to wait'. (hon.) The same is expressed by adding the word ṭʳap (གྲབས། grabs, preparation) to the verbal stem. mo ŋu-ṭʳap č'ē-soŋ, 'she was about to cry' (མོ་ངུ་གྲབས་བྱས་སོང་། mo ṅu-grabs-byas-soṅ).

Chance or possibility of performing an action is expressed by adding to the verbal stem the word sa (ས། sa, 'place, locality'), or tᶜap (ཐབས། thabs, 'method, means'):

---

* Originally ṭʳē̥-pa (དྲན་པ། dran-pa), ང་འགྲོ་དྲན་ཏེ། ṅa 'gro-dran-te, 'having remembered the need of going'.

dē le-ka č'e-sa mindu (འདིར་ལས་ཀ་བྱེད་ས་མི་འདུག། 'dir las-ka byed-sa mi-'dug), 'here there is no chance of doing any work'.

(Cf. lit. འདིར་བྱེད་ཡུལ་མི་འདུག། 'dir byed-yul mi-'dug.)

te-riŋ čar-sa mindu (དེ་རིང་བཅར་ས་མི་འདུག། de-riṅ bčar-sa mi-'dug), 'today there is no chance of being received'.

nor-sa tsā-nē me (ནོར་ས་རྩ་བ་ནས་མེད། nor-sa rtsa-ba-nas med), 'you cannot mistake it'.

k^{c}o ḍ^{r}o-t^{c}ap-č'e-gi-du (ཁོ་འགྲོ་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་འདུག། kho 'gro-thabs-byed-kyi-'dug), 'he is trying to go'.

To express the inability of performing an action t^{c}ap (ཐབས། thabs) is added to the verbal stem and the auxiliary is put in the negative:

tanda ḍ^{r}o-t^{c}ap-mindu (ད་ལྟ་འགྲོ་ཐབས་མི་འདུག། da-lta 'gro-thabs mi-'dug), 'now there is no opportunity to go'.

To have time for performing an action is expressed by adding loŋ (ལོང་། loṅ) to the verbal stem. The corresponding negative form is loŋ-me (ལོང་མེད། loṅ-med):

ṭ^{rc}om-la ḍ^{r}o-loŋ yö-pē (ཁྲོམ་ལ་འགྲོ་ལོང་ཡོད་པས། khrom-la 'gro-loṅ yod-pas), 'have you time to go to the market?'

ŋa ḍ^{r}o-loŋ-me (ང་འགྲོ་ལོང་མེད། ṅa 'gro-loṅ-med), 'I have no time to go'.

k^{c}oŋ-ts^{c}o te č'e-loŋ-me-pa-ḍ^{r}a (ཁོང་ཚོ་དེ་བྱེད་ལོང་མེད་པ་འདྲ། khoṅ-tsho de byed-loṅ-med-pa-'dra) 'it seems they have no time to do it'.

The idea of probability or likelihood of an action is expressed by adding dō-k^{c}a-po (དོགས་ཁ་པོ། dogs-kha-po; in modern correspondence the expression is often written མདོག་ཁ་པོ། mdog-kha-po) to the verbal stem:

ŋa yoŋ-dō-k^{c}a-po-re (ང་ཡོང་དོགས་ཁ་པོ་རེད། ṅa yoṅ-dogs-kha-po-red), 'I shall probably come'. The same is expressed by using p^{c}ē-č^{c}ē: ŋa p^{c}ē-č^{c}ē yoŋ-gi-re (ང་ཕལ་ཆེར་ཡོང་གི་རེད། ṅa phal-čher yoṅ-gi-red).

k^{c}oŋ-ts^{c}o yoŋ-t^{c}u-dō-k^{c}a-po-re (ཁོང་ཚོ་ཡོང་ཐུབ་དོགས་ཁ་པོ་རེད། khoṅ-tsho yoṅ-thub-dogs-kha-po-red), 'they will probably be able to come'.

pu-gu di na-dō-k^{c}a-po-čik-du (པུ་གུ་འདི་ན་དོགས་ཁ་པོ་ཅིག་འདུག། pu-gu 'di na-dogs-kha-po-čig 'dug), 'this boy seems to be ill'.

The negative of the above form is dō-me (དོགས་མེད། dogs-med) or dō-k^{c}a-po-ma-re (དོགས་ཁ་པོ་མ་རེད། dogs-kha-po-ma-red);

ma yoŋ-dō-mĕ (དམག་ཡོང་དོགས་མེད། dmag yoṅ-dogs-med), 'war is not likely to come'.

k^{c}o yak-po yoŋ-dō-k^{c}a-po-ma-re (ཁོ་ཡག་པོ་ཡོང་དོགས་ཁ་པོ་མ་རེད། kho yag-po-yoṅ-dogs-kha-po-ma-red), 'he might get into trouble'.

'Dō-k^{c}a-po' is sometimes added to adjectives:

di yak-dō-k^{c}a-po-čik du (འདི་ཡག་དོགས་ཁ་པོ་གཅིག་འདུག། 'di yag-dogs-kha-po-gčig 'dug), 'this seems to be good'.

mi-di jem-dō-k^{c}a-po-čik du (མི་འདི་འཇེམ་དོགས་ཁ་པོ་གཅིག་འདུག། mi-'di 'jem-dogs-kha-po-gčig 'dug), 'this man seems to be clever'.

k^{c}oŋ sem-ṣaŋ-dō-k^{c}a-po-čik du (ཁོང་སེམས་བཟང་དོགས་ཁ་པོ་གཅིག་འདུག། khoṅ sems-bzaṅ-dogs-kha-po-gčig 'dug), 'he seems to be a good man'.

Note that when -dō-k^{c}a-po-čik is added to an adjective the nominal particle po (པོ་ po) is omitted.

Probability is also expressed by adding ḍ^{r}o (འགྲོ། 'gro) to the auxiliary:

k^{o}'e-raŋ Pö-la t^{c}ē-na da-wa k^{c}a-śē šū-gi-yö-ḍ^{r}o (ཁྱེད་རང་བོད་ལ་ཐེགས་ན་ཟླ་བ་ཁ་ཤས་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད་འགྲོ། khyed-raṅ Bod-la thegs-na zla-ba kha-śas bžugs-kyi-yod-'gro). 'if you go to Tibet, you will probably stay (there) for a few months'.

ku-ŋo lhę̄-g'ē ku-ṣū de-po yin-ḍ^{r}o (སྐུ་ངོ་ལྷན་རྒྱས་སྐུ་གཟུགས་བདེ་པོ་ཡིན་འགྲོ། sku-ṅo lhan-rgyas sku-gzugs bde-po yin-'gro), 'are all the members of the family well?'

In the negative menḍ^{r}o (མིན་འགྲོ། min-'gro) is used.

k^{c}oŋ menḍ^{r}o (ཁོང་མིན་འགྲོ། khoṅ min-'gro), 'is he not?'

Another way of expressing probability is to add ḍ^{r}a (འདྲ། 'dra) to the auxiliary.

naŋ-gi-yim-pa-ḍ^{r}a (གནང་གི་ཡིན་པ་འདྲ། gnaṅ-gi-yin-pa-'dra), 'they will probably do'.

In the negative ḍ^{r}a is added to the negative form of the auxiliary.

mę̄-pa-ḍ^{r}a (མིན་པ་འདྲ། min-pa-'dra), 'probably not'.

k^{c}o Ṭ^{r}o-mo de-gi-mę̄-pa-ḍ^{r}a (ཁོ་གྲོ་མོ་བསྡད་ཀྱི་མིན་པ་འདྲ། kho Gro-mo- r bsdad-kyi-min-pa-'dra), 'he will probably not stay in Chumbi'.

That an action has just taken place is expressed by adding to the past stem the particle tsē̆ (ཙམ། tsam, 'about, just').

k^{c}o tanda č^{c}į-tsē̆-re (ཁོ་ད་ལྟ་ཕྱིན་ཙམ་རེད། kho da-lta phyin-tsam-red), 'he just left'.

k^{c}ö taŋ-tsē̆-re (ཁོས་བཏང་ཙམ་རེད། khos btaṅ-tsam-red), 'he just sent it'.

Another way of expressing the imminence of an action is to add to the verbal stem the expression nyer-t^{c}u (ཉེར་ཐུག། ñer-thug, 'getting near'):

k^{c}o ·ḍ^{r}o-nyer-t^{c}u-ša (ཁོ་འགྲོ་ཉེར་ཐུག་བཞག། kho 'gro-ñer-thug-bžag), 'he is about to go'.

ŋa ḍ^{r}o-nyer-t^{c}u-de-yö (ང་འགྲོ་ཉེར་ཐུག་བསྡད་ཡོད། ṅa 'gro-ñer-thug-bsdad-yod), 'I am about to go'.

k^{c}oŋ p^{c}e-nyer-t^{c}u-de-ša (ཁོང་ཕེབས་ཉེར་ཐུག་བསྡད་བཞག། khoṅ phebs-ñer-thug-bsdad-bžag), 'he is about to go'. (hon.)

The same idea can be expressed differently: k^{c}oŋ p^{c}e-rę̄-de-ša (ཁོང་ཕེབས་རན་བསྡད་བཞག། khoṅ phebs-ran-bsdad-bžag), 'he is about to go'.

To dare to do something is expressed by adding to the verbal stem the word nü (ནུས་པ། nus-pa, 'power, ability'):

k^{o}o ḍ^{r}o-nü-soŋ-ŋē (ཁོ་འགྲོ་ནུས་སོང་ངམ། kho 'gro-nus-soṅ-ṅam), 'did he dare to go?'

k^{o}o ḍ^{r}o-nü-gi-mindu (ཁོ་འགྲོ་ནུས་ཀྱི་མི་འདུག། kho 'gro-nus-kyi-mi-'dug), 'he does not dare to go'.

k^{o}o lap-nü-gi-mindu (ཁོ་ལབ་ནུས་ཀྱི་མི་འདུག། kho lab-nus-kyi-mi-'dug), 'he does not dare to say'.

The inability to do a thing is expressed by adding to the verbal stem the word śẹ (ཤེས་པ། śes-pa, to know) in ordinary speech, and k^{o}'ẹ (མཁྱེན་པ། mkhyen-pa, to know) in the honorific:

k^{o}o yoŋ-śẹ-gi-ma-re (ཁོ་ ཡོང་ ཤེས་ ཀྱི་ མ་ རེད། kho yoṅ-śes-kyi-ma-red), 'he does not know how to approach'.

k^{o}oŋ p^{o}e-k^{o}'ẹ-gi-ma-re (ཁོང་ཕེབས་མཁྱེན་གྱི་མ་རེད། khoṅ phebs-mkhyen-gyi-ma-red), ibid. (hon.)

Uncertainty is expressed by the juxtaposition of positive and negative forms of the verb:

k^{o}oŋ-la ŋü č'uŋ-yö-me śẹ-ma-č'uŋ (ཁོང་ ལ་ དངུལ་ བྱུང་ ཡོད་ མེད་ ཤེས་ མ་ བྱུང་། khoṅ-la dṅul byuṅ-yod-med śes-ma-byuṅ), 'I do not know whether he has money or not'.

di yak-po yị-mẹ ŋē lap-t^{o}u-pa-mindu (འདི་ཡག་པོ་ཡིན་མིན་ངས་ལབ་ཐུབ་པ་མི་འདུག། 'di yag-po yin-min ṅas lab-thub-pa-mi-'dug), 'I cannot say whether it is good or bad'.

k^{o}oŋ-gi tenḍ^{r}e re-ma-re k'e suŋ-ma-soŋ (ཁོང་ གིས་ དེ་ འདྲ་ རེད་ མ་ རེད་ གང་ ཡང་ གསུངས་ མ་ སོང་། khoṅ-gis de-'dra red-ma-red gaṅ-yaṅ gsuṅs-ma-soṅ), 'he did not say anything whether it was this or that'.

di sü č'ē-ma-č'ē ŋa-la šu-J'u k'e mĕ (འདི་སུས་བྱས་མ་བྱས་ང་ལ་ཞུ་རྒྱུ་གང་ཡང་མེད། 'di sus byas-ma-byas ṅa-la žu-rgyu gaṅ-yaṅ med), 'I cannot say who did it'.

ŋa p^{o}a-gē du-mindu k'e ma-lop (ང་ ཕ་ གིར་ འདུག་ མི་ འདུག་ གང་ ཡང་ མ་ ལོབས། ṅa pha-gir 'dug-mi-'dug gaṅ-yaṅ ma-lobs), 'don't say anything about my being or not being there'.

The Negative:

The Negative is formed by placing the negative particles ma (མ་ ma) and mo (མི་ mi) either in front of the verbal stem, or in front of the auxiliary, and by using the negative form of the auxiliary.

č^{o}'a-rī ma-naŋ-ŋa-re (ཕྱག་བྲིས་མ་གནང་པ་རེད། phyag-bris ma-gnaṅ-pa-red), '(he) did not give a letter'.

k^{o}o ḍ^{r}o-gi-ma-re (ཁོ་འགྲོ་གི་མ་རེད། kho 'gro-gi-ma-red), 'he won't go'.

ŋa ḍ^{r}o-gi-me (ང་འགྲོ་གི་མེད། ṅa 'gro-gi-med), 'I shan't go'.

ta ḍ^{r}o-mo-go (ད་འགྲོ་མི་དགོས། da 'gro-mi-dgos), 'now there is no need to go'.

The Participle

The Participle (past and present) is formed by joining the affix **kᶜen∼kᶜę** (མཁན། mkhan) to the verbal stem, present or past, or is expressed by a special participial sentence. To define more accurately the time of the action, an adverb of time is often joined to the participle. In the modern colloquial of Lha-sa, the affix kᶜen∼kᶜę has largely been superseded by the affix nyę (ཉན་པ། ñan-pa, 'to be able') borrowed from the Lho-kha dialect. The affix kᶜen∼kᶜę is still used in Tsang and Khams.

le ka-č'e-kᶜę (ལས་ཀ་བྱེད་མཁན། las-ka-byed-mkhan), '(one) who is working, a workman'.

le-ka-č'e-nyę (ལས་ཀ་བྱེད་མཁན། las-ka-byed-mkhan), (Lha-sa).

rum-tᶜa-nyę (རུམ་ཐག་མཁན། rum-thag-mkhan), '(one) who is weaving, a carpet-maker'.

ser-tǫ-nyę (གསེར་བཏོན་མཁན། gser-bton-mkhan), '(one) who is mining gold, a gold-miner'.

le-ka di č'e-kᶜę kᶜo re (ལས་ཀ་འདི་བྱེད་མཁན་ཁོ་རེད། . las-ka 'di byed-mkhan kho-red), 'he is the one who did this work'.

kᶜontsᶜo saŋ-nyin ḑʳo-kᶜę re (ཁོ་ཚོ་སང་ཉིན་འགྲོ་མཁན་རེད། kho-tsho saṅ-ñin 'gro-mkhan red), 'they are going tomorrow'.

yi-gi-di-ţʳi-kᶜę ŋa yį (ཡི་གེ་འདི་བྲི་མཁན་ང་ཡིན། yi-ge-'di-bri-mkhan ṅa yin), 'I am the writer of this letter'.

ŋa dē de-kᶜę mę (ང་འདིར་སྡོད་མཁན་མིན། ṅa 'dir sdod-mkhan min), 'I am not a resident'.

kᶜon-naŋ-tsᶜo dē šū-kᶜē re (ཁོང་རྣམ་ཚོ་འདིར་བཞུགས་མཁན་རེད། khoṅ-rnam-tsho 'dir bžugs-mkhan red), 'they are staying here'.

di nyo-nyę kᶜ'e-raŋ re (འདི་ཉོ་མཁན་ཁྱེད་རང་རེད། 'di ño-mkhan khyed-raṅ red), 'you are the buyer of this'.

te-tū kᶜa-la ʂo-kᶜę te kᶜoŋ re (དེ་དུས་ཁ་ལག་བཟོ་མཁན་དེ་ཁོང་རེད། de-dus kha-lag-bzo-mkhan de khoṅ red), 'he is the man who prepared the food at that time'.

ŋa-la ŋū-ter-kᶜę ma-č'uŋ (ང་ལ་དངུལ་སྟེར་མཁན་མ་བྱུང་། ṅa-la dṅul-ster-mkhan ma-byuṅ), 'I did not get (anyone) to give me money'.

kᶜoŋ-la ţʳe-kᶜę č'uŋ-ma-soŋ (ཁོང་ལ་སྤྲད་མཁན་བྱུང་མ་སོང་། khoṅ-la sprad-mkhan byuṅ-ma-soṅ), 'he did not get (anyone) to give him money'.

kᶜa-saŋ ŋē yi-gi taŋ-wa-te kᶜoŋ-la ɉ'or-ša (ཁ་སང་ངས་ཡི་གེ་བཏང་པ་དེ་ཁོང་ལ་འབྱོར་བཞག། kha-saṅ ṅas yi-ge btaṅ-pa-de khoṅ-la 'byor-bžag), 'the letter I sent yesterday, has reached him'. (past participle).

dep di ŋē kᶜa-saŋ lak-pa te re (དེབ་འདི་ངས་ཁ་སང་བརླགས་པ་དེ་རེད། deb 'di ṅas kha-saṅ brlags-pa de red), 'this is the book I lost yesterday'.

ŋē ma-mi mendā ɉ'a-pa tᶜoŋ-č'uŋ (ངས་དམག་མིས་མེ་མདའ་རྒྱབ་པ་མཐོང་བྱུང་། ṅas dmag-mis me-mda' rgyab-pa mthoṅ-byuṅ), 'I saw the soldier firing'.

tanda šuk-pa di (ད་ལྟ་བཞུགས་པ་འདི། da-lta bžugs-pa 'di), 'the present (representative)'.

ŋa-ma šü-kʻę ku-tsʻap (སྔ་མ་བཞུགས་མཁན་སྐུ་ཚབ། sṅa-ma bžugs-mkhan sku-tshab), 'the former representative'.

From the above examples it will be seen that the Present Participle in kʻę is often used as an agentive noun, and that it is difficult to draw a line between the two.

A Future Participle is formed by adding the affix ǰ'u (རྒྱུ། rgyu) to the verbal stem. When connected with an auxiliary it is used as an Immediate Future.

saŋ-nyin yi-gi toŋ-ǰ'u te ǰe-yoŋ (སང་ཉིན་ཡི་གེ་གཏོང་རྒྱུ་དེ་བརྗེད་ཡོང་། saṅ-ñin yi-ge gtoṅ-rgyu de brǰed-yoṅ), 'the letter which is to be sent tomorrow, will be forgotten'.

Conjunctive Participles

The Conjunctive Participle nearly always expresses that an action is completed before another begins.

Present Conjunctive Participle denotes an action which occurs at the same time with the action of the principal clause. It is formed by adding tü (དུས། dus) to the verbal stem.

lok-naŋ-tü (ཀློག་གནང་དུས། klog-gnaṅ-dus), 'while reading'.

č'e-tü (བྱེད་དུས། byed-dus), 'doing'.

čʻ'a-rī lok-naŋ-tü ḍʻa dinḍʻe re (ཕྱག་བྲིས་ཀློག་གནང་དུས་སྒྲ་འདི་འདྲ་རེད། phyag-bris klog-gnaṅ-dus sgra 'di-'dra red), 'when reading, such is the pronunciation'.

kʻ'e-raŋ me-tü kʻoŋ pʻe-pa-re (ཁྱེད་རང་མེད་དུས་ཁོང་ཕེབས་པ་རེད། khyed-raṅ me-tü khoṅ phebs-pa-red), 'he came in your absence'.

The Past Conjunctive Participle is formed by attaching the affix nē (ནས། nas) to the past stem.

kʻö ta-šǫ-nē čʻ'im-pa-re (ཁོས་རྟ་བཞོན་ནས་ཕྱིན་པ་རེད། khos rta-bžon-nas phyin-pa-red), 'having mounted (his) horse, he went off'.

kʻö yi-gi ṭʻi-tsʻar-nē ṭʻom-la čʻ'im-pa-re (ཁོས་ཡི་གེ་བྲིས་ཚར་ནས་ཁྲོམ་ལ་ཕྱིན་པ་རེད། khos yi-ge bris-tshar-nas khrom-la phyin-pa-red), 'having finished writing, he went to the market'.

kʻoŋ-gī ku-luŋ-šaŋ-nē suŋ-gī (ཁོང་གིས་སྐུ་རླུང་བཞེངས་ནས་གསུངས་ཀྱིས། khoṅ-gis sku-rluṅ-bzeṅs-nas gsuṅs-kyis), 'he became angry and said'.

The idea of a Past Conjunctive Participle is often expressed in the modern colloquial by repeating the verbal stem:

le-ka-č'ē-č'ē yoŋ-ŋa-yį (ལས་ཀ་བྱས་བྱས་ཡོང་བ་ཡིན། las-ka-byas-byas yoṅ-ba-yin), 'I came having finished (my) work'.

le-ka-č'ē-č'ē yoŋ-gi-re (ལས་ཀ་བྱས་བྱས་ཡོང་གི་རེད། las-ka-byas-byas yoṅ-gi-red), 'he will come after finishing (his) work'.

le-ka-č'ē-č'ē šo (ལས་ཀ་བྱས་བྱས་ཤོག། las-ka-byas-byas-šog), 'come after finishing work'.

In modern colloquial the affix is often dropped :
ru-ru-č'ē (རུག་རུག་བྱས། rug-rug-byas), 'having collected'.

Conjunctive Participle in -taŋ (དང་། daṅ) : denotes an action which precedes the action of the principal clause in a sentence.

ṭ^{r}oŋ-nē p^{c}e-pa-taŋ dē p^{c}e-rō-naŋ (གྲོང་ནས་ཕེབས་པ་དང་འདིར་ཕེབས་རོགས་གནང་། groṅ-nas phebs-pa-daṅ 'dir phebs-rogs-gnaṅ), 'please come here as soon as you return from town'

te ǰ'or-pa-taŋ ŋā naŋ-rō-naŋ (དེ་འབྱོར་པ་དང་ང་ གནང་རོགས་གནང་། de 'byor-pa-daṅ ṅa-r gnaṅ-rogs-gnaṅ), 'please let me have it, as soon as received'.

k^{c}oŋ p^{c}e-pa-taŋ suŋ-rō-naŋ (ཁོང་ཕེབས་པ་དང་གསུང་རོགས་གནང་། khoṅ phebs-pa-daṅ gsuṅ-rogs-gnaṅ), 'please tell him as soon as he comes'.

č^{c}'a-rī-naŋ-ts^{c}ā-ra-taŋ dē p^{c}e-tă (ཕྱག་བྲིས་གནང་ཚར་པ་དང་འདིར་ཕེབས་དང་། phyag-bris-gnaṅ-tshar-pa-daṅ 'dir phebs-daṅ), 'come here as soon as you finish writing (your) letter'.

č^{c}ar-t^{c}a-č^{c}ö-pa-taŋ ŋa-ts^{c}ōī-tsa-la p^{c}e-rō-naŋ (ཆར་ཐག་ཆོད་པ་དང་ང་ཚོའི་རྩ་ལ་ཕེབས་རོགས་གནང་། čhar-thag-čhod-pa-daṅ ṅa-tsho'i-rtsa-la phebs-rogs-gnaṅ), 'please visit us as soon as the rain stops'.

Conjunctive Participle in -tsā (ཙ་ན། *tsa-na*) : when added to verbal stems expresses the reason for an action.

ŋa na-wa-soŋ-tsā yoŋ-ma-t^{c}u-pa-re (ང་ན་བ་སོང་ཙ་ན་ཡོང་མ་ཐུབ་པ་རེད། ṅa na-ba-soṅ-tsa-na yoṅ-ma-thub-pa-red), 'having fallen ill, I could not come'.

k^{c}oŋ nyun-tsā p^{c}e-ma-t^{c}u-pa-re (ཁོང་བསྙུན་ཙ་ན་ཕེབས་མ་ཐུབ་པ་རེད། khoṅ bsñun-tsa-na phebs-ma-thub-pa-red), 'he did not come because he was ill'.

di ŋē č'e-ma-t^{c}up-tsā k^{c}oŋ-gī naŋ-ŋa-re (འདི་ངས་བྱེད་མ་ཐུབ་ཙ་ན་ཁོང་གིས་གནང་བ་རེད། 'di ṅas byed-ma-thub-tsa-na khoṅ-gis gnaṅ-ba-red), 'it was done by him because I could not do it'.

k^{c}'é-raŋ-gī č^{c}'am-tsā duŋ-pa-re (ཁྱེད་རང་གིས་འཁྱམས་ཙ་ན་བརྡུངས་པ་རེད། khyed-raṅ-gis 'khyams-tsa-na brduṅs-pa-red), 'you were beaten because you roamed about'.

ŋē ma-śē-tsā k^{c}'e-raŋ-la ṭī-pa-re (ངས་མ་ཤེས་ཙ་ན་ཁྱེད་རང་ལ་དྲིས་པ་རེད། ṅas ma-śes-tsa-na khyed-raṅ-la dris-pa-red), 'not knowing, I asked you'.

k^{c}oŋ-ts^{c}ō nyiŋ-je me-tsā tend^{r}e č'ē-pa-re (ཁོང་ཚོར་སྙིང་རྗེ་མེད་ཙ་ན་དེ་འདྲ་བྱས་པ་རེད། khoṅ-tshor sñiṅ-rje med-tsa-na de-'dra byas-pa-red), 'they being without mercy, acted in this manner'.

The affix tsā is sometimes added to adjectives.

di yak-ṭ^{r}a-tsā k^{c}oŋ-gī ma-nyö-wa-re (འདི་ཡག་དྲག་ཙ་ན་ཁོང་གིས་མ་ཉོས་པ་རེད། 'di yag-drag-tsa-na khoṅ-gis ma-ños-pa-red), 'because it was too good, he did not buy it'.

Concessive Participle: expresses an admission and is formed by adding to the verbal stem the affix -nēl (ནའང་། na'aṅ), or the literary conjunctive affix te (<ཏེ་ te, དེ་ de, སྟེ་ ste) which is added to the auxiliary.

ke-si lam-saŋ ma-tsa ma-ḍʳik-nēl (གལ་སྲིད་ལམ་སང་མ་རྩ་མ་འགྲིགས་ནའང་། gal-srid lam-saṅ ma-rtsa ma-'grigs-na'aṅ), 'even if we fail to collect money . . .'.

te-me-na tak-pā ke-čᶜa śö-gi-de-nēl (དེ་མེད་ན་རྟག་པར་སྐད་ཆ་ཤོད་ཀྱིན་བསྡད་ནའང་། de-med-na rtag-par skad-čha śod-kyin-bsdad-na'aṅ), 'otherwise, even though we would constantly be talking (about it) . . .'.

ŋē č'e-ǰ'u-č'ē-pa-yin-te kᶜö nyę̄-gi-mindu (ངས་བྱེད་རྒྱུ་བྱས་པ་ཡིན་ཏེ་ཁོས་ཉན་གྱི་མི་འདུག། ṅas-byed-rgyu-byas-pa-yin-te khos ñan-gyi-mi-'dug), 'although I had promised, he did not listen'.

ko-ta-ko-gi-re-te kᶜö nyę̄-gi-ma-re (གོ་ལྟ་གོ་གི་རེད་དེ་ཁོས་ཉན་གྱི་མ་རེད། go-lta-go-gi-red-de khos-ñan-gyi-ma-red), 'though he understands, he won't listen'.

The Conditional is formed by adding the affix na (ན་ na) to the verbal stem:

ŋa čᶜ'uk-po yin-na kᶜoŋ-tsᶜö gā-po č'e-gi-re (ང་ཕྱུག་པོ་ཡིན་ན་ཁོང་ཚོས་དགའ་པོ་བྱེད་ཀྱི་རེད། ṅa phyug-po yin-na khoṅ-tshos dga'-po byed-kyi-red), 'if I were rich, they would like it'.

kᶜoŋ pᶜa-gē du-na dē pᶜe-šü-śo (ཁོང་ཕ་གིར་འདུག་ན་འདིར་ཕེབས་ཞུས་ཤོག། khoṅ-pha-gir 'dug-na 'dir phebs-žus-śog), 'if he is there, ask him to come here'.

ŋēi dep te kᶜ'e-raŋ-la yö-na tsᶜü kur-naŋ-ā (ངའི་དེབ་དེ་ཁྱེད་རང་ལ་ཡོད་ན་ཚུར་སྐུར་གནང་ཨང་། ṅa'i deb de khyed-raṅ-la yod-na tshur skur-gnaṅ-aṅ), 'if my book is with you, send it here, please'.

ŋa čᶜ'uk-po yö-wa-yin-na kᶜoŋ-tsᶜö gā-po-č'ē-tsᶜar-gi-re (ང་ཕྱུག་པོ་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ཁོང་ཚོས་དགའ་པོ་བྱས་ཚར་གྱི་རེད། ṅa phyug-po yod-pa-yin-na khoṅ-tshos dga'-po-byas-tshar-gyi-red), 'had I been rich, they would have liked it'.

ŋē śę̄-yö-na kᶜ'e-raŋ-la ta-tsᶜö lap-tsᶜar-gi-re (ངས་ཤེས་ཡོད་ན་ཁྱེད་རང་ལ་ད་ཚོད་ལབས་ཚར་གྱི་རེད། ṅas śes-yod-na khyed-raṅ-la da-tshod labs-tshar-gyi-red), 'had I known it, I should have told you'.

ŋē č'ē-su-ǰ'ur-na (ངས་བྱས་སུ་གྱུར་ན། ṅas byas-su-gyur-na), 'if I had to do it . . .'.

ŋē č'ē-yö-tu-ǰ'ur-na (ངས་བྱས་ཡོད་དུ་གྱུར་ན། ṅas byas-yod-du-gyur-na), 'if I had done it'.

ŋē lap-yö-tu-ǰ'ur-na (ངས་ལབ་ཡོད་དུ་གྱུར་ན། ṅas lab-yod-du-gyur-na), 'if I had said it'.

ŋē čᶜ'i-yö-tu-ǰ'ur-na (ངས་ཕྱིན་ཡོད་དུ་གྱུར་ན། ṅas phyin-yod-du-gyur-na), 'if I had gone'.

ŋa dinḍʳe č e-pa-la tᶜu-na (ང་འདི་འདྲ་བྱེད་པ་ལ་ཐུག་ན། ṅa 'di-'dra byed-pa-la thug-na), 'if I had to act in this way . . .'.

ŋa śa-ʂā-la t^{c}u-nē̄ p^{c}ak-śa ʂa-gi-ma-re (ང་ཤ་ཟ་བ་ལ་ཐུག་ནའང་ཕག་ཤ་ཟ་གི་མ་རེད། ṅa śa-za-ba-la thug-na'aṅ phag-śa za-gi-ma-red), 'if I had to eat meat, I would not eat pork'.

The same sentence can be expressed in a different way :

ŋa śa-ʂā-go-č'uŋ-nē̄ p^{c}ak-śa čo'ʂ̃-nē ʂa-gi-ma-re (ང་ཤ་ཟ་དགོས་བྱུང་ནའང་ཕག་ཤ་ཁྱོན་ནས་ཟ་གི་མ་རེད། ṅa śa-za-dgos-byuṅ-na'aṅ phag-śa khyon-nas za-gi-ma-red), 'if I had to eat meat, I would never eat pork'.

The imminence of an action is often expressed by adding the postpositions -k^{c}ā (ཁར། khar), -k^{c}a-la (ཁ་ལ། kha-la), and -k^{c}a-la-mō (ཁ་ལ་མོར། kha-la-mor), to the verb of the subordinate clause.

ḍ^{r}o-k^{c}ā (འགྲོ་ཁར། 'gro-khar), at the time of going, when about to go.

p^{c}ep-k^{c}ā (ཕེབས་ཁར། phebs-khar), hon.

ḍ^{r}o-k^{c}a-la-mō (འགྲོ་ཁ་ལ་མོར། 'gro-kha-la-mor), ibid.

p^{c}ep-k^{c}a-la-mō (ཕེབས་ཁ་ལ་མོར། phebs-kha-la-mor), ibid.

Verbal Noun :

A verbal noun of frequent occurrence is formed by adding to the verbal stem the affix yā (ཡ། ya), pronounced yē in the Tsang dialect. These nouns are on the increase in the modern colloquial.

taŋ-yā (གཏོང་ཡ། gtoṅ-ya), 'sending'.

č'e-yā (བྱེད་ཡ། byed-ya), 'action'.

č^{c}ö-yā (མཆོད་ཡ། mčhod-ya), 'that which is to be put on, cloth, garment'.

k^{c}a-la-ʂo-yā (ཁ་ལག་བཟོ་ཡ། kha-lag bzo-ya), 'implement for making food'.

śu-gu di yi-gi ṭ^{r}i-yā-la gō-yö (go-wa-yö) (ཤོག་བུ་འདི་ཡི་གེ་འབྲི་ཡ་ལ་དགོས་པ་ཡོད། śog-bu 'di yi-ge 'bri-ya-la dgos-pa-yod), 'this paper is needed for writing a letter'.

mi-la k'oŋ-taŋ-yā-te raŋ-gi-laŋ-ka kak-pa-taŋ k^c'e-me re (མི་ལ་གྱོང་གཏོང་ཡ་དེ་རང་གི་ལམ་ཀ་བཀག་པ་དང་ཁྱད་མེད་རེད། mi-la gyoṅ-gtoṅ-ya-de raṅ-gi lam-ka bkag-pa-daṅ khyad-med red), 'there is no difference between harming a person and impeding one's own path'.

Used as a supine :

k^{c}oŋ-ts^{c}o ka-pā ḍ^{r}o-yā-yin-nā (ཁོང་ཚོ་ག་བར་འགྲོ་ཡ་ཡིན་ནམ། khoṅ-tsho ga-bar 'gro-ya-yin-nam), 'where are they to go ?'

di ka-re č'e-yā-re (འདི་ག་རེ་བྱེད་ཡ་རེད། 'di ga-re byed-ya-red), 'what is to be done with it ?'

di ka-pā taŋ-yā-re (འདི་ག་བར་གཏོང་ཡ་རེད། 'di ga-bar gtoṅ-ya-red), 'where is this to be sent ?'

č'e-pa (བྱེད་པ། **byed-pa**), **'to do' (present stem).**
č'ē-pa (བྱས་པ། **byas-pa**), **past stem.**

Present

	Singular	*Plural*
1.	ŋē č'e-gi-yö (ངས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ṅas byed-kyi-yod), I do.	ŋants^{c}ō č'e-gi-yö (ང་ཚོས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ṅa-tshos byed-kyi-yod).
2.	k^c'e-raŋ-gi naŋ-gi-du (ཁྱེད་རང་གིས་གནང་གི་འདུག། khyed-raṅ-gis gnaṅ-gi-'dug).	k^c'e-raŋ-ts^{c}ō naŋ-gi-du (ཁྱེད་རང་ཚོས་གནང་གི་འདུག། khyed-raṅ-tshos gnaṅ-gi-'dug).
3.	k^{c}ō č'e-gi-du (ཁོས་བྱེད་ཀྱི་འདུག། khos byed-kyi-'dug).	k^{c}onts^{c}ō č'e-gi-du (ཁོ་ཚོས་བྱེད་ཀྱི་འདུག། kho-tshos byed-kyi-'dug).

Present Durative

1. ŋa le-ka č'e-gi-de-yö (ང་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱིན་བསྡད་ཡོད། ṅa las-ka byed-kyin-bsdad-yod), I am working.*
3. k^{c}o le-ka č'e-gi-de-ša (ཁོ་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱིན་བསྡད་བཞག། kho las-ka byed-kyin-bsdad-bžag), he is working.

Imperfect

	Singular	*Plural*
1.	ŋē č'ē-pa-yį (ངས་བྱས་པ་ཡིན། ṅas byas-pa-yin), I did.	ŋants^{c}ō č'ē-pa-yį (ང་ཚོས་བྱས་པ་ཡིན། ṅa-tshos byas-pa-yin).
2.	k^c'e-raŋ-gi naŋ-ŋa-re (ཁྱེད་རང་གིས་གནང་པ་རེད། khyed-raṅ-gis gnaṅ-pa-red).	k^c'e-raŋ-ts^{c}ō naŋ-ŋa-re (ཁྱེད་རང་ཚོས་གནང་པ་རེད། khyed-raṅ-tshos gnaṅ-pa-red).
3.	k^{c}ō č'ē-pa-re (ཁོས་བྱས་པ་རེད། khos byas-pa-red).	k^{c}onts^{c}ō č'ē-pa-re (ཁོ་ཚོས་བྱས་པ་རེད། kho-tshos byas-pa-red).

Perfect

1.	ŋē č'ē-ts^{c}ā-ra-yį (ངས་བྱས་ཚར་པ་ཡིན། ṅas byas-tshar-pa-yin), I have done.	ŋants^{c}ō č'ē-ts^{c}ā-ra-yį (ང་ཚོས་བྱས་ཚར་པ་ཡིན། ṅa-tshos byas-tshar-pa-yin).
2.	k^c'e-raŋ-gi naŋ-ts^{c}ā-ra-re (ཁྱེད་རང་གིས་གནང་ཚར་པ་རེད། khyed-raṅ-gis gnaṅ-tshar-pa-red).	k^c'e-raŋ-ts^{c}ō naŋ-ts^{c}ā-ra-re (ཁྱེད་རང་ཚོས་གནང་ཚར་པ་རེད། khyed-raṅ-tshos gnaṅ-tshar-pa-red).
3.	k^{c}ō č'ē-ts^{c}ā-ra-re (ཁོས་བྱས་ཚར་པ་རེད། khos byas-tshar-pa-red).	k^{c}onts^{c}ō č'ē-ts^{c}ā-ra-re (ཁོ་ཚོས་བྱས་ཚར་པ་རེད། kho-tshos byas-tshar-pa-red).

* ŋa le-ka č'ē-nē-de-yö (ང་ལས་ཀ་བྱས་ནས་བསྡད་ཡོད། ṅa las-ka byas-nas bsdad-yod).

The forms č'ē-ša (བྱས་བཞག། byas-bžag) and č'ē-soŋ (བྱས་སོང་། byas-soṅ) are mostly used with the second person singular.

Future I

Singular	*Plural*
1. ŋē č'e-gi-yį (ངས་བྱེད་ཀྱི་ཡིན། ṅas byed-kyi-yin), I shall do.	ŋants^{c}ō č'e-gi-yį (ང་ཚོས་བྱེད་ཀྱི་ཡིན། ṅa-tshos byed-kyi-yin).
2. k^{c}'e-raŋ-gi naŋ-gi-re (ཁྱེད་རང་གིས་གནང་གི་རེད། khyed-raṅ-gis gnaṅ-gi-red).	k^{c}'e-raŋ-ts^{c}ō naŋ-gi-re (ཁྱེད་རང་ཚོས་གནང་གི་རེད། khyed-raṅ-tshos gnaṅ-gi-red).
3. k^{c}ō č'e-gi-re (ཁོས་བྱེད་ཀྱི་རེད། khos byed-kyi-red).	k^{c}onts^{c}ō č'e-gi-re (ཁོ་ཚོས་བྱེད་ཀྱི་རེད། kho-tshos byed-kyi-red).

Future II

1. ŋē č'e-j'u-yį (ངས་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན། ṅas byed-rgyu-yin).

Future III

Singular	*Plural*
1. ŋa č'e-nyę-yį ŋa č'e-k^{c}ę-yį (ང་བྱེད་མཁན་ཡིན། ṅa byed-mkhan-yin), I am about to do.	ŋants^{c}o č'e-nyę-yį nants^{c}o č'e-k^{c}ę-yį (ང་ཚོ་བྱེད་མཁན་ཡིན། ṅa-tsho byed-mkhan-yin).
3. k^{c}o č'e-nyę-re k^{c}o č'e-k^{c}ę-re (ཁོ་བྱེད་མཁན་རེད། kho byed-mkhan-red).	

The form ŋē č'ē-yoŋ-go (ངས་བྱས་ཡོང་དགོས། ṅas byas-yoṅ-dgos), 'I shall do' is common in the Tsang dialect and is used in the first person only. In the Ü dialect the form ŋē č'ē-č^{c}o (ངས་བྱས་ཆོག། ṅas byas-čhog), 'I may do' is used instead.

Imperative

č'i (བྱོས། byos), do! ma-č'e (མ་བྱེད། ma-byed), don't do.

č'e-rō-č'i (བྱེད་རོགས་གྱིས། byed-rogs-gyis), 'please do!'

naŋ-rō-naŋ (གནང་རོགས་གནང་། gnaṅ-rogs-gnaṅ), 'please do!' (hon.)

Participle

Present: č'e-k'ę (བྱེད་མཁན། byed-mkhan), 'doer'.
č'e-nyē (བྱེད་མཁན། byed-mkhan), ibid.

Potential

Present: ŋē č'e-t^{c}u-gi-yö (ངས་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། ṅas byed-thub-kyi-yod), 'I am able to do'.

Past: ŋē č'e-t^{c}u-č'uŋ (ངས་བྱེད་ཐུབ་བྱུང་། ṅas byed-thub-byuṅ), 'I was able to do'.

Future: ŋē č'e-t^{c}u-yoŋ (ངས་བྱེད་ཐུབ་ཡོང་། ṅas byed-thub-yoṅ), 'I shall be able to do'.

Hortative

Present: ŋē č'e-go-gi-yö (ངས་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ṅas byed-dgos-kyi-yod), 'I must do'.

Past: ŋē č'e-go-č'ē-soŋ (ངས་བྱེད་དགོས་བྱས་སོང་། ṅas byed-dgos-byas-soṅ), 'I had to do'.

Future: ŋē č'e-go-gī (ངས་བྱེད་དགོས་ཀྱིས། ṅas byed-dgos-kyis), 'I shall have to do'.

Conjunctive Participle

Present: č'e-tü (བྱེད་དུས། byed-dus), 'while doing'.

Past: č'ē-nē (བྱས་ནས། byas-nas), 'having done'.

č'ē-tsā (བྱས་ཙ་ན། byas-tsa-na), 'by reason of doing'.

Conditional: ŋē č'ē-na (ངས་བྱས་ན། ṅas byas-na), 'if I do....'.

ŋē č'ē-yö-na (ངས་བྱས་ཡོད་ན། ṅas byas-yod-na), 'had I done it'.

k^{c}ö č'ē-pa-yin-na (ཁོས་བྱས་པ་ཡིན་ན། khos byas-pa-yin-na), 'if he had done that....'

k^{c}o č'e-nyę-yin-na (ཁོ་བྱེད་མཁན་ཡིན་ན། kho byed-mkhan-yin-na), 'if he does it'.

ŋē č'e-go-gi-yö-na (ངས་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད་ན། ṅas byed-dgos-kyi-yod-na), 'if I have to do'.

ŋē č'e-t^{c}u-na (ངས་བྱེད་ཐུབ་ན། ṅas byed-thub-na), 'if I am able to do'.

Desiderative

ŋē č'endö-č'e-gi-yö (ངས་བྱེད་འདོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ṅas byed-'dod-byed-kyi-yod), 'I wish to do'.

ŋa-la (ŋā) č'endö-yö (ང་ལ་བྱེད་འདོད་ཡོད། ṅa-la byed-'dod-yod), 'I wish to do'.

Form expressing possibility

ŋē č'endō-k^{c}a-po-re (ངས་བྱེད་དོགས་ཁ་པོ་རེད། ṅas byed-dogs-kha-po-red), 'I am likely to do'.

k^{c}ö č'endō-k^{c}a-po-ma-re (ཁོས་བྱེད་དོགས་ཁ་པོ་མ་རེད། khos byed-dogs-kha-po-ma-red), 'he is not likely to do it'.

k^{c}ö č'endō-me (ཁོས་བྱེད་དོགས་མེད། khos byed-dogs-med), 'he is not likely to do'.

Form expressing intention

ŋē ŏ'e-tsī-yö (ངས་བྱེད་རྩིས་ཡོད། ṅas byed-rtsis-yod), 'I intend doing'.

k°ō le-ka di ŏ'e-tsī č'ē-pa-re (ཁོས་ལས་ཀ་འདི་བྱེད་རྩིས་བྱས་པ་རེད། khos las-ka 'di byed-rtsis-byas-pa-red), 'he intended doing this work'.

Verbal Noun

ŏ'e-yā (བྱེད་ཡ། byed-ya), 'doing'.

ta ŏ'e-yā-me (ད་བྱེད་ཡ་མེད། da byed-ya med), 'there is nothing to do'.

di ka-re ŏ'e-yā re (འདི་ག་རེ་བྱེད་ཡ་རེད། 'di ga-re byed ya red), 'what is this for?'

DECLENSION OF VERBS

Interrogative

Present	Past	Future
ཁྱེད་རང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས། Are you doing it?	ཁྱེད་རང་གིས་བྱས་པས། Did you do it?	ཁྱེད་རང་གིས་བྱེད་ཀྱི་ཡིན་པས། Will you do it?
ཁྱེད་རང་བྱེད་ཀྱི་མེད་པས། Are you not doing it?	ཁྱེད་རང་གིས་མ་བྱས་པས། Did you not do it?	ཁྱེད་རང་གིས་བྱེད་ཀྱི་མིན་པས། Will you not do it?
ཁྱེད་རང་ཚོས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པས། Are you doing it?	ཁྱེད་རང་ཚོས་བྱས་པས། Did you do it?	ཁྱེད་རང་ཚོས་བྱེད་ཀྱི་ཡིན་པས། Will you do it?
ཁྱེད་རང་གནང་གི་མེད་པས། Are you not doing it? (Hon.)	ཁྱེད་རང་གིས་མ་གནང་པས། Did you not do it? (Hon.)	ཁྱེད་རང་གིས་གནང་གི་མིན་པས། Will you not do it? (Hon.)
Are they doing it?	ཁྱེད་རང་གིས་གནང་པས། Did (you) do it? (Hon.)	

Is that the man? མི་དེ་ཁོང་རེད་པས། or མི་དེ་རེད་པས།

Is it him? དེ་ཁོང་རེད་པས། or ཁོང་རེད་པས།

Is it not him? དེ་ཁོང་མ་རེད་པས། or ཁོང་མ་རེད་པས།

Is it them? ཁོང་ཚོ་རེད་པས། (Hon.) ཁོང་རྣམ་ཚོ་རེད་པས།

Isn't it them? ཁོང་ཚོ་མ་རེད་པས། (Hon) ཁོང་རྣམ་ཚོ་མ་རེད་པས།

Verb	**1st person**	**2nd and 3rd persons**	
ཡོད།	ངར་ཡོད། I have	ཁྱེད་རང་ལ་ཡོད་རེད། You have	ཁོང་ལ་ཡོད་རེད། He has
ཡོད་རེད།	ང་ཚོར་ཡོད། We have	ཁྱེད་རང་ཚོར་ཡོད་རེད། You have	ཁོང་ཚོར་ཡོད་རེད། They have
ཡོད་རེད་པས།			
ཡོད་མ་རེད་པས།			

Interrogative

ཁྱེད་རང་ལ་ཡོད་པས། Do you have? ཁོང་ལ་ཡོད་རེད་པས། Does he have?

ཁྱེད་རང་ལ་མེད་པས། Don't you have ཁོང་ལ་ཡོད་མ་རེད་པས། Doesn't he have?

ཁྱེད་རང་ཚོར་ཡོད་པས། Do you have? ཁོང་ཚོར་ཡོད་....རེད་པས། Do they have?

ཁྱེད་རང་ཚོར་མེད་པས། Don't you have? ཁོང་ཚོར་ཡོད་མ་རེད་པས། Don't they have?

Also, འདུག་གས། is used instead of ཡོད་རེད་པས། indicating whether the person spoken to has seen him having something, i.e. ཁོང་ལ་འདུག་གས། Does he have? (i.e. Have you seen him having it?)

Note: Where a verb follows an interrogative neither ཡོད་རེད། nor ཡོད་མ་རེད་པས། is applicable but only ཡོད་རེད།

For example: ཁོང་ལ་ག་རེ་ཡོད་རེད། What does he have? ཁོང་ག་རེ་གནང་གི་ཡོད་རེད། What is he doing?

Verb	**2nd person**	**3rd persc.a**
འདུག།	You are here ཁྱེད་རང་འདིར་འདུག	He is there ཁོང་ཕ་གིར་འདུག།
མི་འདུག		They are there ཁོང་ཚོ་ཕ་གིར་འདུག
འདུག་གས།	You are working ཁྱེད་རང་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་འདུག	He is working ཁོང་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱི་འདུག
མི་འདུག་གས།		
སོང་ངས། མ་སོང་ངས།		

Interrogative

Has he gone? (Hon.) ཁོང་ཕེབས་སོང་ངས།
Hasn't he gone? ཁོང་ཕེབས་མ་སོང་ངས།

With an interrogative pronoun སོང་ alone is used; i.e.
Where has he gone? ཁོང་ག་པར་ཕེབས་སོང་།

This verb is used for 1st person, singular and plural, to state facts and also for the second person in asking questions.

Example :

ངར་བྱུང་།	I received	ངར་མ་བྱུང་།	I haven't received.
ང་ཚོར་བྱུང་།	We received	ང་ཚོར་མ་བྱུང་།	We haven't received.

ཁྱེད་རང་ལ་བྱུང་ངས།
Have you received it?

ཁྱེད་རང་ཚོར་བྱུང་ངས།
Haven't you received it?

བྱུང་བ་རེད། and བྱུང་སོང་།

are used in case of 2nd and 3rd persons e.g. ཁྱེད་རང་ལ་བྱུང་བ་རེད། "you have received" but བྱུང་སོང་། indicates that the speaker saw him receiving something.

Past tense

Verb	**1st person**	**2nd and 3rd persons**
གཏོང་བ།	ངས་བཏང་པ་ཡིན། (I) sent	ཁྱེད་རང་གིས་བཏང་པ་རེད། or བཏང་སོང་། (You) sent

Present

གཏོང་གི་ཡོད། (I am) sending
གཏོང་གི་ཡོད། (We are) sending
གཏོང་གི་ཡོད་རེད། or གཏོང་གི་འདུག (You are) sending
(He is) sending གཏོང་གི་ཡོད་རེད། or གཏོང་གི་འདུག

Future

གཏོང་གི་ཡིན།	(I) shall send	གཏོང་གི་རེད།	(You) will send
		གཏོང་གི་རེད།	(He) will send

Both "སོང་" and "འདུག" imply something already seen or in the process of 'seeing'.

Imperative

ཡི་གེ་འདི་གཏོང་རོགས་བྱེད།
Do send this letter.

ཡི་གེ་འདི་གཏོང་རོགས་གནང་།
Please send this letter

Additional verbs

ལྷུག་བརྒྱགས་གཏོང་བ། / ཆུད་ཟོས་གཏོང་བ།	to waste	ཉེས་པ་གཏོང་བ།	to punish
བཀའ་ཁྲིམས་གཏོང་བ། or ...	to pass verdict	གཅེས་ལང་། སྐྱོང་ལང་གཏོང་བ།	to spoil (a child).
གཡར་པོ་གཏོང་བ།	to lend	བར་ཆད་གཏོང་བ།	to interrupt.
བར་འདུམ་གཏོང་བ། or འདུམ་... གཏོང་བ།	to mediate	གཙེ་ཉ་པ་གཏོང་བ།	to pass time
ཁ་གཏོང་བ།	to backbite	གྲོགས་པོ་གཏོང་བ།	to make a friend
ཞེན་ཤུགས་གཏོང་བ།	to make efforts	ཞབས་སྐྱེ་གཏོང་བ། / གསོལ་ཚོགས་གཏོང་བ།	to give a party.

Past Tense

Verb	1st person		2nd and 3rd persons	
བྱེད། to do	བྱས་པ་ཡིན།	(I) did	བྱས་པ་རེད། or བྱས་སོང་།	(You) did
			བྱས་པ་རེད། or བྱས་སོང་།	(He) did

Present

བྱེད་ཀྱི་ཡོད།	(I) am doing	བྱེད་ཀྱི་ཡོད་རེད། or བྱེད་ཀྱི་འདུག	(He) is doing
བྱེད་ཀྱི་ཡོད།	(We) are doing	བྱེད་ཀྱི་ཡོད་རེད། or བྱེད་ཀྱི་འདུག	(He) is doing

Future

བྱེད་ཀྱི་ཡིན།	(I) will do	བྱེད་ཀྱི་རེད།	(You) will do
བྱེད་ཀྱི་ཡིན།	(We) will do	བྱེད་ཀྱི་རེད།	(He) will do

Imperative

འདི་བྱེད་ཤོག	Do this (for me)	འདི་གནང་ཤོག།	Please do this
འདི་བྱེད་དང་།		འདི་གནང་རོགས་གནང་།	

Additional Verbs

རོགས་བྱེད་པ།	to help	རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་པ།	to support (moral)
རྒྱུད་སྐུལ་བྱེད་པ།	{ to urge	ཉམས་ལེན་བྱེད་པ།	to practise religion
	{ to entreat	ཞྭ་མཐུན་བྱེད་པ།	to concede
གཙང་སྦྲ་བྱེད་པ།	to keep clean	ཁ་མཐུན་བྱེད་པ།	to conspire
སྡུག་ཟྲས་བྱེད་པ།	to bear pains	བློ་མོས་བྱེད་པ།	to appreciate

Past

Verb	1st person		2nd and 3rd person	
བཟོ། to make	བཟོས་པ་ཡིན།	(I) made	བཟོས་པ་རེད། or བཟོས་སོང་།	(You) made
	བཟོས་པ་ཡིན།	(We) made	བཟོས་པ་རེད། or བཟོས་སོང་།	(He) made

Present

བཟོ་གི་ཡོད།	(I) am making	{ བཟོ་གི་ཡོད་རེད། or བཟོ་གི་འདུག	(You) are making
བཟོ་གི་ཡོད།	(We) are making	{ བཟོ་གི་ཡོད་རེད། བཟོ་གི་འདུག	(He) is making

Future

བཟོ་གི་ཡིན།	(I) shall make	བཟོ་གི་རེད།	(You) will make
བཟོ་གི་ཡིན།	(We) shall make	བཟོ་གི་རེད།	(He) shall make

Imperative

{ འདི་བཟོ་རོགས་བྱེད། འདི་བཟོས་ཤོག	Make this	{ འདི་བཟོ་རོགས་གནང་། འདི་བཟོས་གནང་ཤོག།	Please make this

Additional verbs

ལྟོ་བཟོ་བ།	to cook	སྒྲུང་བཟོ་བ།	to fabricate an account
ཐལ་ཕྱུ་བཟོ་བ།	to act recklessly	འཚིན་འགྱུར་བཟོ་བ།	to create tension
ཁྲུག་གཞི་འཁྲུགས་ལང་-བཟོ་བ།	to create conflict	གྲོགས་པོ་བཟོ་བ།	to make friends
ཁྲེལ་ཁག་བཟོ་བ། = མཛོད་དཀའ་བཟོ་བ།	to embarrass	རྒྱན་ཆ་བཟོ་བ།	to make ornament

Past

Verb	1st person		2nd and 3rd persons	
རྒྱབ་པ། / རྒྱག་པ།	བརྒྱབ་པ་ཡིན། =	Did	བརྒྱབ་པ་རེད། or བརྒྱབ་སོང་། =	did

Present

1st person		2nd and 3rd persons	
རྒྱབ་ཀྱི་ཡོད། / རྒྱག་གི་ཡོད།	doing	རྒྱབ་ཀྱི་ཡོད་རེད། or རྒྱག་གི་འདུག / རྒྱག་གི་ཡོད་རེད། or རྒྱབ་ཀྱི་འདུག	doing

Future

1st person		2nd and 3rd persons	
རྒྱབ་ཀྱི་ཡིན། / རྒྱག་གི་ཡིན།	will do	རྒྱབ་ཀྱི་རེད། / རྒྱག་གི་རེད།	will do

Imperative

རས་འདིར་ཚོས་རྒྱབ་རོགས་གྱིས། Dye these clothes.

རས་འདིར་ཚོས་བསྒྱུར་རོགས་གནང་། Please dye these clothes.

Additional verbs

ཆང་ས་རྒྱབ་པ།	to marry	ཁང་པ་རྒྱབ་པ།	to construct
པར་རྒྱབ་པ།	to photograph	འཆམ་ཤུ་རྒྱབ་པ།	to switch
པར་...རྒྱབ་པ།	to print	ཆུ་རྒྱབ་པ།	to water plants
རྩོད་པ་རྒྱབ་པ།	to argue	རྒྱག་རེས་རྒྱབ་པ།	to fight
ཚོས་རྒྱབ་པ།	to dye		

Verb	1st person		2nd and 3rd persons
སློང་བ། to beg (for aid)	བསླངས་པ་ཡིན།	Past	བསླངས་པ་རེད། or བསླངས་སོང་།
	སློང་གི་ཡོད།	Present	སློང་གི་ཡོད་རེད། or སློང་གི་འདུག
	སློང་གི་ཡིན།	Future	སློང་གི་རེད།

Imperative

ཕྲུ་གུ་དེ་ཡར་སློངས་ཤོག Lift the child up

ཕྲུ་གུ་དེ་ཡར་བསླང་རོགས་གནང་། Please lift the child up.

Additional Verbs

ཞལ་འདེབས་སློང་བ། to collect donations

དོགས་པ་སློང་བ། to create suspicion

མགོ་རྙོགས་སློང་བ། ..... to confuse

ཡར་སློང་བ། .... to erect

ཁོང་ཁྲོ་སློང་བ། to irritate, to arouse anger

རྙོགས་དྲ་སློང་བ། to create difficulty

འཇིགས་མག་སློང་བ། to alarm

Verbs that imply emotional reactions to the subject

མིག་སེར་ལངས་པ།
to become jealous (of any spouse)

ཁོང་ཁྲོ་ལངས་པ།
to be angry

འདོད་ཆགས་ལྡངས་པ།
to become sexually aroused

ཕྲག་དོག་ལངས་པ།
to be jealous

ང་རྒྱལ་ལངས་པ།
to feel injury to one's pride

to be wounded in self-esteem

ཐེ་ཚོམ་ལངས་པ།
to be in doubt

མགོ་རྙོགས་ལངས་པ།
to get confused

རྣམ་རྟོག་ལངས་པ།
to be superstitious

སྐྱེས་པ།
to arise spontaneously or to grow

སྙིང་རྗེ་སྐྱེས་པ།
to develop compassion (spontaneously)

བློ་སྟོབས་སྐྱེས་པ།
to have courage (spontaneously)

Verbs that imply deliberate actions to arouse adverse emotional reactions in others

མིག་སེར་བསླང་པ།
to arouse jealousy

ཁོང་ཁྲོ་བསླང་པ།
to make (someone) angry

འདོད་ཆགས་བསླང་པ།
to arouse sexual excitement

ཕྲག་དོག་བསླང་པ།
to make (someone) jealous

ང་རྒྱལ་བསླང་པ།
to arouse pride

ཞེ་སྡང་བསླང་པ།
to make someone spiteful

ཐེ་ཚོམ་བསླང་པ།
to cause doubt

མགོ་རྙོགས་བསླང་པ།
to cause confusion

རྣམ་རྟོག་བསླང་པ།
to arouse superstition

བསྐྱེད་པ།
to cause something to arise or grow

སྙིང་རྗེ་བསྐྱེད་པ།
to try to develop compassion (in one's mind)

བློ་སྟོབས་བསྐྱེད་པ།
to try to develop courage

The verbs indicating the effects of action and objective action

The effects of action

འཁོར་ལོ་འཁོར་བ།

The wheel is turning in motion

སེམས་འཁྲུགས་པ།

The mind is in a disturbed state

འདྲོགས་པ།

to feel sudden shock

ཟུབ་པ།

to delete

The objective action

འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ།

The wheel is set in motion

སེམས་དཀྲུག་པ།

to cause mental distress

དཀྲོགས་པ།

to cause sudden shock

སུབ་པ།

to delete, to erase

Some verbs having same sound but different spelling and meaning

སྤོར་བ།

to scatter

གསོད་པ།

to kill

to dilute

གྲུབ་པ།

to be complete

འགྲིགས་པ།

to finish

or

to fit well
or to be permissible

སྐྱེས་པ།

to grow, rise

or

to arouse various emotions

གཏོར་བ།

to destroy, to be scattered

གསོ་བ། or གསོས་པ།

to feed

བསྡུར་བ།

to compare

སྒྲུབ་པ།

to try to achieve success, or to try to attain Enlightenment through esoteric meditation for visualization, recitation and psychic penetration.

སྒྲིག་པ།

to set things in order

or

to assemble

སེར་སྣ་སྐྱེས་པ།
to be miserly

འགྱོད་པ་སྐྱེས་པ།
to regret

སྐྱོ་བ་སྐྱེས་པ།
to feel sad

ཆོས་སེམས་སྐྱེས་པ།
to feel spiritual urge

ཞེན་ལོག་སྐྱེས་པ།
to feel disgusted

དད་པ་སྐྱེས་པ།
to become a believer
or
to develop faith

ངེས་འབྱུང་སྐྱེས་པ།
to feel the urge of liberation

ལོག་ལྟ་སྐྱེས་པ།
to develop views [heretical] or wrong views

ཉོན་མོངས་སྐྱེས་པ།
to be overcome by passions

གནོད་སེམས་སྐྱེས་པ།
to desire to harm

ཡི་མུག་སྐྱེས་པ།
to be frustrated
or
to feel disappointed

Some Common Adjectives

(see page 33)

ཉི་མ་ཆེ་པོ།
sunny

མེ་ཚ་པོ།
burning hot fire

རླུགས་པ་ཆེ་པོ།
windy

སྤྱང་གྲུང་ཆེ་པོ།
shrewd

མིག་སེར་ཆེ་པོ།
jealous (of a spouse)

ཁོང་ཁྲོ་ཆེ་པོ།
short tempered

གཡོ་སྒྱུ་ཆེ་པོ།
sneaky, tricky

རིག་པ་ཆེ་པོ།
witty

རྩོད་པ་ཆེ་པོ།
argumentative/ quarrelsome

ལྷོགས་རྩལ་ཆེ་པོ།
boisterous

ཁ་བདེ་པོ།
talkative

ལག་པ་བདེ་པོ།
skilful

བཅར་བདེ་པོ།
easily approachable (of a person)

ལམ་ཀ་བདེ་པོ།
smooth road

ཁྲུ་བདེ་པོ།
easy to talk to

འགྲོ་བདེ་པོ།
easily accessible (of place)

Adverbs

Tibetan adverbs are formed from nouns, adjectives, pronouns and verbs, with the help of inflexional affixes.

Adverbs formed from nouns:

k^{c}a-nē (ཁ་ནས། kha-nas), 'orally, verbally'.

tsā-nē (རྩ་བ་ནས། rtsa-ba-nas), 'not at all, never' (used with negat.).

di yak-po tsā-nē mindu (འདི་ཡག་པོ་རྩ་བ་ནས་མི་འདུག། 'di yag-po rtsa-ba-nas mi-'dug), 'it is not at all good'.

k^{c}'e-par-tu (ཁྱད་པར་དུ། khyad-par-du), 'especially'.

From adjectives:

J'ok-pō (མགྱོགས་པོར། mgyogs-por), 'quickly'.

J'ok-po č'ē-nē (མགྱོགས་པོ་བྱས་ནས། mgyogs-po byas-nas), 'quickly'.

From pronouns:

dē (འདིར། 'dir), 'here'.

tē (དེར། der), 'there'.

ka-pā (ག་བར། ga-bar), 'where'.

ka-nē (ག་ནས། ga-nas), 'from where'.

p^{c}a-gē (ཕ་གིར། pha-gir), 'there'.

kaŋ -yin-na 'why'.

te-nē (དེ་ནས། de-nas), 'then'.

From verbs:

ke-č^{o}a-ma-č'ē-pā (སྐད་ཆ་མ་བྱས་པར། skad-čha-ma-byas-par), 'silently'.

Tibetan adverbs can be divided into four groups:

Adverbs of place: č^{c}'i-lō-la (ཕྱི་ལོགས་ལ། phyi-logs-la). 'outside'; dē (འདིར། 'dir), 'here'; tē (དེར། der), 'there'; p^{c}a-gē (ཕ་གིར། pha-gir), 'there'; k^{c}a-t^{c}u-ta-gā (ཁ་ཐུག་དེ་གར། kha-thug-de-gar), 'straight'; ka-sa-ka-la (གང་དུའང་། gaṅ-du'aṅ), 'everywhere'.

Adverbs of Time: **tanda** (ད་ལྟ། da-lta), 'now'; **jē-la** (རྗེས་ལ། rjes-la), 'later'; **ta-pā** (རྟག་པར། rtag-par), 'always, constantly'; ŋę-la (སྔོན་ལ། snon-la), 'formerly'; lam-saŋ (ལམ་སེང་། lam-seṅ), 'presently'; tsᶜam-tsᶜam-la (མཚམས་མཚམས་ལ། mtshams-mtshams-la), 'occasionally', etc.

Adverbs of Action: yaŋ-ts'ar (ཡང་སྐྱར། yaṅ-skyar), 'again'; roptsĕ-či (རོབ་ཙམ་གཅིག། rob-tsam-gčig), 'briefly'; lo-pur-tu (གློ་བུར་དུ། glo-bur-du), 'suddenly'; j'ok-po č'ē-nē (མགྱོགས་པོ་བྱས་ནས། mgyogs-po byas-nas), 'quickly'; ṭʳᶜę-bŭⁱ gor-tsam (ཕྲན་བུའི་འགོར་ཙམ། phran-bu'i 'gor-tsam), 'rather slowly'; be-te (རྦད་དེ། rbad-de), 'altogether, completely', etc.

Adverbs of Degree: śa-ta (ས་སྟག། sa-stag), 'only'; še-ṭʳa (ཞེ་དྲག། že-drag), 'much, very'; ha-lam (ཧ་ལམ། ha-lam), 'almost'; ha-čaŋ (ཧ་ཅང་། ha-čaṅ), 'very'; tō-tsĕ~te-tsĕ (ཏོག་ཙམ། tog-tsam), 'a little'; ta-ga-tsĕ (དེ་ག་ཙམ། de-ga-tsam), 'so much'; pᶜē-čᶜē (ཕལ་ཆེར། phal-čher), 'mostly', etc.

Conjunction

The common conjunction is taŋ~tă (དང་། daṅ), 'and'.

ser tă ŋū (གསེར་དང་དངུལ། gser daṅ dṅul), 'gold and silver'.

ta-dū (ད་དུང་། da-duṅ), 'yet'.

yaŋ-na (ཡང་ན། yaṅ-na), is used in the sense of 'or'.

ts'o-ra yǫ̈-tę j'aŋ-ga yaŋ-na nyę-tᶜā ṣe-ga (ཁྱོད་རང་ཡོན་ཏན་སྦྱངས་ཀ་ཡང་ན་ཉེས་འཐགས་གཟེད་ཀ། khyod-raṅ yon-tan sbyaṅs-ka yaṅ-na ñes-'thags gzed-ka), 'you will either learn, or else get punished'.

ke-si-na (གལ་སྲིད་ . . . ན། gal-srid . . . . na), 'if'.

yin-nēⁱ (ཡིན་ནའང་། yin-na'aṅ), 'though, although'.

'Whether—or' is expressed by repeating the verb in the negative.

ku-ŋo pᶜe-yoŋ-ŋā mi-yoŋ tę-tę me (སྐུ་ངོ་ཕེབས་ཡོང་ངམ་མི་ཡོང་བརྟན་བརྟན་མེད། sku-ṅo phebs-yoṅ-ṅam mi-yoṅ brtan-brtan med), 'it is uncertain whether the Master will come, or not'.

kᶜoŋ pᶜe-gi-yö-me kaŋ śē (ཁོང་ཕེབས་ཀྱི་ཡོད་མེད་གང་ཤེས། khoṅ phebs-kyi-yod-med gaṅ šes), 'who knows whether he is coming, or not'.

Interrogation Particle

The modern colloquial has the following interrogation particles: gē (གམ། gam, used after final ག་ g(a)), ŋē (ངམ། ṅam, used after final ང་ ṅ(a)), dāŋ (དམ། dam, used after final ད་ d(a)), and pē (པས། pas, used after auxiliaries).

dē ya-čik du-gē (འདིར་ཡ་གཅིག་འདུག་གམ། dir ya-gčig 'dug-gam), 'is there another one (similar) to this one ?'

ŋā dep te naŋ-ŋē (ངར་དེབ་དེ་གནང་ངམ། ṅar deb de gnaṅ-ṅam), 'have you given me that book ?'

k^{c}'e-raŋ-la t^{c}ü-ṭ^{r}e yö-dāŋ (ཁྱེད་རང་ལ་ཐུགས་བྲེལ་ཡོད་དམ། khyed-raṅ-la thugs-brel yod-dam), 'are you busy ?'

k^{c}'e-raŋ-la dep dinḍ^{r}e yö-pē (ཁྱེད་རང་ལ་དེབ་འདི་འདྲ་ཡོད་པས། khyed-raṅ-la deb 'di-'dra yod-pas), 'have you such a book ?'

Postpositions

The number of postpositions is very large. The noun which precedes the postposition is put in the genetive.

naŋ-la (ནང་ལ། naṅ-la), naŋ-lō-la (ནང་ལོགས་ལ། naṅ-logs-la), 'inside'.

k^{c}aŋ-pēl naŋ-la (ཁང་པའི་ནང་ལ། khaṅ-pa'i naṅ-la), 'inside the house'.

k^{c}aŋ-pēl naŋ-lō-la (ཁང་པའི་ནང་ལོགས་ལ། khaṅ-pa'i naṅ-logs-la), 'inside the house'

č^{c}'i-la (ཕྱི་ལ། phyi-la), č^{c}'i-lō-la (ཕྱི་ལོགས་ལ། phyi-logs-la), 'outside'.

k^{c}aŋ-pēl č^{c}'i-la (ཁང་པའི་ཕྱི་ལ། khaṅ-pa'i phyi-la), 'outside the house'.

k^{c}aŋ-pēl č^{c}'i-lō-la (ཁང་པའི་ཕྱི་ལོགས་ལ། khaṅ-pa'i phyi-logs-la), 'outside the house'

ṭ^{rc}ī-la (འཁྲིས་ལ། 'khris-la), 'near'.

k^{c}aŋ-pēl ṭ^{rc}ī-la (ཁང་པའི་འཁྲིས་ལ། khaṅ-pa'i 'khris-la), 'near the house'.

k^{c}aŋ-pēl ṭ^{rc}ī-ta-gā (ཁང་ པའི་ འཁྲིས་ དེ་ གར། khaṅ-pā'i 'khris-de-gar), 'near the house'.

naŋ-nē (ནང་ནས། naṅ-nas), naŋ-lō-nē (ནང་ལོགས་ནས། naṅ-logs-nas), 'from inside'.

k^{c}aŋ-pēl naŋ-nē (ཁང་པའི་ནང་ནས། khaṅ-pa'i naṅ-nas), 'from inside the house'.

k^{c}aŋ-pēl naŋ-lō-nē (ཁང་པའི་ནང་ལོགས་ནས། khaṅ-pa'i naṅ-logs-nas), 'from inside the house'.

gaŋ-la (སྒང་ལ། sgaṅ-la), 'on top of'.

k^{c}aŋ-pēl gaŋ-la (ཁང་པའི་སྒང་ལ། khaṅ-pa'i sgaṅ-la), 'on top of the house'.

k^{c}aŋ-pēl gaŋ-ta-gā (ཁང་ པའི་ སྒང་ དེ་ གར། khaṅ-pa'i sgaṅ-de-gar), 'on top of the house'.

k^{c}aŋ-pēl gaŋ-nē (ཁང་པའི་སྒང་ནས། khaṅ-pa'i sgaṅ-nas), 'from the top of the house'.

^{u}o-la (འོག་ལ། 'og-la), 'below'.

k^{c}aŋ-pēl ^{u}o-la (ཁང་པའི་འོག་ལ། khaṅ-pa'i 'og-la), 'below the house'.

k^{c}aŋ-pēl ^{u}o-ta-gā (ཁང་པའི་འོག་དེ་གར། khaṅ-pa'i 'og-de-gar), 'below the house'.

k^{c}aŋ-pēl ^{u}o-nē (ཁང་པའི་འོག་ནས། khaṅ-pa'i-'og-nas), 'from under the house'.

do (མདོ། mdo), 'outside'.

k^{c}aŋ-pēl do (ཁང་པའི་མདོ། khaṅ-pa'i mdo), 'outside the house'

kʻaŋ-pēl do-ta-gā (ཁང་པའི་མདོ་དེ་གར། khaṅ-pa'i mdo-de-gar), 'outside the house'.

kʻaŋ-pēl do-nē (ཁང་པའི་མདོ་ནས། khaṅ-pa'i mdo-nas), 'from outside the house'.

bu-la (སྦུག་ལ། sbug-la), 'inside'.

kʻaŋ-pēl bu-la (ཁང་པའི་སྦུག་ལ། khaṅ-pa'i sbug-la), 'inside the house'.

kʻaŋ-pēl bu-ta-gā (ཁང་པའི་སྦུག་ཏེ་གར། khaṅ-pa'i sbug-te-gar), 'inside the house'.

kʻaŋ-pēl bu-nē (ཁང་པའི་སྦུག་ནས། khaṅ-pa'i sbug-nas), 'from inside the house'.

śam-la (གཤམ་ལ། gśam-la), 'at the foot of'.

rī śam-la (རིའི་གཤམ་ལ། ri'i gśam-la), 'at the foot of the mountain'.

rī śam-nē (རིའི་གཤམ་ནས། ri'i gśam-nas), 'from the mountain'.

ḍram-la (འགྲམ་ལ། 'gram-la), 'near'.

rī ḍram-la (རིའི་འགྲམ་ལ། ri'i 'gram-la), 'near the mountain'.

rī ḍram-gi kʻaŋ-pa (རིའི་འགྲམ་གྱི་ཁང་པ། ri'i 'gram-gyi khaṅ-pa), 'the house near the mountain'.

j'amtsʻöl ḍram-la (རྒྱ་མཚོའི་འགྲམ་ལ། rgya-mtsho'i 'gram-la), 'on the seashore'.

kʻuk-la (ཁུག་ལ། khug-la), 'inside, into, in'.

rī kʻuk-la (རིའི་ཁུག་ལ། ri'i khug-la), 'in the mountains'.

pʻa-ro-la (ཕ་རོལ་ལ། pha-rol-la), 'across'.

j'amtsʻöl pʻa-ro-la (རྒྱ་མཚོའི་ཕ་རོལ་ལ། rgya-mtsho'i pha-rol-la), 'across the ocean'.

Outline of Syntax

The usual order of words in a Tibetan sentence is :—first, the subject (བྱེད་པ་པོ། byed-pa-po) with its attributes; second, the object (ཡུལ། yul or བྱ་གཞི། bya-gži) with its adjuncts; and lastly, the verb (བྱ་བ། bya-ba). An Adverb of Time is usually placed after the subject. Sometimes in order to stress the subject or the agent, the subject is placed before the verb.

ŋa saŋ-nyin Pö-la ḍro-gi-yį (ང་སང་ཉིན་བོད་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན། ṅa saṅ-ñin Bod-la 'gro-gi-yin), 'I am going to Tibet tomorrow', but

Pö-la ŋa ḍro gi-yį (བོད་ལ་ང་འགྲོ་གི་ཡིན། Bod-la ṅa 'gro-gi-yin), 'to Tibet I am going'.

The attribute as a rule follows the subject. When placed before the subject it is put in the Genetive.

ta nag-po (རྟ་ནག་པོ། rta nag-po), 'a black horse'.

g'e-pöl kā (རྒྱལ་པོའི་བཀའ། rgyal-po'i bka'), royal command'.

The predicate of a subordinate clause is either a participle, or a conjunctive participle, and always precedes the predicate of the principal clause.

pe-čʻa rim-pa kʻa-śē-či ȿō-naŋ-nē kʻē-pa-čʻē-tsʻō kā-čō šū-naŋ-go (དཔེ་ཆ་རིམ་པ་ཁ་ཤས་གཅིག་བཟོས་གནང་ནས་མཁས་པ་ཆེ་བ་ཚོར་བཀའ་བཅོས་ཞུས་གནང་དགོས། dpe-čha rim-pa kha-śas-gčig bzos-gnaṅ-nas mkhas-pa-čhe-ba-tshor bka'-bčos žus-gnaṅ-dgos), 'having composed several graded text-books, we should ask the advice of learned men'.

ku-ŋo-gi čʻa-ri te ŋa Lha-sā j'o-ra-taŋ lam-saŋ pʻū-čʻo (སྐུ་ངོའི་ཕྱག་བྲིས་དེ་ང་ལྷ་སར་འབྱོར་བ་དང་ལམ་སེང་ཕུལ་ཆོག། sku-ṅo'i phyag-bris de ṅa Lha-sar 'byor-ba-daṅ lam-seṅ phul-čhog), 'I shall present your letter at once on arrival at Lha-sa'.

The Honorific Language

In the modern colloquial each word (nouns, pronouns, verbs and even adverbs) has a corresponding honorific form which must be used in reference to a person of good position, both when speaking to and when speaking of such a person. The lavish use of honorifics characteristic of the language of Central Tibet is practically unknown in the eastern parts of the country, in Amdo and Khams. The honorific language of the Tsang Province differs somewhat from that of Ü, and uses a great many literary expressions. There are certain rules observed in the formation of honorifics which can be best learned from examples and which the student will do well to learn, as without them his speech will appear impolite and uneducated.

Honorific terms applied to different parts of the body are formed by placing the syllable ku (སྐུ། sku, body) before the word, and dropping the nominal particle.

Ordinary Speech	*Honorific*
ȿuk-po (གཟུགས་པོ། gzugs-po), body.	ku-ȿū (སྐུ་གཟུགས། sku-gzugs).
puŋ-pa (དཔུང་པ། dpuṅ-pa), shoulder.	ku-puŋ (སྐུ་དཔུང་། sku-dpuṅ).
paŋ-kʻo (བྲང་ཁོག། braṅ-khog), chest.	ku-paŋ (སྐུ་བྲང་། sku-braṅ).
ȿuk-pōi-śa (གཟུགས་པོའི་ཤ། gzugs-po'i śa), flesh.	ku-śa (སྐུ་ཤ། sku-śa).
ȿuk-pōi-kʻam (གཟུགས་པོའི་ཁམས། gzugs-po'i khams), health.	kuŋkʻam (སྐུ་ཁམས། sku-khams).
ʈʻak (ཁྲག། khrag), blood.	ku-ʈʻak (སྐུ་ཁྲག། sku-khrag).
ʈʻi-pa (མཁྲིས་པ། mkhris-pa), bile.	ku-ʈʻi (སྐུ་མཁྲིས། sku-mkhris).
ȿuk-pōi-top (གཟུགས་པོའི་སྟོབས། gzugs-po'i-stobs), physical strength.	ku-top (སྐུ་སྟོབས། sku-stobs).
luŋ (རླུང་། rluṅ), wind.	ku-luŋ (སྐུ་རླུང་། sku-rluṅ).
lū (ལུས། lus), body.	ku-kʻo (སྐུ་ཁོག། sku-khog).

The syllable ku is also joined to words denoting family relationship, illness, dress, furniture, images, etc.

Ordinary Speech	*Honorific*
da-wu (ཟླ་བོ། zla-bo), husband, wife.	kunda (སྐུ་ཟླ། sku-zla).
pü-ts'a (སྤུན་མཆེད། spun-mčhed), brother, cousin.	kumč^{c}e (སྐུ་མཆེད། sku-mčhed).
j'ü-ts^{c}a (བརྒྱུད་ཚ། brgyud-tsha), family.	ku-j'ü (སྐུ་བརྒྱུད། sku-brgyud).
ts^{c}a-wa (ཚ་བ། tsha-ba), fever.	ku-ts^{c}e (སྐུ་ཚད། sku-tshad).
da-gam (ཟླ་གམ། zla-gam), mantle.	ku-dam (སྐུ་ཟླམ། sku-zlam).
ke-ra (རྐེད་རགས། rked-rags), belt.	ku-ra (སྐུ་རགས། sku-rags).
önju (འོག་འཇུག། 'og-'jug), shirt.	künju (སྐུ་འཇུག། sku-'jug).
tö-t^{c}uŋ (སྟོད་ཐུང། stod-thuṅ), jacket.	ku-tö (སྐུ་སྟོད། sku-stod).
ča-la (ཆ་ལག། ča-lag), things, luggage.	ku-č^{c}ē (སྐུ་ཆས། sku-čhas).
j'u-ča-la (རྒྱུ་ཆ་ལག། rgyu-ča-lag), property.	ku-j'u-č^{c}'a-dzē (སྐུ་རྒྱུ་ཕྱག་རྫས། sku-rgyu-phyag-rdzas).
ṣuk-nyę̄ (གཟུགས་བརྙན། gzugs-brñan), image.	ku-nyę̄ (སྐུ་བརྙན། sku-brñan).

The honorifics of a number of terms applied to speech, etc., are formed by joining suŋ (གསུང་། gsuṅ, speech).

Ordinary Speech	*Honorific*
ke (སྐད། skad), voice, language.	suŋ-ke (གསུང་སྐད། gsuṅ-skad).
ke-č^{c}a (སྐད་ཆ། skad-čha), talk.	suŋ-mȫ (གསུང་མོལ། gsuṅ-mol).
šē (གཞས། gžas), song.	suŋ-šē (གསུང་གཞས། gsuṅ-gžas).
nam-t^{c}ā (རྣམ་ཐར། rnam-thar), legend, biography.	suŋ-nam (གསུང་རྣམ། gsuṅ-rnam).
lap-sȫ (ལབ་སྲོལ། lab-srol), manner of talking.	suŋ-sȫ (གསུང་སྲོལ། gsuṅ-srol).

Honorifics of words denoting mind, intellect and various mental states, etc. are formed by joining the word t^{c}ū (ཐུགས། thugs, mind).

Ordinary Speech	*Honorific*
lo (བློ། blo), mind.	t^{c}ū-lo (ཐུགས་བློ། thugs-blo).
sam-no (བསམ་མནོ། bsam-mno), thought.	t^{c}ū-goŋ (ཐུགས་དགོངས། thugs-dgoṅs).
sam-pa (བསམ་པ། bsam-pa), thought.	t^{c}ū-sam (ཐུགས་བསམ། thugs-bsam).
dö-pa (འདོད་པ། 'dod-pa), wish.	t^{c}ūndö (ཐུགས་འདོད། thugs-'dod).
mǭ-lam (སྨོན་ལམ། smon-lam), prayer.	t^{c}ū-mǭ (ཐུགས་སྨོན། thugs-smon).
mȫ-pa (མོས་པ། mos-pa). interest.	t^{c}ū-mȫ (ཐུགས་མོས། thugs-mos).

Ordinary Speech	*Honorific*
to-naŋ (དོ་སྣང་། do-snaṅ), **interest.**	tʻü-naŋ (ཐུགས་སྣང་། thugs-snaṅ).
tsö̱-ḍʳü (བརྩོན་འགྲུས། brtson-'grus), diligence.	tʻü-tsö̱ (ཐུགས་བརྩོན། thugs-brtson).
gẹ̄ (འགན། 'gan), responsibility.	tʻüŋgẹ̄ (ཐུགས་འགན། thugs-'gan).
kʻur (འཁུར། 'khur), *ibid.*	tʻü-kʻur (ཐུགས་འཁུར། thugs-'khur).
sem-ṭʳʻē (སེམས་འཁྲེལ། sems-'khrel), anxiety.	tʻü-ṭʳʻē (ཐུགས་འཁྲེལ། thugs-'khrel).
ṭʳē-wa (བྲེལ་བ། brel-ba), work, to be busy.	tʻü-ṭʳē (ཐུགས་བྲེལ། thugs-brel).

A number of honorifics are formed by joining the syllable u (དབུ། dbu, head).

Ordinary Speech	*Honorific*
go (མགོ། mgo), head.	u (དབུ། dbu).
gönḍʳẹ̄ (མགོ་འདྲེན། mgo-'dren), protector.	unḍʳẹ̄ (དབུ་འདྲེན། dbu-'dren).
go-J'ẹ̄ (མགོ་རྒྱན། mgo-rgyan), head ornament.	u-J'ẹ̄ (དབུ་རྒྱན། dbu-rgyan).
gopnyö (མགོ་རྙོགས། mgo-rñogs), trouble.	u-nyö (དབུ་རྙོགས། dbu-rñogs).
ša-mo (ཞྭ་མོ། žwa-mo), hat.	u-šā (དབུ་ཞྭ། dbu-žwa).
ṭʳa (སྐྲ། skra), hair.	u-ṭʳa (དབུ་སྐྲ། dbu-skra).
pe-kʻo (དཔྲལ་ཁོག། dpral-khog), forehead.	u-pe (དབུ་དཔྲལ། dbu-dpral).
nyi-dü (ཉི་གདུགས། ñi-gdugs), umbrella.	u-dü (དབུ་གདུགས། dbu-gdugs).
ko-nē (གོ་གནས། go-gnas), rank.	u-nē (དབུ་གནས། dbu-gnas).

Words denoting things connected with or manipulated by the hand, such as books, stationery, implements, etc., form the honorific by joining čʻa (ཕྱག། phyag, hon. of ལག་པ། lag-pa, hand).

Ordinary Speech	*Honorific*
pe-čʻa (དཔེ་ཆ། dpe-čha), book.	čʻa-pe (ཕྱག་དཔེ། phyag-dpe).
lak-ṭʳī~rī (ལག་བྲིས། lag-bris), letter.	čʻa-ṭʳī~rī (ཕྱག་བྲིས། phyag-bris).
nyu-gu (སྨྱུ་གུ། smyu-gu), pen.	čʻa-nyu (ཕྱག་སྨྱུག། phyag-smyug).
kʻar-J'u (འཁར་རྒྱུག། 'khar-rgyug), stick.	čʻa-kʻar (ཕྱག་འཁར། phyag-'khar).
kʻap (ཁབ། khab), needle.	čʻa-kʻap (ཕྱག་ཁབ། phyag-khab).
ṭʳi (གྲི། gri), knife.	čʻa-šẹ̄ (ཕྱག་ཤན། phyag-śan).

Words denoting things connected with the neck or throat form the honorific by joining the syllable gü (མགུལ། mgul, throat, gullet, neck, hon. of mi-pa མིད་པ། mid-pa).

Ordinary Speech	*Honorific*
č^{c}am-pa (འཆམ་པ། 'čham-pa), cold.	günč^{c}am (མགུལ་འཆམ། mgul-'čham).
lo (གློ། glo), cough.	gü-lo (མགུལ་གློ། mgul-glo).
ke-ɉ'ę (སྐེ་རྒྱན། ske-rgyan), necklace.	gü-ɉ'ę (མགུལ་རྒྱན། mgul-rgyan).
kenţ^{rc}eŋ (སྐེ་འཕྲེང་། ske-'phreṅ), *ibid.*	günţ^{rc}eŋ (མགུལ་འཕྲེང་། mgul-'phreṅ).

Words denoting things connected with the tongue form the honorific by joining the syllable ǰā (ལྗགས། ljags, hon. of ལྕེ། lče, tongue).

Ordinary Speech	*Honorific*
si-pę (སི་པན། 'si-pan), red pepper.	ǰā-si (ལྗགས་སིལ། ljags-sil).
ts^{c}ā (ཚྭ། tshwa), salt.	ǰā-ts^{c}ā (ལྗགས་ཚྭ། ljags-tshwa).
ţ^{r}o-wa (བྲོ་བ། bro-ba), taste.	ǰā-ţ^{r}o (ལྗགས་བྲོ། ljags-bro).
t^{c}ü (ཐུན། thun), dose.	ǰā-t^{c}ü (ལྗགས་ཐུན། ljags-thun).

Words denoting food-stuffs, fruit and cutlery form the honorific by joining šē (བཞེས་པ། bžes-pa, to eat, partake, hon. of ཟ་བ། za-ba).

Ordinary Speech	*Honorific*
t^{c}ur-ma (ཐུར་མ། thur-ma), spoon.	šē-t^{c}ur (བཞེས་ཐུར། bžes-thur).
ts^{c}e (ཚལ། tshal), vegetables.	šē-ts^{c}e (བཞེས་ཚལ། bžes-tshal).
d^{r}ē (འབྲས། 'bras), rice.	šē-d^{r}ē (བཞེས་འབྲས། bžes-'bras).
yȫ (ཡོས། yos), parched corn.	šē-yȫ (བཞེས་ཡོས། bžes-yos).
pa-le (བག་ལེབ། bag-leb), bread.	šē-pa (བཞེས་བག། bžes-bag).
t^{c}uk-pa (ཐུག་པ། thug-pa), broth.	šē-t^{c}u (བཞེས་ཐུག། bžes-thug).
šo (ཞོ། žo), curds.	šē-šo (བཞེས་ཞོ། bžes-žo).
śa (ཤ། śa), meat.	šē-śa (བཞེས་ཤ། bžes-śa).
žog-khog (ཞོག་ཁོག། žog-khog), potato.	šē-šo (བཞེས་ཞོག། bžes-žog).
p^{c}iŋ (ཕིང་། phiṅ), vermicelli	šē-p^{c}iŋ (བཞེས་ཕིང་། bžes-phiṅ).
la-phu (ལབ་ཕུག། lab-phug), radish.	šē-lap (བཞེས་ལབ། bžes-lab).
mo-mo (མོག་མོག། mog-mog), pastry-puff.	šē-mo (བཞེས་མོག། bžes-mog).
ku-śu (ཀུ་ཤུ། ku-śu), apple.	šē-śu (བཞེས་ཤུ། bžes-śu).
śa-k^{c}u (ཤ་ཁུ། śa-khu), meat soup.	šē-k^{c}u (བཞེས་ཁུ། bžes-khu).
t^{c}a-ma (ཐ་མག། tha-mag), tobacco.	šē-t^{c}a (བཞེས་ཐག། bžes-thag).

In the modern colloquial it is enough sometimes to use the honorific form of the verb, without using the honorific form of the noun.

t^{c}ur-ma dič^{c}'a-la šē-na (ཐུར་མ་འདི་ཕྱག་ལ་བཞེས་ན། thur-ma 'di phyag-la bžes-na), 'would you take this spoon into your hand ?'

šo-k^{c}o č^{c}ö-na (ཞོག་ཁོག་མཆོད་ན། žog-khog mčhod-na), 'would you have some potatoes ?'

te-riŋ sȫ-ts^{c}i-la nya-śa-čik sȫ-na (དེ་རིང་གསོལ་ཚིགས་ལ་ཉ་ཤ་གཅིག་བཟོས་ན། de-riṅ gsol-tshigs-la ña-śa-gčig bzos-na), 'how about cooking some fish for dinner ?'

Words denoting food, crockery and things connected with the face or mouth, such as toilet, etc., form the honorific by joining the syllable šē (ཞལ། žal, hon. of ཁ། kha, mouth).

Ordinary Speech	*Honorific*
doŋ (གདོང་། gdoṅ), face.	šē-rē (ཞལ་རས། žal-ras).
kā-yȫ (ཀར་ཡོལ། kar-yol), cup.	šē-kā (ཞལ་ཀར། žal-kar).
t^{c}uŋ-yā (འཐུང་ཡར། 'thuṅ-yar), drink.	šē-k'em (ཞལ་སྐྱེམས། žal-skyems).
k^{c}a-la (ཁ་ལག། kha-lag), food.	šē-la (ཞལ་ལག། žal-lag).
ṭ^{rc}ū (ཁྲུས། khrus), ablution, bath.	šē-ṭ^{rc}ū (ཞལ་ཁྲུས། žal-khrus), also ku-ṭ^{rc}ū (སྐུ་ཁྲུས། sku-khrus).
a-čor (ཨ་ཅོར། a-čor), towel. (< mong. alčūr).	šē-čor (ཞལ་ཅོར། žal-čor).
yok-mo (གཡོག་མོ། gyog-mo), maid.	šē-ta-ma (ཞལ་ལྟ་མ། žal-lta-ma).
k^{c}a-dǭ (ཁ་འདོན། kha-'don), recitation.	šē-dǭ (ཞལ་འདོན། žal-'don).
k^{c}ē-lem-pa (ཁས་ལེན་པ། khas-len-pa), to promise.	šē-šē-pa (ཞལ་བཞེས་པ། žal-bžes-pa).

Words denoting different parts of the leg or foot, and things connected with the foot, form the honorific by joining the word šap (ཞབས། žabs, hon. of རྐང་པ། rkaṅ-pa, foot).

Ordinary Speech	*Honorific*
pī-mo (པུས་མོ། pus-mo), knee.	šap-pī (ཞབས་པུས། žabs-pus).
pī-mȫl lha-ŋa (པུས་མོའི་ལྷ་ང་། pus-mo'i lha-ṅa), knee-cap.	šap-pī-gi-lha-ŋa (ཞབས་པུས་ཀྱི་ལྷ་ང་། žabs-pus-kyi-lha-ṅa).
kaŋ-t^{c}i (རྐང་མཐིལ། rkaṅ-mthil), sole.	šap-t^{c}i (ཞབས་མཐིལ། žabs-mthil).
kaŋ-pēl-sę̄-mo (རྐང་པའི་སེན་མོ། rkaṅ-pa'i sen-mo), nail, toe.	šap-sę̄ (ཞབས་སེན། žabs-sen).
haŋgo (ལྷམ་གོག། lham-gog), shoe.	šap-č^{c}a (ཞབས་ཆག། žabs-čhag).
lham-ḍ^{r}ok (ལྷམ་སྒྲོག། lham-sgrog), shoe-strap.	šap-ḍ^{r}ok (ཞབས་སྒྲོག། žabs-sgrog).
kup-ts'a (རྐུབ་ཀྱག། rkub-kyag), chair.	šap-ts'a (ཞབས་ཀྱག། žabs-kyag).
yok-po (གཡོག་པོ། gyog-po), servant.	šap-č^{c}'i (ཞབས་ཕྱི། žabs-phyi).

Words denoting food, furniture, the act of requesting or offering, form the honorific by joining the word sō (གསོལ་བ། gsol-ba, to request, offer).

Ordinary Speech	*Honorific*
ẓa-čʻē (ཟ་ཆས། za-čhas), food.	sō-čʻē (གསོལ་ཆས། gsol-čhas).
topčʻē (ལྟོ་ཆས། lto-čhas), food.	sō-tsʻī (གསོལ་ཚིགས། gsol-tshigs).
śa (ཤ། śa), meat.	sō-ṭrum (གསོལ་དཀྲུམ། gsol-dkrum).
šo (ཞོ། žo), curds.	sō-šo (གསོལ་ཞོ། gsol-žo).
mā (མར། mar), butter.	sō-mā (གསོལ་མར། gsol-mar).
tʻap (ཐབ། thab), stove.	sō-tʻap (གསོལ་ཐབ། gsol-thab).
čok-tsé (ཅོག་ཙེ། cog-tse), table.	sō-čo (གསོལ་ཅོག། gsol-čog).
pʻō (ཕོགས། phogs), pay.	sō-pʻō (གསོལ་ཕོགས། gsol-phogs).
mę̄ (སྨན། sman), medicine.	sō-mę̄ (གསོལ་སྨན། gsol-sman).

Words denoting parts of the eye or things connected with the eye form the honorific by joining the word č'ę̄ (སྤྱན། spyan, hon. of མིག། mig, eye).

Ordinary Speech	*Honorific*
mik-pu (མིག་སྤུ། mig-spu), eye-lash.	č'ę̄-pu (སྤྱན་སྤུ། spyan-spu).
mik-śē (མིག་ཤེལ། mig-śel), eye-glass.	č'ę̄-śē (སྤྱན་ཤེལ། spyan-śel).

Numerous words meaning 'document, composition, order' form the honorific by joining the word kā (བཀའ། bka', order).

Ordinary Speech	*Honorific*
yi-gi (ཡི་གེ། yi-ge), letter.	kā-yik (བཀའ་ཡིག། bka'-yig).
lę̄ (ལན། len), answer.	kā-lę̄ (བཀའ་ལན། bka'-len).
tsom (རྩོམ། rtsom), composition.	kā-tsom (བཀའ་རྩོམ། bka'-rtsom).

Terms of Respect: speaking to a man of good position, the word ku-ŋo (སྐུ་ངོ། sku-ṅo) or ku-šō (སྐུ་ཞབས། sku-žabs), 'Mr.', 'Sir', is used; to a married lady in order of rank, lha-čam ku-šō (ལྷ་ལྕམ་སྐུ་ཞབས། lha-lčam sku-žabs), čam-čʻuŋ ku-šō (ལྕམ་ཆུང་སྐུ་ཞབས། lčam-čhuṅ sku-žabs), and čam-ku-šō (ལྕམ་སྐུ་ཞབས། lčam-sku-žabs); to an unmarried girl, sē-mo ku-šō (སྲས་མོ་སྐུ་ཞབས། sras-mo sku-žabs), or ku-šō (སྐུ་ཞབས། ku-žabs). 'Gentlemen'— ku-ŋo lhę̄-g'ē (སྐུ་ངོ་ལྷན་རྒྱས། sku-ṅo lhan-rgyas) or lhę̄-g'ē-tsʻo (ལྷན་རྒྱས་ཚོ། lhan-rgyas-tsho). In speaking to the eldest son of a family, the expression sē-ku-šō (སྲས་སྐུ་ཞབས། sras-sku-žabs) is used; to the eldest son of a Prime Minister, si-lǭ (སྲིད་བློན། srid-blon) or duke, lha-sē ku-šō (ལྷ་སྲས་སྐུ་ཞབས། lha-sras sku-žabs). In modern usage the word ku-ŋo (སྐུ་ངོ། sku-ṅo) is prefixed to all titles, e.g. ku-ŋo dā-pǭ (སྐུ་ངོ་མདའ་དཔོན། sku-ṅo mda'-dpon), 'Colonel', ku-ŋo-dzoŋ (སྐུ་ངོ་རྫོང་། sku-ṅo-rdzoṅ), 'Magistrate' (e.g. ku-ŋo Pʻa-ri dzoŋ, the magistrate of Pha-ri). A Cabinet Minister is addressed ku-ŋo čʻę̄-mo (སྐུ་ངོ་ཆེན་མོ། sku-ṅo čhen-mo).

An Incarnate Lama is addressed rę̄-po-čᶜe (རིན་པོ་ཆེ། rin-po-čhe), Mahāratna. Speaking to an abbot, the expressions k'ę̄-rę̄-po-čᶜe (མཁན་རིན་པོ་ཆེ། mkhan-rin-po-čhe) or ku-šō k'ę̄-po (སྐུ་ཞབས་མཁན་པོ། sku-žabs mkhan-po) are used; to a learned monk, ge-śē rę̄-po-čᶜe (དགེ་བཤེས་རིན་པོ་ཆེ། dge-bśes* rin-po-čhe) or ge-śē-lā (དགེ་བཤེས་ལགས། dge-bśes-lags); to a monk official of a monastery, ku-šo (སྐུ་ཞབས། sku-žabs). The Spiritual Preceptor of the Dalai Lama is addressed ts'ap-je rę̄-po-čᶜe (སྐྱབས་རྗེ་རིན་པོ་ཆེ། skyabs-rje rin-po-čhe), the Precious Lord Protector.

There exist a great many terms of respect used when speaking of the Dalai Lama and the Panchen Lama. The expressions Ts'aŋgō̧ Rę̄-po-čᶜe (སྐྱབས་མགོན་རིན་པོ་ཆེ། sKyabs-mgon Rin-po-čhe), 'Precious Protector', Yi-šį-nor-pu (ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ། Yid-bžin-nor-bu), 'Cintāmaṇi, the Thought-Gem', and Kündų̄ (སྐུ་མདུན། sKu-mdun), 'The Presence' are generally used nowadays whenever speaking of the Dalai Lama (< mong. dalai, great). The expression Kų̄-şi Paŋ-čᶜe Rę̄-po-čᶜę̄ (ཀུན་གཟིགས་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ། Kun-gzigs Paṇ-čhen Rin-po-čhe), 'the All-Seeing Precious Paṇḍita' is generally used when speaking of the Panchen Lama. When conversing with the Dalai Lama, the expressions Kündų̄ (སྐུ་མདུན། sKu-mdun), 'the Presence', or Rę̄-po-čᶜe, 'the Precious One' are used. Many prefer to avoid to speak the name or title of the Pontiff, and use in his presence the demonstrative pronoun di (འདི། 'di) in the Ablative—di-nē, 'from here', or Yi-šį-nor-pu di-nē (ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་འདི་ནས། Yid-bžin-nor-bu 'di-nas), 'from the Thought-Gem'.

It is common, in polite conversation, to substitute for the auxiliary part of the compound verb the honorific form of the verb.

Ordinary Speech	*Honorific*
č'e-pa (བྱེད་པ། byed-pa), to do.	naŋ-wa (གནང་བ། gnaṅ-ba).
j'a-pa (རྒྱག་པ། rgyag-pa), to put. (རྒྱབ་པ། rgyab-pa).	č'ō̧-pa (བསྐྱོན་པ། bkyon-pa).
ke-čᶜa č'e-pa (སྐད་ཆ་བྱེད་པ། skad-čha byed-pa), to converse.	kā-mō naŋ-wa (བཀའ་མོལ་གནང་བ། bka'-mol gnaṅ-ba).
čᶜö č'e-pa (ཆོས་བྱེད་པ། čhos byed-pa), to be pious.	čᶜö naŋ-wa (ཆོས་གནང་བ། čhos gnaṅ-ba).
ţʳō č'e-pa (གྲོས་བྱེད་པ། gros byed-pa), to advice.	kā-ţʳō naŋ-wa (བཀའ་གྲོས་གནང་བ། bka'-gros gnaṅ-ba).
mendā j'a-pa (མེ་མདའ་རྒྱག་པ། me-mda' rgyag-pa).	čᶜ'andā č'ō̧-pa (ཕྱག་མདའ་བསྐྱོན་པ། phyag-mda' bkyon-pa).
go j'a-pa (སྒོ་རྒྱག་པ། sgo rgyag-pa), to shut the door.	şim-go č'ō̧-pa (གཟིམ་སྒོ་བསྐྱོན་པ། gzim-sgo bkyon-pa).
tsī-j'a-pa (རྩིས་རྒྱག་པ། rtsis-rgyag-pa), to calculate.	jā-tsī čō̧-pa (ཕྱག་རྩིས་བསྐྱོན་པ། phyag-rtsis bkyon-pa).

* དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན། dge-ba'i bśes-gñen, kalyāṇa-mitra.

Most of the verbs have their honorific forms, some even two—the simple honorific and the high honorific. Some verbs are used in polite conversation between equals, others in addressing a superior. Thus kā-mŏ naŋ-wa (བཀའ་མོལ་གནང་བ། bka'-mol gnaṅ-ba), to converse, is used in conversation between equals. In addressing a superior kā-mŏ šu-wa (བཀའ་མོལ་ཞུ་བ། bka'-mol žu-ba) is used.

The use and formation of honorific verbal forms will be clear from the following list of common verbs.

Ordinary Speech	*Honorific*	*High Honorific*
ḍ'o-wa (འགྲོ་བ། 'gro-ba), to go.	pᶜe-pa (ཕེབས་པ། phebs-pa).	čᶜip-ĵ'ur-naŋ-wa (ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་བ། čhibs-bsgyur-gnaṅ-ba).
de-pa (བསྡད་པ། bsdad-pa, pf. of སྡོད་པ། sdod-pa), to sit, dwell.	šū-pa (བཞུགས་པ། bžugs-pa).	šū-dę-ĵā-pa (བཞུགས་གདན་འཇགས་པ། bžugs-gdan-'jags-pa).
lap-pa (ལབ་པ། lab-pa), to say, tell.	suŋ-wa (གསུང་བ། gsuṅ-ba).	kā-naŋ-wa (བཀའ་གནང་བ། bka'-gnaṅ-ba).
ṣa-wa (ཟ་བ། za-ba), to eat.	šē-pa (བཞེས་པ། bžes-pa).	čᶜö-pa (མཆོད་པ། mčhod-pa).

Ordinary Speech	*Honorific*
ter-wa (སྟེར་བ། ster-ba), to give.	(1) naŋ-wa (གནང་བ། gnaṅ-ba). (2) pᶜū-wa (ཕུལ་བ། phul-ba, pf. of འབུལ་བ། 'bul-ba, to offer, used in addressing a superior).
taŋ-wa (བཏང་བ། btaṅ-ba, pf. of གཏོང་བ། gtoṅ-ba), to send.	toŋ-ŋa-naŋ-wa (གཏོང་བ་གནང་བ། gtoṅ-ba-gnaṅ-ba, pf. taŋ-naŋ-ba བཏང་གནང་བ། btaṅ-gnaṅ-ba).
yi-gi taŋ-wa (ཡི་གེ་གཏོང་བ། yi-ge-gtoṅ-ba), to send a letter.	čᶜ'a-rī toŋ-ŋa-naŋ-wa (ཕྱག་བྲིས་གཏོང་བ་གནང་བ། phyag-bris gtoṅ-ba gnaṅ-ba). šu-yi pᶜū-wa (ཞུ་ཡིག་ཕུལ་བ། žu-yig phul-ba), to send a letter to a superior.
yi-gi ĵ'oŋ-wa (ཡི་གེ་སྦྱོང་བ། yi-ge sbyoṅ-ba), to study the alphabet.	

Hon.: čᶜ'a-rī tᶜū-ĵ'aŋ naŋ-wa (ཕྱག་བྲིས་ཐུགས་སྦྱངས་གནང་བ། phyag-bris thugs-sbyaṅs gnaṅ-ba).

Imperative: yi-gi ĵ'oŋ (ཡི་གེ་སྦྱོངས། yi-ge sbyoṅs), study the alphabet!

Hon.: čᶜ'a-rī ĵ'aŋ-naŋ (ཕྱག་བྲིས་སྦྱངས་གནང་། phyag-bris sbyaṅs-gnaṅ). Note that the past stem is used in the honorific, instead of the imperative form.

ṭ'ī-wa (འབྲི་བ། 'bri-ba), to write.

on. : č'a-rī ṭrī-wa-naŋ-wa (ཕྱག་བྲིས་འབྲི་བ་གནང་བ། phyag-bris 'bri-ba-gnaṅ-ba).

ṭrī-pa (བྲིས་པ། bris-pa), pf. of the above.

Hon. : č'a-rī ṭrī-naŋ-wa (ཕྱག་བྲིས་བྲིས་གནང་བ། phyag-bris bris-gnaṅ-ba).

lok-pa (ཀློག་པ། klog-pa), to read. k'ö lo-gi-du (ཁོས་ཀློག་གི་འདུག། khos klog-gi-'dug), he reads.

Hon. : jā-lo naŋ-wa (ལྗགས་ཀློག་གནང་བ། ljags-klog gnaṅ-ba).

H. Hon. : t'ū-šē naŋ-wa (ཐུགས་བཞེས་གནང་བ། thugs-bžes gnaṅ-ba).

In speaking to a person the particle lā (ལགས། lags) is often added to express respect.

gē-la (རྒན་ལགས། rgan-lags), teacher.

emč'i-lā (ཨེམ་ཆི་ལགས། em-čhi-lags), doctor.

In speaking to members of one's family lā is commonly added.

p'a-lā (ཕ་ལགས། pha-lags), father.

a-ma-lā (ཨ་མ་ལགས། a-ma-lā), mother.

čo-lā (ཇོ་ལགས། jo-lags), elder brother.

In speaking to an artisan the word umdze-lā (དབུ་མཛད་ལགས། dbu-mdzad-lags), 'master' is used.

Many of the adverbs have their honorific forms which must be used in polite conversation.

Ordinary Speech	*Honorific*
yak-po-č'ē-nē (ཡག་པོ་བྱས་ནས། yag-po-byas-nas), carefully.	yak-po-naŋ-nē (ཡག་པོ་གནང་ནས། yag-po-gnaṅ-nas).
j'ok-pō (མགྱོགས་པོར། mgyogs-por), quickly.	tsö-pō (རྩོལ་པོར། rtsol-por).

PART II

CONVERSATIONAL EXERCISES

I. Tibetan Sentences

Q. K^{c}oŋ su re
ཁོང་སུ་རེད།
Khoṅ su red

Who is he ?

A. K^{c}oŋ ku-šō Lo-ṣaŋ-lā re
ཁོང་སྐུ་ཞབས་བློ་བཟང་ལགས་རེད།
Khoṅ sku-žabs bLo-bzaṅ-lags red
He is Mr. Losang.

Q. K^{c}oŋ ka-re red
ཁོང་ག་རེ་རེད།
Khoṅ ga-re red
What is he ?

A. K^{c}oŋ Pö-pa re
ཁོང་བོད་པ་རེད།
Khoṅ Bod-pa red
He is a Tibetan.

K^{c}oŋ ka-nē re
ཁོང་ག་ནས་རེད།
Khoṅ ga-nas red
Where does he come from ?

Q. Di su re
འདི་སུ་རེད།
'Di su red
Who is this ?

A. Di ŋēl yok-po re
འདི་ངའི་གཡོག་པོ་རེད།
'Di ṅa'i gyog-po red
This is my servant.

Q. Di ka-re re
འདི་ག་རེ་རེད།
'Di ga-re red
What is this ?

A. Di sē re
འདི་གསེར་རེད།
'Di gser red
This is gold.

Q. Di p^{c}a-lam ţ^{ro}ū-me re-dāŋ
འདི་ཕ་ལམ་འཁྲུལ་མེད་རེད་དམ། / ····རེད་པས།
'Di pha-lam 'khrul-med red-dam
Is this a real diamond ?

A. Lā, ţ^{rc}ū-me-raŋ re
ལགས་འཁྲུལ་མེད་རང་རེད།
Lags | 'khrul-med-raṅ red
Yes. It is a real one.

Q. K^{c}'e-raŋ dē yö-dāŋ
ཁྱེད་རང་འདིར་ཡོད་དམ། / ····ཡོད་པས།
Khyed-raṅ 'dir yod-dam
Are you here ?

A. Lā-yö. Ŋa dē
ལགས་ཡོད་ ང་འདིར། [ང་འདིར་ཡོད།]
Lags-yod | Ṅa 'dir
Yes. I am here.

lā. Ŋa dē yö
ལགས། ང་འདིར་ཡོད།
Lags | ṅa 'dir yod.

Q. Kʻoŋ pʻa-gē du-gė
ཁོང་ཕ་གིར་འདུག་གམ། /····འདུག་གས།
Khoṅ pha-gir 'dug-gam
Is he there ?

A. Lā-du. Pʻa-gē.
ལགས་འདུག་ ཕ་གིར།
Lags-'dug | Pha-gir
Yes. (He) is there.

lā, kʻoŋ pʻa-gē du.
ལགས། ཁོང་ཕ་གིར་འདུག།
lags | khoṅ pha-gir 'dug

Q. Kʻe-raŋ ka-re naŋ-gi-yö
ཁྱེད་རང་ག་རེ་གནང་གི་ཡོད།
Khyed-raṅ ga-re gnaṅ-gi-yod
What are you doing ?

A. ŋa mi-čik gu-de-yö
ང་མི་གཅིག་སྒུག་བསྡད་ཡོད།
Ṅa mi-gčig sgug-bsdad-yod
I am waiting for a man.

Q. Kʻe-raŋ ka-pā šü-gi-yö
ཁྱེད་རང་ག་པར་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད།
Khyed-raṅ ga-par bžugs-kyi-yod
Where are you staying ?

A. ŋa De-kʻaŋ-la de-yö
ང་བདེ་ཁང་ལ་སྡོད་ཀྱི་ཡོད།
Ṅa bDe-khaṅ-la sdod-yod
I am staying at De-kʻang (house).

Q. Pʻa-gi ţrē re, tsʻaŋ re
ཕ་གི་དྲེལ་རེད་ རྐྱང་རེད།
Pha-gi drel red | rkyaṅ red
Is that a mule, or a kyang ?

A. Ţrē ma-re, tsʻaŋ re
དྲེལ་མ་རེད་ རྐྱང་རེད།
Drel ma-red | rkyaṅ-red
It is not a mule, it is a kyang.

Q. Kʻe-raŋ-tsʻo ka-pā pʻe-gā
ཁྱེད་རང་ཚོ་ག་པར་ཕེབས་ཀ།
Khyed-raṅ-tsho ga-par phebs-ka
Where are you going ?

A. ŋa-tsʻo ţrʻom-la ḍro-gi-yį
ང་ཚོ་ཁྲོམ་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན།
Ṅa-tsho khrom-la 'gro-gi-yin
We are going to the bazar.

Q. Kʻoŋ-tsʻo sǖ śap-čʻi re
ཁོང་ཚོ་སུའི་ཞབས་ཕྱི་རེད།
Khoṅ-tsho su'i žabs-phyi red
Whose servants are they ?

A. Şim-śa De-kʻaŋ-gi re
གཟིམ་ཤག་བདེ་ཁང་གི་རེད།
gZim-śag bDe-khaṅ-gi red
They belong to De-khang House.

Q. Kʻoŋ-naŋ-tsʻo ku-ţra a-wa re-dāŋ
ཁོང་རྣམ་ཚོ་སྐུ་དྲག་ཨ་བ་རེད་དམ། / རེད་···
Khoṅ-rnam-tsho sku-drag a-ba red-dam
Are these the children of an official ?

A. Lā-re. Ku-ţra a-wa re
ལགས་རེད་ སྐུ་དྲག་ཨ་བ་རེད།
Lags-red | sKu-drag a-ba red
Yes. They are the children of an official.

Q. Pʻa-tsʻo su-sǖ čam-re
ཕ་ཚོ་སུ་སུའི་ལྕམ་རེད།

A. Ku-ŋo Sam-liŋ tă Ţrē-pē Mā-lam-pa-či-ta-gi čam-re
སྐུ་ངོ་བསམ་གླིང་ དང་བཀྲས་དཔལ་ སྨར་ལམ་པ་ཅེ་དག་གི་ལྕམ་རེད།

Pha-tsho su-su'i lčam red
Who are those ladies ?

sKu-ño Sam-gliṅ daṅ bKras-dpal rMar-lam-pa-či-dag-gi lčam red
They are the wives of Messrs. Samling, Ṭʳē-pē and Mā-lam-pa.

Q. ŋā-dep te naŋ-ŋē
ངར་དེབ་དེ་གནང་ངམ། /···གནང་ཡས།
Ṅar deb de gnaṅ-ṅam
Have you given me that book ?

A. Pᶜū-pa-yį
ཕུལ་པ་ཡིན།
Phul-pa-yin
I have presented it.

Q. Kᶜ'e-raŋ-la dep dindʳe yö-pē
ཁྱེད་རང་ལ་དེབ་འདི་འདྲ་ཡོད་པས།
Khyed-raṅ-la deb 'di-'dra yod-pas.
Have you such a book ?

A. Di mẹ-pa-či yö
འདི་མིན་པ་གཅིག་ཡོད།
'Di min-pa-gčig yod
There is another one.

Q. Kᶜ'e-raŋ-la tᶜū-ṭʳē yö-dāŋ*
ཁྱེད་རང་ལ་ཐུགས་བྲེལ་ཡོད་དམ། /···ཡོད་ཡས།
Khyed-raṅ-la thugs-brel yod-dam
Are you busy ?

A. Tō-tsĕ ~ te-tsĕ yö
ཏོག་ཙམ་ཡོད།
Tog-tsam yod
A little.

Q. Kᶜoŋ-la kunda su yö-pa-re
ཁོང་ལ་སྐུ་ཟླ་སུ་ཡོད་པ་རེད།
Khoṅ-la sku-zla su yod-pa-red
Who is her husband ?

A. Mā-kᶜam tsᶜoŋ-pộ yö-wa-re
རྨར་ཁམས་ཚོང་དཔོན་ཡོད་པ་རེད།
rMar-khams tshoṅ-dpon yod-pa-red
A trader from Markham.

Q. Kᶜoŋ-la a-wa yö-pa-re-dāŋ
ཁོང་ལ་ཨ་བ་ཡོད་པ་རེད་དམ། /····རེད་པས།
Khoṅ-la a-wa yod-pa-re-dam
Has she children ?

A. Sē-čik tā sē-mo-čik yö-wa-re
སྲས་གཅིག་དང་ སྲས་མོ་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
Sras gčig daṅ sras-mo gčig yod-pa-red
A boy and a girl.

Šū-dẹ-ɉā
བཞུགས་གདན་འཇགས།
bžugs-gdan-'ɉags
Please sit down. (hon.)

Sō-ɉa čᶜö
གསོལ་ཇ་མཆོད།
gsol-ɉa mčhod
Have some tea. (hon.)

Šē-to šē
ཞལ་ཏོག་བཞེས། *
Žal-tog bžes
Have some sweets. (hon.)

ŋa nyam-tu pᶜe
ང་མཉམ་དུ་ཕེབས།
Ña mñam-du phebs
Come with me. (hon.)

---

* or -a-yö (-ཨ་ཡོད་ a-yod).

* any eatables.

Di ŋä* yā-rō-naŋ
འདི་ངར་གཡར་རོགས་གནང་།
'Di ṅar gyar-rogs-gnaṅ
Please lend me this.

Di k^{c}oŋ-la naŋ-rō-naŋ
འདི་ཁོང་ལ་གནང་རོགས་གནང་།
'Di khoṅ-la gnaṅ-rogs-gnaṅ
Please give him this.

Dē p^{c}e
འདིར་ཕེབས།
'Dir phebs
Come here. (hon.)

Dē šü
འདིར་བཞུགས།
'Dir bžugs
Sit down here. (hon.)

šē-t^{c}a ma-šē
བཞེས་ཐག་ མ་བཞེས།
bžes-thag ma-bžes
Do not smoke.

Dē č'ẹ-ṣī-tä
འདིར་སྤྱན་གཟིགས་དང་།
'Dir spyan-gzigs-daṅ
Look here! (hon.)

Di p^{c}ā ša-naŋ-tä
འདིར་ཕར་བཞག་གནང་དང་།
'dir phar bžag-gnaṅ-daṅ
Put it there.

Dep p^{c}a-gi ŋā† naŋ-tä
དེབ་ཕ་གི་ངར་གནང་དང་།
Deb pha-gi ṅar gnaṅ-daṅ
Give me that book.

ŋü še-po tor-ma-naŋ
དངུལ་ཞེད་པོ་གཏོར་མ་གནང་།
dṅul žed-po gtor-ma-gnaṅ
Do not squander money.

Raŋ-gi yọ-tẹ yak-po sọ‡
རང་གི་ཡོན་ཏན་ཡག་པོ་གསན།
Raṅ-gi yon-tan yag-po
Do your studies well.

Di tä p^{c}a-gi je-rō-naŋ
འདི་དང་ཕ་གི་བརྗེ་རོགས་གནང་།
'Di daṅ pha-gi brje-rogs-gnaṅ
Please exchange this for that.

Goŋ-pa ma-ts^{c}um
དགོངས་པ་མ་ཚོམས།
dgoṅs-pa ma-tshoms
Do not be angry!

Q. Dē ya-čik du-gē
འདིར་ཡ་གཅིག་འདུག་གམ།
'Dir ya-gčig 'dug-gam
Is there another one (similar) to this one?

A. dē du
འདིར་འདུག།
'dir 'dug
Here it is.

Q. Pu-gu p^{c}a-gē sü ka-re č'ē-soŋ
པུ་གུ་ཕ་གིར་སུས་ག་རེ་བྱས་སོང་།
Pu-gu pha-gir sus ga-re byas-soṅ
Who did it to that boy?

A. Sü k'e č'ē-ma-soŋ
སུས་གང་ཡང་བྱས་མ་སོང་།
Sus gaṅ-yaṅ byas-ma-soṅ
No one did anything.

Q. K^{c}'e-raŋ-ts^{c}ō sa-šiŋ yö-pē
ཁྱེད་རང་ཚོར་ས་ཞིང་ཡོད་པས།
Khyed-raṅ-tshor sa-žiṅ yod-pas
Do you own land?

A. Lā. K^{c}a-śē yö
ལགས་ ཁ་ཤས་ཡོད།
Lags! Kha-śas yod
Yes, we have some.

* ŋa-la, can be used instead.
† ŋa-la (ང་ལ། ṅa-la).
‡ or sọ-ä (གསན་ཨང་། gsan-aṅ).

Q. K^{c}'e-naŋ-ts^{c}ō šap-č^{c}'i yö-dāŋ
ཁྱེད་རྣམ་ཚོར་ཞབས་ཕྱི་ཡོད་དམ། / ....ཡོད་པས།
Khyed-rnam-tshor žabs-phyi yod-dam
Have you a servant ?

A. Čik yö
གཅིག་ཡོད།
gčig yod
Wr have one.

Q. Ts^{c}a-lu-ma di-ts^{c}ō koŋ ka-ts^{c}ö re
ཚ་ལོ་མ་འདི་ཚོར་གོང་ག་ཚོད་རེད།
Tsha-lo-ma 'di-tshor goṅ ga-tshod red
What is the price of these oranges ?

A. Ši-ši-la a-na čik re
བཞི་བཞི་ལ་ཨ་ན་གཅིག་རེད།
bŽi-bži-la a-na gčig red
One anna for four.

Q. Śiŋ-doŋ p^{c}a-ts^{c}ō ḍ^{r}ē-bu du-gē
ཤིང་སྡོང་ཕ་ཚོར་འབྲས་བུ་འདུག་གམ། /འདུག་གས།
Śiṅ-sdoṅ pha-tshor 'bras-bu 'dug-gam
Do those trees bear fruit ?

A. Te-ts^{c}ö^{i} me-to se-gī k^{c}'ē-ra-re
དེ་ཚོའི་མེ་ཏོག་སད་ཀྱིས་འཁྱེར་པ་རེད།
De-tsho'i me-tog sad-kyis 'khyer-pa-red
The flowers of those (trees) were destroyed by frost.

Q. Pö-la ḍ^{r}u-na ka-re k'ē-pa-re
བོད་ལ་འབྲུ་སྣ་ག་རེ་སྐྱེས་པ་རེད།
Pod-la 'bru sna ga-re skyes-pa-red
What crops are grown in Tibet ?

A. d^{r}u ṭ^{r}o ṭ^{r}e-ma ṭ^{r}a-wo-či-ta-k'ē-pa-re
འབྲུ་གྲོ་སྲན་མ་བྲ་བོ་ཅི་དག་སྐྱེས་པ་རེད།
'bru gro sran-ma bra-bo-či-dag skyes-pa-red
Barley, wheat, peas and buck-wheat are grown.

Q. K^{c}'e-raŋ-la ka-re č'endö-yö
ཁྱེད་རང་ལ་ག་རེ་བྱེད་འདོད་ཡོད།
Khyed-raṅ-la ga-re byed-'dod-yod
What do you want to do ?

A. Yö-tę J'aŋ-dö-yö
ཡོན་ཏན་སྦྱངས་འདོད་ཡོད།
Yon-tan sbyaṅs-'dod-yod
I want to study.

Q. T^{c}er-ma di J'uptsaŋ re-dāŋ
ཐེར་མ་འདི་རྒྱུ་གཙང་རེད་དམ། / རེད་པས།
Ther-ma 'di rgyu-gtsaṅ red-dam
Is this serge of good quality ?

A. Lā re
ལགས་རེད།
Lags red
Yes, it is.

Q. Dïi dak-po su re
འདིའི་བདག་པོ་སུ་རེད།
'Di'i bdag-po su red
Who is the owner of this ?

A. K^{c}oŋ menḍ^{r}ō
ཁོང་མིན་འདྲའོ། / བདག་པོ་ཁོང་མིན་འདྲའོ།
Khoṅ min-'dra'o
Is it not he ?

Q. Kā-yö di-ts^{c}öi ṭ^{r}ē yö-dāŋ
ཀར་ཡོལ་འདི་ཚོའི་ཀྲམ་ཡོད་དམ། / ཡོད་པས།

A. Dinḍ^{r}a-raŋ me
འདི་འདྲ་རང་མེད།

Kar-yol 'di-tsho'i gras yod-dam
Have you got cups of the same set ?

'Di-'dra-raṅ med
Not of the same kind.

Q. Ts^{c}i dī^{l} tö̜-ta kaŋ re
ཚིག་འདིའི་དོན་དག་གང་རེད།
Tshig 'dī'i don-dag gaṅ red
What is the meaning of this word ?

A. O di ŋē ǰe-šā
ཨོ་ འདི་ངས་བརྗེད་བཞག
'Di ṅas brǰed-bžag
O ! I have forgotten it.

Q. ŋē^{i} me-to yak-po du-gē
ངའི་མེ་ཏོག་ཡག་པོ་འདུག་གམ། / ... འདུག་གམ།
ṅa'i me-tog yag-po 'dug-gam
Are my flowers nice ?

A. k^{c}a-śē yak-po du
ཁ་ཤས་ཡག་པོ་འདུག
kha-śas yag-po 'dug
Some are nice.

Q. ŋa-ts^{c}ö^{I} naŋ-la p^{c}eb-gi-yim-pē
ང་ཚོའི་ནང་ལ་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན་པས།
ṅa-tsho'i naṅ-la phebs-kyi yin-pas
Are you visiting us ?

A. ŋa te-tü̃ čā-gi-yį
ང་དལ་དུས་བཅར་གྱི་ཡིན།
ṅa dal-dus bčar-gyi-yin
I shall come when free.

Q. K^{c}'e-raŋ-ts^{c}ö^{I} luŋ-pā ṣē-tü̃ kanḍ^{r}e du
ཁྱེད་རང་ཚོའི་ལུང་པར་ཟས་དུས་ག་འདྲ་འདུག
Khyed-raṅ-tsho'i luṅ-par zas-dus ga-'dra 'dug
What is the food situation in your country ?

A. teŋ-saŋ ṣē-tü̃ kom-po red
དེང་སང་ཟས་དུས་དཀོན་པོ་རེད།
deṅ-saṅ zas-dus dkon-po red
Nowadays food is scarce.

Q. k^{c}oŋ-gi u-šā di re-dāŋ
ཁོང་གི་དབུ་ཞྭ་འདི་རེད་དམ། / རེད་ ...
Khoṅ-gi dbu-žwa 'di red-dam
Is this his hat ?

A. Di ŋē^{l} re. T^{c}ö-ǰe-č^{c}e
འདི་ངའི་རེད། ཐུགས་རྗེ་ཆེ།
'Di ṅa'i red. Thugs-rǰe-čhe
This is mine. Thank you.

Q. Ts^{c}ö dī^{i} do-k^{c}a ka-re re
ཚོས་འདིའི་མདོག་ཁ་ག་རེ་རེད།
Tshos 'di'i mdog-kha ga-re red
What is the colour of this dye ?

A. čā-na re
ལྕགས་ནག་རེད།
lčags-nag red
Iron grey.

Q. Śiŋ-doŋ p^{c}a-ts^{c}ö^{I} ḍ^{r}ē-bu kanḍ^{r}e či yö-wa-re
ཤིང་སྡོང་ཕ་ཚོའི་འབྲས་བུ་ག་འདྲ་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
Śiṅ-sdoṅ pha-tsho'i 'bras-bu ga-'dra gčig yod-pa-red
What sort of fruit have those trees ?

A. Rī-rī ŋar-mo-či yö-wa-re
རིལ་རིལ་མངར་མོ་གཅིག་ཡོད་པ་རེད།
Ril-ril mṅar-mo gčig yod-pa-red
They are round and sweet.

Q. Ri p^{c}a-gī tse-la me čik yö-wa-ḍ^{r}a
རི་ཕ་གིའི་རྩེ་ལ་མེ་གཅིག་ཡོད་པ་འདྲ།
Ri pha-gi'i rtse-la me gčig yod-pa-'dra
It seems there is fire on the top of that mountain.

A. Me raŋ re-tē kar-ma ḍ^{r}a-po du
མེ་རང་རེད་དེ་སྐར་མ་འདྲ་པོ་འདུག
Me raṅ red-de skar-ma 'dra-po 'dug
Though it is fire, it looks like a star.

Q. Pö-la śiŋ-ka še-či* re yaŋ t^{c}aŋ-t^{c}ē re
བོད་ལ་ཞིང་ཀ་ཞེ་གཅིག་རེད་ཡང་ཐང་ཐེར་རེད།
Bod-la žiṅ-ka že-gčig red yaṅ thaṅ-ther red
In Tibet, is the land cultivated, or is it all an uncultivated plain?

A. Šiŋ-ka-lē t^{c}aŋ-t^{c}ē maŋ-gi-re
ཞིང་ཀ་ལས་ཐང་ཐེར་མང་གི་རེད།
Žiṅ-ka-las thaṅ-ther maṅ-gi-red
The area of uncultivated land is greater than that of agricultural land.

Q. k^{c}'e-raŋ-gī ka-re suŋ-pā
ཁྱེད་རང་གིས་ག་རེ་གསུངས་པ།
Khyed-raṅ-gis ga-re gsuṅs-pa
What have you said?

A. ŋē yā-p^{c}e šū-pa-yį
ངས་ཡར་ཕེབས་ཞུས་པ་ཡིན།
ṅas yar-phebs žus-pa-yin
I have asked him to come in.

Q. K^{c}oŋ-gī ka-re suŋ-gi-du
ཁོང་གིས་ག་རེ་གསུང་གི་འདུག
Khoṅ-gis ga-re gsuṅ-gi-'dug
What is he saying?

A. K^{c}oŋ-gī ŋā † Pö-yik śiŋ-gi-yö-me kānḍ^{r}i naŋ-gi-du
ཁོང་གིས་ངར་བོད་ཡིག་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་མེད་བཀའ་འདྲི་གནང་གི་འདུག
Khoṅ-gis ṅar Bod-yig śes-kyi-yod-med bka'-'dri gnaṅ-gi-'dug
He is asking whether I can speak Tibetan.

Q. ŋē dinḍ^{r}e lap-č'uŋ-ŋē
ངས་འདི་འདྲ་ལབས་བྱུང་ངས། / བྱུང་ངམ།
Ṅas 'di-'dra labs-byuṅ-ṅam
Did I say so?

A. Suŋ-č'uŋ
གསུངས་བྱུང་།
gsuṅs-byuṅ
Yes, you said.

Q. K^{c}'e-raŋ-ts^{c}ō dinḍ^{r}e suŋ-pē
ཁྱེད་རང་ཚོས་འདི་འདྲ་གསུངས་པས།
Khyed-raṅ-tshos 'di-'dra gsuṅs-pas
Did you say that?

A. ŋants^{c}ō dinḍ^{r}e ma-lap
ང་ཚོས་འདི་འདྲ་མ་ལབས།
ṅa-tshos 'di-'dra ma-labs
We did not say it.

---

* śa-ta (ཤ་སྟག། śa-stag), can be used instead.
† ŋa-la.

Q. Kᶜoŋ-tsᵒȍ ku-čᶜē ṣik-soŋ-ŋē

ཁོང་ཚོས་སྐུ་ཆས་གཟིགས་སོང་ངམ། /····སོང་ངམ།

Khoṅ-tshos sku-čhas gzigs-soṅ-ṅam

Did they buy things ?

A. La-soŋ. Tᶜer-ma maŋ-po ṣik-soŋ

ལགས་སོང་། ཐེར་མ་མང་པོ་གཟིགས་སོང་།

Lags-soṅ | ther-ma maṅ-po gzigs-soṅ

Yes, they did. They bought a large quantity of serge.

The affix -pā is regularly used after ka-re, but after dindʳe it is pronounced -pē.

Q. Kᶜoŋ-naŋ-tsᶜȍ ka-re suŋ-gi-du

ཁོང་རྣམ་ཚོས་ག་རེ་གསུང་གི་འདུག

Khoṅ-rnam-tshos ga-re gsuṅ-gi-'dug

What are they saying ?

A. Lā. ŋā ṡo suŋ-gi du

ལགས། ངར་ཤོག་གསུང་གི་འདུག

Lags | Ṅar ṡog gsuṅ-gi-'dug

They tell me to come.

Q. ŋantsᵒȍ tsoŋ-pēi ta-tĕ di re-dãŋ

ང་ཚོས་བཙོངས་པའི་རྟ་དེ་འདི་རེད་དམ།

ṅa-tshos btsoṅs-pa'i rta de 'di red-dam

Is this the horse we have sold ?

A. Da-ga-raŋ re

དེ་ག་རང་རེད།

De-ga-raṅ red

It is.

Q. Mi pᶜa-gī ka-re šū-čᶜ uŋ

མི་ཕ་གིས་ག་རེ་ཞུས་བྱུང་།

Mi pha-gis ga-re žus-byuṅ

What did that man say ?

A. ŋū tē-rō-čᶜi ṣe-gi-du

དངུལ་སྟེར་རོགས་བྱེད་ཟེར་གྱི་འདུག

dṅul ster-rogs-byed zer-gyi-'dug

He is asking for money (lit. he is saying, 'please give me money').

Q. Mi di-tsᶜȍ ku-ma kū-pa-re-pē

མི་འདི་ཚོས་རྐུན་མ་བརྐུས་པ་རེད་པས།

Mi 'di-tshos rkun-ma brkus-pa-re-pas

Did these men commit theft ?

A. Ma-re. Mi-čik se-pa-re

མ་རེད། མི་གཅིག་བསད་པ་རེད།

Ma-red | mi-gčig bsad-pa-red

No, they have killed a man.

Q. Ta pᵒa-tsᶜȍ tsa yak-po ṣē-soŋ-ŋē

རྟ་ཕ་ཚོས་རྩ་ཡག་པོ་བཟས་སོང་ངམ། /སོང་ངམ།

rTa pha-tshos rtsa yag-po bzas-soṅ-ṅam

Did those horses eat grass well ?

A. ṣē-soŋ. čᶜu yaŋ tᶜuŋ-soŋ

བཟས་སོང་། ཆུ་ཡང་འཐུངས་སོང་།

bZas-soṅ | čhu yaṅ 'thuṅs-soṅ |

They did. They also drank water.

Q. nyi-mē kaŋ šur-ra-re-pē

ཉི་མས་གངས་བཞུར་པ་རེད་པས།

ñi-mas gaṅs bžur-pa-red-pas

Did the sun melt the snow ?

A. Lā-re. Ñyi-ma tsᶜa-po yö-tsā

ལགས་རེད། ཉི་མ་ཚ་པོ་ཡོད་ཙ་ན།

Lags-red | Ñi-ma tsha-po yod-tsa-na

Yes. Because the sun is hot.

Q. č^{c}ar-pē č^{c}u-pa baŋ-ŋa-re-pē
ཆར་པས་ཆུ་པ་སྦངས་པ་རེད་པས།
čhar-pas čhu-pa sbaṅs-pa-red-pas
Did (your) cloth get wet in the rain ?

A. **Lā-re. Tok-tsa baŋ-ŋa-re**
ལགས་རེད། ཏོག་ཙམ་སྦངས་པ་རེད།
Lags-red | Tog-tsam sbaṅs-pa-red
Yes. It got a little wet.

Q. Yok-pö le-ka č'ē-soŋ-ŋē
གཡོག་པོས་ལས་ཀ་བྱས་སོང་ངམ། /··· ངས།
gYog-pos las-ka byas-soṅ-ṅam
Did the servant do the work ?

A. **Lā. Yak-po č'ē-soŋ**
ལགས། ཡག་པོ་བྱས་སོང་།
Lags | yag-po byas-soṅ
Yes. He did it well.

Q. K^{c}'e-raŋ ka-re naŋ-gi-yö
ཁྱེད་རང་ག་རེ་གནང་གི་ཡོད།
Khyed-raṅ ga-re gnaṅ-gi-yod
What are you doing ?

A. **ŋa ta-ga-ṣĕ de-yö**
ང་དེ་ག་ཟེར་བསྡད་ཡོད།
Ṅa de-ga-zer bsdad-yod
I am just staying (here).

Q K^{c}oŋ-naŋ-ts^{c}o šē-la šē-gi-du-gē
ཁོང་རྣམ་ཚོ་ཞལ་ལག་བཞེས་ཀྱི་འདུག་གམ། /·· གས།
Khoṅ-rnam-tsho žal-lag bžes-kyi-'dug-gam
Are they eating ?

A. Šē-ts^{c}ar-nē p^{r}e-ṭ^{r}up-soŋ
བཞེས་ཚར་ནས་ཕེབས་གྲུབ་སོང་།
bŽes-tshar-nas phebs-grub-soṅ
They have finished eating and have gone.

Q. ŋa lē-ka č'e-gi-de-mindu-gē
ང་ལས་ཀ་བྱེད་ཀྱིན་བསྡད་མི་འདུག་གམ།
(གས།)
Ṅa las-ka byed-kyin bsdad-mi-'dug-gam
Am I not working ?

A. **Lā-les. Č'ē-na t^{c}aŋ-tsĕ soŋ-nē yoŋ-gi-yi**
ལགས་ལེགས་སོ། བྱས་ན་ཐང་ཙམ་སོང་ནས་ཡོང་གི་ཡིན།
Lags-legs so | byas-na thaṅ-tsam soṅ-nas yoṅ-gi-yin
Very well. I shall come in a little while.

Q. k^{c}'e-naŋ-ts^{c}o kā-mö naŋ-gi-yö-pē
ཁྱེད་རྣམ་ཚོ་བཀའ་མོལ་གནང་གི་ཡོད་པས།
Khyed-rnam-tsho bka'-mol gnaṅ-gi-yod-pas
Are you discussing something ?

A. **ŋants^{c}o ke-č^{c}a ta-ga-ṣĕ še-gi-yö**
ང་ཚོ་སྐད་ཆ་དེ་ག་ཟེར་བསྡད་ཀྱི་ཡོད།
ṅa-tsho skad-čha de-ga-zer bsad-kyi-yod
We are just talking.

Q. K^{c}oŋ-ts^{c}o rē-č^{c}a **ts^{c}oŋ-gi-du-gē**
ཁོང་ཚོ་རས་ཆ་འཚོང་གི་འདུག་གམ། /··· གས།
khoṅ-tsho ras-čha **'tshoṅ-gi-'dug-gam**
Are they dealing in cloth ?

A. **rē-č^{c}a k^{c}a-saŋ-nē tsoŋ-ts^{c}ar-soŋ**
རས་ཆ་ཁ་སང་ནས་བཙོངས་ཚར་སོང་།
ras-čha kha-saṅ-nas btsoṅs-tshar-soṅ
The cloth was sold out recently.

Q. K^{c}oŋ-ts^{c}o ku-tse naŋ-gi-du-gē
ཁོང་ཚོ་སྐུ་རྩེད་གནང་གི་འདུག་གམ། /···འདུག་གམ།
khoṅ-tsho sku-rtsed gnaṅ-gi-'dug-gam
Are they playing ?

A. Lā. naŋ-pēl gaŋ re
ལགས། གནང་པའི་སྒང་རེད།
Lags | gnaṅ-pa'i sgaṅ red
Yes, they are engaged in playing.

Q. K^{c}oŋ-ts^{c}o ts^{c}aŋ-ma p^{c}e-gi-du-gē
ཁོང་ཚོ་ཚང་མ་ཕེབས་ཀྱི་འདུག་གམ། /···གམ།
khoṅ-tsho tshaṅ-ma phebs-kyi-'dug-gam
Are they all going ?

A. t^{c}aŋ-tsĕ-nē p^{c}e-gi-re
ཐང་ཚམ་ནས་ཕེབས་ཀྱི་རེད།
thaṅ-tsam-nas phebs-kyi-red
They will be going shortly.

Q. č^{c}u-d^{r}o dē č^{c}u d^{r}o-gi-du-gē
ཆུ་འགྲོ་འདིར་ཆུ་འགྲོ་གི་འདུག་གམ། /···གམ།
čhu-'gro 'dir čhu 'gro-gi-'dug-gam
Does the water flow (well) through this pipe ?

A. č^{c}u yak-po d^{r}o-gi-du
ཆུ་ཡག་པོ་འགྲོ་གི་འདུག
čhu yag-po 'gro-gi-'dug
The water flows well.

Q. lhak-pa ts^{c}a-po J'a-gi-du-gē
ལྷགས་པ་ཚ་པོ་རྒྱག་གི་འདུག་གམ། /···གམ།
lhags-pa tsha-po rgyag-gi-'dug-gam
Is it very windy ?

A. Lhak-sī tok-tsĕ J'a-gi
ལྷགས་སིར་ཏོག་ཙམ་རྒྱག་གི
Lhags-sir tog-tsam rgyag-gi
There is a cool breeze.

Q. Te-riŋ nyi-ma ts^{c}a-po tẹ-gi-du-gē
དེ་རིང་ཉི་མ་ཚ་པོ་བསྟན་གྱི་འདུག་གམ། /···གམ།
De-riṅ ñi-ma tsha-po bstan-gyi-'dug-gam
Today the sun is hot ?

A. Du. tend^{r}āi ts^{c}a-po-či
འདུག། འདི་འདྲའི་ཚ་པོ་གཅིག
'Dug | de-'dra'i tsha-po-gčig
Yes. It is so hot!

Q. Te-riŋ nam yak-po du-gē
དེ་རིང་གནམ་ཡག་པོ་འདུག་གམ། /···གམ།
De-riṅ gnam yag-po 'dug-gam
Is the weather fine today ?

A. yak-po du
ཡག་པོ་འདུག
yag-po 'dug
It is fine.

Q. č^{c}ar-pa pap-gi-mindu-gē
ཆར་པ་འབབ་ཀྱི་མི་འདུག་གམ། / གམ།
čhar-pa 'babs-kyi-mi-'dug-gam
Is it not raining ?

A. Lā. pap-gi
ལགས། འབབ་ཀྱི།
Lags. 'bab-kyi
Yes. It is raining.

Q. Ṭ^{r}uŋ-yi yi-gi ṭ^{r}i-gi-du-gē
རྡུང་ཡིག་ཡི་གེ་འབྲི་གི་འདུག་གམ། /··གམ།

A. ta-gi-nē ṭ^{r}i-ts^{c}ā-soŋ
ད་ཉིན་ནས་བྲིས་ཚར་སོང་།

druṅ-yig yi-ge 'bri-gi-'dug-gam
Is the secretary writing the letter ?

da-phyin-nas bris-tshar-soṅ
He has already finished writing it.
(ṭʳī-nē gā-ro čᶜ'ḭ-soŋ བྲིས་ནས་དགའ་རབ་ཕྱིན་སོང་། bris-nas dga'-rab phyin-soṅ).

Q. Ma-čᶜẹ̄ še-la ṣo-gi-du-gē
མ་ཆེན་ཞལ་ལག་བཟོ་གི་འདུག་གམ། /··· གེ།
ma-čhen žal-lag bzo-gi-'dug-gam
Is the cook preparing food ?

A. tanda ṣo-gi-du
ད་ལྟ་བཟོ་གི་འདུག །
da-lta bzo-gi-'dug
He is now preparing it.

Q. tsᶜem-bū tsᶜem-bu J'a-gi-du-gē
འཚེམ་བུ་བ་འཚེམ་བུ་རྒྱག་གི་འདུག་གམ། /··· ཀས།
'tsem-bu-ba 'tshem-bu rgyag-gi-'dug-gam
Is the tailor sewing ?

A. La. J'a-gi-du
ལགས། རྒྱག་གི་འདུག །
Lags | rgyag-gi-'dug
Yes, he is sewing.

Q. kᶜ'e-raŋ ka-re naŋ-gi-yim-pa
ཁྱེད་རང་ག་རེ་གནང་གི་ཡིན་པ།
khyed-raṅ ga-re gnaṅ-gi-yin-pa
What will you do ?

A. ŋa tsᶜoŋ-či J'a-gi-yḭ
ང་ཚོང་གཅིག་རྒྱག་གི་ཡིན།
ṅa tshoṅ-gčig rgyag-gi-yin
I shall do some trading.

Q. kᶜ'e-raŋ ka-pā pᶜe-gi-yim-pa
ཁྱེད་རང་ག་པར་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན་པ།
Khyed-raṅ ga-par phebs-kyi-yin-pa
Where are you going ?

A. ŋa J'a-gar-la ḍʳo-gi-yḭ
ང་རྒྱ་གར་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན།
ṅa rGya-gar-la 'gro-gi-yin
I am going to India.

Q. kᶜoŋ-tsᶜo dē pᶜe-gi-re-pē
ཁོང་ཚོ་འདིར་ཕེབས་ཀྱི་རེད་པས།
khoṅ-tsho 'dir phebs-kyi-red-pas
Are they coming here ?

A. pᶜendō-kᶜa-po re
ཕེབས་དོགས་ཁ་པོ་རེད།
phebs-dogs-kha-po red
They will probably come.

Q. šē-la ka-re čᶜö-gi-yim-pa
ཞལ་ལག་ག་རེ་མཆོད་ཀྱི་ཡིན་པ།
žal-lag ga-re mčhod-kyi-yin-pa
What will you have ?

so-so-sō kaŋ-nyē-pa-čik čᶜō-na
སོ་སོ་སོས་གང་མཉེས་པ་གཅིག་མཆོད་ན།
so-so-sos gaṅ-mñes-pa-gčig mčhod-na
Won't you take some according to your liking ?

Q. A-wa-tsᶜo ku-tse naŋ-gi-re-pē
ཨ་བ་ཚོ་སྐུ་རྩེད་གནང་གི་རེད་པས།
A-ba-tsho sku-rtsed gnaṅ-gi-red-pas
Will the children be playing ?

A. naŋ-gi-yim-pa-ḍʳa
གནང་གི་ཡིན་པ་འདྲ།
gnaṅ-gi yin-pa-'dra
They will probably play.

Q. ku-ŋö^{i} šap-č^{c}o'i lö-gi-re-pē
སྐུ་ངོའི་ཞབས་ཕྱི་བསླེབ་ཀྱི་རེད་པས །
sku-ṅo'i žabs-phyi bsleb-kyi-re-pas
Will your servant come ?

A. Saŋ-nyi̥ lep-gi-re
སང་ཉིན་བསླེབ་ཀྱི་རེད །
saṅ-ñin bsleb-khyi-red
He will come tomorrow.

Q. ka-tü ŋē^{i} naŋ-la p^{c}e-gi-yim-pa
ག་དུས་ངའི་ནང་ལ་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན་པ །
ga-dus ṅa'i naṅ-la phebs-kyi-yin-pa
When are you coming to see me ?

A. lhö-pa-čik-la čā-gi-yi̥
ལྷོད་པ་གཅིག་ལ་བཅར་གྱི་ཡིན །
lhod-pa-gčig-la bčar-gyi-yin
I shall come to see you when free.

Q. Dē su p^{c}e-gi-re
འདིར་སུ་ཕེབས་ཀྱི་རེད །
'dir su phebs-kyi-red
Who is expected here ?

A. ŋants^{c}ö^{i} kumč^{c}e-či p^{c}e-gi-re
ང་ཚོའི་སྐུ་མཆེད་གཅིག་ཕེབས་ཀྱི་རེད །
ṅa-tsho'i sku-mčhed-gčig phebs-kyi-red
A relative of ours is coming.

Q. Kā-yö nyo-gā su ḍ^{r}o-gi-re
ཀར་ཡོལ་ཉོ་བར་སུ་འགྲོ་གི་རེད །
kar-yol ño-bar su 'gro-gi-red
Who will go to buy the cups ?

A. ŋē^{i} yok-po-tě ḍ^{r}o-gi-re
ངའི་གཡོག་པོ་དེ་འགྲོ་གི་རེད །
ṅa'i gyog-po-de 'gro-gi-red
My servant will go.

Q. yi-gi di Pö-la ka-tü J'o-gi-re
ཡི་གེ་འདི་བོད་ལ་ག་དུས་འབྱོར་གྱི་རེད །
yi-ge 'di Bod-la ga-dus 'byor-gyi-red
When will this letter reach Tibet ?

A. dün-ñyī-gi naŋ-la J'o-gi-re
བདུན་གཉིས་ཀྱི་ནང་ལ་འབྱོར་གྱི་རེད །
bdun-gñis-kyi naṅ-la 'byor-gyi-red
It will reach in (about) two weeks.

Q. K^{c}oŋ Lha-sa-nē re-pē
ཁོང་ལྷ་ས་ནས་རེད་པས །
khoṅ Lha-sa-nas red-pas
Is he from Lhasa ?

A. Ma-re. Tse-t^{c}aŋ-nē re
མ་རེད ། རྩེད་ཐང་ནས་རེད །
Ma-red | rTsed-thaṅ-nas red
No, he comes from Tse-t^{c}aŋ.

Q. Di-nē Pö-par-tu me-li ka-ts^{c}ö yö-wa-re
འདི་ནས་བོད་བར་དུ་མེ་ལི་ག་ཚོད་ཡོད་པ་རེད །
'Di-nas Bod-bar-du me-li ga-tshod yod-ba-red
How far is it from here to Tibet ?
Note : me-li < mile.

A. Me-li sum-J'a-tsē yö-wa-re
མེ་ལི་སུམ་བརྒྱ་ཙམ་ཡོད་པ་རེད །
Me-li sum-brgya-tsam yod-pa-red
About three hundred miles.

Q. Di ka-nē nam-p^{c}eb-pa
འདི་ག་ནས་བསྣམས་ཕེབས་པ །
'di ga-nas bsnams-phebs-pa
From where did you bring it ?

A. Tö La-dak-nē k^{c}'ē yoŋ-ŋa-yi̥
སྟོད་ལ་དྭགས་ནས་འཁྱེར་ཡོང་བ་ཡིན །
sTod La-dwags-nas 'khyer-yoṅ-pa-yin
I brought it from Ladak.

Q. kā-yȫ č^c'a-nē ṣā-pa-re-dāŋ
ཀར་ཡོལ་ཕྱག་ནས་གཟགས་པ་རེད་དམ། /··ཤ་ཤས།
kar-yol phyag-nas gzags-pa-red-dam
Did the cup fall out of (your) hand ?

A. Ma-re. gam-gi kaŋ-nē
མ་རེད། སྒམ་གྱི་སྒང་ནས།
Ma-red | sgam-gyi sgaṅ-nas
No, from the box.

Q. K^coŋ-gi šē-nē suŋ-č'uŋ-ŋē
ཁོང་གི་ཞལ་ནས་གསུངས་བྱུང་ངམ། /·· ངས།
khoṅ-gi žal-nas gsuṅs-byuṅ-ṅam
Did he say it verbally ?

A. Lā-č'uŋ
ལགས་བྱུང་།
Lags-byuṅ
Yes, he did.

Q. ṣim-k^caŋ-nē č^c'a-rī J̌'or-yö-dāŋ me-dāŋ
གཟིམ་ཁང་ནས་ཕྱག་བྲིས་འབྱོར་ཡོད་དམ་མེད་དམ། *
gzim-khaṅ-nas phyag-bris 'byor-yod-dam med-dam
Did you receive a letter from home ?

A. Lā J̌'or-č'uŋ
ལགས་འབྱོར་བྱུང་།
Lags 'byor-byuṅ
Yes, I have received.

Q. Pö-nē J̌'a-gā-la pē maŋ-po taŋ-ŋa-re-dāŋ
བོད་ནས་རྒྱ་གར་ལ་བལ་མང་པོ་གཏོང་བ་རེད་དམ། /···ཤས།
Bod-nas rGya-gar-la bal maṅ-po gtoṅ-ba-red-dam
Do they export much wool from Tibet to India ?

A. Lā-re
ལགས་རེད།
Lags red
Yes, they do.

Q. J̌'a-gā-nē Pö-la ka-re toŋ-ŋa-re
རྒྱ་གར་ནས་བོད་ལ་ག་རེ་གཏོང་བ་རེད།
rGya-gar-nas Bod-la ga-re gtoṅ-ba-red |
What do they export from India to Tibet ?

A. rē-č^ca toŋ-ŋa-re
རས་ཆ་གཏོང་བ་རེད།
ras-čha gtoṅ-ba-red
They export cloth.

Q. k^coŋ-gi kūndū̩-nē mē̩-čik šū-naŋ-gi yim-pē
ཁོང་གི་སྐུ་མདུན་ནས་སྨན་གཅིག་ཞུས་གནང་གི་ཡིན་པས།
khoṅ-gi sku-mdun-nas sman-gčig žus-gnaṅ-gi-yin-pas
you ask him for a medicine ?

A. Lā-lēs
ལགས་ལེགས་སོ།
Lags-legs-so
Very well.

7

* འབྱོར་ཡོད་དམ་མེད་དམ། recieved or not ?

Q. Yi-kᶜaŋ-nē ṭi-ke-sǐ ṣī-gē

* ཡིག་ཁང་ནས་ཊི་ཀེ་སི་གཟིགས་ཀྱི་ཡིན་པས། །

Yig-khaṅ-nas ṭi-ke-si gzigs-kyi-yin-pas |

Note : ṭike-si < ticket, stamp.

Will you buy (some) stamps from the post-office ?

A. Lā-oŋ d̥ʳak-kᶜaŋ-nē ṭi-ke-sǐ nyo-gi-yī

ལགས་འོང་སྦྲག་ཁང་ནས་ཊི་ཀེ་སི་ཉོ་གི་ཡིན། །

Lags-'oṅ sbrag-khaṅ-nas ṭi-ke-si ño-gi-yin

Very well. I shall buy (some) stamps from the post-office.

Q. di nyī-nē kaŋ-tĕ čᶜuŋ-gi-re

འདི་གཉིས་ནས་གང་དེ་ཆུང་གི་རེད། །

'di gñis-nas gaṅ-de čhuṅ-gi-red

Which is smaller of the two ?

A. di čᶜuŋ-gi-re

འདི་ཆུང་གི་རེད། །

'di čhuṅ-gi-red

This is smaller.

Q. Di nyī kaŋ-tĕ čᶜuŋ-ŋa-du

འདི་གཉིས་གང་དེ་ཆུང་བ་འདུག །

'di gñis gaṅ-de čhuṅ-ba-'dug

Which is smaller of the two ?

A. di čᶜuŋ-ŋa-du

འདི་ཆུང་བ་འདུག །

'di čhuṅ-ba-'dug

This is smaller.

Q. kᶜ'e-raŋ-nyī su ku-ṣū riŋ-ŋa-yö

ཁྱེད་རང་གཉིས་སུ་སྐུ་གཟུགས་རིང་བ་ཡོད། །

khyed-raṅ-gñis su sku-gzugs riṅ-ba-yod

Who is taller of you two?

A. ŋa riŋ-ŋa-yö

ང་རིང་བ་ཡོད། །

ṅa riṅ-ba-yod

I am taller.

Q. Pö taŋ La-dā kaŋ-tĕ sa-tᶜō yö-wa-re

བོད་དང་ལ་དྭགས་གང་དེ་ས་མཐོ་བ་ཡོད་པ་རེད། །

Bod daṅ La-dwags gaṅ-de sa mtho-ba yod-pa-red

Where is the altitude greater, in Tibet or in Ladak ?

A. še-po-raŋ kᶜ'e-pā yö-wa-ma-re

ཞེད་པོ་རང་ཁྱད་པར་ཡོད་པ་མ་རེད། །

žed-po-raṅ khyad-par yod-pa-ma-red

There is not much difference.

Q. Rī-naŋ-nē tsᶜo-šō kaŋ-tĕ re

རིའི་ནང་ནས་མཐོ་ཤོས་གང་དེ་རེད། །

Ri'i naṅ-nas mtho-śos gaṅ-de red

Which is the highest of the mountains ?

A. tanda tsᶜe-laŋ-pēⁱ naŋ-nē Čo-mo kaŋ-kar tᶜo-šō re

ད་ ལྟ་ ཚད་ བླངས་ པའི་ ནང་ ནས་ ཇོ་ མོ་ *† གངས་དཀར་མཐོ་ཤོས་རེད། །

Da-lta tshad-blaṅs-pa'i naṅ-nas Ĵo-mo gaṅs-dkar mtho-śos red

The highest of the mountains, the height of which had been established, is Ĵo-mo gaṅs-dkar (Mount Everest).

7B

* སྦྲག་ཁང།   *† ཇོ་མོ་གླང་མ།

Q. Rik-pa nyiŋ-pēi kō maŋ-śö luŋ-pa ka-pā|
རིག་པ་...རྙིང་པའི་སྐོར་མང་ཤོས་ལུང་པ་ག་བར་ཡོད་རེད།
Rigs-pa rñiṅ-pa'i skor maṅ-śos luṅ-pa ga-bar|
Which country is the richest in ancient knowledge ?

A. J'a-gā re
རྒྱ་གར་རེད།
rGya-gar red
India.

Q. J'a-gar-lē maŋ-ŋa yö-wa-ma-re-pē
རྒྱ་གར་ལས་མང་བ་ཡོད་པ་མ་རེད་པས།
rGya-gar-las maṅ-ba yod-pa-ma-red-pas
Is there not (a country) richer (in ancient knowledge) than India ?

A. Pö-la yö-wa-re-te p^{c}e-ǒ^{c}ē J'a-gā-nē laŋ-pa-re
བོད་ལ་ཡོད་པ་རེད་དེ་ཕལ་ཆེར་རྒྱ་གར་ནས་བླངས་པ་རེད།
Bod-la yod-pa-red-de phal-čher rGya-gar-nas blaṅs-pa-red |
There is (ancient knowledge) in Tibet, but most of it was borrowed from India.

Q. Sē taŋ mu-ti kaŋ-tě koŋ č^{c}e-gi-re
གསེར་དང་མུ་ཏིག་གང་དེ་གོང་ཆེ་གི་རེད།
gSer taṅ mu-tig gaṅ-de goṅ čhe-gi-red
Which is more expensive, gold or pearls ?

A. Sē koŋ č^{c}ē mendr^{r}ō
གསེར་གོང་ཆེ་བ་མེད་འདྲའོ།
gSer goṅ čhe-ba med-'dra'o
Is not gold more expensive ?

Q. Dorje-liŋ taŋ Kā-lö-pu kaŋ-te tsaŋ-gi-re
རྡོ་རྗེ་གླིང་དང་བཀའ་བློན་སྦུག་གང་དེ་གཙང་གི་རེད།
rDo-rje-gliṅ daṅ bKa'-blon-sbug gaṅ-de gtsaṅ-gi-red
Which place is cleaner, Darjeeling or Kalimpong ?

A. Dorje-liŋ tsaŋ-gi-re
རྡོ་རྗེ་གླིང་གཙང་གི་རེད།
rDo-rje-gliṅ gtsaṅ-gi-red
Darjeeling is cleaner.

Q. di č^{c}e-č^{c}uŋ kandr^{r}e re
འདི་ཆེ་ཆུང་ག་འདྲ་རེད།
'di čhe-čhuṅ ga-'dra red
What is the size of this ?

A. di č^{c}e-ṭr^{r}a-pa-re
འདི་ཆེ་དྲག་པ་རེད།
'di čhe-drag-pa red
This is too large (big).

Q. K^{c}'e-raŋ-gi k^{c}aŋ-pa č^{c}e-lö yö
ཁྱེད་རང་གི་ཁང་པ་ཆེ་ལོས་ཡོད།
Khyed-raṅ-gi khaṅ-pa čhe-los yod
How big is your house ?

A. č^{c}ę-po-raŋ me
ཆེན་པོ་རང་མེད།
čhen-po-raṅ med
It is not very big.

Q. Ta di yak-nyē kanḍ^{r}e re
རྟ་འདི་ཡག་ཉེས་ག་འདྲ་རེད།
rTa 'di yag-ñes ga-'dra red
What sort of horse is this ?

A. Au-tsě re
ཨའུ་ཙེ་རེད།
A'u-tse red
Not too bad.

Q. J̌'a-gar-la k'iplö re
རྒྱ་གར་ལ་སྐྱིད་ལོས་རེད།
rGya-gar-la skyid-los red
Is it pleasant in India ?

A. Dö-ṣö-de-po tă k'i-po re
སྡོད་བཟོད་བདེ་པོ་དང་སྐྱིད་པོ་རེད།
sDod-bzod bde-po daṅ skyid-po red
It is peaceful and pleasant.

Q. śu-gu di ṭ^{r}aplö re
ཤོག་བུ་འདི་སྲབ་ལོས་རེད།
śog-bu 'di srab-los red
How thin is this paper ?

A. ṭ^{rc}ę-bü^{i} t^{c}uptsě re
ཕྲན་བུའི་མཐུག་ཙམ་རེད།
phran-bu'i mthug-tsam red
It is a bit too thick.

II. Conversation with a newly-arrived traveller

Q. A-tsi. č^{c}'a-p^{c}e naŋ-šā. p^{c}e-lam-la ku-nyē ma-č'uŋ-ŋē.
ཨ་ཙི་ ཕྱག་ཕེབས་གནང་བཞག ཕེབས་ལམ་ལ་སྐུ་མཉེལ་མ་བྱུང་ངམ།
A-tsi. phyag-phebs gnaṅ-bžag | Phebs-lam-la sku-mñel ma-byuṅ-ṅam |
Welcome ! Did you not become tired on the road ?

A. Lā ma-č'uŋ. T^{c}ō-je-č^{c}e. Ku-k'i sē-tāŋ.
ལགས་མ་བྱུང་། ཐུགས་རྗེ་ཆེ། སྐུ་སྐྱིལ་གསལ་དྭངས།
Lags ma-byuṅ | thugs-rje-čhe sku-skyil gsal-dwaṅs |
I did not, thank you. Have you been keeping well ?

Q. J̌'a-gā-la p^{c}e-nē yü-riŋ-t^{c}uŋ č^{c}'in-soŋ.
རྒྱ་གར་ལ་ཕེབས་ནས་ཡུན་རིང་ཐུང་ཕྱིན་སོང་།
rGya-gar-la phebs-nas yun-riṅ-thuṅ phyin-soṅ |
How long have you been in India ?

A. ŋa lē-nē nyi-ma ŋa-lē č^{c}'in-ma-soŋ.
ང་སླེབས་ནས་ཉི་མ་ལྔ་ལས་ཕྱིན་མ་སོང་།
ṅa bslebs-nas ñi-ma lṅa-las phyin ma-soṅ |
Not more than five days have passed since I have come.

Q. Ka-pā šü-dę-jā-gi-yo (~yö).
ག་པར་བཞུགས་གདན་འཇགས་ཀྱི་ཡོད།
ga-par bžugs-gdan-'jags-kyi-yod |
Where are you staying ?

A. ŋa Ke-ṣaŋ ko-ṭi de-gi-yö.
ང་སྐལ་བཟང་ཀོ་ཊིར་སྡོད་ཀྱི་ཡོད།
ṅa sKal-bzaṅ ko-ṭir sdod-kyi-yod |
I am staying at the Ke-sang koṭi.
Note : ko-ṭī < Hind. kuṭī.

Q. Teŋ-saŋ č^{c}'a-lē ka-re yö.
དེང་སང་ཕྱག་ལས་ག་རེ་ཡོད།
deṅ-saṅ phyag-las ga-re yod |
What are you doing nowadays ?

A. ts^{c}oŋ te-tsě j'a-gi-yö.
ཚོང་ཏོག་ཙམ་རྒྱག་གི་ཡོད།
tshoṅ tog-tsam rgyag-gi-yod |
I am doing some trading.

Q. Gūnt^{c}o Pö-la p^{c}e-tsī-yö-pē.
དགུན་ཐོག་བོད་ལ་ཕེབས་རྩིས་ཡོད་པས།
dgun-thog Bod-la phebs-rtsis-yod-pas |
In winter do you intend going to Tibet ?

A. Či-č'ē-na ḍ^{r}o-gi-yį.
གཅིག་བྱས་ན་འགྲོ་གི་ཡིན།
gČig-byas-na 'gro-gi-yin |
Perhaps, I shall go.

Q. A-lē. Tanda tę̄-tę̄-raŋ-me-pa-re. Ke-sī p^{c}e-na ŋa kā-ŋā-či šu-J'u-yö.
ཨ་ལས་ ད་ལྟ་བརྟན་བརྟན་རང་མེད་པ་རེད། གལ་སྲིད་ཕེབས་ན་ང་བཀའ་མངགས་གཅིག་ཞུ་རྒྱུ་ཡོད།
A-las | Da-lta brtan-brtan-raṅ mẹd-pa-red | Gal-srid phebs-na ṅa bka'-mṅags gčig žu-rgyu-yod |
I see, it is not certain. If you go, I have something to ask you to order for me.

A. Lā-lēs. Ma-ši ŋa ma-č^{c}'in-koŋ-la ŋē p^{c}ā čā-yoŋ.
ལགས་ལེགས་སོ། མ་གཞི་ང་མ་ཕྱིན་གོང་ལ་ངས་ཕར་བཅར་ཡོང་།
Lags-legs-so | ma-gži ṅa ma-phyin-goṅ-la ṅas phar bčar-ȳoṅ |
Very well. I shall certainly call on you before going.

Q. K^{c}'e-raŋ Pö-la t^{c}ē-na da-wa k^{c}a-śē šū-gi-yö-ḍ^{r}o.
ཁྱེད་རང་བོད་ལ་ཐེགས་ན་ཟླ་བ་ཁ་ཤས་བཞུགས་ཀྱི་ཡོད་འགྲོ
khyed-raṅ Bod-la thegs-na zla-ba kha-śas bžugs-kyi-yod-'gro |
If you go to Tibet, you will probably stay (there) for a few months ?

A. Lā-oŋ, Da-wa nyī-tsē de-gi-yį.
ལགས་འོང་ ཟླ་བ་གཉིས་ཙམ་བསྡད་ཀྱི་ཡིན།
Lags-'oṅ | Zla-ba gñis-tsam bsdad-kyi-yin |
Yes, I shall stay about two months.

Q. J̌ē-mā mā p^{c}e-tū ts^{c}oŋ-ṣo ka-re nam-p^{c}e-ga.
རྗེས་མར་ མར་...ཕེབས་དུས་ ཚོང་ཟོག་ ག་རེ་ བསྣམས་ཕེབས་ཀ།
rJes-mar mar phebs-dus tshoṅ-zog ga-re bsnams-phebs-ka |

A. Nam-rī pak-rī ḍ^{r}a ma-tō k^{c}'ē-yoŋ-gi-me. Śi-nē-nĭ da-la te č^{c}e-ṭ^{r}a-tsā̤ ka-re k^{c}'ē-yoŋ-nēl k^{c}e-be t^{c}ö̤-pa k^{c}a-po-re.
སྣམ་རིགས་ པགས་རིགས་ འདྲ་ མ་གཏོགས་ འཁྱེར་ཡོང་གི་མིན། གཞི་ནས་ནི་ བདའ་གླ་ ཏེ་ ཆེ་དྲག་ཙ་ན་ ག་རེ་འཁྱེར་ཡོང་ནའང་ཁེ་རྦད་ཐོན་པ་ཁག་པོ་རེད།
snam-rigs pags-rigs 'dra ma-gtogs 'khyer-yoṅ-gi-min | gži-nas-ni bdal-gla te čhe-drag-tsa-na ga-re 'khyer-yoṅ-na'aṅ khe-rbed thon-pa khag-po-red |

Later, on your return journey here, what sort of merchandise will you bring?

I shan't bring anything, except some cloth, hides, etc. In general, because of the high transport charges, it is difficult to make a profit, no matter what you bring.

Q. T^{c}ū-k^{c}a mindu. Ta-ţ^{r}ē raŋ-da ḍ^{r}a-či me-šȩ ts^{c}oŋ-ȿo maŋ-po taŋ-yā-gi tsa-wa ţ^{r}e-wa-re. Ta J̌'a-gar-nē p^{c}ā ka-re nam-tsī-yö.

ཐུགས་ཁག་མི་འདུག ཏ་དྲེལ་རང་བདག་འདྲ་གཅིག་མེད་ཞེ་ན་ཚོང་ཟོག་མང་པོ་གཏོང་ཡ་འི་རྩ་བ་བྲལ་བ་རེད་ ད་རྒྱ་གར་ནས་ཕར་ག་རེ་རྩིས་ཡོད།

thugs-khag mi-'dug| rta-drel raṅ-bdag 'dra-gčig med-že-na tshoṅ-zog maṅ-po gtoṅ-ya'i-rtsa-ba bral-ba-red| da rGya-gar-nas phar ga-re snam-rtsis-yod|

Never mind! In the absence of one's own transport, it is useless to send much merchandise. Now, what do you intend taking from India?

A. Dobt^{c}a śikrē šȩ-pa tsa-ge tsi-ge ḍ^{r}a k^c'ē-tsī-yö.

རྡོ་ཐག་ཤིག་རས་གཞན་པ་རྩག་གེ་རྩིག་གེ་འདྲ་འཁྱེར་རྩིས་ཡོད།

rdo-thag śig-ras gžan-pa rtsag-ge rtsig-ge 'dra 'khyer-rtsis-yod|

I intend taking some tobacco, cigarettes, and some other merchandise.

Q. laŋ-ka ka-gi ŋö-nē p^{c}e-gi-yim-pa.

ལམ་ཀ་གང་གི་ངོས་ནས་ཕེབས་ཀྱི་ཡིན་པ།

Lam-ka gaṅ-gi ṅos-nas phebs-kyi-yin-pa|

By what route will you go?

A. ŋa ta Na-tö-la-nē ḍ^{r}o-gi-yį. ta-ţ^{r}ē-maŋ-po-yö-nyȩ k^{c}a-śē Dza-le-la-nē ḍ^{r}o-wa-re.

ང་ད་སྣ་སྟོད་ལ་ནས་འགྲོ་གི་ཡིན་ ཏ་དྲེལ་མང་པོ་ཡོད་མཁན་ཁ་ཤས་རྫ་ལེབ་ལ་ནས་འགྲོ་བ་རེད།

ṅa da sNa-stod-la-nas 'gro-gi-yin| rta-drel-maṅ-po-yod-mkhan kha-śas rDza-leb-la-nas 'gro-ba-red|

I shall go via the Na-tö Pass. The owners of numerous pack transport are (usually) going via the Dza-le Pass.

III. Conversation with a Tibetan wool-trader

Q. Kᶜ'e-raŋ-la pē pᶜö čᶜe-čᶜuŋ yö.
ཁྱེད་རང་ལ་བལ་ཕོན་ཆེ་ཆུང་ཡོད།
khyed-raṅ-la bal-phon čhe-čhuṅ yod |
How much wool do you have ?

A. ŋā ta-rē pē-to J'a-kō-či yö.
ངར་ད་རེས་བལ་དོ་བརྒྱ་སྐོར་གཅིག་ཡོད།
ṅar da-res bal-do brgya-skor-gčig yod |
At present I have about a hundred bales of wool.

Q. Pē ka-re re.
བལ་ག་རེ་རེད།
Bal ga-re red |
What kind of wool ?

A. Lha-pē še-či re, ḍrē-lhe čᶜ'ö-nē yö-wa-ma-re.
ལྷ་བལ་གཞི་གཅིག་རེད། འདྲེས་ལྷད་ཁྱོན་ནས་ཡོད་པ་མ་རེད།
Lha-bal gži-gčig red | 'dres-lhad khyon-nas yod-pa-ma-red |
The whole consignment consists of Lha-sa wool. It does not contain (any) wool of inferior quality.

Q. Pē-to re-re-la koŋ ka-tsᶜö re.
བལ་དོ་རེ་རེ་ལ་གོང་ག་ཚོད་རེད།
Bal-do re-re-la goṅ ga-tshod red |
What is the price of each bale ?

A. Kᶜ'e-raŋ si ŋo-ma yin-na to-po re-rē J'a-gar gor-mo J'a-tā-ŋapčū pᶜū-čᶜo te-nē ṭi-J'u pu-tsě me.
ཁྱེད་རང་གཟིགས་ངོ་མ་ཡིན་ན་ དོ་པོ་རེ་རེར་རྒྱ་གར་སྒོར་མོ་བརྒྱ་དང་ལྔ་བཅུར་ཕུལ་ཆོག དེ་ནས་བསྒྲིག་རྒྱུ་སྤུ་ཙམ་མེད།
Khyed-raṅ gzigs ṅo-ma yin-na do-po re-rer rGya-gar sgor-mo brgya-daṅ-lṅa-bčur phul-čhog de-nas bsgrig-rgyu spu-tsam med |
If you really intend buying, I could offer each bale for Rs.150 but I cannot reduce (the price) any further (lit. 'by as much as one single hair').

Q. Ḍrē-me-pa-ta kā-lē-kᶜa yin-nēĭ yak-nyē čᶜo'u-či-ŏ'ē gor-mo J'a-J'ā č'ö-na ŋū-nĭ tanda hrak-sē pᶜū-čᶜo-čᶜo-yį.
འདྲེས་མེད་པ་ལྟ་དཀའ་ལས་ཁག ཡིན་ནའང་ ཡག་ཉེས་ཕྲུ་གཅིག་ཐམ་སྒོར་མོ་ བརྒྱ་བརྒྱར་ བསྒྱུར་ན་ དངུལ་ཉི་ད་ལྟ་རྒྱག་སེ་ཕུལ་ཆོག་ ཆོག་ཡིན།

A. A-tsi ta-ga-tsě-la J'a-tᶜap yö-wa-ma-re. Te-ŏ'ē-na kᶜepsaŋ šā-nē da-lēl lho-gi-ma-re.
ཨ་ཙི་ ད་ག་ཚམ་ལ་ རྒྱག་ཐབས་ ཡོད་པ་མ་རེད། དེ་ཐམས་ན། ཁེ་བཟང་བཞག་ནས་བདལ་ཀླང་ ལྷོག་གི་མ་རེད།

'Dres-med-pa-lta ka'-las-khag yin-na'an yag-ñes khyu-gčig byas sgor-mo brgya-brgyar bkyon-na dṅul-ni da-lta hrag-se phul-čhog-čhog yin |

It is difficult to get pure wool, let us make it of one quality at Rs.100 per bale. The money I can give you right away.

A-tsi de-ga-tsam-la rgyag-thabs yod-pa-ma-red de-byas-na khe-bzaṅ bžag-nas bdal-gla'aṅ lhog-gi-ma-red |

O! I cannot sell it for that much! If I were to do it, it would not even cover the transport charges, not to speak of the profit.

Q. J'a-tă ŋapču č'ē-na pē-to śī-nē ye-sē č'e-go-č'e-gi-re.

བརྒྱ་དང་ལྔ་བཅུ་བྱས་ལ་ བལ་དོ་བཤིགས་ནས་ དབྱེ་གསེས་བྱེད་དགོས་བྱེད་ཀྱི་རེད།

brGya-daṅ-lṅa-bču byas-na bal-do bśigs-nas dbye-gses byed-dgos-byed-khyi-red |

If you insist on Rs.150 (per bale), we shall have to open each bale and sort out the wool.

A. Te-tă re-wa yoŋ-gi-ma-re. Ta yak-nyē-me-la J'a-tă-nyi-śu-tse-ŋa-tse-ŋā tca-čö-pa-naŋ tendrē-ṣĕ nyin-J'aŋ šak-pcü č'e-gī-de-yā te čco-mindu.

དེ་ལྟ་རེ་བ་ཡོང་གི་མ་རེད་ ད་ཡག་ཉེས་མེད་ལ་ བརྒྱ་དང་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ་ རྩ་ལྔར་ ཐག་གཅོད་པ་ གནང་ དེ་འདྲ་ཟེར་ཉིན་འགྱངས་ཞག་ཕུད་བྱེད་ ཀྱིན་སྡོད་ཡ་དེ་ཆོ་མི་འདུག།

de-lta re-ba yoṅ-gi-ma-red | da yak-ñes med-la brgya-daṅ-ñi-śu-rtsa-lṅa rtsa-lṅar thag-gčod-pa-gnaṅ | de-'dra-zer ñin-'gyaṅs žag-phud byed-kyin sdod-ya-de čho-mi-'dug |

That won't do! Let us fix the price at Rs.125 without sorting. To stay here constantly delaying the sale, is useless.

IV. Conversation with a Tibetan servant

Q. Yā pce. kaŋ yim pa

ཡར་ཕེབས་ གང་ཡིན་པ།

Yar phebs | gaṅ yin-pa |

Come in! What is it?

A. Ku-ŋo-gī Ku-šō goŋ-ta čcu-tscö ši-la pca-gē ku-čc'u-tsĕ pce-rō-naŋ šū-śo suŋ-gi.

སྐུ་ངོས་སྐུ་ཞབས་ དགོན་དག་ཆུ་ཚོད་བཞི་ལ་ཕ་གིར་ སྐུ་འཁྱུག་ཙམ་ཕེབས་རོགས་གནང་ཞུས་ཤོག་གསུང་གི།

sKu-ṅos sku-žabs dgoṅ-dag čhu-tshod bži-la pha-gir sku-'khyug-tsam phebs-rogs-gnaṅ žus-śog gsuṅ-gi |

The Master asks you to come over at 4 p.m.

Q. Ku-ŋo lhę̄-g'ē ku-ṣū de-po yin-ḑro.
སྐུ་ངོ་ལྷན་རྒྱས་སྐུ་གཟུགས་བདེ་པོ་ཡིན་འགྲོ།
sKu-ṅo-lhan-rgyas sku-gzugs bde-po yin-'gro |
Is the family well ?

A. Lā-re. Tsᶜaŋ-ma ya-tᶜa-ǒᶜö yö.
ལགས་རེད། ཚང་མ་ཡག་ཐག་ཆོད་ཡོད།
Lags-red | tshaṅ-ma yag-thag-čhod yod |
Yes, they are all very well.

Q. ʷO ḑri-ga, ṣim-pǭ-lā kᶜ'e-raŋ ţrᶜuŋ-sa ka-pā re.
འོང་འགྲིགས་ཀ་ གཟིམ་དཔོན་ལགས་ཁྱེད་རང་ འཁྲུངས་ས་ག་པར་རེད།
'Oṅ 'grigs-ka gzim-dpon-lags khyed-raṅ 'khruṅs-sa ga-par red |
That's good! Bearer, what is your native place ?

A. ŋa k'e-sa Tsaŋ-la re.
ང་སྐྱེ་ས་གཙང་ལ་རེད།
ṅa skye-sa gTsaṅ-la red |
I come from Tsang.

Q. Č'in-da-tsᶜǒl šapčᶜ'i šǖ-nē lo maŋ-nyuŋ čᶜ'in-soŋ.
སྦྱིན་བདག་ཚོའི་ ཞབས་ཕྱི་ ཞུས་ནས་ ལོ་ མང་ཉུང་ ཕྱིན་སོང་།
sbyin-bdag-tsho'i žabs-phyi žus-nas lo maṅ-ñuṅ phyin-soṅ |
How many years have you been serving your Masters ?

A. Ta lo ţru-ka-kō-či ḑro-gi-yö-wa-re.
ད་ལོ་དྲུག་ཀ་སྐོར་གཅིག་འགྲོ་གི་ཡོད་པ་རེད།
Da lo drug-ka-skor-gčig 'gro-gi-yod-pa-red |
About six years.

Q. šapčᶜ'i še-ta-ma te-tsᶜo ka-nē re.
ཞབས་ཕྱི་ཞལ་ཏ་མ་དེ་ཚོ་ག་ནས་རེད།
žabs-phyi žal-ta-ma de-tsho ga-nas red |
Those maid-servants from where do they come ?

A. Či Lho-kha-nē re. Šę̄-ta Tsaŋ-pa še-či re.
གཅིག་ལྷོ་ཁ་ནས་རེད། གཞན་དག་གཙང་པ་གཞི་གཅིག་རེད།
gčig Lho-kha-nas red | gžan-dag gTsaṅ-pa gži-gčig red |
One is from Lho-kha. The others are all from Tsang.

Q. O-na ku-ŋo-la ta-ga-raŋ čā-gi-yin šu-rō-naŋ.
འོ་ན་ སྐུ་ངོ་ལ་དེ་ག་རང་བཅར་གྱི་ཡིན་ཞུ་རོགས་གནང་།
'O-na sku-ṅo-la de-ga-raṅ bčar-gyi-yin žu-rogs-gnaṅ |
Well, convey to your Master that I shall call on him as desired.

A. Lā-lēs. Šū-dę̄-Jā-go.
ལགས་ལེགས་སོ། བཞུགས་གདན་འཇགས་དགོས།
Lags-legs so | bžugs-gdan-'jags-dgos |
Very well! Remain in peace!

V. Conversation between a Police Officer and a Tibetan Pilgrim

Q. K^{c}'e-raŋ Pö kaŋ-gī č^{c}'ō-nē yoŋ-ŋā.
ཁྱེད་རང་བོད་གང་གི་ཕྱོགས་ནས་ཡོང་ངམ།
Khyed-raṅ Bod gaṅ-gi phyogs-nas yoṅ-ṅam |
From what part of Tibet do you come ?

A. ŋa Lho-k^{c}a-nē yoŋ-ŋa-yị.
ང་ལྷོ་ཁ་ནས་ཡོང་པ་ཡིན།
ṅa Lho-kha-nas yoṅ-pa-yin |
I have come from Lho-kha.

Q. Ča-la ka-re k^{c}'ē yö.
ཅ་ལག་ག་རེ་འཁྱེར་ཡོད།
ča-lag ga-re 'khyer yod |
What sort of goods do you have ?

A. Pak-pa k^{c}a-śē-či yö.
པགས་པ་ཁ་ཤས་གཅིག་ཡོད།
Pags-pa kha-śas-gčig yod |
I have some hides.

Q. J̌'a-gar-la yų̄-riŋ-t^{c}uŋ de-gē.
རྒྱ་གར་ལ་ཡུན་རིང་ཐུང་བསྡད་ཀྱི་ཡིན་པ།
rGya-gar-la yun-riṅ-thuṅ bsdad-kyi-yin-pa |
How long will you stay in India ?

A. Da-wa nyī-tsö de-gi-yị.
ཟླ་བ་གཉིས་ཙམ་བསྡད་ཀྱི་ཡིན།
Zla-ba gñis-tsam bsdad-kyi-yin |
About two months.

Q. K^{c}'e-raŋ-gi rok-pa te Amdō re-pē.
ཁྱེད་རང་གི་རོགས་པ་དེ་ཨ་མདོ་བ་རེད་པས།
Khyed-raṅ-gi rogs-pa de A-mdo-ba red-pas |
Your friend, is he an Amdowa ?

A. Ma-re. Lha-sā re.
མ་རེད་ ལྷ་ས་བ་རེད།
Ma-red | Lha-sa-ba red |
No, he is a Lha-sa-wa.

Q. Dē de-śū le-ka ka-re č'e-gi-re.
འདིར་སྡོད་ཤུལ་ལས་ཀ་ག་རེ་བྱེད་ཀྱི་རེད།
'Dir sdod-śul las-ka ga-re byed-kyi-red |
While staying here, what will you do ?

A. ŋants^{c}o nēnJē-či-la ḍ^{r}o-nyẹ̄-yị šẹ̄ le-ka č'e-yā k'e me.
ང་ཚོ་ གནས་མཇལ་ གཅིག་ལ་ འགྲོ་མཁན་ ཡིན་ གཞན་ལས་ཀ་བྱེད་ཡ་གང་ཡང་མེད།
ṅa-tsho gnas-mjal-gčig-la 'gro-mkhan-yin gžan las-ka byed-ya gaṅ-yaṅ med |
We are going on a pilgrimage, otherwise, we have nothing to do.

Q. La-k^{c}'ē-lē-k^{c}uŋ-la č^{c}'in-ts^{c}ar-pē.
ལག་འཁྱེར་ལས་ཁུངས་ལ་ཕྱིན་ཚར་བ་ཡིན་པས།
lag-'khyer las-khuṅs-la phyin-tshar-ba yin-pas |
Have you been to the Passport Office ?

A. yị, ŋa-ts^{c}ō la-k^{c}'ē yö.
ཡིན་ ང་ཚོར་ལག་འཁྱེར་ཡོད།
yin | ṅa-tshor lag-'khyer yod |
Yes, we have permits.

Q. Ka-li-ka-tā ḍʳo-tū dēl Kor-čᶜa-wēl lē-kᶜuŋ-la ḍʳo-gi-yį šu-go-re.

ཀ་ལི་ཀ་ཏར་ འགྲོ་དུས་ འདིའི་ སྐོར་འཆག་པའི་
ལས་ཁུངས་ལ་འགྲོ་གི་ཡིན་ཞུ་དགོས་རེད །

Ka-li-ka-tar 'gro-dus 'di'i skor-'čhag-pa'i las-khuṅs-la 'gro-gi-yin žu-dgos-red |

When going to Calcutta, you should report your departure to the local police.

A. Lā-so, Ka-li-ka-ta-lēl di-naŋ-šin č'e-go-gi-yö-pa tᶜa-čᶜö.

ལགས་སོ། ཀ་ལི་ཀ་ཏ་ལའང་འདི་ནང་བཞིན་བྱེད་
དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་ཐག་ཆོད །

Lags-so | Ka-li-ka-ta-la'aṅ, di-naṅ-bžin byed-dgos-kyi-yod-pa thag-čhod |

Yes, in Calcutta also I am sure I have to do the same thing

VI. Conversation between two neighbours

Q. Tā ŋa-naŋtsᶜo ṭʳoŋ-pa pᶜę-tsᶜų čᶜā-pa-re či-ta go-naŋ-yā du-na kā-naŋ-rō-naŋ.

ད་ ང་རྣམ་ཚོ་ གྲོང་པ་ ཕན་ཚུན་ ཆགས་པ་རེད་ ཅི་
དག་དགོས་གནང་ཡ་ འདུག་ན་ བཀའ་གནང་
རོགས་གནང་ །

Da ṅa-rnam-tsho groṅ-pa phan-tshun čhags-pa-red či-dag dgos-gnaṅ-ya 'dug-na bka'-gnaṅ-rogs-gnaṅ |

A. Lā, tᶜō-je-čᶜe tanda-raŋ ts'amju šu-yā-sě k'e me yin-nēl jē-la šu-go-yā ḍʳa mi-yoŋ-ŋē kamtsᶜam-la šū-čᶜo-ga-či ma-se-pēl ŋa-raŋ-tsᶜo ū-sēl k'aŋ pa di-tsᶜō sopčö to-tsö taŋ-rō-č'i-sě kᶜaŋ-da tē kā-mö-či naŋ-ŋa gā mi-yoŋ-ŋē.

ལགས། ཐུགས་རྗེ་ཆེ། ད་ལྟར་རང་སྐྱབས་འཇུག་ཞུ་
ཡ་ཟེར་གང་ཡང་མེད། ཡིན་ནའང་། རྗེས་ལ་
ཞུ་དགོས་ཡ་འདྲ་མི་ཡོང་ངམ། སྐབས་
མཚམས་ལ་ཞུས་ཆོག་པ་གཅིག་ མ་མཛད་པའི་ང་
རང་ཚོ་ བཞུགས་སའི་ཁང་པ་འདི་ཚོར་བཟོ་
བཅོས་ ཏོག་ཚམ་ གཏོང་རོགས་བྱེད་ཟེར་ ཁང་
བདག་དེར་བཀའ་མོལ་གཅིག་གནང་པ་དགའ་
མི་ཡོང་ངམ །

Lags | Thugs-rje-čhe da-ltar-raṅ skyabs-'jug žu-ya-zer gaṅ-yaṅ med yin-na'aṅ rjes-la žu-dgos-ya 'dra mi-yoṅ-ṅam skabs-mtshams-la žus-čhog-pa-gčig ma-zad-pa'i ṅa-raṅ-tsho bžugs-sa'i khang-pa 'di-tshor bzo-bčos tog-tsam gtoṅ-rogs-byed-zer khaṅ-bdag der bka'-mol-gčig gnaṅ-pa dga' mi-yoṅ-ṅam |

Now we have become neighbours! Tell me please, if you require anything.

Yes, thank you. At present I have nothing to ask, but later I may have to ask for something. Apart from occasional requests, is it not better for us to ask the owner of the house to do some repairs in the part of the house occupied by us?

Q. Lā yi̱-ta-yi̱ di či kū-ma-naŋ-pā tᶜap mindu ŋē̱ kᶜa-saŋ-nē tenḓre-čik sam-lo taŋ-gi-yö. č'e-tsā̤ ŋantsᶜo lhē̤-g'ē-gi-tᶜo-nē kᶜo-raŋ-la čik suŋ-na č'endō-kᶜa-po-re.

ལགས་ ཡིན་ལྟ་ཡིན་ འདི་གཅིག་བཀའ་མ་གནང་
པར་ཐབས་མི་འདུག་ ངའང་ཁ་སང་ནས་དེ་
འདྲ་གཅིག་བསམ་བློ་གཏོང་གི་ཡོད། བྱས་ཙ་ན་
ང་ཚོ་ ལྷན་རྒྱས་ཀྱི་ ཐོག་ནས་ ཁོང་རང་ལ་
གཅིག་གསུང་ན་བྱེད་དོགས་ཁ་པོ་རེད།

Lags yin-lta-yin 'di-gčig bka' ma-gnaṅ-pa thabs mi-'dug ṅa'aṅ kha-saṅ-nas de-'dra-gčig bsam-blo (mno) gtoṅ-gi-yod byas-tsa-na ṅa-tsho lhan-rgyas-kyi thog-nas kho-raṅ-la gčig gsuṅ-na byed-dogs-kha-po-red |

Yes, indeed, there is no other way but to ask him. I also had recently the same thought. Therefore, if we asked him on behalf of all, he might do it.

A. kē-si kᵒȫ ma-nyē̤-na ŋa-raŋ-tsᶜȫ s̤opčȫ-či naŋ-nē kᶜaŋ-lē̱-tᶜo-nē ča-J'u naŋ-go-č'e-gi-re.

གལ་སྲིད་ཁོས་མ་ཉན་ན་ང་རང་ཚོས་བཟོ་བཅོས་
གཅིག་གནང་ནས་ ཁང་གླའི་ཐོག་ནས་གཅག་
རྒྱུ་གནང་དགོས་བྱེད་ཀྱི་རེད།

gal-srid khos ma-ñan-na ṅa-raṅ-tsho bzo-bčos gčig gnaṅ-nas khaṅ-gla'i thog-nas gčag-rgyu gnaṅ-dgos-byed-kyi-red |

If he does not listen to us, we could proceed with the repairs and deduct the cost from the house-rent.

Q. Ōŋ-re tē̱ mē̤-s̤er-na a-ni dē šū tă ma-šū-s̤ĕ k'e du-gē

འོང་རེད། དེའང་མིན་ཟེར་ན། ཨ་ནི་ འདིར་
བཞུགས་དང་མ་བཞུགས་ཟེར་གང་ཡང་འདུག་
གམ། /·····གས།

'Oṅ-red | de'aṅ min-zer-na a-ni 'dir bžugs daṅ ma-bžugs zer gaṅ-yaṅ 'dug-gam |

Well, if he refuses, should we tell him that we shall not stay?

VII. Going on an Expedition

Q. ŋants^{c}o Pö-lho-č^{c}'ö-gi sa-kor-la ḍ^{r}o-ǰ'u ŋē-soŋ č'ē-tsā lam-č^{c}'ö-gi-kor tă ^{u}u-la ta-k^{c}ē ṣapč^{c}ē kanḍ^{r}e go-gi-yö-dāŋ.

ང་ཚོ་བོད་ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་ས་བསྐོར་ལ་འགྲོ་རྒྱུ་ངེས་སོང་ བྱས་ཙ་ན་ ལམ་ཕྱོགས་ཀྱི་སྐོར་དང་ འུལ་ལག་ རྟ་ཁལ་ ཟ་ཆས་ག་འདྲ་དགོས་ཀྱི་ཡོད་དམ། /......ཡོད་རེད།

ṅa-tsho Bod lho-phyogs-kyi sa-bskor-la 'gro-rgyu ṅes-soṅ byas-tsa-na lam-phyogs-kyi skor daṅ 'ul-lag rta-khal za-čhas ga-'dra dgos-khyi-yod-dam |

We have decided to go on an expedition to Southern Tibet. What are we to do about the route, relay-service, pack animals and supplies ?

A. P^{c}e-lam A-sam-ŋö-ŋē p^{c}e-na taŋ-po Ts^{c}ö-na tă Mö̧-gi ǰ'ü-la p^{c}e-gi-re te-nē Koŋ-po tă Lho-kha ǰ'a-ǰ'ü-la t^{c}a-nye-po re ^{u}u-la tă ta-k^{c}ē maŋ-nyuŋ ku-č^{c}ē-gi p^{c}ö̧-bō-la ra-lē-gi-re sö-č^{c}ē-kor-la J̌'a-gar ča tă č'e-ma-ka-ra ŋar-č^{c}a ḍ^{r}a nam-na šę̈ ḍ^{r}ē ṭ^{r}o-ši ts^{c}e ts^{c}aŋ-ma ra-gi-re te-nē kē-č^{c}e-šö kur tă nyē-ṭ^{r}i-tap-ǰ'u-yö-pa či-nyī go-gi-re.

ཕེབས་ལམ་ ཨ་སམ་ནོས་ནས་ ཕེབས་ན་ དང་པོ་ མཚོ་སྣ་དང་ མོན་གྱི་བརྒྱུད་ལ་ཕེབས་ཀྱི་རེད། དེ་ནས་ཀོང་པོ་དང་ལྷོ་ཁ་རྒྱ་བརྒྱུད་ལ་ཐག་ཉེ་པོ་རེད། འུལ་ལག་དང་ རྟ་ཁལ་མང་ཉུང་སྐུ་ཆས་ཁྱི་ཕོན་འབོར་ལ་རག་ལས་ཀྱི་རེད། གསོལ་ཆས་སྐོར་ལ་ རྒྱ་གར་ཇ་དང་ བྱེ་མ་ཀ་ར་ མངར་ཆ་འདྲ་བསྣམས་ན་ གཞན་འབྲས་ གྲོ་ཞིབ་ ཚལ་ཚང་མ་རག་གི་རེད། དེ་ནས་གལ་ཆེ་སོས་ གུར་ དང་ ཉལ་ཁྲི་བལྟབ་རྒྱུ་ཡོད་པ་ གཅིག་གཉིས་དགོས་ཀྱི་རེད།

Phebs-lam A-sam-ṅos-nas phebs-na daṅ-po mTsho-sna daṅ Mon-gyi brgyud-la phebs-kyi-red de-nas Koṅ-po daṅ Lho-kha rgya-brgyud-la thag-ñe-po red 'ul-lag daṅ rta-khal maṅ-ñuṅ sku-čhas-khyi phon-'bor-la rag-las-kyi-red gsol-čhas-skor-la rGya-gar ǰa daṅ bye-ma-ka-ra mṅar-čha 'dra bsnams-na gžan 'bras gro-žib tshal tshaṅ-ma rag-gi-red de-nas gal-čhe-śos gur daṅ ñal-khri-bltab-rgyu-yod-pa gčig-gñis dgos-kyi-red |

If you start from Assam, you will first reach Tshö-na and the Mön district. From there it is not far to Kong-po and Lho-kha. The number of

pack animals will depend on the quantity of luggage. As to provisions, if you take Indian tea, sugar and sweets, the rest, such as rice, flour and vegetables, can be obtained (locally). Then, it is necessary to take one or two tents and camp-beds.

Q. Ts^{c}ö-nā ts^{c}a-wa č^{c}e-č^{c}uŋ yö-wa-re.

མཚོ་སྣར་ཚ་བ་ཆེ་ཆུང་ཡོད་པ་རེད།

mTsho-snar tsha-ba čhe-čhuṅ yod-pa-red|

How hot is Tshö-na ?

A. yar-ka ts^{c}a-ts^{c}e mā-śö ţ^{r}uk-ču-tsĕ-či tă gün-ka šipču-tsĕ yö-wa-re.

དབྱར་ཀ་ ཚ་ཚད་ དམའ་སོས་ དྲུག་ཅུ་ཙམ་གཅིག་ དང་ དགུན་ཀ་བཞི་བཅུ་ཙམ་ཡོད་པ་རེད།

dbyar-ka tsha-tshad dma'-śos drug-ču-tsam-gčig daṅ dgun-ka bži-bču-tsam yod-pa-red|

The lowest summer temperature is about 60°F., the winter temperature is about 40°F.

NOTES :

Q. ŋŭ ǰe-lę kanḍʳeṣ č'e-pa-re.

དངུལ་བརྗེ་ལེན་ག་འདྲ་ཟེར་བྱེད་པ་རེད།

dṅus brǰe-len ga-'dra-zer byed-pa-red |

How do you change money ?

A. Te dı-pᶜā Pö-pe tsᶜoŋ-pa cᶜe-kᶜa-či-la ŋŭ-ǰē č'ǫ̈-go-re gor-mo čik-la Pö-ŋŭ-saŋ ši-tsö č'e-gi-re.

བོད་པའི་ཚོང་པ་ཆེ་ཁག་གཅིག་ལ་དངུལ་བརྗེས་བསྐྱོན་དགོས་རེད། སྒོར་མོ་གཅིག་ལ་བོད་དངུལ་སྲང་བཞི་རྩམ་བྱེད་ཀྱི་རེད།

Bod-pa'i tshoṅ-pa čhe-khag-gčig-la dṅul-brǰes bkyon-dgos-red sgor-mo gčig-la Bod-dṅul-sraṅ bži-tsam byed-kyi-red |

You will have to obtain some (Tibetan) currency from some of the reliable Tibetan traders locally. The rate is about four Tibetan srangs to an Indian rupee.

Q. Tsᶜö-na-kᶜŭ-la śiŋ-nā yö-wa-re-pē ri-dā tă č'apč'i kanḍʳe yö-wa-re.

མཚོ་སྣ་ཁུལ་ལ་ཤིང་ནགས་ཡོད་པ་རེད་པས། རི་དྭགས་དང་བྱ་བྱེའུ་ག་འདྲ་ཡོད་པ་རེད།

mTsho-sna-khul-la śiṅ-nags yod-pa-red-pas ri-dwags daṅ bya-bye'u ga-'dra yod-pa-red |

Are there forests in Tshö-na Province ? Also what species of wild animals and birds ?

A. Tsᶜö-na tă Mǫ̈-kᶜŭ-la śiŋ-nā yö-wa-re śiŋ-to bē-po re tak-ṣi tom ṭʳe-mo śā lā č'a-ri-dā ka-re-yin-nēĩ yö-wa-re.

མཚོ་སྣ་དང་མོན་ཁུལ་ལ་ཤིང་ནགས་ཡོད་པ་རེད། ཤིང་ཏོག་འབེལ་པོ་རེད། སྟག་གཟིག་དོམ་དྲེད་མོ་ཤ་བ་གླ་བ་བྱ་རི་དྭགས་ག་རེ་ཡིན་ནའང་ཡོད་པ་རེད།

mTsho-sna daṅ Mon-khul-la śiṅ-nags yod-pa-red śiṅ-tog 'bel-po red stag-gzig dom dred-mo śa-ba gla-ba bya ri-dwags ga-re-yin-na'aṅ yod-pa-red |

In Tsᶜö-na and Mön there are forests and fruit is plentiful. Tigers, leopards, the brown and black bear, the stag, the musk deer and all kinds of birds are found.

Q. Ri-dā ǰ'ap-na sa-nē-gi dzoŋ-pǫ̈-la naŋ-wa šu-go-re-pē.

རི་དྭགས་བརྒྱབས་ན་ས་གནས་ཀྱི་རྫོང་དཔོན་ལ་གནང་བ་ཞུ་དགོས་རེད་པས།

A. Pö-šuŋ-nē nyē-me sem-čę̈ te-tsᶜö so-gi ts'ap-č'in-naŋ-ŋa-yi-ṣē ri-dā ǰ'a-yā-la kag-dom-naŋ-ŋa-re.

བོད་གཞུང་ནས་ཉེས་མེད་སེམས་ཅན་དེ་ཚོར་སྲོག་གི་སྐྱབས་སྦྱིན་གནང་བ་ཡིན་ཟེར་རི་དྭགས་རྒྱག་ཡ་ལ་བཀག་སྡོམ་གནང་བ་རེད།

Ri-dwags brgyabs-na sa-gnas-kyi rdzoṅ-dpon-la gnaṅ-ba žu-dgos-red-pas |

If we were to hunt, are we to ask the permission of the local district officer ?

Bod-gžuṅ-nas ñes-med sems-čan de-tshor srog-gi skyabs-sbyin gnaṅ-ba-yin zer ri-dwags rgyag-ya-la bkag-sdom gnaṅ-ba-red |

The Tibetan Government protects wild life, and it is forbidden to hunt animals.

Q. P^{c}a-p^{c}ā ţ^{r}oŋ-k^{c}'er kanḑ^{r}e yö-wa-re.

ཕ་ཕར་གྲོང་ཁྱེར་ག་འདྲ་ཡོད་པ་རེད།

Pha-phar groṅ-khyer ga-'dra yod-pa-red |

What sort of towns do you have over there ?

A. Ţ^{r}oŋ-k^{c}'er č^{c}uŋ-č^{c}uŋ re-nyī yö-wa-re-te pu-dag po yö-wa-ma-re

གྲོང་ཁྱེར་ཆུང་ཆུང་རེ་གཉིས་ཡོད་པ་རེད་དེ་སྤུས་དག་པོ་ནི་ཡོད་པ་མ་རེད།

groṅ-khyer čhuṅ-čhuṅ re-gñis yod-pa-red-de spus-dag-po-ni yod-pa-ma-red |

Though there are one or two small towns, they are not well kept.

VIII. Conversation between two Tibetans

Q. ŋē k^{c}a-saŋ k^{c}'e-raŋ-la yi-gi-čik p^{c}ü-ra-yin-te lę̄-naŋ-mindu. ŋā goŋ-gē ḑ^{r}a-bo-či č'uŋ-pa-ma-re-dāŋ.

ངས་ཁ་སང་ཁྱེད་རང་ལ་ཡི་གེ་གཅིག་ཕུལ་པ་ཡིན་ཏེ་ལན་གནང་མི་འདུག ངར་དགོངས་འགལ་འདྲ་པོ་གཅིག་བྱུང་པ་མ་རེད་དམ།

ṅas kha-saṅ khyed-raṅ-la yi-ge-gčig phul-pa-yin-te lan-gnaṅ mi-'dug | ṅar dgoṅs-'gal 'dra-po-gčig byuṅ-pa ma-red-dam

I sent you a letter yesterday, but you did not reply. You seem to be angry with me ?

A. Te-tü ŋā le-ka maŋ-po-či dom-nē kā-lę̄-p^{c}ü-yā či-ta sem-t^{c}a-re, ma-nē ŋēl dē ts^{c}ū yoŋ-rę̄-de-yö

དེ་དུས་ངར་ལས་ཀ་མང་པོ་གཅིག་བསྡོམས་ནས་བཀའ་ལན་ཕུལ་ཡ་ཅི་དག་སེམས་ཐག་རེད། མ་ནི་ང་འང་འདིར་ཚུར་ཡོང་རན་བསྡད་ཡོད།

De-dus ṅar las-ka maṅ-po gčig bsdoms-nas bka'-lan phul-ya či-dag sems-thag-red | ma-ni ṅa'aṅ 'dir tshur yoṅ-ran bsdad-yod

I was very busy at that time, and it was quite impossible to send a reply, but I was about to come here.

Q. ŋa-nī k^{c}'e-raŋ-še-po-či nyų̄-gi-menḑ^{r}ō sam-č'uŋ, tā ŋa-raŋ-ts^{c}o kā-mö-či naŋ-nē šǭ-k'ē-ts^{c}ō yǭ-tę̄ sar-nyiŋ kaŋ-k^{c}a kā-lē-me-pā lab-yā-gi pe-č^{c}a

A. Te-ta kē-č^{c}ę̄-po re yin-tsā̧ tanda-nē par-J'a-yā-gi ma-tsa tō-tsö ru-ru ma-şö-pā ḑ^{r}i-gi-ma-re ŋa-raŋ-ts^{c}öl mi-ts^{c}ō so-söl, yǭ-tę̄ yā-g'ē go-yā-gi nē-lū šü-

rim-pa kᶜa-śē-či ṣö-naŋ-nē kᶜē-pa-čᶜē-tsᶜō kā-čö šü-naŋ-go.

ང་ནི་ ཁྱེད་རང་ ཞེ་པོ་གཅིག་ བསྙུན་གྱི་མེད་འགྲོ་ བསམས་བྱུང་། ད་ ང་རང་ཚོ་བཀའ་མོལ་ གཅིག་ གནང་ནས་ གཞོན་སྐྱེས་ཚོར་ ཡོན་ཏན་ གསར་རྙིང་ གང་ཁ་དཀའ་ལས་མེད་པར་སློབ་ ཡ་གི་དཔེ་ཆ་ རིམ་པ་ ཁ་ཤས་གཅིག་ བཟོས་ གནང་ནས་ མཁས་པ་ཆེ་བ་ཚོར་ བཀའ་བཅོས་ ཞུས་གནང་དགོས།

ṅa-ni khyed-raṅ že-po-gčig bsñun-gyi-med-'gro bsams-byuṅ | da ṅa-raṅ-tsho bka'-mol gčig gnaṅ-nas gžon-skyes-tshor yon-tan gsar-rñiṅ gaṅ-kha dka'-las-med-par slob-yᵃ-gi dpe-čha rim-pa kha-śas-gčig bzos-gnaṅ-nas mkhas-pa čhe-ba-tshor bka'-bčos žus-gnaṅ-dgos |

I thought you must be very ill. Now, we should talk it over with you. We should compose several graded text-books to enable youth to study ancient and modern science without difficulty, and ask the advice of learned men.

nē pe-čᶜa kᶜa-či-tsö par-ǰ'a-ǰ'üi tᶜuŋgẹ šē-rō-naŋ šü-na naŋ-nyẹ yoŋ-dō-kᶜa-po-re.

དེ་ལྟ་གལ་ཆེན་པོ་རེད་ ཡིན་ཙ་ན་ ད་ལྟ་ནས་པར་རྒྱག་ཡ་གི་ མ་རྩ་ ཏོག་ཙམ་ རུབ་རུབ་ མ་བཟོས་པར་འགྲིགས་ཀྱི་མ་རེད། ང་རང་ཚོའི་མི་ཚོར་ སོ་སོའི་ ཡོན་ཏན་ ཡར་རྒྱས་ དགོས་ཡ་གི་ གནས་ལུགས་ ཞུས་ནས་ དཔེ་ཆ་ ཁག་གཅིག་ ཙམ་པར་རྒྱག་རྒྱུའི་ཐུགས་འགན་བཞེས་རོགས་ གནང་ཞུས་ན་ གནང་མཁན་ཡོང་དོགས་ཁ་པོ་ རེད།

De-dag gal-čhen-po red yin-tsa-na da-lta-nas par-rgyag-yᵃ-gi ma-rtsa tog-tsam rub-rub ma-bzos-par 'grigs-kyi ma-red ṅa-raṅ-tsho'i mi-tshor so-so'i yon-tan yar-rgyas dgos-ya'i gnas-lugs žus-nas dpe-čha khag-gčig-tsam par-rgyag-rgyu'i thugs-'gan bžes-rogs-gnaṅ žus-na gnaṅ-mkhan yoṅ-dogs-kha-po-red |

This is very important. We should from now on collect funds to defray the cost of printing. If we were to explain the need of spreading education among our people, and ask for donations to defray the cost of printing several books, I am sure we would find people willing to contribute.

Q. 'Tā te duk-sö ma-č'ē-pā ta ḍʳi-gi-ma-re yin-nēl kᶜa-śē-gi ŋantsᶜō so-söl to-kö-gi tọ-ta-či č'e-gi-yö-pēl ke-čᶜēl ṣo-ḍʳa-bo śö-pa-re.

ད་དེ་འདུག་སེ་མ་ནུས་པར་ད་འགྲིགས་ཀྱི་མ་རེད། ཡིན་ནའང་། ཁ་ཤས་ཀྱིས་ང་ཚོས་སོ་སོའི་ལྟ་ གོམས་ཀྱི་དོན་དག་གཅིག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པའི་སྐད་ ཆའི་བཟོ་འདྲ་པོ་ཤོད་པ་རེད།

A. Te-ta mi ṭʳᶜa-to-čẹ-tsᶜöl raŋ-šin re raŋ-gī ma-č'ē mi-lēl č'ö-tā-yin-nēl ŋantsᶜöl le-kēl ǰē ka-lē-la tsᶜaŋ-mē tᶜoŋ-gi-re te-tü yi-čᶜē yoŋ.

དེ་ལྟ་མི་ཕྲུག་དོག་ཙན་ཚོའི་རང་བཞིན་རེད། རང་ གིས་མ་ནུས་ མི་ལབ་འང་སྨིན་བཏགས་ ཡིན་ ནའང་ ང་ཚོའི་ལས་ཀའི་རྗེས་ག་ལེར་ལ་རྩང་ མས་མཐོང་གི་རེད། དེ་དུས་ཡིད་ཆེས་ཡོང་།

Da de 'dug-se ma-byas-par da 'grigs-kyi-ma-red yin-na'aṅ kha-śas-kyis ṅa-tshos so-so'i lto-gos-kyi don-dag gčig byed-kyi-yod-pa'i skad-čha'i bzo 'dra-po śod-pa-red |

Now, not to do it, would be improper. But some would surely say that we were doing it in our own interest (lit. for our own subsistence).

De-lta mi phrag-dog-čan-tsho'i raṅ-bžin red | raṅ-gis ma-byas mi-la'aṅ skyon-btags-yin-na'aṅ ṅa-tsho'i las-ka'i rjes ga-ler-la tshaṅ-mas mthoṅ-gi-red de-dus yid-čhes yoṅ |

Such is the nature of envious people. They themselves don't do it, and find fault with others. The trouble we take in doing it will be seen by all, and they will believe us.

Q. Ke-si lam-saŋ ma-tsa ma-ḍ^{r}i-nēl t^{c}ap-śē t^{c}ar-nę̄-č'ē-nē rim-pē par-ǰ'a-t^{c}u-pa-či-č'e-ǰ'u ha-čaŋ kē-č^{c}ę̄-po-re.

གལ་སྲིད་ ལམ་སེང་ མ་རྩ་ མ་འགྲིགས་ནའང་ ཐབས་ཤེས་མཐར་ནན་བྱས་ནས་རིམ་པས་པར་ རྒྱག་ཐུབ་པ་གཅིག་བྱེད་རྒྱུ་ ཧ་ཅང་ གལ་ཆེན་པོ་ རེད།

gal-srid lam-seṅ ma-rtsa ma-'grigs-na'aṅ thabs-śes mthar-nan-byas-nas rim-pas par-rgyag-thub-pa-gčig-byed-rgyu ha-čaṅ gal-čhen-po red|

Even if we fail to collect money, we should do our best to find out means, for it is most important to start printing gradually.

A. Tenḍ^{r}e-či ma-č'uŋ-na šǭ-k'ē-ts^{c}ō ẏǭ-tę̄ na-ts^{c}ō ǰā-pa k^{c}ak-po-re mi-la yǭ-tę̄ me-na luŋ-pa p^{c}ǖ-sum-ts^{c}ok-pa yoŋ-ǰ'ǖ^i re-wa tsa-ṭ^{r}e-re, te yį-tsą̄ le-ka di tă dinḍ^{r}ēį-t^{c}o-la to-naŋ č'e-nyę̄ č'uŋ-na yak-po-re.

འདི་འདྲ་གཅིག་ མ་བྱུང་ན་ གཞོན་སྐྱེས་ཚོར་ ཡོན་ཏན་སྣ་ཚོགས་འཇགས་པ་ཁག་པོ་རེད། མི་ལ་ ཡོན་ཏན་ མེད་ན་ ལུང་པ་ ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ ཡོང་རྒྱུའི་རེ་བ་རྩ་བྲལ་རེད། དེ་ཡིན་ཙ་ན་ ལས་ཀ་ འདི་ དང་ འདི་འདྲའི་ ཐོག་ལ་ དོ་སྣང་ བྱེད་མཁན་བྱུང་ན་ཡག་པོ་རེད།

De-'dra-gčig ma-byuṅ-na gžon-skyes-tshor yon-tan sna-tshogs 'jags-pa khag-po red mi-la yon-tan med-na luṅ-pa phun-sum-tshogs-pa yoṅ-rgyu re-ba rtsa-bral-red de yin-tsa-na las-ka 'di daṅ 'di-'dra'i-thog-la do-snaṅ byed-mkhan byuṅ-na yag-po red |

Were we to fail in it, it would be difficult to teach the younger generation the various branches of knowledge. If men are ignorant, it is hopeless to develop the country (lit. 'the hope of developing the country is rootless'). It being so, it

would be good to find someone interested in such work.

Q. Teŋ-saŋ tenḍre č'e-nyẹ̄ kom-po re, mi-ts'o-po-tsʰo-la-ni tinḍre č'e-yā-gi nū-pa yö-wa-ma-re. Čʰ'uk-po-tsʰo tā to-kō tʰū-k'ẹ̄ dzom-pa yọ̄-tẹ̄ lab-nyoŋ-wa kʰa-śē-gī mi ts'o-po-ts'ōī vọ̄-tẹ̄ tā to-kō yā-k'e yoŋ-bai čʰe-tu ke-rī tā yọ̄-tẹ̄ sar-nyiŋ k'e lap-sēī lap-ṭra tā ṣo-rik lak-śē lap-sa tsū-nē rō-č'e-go-re te-tsʰo čʰö-gi tọ̄-ta la-lẹ̄-la kʰ'ē-ra-re.

དེང་སང་དེ་འདྲ་བྱེད་མཁན་དཀོན་པོ་རེད། མི་སྐྱོ་པོ་ཚོ་ལ་ནི་ འདི་འདྲ་བྱེད་ཡའི་ནུས་པ་ ཡོད་པ་མ་རེད། ཕྱུག་པོ་ཚོ་དང་ ལྟོ་གོས་མཐུན་རྐྱེན་འཛོམས་པ་ ཡོན་ཏན་སློབ་མྱོང་བ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ མི་སྐྱོ་པོ་ཚོའི་ཡོན་ཏན་དང་ ལྟོ་གོས་ ཡར་སྐྱེད་ཡོང་བའི་ ཆེད་དུ་ སྐད་རིགས་དང་ ཡོན་ཏན་གསར་རྙིང་གང་ཡང་ སློབ་སའི་ སློབ་གྲྭ་དང་ བཟོ་རིགས་ ལག་ཤེས་ སློབ་ས་ བཙུགས་ནས་རོགས་བྱེད་དགོས་རེད། དེ་ཚོ་ ཆོས་ཀྱི་དོན་དག་ལག་ལེན་ལ་འཁྱེར་བ་རེད།

Teṅ-saṅ te-'dra byed-mkhan dkon-po red| mi skyo po-tsho-la-ni 'di-'dra byed-ya'i nus-pa yod-pa-ma-red| phyug-po-tsho daṅ lto-gos mthun-rkyen 'dzoms-pa yon-tan slob-myoṅ-ba kha-śas-kyis mi skyo-po-tsho'i yon-tan daṅ lto-gos yar-skyed yoṅ-ba'i čhed-du skad-rigs daṅ yon-tan gsar-rñiṅ gaṅ-yaṅ slob-sa'i slob-grwa daṅ bzo-rigs lag-śes slob-sa btsugs-nas rogs-byed-dgos-red| de-tsho čhos-kyi don-dag lag-len-la 'khyer-ba-red|

Nowadays people likely to do it are few. Poor people are unable to undertake such kind (of work). Some wealthy and

A. mi-maŋ-gi tọ̄-ta tinḍre č'e-tū raŋ-tọ̄-la sẹ̄-pa čʰuŋ-ŋa-či taŋ śẹ̄-la pʰẹ̄-pēi nyiŋ-je kā-lē-la ma-dzem-pēī tsọ̄-ḍrū nyiŋ-top tsʰaŋ-ma tsʰaŋ-ŋa-či go-gi-du. Teŋ-saŋ mi-ṭrẹ̄-pa-ṭrʰü-po kʰa-śē-gī śẹ̄-dọ̄-la kʰa-tā-nē raŋ-tọ̄ ḍru-pēi k'ẹ̄-č'ē-nē ta-čʰa le-ka ŋō-nē č'e-nyẹ̄-lēī tok-pa ṣā-re.

མི་དམངས་ཀྱི་དོན་དག་འདི་འདྲ་བྱེད་དུས་ རང་དོན་ལ་ཞེན་པ་ཆུང་བ་གཅིག་དང་ གཞན་ལ་ཕན་པའི་སྙིང་རྗེ་ དཀའ་ལས་ལ་མ་འཛེམས་པའི་ བརྩོན་འགྲུས་ སྙིང་སྟོབས་ ཚང་མ་ཚང་བ་ གཅིག་དགོས་ཀྱི་འདུག དེང་སང་མི་དྲན་པ་ འཕྲུལ་པོ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ གཞན་དོན་ལ་ ཁག་བཏགས་ནས་ རང་དོན་ སྒྲུབ་པའི་ རྐྱེན་བྱས་ནས་ ད་ཆ་ལས་ཀ་དངོས་གནས་བྱེད་མཁན་ ལའང་ དོགས་པ་ཟ་བ་རེད།

Mi-dmaṅs-kyi don-dag 'di-'dra byed-dus raṅ-don-la žen-pa čhuṅ-ba gčig daṅ gžan-la phan-pa'i sñiṅ-rje dka'-las-la ma-'dzoms-pa'i brtson-'grus sñiṅ-stobs tshaṅ-ma tshaṅ-ba-gčig dgos-kyi-'dug| deṅ-saṅ mi-dran-pa 'phrul-po kha-śas-kyis gžan-don-la khag-btags-nas raṅ-don sgrub-pa'i rkyen-byas-nas da-čha las-ka dṅos-gnas byed-mkhan-la'aṅ dogs-pa za-ba-red|

While working in the interest of the masses, one should abandon self-interest, and be full of zeal in the interest of

educated people should help by establishing grammar schools, institutions for the study of ancient and modern knowledge, as well as technical schools in order to educate the poorer classes, and improve their standard of living. These works are (truly) in the interest of the (Buddhist) religion.

Q. yin-nēl ŋa-raŋ-tsʿö pē-na kʿa-śe čʿül-bu-wa re la-lę̄ sē-gi tʿik-pa re ṣe-ra naŋ-śin le-ka te-tsʿo j'ü-ma-čʿe-pā la-lę̄-la tar-na rim-pē mi-tsʿaŋ-ma ŋa-tsʿō yi-čʿē-nē rō-č'e-gi-re. Te-mę̄-na tak-pā ke-čʿa śe-gī de-nēl sūl yi-čʿē-pa yoŋ-gi-ma-re.

ཡིན་ནའང་ང་རང་ཚོས་ དཔེར་ན་ ཁ་བཤད་ཆུ་
ཡི་ལྦུ་བ་རེད། ལག་ལེན་གསེར་གྱི་ཐིགས་པ་
རེད། ཟེར་བ་ནང་བཞིན་ ལས་ཀ་དེ་ཚོ་རྒྱུན་མ་
ཆད་པར་ལག་ལེན་ལ་བསྟར་ན་ རིམ་པས་མི་
ཚང་མ་ ང་ཚོར་ ཡིད་ཆེས་ནས་ རོགས་བྱེད་ཀྱི་
རེད། དེ་ མིན་ན་ རྟག་པར་ སྐད་ཆ་ ཤོད་ཀྱིན་
བསྡད་ནའང་ སུའང་ ཡིད་ཆེས་པ་ ཡོང་གི་མ་
རེད།

yin-na'aṅ ṅa-raṅ-tshos dper-na kha-bśad čhu-yi lbu-ba red | lag-len gser-gyi thigs-pa red | zer-ba naṅ-bžin las-ka de-tsho rgyun-ma-čhad-par lag-len-la bstar-na rim-pas mi tshaṅ-ma ṅa-tshor yid-čhes-nas rogs-byed-kyi-red | de min-na rtag-par skad-čha śod-kyin bsdad-na'aṅ su'aṅ yid-čhes-pa yoṅ-gi-ma-red |

others, full of diligence without shunning difficulties, and full of courage. Nowadays some cunning people belittle work done in the interest of others, and act in their own interest only. Therefore, people begin to doubt earnest workers **also**.

A. kā-naŋ-raŋ-re le-ka lak-tʿo-la lę̄-go-pē ma-tsʿe tǫ̈-ta tsam-tsʿe-ṭʿu-pa-nī ma-si-pa-re kap-re par-čʿe na-tsʿō yoŋ-gi-re pē-na mi kʿa-śē-gī ŋa-raŋ-tsʿō ṭʿa-to č'e-nē nö-k'e-pa ḍʿa-bo tenḍʿē-gi kā-lē yoŋ-tü tandu u-tsʿü-tsʿa-ru tʿap-śē ṣap-tu taŋ-yā te ŋē-par tsʿaŋ-mēl tʿü-la śā-naŋ-go.

བཀའ་གནང་རང་རེད། ལས་ཀ་ལག་ཐོག་ལ་ལེན་
དགོས་པས་ མ་ཚད་ དོན་དག་ བརྩམས་ཚད་
གྲུབ་པ་ནི་མ་སྲིད་པ་རེད། སྐབས་རེ་བར་ཆད་
སྣ་ཚོགས་ཡོང་གི་རེད། དཔེར་ན་ མི་ཁ་ཤས་
ཀྱིས་ ང་རང་ཚོར་ ཕྲག་དོག་བྱས་ནས་ གནོད་
བསྐྱེལ་པ་ འདྲ་པོ་ དེ་འདྲའི་ དཀའ་ལས་ ཡོང་
དུས་ ད་དུང་ཨུ་ཚུགས་ཚ་རུ་ ཐབས་ཤེས་ཟབ་
ཏུ་ གཏོང་རྒྱུ་དེ་ངེས་པར་ ཚང་མའི་ ཐུགས་
ལ་བཞག་གནང་དགོས།

bka'-gnaṅ-raṅ-red | las-ka lag-thog-la len-dgos-pas ma-tshad don-dag brtsams-tshad grub-pa-ni ma-srid-pa red | skabs-re bar-čhad sna-tshogs yoṅ-gi-red dper-na mi kha-śas-kyis ṅa-raṅ-tshor phrag-dog-byas-nas gnod-bskyel-pa 'dra-po de-dra'i dka'-las yoṅ-dus da-duṅ u-tshugs-tsha-ru thabs-śes zab-tu gtoṅ-gyu de ṅes-par tshaṅ-ma'i thugs-la bžag-gnaṅ-dgos |

If we would constantly put these ideas into practice—remembering the proverb, 'Talk is a water bubble, practice—a drop of gold'—people would gradually believe us and help us. Otherwise, even though we would be constantly talking (about it), no one would believe us.

As you say, we must put it into practice. But not only that, unless one does it properly, it becomes impossible. In each case, various obstacles might take place. For instance, some jealous people might harm us. The proper means of persevering should always be kept in mind by all.

Q. Le-ka ka-re-yin-nē! tᶜeŋ-či-nyī č'ē-nē tǫ-ta ma-ţʳup-pa te-gā yi-tᶜaŋ-čᶜe-nē yū-šā-yā te ŋantsᶜo so-sȫl k'e-wȫl raŋ-šin re ma-ṣe-pē! di-nē luŋ-pa nyam-yā-gi tsa-wa či re.

ལས་ཀ་ག་རེ་ཡིན་ནའང་ཐེངས་གཅིག་གཉིས་བྱས་ནས་དོན་དག་མ་གྲུབ་པ་དེ་གར་ཡིད་ཐང་ཆད་ནས་གྱུགས་བཞག་ཡ་དེ་ང་ཚོ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོའི་རང་བཞིན་རེད། མ་ཟད་པའི་འདི་ནས་ལུང་པ་ཉམ་ཡའི་རྩ་བ་གཅིག་རེད།

Las-ka ga-re-yin-na'aṅ theṅs gčig-gñis byas-nas don-dag ma-grub-pa de-gar yid-thaṅ-čhad-nas gyugs-bžag-ya de ṅa-tsho so-so'i skye-bo'i raṅ-bzin red ma-zad-pa'i 'di-nas luṅ-pa ñam-ya'i rtsa-ba gčig red |

Whatever we do, it is our human nature to get tired of it and abandon it after trying to do it unsuccessfully a couple of times. Moreover, this is one of the roots of the downfall of countries.

A. Tē ma-tsᶜe dē yö-pa tsᶜaŋ-mē tanda goŋ-pa yak-po-č'ē šē-rō-naŋ čᶜ'a-lē go-tsū-tsᶜar-nē tᶜū-sem J'ur-do-naŋ-ŋa-yį-šę mī! k'ī-la ŋo-tsᶜa-yā-gi J'u re.

དེས་མ་ཚད་འདིར་ཡོད་པ་ཚང་མས་ད་ལྟ་དགོངས་པ་ཡག་པོ་བྱས་བཞེས་རོགས་གནང་། ཕྱག་ལས་འགོ་བཙུགས་ཚར་ནས་ཐུགས་སེམས་འགྱུར་ལྡོག་གནང་པ་ཡིན་ཞེ་ན་ མིའི་དཀྱིལ་ལ་ངོ་ཚ་ཡ་གི་རྒྱུ་རེད།

Des ma-tshad 'dir yod-pa tshaṅ-mas da-lta dgoṅs-pa yag-po-byas bžes-rogs-gnaṅ phyag-las 'go-btsugs-tshar-nas thugs-sems 'gyur-ldog gnaṅ-pa-yin-že-na mi'i dkyil-la ṅo-tsha-ya-gi rgyu red |

Besides, all present here should think it over well. Having once started the work, if we were to change our mind, this would cause us to feel ashamed before people.

IX. Discussing the climate and customs of Tibet

Q. Teŋ-saŋ Pö-la ţʳaŋ-lȫ yö-wa-re.

A. Teŋ-saŋ yar-ka yį-tsā č'aŋ-kᶜū-tsam ma-tō šę-ta-la ţʳaŋ-mo tsā-nē me-yoŋ lhak-par Mǫ-gi J'ü-la tsᶜa-wa gā-čᶜę yö-wa-re.

དེང་སང་བོད་ལ་གྲང་ལོས་ཡོད་པ་རེད།

དེང་སང་དབྱར་ཀ་ཡིན་ཙ་ན་ བྱང་ཁུལ་ཙམ་མ་གཏོགས་གཞན་དག་ལ་གྲང་མོ་རྩ་བ་ནས་མི་ཡོང་། ལྷག་པར་མོན་གྱི་བརྒྱུད་ལ་ཚ་བ་དགའ་ཆེན་ཡོད་པ་རེད།

Deṅ-saṅ Bod-la graṅ-los yod-pa-red |

Deṅ-saṅ dbyar-ka yin-tsa-na byaṅ-khul-tsam ma-gtogs gžan-dag-la graṅ-mo rtsa-ba-nas mi-yoṅ lhag-par Mon-gyi brgyud-la tsha-ba dga'-čhen yod-pa-red |

How cold is Tibet nowadays ?

It being summer, except for the northern part of the country, in the other parts it isn't at all cold. Especially in the region of Mön the heat is considerable.

Q. Yin-nē̄l gün-ka ţʳaŋ-sē yö-gi-re.

A. še-ţʳa-gi ţʳaŋ-mo yö-wa-re. Tsᶜo te-tsᶜo čᶜ'ak-pēⁱ tar-kᶜa ḑʳik paŋ kaŋ-kᶜa kam-po č'ā śiŋ tā me-to tsᶜaŋ-ma kam tēl-kaŋ-la lhak-pa sī-po-či J'a-pa-re. Te-tü ri-luŋ ka-pā tē-nēl ts'a-tᶜe-re de-nē naŋ-wa k'i-po-raŋ me-yoŋ. Tab-ya-ga-či-la Lha-sā nyi-ma-te tak-pā yak-po śar-yoŋ mi-maŋ-po nyi-mā tsᶜō-nē de-yā-gi sȫ-či yoŋ. Te gē̜-šȫ̜-me-la k'i-po-yoŋ-ya či re.

ཡིན་ནའང་ དགུན་ཀ་གྲང་སེ་བ་ཡོད་ཀྱི་རེད།

ཞེ་དྲག་གི་གྲང་མོ་ཡོད་པ་རེད། མཚོ་དེ་ཚོ་འཁྱགས་པའི་ དར་ཁ་ འགྲིགས། སྤང་ གང་ཁ་ སྐམ་པོ་ཆགས། ཤིང་དང་མེ་ཏོག་ཚང་མ་ བསྐམས། དེའི་སྐབས་ལ་ལྷགས་པ་སེར་པོ་གཅིག་ རྒྱག་པ་རེད། དེ་དུས་རི་ལུང་ཁ་པར་བསྡམས་ ནའང་ སྐྱ་རེར་རེ་ བརྒྱུད་ནས་ སྣང་བ་ སྐྱིད་པོ་ རང་མི་ཡོང་། ཐབས་ཡག་ག་གཅིག་ལ། ལྷ་ སར་ཉི་མ་དེ་ཏག་པར་ཡག་པོ་ཤར་ཡོང་། མི་ མང་པོ་ ཉི་མར་ ཚོགས་ནས་ སྡོད་ཡའི་ སྲོལ་ གཅིག་ཡོང་། དེ་ཙན་གདོན་མེད་ལ་སྐྱིད་པོ་ ཡོང་ཡ་གཅིག་རེད།

Yin-na'aṅ dgun-ka graṅ-se-ba yod-kyi-red |

Že-drag-gi graṅ-mo yod-pa-red | mtsho de-tsho 'khyags-pa'i dar-kha 'grigs spaṅ gaṅ-kha

skam-po čhags śiṅ daṅ me-tog tshaṅ-ma bskams de'i sgaṅ-la lhags-pa sir-po-gčig rgyag-pa-red| de-dus ri-kluṅ ga-bar bltas-na'aṅ skya-ther-re bsdad-nas| snaṅ-ba skyid-po-raṅ mi-yoṅ| stabs yag-ga-gčig-la Lha-sar ñi-ma de rtag-par yag-po śar-yoṅ mi-maṅ-po ñi-mar tshogs-nas sdod-ya'i srol gčig yoṅ| de rgan-gžon-med-la skyid-po yoṅ-ya gčig red|

In any case, it must be quite cold in winter?

Very cold. Lakes are frozen, grassy slopes become withered, trees and flowers fade. At that time a cold wind is blowing. Everywhere we see barren slopes. Not a very cheerful sight! However, one thing is good, in Lha-sa there is always sunshine. People collect and stay basking in the sun. It is pleasant for both old and young.

Q. Pö kaŋ-gī čc'ō-la dep-kō-nyę-pēl sa-čca maŋ-gi-re a-nĭ čcar-šö čce-lō yö-wa-re.

A. sa-šiŋ deb-kō-nyę-pēl sa-čca-ta maŋ-šō Kcam tă Lho-kha re tēl wo-la Tsaŋ tă Ǖ re. Ǖ-Tsaŋ-kcǖ-la čcar-pa kǭ-sē-tsĕ re-te Lho-Mǭ-ŋō-la čcar-pa ha-čaŋ maŋ-po re. Lo sum-ču-tsă-gi ŋę-la ča-šiŋ tap-pa-re jē-la šuk-ma-kc'ö-pa-re Mǭ-kcǖ-la Dor-je-liŋ naŋ-šin-gi sa-čca maŋ-po yö-wa-re.

བོད་གང་གི་ཕྱོགས་ལ་འདེབས་ཐོས་ཉན་པའི་ས་ཆ་མང་གི་རེད། ཡ་ནི་ཚར་ཤོད་རྩེ་ལོས་ཡོད་པ་རེད།

ས་ཞིང་འདེབས་ཐོས་ཉན་པའི་ས་ཆ་མང་ཤོས་ཁམས་དང་ལྷོ་ཁ་རེད། དེའི་འོག་ལ་གཙང་དང་དབུས་རེད།དབུས་གཙང་ཁུལ་ལ་ཚར་པ་དཀོན་སེ་བ་ཙམ་རེད་དེ་ལྷོ་མོན་ངོགས་ལ་ཚར་པ་ཧ་ཅང་མང་པོ་རེད། ལོ་སུམ་བཅུ་ཙམ་གྱི་སྔོན་ལ་ཇ་ཞིང་བཏབ་པ་རེད། རྗེས་ལ་ཤུགས་མ་འཁྱིལ་པ་རེད། མོན་ཁུལ་ལ་རྡོ་རྗེ་གླིང་ནང་བཞིན་གྱི་ས་ཆ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད།

Bod gaṅ-gi'i phyogs-la 'debs-rkos-ñan-pa'i sa-čha maṅ-gi-red | a-ni čhar-žod čhe-los yod-pa-red |

sa-žiṅ 'debs-rkos-ñan-pa'i sa-čha-lta maṅ-śos Khams daṅ Lho-kha red de'i 'og-la gTsaṅ daṅ dbUs red | dbUs-gTsaṅ khul-la čhar-pa dkon-se-ba-tsam red-de Lho-Mon-ṅogs-la čhar-pa ha-čaṅ maṅ-po red | lo sum-bču-tsam-gyi sṅon-la ja-žiṅ btab-pa-red | rjes-la žugs-ma-'khyol-pa-red | Mon-khul-la rDo-rje-gliṅ naṅ-bžin-gyi sa-čha maṅ-po yod-pa-red |

Which part of Tibet is rich in arable land, and what is the rainfall?

Khams and Lho-kha have the largest areas of arable land. Then come Tsang and Ü. The rainfall of Ü-Tsang is rather small, but towards Mön and Lho-kha the rainfall is very heavy. Some thirty years ago tea-plantations were started, but were later abandoned. In Mön, there are many localities reminiscent of Darjeeling.

Q. Č'ē-na Mǭ-gi J'ü ta-ga-raŋ sa-čᶜu-śiŋ-sum nam-tǖ tsᶜa-ţʳaŋ-nē sa-čᶜa yakśȫ či yim-pa tᶜe-tsᶜom mindu. Pᶜa-gēˡ-J'ü-la ţʳoŋ-kᶜ'ər ḑʳa- yö-wa-re-pē.

བྱས་ན་མོན་གྱི་བརྒྱུད་དེ་ག་རང་ས་ཆུ་ཤིང་གསུམ་
ནམ་དུས་ ཚ་གྲང་ནས་ ས་ཆ་ ཡག་ཤོས་
གཅིག་ཡིན་པར་ཐེ་ཚོམ་མི་འདུག ཕ་གིའི་
བརྒྱུད་ལ་གྲོང་ཁྱེར་འདྲ་—ཡོད་པ་རེད་པས།

byas-na Mon-gyi brgyud de-ga-raṅ sa-čhu-śiṅ-gsum nam-dus tsha-graṅ-nas sa-čha yag-śos gčig yin-par the-tshom mi-'dug | pha-gi'i brgyud-la groṅ-khyer 'dra- yod-pa-red-pas |

Well, this region of Mön is no doubt the pleasantest from the point of view of locality, water, forest, and climate.

A. Ţᶦoŋ-kᶜē čᶜę̄-po miŋ-čę̄ tenḑʳe yö-wa-ma-re yin-nēˡ ţʳoŋ-tsᶜo re-nyī yö-wa-re.

གྲོང་ཁྱེར་ཆེན་པོ་མིང་ཅན་དེ་འདྲ་ཡོད་པ་མ་རེད།
ཡིན་ནའང་གྲོང་ཚོ་རེ་གཉིས་ཡོད་པ་རེད།

groṅ-khyer čhen-po miṅ-čan de-'dra yod-pa-ma-red yin-na'aṅ groṅ-tsho re-gñis yod-pa-red |

There are no big and well-known towns. However, there are one or two settlements.

What sort of towns do you have in that area.

Q. Ū-Tsaŋ k^{c}ū-la č^{c}ar-pa kom-po yin-na t^{c}aŋ-gi śiŋ-k^{c}ā č^{c}u ṭ^{r}eŋ-t^{c}ü-gi-re-tĕ ri-šiŋ te-ts^{c}ō č^{c}u kānḍ^{r}e-ṣĕ taŋ-wa-re.

དབུས་གཙང་ ཁུལ་ལ་ ཆར་པ་ དཀོན་པོ་ ཡིན་ན་ ཐང་གི་ ཞིང་ཁར་ ཆུ་……འདྲེན་ཐུབ་ཀྱི་རེད་ དེ་ རི་ཞིང་དེ་ཚོར་ཆུ་ག་འདྲ་ཟེར་གཏོང་བ་ རེད།

dbUs-gTsaṅ khul-la čhar-pa dkon-po yin-na thaṅ-gi žiṅ-khar čhu ······· dren-thub ki-red-de ri-žiṅ de-tshor čhu ga-'dra-zer gtoṅ-ba-red |

In Ū and Tsang the rainfall is small. Fields situated on flat ground can be irrigated with the help of water-channels. But how do they water fields situated on the mountain slopes ?

A. Ri k^{c}a-śē-la č^{c}u-mi yö-wa-re. Te-nē č^{c}u-dziŋ-naŋ-la sā-pa-re. Č^{c}u-mi me-sā č^{c}ar-pa taŋ-tū o-k^{c}a j'ū-pa te dziŋ-la k'ir-ša-gi-re. Tēī t^{c}o-la č^{c}ambe č'e-tū č^{c}ar-pa au-tsĕ taŋ-yoŋ.

རི་ཁ་ཤས་ལ་ཆུ་མིག་ཡོད་པ་རེད། དེ་ནས་ཆུ་རྫིང་ནང་ལ་བསགས་པ་རེད། ཆུ་མིག་མེད་སར་ཆར་པ་གཏོང་དུས་འོལ་ཁ་རྒྱུགས་པ་དེ་རྫིང་ལ་བསྐྱིལ་བཞག་གི་རེད། དེའི་ཐོག་ལ་ཆར་འབེབས་བྱེད་དུས་ཆར་པ་ཨའུ་ཙེ་གཏང་ཡོང་།

Ri kha-śas-la čhu-mig yod-pa-red | de-nas čhu-rdziṅ-naṅ-la bsags-pa-red | čhu-mig med-sar čhar-pa gtoṅ-dus 'ol-kha rgyugs-pa de rdziṅ-la bskyil-bžag-gi-red | de'i thog-la čhar-'bebs byed-dus čhar-pa a'u-tse gtaṅ-yoṅ |

On some mountain slopes there are springs, and the water is collected into tanks. In places where there are no springs, rain-water rushing down the slopes is collected into tanks. Besides during the performance of the rain-producing rite, one gets sufficient rain.

Q. Č^{c}ar-pa tū-t^{c}o-la ma-taŋ-šẹ̄ ri-šiŋ te-ts^{c}ō nyẹ̄-ka č^{c}ē yö-wa-re č^{c}ambe kanḍ^{r}e-ṣĕ č'e-gi-re. Č'e-nyẹ̄ su re.

A. Tū-j'ụ̄ sa-nē sọ-sō ŋā-č^{c}aŋ ṣĕ-č'ē č^{c}ambe č'ē se-rā ka-č'e-nyẹ̄ ṣur-tu yö-wa-re. Tēī kaŋ-la la-ma tă ṭ^{r}u-t^{c}o-ts^{c}ō č^{c}ambe naŋ-bz-re č'ir-taŋ č^{c}ambe č'e-taŋ-ní ts'a-yü koŋ-ma tă si-pēī lha-lu t^{c}u-wo-č^{c}e-ts^{c}ō č^{c}ö-pa tă dik-śā p^{c}ū-nē ṭ^{rc}in-lē kū-pa-re yaŋ ṭ^{r}u-t^{c}o nū-pa-t^{c}o-pa-te-ts^{c}ō č^{c}o-ga k'e ma-naŋ-ŋā naŋk^{c}ā śik-pa-tsam-gi

ཆར་པ་དུས་ཐོག་ལ་མ་བཏང་ཞེ་ན་རི་ཞིང་དེ་ཚོར་
ཉེན་ཀ་ཆེ་བ་ཡོད་པ་རེད། ཆར་འབེབས་ག་
འདྲ་ཟེར་བྱེད་ཀྱི་རེད། བྱེད་མཁན་སུ་རེད།

Čhar-pa dus-thog-la ma-btaṅ-že-na ri-žiṅ de-tshor ñen-ka-čhe-ba yod-pa-red| čhar-'bebs ga-'dra-zer byed-kyi-red| byed-mkhan su red|

čᶜar-pa pap-pa tenḍʳe yoŋ-ŋa-re te-tsᶜö mī pᶜü-wēl J'u-nor pᶜā-šā sö-čᶜē-kor pᶜü-nēl tᶜü-naŋ-me-pā šē-pa-ma-re yin-nēl sö-čᶜē tᶜeŋ-či-nyī-tsö čᶜö-gi-re kᶜa-śē-nī čü-lē naŋ-nē mīl ṣē čᶜö-pa-ma-re.

དུས་རྒྱུན་ས་གནས་སོ་སོར་སྔགས་འཆང་ཟེར་
ཆར་འབེབས་བྱས་སེར་བ་བཀག་བྱེད་
མཁན་ཟུར་དུ་ཡོད་པ་རེད། དེའི་སྒང་ལ་བླ་མ་
དང་གྲུབ་ཐོབ་ཚོས་ཆར་འབེབས་གནང་བ་རེད།
སྤྱིར་བཏང་ཆར་འབེབས་བྱེད་སྟངས་ནི། སྐྱབས་
ཡུལ་གོང་མ་དང་ སྲིད་པའི་ལྷ་ཀླུ་མཐུ་བོ་ཆེ་
ཚོར་ མཆོད་པ་ དང་ སྡིག་བཤགས་ ཕུལ་ནས་
འཕྲིན་ལས་སྐུལ་པ་རེད། ཡང་ གྲུབ་ཐོབ་ནུས་པ་
ཐོབ་པ་དེ་ཚོས་ ཆོ་ག་ གང་ཡང་མ་གནང་པར་
ནམ་མཁའ་ལ་ གཟིགས་པ་ཙམ་གྱིས་ ཆར་པ་
བབས་པ་དེ་འདྲ་ཡོང་བ་རེད། དེ་ཚོས་མིས་
ཕུལ་བའི་རྒྱུ་ནོར་ཕར་བཞག གསོལ་ཆས་སྐོར་
ཕུལ་ནའང་ ཐུགས་སྣང་མེད་པར་ བཞེས་པ་མ་
རེད། ཡིན་ནའང་ གསོལ་ཆས་རེང་ས་གཅིག་
གཉིས་ཙམ་ མཆོད་ཀྱི་རེད། ཁ་ཤས་ནི་ བཅུད་
ལེན་གནང་ནས་མིའི་ཟས་མཆོད་པ་མ་རེད།

Dus-rgyun sa-gnas so-sor sṅags-'čhaṅ zer-byas čhar-'bebs byas ser-ba bkag-byed-mkhan zur-du yod-pa-red de'i sgaṅ-la bla-ma daṅ grub-thob-tshos čhar-'bebs gnaṅ-ba red spyir-btaṅ čhar-'bebs byed-staṅs-ni skyabs-yul goṅ-ma daṅ srid-pa'i lha-klu mthu-bo-čhe-tshor mčhod-pa daṅ sdig-bśags phul-nas 'phrin-las skul-pa-red yaṅ grub-thob nus-pa-thob-pa de-tshos čho-ga gaṅ yaṅ ma-gnaṅ-par nam-mkha'-la gzigs-pa-tsam-gyis čhar-pa babs-pa de-'dra yoṅ-ba-red de-tshos mis-phul-pa'i rgyu-nor phar-bžag gsol-čhas-skor phul-na'aṅ thugs-snaṅ-med-par bžes-pa-ma-red yin-

na'aṅ gsol-čhas theṅs-gčig-gñis-tsam mčh?d-kyi-red kha-śas-ni bčud-len gnaṅ-nas mi'i zas mčhod-pa-ma-red |

If rains do not come in time, there is great danger to the fields situated on the mountain slopes. How do they perform a rain-producing rite? Who is performing the rite?

Usually in each locality there is a Tantric perform the rain-producing and hail-preventing rites. Besides, other lamas and saints perform the rain-producing rite. Usually the rain-producing rite is as follows: having offered a libation and one's confession to the Highest Refuge and to the chief gods and nāgas of the Universe, the lama performs the rite. In the case of some saints possessed of great spiritual power, there is no need of performing the rite, and they cause rain to fall by a mere glance in the direction of the sky. These decline money offered by people and do not partake of food presented to them. They take food only once or twice. Some live on herbal extraction and do not partake of human food.

Q. Pö śar ḷho nup č'aŋ-gi mi-ts^{c}ȫ^{i} ke tă č^{c}ē-kȫ luk-sȫ ts^{c}aŋ-ma čik-pa re-pē.

A. Ts^{c}aŋ-mē^{i} ke tă č^{c}ē-kȫ ţ^{rc}ę̄-bü^{l} minḍ^{r}ā yö-wa-re. Ǖ-ke śē-na sa-nē šę̄-pē^{l} ke ko-t^{c}u-gi-re. G'ę̄-č^{c}a-lū-gi kor-lē^{i} minḍ^{r}ā toktsĕ yö-wa-re. Per-na K^{c}am-mo tă Hor-mo-ts^{c}ȫ ţ^{r}ē^{l} kaŋ-la g'ę̄-č^{c}a tā-pa-re. Koŋ-mo-ts^{c}ȫ amč^{c}o-la sē-gi a-loŋ p^{c}a-su-ma re-re tā. Ṭ^{r}ē^{l} lhe-mo-nyī-č^{c}ā go-la ţ^{r}ī te-naŋ-šin č^{c}'o-gē^{i} ţ^{r}ē^{l} go-la ţ^{r}ī-pa-re. Koŋ-mo-ts^{c}ȫ nyē-šā-ș̈ĕ-yā-gi šā-mo gō-gō č^{c}'i-tap-gi tse-nyī raŋ-po yö-pa-čik kǭ-pa-re. Kȫ-šup-ș̈ĕ-yā č^{c}'u-

pa naŋ-šin pʻu-tuŋ me-pa či kö-yoŋ.

བོད་ ཤར་ ལྷོ་ ནུབ་ བྱང་གི་ མི་ཚོའི་ སྐད་ དང་ ཆས་གོས་ ལུགས་སྲོལ་ ཚང་མ་ གཅིག་པ་ རེད་པས།

ཚང་མའི་སྐད་དང་ཆས་གོས་ཕྲན་བུའི་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་རེད། དབུས་སྐད་ ཤེས་ན་ ས་གནས་གཞན་པའི་སྐད་གོ་ཐུབ་ཀྱི་རེད། རྒྱན་ཆ་ལུགས་ཀྱི་སྐོར་ལའང་མི་འདྲ་བ་ཏོག་ཙམ་ཡོད་པ་རེད། དཔེར་ན་ ཁམས་མོ་དང་ ཧོར་མོ་ཚོས་སྐྲའི་སྒང་ལ་རྒྱན་ཆ་བཏགས་པ་རེད། ཀོང་མོ་ཚོས་རྣ་མཆོག་ལ་ གསེར་གྱི་ ཨ་ལོང་ ཕྲ་གསུམ་མ་རེ་རེ་ བཏགས་ སྐྲའི་ ལྷས་མོ་ གཉིས་ཆར་ མགོ་ལ་དཀྲིས། དེ་ནང་བཞིན་ཁྱོ་གའི་སྐྲའང་མགོ་ལ་དཀྲིས་པ་རེད། ཀོང་མོ་ཚོས་ གཉལ་ཞྭ་ ཟེར་ཡའི་ཞྭ་མོ་ སྒོར་སྒོར་ ཕྱི་ལྟབ་ཀྱི་ རྩེ་གཉིས་རིང་པོ་ཡོད་པ་ གཅིག་ གོན་པ་རེད། གོས་ཤུབས་ ཟེར་ཡ་ ཕྱུ་པ་ ནང་བཞིན་ ཕུ་དུང་ མེད་པ་གཅིག་གོན་ཡོང་།

Bod śar lho nub byaṅ-gi mi-tsho'i skad daṅ čhas-gos lugs-srol tshaṅ-ma gčig-pa red-pas |

Tshaṅ-ma'i skad daṅ čhas-gos phran-bu'i mi-'dra-ba yod-pa-red | dbUs-skad śes-na sa-gnas gžan-pa'i skad go-thub-kyi-red | rgyan-čha lugs-kyi skor-la'aṅ mi-'dra-ba tog-tsam yod-pa-red | dper-na Khams-mo daṅ Hor-mo-tshos skra'i sgaṅ-la rgyan-čha btags-pa-red | Koṅ-mo-tshos rna-mčhog-la gser-gyi a-loṅ phra-gsum-ma re-re btags skra'i lhas-mo gñis-čhar mgo-la dkris | de-naṅ-bžin khyo-ga'i skra'aṅ mgo-la dkris-pa-red | Koṅ-mo-tshos gñal-žwa zer-ya'i žwa-mo sgor-sgor phyi-ltab-kyi rtse-gñis-riṅ-po-yod-pa gčig gon-pa-red | gos-śubs zer-ya phyu-pa naṅ-bžin phu-duṅ med-pa gčig gon-yoṅ |

Do the inhabitants of East, South, West and North Tibet have the same language and costume ?

The language and costume are somewhat different. If one knows the language of Ü, one is able to understand the language of the other parts (of the country). There is

also a little difference in the style of ornaments. For example, women in Khams and Hor wear ornaments in the hair. The women of Kong-po wear golden ear-rings adorned with a flower ornament, and two plaits which they wind round the head. The men's hair is also wound round the head in a similar fashion. The women of Kong-po wear a round hat called nyē-šā with two high folding points, and a sleeveless coat similar to a čᶜ'u-pa, called kȫ-śup.

Q. Ō-na Ǖ-Tsaṅ-ŋȫ-la g'ȩ̄-čᶜa kanḍʳe kō̧-pa-re šȩ̄-ta-tă minḍʳā ka-re yö-pa-re.

A. Ǖ-pēi k'e-mȩ̄-tsᶜȫ yu tă č'u-rūⁱ pa-ṭʳᶜu ṣū-su-ma či tă Tsaŋ-mo-tsᵓȫ da-gam ṣo-čik kō̧-pa-re. Temḍʳe-čᶜȩ̄-po tenḍʳēl kab-la go-lū-ǰ'ap-dǖ-me-la g'ȩ̄-kȫ maŋ-po yö-pa-re. Čᶜ'upčᶜȩ̄ ṣē-yā-gi čᶜ'u-pa te-ni tanda-pā-du šuŋ-gi ku-ṭʳa-tsam ma-tō Pö Ǖ-Tsaŋ tö-me tsᶜaŋ-ma kō̧-pa-re. Čᶜ'u-pa te-ni ŋa-tsᶜe-či J̌'a-gar-gi śar-wā-ni ṣē-yā tē pe-č'ē-yö ci-ki re. Paŋ-dȩ̄-nĭ k'e-mȩ̄ tsᶜaŋ-mē kō̧-pa-re.

ཧོ་ན་ དབུས་གཙང་ངོས་ལ་ རྒྱན་ཆ་ག་འདྲ་གོན་པ་རེད། གཞན་དག་དང་མི་འདྲ་བ་ག་རེ་ཡོད་པ་རེད།

དབུས་པའི་ སྐྱེས་དམན་ཚོམས་ གཡུ་དང་ ཆུ་རུའི་ ཕྲ་ཕྲུག་ཟུར་གསུམ་མ་གཅིག་དང་ གཙང་མོ་ཚོམས་ རྣ་གམ་བཟོ་གཅིག་གོན་པ་རེད། རྟེན་འབྲེལ་ ཆེན་པོ་ དེ་འདྲའི་ སྐབས་ལ་ མགོ་ལུས་རྒྱབ་མདུན་མེད་ལ་ རྒྱན་གོས་ མང་པོ་ ཡོད་པ་རེད། ཕྱུ་ཆེན་ཟེར་བའི་ཕྱུ་པ་དེ་ནི་དཔྱ་བར་དུ་གཞུང་གི་སྐུ་དྲག་ཚམ་མ་གཏོགས་ བོད་དབུས་ གཙང་ སྟོད་ སྨད་ཚང་མས་གོན་པ་རེད། ཕྱུ་པ་དེ་ནི་སྔ་རྗེད་གཅིག་རྒྱ་གར་གྱི་ཤར་བ་ནི་ ཟེར་ཡ་ དེར་ དཔེ་བྱས་ཡོད་སྲིད་ཀྱི་རེད། པང་གདན་ནི་ སྐྱེས་དམན་ཚང་མས་གོན་པ་རེད།

'O-na dbUs-gTsaṅ-ṅos-la rgyan-čha ga-'dra gon-pa-red gžan-dag-daṅ-mi-'dra-ba ga-re yod-pa-red |

dbUs-pa'i skyes-dman-tshos gyu daṅ byu-ru'i spa-phrug zur-gsum-ma gčig daṅ gTsaṅ-mo-tshos zla-gam bzo-gčig gon-pa-red | rten-'brel čhen-po de-'dra'i skabs-la mgo-lus-rgyab-mdun-med-la rgyan-gos maṅ-po yod-pa-red | phyu-čhen zer-ya'i phyu-pa de-ni da-lta-bar-du gžuṅ-gi sku-drag-tsam ma-gtogs Bod dbUs-gTsaṅ stod-smad tshaṅ-mas gon-pa-red | phyu-pa de-ni sṅa-tshad-gčig rGya-gar-gyi śar-bā-ni zer-ya der dpe-byas-yo sri-kyi-re | | paṅ-gdan-ni skyes-dman tshaṅ-mas goṅ-pa-red |

Well, what sort of jewellery do they wear in Ü and Tsang? In what does it differ from the other (provinces)?

The women of Ü are wearing a three-cornered head-ornament of turquoise and coral. Those of Tsang are wearing a semi-circular head-ornament. On festiva occasions rich ornaments are worn on the head and all over the body. The coat called čᶜ'upčᶜę is worn by all the inhabitants, high and low, of Ü and Tsang, except by the official class. This coat was perhaps formerly copied from the Indian sherwani. The apron is generally worn by women.

Q. Pᶜa-lam tă mu-ti-gi g'ę-čᵒa tap de-po tenḍᶜe čᵒö-gi-re-pē.

ཕ་ལམ་ དང་ མུ་ཏིག་གི་ རྒྱན་ཆ་ སྐབས་ བདེ་པོ་ དེ་
འདུ་མཆོད་ཀྱི་ རེད་པས།

A. Pᶜa-lam tsᶜī-go tă gaüI ṭrᶜa-la ǰ'ab-nē kǭ-pa-re. Yaŋ pa-ṭrᶜu-gi ᵘo-la len-tsĕ ṣe-yā lhē-ma-kaŋ-ny˙-yö-pēI ṭra-tshap-či yoŋ. Te kǭ-tṻ mu-ti ṭra-čiŋ tā-gi-re. Mu-ti pa-ṭrᵒu-nī teŋ-saŋ ko-sēI tā naŋ-śin č'ē-nē ku-ṭra-gi lha-čam-tsᶜǒ čᶜö-pa-re.

ཕ་ལམ་ཚིགས་ཁོག་དང་གཙུའི་སྒྲ་ལ་བརྒྱབས་ནས་
གོན་པ་རེད། ཡང་སྤྲ་སྤྲུག་གི་ཏོག་ལ་ལན་ཚེ་

ཟེར་ཡ་ ལྷས་མ་ རྐང་གཉིས་ཡོད་པའི་ སྐྲ་ཚབ་ གཅིག་ཡོང་། དེ་གོན་དུས་མུ་ཏིག་སྐྲ་བཅིང་ བཏགས་ཀྱི་རེད། མུ་ཏིག་སྤ་ཕྲུག་ནི་དེང་སང་ གོ་སའི་ རྟགས་ནང་བཞིན་བྱས་ནས་སྐུ་དྲག་ལྷ་ ལྕམ་ཚོས་མཆོད་པ་རེད།

Pha-lam dan mu-tig-gi rgyan-čha stabs bde-po de-'dra mčhod-kyi-red-pas |

Pha-lam tshig-khog dan ga'u'i phra-la brgyabs-nas gon-pa-red | yan spa-phrug-gi 'og-la lan-tse zer-ya lhas-ma rkan-gñis-yod-pa'i skra-tshab gčig yon | de gon-dus mu-tig skra-bčin btags-kyi-red | mu-tig spa-phrug-ni den-san go-sa'i rtags nan-bžin byas-nas sku-drag lha-lčam-tshos mčhod-pa-red |

Do they wear simple ornaments made of diamonds and pearls?

They wear diamond rings and diamond-ornamented charm-boxes. Also under the head-ornament or pa-ţʳᶜu they are wearing ...... false hair, in two plaits, called len-tsĕ. They wear with it a string of pearls. A head-ornament made of pearls is considered nowadays to be a sign of rank, and is worn by the wives of high aristocrats only.

Q. Tendʳēi g'ę-čᶜa maŋ-po rin yaŋ pe-mi-si-pa ne-gi-re. Teŋ-saŋ J̌'a-gar-la g'ę-čᶜa dza-re dzo-re maŋ-po kǫ- ...... sŏ mi-yoŋ. Ṭʳa-ka-tsᶜŏ mu-ti-gi kenţʳaŋ tă pᶜa-lam-gi tsᶜī-go nyam-čᶜuŋ-ŋa-tsᶜŏ sē-gi ţʳo-tuŋ tă tsᶜī-go kǫ-pa-re.

དེ་འདྲའི་ རྒྱན་ཆ་ མང་པོ་ རིན་ཡང་ དཔེ་མི་སྲིད་པ་ གནང་གི་རེད། དེང་སང་རྒྱ་གར་ལ་རྒྱན་ཆ་ཛེ་ རེ་ཛོ་རེ་ མང་པོ་ གོན་ ... སྲོལ་ མི་ཡོང་། དྲག་ག་ཚོས་མུ་ཏིག་གི་སྐེ་འཕྲེང་དང་ ཕ་ལམ་ ཀྱི་ཚིགས་ཁོག་ ཉམས་ཆུང་བ་ཚོས་གསེར་གྱི་ སྒྲོག་གདུབ་དང་ ཚིགས་ཁོག་གོན་པ་རེད།

A. Ta-ga-raŋ du. J̌'a-gar-gi k'e-mę-tsᶜŏi g'ę-kŏ pam-po tᶜoŋ-naŋ-la dze-po du.

དེ་ག་རང་འདུག རྒྱ་གར་གྱི་སྐྱེས་དམན་ཚོའི་རྒྱན་ གོས་སྲམ་པོ་ མཐོང་སྣང་ལ་མཛེས་པོ་འདུག།

De-'dra'i rgyan-čha maṅ-po rin yaṅ dpe-mi-srid-pa gnad-kyi-red| teṅ-saṅ rGya-gar-la rgyan-čha dza-re-dzo-re maṅ-po gon-....... srol mi-yoṅ| drag-ga-tshos mu-tig-gi ske-'phreṅ daṅ pha-lam-gyi tshigs-khog ñams-čhuṅ-ba-tshos gser-gyi sgrogs-gtub daṅ tshigs-khog gon-pa-red|

De-ga-raṅ 'dug| rGya-gar-gyi skyes-dman-tsho'i rgyan-gos spam-po mthoṅ-snaṅ-la mdzes-po 'dug|

The price of such numerous ornaments must be very high. Nowadays in India it isn't the custom to wear gaudy ornaments. The rich wear pearl necklaces and diamond rings, the poor gold bracelets and rings.

It is so. The dresses and ornaments of Indian women are simple and pleasing to look at.

Q. Yaŋ k'e-mẹ-gi sā-rī te yaŋ ne-koŋ čcuŋ-čcuŋ ṣuk-pō de-po ṭrcü-čco-čco ḍra yaŋ čcak-po-či re. Kc'e-naŋ-tsco Pö-pēl namṣā te so-sȫl luŋ-pēl tsca-ṭraŋ-tă-tcü-po ṭro-gi čce-du re. J'upčca nam-bu tă tcē-ma yī-tsā koŋ čcẹ-po ṭrcu-kca-po-re.

ཡང་ སྐྱེས་དམན་གྱི་ ས་རིའི་ དེ་ཡང་ གནད་གོང་
ཆུང་ཆུང་གཟུགས་པོར་བདེ་པོ་ ཁྲུས་ཆོག་
ཆོག་ འདྲ་ཡང་ཆག་པོ་གཅིག་རེད། ཁྱེད་
རྣམ་ཚོ་བོད་པའི་ན་བཟའ་དེ་ སོ་སོའི་ ལུང་པའི་
ཚ་གྲང་དང་མཐུན་པོ་ དྲོ་བའི་ཆེད་དུ་རེད། རྒྱུ་
ཆ་སྣམ་བུ་ དང་ ཐེར་མ་ ཡིན་ཙ་ན་ གོང་ ཆེན་པོ་
འཁྲུ་ཁག་པོ་རེད།

Yaṅ skyes-dman-gyi sa'-r'i de-yaṅ gnad-goṅ čhuṅ-čhuṅ gzugs-por bde-po khrus-čhog-čhog 'dra yaṅ čhag-po gčig red| khyed-rnam-tsho Bod-pa'i na-bza' de so-so'i luṅ-pa'i tsha-graṅ-daṅ-mthun-po dro-ba'i čhed-du red| rgyu-čha snam-bu daṅ ther-ma yin-tsa-na goṅ čhen-po 'khru-khag-po-red|

A. Lā-re yaŋ J'a-gar-gi čc'o-gēl dhū-tī tă k'e-mẹ-gi sā-rī ṣĕ-yā te ŋar lha tă lha-mȫl čca-lū-la tē-nē jā-pa-re. Teŋ-saŋ-gi-par Pö-pēl ri-mo-lēl ten-ḍre ṭrī-re.

ལགས་རེད། ཡང་ རྒྱ་གར་གྱི་ཁྱོ་གའི་དྷུའུ་ཏི་དང་
སྐྱེས་དམན་གྱི་ ས་རིའི་ ཟེར་ཡ་དེ་ སྔར་ ལྷ་
དང་ ལྷ་མོའི་ཆ་ལུགས་ལ་བལྟས་ནས་འཇགས་
པ་རེད། དེང་སང་གི་བར་བོད་པའི་རི་མོ་
ལའང་དེ་འདྲ་བྲི་བ་རེད།

Lags-red| yaṅ rGya-gar-gyi khyo-ga'i dhu'u-ti daṅ skyes-dman-gyi sa'-ri'i zer-ya-de sṅar lha daṅ lha-mo'i čha-lugs-la bltas-nas 'jags-pa-red| teṅ-saṅ-gi bar Bod-pa'i ri-mo-la'aṅ de-'dra bri-ba-red|

Again, the women's sari is cheap, pleasant to wear, washable and smart. Your Tibetan dress suits the climate of your country, and is suitable for cold wear. Being made of woollen cloth and serge, it is expensive and difficult to wash.

Indeed, the dhoti of Indian men and the sari of Indian women remind one of the attire of ancient gods and goddesses. Even nowadays they are drawn in that style on Tibetan paintings.

X. Presenting a Petition

Te-riŋ dē ts'amǰu-či ma-šu-wa-la t^{c}ap-mindu. Par-kap ŋa J̌'a-na-la ḍ^{r}o-śū naŋ-gi le-ka tă sa-k^{c}aŋ-la mik-ta-ǰ'aŋ-sum č'e-ǰ'u ts^{c}aŋ-ma Dorǰe-Lā-la kā-ŋā šū-pa-yį. K^{c}oŋ-gi naŋ-lē tă sa-šiŋ dep-kō te-ts^{c}o t^{c}ū-śō me-pa naŋ-ǰ'ūl-ts^{c}ap-la Künde-liŋ-nē ma-tsa yā-po šū-nē J̌'aŋ-tsē ts^{c}oŋ-č'ọ̄-ga p^{c}e-šā. Luŋ-pa p̣^{c}a-gīl naŋ-la mi yak-nyē kanḍ^{r}e yį t^{c}ū-ǰ'ū me-pā J̌'aŋ-tsē Ṭ^{rc}in-lē ṣe-nyę̄-či ts^{c}oŋ-rō-la nyar-naŋ-pa-ḍ^{r}a. K^{c}o mi ts^{c}oŋ-k^{c}ē-po yin-nēl ṭ^{rc}am-pa yį-tsā ŋants^{c}ō p^{c}ę̄-t^{c}ō-pa k^{c}ak-po re ṣō šu-nyę̄ č'uŋ-šā-tē t^{c}ū-naŋ naŋ-mindu. Tandū k^{c}ō ma-tsa kū-nē Šī-ka-tse-la taŋ-naŋ-šā.

དེ་རིང་འདིར་སྐྱབས་འཇུག་གཅིག་མ་ཞུ་བ་ལ་ཐབས་མི་འདུག བར་སྐབས་ང་རྒྱ་ནག་ལ་འགྲོ་ཤུལ་ནང་གི་ལས་ཀ་དང་ ས་ཁང་ལ་མིག་ལྟ་རྒྱངས་གསུམ་བྱེད་རྒྱུ་ཚང་མ་རྡོ་རྗེ་ལགས་ལ་བཀའ་མངགས་ཞུས་པ་ཡིན། ཁོང་གིས་ནང་ལས་དང་ས་ཞིང་འདེབས་སྐོས་དེ་ཚོ་འཐུས་ཤོར་མེད་པ་གནང་རྒྱུའི་ཚབ་ལ་ཀུན་བདེ་གླིང་ནས་མ་རྩ་གྱར་པོ་ཞུས་ནས་རྒྱལ་རྩེར་ཚོང་བསྐྱོན་ཀ་ཕེབས་བཞག ལུང་པ་ཕ་གིའི་ནང་ལ་མི་ཡག་ཉེས་ག་འདྲ་ཡིན་ཐུགས་རྒྱུས་མེད་པར་རྒྱལ་རྩེ་བ་འཕྲིན་ལས་ཟེར་མཁན་གཅིག་ཚོང་རོགས་ལ་ཉར་གནང་པ་འདྲ། ཁོ་མི་ཚོང་མཁས་པོ་ཡིན་ནའང་ཁྲམ་པ་ཡིན་ཙ་ན་ང་ཚོར་ཕན་ཐོགས་པ་ཁག་པོ་རེད་ཟེར་ཞུ་མཁན་བྱུང་བཞག་སྟེ་ཐུགས་སྣང་གནང་མི་འདུག། ད་དུང་ཁོར་མ་རྩ་བསྐུར་ནས་གཞིས་ཀ་རྩེ་ལ་བཏང་གནང་བཞག །

De-riṅ 'dir skyabs-'jug gčig ma-žu-ba-la thabs-mi-'dug | bar-skabs ṅa rGya-nag-la 'gro-śul naṅ-gi las-ka daṅ sa-khaṅ-la mig-lta-rgyaṅs-gsum byed-rgyu tshaṅ-ma rDo-rje-lags-la bka'-mṅags žus-pa-yin | Khoṅ-gis naṅ-las daṅ sa-žiṅ 'debs-skos de-tsho 'thus-śor med-pa gnaṅ-rgyu'i tshab-la Kun-bde-gliṅ-nas ma-rtsa gyar-po žus-nas rGyal-rtser tshoṅ-bkyon-ka phebs-bžag | luṅ-pa pha-gi'i naṅ-la mi yag-ñes ga-'dra yin thugs-rgyus med-par rGyal-rtse-ba 'Phrin-las zer-mkhan gčig tshoṅ-rogs-la ñar-gnaṅ-pa-'dra | kho mi tshoṅ-mkhas-po yin-na'aṅ khram-pa yin-tsa-na ṅa-tshor phan-thogs-pa khag-po red zer žu-mkhan byuṅ-bžag-ste thugs-snaṅ gnaṅ-mi-'dug | da-duṅ khor ma-rtsa bskur-nas gŽis-ka-rtse-la btaṅ-gnaṅ-bžag |

Today I have no way but to make a request. . . . During my absence in China I had committed all domestic work, and the supervision over the house and fields to the charge of Dorje-Lā. He, instead of looking properly after the property, arranged a loan from Künde-ling, and went to trade to Gyang-tse. Without knowing the character of the local people, he seems to have engaged as assistant a certain Ṭ^{rc}in-lē, a native of Gyang-tse. Though some people had warned him that the man, though

clever in trading, was crafty and will be of no help to us, he paid no attention to their words, and having supplied him with money, sent him off to Shi-ga-tse.

K^{c}ō Ši-ka-tse-la ma-č^c'im-pa-č'ō śar-č'a Tö-la pō-č^c'in-šā. K^{c}o-raŋ-nī k^{c}ō t^{c}ū-lō ke-č'ē gu-šū-nē da-wa-nyi-tsē ḍ^{r}o-tū yi-gi ma-J'or-pa-ḍ^{r}a ši-nē p^{c}ā-ts^{c}ū tse-č'ö-tū k^{c}o pō-pa k^c'ę-šā. Ta de-sēl de-k^{c}uŋ-nī yö-pa-ma-re. Te-nē ku-šō k^{c}o-raŋ-gi č^c'a-la ma-tsa ţ^{r}ę-bu yö-pa tē rum şi-nē dē ts^{c}ū p^{c}e-pa-re. Ta k^{c}o şim-pā ḍ^{r}o-J'ūl k^{c}a-po kē-si ḍ^{r}o-soŋ taŋ-nē k^{c}o şim-t^{c}u-nēl k^{c}ōl lak-pā ŋū de-yö-me č^{c}a-č^{c}ī-gi-ma-re. Te soŋ-tsā nē-kap ts'oŋ ma-k^c'er-raŋ-k^c'e-re. ŋa-ţ^{r}ō ma-tsa yā-pa te-gē k'in-ts^{c}ap ŋē ma-p^{c}ū-pā ḍ^{r}i-gi-mindu. Te-p^{c}ā mi šę-ta-gi tsa-nē ŋū lę-J'u yö-pa te-ts^{c}ōl lam-saŋ rā-gi-mindu te yį-tsā ta-rē di-nē č^c'a-ŋū to-tsē yā-po ma-naŋ-pā t^{c}ap mindu. Še-ts'ā go-nēl tsū-gi-yį da-wa nyī-gi naŋ-la p^{c}ū-t^{c}u-pa č'e-gi-yį. Ta ta-rē di-čik ts'amJu naŋ-rō-naŋ.

ཁོས་གཞིས་ཀ་རྩེ་ལ་མ་ཕྱིན་པ་བྱས་ཤར་ཀྱག་སྟོད་ལ་བྲོས་ཕྱིན་བཞག ། ཁོ་རང་ནི་ཁོར་ཐུགས་བློས་བཀལ་བྱས་བསྒུགས་བཞུགས་ནས་ཟླ་བ་གཉིས་ཙམ་འགྲོ་དུས་ཡི་གེ་མ་འབྱོར་པ་འདྲ། གཞི་ནས་ཕར་ཚུར་རྩད་དཔྱོད་དུས་ཁོ་བྲོས་པ་མཁྱེན་བཞག ། ད་དེད་སའི་དེད་ཁུངས་ནི་ཡོད་པ་མ་རེད། དེ་ནས་སྐུ་ཞབས་ཁོ་རང་གི་ཕྱག་ལ་མ་རྩ་ཕྲན་བུ་ཡོད་པ་དེས་རུམ་གཟིགས་ནས་འདིར་ཚུར་ཕེབས་པ་རེད། ད་ཁོ་ཟིན་པར་འགྲོ་རྒྱུ་ཡང་ཁག་པོ་གལ་སྲིད་འགྲོ་སོང་བཏང་ནས་ཁོ་ཟིན་ཐུབ་ནའང་ཁོའི་ལག་པར་དངུལ་བསྡད་ཡོད་མེད་ཆ་མཆིས་ཀྱི་མ་རེད། དེ་སོང་ཙ་ན་གནས་སྐབས་གྱོང་མ་འཁྱེར་རང་འཁྱེར་རེད། སྔ་འཕྲོས་མ་རྩ་གྱར་པ་དེ་གང་གི་སྐྱིན་ཚབ་ངས་མ་ཕུལ་པར་འགྲིགས་ཀྱི་མི་འདུག དེ་ཕར་མི་གཞན་དག་གི་རྩ་ནས་དངུལ་ལེན་རྒྱུ་ཡོད་པ་དེ་ཚོའང་ལམ་སེང་རགས་ཀྱི་མི་འདུག དེ་ཡིན་ཙ་ན་ད་རེས་འདི་ནས་ཕྱག་དངུལ་ཏོག་ཙམ་གྱར་པོ་མ་གནང་པར་ཐབས་མི་འདུག ཞལ་འཁྱགས་དགོས་ནའང་འཛུགས་ཀྱི་ཡིན། ཟླ་བ་གཉིས་ཀྱི་ནང་ལ་ཕུལ་ཐུབ་པ་བྱེད་ཀྱི་ཡིན། ད་ད་རེས་འདི་གཅིག་སྐྱབས་འཇུག..... གནང་རོགས་གནང་།

Khos gŹis-ka-rtse-la ma-phyin-pa-byas śar-kyag sTod-la bros-phyin-bźag| kho-raṅ-ni khor thugs-blos bkal-byas bsgugs-bźugs-nas zla-ba gñis-tsam 'gro-dus yi-ge ma-'byor-pa-'dra| gźi-nas phar-tshur rtsad-dpyod-dus kho bros-pa mkhyen-bźag| da ded-sa'i ded-khuṅs-ni yod-pa-ma-red| de-nas sku-źabs kho-raṅ-gi phyag-la ma-rtsa phran-bu yod-pa des rum-gzigs-nas 'dir tshur phebs-pa red| da kho zin-par 'gro-rgyuyaṅ khag-po gal-srid 'gro-soṅ btaṅ-nas kho zin-thub-na'aṅ kho'i lag-par dṅul bsdad-yod-med čha-mčhis-kyi ma-red| de soṅ-tsa-na gnas-skabs gyoṅ ma-'khyer raṅ-'khyer-red| sṅa-'phros ma-rtsa gyar-pa de gaṅ-gi skyin-tshab ṅas ma-phul-par 'grigs-kyi-mi-'dug| de-phar mi gźan-dag-gi rtsa-nas dṅul len-rgyu yod-pa de-tsho 'aṅ lam-seṅ rags-kyi-mi-'dug| de yin-tsa-na da-res 'di-nas phyag-dṅul tog-tsam gyar-po ma-gnaṅ-par thabs-mi-'dug| źal-'khyags dgos-na'aṅ 'dzugs-kyi-yin| zla-ba gñis-kyi naṅ-la phul-thub-pa-byed-kyi-yin| da da-res 'di gčig skyabs-'Jug gnaṅ-rogs-gnaṅ|

He, instead of going to Shi-ga-tse, fled straight towards Tö. Dorje-Lā trusted him, and expected him to return. It seems that for about two months no letters were received. Eventually, on enquiry here and there, he came to know that the man had fled. There was no chance of overtaking him. Now, he himself had some money on hand with which he bought carpets and came here. Now, it will be difficult for him to persue the man. Even if, by paying the expenses, he could be captured, there is

no certainty that he has any money left with him. Therefore, for the time being let us accept the loss. It is impossible for me not to pay the interest on money loaned previously. We shall not be able to get back at once money due from other people. Therefore, there is no way but to loan money from here. If a security is needed, I can provide it. I shall be able to repay the loan within two months. Now, please help me out with this matter.

(*Reply to the above*)

A-k^{c}ā. Ku-šō-gī č^{c}'a-lē tę-po ma-naŋ-pa-re. Taŋ-po-nē k^{c}o mi kanḍ^{r}e yį-mę tū-j'ų mī č^{c}anjo č'e-gi-yö-me naŋ kanḍ^{r}e yö tę-tę tse-č'e. Te-nē k^{c}o-rēl tsa-nē kę-j'a k^{c}ē-ts'a ḍ^{r}e-ra čik laŋ-naŋ-na mi k^{c}o-rē yak-po ma-č'ē-nēl k^{c}ōl naŋ tā k^{c}ē-ts'a tā ke-č^{c}a č'e-t^{c}u-gi-re. Kē-si naŋ-yö-pa-čik yin-na tenḍ^{r}e č'e-nū-gē ma-re. Ta-yin-nēl nē-kap gugdö-raŋ-naŋ-na jē-la k^{c}o dok-pa-me-pā lo-si-gi-re. Te-tū čik-č'e-na č^{c}'a-ŋū to-tsē č^{c}'a-sō yoŋ-gi-re. Ta-rē k^{c}a-nyē-gö-k^{c}a-č'uŋ-pa tū či re. Ŋē ŋū ṭ^{rc}ę-bu či yā-po p^{c}ū-č^{c}o. K^{c}ē-ts'a go-gi-ma-re. Kandzin čik naŋ-na da-ga ḍ^{r}i-gi-re.

ཨ་ཁ་ སྐུ་ཞབས་ཀྱིས་ཕྱག་ལས་བརྟན་པོ་མ་གནང་པ་རེད། དང་པོ་ནས་ཁོ་མི་ག་འདྲ་ཡིན་མིན་ དུས་རྒྱུན་མིས་ཆ་འཇོག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་མེད་ ནང་ག་འདྲ་ཡོད་བརྟན་བརྟན་རྩད་དཔྱད་ དེ་ནས་ཁོ་རང་གི་རྩ་ནས་གན་རྒྱ་ཁས་འཁྱགས་འབྲེལ་བ་གཅིག་བླངས་གནང་ན་ མི་ཁོ་རང་གིས་ཡག་པོ་མ་བྱས་ན་འང་ཁོའི་ནང་དང་ཁས་འཁྱགས་དང་སྐད་ཆ་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་རེད། གལ་སྲིད་ནང་ཡོད་པ་གཅིག་ཡིན་ན་དེ་འདྲ་བྱེད་ནུས་ཀྱི་འང་མ་རེད། ད་ཡིན་ན་འང་ གནས་སྐབས་སྒུག་སྡོད་རང་གནང་ན་རྗེས་ལ་ཁོ་དོགས་པ་མེད་པར་ལོག་སྲིད་ཀྱི་རེད། དེ་དུས་གཅིག་བྱས་ན་ཕྱག་དངུལ་ཏོག་ཙམ་ཕྱག་སོན་ཡོང་གི་རེད། ད་རེས་ཁ་ཉེས་གོད་ཁ་བྱུང་པ་དུས་གཅིག་རེད། ངས་དངུལ་ཕྲན་བུ་གཅིག་གཡར་པོ་ཕུལ་ཆོག ཁས་འཁྱགས་དགོས་ཀྱི་མ་རེད། བཀའ་འཛིན་གཅིག་གནང་ན་དེ་གས་འགྲིག་གི་རེད།

A-kha | sKu-žabs-kyis phyag-las brtan-po ma-gnaṅ-pa-red | daṅ-po-nas kho mi ga-'dra yin-min | dus-rgyun mis čha-'jog byed-kyi-yod-med | naṅ ga-'dra yod brtan-brtan rtsad-dpyad | de-nas kho-raṅ-gi rtsa-nas gan-rgya khas-'khyags 'brel-ba gčig blaṅs-gnaṅ-na mi kho-raṅ-gis yag-po ma-byas-na'aṅ kho'i-naṅ daṅ khas-'khyags daṅ skad-čha byed-thub-kyi-red | gal-srid naṅ-yod-pa gčig yin-na de-'dra byed-nus-kyi'aṅ ma-red | da-yin-na'aṅ gnas-skabs sgug-sdod-raṅ-gnaṅ-na rjes-la kho dogs-pa med-par log-srid-kyi-red | de-dus gčig-byas-na phyag-dṅul tog-tsam-phyag-son yoṅ-gi-red | da-res kha-ñes god-kha byuṅ-pa dus gčig red | ṅas dṅul phran-bu gčig gyar-po phul-čhog | khas-'khyags dgos-kyi-ma-red | bka'-'dzin gčig gnaṅ-na de-gas 'grig-gi-red |

A-k^{c}ā! You were not careful! At first, you should have properly found out what sort of man he was, did people usually trust him, and to what sort of family did he belong. Then you should have taken a written document (from him) and ask someone to vouch for him. Then, if the man had acted improperly, you could have spoken to his family and the guarantor. Had he a family, he would not dare acting like that. Therefore, let us wait for the time being. He is sure to turn up later. Then you might perhaps recover some of the money. Nowadays, it is the time to get into trouble and suffer loss. I can loan you some money. No need of a guarantee, a receipt will be enough.

kandzin, receipt (བཀའ་འཛིན། bka'-'dzin).

tse-č'e-pa, to find out (རྩད་དཔྱད་པ། rtsad-dpyad-pa).

gugdö-raŋ-naŋ-na, let us wait (སྒུག་སྡོད་རང་གནང་ན། sgug-sdod-raṅ-gnaṅ-na).

č^{o}'a-sö yoŋ-gi-re, you might (perhaps) recover (ཕྱག་སོན་ཡོང་གི་རེད། phyag-son yoṅ-gi-red).

yā-po p^{c}ü-wa, to loan (གྱར་པོ་ཕུལ་བ། gyar-po phul-ba).

XI. On Tibetan Artisans

ŋopsö-gī kō-gi haŋ-go ča-la-gi-śup šẹ-ta na-ts^{c}ō ṣo-wa-re. Sē-nī K^{c}am tā E-Tö-ŋö-la dö-gi-yö-pa-re. Lo šipčūl koŋ Lha-sēl nye-ḍ^{r}am Ṭ^{r}ip-nē sē tö-pa-re. Te-kap-la Ṭ^{r}ip-la Pö-pēl ṣo-ţ^{r}a-čik yö-wa-re. Mendā ţ^{r}ip-yaŋ-č'ā ṣe-yā sā-pa čik ṣö-pa-re. Te-tū ser-ţ^{r}aŋ yaŋ ṣö-pa-re. Ŋü-gi ţ^{r}aŋ-k^{c}a-la teŋ-saŋ ţ^{r}aŋ-k^{c}a kar-po ṣe-wa-re. T^{c}a-t^{c}ā-nyẹ-ts^{c}ö nam-bu tā t^{c}er-ma J'u-tā ri-mo minḍ^{r}ā na-ts^{c}ō t^{c}ā-pa-re. Nam-lē maŋ-č^{c}ē Lho-k^{c}a tā Tsaŋ-k^{c}ü-la č'e-pa-re-tö t^{c}a-re t^{c}o-re č'e-nyẹ ka-pā-lēl yö-wa-re. T^{c}ā-ţ^{r}^{c}i-nī śiŋ re.

རྔོ་བཟོ་བས་ཀོ་བའི་ལྷམ་གོག་ ཅ་ལག་གི་ཤུབས་ གཞན་དག་སྣ་ཚོགས་བཟོ་བ་རེད། གསེར་ནི་ཁམས་དང་ཨེ་སྟོད་ངོས་ལ་འདོན་གྱི་ཡོད་པ་རེད། ལོ་བཞི་བཅུའི་གོང་ལྷ་སའི་ཉེ་འགྲམ་གྲིབ་ནས་གསེར་བཏོན་པ་རེད། དེ་སྐབས་ལ་གྲིབ་ལ་བོད་པའི་བཟོ་གྲྭ་གཅིག་ཡོད་པ་རེད། མེ་མདའ་གྲིབ་ཡང་འབྱར་ཟེར་ཡ་གསར་པ་གཅིག་བཟོས་པ་རེད། དེ་དུས་གསེར་ཊམ་ཡང་བཟོས་པ་རེད། དངུལ་གྱི་ཊམ་ཁ་ལ་དེང་སང་ཊམ་ཁ་དཀར་པོ་ཟེར་བ་རེད། ཐག་འཐགས་མཁན་ཚོས་སྣམ་བུ་དང་ ཐེར་མ་རྒྱུ་དང་ རི་མོ་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཚོགས་འཐགས་པ་རེད། སྣམ་ལས་མང་ཆེ་བ་ལྷོ་ཁ་དང་གཙང་ཁུལ་ལ་བྱེད་པ་རེད་དེ་ ཐ་རེ་ཐོ་རེ་བྱེད་མཁན་ག་བར་ལའང་ཡོད་པ་རེད། ཐགས་ཁྲི་ནི་ཤིང་རེད།

rṅo-bzo-bas ko-ba'i lham-gog ča-lag-gi śubs gžan-dag sna-tshogs bzo-ba-red| gser ni Khams daṅ E-sTod-ṅos-la 'don-gyi-yod-pa-red| lo bži-bču'i goṅ Lha-sa'i ñe-'gram Grib-nas gser bton-pa-red| de skabs-la Grib-la Bod-pa'i bzo-grwa gčig yod-pa-red| me-mda' grib-yaṅ-'byar zer-ya gsar-pa gčig bzos-pa-red| de-dus gser-ṭaṃ yaṅ bzos-pa-red| dṅul-gyi ṭaṃ-kha-la deṅ-saṅ ṭaṃ-kha dkar-po zer-ba-red| thag-'thags-mkhan-tshos snam-bu daṅ ther-ma rgyu tā ri-mo mi-'dra-ba sna-tshogs 'thags-pa-red| snam-las maṅ-čhe-ba Lho-kha daṅ gTsaṅ khul-la byed-pa-red-de tha-re-tho-re byed-mkhan ga-bar-la'aṅ yod-pa-red| thags-khri ni śiṅ red|

Shoemakers make leather boots and different kinds of (leather) cases to keep things. Gold is mined in Khams, E and Tö. Some forty years ago gold was mined at Ṭ^{r}ip in the vicinity of Lha-sa. At that time there was a Tibetan factory at Ṭ^{r}ip, and a new rifle called Ṭ^{r}ip-yaŋ-č'ā was manufactured there. At that time gold coins were also coined there. Silver ţ^{r}ang-k^{c}as are nowadays called 'white ţ^{r}ang-k^{c}as'. Weavers make woollen cloth and serge of different quality and design. Weaving is mostly done in the provinces of Lho-kha and Tsang, but a few weavers are found throughout (the country). The loom is made of wood.

Rum-t^{c}a-nyẹ maŋ-ŋa Šī-ka-tse tā J'aŋ-tse-J'ü-la yö-wa-re. Te-p^{c}ā rum tā t^{c}er-ma na-ts^{c}ō t^{c}ā-gi-re. Par-kö-pē par-śi ts^{c}aŋ-ma ţ^{r}ak-śiŋ-la kö-J'ab-nē ṣo-wa-re. Pö-gi KanJ'ur Tẹ-J'ur-gī ts^{c}ö-pē pe-č^{c}a ts^{c}aŋ-ma śiŋ-pā re.

Śu-gu yak-pō ǰ'ab-na par še-ṭʳa sē-po lę-gi-re. Ma-ṣe-pēl ka-tü-yin-nēl par ǰ'a-tᶜu-gi-re. Ṭʳᶜapṣō-gi ṭʳᶜa-čö-yā tă daŋ-tǫ-yā ka-yaŋ č'e-pa-re. Ṣo-lak-śē śę-ta tsa-ge-tsi-ge maŋ-po yö-wa-re. yaŋ pᶜar-čin te tar-sŏ čᶜę-po-re. Teŋ-seŋ kŏ-tsᶜem-gi ku-tᶜaŋ ṣo-yā te tar-g'ē čᶜę-po č'uŋ-šā.

རུམ་འཐགས་མཁན་མང་བ་གཞིས་ཀ་རྩེ་དང་ རྒྱལ་རྩེ་བརྒྱུད་ལ་ཡོད་པ་རེད། དེ་ཕར་རུམ་དང་ ཐེར་མ་སྣ་ཚོགས་འཐག་གི་རེད། པར་རྐོས་པས་པར་གཞི་ཚང་མ་མཁྲེགས་ཤིང་ལ་རྐོས་བརྒྱབས་ནས་བཟོ་བ་རེད། བོད་ཀྱི་བཀའ་འགྱུར་ བསྟན་འགྱུར་གྱིས་མཚོན་པའི་དཔེ་ཆ་ཚང་མ་ཤིང་པར་རེད། ཤོག་བུ་ཡག་པོར་བརྒྱབས་ན་པར་ཞེ་དྲག་གསལ་པོ་ལེན་གྱི་རེད། མ་ཟད་པའི་ག་དུས་ཡིན་ནའང་པར་རྒྱག་ཐུབ་ཀྱི་རེད། ཕྲ་བཟོ་བས་ཕྲ་གཅོད་ཡ་དང་ མདངས་བཏོན་ཡ་གང་ཡང་བྱེད་པ་རེད། བཟོ་ལག་ཤེས་གཞན་དག་རྩག་གེ་རྩིག་གེ་མང་པོ་ཡོད་པ་རེད། ཡང་ ཕར་ཆེན་དེ་དར་སྲོལ་ཆེན་པོ་རེད། དེང་སང་གོས་འཚེམ་གྱི་སྐུ་ཐང་བཟོ་ཡ་དེ་དར་རྒྱས་ཆེན་པོ་བྱུང་བཞག།

Rum-'thags-mkhan maṅ-ba gŽis-ka-rtse daṅ rGyal-rtse brgyud-la yod-pa-red| de-phar rum daṅ ther-ma sna-tshogs 'thag-gi-red| par-rkos-pas par-gži tshaṅ-ma mkhregs-śiṅ-la rkos-brgyabs-nas bzo-ba-red| Bod-kyi bKa'-'gyur bsTan-'gyur-gyis mtshon-pa'i dpe-čha tshaṅ-ma śiṅ-par red| śog-bu yag-por brgyabs-na par že-drag gsal-po len-gyi-red| ma-zad-pa'i ga-dus yin-na'aṅ par rgyag-thub-kyi-red| phra-bzo-bas phra-gčod-ya daṅ mdaṅs-bton-ya gaṅ-yaṅ byed-pa-red| bzo-lag-śes gžan-dag rtsag-ge rtsig-ge maṅ-po yod-pa-red| yaṅ phar-čin* de dar-srol čhen-po red| deṅ-saṅ gos-'tshem-gyi sku-thaṅ bzo-ya de dar-rgyas čhen-po byuṅ-bžag|

Most of the carpet-makers live about Shi-ga-tse and Gyang-tse. There they make different kinds of carpets and serge. Blockmakers make printing blocks of hard wood. All Tibetan books, including the Kanj'ur and Tę-ǰ'ur, are block-prints. If good quality paper is used, the print is very clear. Printing can be done whenever required. Jewellers are cutting and polishing stones. There are many different kinds of crafts. The art of embroidery is widely spread. Nowadays the art of embroidered silk banners is very popular.

Śiŋ-ṣō-tsᶜŏ śiŋ-gi ṭʳu tă naŋ-čᶜē śiŋ-ḍʳo tsᶜaŋ-ma ṣo-wa-re. yaŋ śiŋ-la ṭʳŏ-ǰ'ab-nē kā-gi-šu be-lo čᶜö-śam čok-tse nyiŋ-ǰe-po maŋ-po ṣo-wa-re. Śiŋ-ṣo te Pö-la J̌'a-Pē-nē tar. ǰē-la J̌'a-na-nē ts'aŋ tar-ra-re. Ṭʳuk-pa-tsᶜŏ śiŋ tsen-dę tă tar-kᶜa ǰ'a-či-ta-la ṭʳu-ǰ'ab-nē doŋ-mo pᶜor-pa nö-čᶜē na-tsᶜō ṣo-wa-re. Čak-ṣō-tsᶜŏ ṭʳi duŋ tᶜo-wa kam-pa čem-tse tᶜa-na kᶜap yę-čᶜe-gi lak-čᶜa tă śŏ-čā ǰō ŏa-mē tsᶜǫ-pē so-nam-gi yo-čᶜē kaŋ-kᶜa ṣo-wa-re.

ཤིང་བཟོ་བ་ཚོས་ཤིང་གི་གྲུ་དང་ ནང་ཆས་ཤིང་སྒྲོག་ཚང་མ་བཟོ་བ་རེད། ཡང་ཤིང་ལ་དཀྲོལ་བརྒྱབས་ནས་ཀ་བའི་གཟུ་ འབེ་ལོག་ མཆོད་བཤམས་ ཅོག་ཙེ་སྙིང་རྗེ་པོ་མང་པོ་བཟོ་བ་རེད། ཤིང་བཟོ་དེ་བོད་ལ་རྒྱ་བལ་ནས་དར། རྗེས་ལ་རྒྱ་ནག་ནས་ཀྱང་དར་བ་རེད། དཀྱུག་པ་ཚོས་ཤིང་ཙན་དན་དང་ སྤར་ཁ་ ཀྱ་ཅི་དག་ལ་དཀྱུག་བརྒྱབས་ནས་ལྡོང་མོ་ ཕོར་པ་ སྣོད་ཆས་སྣ་ཚོགས་བཟོ་བ་རེད། ལྕགས་བཟོ་བ་ཚོས་གྲི་ མདུང་ ཐོ་བ་ སྐམ་པ་ ཇམ་ཙེ་ ཐ་ན་ཁབ་ཡན་ཆད་ཀྱི་ལག་ཆ་དང་ གསོལ་ཐབ་ འཇོར་བ འཐག་མས་མཚོན་པའི་སོ་ནམ་གྱི་ཡོ་ཆས་གང་ཁ་བཟོ་བ་རེད།

Śiṅ-bzo-ba-tshos śiṅ-gi gru daṅ naṅ-čhas śiṅ-sgrog tshaṅ-ma bzo-ba-red| yaṅ śiṅ-la dkrol-brgyabs-nas ka-ba'i gžu 'be-log mčhod-bśams čog-tse sñiṅ-rje-po maṅ-po bzo-ba-red| śiṅ-bzo de Bod-la rGya-Bal-nas dar| rJes-

---

* Another word is tsᶜem-ṭʳup (འཚེམ་གྲུབ། tshem-grub).

la rGya-nag-nas kyaṅ dar-ba-red| dkrug-pa-tshos* śiṅ-tsan-dan daṅ star-kha rgya-či-dag-la dkrug-brgyabs-nas sdoṅ-mo phor-pa snod-čhas sna-tshogs bzo-ba-red| lčags-bzo-ba-tshos gri mduṅ tho-ba skam-pa ǰem-tse ṭha-na khab yan-čhad-kyi lag-čha daṅ gśol-lčags 'ǰor-ba 'ǰag-mas mtshon-pa'i so-nam-gyi yo-čhas gaṅ-kha bzo-ba-red|

Carpenters make wooden boats and house-furniture. They also carve beautifully the capitals of pillars, wooden altars and tables. The trade spread to Tibet from India and Nepāl. Later it also spread from China.

Turners work sandal wood, walnut, juniper wood, etc., and make tea-churns, wooden cups and various kinds of containers. Smiths make swords, spears, hammers, tongs, scissors, and other implements down to needles, as well as all agricultural implements, such as ploughs, hoes, spades, etc.

yaŋ čā tā ra-la ṭ^{r}ō-ǰ'ab-nē tēl ṭ^{r}ap-me-koŋ-sum ta-gēl t^{c}oŋ-ǰu nyuk-ḍ^{r}o tam-ṭ^{r}^{o}u gom-pa-k^{o}a-gi gōl g'ę ṣō-nē ts^{o}a-sē toŋ-ŋa-re. čak-ṭ^{r}ō-ṣo-yā-la K^{o}am Derge-ŋō-la k^{c}ē-po yö-pa-re. Luk-pa-ts^{o}ō sē-ŋü-ṣaŋ-čā ka-re-yin-nēl lu-ǰ'ab-nē kunḍ^{r}a tā ṭ^{r}i-bu yer-k^{c}a či-ta ṣo-wa-re. Dzapṣō-ts^{o}ō dza-k^{o}ōl kā-yō nö-č^{c}ē na-ts^{o}ō k^{o}aŋ-pēl t^{c}o-g'ę ṣü-nyę na-ts^{o}ō ṣō. Sē-tsi tā yü-tsi toŋ-ŋa-re. ŋa-mo Pö-pē ṣō-pēl kā-yō te-ts^{o}o še-ṭ^{r}a-gi yak-po yö-wa-re.

ཡང་ ལྕགས་དང་ རག་ལ་དཀྲོལ་བརྒྱབས་ནས་རྟའི་སྲབ་སྨད་ སྒོང་གསུམ་ རྟ་སྒའི་ མཐོང་འཇུག་ སྨྱུག་སྒྲོག་ དམ་ཕྲུག་ དགོན་པ་ཁག་གི་སྒོའི་རྒྱན་བཟོས་ནས་ཚ་གསེར་གཏོང་བ་རེད། ལྕགས་དཀྲོལ་བཟོ་ཡ་ལ་ཁམས་སྡེ་དགེ་ངོས་ལ་མཁས་པོ་ཡོད་པ་རེད། བླུག་པ་ཚོས་ གསེར་ དངུལ་ ཟངས་ ལྕགས་ག་རེ་ཡིན་ནའང་བླུག་བརྒྱབས་ནས་སྐུ་འདྲ་དང་ དྲིལ་བུ་ གྱེར་ཁ་ཅི་དག་བཟོ་བ་རེད། རྫ་བཟོ་བ་ཚོས་རྫ་ཁོའི་ཀར་ཡོལ་ སྣོད་ཆས་སྣ་ཚོགས་ ཁང་པའི་ཐོག་རྒྱན་གཟུགས་བརྙན་སྣ་ཚོགས་བཟོས། གསེར་རྩི་དང་ གཡུ་རྩི་གཏོང་བ་རེད། སྔ་མོ་བོད་པས་བཟོས་པའི་ཀར་ཡོལ་དེ་ཚོ་ཞེ་དྲག་གི་ཡག་པོ་ཡོད་པ་རེད།

yaṅ lčags daṅ rag-la dkrol-brgyabs-nas rta'i srab-rmed-goṅ-gsum rta-sga'i mthoṅ-'ǰug smyug-sgrog dam-phrug dgon-pa-khag-gi sgo'i rgyan bzos-nas tsha-gser gtoṅ-ba-red| lčags dkrol-bzo-ya-la Khams sDe-dge ṅos-la mkhas-po yod-pa-red| blug-pa-tshos gser-dṅul zaṅs-lčags ga-re yin-na'aṅ blug-brgyabs-nas sku-'dra daṅ dril-bu gyer-kha či-dag bzo-ba-red|

rDza-bzo-ba-tshos rdza-kho'i kar-yol snod-čhas sna-tshogs khaṅ-pa'i thog-rgyan gzugs-brñan sna-tshogs bzos| gser-rtsi daṅ gyu-rtsi gtoṅ-ba-red| sṅa-mo Bod-pas bzos-pa'i kar-yol de-tsho že-drag-gi yag-po yod-pa-red|

Again, they work iron and brass, and ornament and gild bridles, cruppers, breast-plates and saddle-trees, pencases, seals, and door-ornaments of monasteries. (People) in the region of Khams-Derge are skilled in iron-work.

Image-makers cast gold, silver, brass and iron, to make images, large and small bells, etc. Potters make clay cups and various kinds of pots, also roof-ornaments of houses, and various kinds of images. They paint them over with gold and powder made of powdered turquoise stones. Ancient Tibetan cups are very well made.

---

* Another word for turner is kor-pa, སྐོར་པ། skor-pa, or kor-k^{c}ę, སྐོར་མཁན། skor-mkhan.

XII. On Tibetan Artisans

Q. Pö-la teŋ-saŋ ṣo-lak-śē na-kᶜa ka-tsᶜö-tsē yö-pa-re.

བོད་ལ་ དེང་སང་ བཟོ་ལག་ཤེས་ སྣ་ཁ་ ག་ཚོད་ཙམ་ཡོད་པ་རེད།

Bod-la deṅ-saṅ bzo-lag-śes sna-kha ga-tshod-tsam yod-pa-red |

What sorts of arts and crafts are there in Tibet nowadays ?

A. Na-kᶜa kᶜa-śē yö-wa-re. Lha-brī-pa, śiŋ-ṣō, ṭʳuk-pa, čak-ṣō, luk-pa, dzapṣō, ŋopṣō, dopṣō, šapṣō, tᶜa-tᶜā-nyẹ, rum-tᶜā-nyẹ, tsᶜembū, śu-gu-j'a-nyẹ, par-pa, par-kö-pa, do-kö-pa, ṭʳᶜapṣō, sē-dọ̄-nyẹ, nyuŋ-ma-la-nyẹ-či-ta yö-wa-re.

སྣ་ཁ་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་རེད། ལྷ་བྲིས་པ། ཤིང་བཟོ་བ། དཀྲུགས་པ། ལྕགས་བཟོ་བ། བླུག་པ། རྫ་བཟོ་བ། རྣོ་བཟོ་བ། རྡོ་བཟོ་བ། ཞྭ་བཟོ་བ། ཐག་འཐགས་མཁན། རུམ་འཐགས་མཁན། འཚེམ་བུ་བ། ཤོག་བུ་རྒྱག་མཁན། པར་པ། པར་རྐོས་པ། རྡོ་རྐོས་པ། ཁྲ་བཟོ་བ། གསེར་འདོན་མཁན། སྨྱུག་མ་སླད་མཁན་ཅི་དག་ཡོད་པ་རེད།

sNa-kha kha-śes yod-pa-red | lha-bris-pa śiṅ-bzo-ba dkrugs-pa lčags-bzo-ba blug-pa rdza-bzo-ba rṅo-bzo-ba rdo-bzo-ba žwa-bzo-ba thag-'thags-mkhan rum-'thags-mkhan 'tshem-bu-ba śog-bu rgyag-mkhan par-pa par-rkos-pa rdo-rkos-pa khra-bzo-ba gser-'don-pa smyug-ma-slad-mkhan * či-dag yod-pa-red |

There are several kinds: artists, carpenters, turners, smiths, image-makers, potters, shoe-makers, masons, hatters, weavers, carpet-makers, tailors, paper-makers, printers, block-carvers, stone-carvers, jewellers, gold prospectors, basket-makers, etc.

Q. Teŋ-saŋ lha-brī-pē ri-mo kanḍʳe ṭʳi-wa-re. J'uŋ-kᶜuŋ kanḍʳe re.

A. Ṭʳi-čᶜa pᶜē-čᶜē-la-naŋ-kᶜā sa-ši tā yü-joŋ k'aŋ-ṣaŋ śiŋ-na me-to čᶜupdziŋ-gī-kor-wē k'i-la lha

* The word is also written སྨྱུག་མ་ལྷད་མཁན། smyug-ma-lhad-mkhan.

tsoŋkᶜō dǖn-la čᶜö-pēl yo-č'e yö-pa tenḍʳe ṭʳī-re. Lha-tsᶜo ši-wa yin-na č'ę-k'ǖ riŋ-po śaŋ-seŋ-tᶜo-po ku-tö bom-po lha-mo-tsᶜo šē-rē dzum-taŋ-yö-pa ku-tö tă ku-me bom-po nu-ma tᶜo-po ku-ke pᶜa-po-taŋ-čē nam-J'ur yi-du oŋ-wa ḍʳa-bo čik tă ṭʳak-po-tsᶜo č'ę-dum-po śaŋ-la nyē-ma yö-pa še-daŋ-nē čᶜe-wa tö-pa ku-ṣū bom-po sö-ṭʳö lu-de-pa to-dir-wa-taŋ-čē nam-J'ur Jik-su-ruŋ-wa tenḍʳe-či ṭʳi-gi-re.

དེང་སང་ ལྷ་བྲིས་པས་ རི་མོ་ ག་འདྲ་ བྲི་བ་རེད། འབྱུང་ཁུངས་ག་འདྲ་རེད།

བྲིས་ཆ་ཕལ་ཆེར་ལ་ནམ་མཁའ་ས་གཞི་དང་ ཡུལ་ལྗོངས་ ཁང་བཟང་ ཤིང་སྣ་ མེ་ཏོག་ ཆུ་རྫིང་གིས་ བསྐོར་བའི་ དཀྱིལ་ལ་ ལྷ་ གཙོ་འཁོར་མདུན་དུ་མཆོད་པའི་ཡོ་བྱད་ཡོད་པ་དེ་འདྲ་བྲི་བ་རེད། ལྷ་ཚོ་ཞི་བ་ཡིན་ན་སྤྱན་དཀྱུས་རིང་པོ་ ཤངས་གཟེངས་མཐོ་པོ་སྐུ་སྟོད་སྦོམ་པོ་ ལྷ་མོ་ཚོ་ཞལ་རས་འཛུམ་མདངས་ཡོད་པ་སྐུ་སྟོད་དང་ སྐུ་སྨད་སྦོམ་པོ་ ནུ་མ་ མཐོ་པོ་ སྐུ་སྐེད་ཕྲ་པོ་དང་བཅས་ རྣམ་འགྱུར་ ཡིད་དུ་འོང་བ་འདྲ་པོ་གཅིག་དང་ དྲག་པོ་ཚོ་སྤྱན་རྡུམ་པོ་ ཤངས་ལ་གཉེར་མ་ཡོད་པ་ ཞལ་གདངས་ནས་མཆེ་བ་སྟོན་པ་ སྐུ་གཟུགས་སྦོམ་པོ་ གསོལ་གྲོད་ལུག་བརྡད་པ་ ལྟོ་ཕྱིར་བ་དང་བཅས་ རྣམ་འགྱུར་ འཇིགས་སུ་རུང་བ་དེ་འདྲ་གཅིག་བྲི་གི་རེད།

Teṅ-saṅ lha-bris-pas ri-mo ga-'dra bri-ba-red | 'byuṅ-khuṅs ga-'dra red |

Bris-čha phal-čher-la nam-mkha' sa-gži daṅ yul-ljoṅs khaṅ-bzaṅ śiṅ-sna me-tog čhu-rdziṅ-gis bskor-ba'i dkyil-la lha gtso-'khor mdun-du mčhod-pa'i yo-byad yod-pa de-'dra bri-ba-red | Lha-tsho ži-ba yin-na spyan-dkyus riṅ-po śaṅs-gzeṅs mtho-po ku-stod sbom-po lha-mo-tsho žal-ras 'dzum-mdaṅs yod-pa sku-stod daṅ sku-smad sbom-po nu-ma mtho-po sku-sked phra-po-daṅ-bčas rnam-'gyur

yid-du-'oṅ-ba * 'dra-po-gčig daṅ drag-po-tsho spyan zlum-po † śaṅs-la gñer-ma yod-pa žal-gdaṅs-ṅas mčhe-ba ston-pa sku-gzugs sbom-po gsol-grod lug-bsdad-pa lto-ldir-ba-daṅ-bčas rnam-'gyur 'jigs-su-ruṅ-ba ‡ de-'dra gčig bri-gi-red |

Nowadays what kind of work is done by artists, and from where has painting originated?

They paint after the generally adopted style of painting, gods and goddesses with their retinues surrounded by sky, landscapes, mansions, groves, flowers, and ponds with offerings placed in front of them. Gods in the peaceful aspect are represented with oblong almond-like eyes, prominent noses and a full upper part of the body. The goddesses are represented with smiling faces, full bodies, high breasts, slim waists, and of pleasing appearance. Divinities in the wrathful aspect are represented with round eyes, wrinkled noses, showing teeth in wrath, with stout bodies, big-bellied and of fierce appearance.

Pö-gi taŋ-pŏl ri-mŏl J'uŋ-kouŋ-nĭ J̌'a-gar tă Pē-yü re. Lha-sa tsuk-la-kcaŋ-la Pē-ţri-gi deb-rī nyiŋ-pa re-nyī tandēl yö-pa-re. Sam-yē tsuk-la-kcaŋ J̌'a-gar O-tanta-pu-rī pe-tē-nē śaŋ-pa-re. Ri-mŏl J̌'a-gar-gi ţri-čoa ḑra-bo yö-pa-re. Ŋa-mŏl Ǖ-ţrī-gi tcaŋ-ka te-tso J̌'a-gar-gi ri-mo-taŋ-čik-pa-re. Tscǫ̆ yaŋ domtscǫ̆ še-či re. Domtscǫ̆ nĭ Pö-pa-raŋ-gi rīl-kcog-pa-nē tǫ̆-pa-re. Tscǫ̆ di lo ka-tsö čc'in-nēl do yē-gi-ma-re. Ŋa-mŏl kcaŋ-pa tcsǫ̆ di-taŋ-pa-te-tsco teŋ-saŋ yaŋ sar-pa naŋ-šin tcoŋ-gi-re. Te-riŋ kce-sa Kcam-ďc'ō-nē Ǖ-čc'ō-la J̌'a-ţrī tar-sŏ čcę̄-po čcā-šā. Pö-la kcaŋ-pēl go gī-kcuŋ-gi rupši čc'a-gam ŏok-tse tscaŋ-mā ri-mo ţri-gi-re.

* The word སྙིང་རྗེ་པོ། sñiṅ-rje-po can be used instead.

† Or gō-gō (སྒོར་སྒོར། sgor-sgor).

‡ Or še-tra tsa-po (ཞེ་སྐྲག་ཚ་པོ། že-skrag tsha-po).

བོད་ཀྱི་དང་པོའི་རི་མོའི་འབྱུང་ཁུངས་ནི་རྒྱ་གར་དང་ བལ་ཡུལ་རེད། ལྷ་ས་གཙུག་ལག་ཁང་ལ་བལ་བྲིས་ཀྱི་ལྡེབ་རིས་རྙིང་པ་རེ་གཉིས་ད་ལྟའང་ཡོད་པ་རེད། བསམ་ཡས་གཙུག་ལག་ཁང་རྒྱ་གར་ཨོ་ཏནྟ་པུ་རིར་དཔེ་བལྟས་ནས་བཞེངས་པ་རེད། རི་མོའང་རྒྱ་གར་གྱི་བྲིས་ཆ་འདྲ་པོ་ཡོད་པ་རེད། སྔ་མོའི་དབུས་བྲིས་ཀྱི་ཐང་ཀ་དེ་ཚོ་རྒྱ་གར་གྱི་རི་མོ་དང་གཅིག་པ་རེད། ཚོན་ཡང་རྡོ་ཚོན་ཞི་གཅིག་རེད། རྡོ་ཚོན་ནི་བོད་པ་རང་གིས་རིའི་ཁོག་པ་ནས་བཏོན་པ་རེད། ཚོན་འདི་ལོ་ག་ཚོད་ཕྱིན་ནའང་མདོག་ཡལ་གྱི་མ་རེད། སྔ་མོའི་ཁང་པ་ཚོན་འདི་བཏང་པ་དེ་ཚོ་དེང་སང་ཡང་གསར་པ་ནང་བཞིན་མཐོང་གི་རེད། དེ་རིང་ཁེ་སང་ཁམས་ཕྱོགས་ནས་དབུས་ཕྱོགས་ལ་རྒྱ་བྲིས་དར་སྲོལ་ཆེན་པོ་ཆགས་བཞག། བོད་ལ་ཁང་པའི་སྒོ་སྒེའུ་ཁུང་གི་རུ་བཞི་ཕྱག་སྒམ་ཅོག་ཙེ་ཚང་མར་རི་མོ་བྲི་གི་རེད།

Note: བལ་བྲིས་ཀྱི་ལྡེབ་རིས། or བལ་པོས་བྲིས་པའི་ལྡེབ་རིས། fresco painted by a Nepālese (artist).

Bod-kyi daṅ-po'i ri-mo'i 'byuṅ-khuṅs-ni rGya-gar daṅ Bal-yul red| Lha-sa gtsug-lag-khaṅ-la Bal-bris-kyi ldeb-ris rñiṅ-pa re-gñis da-lta'aṅ yod-pa-red| bSam-yas gtsug-lag-khaṅ rGya-gar O-tanta-pu-rir dpe-bltas-nas bžeṅs-pa-red| ri-mo'aṅ rGya-gar-gyi bris-čha 'dra-po yod-pa-red| sṅa-mo'i dbUs-bris-kyi thaṅ-ka de-tsho rGya-gar-gyi ri-mo-daṅ-gčig-pa-red| tshon yaṅ rdo-tshon ži-gčig red| rdo-tshon-ni Bod-pa-raṅ-gis ri'i-khog-pa-nas bton-pa-red| tshon 'di lo ga-tshod phyin-na'aṅ mdog yal-gyi-ma-red| sṅa-mo'i khaṅ-pa tshon 'di btaṅ-pa de-tsho deṅ-saṅ yaṅ gsar-pa naṅ-bžin mthoṅ-gi-red| de-riṅ khe-saṅ Khams-phyogs-nas dbUs-phyogs-la rGya-bris dar-srol čhen-po čhags-bžag| Bod-la khaṅ-pa'i sgo sge'u-khuṅ-gi ru-bži phyag-sgam čog-tse tshaṅ-mar ri-mo bri-gi-red|

Early Tibetan painting originated from India and Nepāl. In the Lhasa Cathedral there are found even now one or two frescoes in the Nepālese style. The Temple of Sam-yē was built on the model of the Indian Otantapurī vihāra. The paintings are similar in style to the Indian paintings. Painted banners executed in the old Central Tibetan style were exclusively painted in mineral colours. These mineral colours were extracted by Tibetans themselves from inside mountains. These paints never lose their colour, in spite of their age. Old buildings painted over with these colours even now look like new ones. Nowadays the Chinese style of painting spread from Khams towards Ü. In Tibet house doors, window frames, chests and tables are all decorated with painting.

Yaŋ j'ü̆ŋ-tu yoŋ-ḍrā-gi ri-mōl-ṭrē-la tā-g'e bum-ṣü mi-tcü̆ cc'ö-lē g'e-wēl tscē-ma-sum tcü̆-pa-pü̆-ši dö-yö-na-ŋa tsce-riŋ-ṭruk-kcor g'e-ši-na-dü̆ ṭra-ši-dzē-g'e dorje-j'a-ṭram gā-kc'i yuŋ-ḍruŋ-taŋ-cē tsik-pēl de-brī-la ṭrī-re (ṭri-wa-re). Ri-mo te-tsco so-sō tscö-tö tă temḍre-gi tā re-re yö-pa-re. Per-na mi-tcü̆ cc'ö-lē-g'e-wēl tscē-ma-sum-ṣe-yā-tē seŋ-ge-cc'uŋ-deb ccu-sī-tuŋ-deb nya-mo-sam-deb-čē j'ü̆-tu mi-tcü̆-pēl sem-čē rik tă ṣū kca-to č'ö-pa minḍrā nyī-nyī nyam-tu tcü̆-pē mi-tscaŋ-mā so-sōl ḍra-taŋ-tcü̆-pēl tcap č'e-go-yā tă rik-tă-či-ta-gi cc'o-šē poŋ ṣē da-tö-gi-yö-wa-re. Tü̆-kap dē ri-mo dē Dzam-liŋ č'i-tscō-gi tar-ccēl tā-la č'ö-na yak-po yoŋ-gi-re.

ཡང་ རྒྱུན་དུ་ ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་ རི་མོའི་ གྲས་ལ་ རྟགས་བརྒྱད་ བུམ་གཟུགས་ མི་མཐུན་ཕྱོགས་ལས་རྒྱལ་བའི་ མཚན་མ་གསུམ་ མཐུན་པ་སྤུན་བཞི་ འདོད་ཡོན་སྣ་ལྔ་ ཚེ་རིང་དྲུག་འཁོར་ རྒྱལ་སྲིད་སྣ་བདུན་ བཀྲ་ཤིས་རྫས་བརྒྱད་ རྡོ་རྗེ་རྒྱ་གྲམ་ དགའ་འཁྱིལ་ གཡུང་དྲུང་དང་བཅས་ ཚིག་པའི་ལྡེབ་རིས་ལ་བྲི་བ་རེད། རི་མོ་དེ་ཚོ་སོ་སོར་མཚོན་དོན་

དང་ རྟེན་འབྲེལ་གྱི་རྟགས་ རེ་རེ་ཡོད་པ་རེད། དཔེར་ན་ མི་མཐུན་ཕྱོགས་ལས་རྒྱལ་བའི་མཚན་མ་གསུམ་ཟེར་ཡ་དེར་ སེང་གེ་ཁྱུང་བསྡེབས་ ཆུ་སྲིན་དུང་བསྡེབས་ ཉ་མོ་སྲམ་བསྡེབས་བཅས་རྒྱུན་དུ་མི་མཐུན་པའི་སེམས་ཅན་རིགས་དང གཟུགས་ ཁ་དོག་ སྤྱོད་པ་མི་འདྲ་བ་གཉིས་གཉིས་མཉམ་དུ་མཐུན་པས་ མི་ཚང་མར་སོ་སོའི་དགྲ་དང་མཐུན་པའི་ཐབས་བྱེད་དགོས་ཡ་དང་ རིགས་དང་ཅི་དག་གི་ ཕྱོགས་ཞེན་སྤོང་ཟེར་བརྡ་སྟོན་གྱི་ཡོད་པ་རེད། དུས་སྐབས་འདིར་རི་མོ་འདི་ཡང་འཛམ་གླིང་ སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་དར་ཆའི་རྟགས་ལ་བཀྱོན་ན་ཡག་པོ་ཡོང་གི་རེད།

Yaṅ. rgyun-du yoṅs-grags-kyi ri-mo'i gras-la rtags-brgyad-bum-gzugs mi-mthun-phyogs-las rgyal-ba'i mtshan-ma-gsum mthun-pa-spun-bži 'dod-yon-sna-lṅa tshe-riṅ-drug-'khor rgyal-srid-sna-bdun bkra-śis-rdzas-brgyad rdo-rje-rgya-gram dga'-'khyil gyuṅ-druṅ-daṅ-bčas rtsig-pa'i ldeb-ris-la bri-ba-red | ri-mo de-tsho so-sor mtshon-don daṅ rten-'brel-gyi rtags re-re yod-pa-red | dper-na mi-mthun-phyogs-las-rgyal-ba'i mtshan-ma-gsum-zer-ya der seṅ-ge khyuṅ-bsdebs čhu-srin-duṅ-bsdebs ña-mo sram-bsdebs-bčas rgyun-du mi-mthun-pa'i sems-čan rigs daṅ gzugs kha-dog spyod-pa mi-'dra-ba gñis-gñis mñam-du mthun-pas mi tshaṅ-mar so-so'i dgra-daṅ-mthun-pa'i thabs-byed-dgos-ya daṅ rigs-daṅ-či-dag-gi phyogs-žen spoṅ zer brda-ston-gyi-yod-pa-red | dus-skabs 'dir ri-mo 'di-yaṅ 'Dzam-gliṅ spyi-tshogs-kyi dar-čha'i rtags-la bkyon-na yag-po yoṅ-gi-red |

Among the well-known ornamental designs depicted on frescoes, one finds the Tā-g'e bum-ṣū (rtags-brgyad bum-gzugs), the Three Victorious Signs, the Four Friends, the Five Accomplishments, the Six Kinds of Longevity, the Seven Treasures of a King, the Eight Auspicious Offerings, the Viśvavajra Emblem, the Auspicious Emblem and the Svastika. Each of these designs has its meaning and represents an auspicious symbol. For example, the one called the Three Victorious Signs represents pairs of antagonistic animals of different appearance, colour and habits, such as the lion and the garuda, a makara and a shell, a fish and an otter. They remind men of the necessity of reconciling oneself to one's enemies and of abandoning attachment to a particular race or species. Nowadays one would do well to adopt this design as emblem for the flag of an international assembly.

XIII. On the building of houses in Tibet

Dopṣō-tsᶜȫ kᶜaŋ-pa ǰ'a-wa-re. Kö-pa-taŋ-nyę̄ śiŋ-ṣo čᶜe-mō re-re yö-wa-re. Kᶜaŋ-pa ţʳa-ka pᶜē-čᶜē do-kᶜaŋ tă ḑʳiŋ sa-ba ǰ'aŋ-tsi tᶜa-mē na-mē ṣo-wa-re. Kā tă duŋ-ma čam ţʳe-ma tsᶜaŋ-ma śiŋ re. Teŋ-saŋ kᶜaŋ-pa-čak-duŋ-taŋ-pa tă bhe-lā-sa yaŋ-na si-mę̄-ţʳē še-la-taŋ-pa kᶜa-śē yö-wa-re. Ţʳoŋ-kᶜ'ē-gi naŋ-la kᶜaŋ-pa tᶜo-sa sum yę̄-čᶜe ǰ'ab-čᶜo-gi-ma-re. Gom-pa-kᶜa-la tᶜo-sa ţʳuk-dų̄ tă yē-yȫ-la čā-gi yū-bu yö-wa-re. Te-tsᶜo u-tse-nē čᶜar-pēl čᶜu ḑʳo-sa re. Čᶜö-ra te-tsᶜō me-to tă śiŋ-na k'i-la kᶜę̄-pȫl šuk-ţʳᶜi tᶜā-čā-rī kor-yö-wa-re. Du-kᶜaŋ-la ka-tᶜuŋ ǰ'a tă ka-riŋ čö-ŋa ču-ţʳuk-tsŏ yö-wa-re. Ţʳoŋ-kᶜ'ē-gi naŋ-la kᶜaŋ-pa čᶜē te-tsᶜō kᶜaŋ-mi ŋapču ţʳuk-ču-tsĕ yö-wa-re-tĕ mi-tsᶜaŋ-čig-gī ṣim-pa-re. yaŋ mo-yę̄-taŋ-sa-ṣĕ kᶜaŋ-pa re-rē kᶜaŋ-mi maŋ-nyuŋ na-tsᶜō yö-pa tenḑʳe yö-wa-re.

རྡོ་བཟོ་བ་ཚོས་ཁང་པ་རྒྱག་པ་རེད། བཀོད་པ་གཏོང་མཁན་ཤིང་བཟོ་ཆེ་མོ་བ་རེ་རེ་ཡོད་པ་རེད། ཁང་པ་དྲུག ག་ཤལ་ཅེར་རྗོ་ཁང་དང་ འབྲིང་ས་ཐུག གྲང་རྩིག ཐ་མ... ན་མས་བཟོ་བ་རེད། ཀ་བ་དང་ གདུང་མ་ ཟུམ་ དཔ་མ

ཚང་མ་ཤིང་རེད། དེང་སང་ཁང་པ་ལྕགས་གདུང་བཏང་པ་དང་ བྷེ་ལ་ས་* ཡང་ན་ སི་མན་རྡས་ཞལ་བ་བཏང་པ་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་རེད། གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ནང་ལ་ཁང་པ་ཐོག་ས་གསུམ་ཡན་ཆད་བརྒྱབས་ཆོག་གི་མ་རེད། དགོན་པ་ཁག་ལ་ཐོག་ས་དྲུག་བདུན་དང་ གཡས་གཡོན་ལ་ལྕགས་ཀྱི་ཡུར་བུ་ཡོད་པ་རེད། དེ་ཚོ་དབུ་རྩེ་ནས་ཆར་པའི་ཆུ་འགྲོ་ས་རེད། ཆོས་གྲྭ་དེ་ཚོར་མེ་ཏོག་དང་ ཤིང་སྔ་ དཀྱིལ་ལ་མཁན་པོའི་བཞུགས་ཁྲི་ མཐའ་ལྕགས་རིས་བསྐོར་ཡོད་པ་རེད། འདུ་ཁང་ལ་ཀ་ཐུང་བརྒྱ་དང་ ཀ་རིང་བཅོ་ལྔ་ བཅུ་དྲུག་ཙམ་ཡོད་པ་རེད། གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ནང་ལ་ཁང་པ་ཆེ་བ་དེ་ཚོར་ཁང་མིག་ལྔ་བཅུ་དྲུག་ཅུ་ཙམ་ཡོད་པ་རེད་ དེ་མི་ཚང་གཅིག་གིས་ཟིན་པ་རེད། ཡང་ མོ་བྲན་གཏོང་ས་ཟེར་ཁང་པ་རེ་རེར་ཁང་མིག་མང་ཉུང་སྣ་ཚོགས་ཡོད་པ་དེ་འདྲ་ཡོད་པ་རེད།

rDo-bzo-ba-tshos khaṅ-pa rgyag-pa-red| bkod-pa-gtoṅ-mkhan śiṅ-bzo čhe-mo-ba-re-re yod-pa-red| khaṅ-pa drag-ga phal-čher rdo-khaṅ daṅ 'briṅ sa-sbag gyaṅ-rtsig tha-mas na-mas bzo-ba-red| ka-ba daṅ gduṅ-ma lčam dral-ma tshaṅ-ma śiṅ red| deṅ-saṅ khaṅ-pa-lčags-gduṅ-btaṅ-pa daṅ bhe-la'-sa yaṅ-na si-man-dras žal-ba-btaṅ-pa kha-śas yod-pa-red| groṅ-khyer-gyi naṅ-la khaṅ-pa thog-sa gsum yan-čhad brgyabs-čhog-gi-ma-red| dgon-pa-khag-la thog-sa drug-bdun daṅ gyas-gyon-la lčags-kyi yur-bu yod-pa-red| de-tsho dbu-rtse-nas čhar-pa'i čhu 'gro-sa red| čhos-grwa de-tshor me-tog daṅ śiṅ-sna dkyil-la mkhan-po'i bžugs-khri mtha'-lčags-ris bskor-yod-pa-red| 'du-khaṅ-la ka-thuṅ brgya daṅ ka-riṅ bčo-lṅa bču-drug-tsam yod-pa-red| groṅ-khyer-gyi naṅ-la khaṅ-pa čhe-ba de-tshor khaṅ-mig lṅa-bču drug-ču-tsam yod-pa-red-de mi-tshaṅ-gčig-gis zin-pa-red| yaṅ mo-bran-gtoṅ-sa zer khaṅ-pa re-rer khaṅ-mig maṅ-ñuṅ sna-tshogs yod-pa de-'dra yod-pa-red|

Houses are built by masons. Each (company) of masons has a master mason who plans the building. Most of the better houses are stone structures. The average houses are built of bricks and pisé. Hovels are built of sods. Pillars, beams, rafters and frames are all made of wood. Nowadays some houses are made of cement with iron beams. In towns one is not allowed to build a house of more than three storeys high. In monasteries there are buildings of six or seven storeys. To the right and left (of such houses) there are iron water-pipes through which rain water is drained from the roof. In monastic colleges, the abbot's chair is placed amidst flowers and trees, and surrounded by a wall. In the Assembly Hall there are a hundred small pillars, and about 15-16 large pillars. In towns, though some of the larger houses have some 50–60 rooms, they are occupied by one family. In houses rented to tenants, the number of rooms varies.

Lo-nyi-ǰ'a-yę̄-la ǰ'ap-pēĪ dzoŋ tă k^{c}aŋ-pa te-ts^{c}o tsik-šaŋ-č^{c}ę̄-po re| Tē ma-ts^{c}e tsik-pēl siŋ-la ţ$^{r c}$o-č^{c}u lū-yö-wa-re. č'e-tsą̄ ma-gi-kaŋ-la me-ǰ'ō-gī tor-ra k^{c}ak-po-č'uŋ-ŋa-re. Te-ts^{c}o dinḑ^{r}e yoŋ-go-pai ǰ'umts^{c}ę̄-nī g'e-po Laŋ-dar ţ^{r}oŋ-pēĪ šū-la Pö-gi dsoŋ-k^{c}a ts^{c}aŋ-ma gē-tsę̄ č^{c}ā-nē de-pa-re. Tēl-kap-la naŋ-k^{c}uŋ ḑ^{r}a-sō̤ č^{c}ę̄-po č'uŋ-tsą̄ ḑ^{r}a kag-t^{c}ap-la so-sōl dzoŋ-la čā-ri me-k^{c}uŋ yö-pa tenḑ^{r}e ǰ'ab-nē sa-tsę̄-po ṣō-yö-wa-re. K^{c}a-śē-la bu-nē sa-^{u}o-la saŋ-lam yaŋ-nɛ ţ^{r}ō-lam yaŋ tō̤-yö-wa-re. Do-kö-pa maŋ-po tă le-ka tar-sō č^{c}ę̄-po ŋa-č^{c}'i-par-sum-la č'uŋ-yö-wa-ma-re. Yin-nēl teŋ-saŋ

* མཁྲེགས་ས།

do-la kȫ-j'ab-nē kᶜaŋ-pēi tā-ṭra yaŋ-na ḍrom-č'ō do-kᶜo ko-tiŋ ya-ts'a ṣo-wa-re.

ལོ་ཉིས་བརྒྱ་ཡན་ལ་བརྒྱབས་པའི་རྫོང་དང་ཁང་པ་དེ་ཚོ་རྩིག་ཞེང་ཆེན་པོ་རེད། དེས་མ་ཚད་རྩིག་པའི་སེང་ལ་ཁྲོ་ཆུ་བླུགས་ཡོད་པ་རེད། བྱས་ཙ་ན་དམག་གི་སྒང་ལ་མེ་སྒྱོགས་ཀྱིས་གཏོར་བ་ཁག་པོ་བྱུང་པ་རེད། དེ་ཚོ་འདི་འདྲ་ཡོང་དགོས་པའི་རྒྱུ་མཚན་ནི་རྒྱལ་པོ་གླང་དར་དཀྲོངས་པའི་ཞུགས་ལ་བོད་ཀྱི་རྫོང་ཁག་ཚང་མ་སྒེར་བཙན་ཆགས་ནས་བསྡད་པ་རེད། དེའི་སྐབས་ལ་ནང་ཁུངས་དགྲ་ཟོན་ཆེན་པོ་བྱུང་ཙ་ན་དགྲ་བཀག་ཐབས་ལ་སོ་སོའི་རྫོང་ལ་ལྕགས་རི་མེ་ཁུང་ཡོད་པ་དེ་འདྲ་བརྒྱབས་ནས་ས་བཙན་པོ་བཟོས་ཡོད་པ་རེད། ཁ་ཤས་ལ་སྦུག་ནས་ས་འོག་ལ་གསང་ལམ་ཡང་ན་བྲོས་ལམ་ཡང་བཏོན་ཡོད་པ་རེད། རྡོ་རྐོས་པ་མང་པོ་དང་ལས་ཀ་དར་སྲོལ་ཆེན་པོ་སྔ་ཕྱི་བར་གསུམ་ལ་བྱུང་ཡོད་པ་མ་རེད། ཡིན་ནའང་དེང་སང་རྡོ་ལ་རྐོས་བརྒྱབས་ནས་ཁང་པའི་བསྟར་དྲ་ཡང་ན་སྒྲོམ་སྐྱོར་རྡོ་ཁོག་སྒོག་ཏིང་ཡ་བཀྱག་བཟོ་བ་རེད།

Lo ñis-brgya-yan-la brgyabs-pa'i rdzoṅ daṅ khaṅ-pa de-tsho rtsig-žeṅ-čhen-po red| des ma-tshad rtsig-pa'i seṅ-la khro-čhu blugs-yod-pa-red| byas-tsa-na dmag-gi sgaṅ-la me-sgyogs-kyis gtor-ba khag-po byuṅ-pa-red| de-tsho 'di-'dra yoṅ-dgos-pa'i rgyu-mtshan-ni rgyal-po gLaṅ-dar dkroṅs-pa'i žugs-la Bod-kyi rdzoṅ-khag tshaṅ-ma sger-btsan čhags-nas bsdad-pa-red| de'i skabs-la naṅ-khuṅs dgra-zon čhen-po byuṅ-tsa-na dgra-bkag-thabs-la so-so'i rdzoṅ-la lčags-ri me-khuṅ yod-pa de-'dra brgyabs-nas sa-btsan-po bzos-yod-pa-red| kha-śas-la sbug-nas sa-'og-la gsaṅ-lam yaṅ-na bros-lam yaṅ bton-yod-pa-red| rdo-rkos-pa maṅ-po daṅ las-ka dar-srol čhen-po sṅa-phyi-bar-gsum-la byuṅ-yod-pa-ma-red| yin-na'aṅ deṅ-saṅ rdo-la rkos-brgyabs-nas khaṅ-pa'i bstar-dra yaṅ-na sgrom-skyor rdo-khog sgog-tiṅ ya-bkyag bzo-ba-red|

The walls of forts and houses built some two hundred years ago are very thick. Moreover, melted bronze was poured inside the walls. So that during wars it was found difficult to breach the walls by gun fire. The reason for them being so (thick): After the murder of kind Laŋ-dar, Tibetan district centres became independent. At that time, because of great danger to internal security, they fortified the forts by erecting walls with embrasures. In some (forts) they excavated underground secret passages and escape routes leading out (of the forts). At no time did stone carving receive a great spread (in Tibet), but nowadays they carve stone railings, stone vessels, mortars and pestles.

XIV. A Tibetan major reporting to his superior officer about an encounter with bandits

Da-wa taŋ-pȫi tsᶜē-pa nyī-gi goŋ-ta Ru-tᶜo-gi ṭroŋ-k'i-la mi mendā-yö-pa nyi-śu-ṭsa-ṭraŋ-čik lē-šā. Te-nē kᶜa-śē-gī čᶜ'i-la de kᶜa-śē-gī kᶜan-pēi naŋ-la dzū naŋ-mi te-tsᶜo tᶜak-pē dam j'u-ŋȫ-po yoŋ-dzō kᶜ'er-nē pȫ-čᶜ'in-šā. Te-tū mi-tsᶜaŋ tēi ṭroŋ-pa-tsᶜȫ so-sȫi kᶜaŋ-pēi go j'ab-nē de-go-č'uŋ-šā. Yaŋ tēi jē-la čak-pa te-tsᶜȫ ḍrok-pa čᶜę-po-či-gi pa-gur tsᶜę-tib-taŋ mi sum se kᶜoŋ-tsᶜȫi č'a-la tă mā čᶜ'u-ra śa tă ṣapčᶜē kaŋ-yö kᶜ'ē-šā. Kap-ta-gā śe-ma kᶜo lhē-rēi naŋ nyē-de-sa-nē pȫ-čᶜ'in-nē rok-pa ṭrᶜi-yoŋ-tū čak-pa-tsᶜo čᶜ'in-tsᶜar-šā.

ཟླ་བ་དང་པོའི་ཚེས་པ་གཉིས་ཀྱི་དགོང་དག་རུ་ཐོག་གི་གྲོང་དཀྱིལ་ལ་མི་མེ་མདའ་ཡོད་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་གྲངས་གཅིག་བསླེབས་བཞག། དེ་ནས་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ཕྱི་ལ་བསྡད་ཁ་ཤས་ཀྱིས་ཁང་པའི་ནང་ལ་འཛུལ་ནང་མི་དེ་ཚོ་ཐག་པས་བསྡམས་རྒྱུ་དངོས་པོ་ཡོངས་རྫོགས་འཁྱེར་ནས་བྲོས་ཕྱིན་བཞག། དེ་དུས་མི་ཚང་དེའི་གྲོང་པ་ཚོས་སོ་སོའི་ཁང་པའི་སྒོ་བརྒྱབས་ནས་སྡོད་དགོས་བྱུང་བཞག། ཡང་དེའི་རྗེས་ལ་ཇག་པ་དེ་ཚོས་འབྲོག་པ་ཆེན་པོ་གཅིག་གི་སྦྲ་གུར་མཚན་གཏིབས་བཏང་མི་གསུམ་བསད། ཁོང་ཚོའི་ཅ་ལག་དང་མར་ཕྱུར་བ་ཤ་དང་ཟ་ཆས་གང་ཡོད་འཁྱེར་བཞག། སྐབས་དེ་ཁར་ཤེ་མ་ཀོ་ལྷས་རའི་ནང་ཉལ་སྡོད་ས་ནས་བྲོས་ཕྱིན་ནས་རོགས་པ་འཁྲིད་ཡོང་དུས། ཇག་པ་ཚོ་ཕྱིན་ཚར་བཞག།

Zla-ba daṅ-po'i tshes-pa gñis-kyi dgoṅ-dag Ru-thog-gi groṅ-dkyil-la mi me-mda'-yod-pa ñi-śu-rtsa-graṅs-gčig bslebs-bžag | de-nas kha-śas-kyis phyi-la bsdad kha-śas-kyis khaṅ-pa'i naṅ-la 'dzul naṅ-mi de-tsho thag-pas bsdams rgyu-dṅos-po yoṅs-rdzogs 'khyer-nas bros-phyin-bžag | de-dus mi-tshaṅ de'i groṅ-pa-tshos so-so'i khaṅ-pa'i sgo brgyabs-nas sdod-dgos-byuṅ-bžag | yaṅ de'i rjes-la jag-pa de-tshos 'brog-pa čhen-po gčig-gi sbra-gur mtshan-gtibs-btaṅ mi gsum bsad | khoṅ-tsho'i ča-lag daṅ mar phyur-ba śa daṅ za-čhas gaṅ-yod 'khyer-bžag | skabs de-khar śe-ma k^{c}o lhas-ra'i naṅ ñal-sdod-sa-nas bros-phyin-nas rogs-pa 'khrid-yoṅ-dus. jag-pa-tsho phyin-tshar-bžag |

In the evening of the second day of the first month about twenty men armed with rifles entered the village of Ru-thog. While some of them stayed outside, some entered a house, and tied the members of the household with ropes. They then took all their belongings and fled At that time the neighbours of the family had to stay inside having locked the doors of their houses. After that the bandits attacked at night the tent of an influential nomad and killed three men. They carried away whatever property, butter, cheese, meat and food they found (in the camp). At that time the head shepherd escaped from inside the enclosure for cattle where he was sleeping. When he brought help, the brigands had already left.

Tēi jē-la čak-pa-ts^{c}o puŋ c^{c}e-ru č^c'in-nē ka-sa-ka-la mi-se j'u-ţ^{rc}o ts^{c}ö-me č'ē-šā. Yü-mi maŋ-pō ḍ^{r}a-lę-lę-t^{c}ap maŋ-po č'ē. čak-pa re-nyī či-raŋ se-šā. Te-jē ku-ŋo dzoŋ-gī ŋants^{c}o minda sum-ču-kō-či tā mi so-sō riŋ-dā re-re tā t^{c}uŋ-dā re-re déü-či-ta tsī-ţ^{r}ö-naŋ. Čak-pa-ts^{c}o gā-soŋ kande-toŋ śo sę̈ suŋ-gi-du. Ŋants^{c}o t^{c}ǫ-k^{c}a-la-mō a-ţ^{r}uŋ čik j'or-soŋ. K^{c}o sants^{c}am-gi so-pa-ts^{c}ō taŋ-šā. K^{c}ō ku-ŋo-la čak-pa-ts^{c}o Ru-t^{c}o t^{c}ants^{c}am-la lē-nē ţ^{rc}ok-čom č'ē tā č'e-mū-re. Teŋ-saŋ Pa-kar-ţ^{r}oŋ-la de-šā sę̈ šū-soŋ. Ta-gā ŋants^{c}ō mi-te lam-j'u-la ţ^{rc}i-č^c'im-pa-yin.

དེའི་རྗེས་ལ་ཇག་པ་ཚོ་དཔུང་ཆེ་རུ་ཕྱིན་ནས་གང་ས་གང་ལ་མི་བསད་རྒྱུ་འཕྲོག་ཚོད་མེད་བྱས་བཞག། ཡུལ་མི་མང་པོས་དགྲ་ལན་ལེན་ཐབས་མང་པོ་བྱས། ཇག་པ་རེ་གཉིས་གཅིག་རང་བསད་བཞག། དེ་རྗེས་སྐུ་ངོ་རྫོང་གིས་ང་ཚོ་མི་ཟླ་གསུམ་བཅུ་སྐོར་གཅིག་དང་ མི་སོ་སོར་རིང་མདའ་རེ་རེ་དང་ ཐུང་མདའ་རེ་རེ་ མདེའུ་ཅི་དགོས་སྤྲོད་གནང་། ཇག་པ་ཚོ་གར་སོང་ག་འདེད་གཏོང་ཞོག་ཞེར་གསུངས་ཀྱི་འདུག། ང་ཚོ་ཐོན་ཁ་ལ་མོར་ཨ་དྲུང་གཅིག་འཚོར་སོང་། ཁོ་ས་མཚམས་ཀྱི་སོ་པ་ཚོས་བཏང་བཞག། ཁོས་སྐུ་ངོ་ལ་ཇག་པ་ཚོ་རུ་ཐོག་གི་མཐའ་མཚམས་ལ་བསླེབས་ནས་འཕྲོག་བཅོམ་བྱས་དང་བྱེད་ཤུས་རེད། དེང་སང་སྤྲ་དཀར་གྲོང་ལ་བཙུད་བཞག་ཞེར་ཞུས་སོང་ དེ་ཁར་ང་ཚོས་མི་དེ་ལམ་རྒྱུས་ལ་འཁྲིད་ཕྱིན་པ་ཡིན།

De'i rǰes-la ǰag-pa-tsho dpuṅ čhe-ru phyin-nas gaṅ-sa gaṅ-la mi-bsad rgyu-'phrog tshod-med byas-bžag | yul-mi maṅ-pos dgra-lan-len-thabs maṅ-po byas ǰag-pa re-gñis-gčig-raṅ bsad-bžag | de-rǰes sku-ṅo rdzoṅ-gis ṅa-tsho mi-zla sum-bču-skor-gčig daṅ mi so-sor riṅ-mda' re-re daṅ thuṅ-mda' re-re mde'u-či-dag rtsis-sprod-gnaṅ | ǰag-pa-tsho gar-soṅ ga-'ded-gtoṅ-šog zer gsuṅs-kyi-'dug | ṅa-tsho thon-kha-la mor a-druṅ gčig 'byor-soṅ | kho sa-mtshams-kyi so-pa-tshos btaṅ-bžag | khos sku-ṅo-la ǰag-pa-tsho Ru-thog mtha'-mtshams-la bslebs-nas 'phrog-bčom byas daṅ byed-mus-red | deṅ-saṅ sBa-dkar-groṅ-la bsdad-bžag zer žus-soṅ de-khar ṅa-tshos mi de lam-rgyus-la 'khrid-phyin-pa-yin |

After that the bandits received reinforcements, and everywhere they killed and looted indiscriminately. Local inhabitants repeatedly attempted to retaliate, and even killed one or two bandits. After that the district officer despatched thirty of us, having given to each man a rifle and a pistol with ammunition with instructions to pursue the bandits. When we were about to start a mounted messenger arrived, sent by frontier guards. He reported to the district officer that the bandits had reached the border of Ru-thog and were looting. At the moment they were staying at the village of Pa-kar. We then took the man as guide and moved on.

Sa-ma-rip-tsă-la ŋantš^{c}o ma-mi-ts^{c}o-k^{c}a-čik-po te čak-pa yö-sē^{i} ǰ'a-ǰ'ü ta-ga-raŋ-la lē-č'uŋ. Ts^{c}aŋ-ma tsę-sa ṣim-nē-de. Nam-č^{c}'e-tsă-la k^{c}aŋ-pa ts^{c}aŋ-ma t^{c}ā-kor. Saŋ-šo k^{c}oŋ-ts^{c}ō nyin-guŋ-koŋ-la go-kur-na sok-č'ǭ yoŋ-gi-ma-re ṣĕ da-taŋ-nē gū-nē^{i} lę mindu. Te-nē ŋants^{c}ŏ p^{c}ar-gŏ-č'ē mendā-ǰ'ap-tū k^{c}oŋ-ts^{c}ŏ ts^{c}ū mendā ǰ'ų̄-ma-če-pa ǰ'ap-č'uŋ. Ŋants^{c}ŏ^{i} ma-mi sum se-soŋ. T^{c}aŋ-tsĕ-nē mendē^{i} ḍ^{r}a č^{c}a-soŋ. Te-nē ŋants^{c}ŏ k^{c}aŋ-pē^{i} go ča. Naŋ-la dzū-tū k^{c}on-ts^{c}o déù ṭ^{rc}ik-se dzō-de-šā. Tandū mi-či-gī ṭ^{r}i k^{c}'ē-nē šō-yoŋ-ga-č'e-gi k^{c}o-nī lam-saŋ se-go-č'uŋ. ma-nē te-ts^{c}o mendā ts^{c}a-k^{c}a tę-pa-la pe-ḍ^{r}a-po-či du. Dzende-gī ko-t^{c}a ma-lö-šę lā-k^{c}e-pa k^{c}ag-po č'e-pa.

ས་མ་རིབ་ཙམ་ལ་ང་ཚོ་དམག་མི་ཚོ་ཁག་གཅིག་པོ་དེ་ཇག་པ་ཡོད་སའི་རྒྱ་རྒྱུད་དེ་ག་རང་ལ་བསླེབས་བྱུང་། ཚང་མ་བཙན་ས་ཟིན་ནས་བསྡད། ནམ་ཕྱེད་ཙམ་ལ་ཁང་པ་ཚང་མ་མཐའ་བསྐོར། སང་ཞོག་ཁོང་ཚོར་ཉིན་གུང་གོང་ལ་མགོ་སྒུར་ན་སྲོག་སྐྱོན་ཡོང་གི་མ་རེད་ཟེར་བརྡ་བཏང་ནས་བསྒུགས་ནའང་ལན་མི་འདུག། དེ་ནས་ང་ཚོས་ཕར་རྒོལ་བྱས། མེ་མདའ་རྒྱབ་དུས་ཁོང་ཚོས་ཚུར་མེ་མདའ་རྒྱུན་མ་ཆད་པ་བརྒྱབས་བྱུང་། ང་ཚོའི་དམག་མི་གསུམ་བསད་སོང་། ཐང་ཙམ་ནས་མེ་མདའི་སྒྲ་ཆག་སོང་། དེ་ནས་ང་ཚོས་ཁང་པའི་སྒོ་བཅག། ནང་ལ་འཛུལ་དུས་ཁོང་ཚོ་མདེའུ་ཁྲིག་སེ་རྫོགས་བརྫོད་བཞག། ད་དུང་མི་གཅིག་གིས་གྲི་འཁྱེར་ནས་ཤོར་ཡོང་ཀ་ཅེད་ཀྱིས་ཁོ་ནི་ལམ་སེང་བསད་དགོས་བྱུང་། མ་ནས་དེ་ཚོ་མི་མདའ་ཆ་ཁ་བརྟན་པ་ལ་དཔེ་འདྲ་བོ་གཅིག་འདུག། རྫས་མདེལ་གྱིས་ཀོ་ཐག་མ་སྤྲོད་ནི་ན་སྒུགས་འཁེལ་པ་ཁག་པོ་བྱེད་པ།

Sa-ma-rib-tsam-la ṅa-tsho dmag-mi-tsho-khag-gčig-po de ǰag-pa yod-sa'i rgya-rgyud de-ga-raṅ-la bslebs-byuṅ | tshaṅ-ma btsan-sa zin-nas-bsdad | nam-phyed-tsam-la khaṅ-pa tshaṅ-ma mtha'-bskor | saṅ-žog khoṅ-tshor ñin-dguṅ-goṅ-la mgo-sgur-na srog-skyon-yoṅ-gi-ma-red zer brda-btaṅ-nas bsgugs-na'aṅ lan mi-'dug | de-nas ṅa-tshos phar-rgol-byas | me-mda' rgyab-dus khoṅ-tshos tshur me-mda' rgyun-ma-čhad-pa brgyabs-byuṅ | ṅa-tsho'i dmag-mi gsum bsad-soṅ | thaṅ-tsam-nas me-mda'i sgra čhag-soṅ | de-nas ṅa-tshos khaṅ-pa'i sgo bčag | naṅ-la 'dzul-dus khoṅ-tsho

mde'u khrig-se rdzogs-bsdad-bžag| da-duṅ mi-gčig-gis gri 'khyer-nas śor-yoṅ-ka-byed-kyi kho-ni lam-seṅ bsad-dgos-byuṅ| ma-nas de-tsho me-mda' tsha-kha brtan-pa-la dpe-'dra-po-gčig 'dug| rdzas-mdel-gyis ko-thag-ma-glod-že-na glags-'khel-pa khag-po byed-pa|

Before dusk our detachment reached the very place where the bandits were staying. All occupied a fortified position. About midnight we surrounded the house. Next morning we sent them word, saying that 'if they surrender before midday, there will be no loss of life'. We waited but there was no reply. Then we attacked. During the skirmish, they kept on firing, and killed three of our soldiers. Later the firing ceased. Then we broke the house door. On entering inside, (we found) that they had exhausted their ammunition. Even so, one man drew his sword and tried to escape and had to be killed on the spot. Apart from this, their marksmanship was excellent. Had they not been let down through want of ammunition, it would have been very difficult to overcome them.

Kᶜaŋ-pēĭ gī-kᶜuŋ tă tᶜo-kᶜēĭ koŋ-lēĭ ḍʳam-la čak-pa ši śi-de-śā. Ṭʳᶜō-dzā minda čöŋa ṣim-nē tanda dzoŋ-gi tsō-kᶜaŋ-la ču-śā-yö. Kᶜoŋ-tsᶜō ke-čᶜa tsᶜaŋǰam nyī-ka č'ē-nē ṭʳi-tū kᶜoŋ-tsᶜōĭ tsobda Ga-na ḍʳandü-la ap-ṭʳᶜu J'a-lha-tsĕ yö-wa-re. Ta-rē-gi tsᶜē-pa nyī-la kᶜoŋ-tsᶜo tă ŋantsᶜo Pē-tᶜaŋ-la tᶜu-nē Ru-tᶜo Lhün-ṭʳup čᶜö-de čom-J'u-č'ē-pa-yĭ ṣe-gi-du. Te-yĭ-tsā ṭʳᶜe-du kᶜoŋ-tsᶜo yoŋ-lam kᶜe-sa ta-gā-la ma-mi tă lak-čᶜa ma-nyuŋ-ŋa-čik śā. J'aŋ-so-tᶜuŋ-so-ḍʳa taŋ-naŋ-tᶜu-na kᶜontsᶜo tsᶜaŋ-ma čᶜ'a-la sō-ma-sō ke-čᶜa yö-wa-ma-re. Kē-si čᶜ'a-lē te naŋ-J'u J'aŋ-na kᶜontsᶜō ṭʳᶜok-čom ŋā-ma-ṭʳak-pa č'e-gi-re.

ཁང་པའི་སྒེའུ་ཁུང་དང་ཐོག་ཁའི་གོང་ལའི་འགྲམ་ལ་ཇག་པ་བཞི་ཤི་བསྡད་བཞག། འཕྲོས་འཛར་མི་ཟླ་བཅོ་ལྔ་ཟིན་ནས་ད་ལྟ་རྫོང་གི་བཙོན་ཁང་ལ་བཅུག་བཞག་ཡོད། ཁོང་ཚོར་སྐད་ཆ་ཚ་འཇམ་གཉིས་ཀ་བྱས་ནས་དྲི་དུས་ཁོང་ཚོའི་གཙོ་བདག་སྒ་ནག་དགྲ་འདུལ་ལ་ཨབ་ཕྲུག་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་ཡོད་པ་རེད། ད་རེས་ཀྱི་ཚེས་པ་གཉིས་ལ་ཁོང་ཚོ་དང་ང་ཚོ་དཔལ་ཐང་ལ་ཐུག་ནས་རུ་ཐོག་ལྷུན་གྲུབ་ཆོས་སྡེ་བཅོམ་རྒྱུ་བྱས་པ་ཡིན་ཟེར་གྱི་འདུག། དེ་ཡིན་ཙ་ན་འཕྲལ་དུ་ཁོང་ཚོ་ཡོང་ལམ་འཁེལ་ས་དེ་ཁ་ལ་དམག་མི་དང་ལག་ཆ་མ་ཉུང་བ་གཅིག་བཞག། རྒྱངས་སོ་ཐུང་སོ་འདྲ་བཏང་གནང་ཐུབ་ན་ཁོང་ཚོ་ཚང་མ་ཕྱག་ལ་སོན་མ་སོན་སྐད་ཆ་ཡོད་པ་མ་རེད། གལ་སྲིད་ཕྱག་ལས་དེ་གནང་རྒྱུ་འགྱངས་ན་ཁོང་ཚོས་འཕྲོག་བཅོམ་སྔར་མ་གྲགས་པ་བྱེད་ཀྱི་རེད།

khaṅ-pa'i sge'u-khuṅ daṅ thog-kha'i goṅ-la'i 'gram-la jag-pa bži śi-bsdad-bžag| 'phros-'dzar mi-zla bčo-lṅa zin-nas da-lta rdzoṅ-gi btson-khaṅ-la bčug-bžag-yod| khoṅ-tshor skad-čha tsha-'jam gñis-ka byas-nas dri-dus khoṅ-tsho'i gtso-bdag sGa-nag dgra-'dul-la ab-phrug brgya-lhag-tsam yod-pa-red| da-res-kyi tshes-pa gñis-la khoṅ-tsho daṅ ṅa-tsho dPal-thaṅ-la thug-nas Ru-thog Lhun-grub čhos-sde bčom-rgyu byas-pa-yin zer-gyi-'dug| de yin-tsa-na 'phral-du khoṅ-tsho yoṅ-lam 'khel-sa de-kha-la dmag-mi daṅ lag-čha ma-ñuṅ-ba gčig bžag| rgyaṅs-so-thuṅ-so-'dra btaṅ-gnaṅ-thub-na khoṅ-tsho tshaṅ-ma phyag-la son-ma-son skad-čha yod-pa-ma-red| gal-srid phyag-las de gnaṅ-rgyu 'gyaṅs-na khoṅ-tshos 'phrog-bčom sṅar-ma-grags-pa byed-kyi-red|

Near to the house window and the railing on the roof, four bandits lay dead. The remaining fifteen men were captured and are now in the fort's

prison. By threats and cajoling we established that their leader Ga-na ḍ^{r}andū had more than a hundred followers. They say that when we encountered them on the second instant at Pe-t^{c}ang, they were preparing to attack the monastery of Lhun-ţ^{r}up č^{c}ö-de of Ru-t^{c}ok. Therefore if we could without delay place a sufficient force on their way of approach, and send out scouts to far and nearby places, we would be doubtlessly able to capture all of them. If we delay in doing it, they will plunder and rape in a manner unheard before.

Ōŋ ḍ^{r}i-ga ru-pǭ-lā k^c'e-raŋ-ts^{c}ō čak-pa kaŋ-k^{c}a ma-se-pate yak-po-č'uŋ-šā. K^{c}oŋ-ts^{c}ō puŋ-rō mi-ŋę̄ lak-ḍ^{r}ē tenḍ^{r}e yö-pa tē^l ha-ko-t^{c}u-pa-re. Te soŋ-tsā̤ laŋ-ka kag-tsa-č^{c}e-sa-k^{c}a-nyī-tsě-či-la ma-mi šā-go-č'e-gi-re. Ma-k^{c}a re-rē ma-mi ǰ'a-ǰ'a tä go-č'e ǰ'a-pǭ re-re ko-lak-č^{c}a tū-ǰ'ų̄ ta-gē^l t^{c}o-la śo-k^{c}a re-rē pak-pa nyī-nyī kū-nē ḍ^{r}i-gi-re. Yaŋ-nyiŋ se-ṣuŋ ka-re č'e-go-č'uŋ-nē^l č'ē-č^{c}o-gi-re. Čak-pa či-ts'aŋ ţ^{r}ō-č'o ma-śō-wa-go-gi-re ṣě suŋ. Ta-rē k^c'e-raŋ-ts^{c}ō čak-pa ṣim-pē^l ṣik-ṣō-či saŋ-nyin naŋ-ǰ'u tę̄-k^{c}ē-soŋ.

འོང་འགྲིགས་ཀ་ རུ་དཔོན་ལགས་ཁྱེད་རང་ཚོས་ཇག་པ་གང་ཁ་མ་བསད་པ་དེ་ཡག་པོ་བྱུང་བཞག ། ཁོང་ཚོར་དཔུང་རོགས་མི་ངན་ལག་སྦྲེལ་དེ་འདྲ་ཡོད་པ་དེའང་ཧ་གོ་ཐུབ་པ་རེད ། དེ་སོང་ཙ་ན་ ལམ་ཀ་འགག་རྩ་ཆེ་ས་ཁག་གཉིས་ཙམ་གཅིག་ལ་དམག་མི་བཞག་དགོས་བྱེད་ཀྱི་རེད ། དམག་ཁག་རེ་རེར་དམག་མི་བརྒྱ་བརྒྱ་དང་འགོ་བྱེད་བརྒྱ་དཔོན་རེ་རེ་གོ་ལག་ཆ་དུས་རྒྱུན་དེ་གའི་ཐོག་ལ་ཤོག་ཁ་རེ་རེར་སྦག་སྦག་གཉིས་གཉིས་བསྐུར་ན་འགྲིག་གི་རེད ། ཡང་སྙིང་བསད་བཟུང་ག་རེ་བྱེད་དགོས་བྱུང་ནའང་བྱས་ཆོག་གི་རེད ། ཇག་པ་གཅིག་ཀྱང་བྲོས་བྱོལ་མ་ཤོར་བ་དགོས་ཀྱི་རེད་ཟེར་གསུངས ། ད་རེས་ཁྱེད་རང་ཚོར་ཇག་པ་ཟིན་པའི་གཟིགས་བཟོས་གཅིག་སང་ཉིན་གནང་རྒྱུ་གཏན་འཁེལ་སོང་ །

'Oṅ 'grigs-ka ru-dpon-lags khyed-raṅ-tshos ǰag-pa gaṅ-kha ma-bsad-pa-de yag-po byuṅ-bžag| khoṅ-tshor dpuṅ-rogs mi-ṅan lag-sbrel de-'dra yod-pa de'aṅ ha-go-thub-pa-red| de-soṅ-tsa-na lam-ka 'gag-rtsa čhe-sa khag-gñis-tsam gčig-la dmag-mi bžag-dgos-byed-kyi-red| dmag-khag re-rer dmag-mi brgya-brgya daṅ 'go-byed brgya-dpon re-re go-lag-čha dus-rgyun de-ga'i thog-la śog-kha re-rer sbag-sbag gñis-gñis bskur-na 'grig-gi-red| yaṅ-sñiṅ bsad-bzuṅ ga-re byed-dgos-byuṅ-na'aṅ byas-čhog-gi-red| ǰag-pa gčig-kyaṅ bros-byol ma-śor-ba-dgos-kyi-red zer gsuṅs| da-res khyed-raṅ-tshor ǰag-pa zin-pa'i gzigs-bzos gčig saṅ-ñin gnaṅ-rgyu gtan-'khel-soṅ|

The district officer:

'That is right! Captain, you did well not to have killed all the bandits. We were thus able to find out the number of their accomplices. We will have to place some troops at the two points where the road can be conveniently intercepted. In addition to the usual armament of each company consisting of a hundred men and commanded by a captain, let each detachment take two machine-guns. The detachments will be free to either kill or capture the bandits, without, however, giving even a single bandit the chance of escaping.'

Now the district officer has decided to reward you for the capture of the bandits tomorrow.

XV. Conversation with a Doctor

Em-čᶜi-lā ŋantsᶜöi ku-ŋo kuŋ-kᶜam de-po-raŋ mindu. Pᶜā ku-ts'uk-tsö čᶜip-ǰ'ur naŋ-rō-naŋ.

ཨེམ་ཆི་ལགས། ང་ཚོའི་སྐུ་ངོ་སྐུ་ཁམས་བདེ་པོ་རང་མི་འདུག། ཕར་སྐུ་འཁྱུགས་ཙམ་ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་རོགས་གནང་།

Em-čhi-lags| ṅa-tsho'i sku-ṅo sku-khams bde-po-ran mi-'dug| phar sku-'khyugs-tsam čhibs-bsgyur gnaṅ-rogs-gnaṅ|

Doctor, our master is not feeling very well. Please have a look at him.

Te-riŋ ku-ŋo-gi kūi sok-tsa sē-po-raŋ-mindu. Tsᶜa-wa to-tsö pᶜar-šā. Sö-mẹ čik pᶜū-gi-yị yin-nēi nyuŋ-ši saŋ-ṭra ma-č'uŋ-par-tu sö-čᶜē šo čᶜaŋ śa tsā-nē čᶜö-ǰ'u-yö-wa-ma-re. Saŋ-šo šaŋ-pa ta-gā čᶜap-ta čik šā-rō-naŋ. Čᶜap-saŋ-la tē-na ṭrᶜi-tsᶜe ḍra-bo či du. Ŋa-goŋ-nyī čᶜap-kö ḍro-ǰam sö-nē čᶜö. Mẹ-tᶜụ di-nē nyi-ma re-rē sum-sum naŋ ši-nē tū-ǰ'ụ sö-tsᶜī šak-tsi čᶜẹ-po tā num-gī ŋö-pēi rik ŋar-čᶜa maŋ-po čᶜö-ǰ'u yö-wa-ma-re. Nyin-tā sö-tsᶜi-tū-tᶜo-la čᶜö šamčᶜa naŋ-ǰ'ụ-tsᶜọ-dze-č'ö-lēi tap-sa-po naŋ-na ku-sū še-ṭra tᶜaŋ-po yoŋ-gi-re.

དེ་རིང་སྐུ་ངོའི་སྐུའི་སྲོག་རྩ་གསལ་པོ་རང་མི་འདུག། ཚ་བ་ཏོག་ཙམ་འཕར་བཞག། གསོལ་སྨན་གཅིག་འབུལ་གྱི་ཡིན་ཡིན་ནའང་བསྙུན་གཞི་སང་དྲག་མ་བྱུང་བར་དུ་གསོལ་ཆས་ཞོ་ཆང་ཤ་རྩ་བ་ནས་མཆོད་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་རེད། སང་ཞོག་བཞེངས་པ་དེ་ཁར་ཆབ་བརྟག...གཅིག་བཞག་རོགས་གནང་། ཆབ་གསང་ལ་བལྟས་ན་མཁྲིས་ཚད་འདྲ་པོ་གཅིག་འདུག། སྔ་དགོང་གཉིས་ཆབ་སྐོལ་དྲོད་འཇམ་བཟོས་ནས་མཆོད། སྨན་ཐུན་འདི་ནས་ཉི་མ་རེ་རེར་གསུམ་གསུམ་གནང་། གཞི་ནས་དུས་རྒྱུན་གསོལ་ཚིགས་ཞག་རྩི་ཆེན་པོ་དང་སྣུམ་གྱིས་རྔོད་པའི་རིགས་མངར་ཆ་མང་པོ་མཆོད་རྒྱུ་ཡོད་པ་མ་རེད། ཉིན་ལྟར་གསོལ་ཚིགས་དུས་ཐོག་ལ་མཆོད་ཞབས་འཆག་གནང་རྒྱུས་མཚོན་མཛད་སྤྱོད་ལའང་སྟབས་བཟབ་པོ་གནང་ན་སྐུ་གཟུགས་ཞེ་དྲག་ཐང་པོ་ཡོང་གི་རེད།

Te-riṅ sku-ṅo'i sku'i srog-rtsa gsal-po raṅ-mi-'dug| tsha-ba tog-tsam 'phar-bžag| gsol-sman gčig 'bul-gyi-yin yin-na'aṅ bsñun-gži saṅ-drag ma-byuṅ bar-du gsol-čhas žo čhaṅ śa rtsa-ba-nas mčhod-rgyu-yod-pa-ma-red| saṅ-žog bžeṅs-pa de-khar čhab-brtag gčig bžag-rogs-gnaṅ| čhab-gsaṅ-la bltas-na mkhris-tshad 'dra-po gčig 'dug| sṅa-dgoṅ-gñis čhab-skol drod-'jam bzos-nas mčhod| sman-thun 'di-nas ñi-ma re-rer gsum-gsum gnaṅ gži-nas dus-rgyun gsol-tshigs-žag-rtsi čhen-po daṅ snum-gyis rṅod-pa'i rigs mṅar-čha maṅ-po mčhod-rgyu-yod-pa-ma-red| ñin-ltar gsol-tshigs dus-thog-la mčhod žabs-'chag gnaṅ-rgyus-mtshon-mdzad-spyod-la'aṅ stabs-gzab-po gnaṅ-na sku-gzugs že-drag thaṅ-po yoṅ-gi-red|

Today your pulse is somewhat irregular. Your temperature is slightly up. I shall give a medicine, but until you recover, you should completely abstain from taking curds, wine and meat. Tomorrow, when you get up, keep some urine for examination. To look at the urine, it seems to be bilious fever. Take some warm boiled water in the mornings and evenings. The medicine should be taken thrice daily. In general, you should abstain from rich food, different kinds of fry and sweets, and take food at the proper time. If you keep regular habits, such as walking, etc., your health will improve.

XVI. Tibetan entertainment

Q. Pö-la təŋ-saŋ tᶜū-ʈʳo taŋ-taŋ kanḍʳe-ṣē toŋ-ŋa-re.

བོད་ལ་དེང་སང་ཐུགས་སྤྲོ་གཏོང་སྟངས་ག་འདྲ་ཟེར་གཏོང་བ་རེད།

Bod-la deṅ-saṅ thugs-spro gtoṅ-staṅs ga-'dra-zer gtoṅ-ba-red|

tᶜū-ʈʳo taŋ-taŋ, manner of entertaining.

Kanḍʳe-ṣē, how, in what manner?

A. Tᶜū-ʈʳo čᶜẹ̄-po taŋ-tū mantᶜā nyi-ma sum-nō dṻ-ʈʳᶜa-či-tsĕ par-tu sō-tsᶜī pᶜū-gi-re.

ཐུགས་སྤྲོ་ཆེན་པོ་གཏོང་དུས་དམའ་མཐའ་ཉི་མ་གསུམ་ནས་བདུན་ཕྲག་གཅིག་ཙམ་བར་དུ་གསོལ་ཚིགས་འབུལ་གྱི་རེད།

Thugs-spro čhen-po gtoṅ-dus dma'-mtha' ñi-ma gsum-nas bdun-phrag-gčig-tsam bar-du gsol-tshigs 'bul-gyi-red|

mantᶜā, at least.

dṻ-ʈʳᶜa-či-tsĕ, about a week.

sō-tsᶜī pᶜū-wa, to entertain. In the colloquial the past stem is regularly used.

Q. Sō-tsᶜī ka-re pᶜū-gi-re. Tᶜeŋ ka-tsö.

གསོལ་ཚིགས་ག་རེ་འབུལ་གྱི་རེད། ཐེངས་ག་ཚོད།

gSol-tshigs ga-re 'bul-gyi-red| theṅs ga-tshod.

A. Kunḍʳǭ-ŋa-po-pᶜe-nyẹ̄-tsᶜō šo-ge-gi-sō-tsᶜī-sō sönḍʳē na-kᶜa g'e-tsē pᶜū-gi-re. Kunḍʳǭ maŋ-čᶜē nyin-guŋ-kᶜā-tᶜu-la pᶜe-yoŋ. Nyin-guŋ sō-tsᶜī ŋẹ̄-la tsᶜe tă ken-tsᶜe na-kᶜa re-re pᶜū-gi pᶜū-gī čᶜö-gī čᶜö-gī naŋ-nē der-ma kᶜa-śē-čik dzō-pa-ta-gā šē-tᶜu ǰ'a-tᶜu tă śiŋ-to na-tsᶜō pᶜū-gi-re.

སྐུ་མགྲོན་སྣ་པོ་ཕེབས་མཁན་ཚོར་ཞོག་ཁར་གྱི་གསོལ་ཚིགས་གསོལ་བ་གསོལ་འདྲེས་སྣ་ཁ་བརྒྱད་ཙམ་འབུལ་གྱི་རེད། སྐུ་མགྲོན་མང་ཆེ་བ་ཉིན་གུང་ཁར་ཐུག་ལ་ཕེབས་ཡོང་། ཉིན་གུང་གསོལ་ཚིགས་སྔོན་ལ་ཚལ་དང་ཀན་ཚལ་སྣ་ཁ་རེ་རེ་འབུལ་གྱིན་འབུལ་གྱིན་མཇོད་ཀྱིན་མཆོད་ཀྱིན་གཉང་ནས་སྡེར་མ་ཁ་ཤས་གཅིག་རྫོགས་པ་དེ་ཁར་བཞེས་ཐུག་ཇ་ཐུག་དང་ཞིང་ཏོག་སྣ་ཚོགས་འབུལ་གྱི་རེད།

sku-mgron-sṅa-po-phebs-mkhan-tshor žog-lʰar-gyi-gsol-tshigs-gsol-ba gsol-'dres sna-kha brgyad-tsam 'bul-gyi-red| sku-mgron maṅ-čhe-ba ñin-guṅ-khar-thug-la phebs-yoṅ| ñin-guṅ gsol-tshigs sṅon-la tshal daṅ kan-

tshal sna-kha re-re 'bul-gyin-'bul-gyin mčhod-kyin-mčhod-kyin-gnaṅ-nas sder-ma kha-śas-gčig rdzogs-pa-de-khar bžes-thug rgya-thug daṅ śiṅ-tog sna-tshogs 'bul-gyi-red |

t^{c}eŋ ka-ts^{c}ö, how many times ?

kundꝛ^{r}ȫ-ŋa-po-p^{c}e-nyȩ̈-ts^{c}o, guests who came early.

nyin-guŋ-k^{c}ā-t^{c}u-la, at noon.

p^{c}ǖ-gī p^{c}ǖ-gī č^{c}ö-gī č^{c}ö-gī naŋ-nē, they are offered and partake of . . .

dzō-pa-ta-gā, on finishing.

goŋ-ta sȫ-ts^{c}ī Pö-lū karg'e-deg'e yaŋ-na In-lū sȫ-ts^{c}ī tă J'a-lū ţ^{r}ō-tsĕ kaŋ-ruŋ-či p^{c}ǖ-gi-re. Ţ^{r}ō-tsĕ te ha-čaŋ na-k^{c}a maŋ-po re. Č^{c}ö-tǖ č^{c}u-ts^{c}ö sum-ši gō-gi-re. Ţ^{r}ȫ-tȫ-nyin-k^{c}ā Pö-gi ŋar-sȫ Pö-ṣē ts'a-gi-re. Tē śa-kam-po der-ma-či tsȫ-pa der-ma-či la-p^{c}u koptsȫ kā-yȫ-kaŋ śa pa-le t^{c}a-pa-č^{c}ē-či sō-mā-ṣȩ̄-kar-g'ȩ̄-yö-pa-či-čē yö-wa-re. Te-nē tiŋ-kā ṣĕ šo šē-kar-kaŋ-kaŋ p^{c}ǖ-gi-re.

དགོང་དག་གསོལ་ཚིགས་བོད་ལུགས་ཀར་བརྒྱད་སྡེར་བརྒྱད་ཡང་ན་དབྱིན་ལུགས་གསོལ་ཚིགས་དང་ རྒྱ་ལུགས་གྲོའོ་ཙེ་གང་རུང་གཅིག་འབུལ་གྱི་རེད། གྲོའོ་ཙེ་དེ་ང་ཙང་སྐྱ་ཁ་མང་པོ་རེད། མཆོད་དུས་ཆུ་ཚོད་གསུམ་བཞི་འགོར་གྱི་རེད། གྲོལ་རྫོན་ཉིན་ཁར་ བོད་ཀྱི་སྟར་སྒྲོལ་ བོད་ཟམ་བཀུག་གི་རེད། དེར་ཤ་སྣམ་པོ་སྡེར་མ་གཅིག་བཙམ་པ་སྡེར་མ་གཅིག་ ལབ་ཕུག་ཀོབ་བཙོས་ཀར་ཡོལ་ གང་ ཤ་ བག་ལེབ་ ཞ་སྨུག་ ཚེ་བ་གཅིག་གསོལ་བ་མར་གཟན་དཀར་རྒྱན་ཡོད་པ་གཅིག་བཅས་ཡོད་པ་རེད། དེ་ནས་ཇིང་དཀར་ཟེར་ནི་ཞལ་ཀར་གང་གང་འབུལ་གྱི་རེད།

dgoṅ-dag gsol-tshigs Bod-lugs kar-brgyad sder-brgyad yaṅ-na dbYin-lugs gsol-tshigs daṅ rGya-lugs gra'o-tse gaṅ-ruṅ-gčig 'bul-gyi-red | gra'o-tse

do ha-čaṅ sna-kha maṅ-po red| mčhod-dus čhu-tshod gsum-bži 'gor-gyi-red| grol-ston-ñin-khar Bod-kyi śar-srol Bod-zas bkyag-gi-red| der śa-skam-po sder-ma gčig btsos-pa sder-ma gčig lab-phug gob-btsos kar-yol gaṅ śa bag-leb tha-sbag čhe-ba gčig gsol-ba mar-zan kar-g'ę-yö-pa-gčig-bčas yod-pa-red| de-nas rtiṅ-dkar zer žo žal-kar-gaṅ-gaṅ 'bul-gyi-red|

tᶜa-pa ~ ta-pa (ཐ་སྦག། tha-sbag ~ ཏ་བག། ta-bag), large plate < Mong. tabaga (n).

kaŋ-ruŋ-či, whatever.

ţʳȫ-tǭ-nyin-kᶜā, on the last day of the feast.

šē-kar-kaŋ-kaŋ, a cup each.

tiŋ-kā, food served on the last day of a feast. རྟིང་དཀར། rtiṅ-dkar.

also called བཀྲ་ཤིས་གྲོལ་སྟོན་རྟིང་དཀར། bka-śis grol-ston rtiṅ-dkar.

Q. Tᶜū-ţʳȫi-riŋ-kᶜā nyi-ma nyin-kaŋ kunḍʳȫ-tsᶜo ka-re naŋ-gī šū-gi-re.

ཐུགས་སྤྲོའི་ རིང་ཁར་ ཉི་མ་ཉིན་གང་ སྐུ་མགྲོན་ཚོ་ ག་རེ་གནང་གིན་བཞུགས་ཀྱི་རེད།

Thugs-spro'i-riṅ-khar ñi-ma ñin-gaṅ sku-mgron-tsho ga-re gnaṅ-gin bžugs-kyi-red|

nyi-ma nyin-kaŋ, the whole day. ka-re naŋ-gī-šū-gi-re, how do they spend (the day)?

A. Kunḍʳȫ-tsᶜo čᶜ'a-śo čᶜ'a-pa ma-čᶜaŋ ḍʳa-bo so-sȫ ka-re kᶜę-pa-či ku-tse-naŋ-nē šū-gi-re.

སྐུ་མགྲོན་ཚོ་ ཕྱག་ཤོ་ ཕྱག་སྦག་ མ་ཆང་ འདྲ་པོ་ སོ་སོས་ ག་རེ་ མཁྱེན་པ་གཅིག་སྐུ་རྩེད་གནང་ནས་ བཞུགས་ཀྱི་རེད།

sKu-mgron-tsho phyag-śo phyag-sbag ma-čhaṅ 'dra-po so-sos ga-re mkhyen-pa-gčig sku-rtsed-gnaṅ-nas bžugs-kyi-red|

so-sȫ ka-re kᶜę-pa-či, (games) which are known to (the guests).

Q. Čam-tsᶜo tă šapčᶜ'i-tsᶜo ku-tse-naŋ-gi-re-pē

A. Čam-tsᶜo šū-sa kᶜaptsaŋ re ku-tse-naŋ-gi-re yaŋ šapčᶜ'i-tsᶜo kᶜo-raŋ-tsᶜo de-sā śo-ḍʳa ǰ'a-nē de-gi-re.

ལྕམ་ཚོ་ དང་ ཞབས་ཕྱི་ཚོ་ སྐུ་རྩེད་གནང་གི་རེད་པས།

lčam-tsho daṅ žabs-phyi-tsho sku-rtsed-gnaṅ-gi-red-pas |

ལྕམ་ཚོ་ བཞུགས་ས་ ཁེ་གཙང་ རེད་ སྐུ་རྩེད་གནང་གི་རེད། ཡང་ ཞབས་ཕྱི་ཚོ་ ཁོ་རང་ཚོ་ སྡོད་སར་ ཤོ་འདྲ་ བརྒྱབས་ནས་ བསྡད་ཀྱི་རེད།

lčam-tsho bžugs-sa khe-gtsaṅ red sku-rtsed-gnaṅ-gi-red yaṅ žabs-phyi-tsho kho-raṅ-tsho sdod-sar śo-'dra brgyabs-nas bsdad-kyi-red |

šū-sa kᶜaptsaŋ, separate sitting arrangements.

śo-ḍʳa, dice, etc.

de-sa, quarters.

Q. Sŏ-ja ta čᶜö-čᶜaŋ ka-re ts'a-gi-re.

4. Sŏ-ja Pö-ča yaŋ-se ts'a-gi-re. Teŋ-saŋ goŋ-ta sŏ-ja ŋar-mo tṣ'a-yā-gi-lü-sŏ-či yö-wa-re. Goŋ-ta sŏ-tsᶜi ṭʳup-nē čᶜö-čᶜaŋ tä šē-ra ts'a-gi-re. Ts'a-nyę ṭʳᶜuŋ-šu-ma ṣĕ k'e-mę lo-čᶜuŋ-čᶜuŋ ṭʳa-ga tenḍʳe kᶜa-śē yö-wa-re. Kᶜoŋ-tsᶜo mi-tsᶜaŋ yak-po-re. Nam-tᶜā-taŋ-nyę lha-mō tă Lha-sā śē-taŋ šabro-ǰ'a-nyę yö-wa-re.

གསོལ་ཇ་དང་ མཆོད་ཆང་ག་རེ་བཀྱག་གི་རེད།

གསོལ་ཇ་ བོད་ཇ་ ཡང་ཡང་ བཀྱག་གི་རེད། དེང་སང་ དགོན་དག་ གསོལ་ཇ་ མངར་མོ་ བཀྱག་ཡའི་ ལུགས་སྲོལ་ གཅིག་ ཡོད་པ་རེད། དགོན་དག་ གསོལ་ཚིགས་ གྲུབ་ནས་ མཆོད་ཆང་ དང་ བཞེས་རག་ བཀྱག་གི་རེད། བཀྱག་མཁན་ ཁྲུངས་ཞུ་མ་ ཟེར་ སྐྱེས་དམན་ ལོ་ཆུང་ཆུང་ དྲག་ག་ དེ་འདྲ་ ཁ་ཤས་ ཡོད་པ་རེད། ཁོང་ཚོ་ མི་ཚང་ ཡག་པོ་རེད། རྣམ་འཐར་གཏོང་མཁན་ལྷ་མོ་ དང་ ལྷ་སའི་ ཞབས་བྲོ་ བཀྱག་མཁན་ ཡོད་པ་རེད།

gSol-ja daṅ mčhod-čhaṅ ga-re bkyag-gi-red |

gSol-ja Bod-ja yaṅ-yaṅ bkyag-gi-red | deṅ-saṅ dgoṅ-dag gsol-ja mṅar-mo bkyag-ya'i lugs-srol gčig yod-pa-red | dgoṅ-dag gsol-tshigs grub-nas mčhod-čhaṅ daṅ bžes-rag bkyag-gi-red | bkyag-mkhan khruṅs-žu-ma zer skyes-dman lo čhuṅ-čhuṅ drag-ga de-'dra kha-śas yod-pa-red | khoṅ-

tsho mi-tshan yag-po red| rnam-thar-gtoṅ-mkhan lha-mo-ba daṅ Lha-sa-ba gžas-btaṅ žabs-bro rgyag-mkhan yod-pa-red|

sö-tsʻī ṭʳup-nē, after dinner (lit. having finished dinner).

Lha-sā šē-taŋ šabro j'a-nyę̄, singers and dancers from Lha-sa.

yaŋ-se, again and again.

Instead of ts'a-gi-re, pʻü-gi-re is often used. In Tsang, (tē-pa བཏེགས་པ། btegs-pa) is used.

Q. Pö-pa nyam-čʻuŋ-ŋa-tsʻö k'i-po kanḍʳe-ṣě taŋ-gi-re.

བོད་པ་ ཉམས་ཆུང་བ་ཚོས་ སྐྱིད་པོ་ ག་འདྲ་ བྱེར་ གཏོང་གི་རེད།

A. Kʻoŋ-tsʻö nyi-ma nyi-sum-tsě taŋ-gi-re. So-gē sö-tsʻī sō tǎ śa tʻü tsʻa-tsʻe ṭʳaŋ-tsʻe-tǎ-čē č'ö na-kʻa ṭʳu-tsē či tǎ nyin-kuŋ-la tsʻe tǎ j'a-tʻu yaŋ-na me-čʻī-tsě goŋ-ta ṭʳuŋ-kʻu tǎ śa pa-le yaŋ-na śamḍʳē taŋ-gi-re. Te-nē čʻö-čʻaŋ pʻü-gi-re. Kündʳö kʻa-śē tse-mo-tsē kʻa-śē šē-nam-tʻā taŋ kʻa-śē ŋā-j'ü-ta-j'ü-ḍʳa śe-de-gi-re. Tʳö-tü kʻaŋ-pēi go-rēi naŋ kunḍʳö tsʻaŋ-ma tʳē-ḍʳik-nē-laŋ lha-j'e-tʻę̄-č'e-gi-re. Lha-j'e tʻę̄-yā te Pö ŋa-rap Pǭ-gi luk-sö čik re.

ཁོང་ཚོས་ཉི་མ་གཉིས་གསུམ་ཙམ་གཏོང་གི་རེད།
ཞོག་ཁར་ གསོལ་ཚིགས་ གསོལ་བ་ དང་ ཤ་
མཐུད་ཚ་ཚལ་ གྲང་ཚལ་དང་བཅས་ ཁྲིན་ སྣ་ཁ་
དྲུག་ཙམ་ གཅིག་ དང་ ཉིན་གུང་ལ་ ཚལ་ དང་
རྒྱ་ཐུག་ ཡང་ན་ མན་ཆེའི་ཙོ་དགོང་དག་དཀྲུམ་
ཁུ་དང་ཤ་བག་ལེབ་ ཡང་ན་ ཤ་འབྲས་ གཏོང་
གི་རེད། དེ་ནས་ མཆོད་ཆང་ འཕྲུལ་གྱི་རེད།
སྐུ་མགྲོན་ཁ་ཤས་ རྩེད་མོ་ རྩེས་ཁ་ཤས་ གཞས་
རྣམ་ཐར་ བཏང་ ཁ་ཤས་ སྔ་རྒྱུས་ད་རྒྱུས་ འདྲ་
བཤད་བརྗོད་གྱི་རེད། གྲོལ་དུས་ཁང་པའི་སྒོ་
རའི་ནང་ སྐུ་མགྲོན་ ཚང་མ་ གྲལ་བསྒྲིགས་ནས་
ལངས་ ལྷ་རྒྱལ་ འཐེན་བྱེད་ཀྱི་རེད། ལྷ་རྒྱལ་

Bod-pa sñams-čhuṅ-ba-tshos skyid-po ga-'dra zer gtoṅ-gi-red |

འཐེན་ཡ་ དེ་ བོད་ སྔ་རབས་ བོན་གྱི་ ལུགས་
སྲོལ་གཅིག་རེད །

Khoṅ-tshos ñi-ma gñis-gsum-tsam-gtaṅ-gi-red | žog-khar gsol-tshigs gsol-ba daṅ śa mthud tsha-tshal graṅ-tshal-daṅ-bčas khyon sna-kha drug-tsam gčig daṅ ñin-guṅ-la tshal daṅ rgya-thug yaṅ-na man-čhi'i-tse dgoṅ-dag dkrum-khu daṅ śa bag-leb yaṅ-na śa-'bras gtoṅ-gi-red | de-nas mčhod-čhaṅ 'bul-gyi-red | sku-mgron kha-śas rtsed-mo rtses kha-śas gžas-rnam-ṭhar btaṅ kha-śas sṅa-rgyus-da-rgyus-'dra bśad-bsdad-kyi-red | grol-dus khaṅ-pa'i sgo-ra'i naṅ sku-mgron tshaṅ-ma gral-bsgrigs-nas-laṅs lha-rgyal 'then-byed-kyi-red | lha-rgyal 'then-ya de Bod sṅa-rabs Bon-gyi lugs-srol gčig red |

NOTES :

XVII A mediator discussing the settlement of a case

Ta-rē k^{c}'e-raŋ tă Kendḗ-lā-nyī-gi-par-la ka-re-ko-re čik yö-tsā̦ k^{c}a-saŋ ŋē Kendḗ-lā-la kā-mȫ-ţ^{rc}a-šip-šṻ-wa-yin. K^{c}oŋ-gi kā-mȫ-la tē-na gopnyō č^{c}ē k'e mindu. Nam-pa-nyī-kā-gī šē-sē-po suŋ-rē ma-naŋ-pē^{l} č'ǭ čik du. Yin-nē^{l} ḑ^{r}ik-pa sin-yü tă k^{c}ǭ-pa lha-yü-gi pe re. Ŋē ŋa-raŋ-ts^{c}o t^{r}ok-po-ţ^{r}önč^{c}e-gi le-lā ṣim-nē k^{c}a-c^{c}a na-re p^{c}ā-šā. Pu-č^{c}a lek-pa ts^{c}ū-t^{c}ü. Yē-ts^{c}'ō yǭ-nye-me-pā kā-mȫ-šu-gi-yin. K^{c}oŋ-gī sḗ-tsī-du. Di-nē tenḑ^{r}e-čik goŋ-pa šē-rō-naŋ.

ད་རེས་ཁྱེད་རང་དང་ སྐལ་ལྡན་ལགས་གཉིས་ཀྱི་བར་ལ་ཀ་རེ་ཀོ་རེ་གཅིག་ཡོད་ཙ་ན་ ཁ་མང་ངས་སྐལ་ལྡན་ལགས་ལ་བཀའ་མོལ་ཕྲ་ཞིབ་ཞུས་པ་ཡིན། ཁོང་གི་བཀའ་མོལ་ལ་བལྟས་ན་མགོ་སྙོགས་ཆེ་བ་གང་ཡང་མི་འདུག། རྣམ་པ་གཉིས་ཀར་གྱིས་ཞལ་གསལ་པོ་གསུངས་རེས་མ་གནང་བའི་སྐྱོན་གཅིག་འདུག། ཡིན་ནའང་ འགྲིགས་པ་སྲིན་ཡུལ་དང་ འཁོན་པ་ལྷ་ཡུལ་གྱི་དཔེ་རེད། ངས་ང་རང་ཚོ་གྲོགས་པོ་གྲོགས་མཆེད་ཀྱི་སྐྱིད་ལས་ཞེན་ནས་ཁ་ཆག་ན་

རྣ་རལ་ཕར་བཞག། སྤུ་ཆ་ལེགས་པ་ཚུར་མཐུད། གཡས་འཁྱོགས་གཡོན་ཉེ་མེད་པར་བཀའ་མོལ་ཞུ་གི་ཡིན། ཁོང་གིས་གསན་རྩིས་འདུག། འདི་ནས་འདི་འདྲ་གཅིག་དགོངས་པ་བཞེས་རོགས་གནང་།

Da-res khyed-rañ dañ sKal-ldan-lags-gñis-kyi bar-la ka-re ko-re gčig yod-tsa-na kha-sañ ñas sKal-ldan-lags-la bka'-mol phra-žib žus-pa-yin| khoñ-gi bka'-mol-la-bltas-na mgo-rñogs čhe-ba gañ-yañ mi-'dug| rnam-pa-gñis-kar-gyis žal-gsal-po gsuñs-res-ma-gnañ-pa'i skyon gčig 'dug| yin-na'añ 'grigs-pa srin-yul dañ 'khon-pa lha-yul-gyi dpe red| ñes ña-rañ-tsho grogs-po grogs-mčhed-kyi slad-lar zin-nas kha-čhag rna-ral phar-bžag| spu-čha legs-pa tshur-mthud| gyas-'khyogs-gyon-ñe-med-par bka'-mol žu-gi-yin| khoñ-gis gsan-rtsis-'dug| 'di-nas de-'dra-gčig dgoñs-pa bžes-rogs-gnañ|

k^{c}oŋ-gi kā-mō-la tē-na gopnyō č^{c}ē k'e mindu, to look at his statement, there is no great difficulty.

nam-pa-nyī-kā-gī šē-sē-po suŋ-rē-ma-naŋ-pē^l-č'ǫ̈ čik du, it was the fault of both sides not to have argued the case clearly.

ḍ^{r}ik-pa sin-yü tă k^{c}ǫ̈-pa lha-yü, 'agreement among demons, and disagreement among gods'.

ṭ^{r}ok-po-ṭ^{r}önč^{c}e-gi-le-lā, for the sake of friendship.

pu-č^{c}a lek-pa ts^{c}ū-t^{c}ü, to bring out the points ot agreement, to stress friendship.

k^{c}a-č^{c}a na-re p^{c}ā-šā, putting aside all recriminations.

yē-ts^c'ō-yǫ̈-nye-me-pā, without taking sides.*

k^{c}oŋ-gī sę̄-tsī-du, he seems to be ready to accept.

Taŋ-t^{c}o Kendę̄-lā-gī k^c'e-raŋ-gi-kündų̈-nē Mę̄-č^{c}u šī-ka lo-ŋa bō-mā šū-naŋ-šā. Te-tū k^c'e-naŋ-nyī t^{c}ū-naŋ tsaŋ-ma yin-tsā kenǰ'a yik-rī-nī mindu. K^{c}oŋ-gī kap-tē k^c'e-raŋ-la p^{c}ū-wē^l yi-gē^l ṣin-ṭ^{r}ī tă k^c'e-raŋ-gi kā-lę̄ ts^{c}aŋ-ma nyā-šū-šā. Tē^l naŋ-la šī-kē^l lo-tū tă lo rē^l bō-ma tū-t^{c}o p^{c}ū-ǰ'u ma-tō šę̄ k'e sē mindu. K^c'e-raŋ-gī suŋ-na bō-dzį ŋa-ma-naŋ-šin ṭ^{ro}ē-tö-gi-ts^{c}ö te k^{c}oŋ-gī naŋ-go-re suŋ-gi-yö-wa-re-pa.

དང་ཐོག་སྐལ་ལྡན་ལགས་ཀྱིས་ཁྱེད་རང་གི་སྐུ་མདུན་ནས་སྨན་ཆུ་གཞིས་ཀ་ལོ་ལྔ་བོགས་མར་ཞུས་གནང་བཞག། དེ་དུས་ཁྱེད་རྣམ་གཉིས་ཐུགས་ནང་གཙང་མ་ཡིན་ཙ་ན་གན་རྒྱ་ཡིག་རིགས་ནི་མི་འདུག། ཁོང་གིས་སྐབས་དེར་ཁྱེད་རང་ལ་ཕུལ་པའི་ཡི་གེའི་ཟིན་བྲིས་དང་ཁྱེད་རང་གི་བཀའ་ལན་ཚང་མ་ཉར་བཞུགས་བཞག། དེའི་ནང་ལ་གཞིས་ཀའི་ལོ་དུས་དང་ལོ་རེའི་བོགས་མ་དུས་ཐོག་འབུལ་རྒྱུ་མ་གཏོགས་གཞན་གང་ཡང་གསལ་མི་འདུག། ཁྱེད་རང་གིས་གསུངས་ན་ བོགས་འཛིན་སྔ་མ་ནང་བཞིན་ཁྲལ་འདོད་ཀྱི་ཚོད་དེ་ཁོང་གིས་གནང་དགོས་རེད་གསུངས་ཀྱི་ཡོད་པ་རེད་པ།

Dañ-thog sKal-ldan-lags-kyis khyed-rañ-gi sku-mdun-nas sman-čhu gžis-ka lo lña bogs-mar žus-gnañ-bžag| de-dus khyed-rnam-gñis thugs-nañ gtsañ-ma yin-tsa-na gan-rgya yig-rigs-ni mi-'dug| khoñ-gis skabs-der khyed-rañ-la phul-pa'i yi-ge'i zin-bris dañ khyed-rañ-gi bka'-lan tshañ-ma ñar-bžugs-bžag| de'i nañ-la gžis-ka'i lo-dus dañ lo-re'i bogs-ma dus-thog 'bul-rgyu ma-gtogs gžan gañ-yañ gsal mi-'dug| khyed-rañ-gis gsuñs-na

* Another form of the same expression is yē-ts$^{c'}$ō-yǫ̈-ts$^{c'}$ō-me-pā (གཡས་འཁྱོགས་ (~ ཁྱོག) གཡོན་འཁྱོགས་མེད་པར། gyas-'khyogs gyon-'khyogs-med-par).

bogs-'dzin sňa-ma naṅ-bžin khral-dod-kyi-tshod de khoṅ-gis gnaṅ-dgos-red gsuṅs-kyi-yod-pa-red-pa |

Mẹ-č^{c}u šī-ka, Mẹ-č^{c}u Estate.

kenǰ'a yik-rī, rent agreement.

bō-mā-šū-naŋ-wa, to rent (hon.).

yi-gē^{l}-ṣin-ţ^{r}ī, draft of letter.

lo-tū, term of rent.

lo-rē^{l}-bō-ma, yearly rent.

tū-t^{c}o p^{c}ū-ǰ'u, to be paid at a fixed date.

ţ^{rc}ē-tö, land-tax, paid in money instead of local produce.

k^{c}'e-raŋ-gī suŋ-na bō-dzị ŋa-ma-naŋ-šin ţ^{rc}ē-tö-gi-ts^{c}ö te k^{c}oŋ-gi naŋ-go-re suŋ-gi-yö-wa-re-pa, according to you he was to pay the amount of land tax according to the previous agreement.

Ta tộ-ta nyiŋ-po k^{c}'e-raŋ-gī taŋ-po kā-mȫ sē-po suŋ. Šē-tẹ yi-gē kö-ma-naŋ-pē^{l} k'ẹ-gī ta-rē gopnyō di laŋ-pa-re. K^{c}oŋ bō-dzị-la le-t^{c}ō yö-wa-ma-re. T^{c}o-mā kā-mȫ tenḍ^{r}e me-pā ta-č^{c}a ka-re go-yö suŋ-nē^{l} p^{c}ū-t^{c}u-gi-ma-re. Pē-na raŋ-sā mi tă mi-sā raŋ-re. Kē-si k^{c}'e-raŋ-la tenḍ^{r}e-či č'uŋ-yö-na ka-re naŋ-gi-re. Tē goŋ-pa-šē-nē k^{c}oŋ-gi-tsa-nē sī-ka ts^{c}a-lẹ-taŋ-yā-gi kā-mȫ te yū-šā-rō-naŋ. Bō-dzị ŋa-mē ţ^{rc}ē-tö-ţ^{r}e-pa te dẹ-pa re. Lhak-tộ ta-rē ḍ^{r}ik-č^{c}ā-gi tsa-wa yin-tsạ ţ^{rc}ē-tö ǰ'a-nē ču-ṣur-či lo-re k^{c}oŋ-gī k^{c}'e-raŋ-la p^{c}ū-ǰ'u tă šuŋ-la nyẹ-šu bū-yā te šā-ǰ'u kā-mȫ šū-wa-yin. K^{c}o-raŋ mi ţ^{r}a-ma či du ŋē kaŋ šū-pa ta-gā sẹ-ts'aŋ-naŋ-gi-du.

ད་དོན་དག་སྙིང་པོ་ཁྱེད་རང་གིས་དང་པོ་བཀའ་མོལ་གསལ་པོ་གསུངས། ཞལ་དན་ཡི་གེར་བཀོད་མ་གནང་པའི་རྐྱེན་གྱིས་ད་རེས་མགོ་རྙོགས་འདི་ལངས་པ་རེད། ཁོང་བོགས་འཛིན་ལ་ལེ་ཐོགས་ཡོད་པ་མ་རེད། ཐོག་མར་བཀའ་མོལ་དེ་འདྲ་མེད་པར་ད་ཆ་ག་རེ་དགོས་ཡོད་གསུངས་ནའང་འབུལ་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད། དཔེར་ན་རང་སར་མི་དང་མི་སར་རང་རེད། གལ་སྲིད་ཁྱེད་རང་ལ་འདི་འདྲ་གཅིག་བྱུང་ཡོད་ན་ག་རེ་གནང་གི་རེད། དེར་དགོངས་པ་བཞེས་ནས་ཁོང་གི་རྩ་ནས་གཞིས་ཀ་ཚ་ལེན་གཏོང་ཡའི་བཀའ་མོལ་དེ་གཡུགས་བཞག་རོགས་གནང་། བོགས་འཛིན་སྔ་མས་ཁྲལ་དོད་སྤྲད་པ་དེ་བདེན་པ་རེད། ལྷག་དོན་ད་རེས་འགྲིགས་ཆགས་ཀྱི་རྩ་བ་ཡིན་ཙ་ན་ ཁྲལ་དོད་བརྒྱ་ནས་བཅུ་ཟུར་གཅིག་ལོ་རེ་ཁོང་གིས་ཁྱེད་རང་ལ་འབུལ་རྒྱུ་དང་ གཞུང་ལ་སྙན་ཞུ་འབུལ་ཡ་དེ་བཞག་རྒྱུ་བཀའ་མོལ་ཞུས་པ་ཡིན། ཁོ་རང་མི་དྲ་མ་གཅིག་འདུག ངས་གང་ཞུས་པ་དེ་གར་གསན་རྐྱང་གནང་གི་འདུག།

Da don-dag sñiṅ-po khyed-raṅ-gis daṅ-po bka'-mol gsal-po gsuṅs| žal-dan yi-ger bkod-ma-gnaṅ-pa'i rkyen-gyis da-res mgo-rñogs 'di laṅs-pa-red| khoṅ bogs-'dzin-la le-thogs yod-pa-ma-red| thog-mar bka'-mol de-'dra med-par da-čha ga-re dgos-yod gsuṅs-na'aṅ 'bul-thub-kyi-ma-red| dper-na raṅ-sar mi daṅ mi-sar raṅ red| gal-srid khyed-raṅ-la 'di-'dra-gčig byuṅ-yod-na ga-re gnaṅ-gi-red| der dgoṅs-pa-bžes-nas khoṅ-gi-rtsa-nas gžis-ka tsha-len-gtoṅ-ya'i bka'-mol de gyugs-bžag-rogs-gnaṅ| bogs-'dzin sňa-mas khral-dod sprad-pa de bden-pa red| lhag-don da-res 'grigs-čhags-kyi rtsa-ba yin-tsa-na khral-dod brgya-nas bču-zur gčig lo-re khoṅ-gis k^{c}'e-raŋ-la 'bul-rgyu daṅ gžuṅ-la sñan-žu 'bul-ya de bžag-rgyu bka'-mol žus-pa-yin| kho-raṅ mi dra-ma gčig 'dug ṅas gaṅ žus-pa de-gar gsan-rkyaṅ gnaṅ-gi-'dug|

šē-tẹ yi-gē-kö-ma-naŋ-pē^{l}-k'ẹ-gī, by reason of not having executed a written promise.

le-tᶜō, guilty party.

raŋ-sā mi tā mi-sā raŋ, don't do to others what you would not like to be done to yourself.

tsᶜa-lę̄ taŋ-wa, to take possession of.

bō-dzį ŋa-mē, according to the previous agreement.

ṭrᶜē-tö-ṭre-pa, to pay land tax.

ḍrik-čᶜā-gi-tsa-wa, basis of agreement.

ṭrᶜē-tö ǰ'a-nē ču-ṣur-či lo-re kᶜoŋ-gī kᶜ'e-raŋ-la pᶜū-ǰ'u, 10% of the land tax is to be paid yearly by him to you.

ŋē kaŋ šū-pa, whatever is suggested by me.

sę̄-ts'aŋ-naŋ-wa, to accept.

šā-ǰ'u, to drop (a matter).

Tā te-lhag-gi-pandum-šu-tᶜap tsā-nē mindu. Tē sę̄-šē-naŋ-rō-naŋ. Tē-ma-tsᶜe čᶜ'į-čᶜe kᶜ'e-naŋ-nyī-po kᶜǭ-me nyi-ma-ṭrin-ṭre-gi-tᶜo-la ŋę̄-čᶜe-naŋ-šin pᶜę̄-tsᶜų̄ gā-po-nye-pöl-larǰ'a ma-šik-pa-naŋ-ǰ'u-tā-čē tenḍre-sö goŋ-šē-naŋ-rō-naŋ.

ད་དེ་ལྷག་གི་བར་འདུམ་ཞུ་ཐབས་རྩ་བ་ནས་མི་འདུག ། དེར་གསར་བཞེས་གནང་རོགས་གནང་ ། དེས་མ་ཚད་ཕྱིན་ཆད་ཁྱེད་རྣམ་གཉིས་པོ་འཁོན་མེད་ཉི་མ་སྤྲིན་བྲལ་གྱི་ཐོག་ལ་ སྔར་ཆད་ནང་བཞིན་ཕན་ཚུན་དགའ་པོ་ཉེ་པོའི་ལར་རྒྱ་མ་ཞིག་པ་གནང་རྒྱུ་དང་བཅས་དེ་འདྲ་ཟེར་དགོངས་བཞེས་གནང་རོགས་གནང་ །

Da de-lhag-gi-bar-'dum-žu-thabs rtsa-ba-nas mi-'dug | der gsar-bžes-gnaṅ-rogs-gnaṅ | des-ma-tshad phyin-čhad khyed-rnam-gñis-po 'khon-med ñi-ma-sprin-bral-gyi-thog-la sṅar-čhad-naṅ-bžin phan-tshun dga'-po-ñe-po'i lar-rgya ma-žig-pa-gnaṅ-rgyu-daṅ-bčas de-'dra-zer dgoṅs-bžes-gnaṅ-rogs-gnaṅ |

te lhag-gi-pandum-šu-tᶜap tsā-nē mindu, further mediation is impossible.

sę̄-šē-naŋ-wa, to heed, to take notice of.

tē-ma-tsᶜe, moreover.

čᶜ'į-čᶜe, henceforth.

kᶜ'e-naŋ-nyī-po, you two.

kᶜǭ-mē, without enmity.

nyi-ma-ṭrin-ṭre, clear day.

ŋę̄-čᶜe-naŋ-šin, as before.

pᶜę̄-tsᶜų̄, reciprocal.

gā-po-nye-pöl-larǰ'a, friendly accord.

ma-šik-pa, inviolable.

naŋ-ǰ'u, to maintain.

goŋ-šē-naŋ-rō-naŋ, please keep in mind.

(The applicant)

Ta-ga-raŋ re. Ta-rē-gi nyok-ṭra di pᶜē-čᶜē ŋa-raŋ-raŋ-gi ö'ǭ re. Yin-nēl ku-šō-gī le-ka di tᶜē-čᶜā ḍro-mo-go-gi-goŋ-pa-šē-nē pandum ya-tᶜa-čᶜö taŋ-naŋ-pa-re. Tᶜō-ǰe-čᶜe. Ŋē tē gā-gom-čᶜo-šē šu-gi-yin. nyi-ma te-riŋ-rē kᶜoŋ tā ŋa-nyī-gi-pā-la tam-se pu-tsö-me-pa čᶜā-soŋ. Te yin-tsā saŋ-

nyin ŋantsᶜo tsᶜaŋ-ma lhę̄-g'e-čik-naŋ dum-gę̄-la tam-ṭrᶜu šā te-nē tsᶜaŋ-mā ŋē lek-čᶜaŋ-či tă sǒ-tsᶜī-či pᶜǖ-gi-yin.

དེ་ག་རང་རེད། ད་རེས་ཀྱི་རྙོགས་སྒྲ་འདི་ཕལ་ཆེར་ང་རང་རང་གི་སྐྱོན་རེད། ཡིན་ནའང་སྐུ་ཞབས་ཀྱིས་ལས་ཀ་འདི་ཐལ་ཆར་འགྲོ་མ་དགོས་ཀྱི་དགོངས་པ་བཞེས་ནས་བར་འདུམ་ཡག་ཐག་ཆོད་བཏང་གནང་པ་རེད། ཐུགས་རྗེ་ཆེ། ངས་དེར་དགའ་སྒོམ་ཆོག་ཤེས་ཞུ་གི་ཡིན། ཉི་མ་དེ་རིང་ནས་ཁོང་དང་ང་གཉིས་ཀྱི་བར་ལ་དམ་སེལ་སྤུ་ཚམ་མེད་པ་ཆགས་སོང་། དེ་ཡིན་ཙ་ན་སང་ཉིན་ང་ཚོ་ཚང་མ་ལྷན་རྒྱས་གཅིག་གནང་འདུམ་གན་ལ་དམ་ཕྲུག་བཞག་དེ་ནས་ཚང་མར་ངས་ལེགས་ཆང་གཅིག་དང་གསོལ་ཚིགས་གཅིག་འབུལ་གྱི་ཡིན།

De-ga-raṅ red| da-res-kyi rṅogs-sgra 'di phal-čher ṅa-raṅ-raṅ-gi skyon red| yin-na'aṅ sku-žabs-kyis las-ka 'di thal-čhar 'gro-ma-dgos-kyi dgoṅs-pa-bžes-nas bar-'dum yag-thag-čhod btaṅ-gnaṅ-pa-red| Thugs-rje-čhe| ṅas der dga'-sgom-čhog-śes žu-gi-yin| ñi-ma-de-riṅ-nas khoṅ daṅ ṅa-gñis-kyi bar-la dam-sel spu-tsam-med-pa čhags-soṅ| de yin-tsa-na saṅ-ñin ṅa-tsho tshaṅ-ma lhan-rgyas-gčig-gnaṅ 'dum-gan-la dam-phrug bžag de-nas tshaṅ-mar ṅas legs-čhaṅ gčig daṅ gsol-tshigs gčig 'bul-gyi-yin|

nyok-ṭra, trouble.

pᶜē-čᶜē, mostly.

ŋa-raŋ-raŋ-gi č'ǭ, my own fault.

tᶜē-čᶜā ḍro-wa, to act rashly.

gā-gom-čᶜo-śē šu-wa, to become pleased.

nyi-ma-te-riŋ-nē, from today.

tam-se, disagreement.

pu-tsĕ-me-pa, not even a hair-width.

čᶜā-pa, to be, to become.

lhę̄-g'ē-čik-naŋ-wa, to gather (hon.).

dum-gę̄, agreement.

tam-ṭrᶜu, seal. šā-pa, to put a seal.

lek-čᶜaŋ, wine offered on the conclusion of an agreement. Cf. ḍrik-čᶜaŋ (བསྒྲིགས་ཆང་། bsgrigs-čhaṅ).

sǭ-tsᶜī pᶜǖ-wa, to entertain.

XVIII A Tibetan recollecting his life

Ta ŋē ŋa-rēi k'i-du nē-lü rop-tsĕ-či šü-na ŋa na-so šǭ-tü pᶜa-mē raŋ-la yö-pēi tōl-pᶜü-te-ter kō-gi-pᶜü-te-yō ne-kᶜ'ē-dō tsᶜa-kᶜ'ē-dō ǒ'am-ǒ'am čē-čē ta-ga-tsĕ č'ē kᶜoŋ-tsᶜō kā-lē-j'ap ŋēi-tǭ-ta-la ḍro-soŋ maŋ-po taŋ-nē lap-ṭrā ǒu. Kap-re ŋantsᶜō ṭrᶜę̄-bǖi ke-čᶜa ya-ga-či śe le-ka ṭra-tsĕ-či č'ē-na kᶜoŋ-raŋ-tsᶜō tǭ-ta čᶜem-po-či č'uŋ-ŋa-naŋ-šin gā-tsᶜō-čᶜē ŋantsᶜo ṣuk-po mi-de-ḍra-bo č'uŋ-na ŋēi pu di či-ṭra kaŋ-ṭra-ṣĕ sem-ṭrᶜe-kᶜe-te-ǒ'ē ḍro-soŋ-la ma-dzem-pā šaptę̄ tă mę̄-čō-ǒ'ē yaŋ pu-gǖ ǒ'ö-ŋę̄-ǒ'e-tǖ pu di ŋę̄-laŋ-la śor-nē čᶜį-čᶜe mi-ṭrē-la tsᶜü a-yoŋ-ṣĕ sem-la de-wa-me-pā de-č'e-pa-re.

ད་ངས་ང་རའི་སྐྱིད་སྡུག་གནས་ལུགས་རོབ་ཙམ་གཅིག་ཞུས་ན་ ང་ན་སོ་གཞོན་དུས་ཕ་མས་རང་ལ་ཡོད་པའི་རྩལ་ཕུད་དེ་སྟེར་ གོས་ཀྱི་ཕུད་དེ་གཡོགས་ ནད་འཁྱེར་དོགས་ ཚ་འཁྱེར་དོགས་ བྱམས་བྱམས་གཅེས་གཅེས་དེ་ག་ཙམ་བྱས་ ཁོང་ཚོས་དཀའ་ལས་བརྒྱབས་ ངའི་དོན་དག་ལ་འགྲོ་སོང་མང་པོ་བཏང་ནས་སློབ་གྲྭར་བཅུག་ སྐབས་རེ་ང་ཚོས་ཕྲུ་གུའི་སྐད་ཆ་ཡག་ག་གཅིག་བཤད་ ལས་ཀ་དྲག་ཙམ་གཅིག་བྱས་ན་ ཁོ་རང་ཚོར་དོན་དག་ཆེན་པོ་གཅིག་བྱུང་བ་

ནང་བཞིན་དགའ་ཚོར་བྱས་ ང་ཚོ་གཟུགས་པོ་མི་བདེ་བ་འདྲ་པོ་བྱུང་ན་ ངའི་བུ་འདི་ཅི་དྲག་གང་དྲག་ཟེར་སེམས་འཁྲལ་ཁད་དེ་བྱས་ འགྲོ་སོང་ལ་མ་འཛེམས་པར་ཞབས་བརྟན་དང་ སྨན་བཅོས་བྱས་ ཡང་ བུ་གུས་སྤྱོད་ངན་བྱེད་དུས་བུ་འདི་ངན་ལངས་ལ་ཤོར་ནས་ཕྱིན་ཆད་མི་གྲལ་ལ་ཚུད་ཨེ་ཡོང་ཟེར་སེམས་ལ་བདེ་བ་མེད་པར་བསྡད་བྱེད་པ་རེད།

Da ṅas ṅa-ra'i skyid-sdug gnas-lugs rob-tsam-gčig žus-na ṅa na-so gžon-dus pha-mas raṅ-la yod-pa'i lto'i-phud-de-ster gos-kyi-phud-de-gyog na-'khyer-dwogs tsha-'khyer-dwogs byams-byams gčes-gčes de-ga-tsam byas khoṅ-tshos dka'-las brgyabs ṅa'i don-dag-la 'gro-soṅ maṅ-po btaṅ-nas slob-grwar bčug| sKabs-re ṅa-tshos phran-bu'i skad-čha yag-ga gčig bśad las-ka drag-tsam gčig byas-na khoṅ-raṅ-tshor don-dag čhen-po gčig byuṅ-pa naṅ-bžin dga'-tshor byas ṅa-tsho gzugs-po-mi-bde-'dra-po byuṅ-na ṅa'i bu de či-drag gaṅ-drag zer sems-'khral khad-de-byas 'gro-soṅ-la ma-'dzems-par žabs-brtan daṅ sman-bčos byas yaṅ pu-gus spyod-ṅan byed-dus bu 'di ṅan-laṅs-la śor-nas phyin-čhad mi-gral-la tshud e-yoṅ zer sems-la bde-ba med-par bsdad-byed-pa-red|

ŋa-rēl, mine, colloquial for ང་རང་གི། ṅa-raṅ-gi.
rop-tsě-či, briefly.
k'i-du-nē-lū, circumstances.
tȫl-pᶜü-te-ter kō-gi-pᶜü-te-yō, provided with the necessaries of life.
ne-kᶜ'ē-dō, anxiety caused by illness.
tsᶜa-kᶜ'ē-dō, anxiety caused by injury.
č'am-č'am-čē-čē-ŏ'e-pa, to show kindness.
kā-lē j'a-pa, to experience difficulties.
lap-ṭʳā ču, sent to school.
ya-ga-či, better.
ṭʳa-tsě-či, better.
gā-tsᶜō-č'ē, rejoiced.
mi-de, unwell.
či-ṭʳa kaŋ-ṭʳa, what is best ?
sem-ṭʳᶜe kᶜe-te-ŏ'ē, felt great anxiety.
ma-dzem-pā, without regard.
šap-tę̄, religious service.
mę̄-čō, medical treatment.
č'ö-ŋę̄-ŏ'e-pa, to act in a wrong way.
ŋę̄-laŋ-la śor-wa, to acquire bad habits.
mi-ṭʳē-la tsᶜü-e-yoŋ, will he make his fortune ?
tsᶜü, ཚུད། tshud, pf. and fut. of འཚུད་པ། 'tshud-pa, to get into.

pᶜa-mē ŋantsᶜō kap-re jam-č'ē kᶜa-ta-ŏ'ē kap-re tsup-ŏ'ē kᶜabduŋ tä nye-tᶜa-taṅ tᶜap-nam-pa-ka-gi-go-nē nantsᶜȫl lū-la na-tsᶜa mi-yoŋ-ŋa ta ṣuk-po de-po sem k'i-po yö̧-tę̄ ŏᶜę̄-po yoŋ-ŋa yaŋ-na to-kō yomdē śę̄-pa dor-na jik-tę̄ to-kō-tam-sum ŏᶜö tä yö̧-tę̄-jak-tᶜap ka-nē ma-č'ē-pa na-čik yö-wa-ma-re. Tenḍʳe-gi nē-lū-la sam-na tsᶜe dē ŋantsᶜō pᶜa-ma-lē kānḍʳin ŏᶜē yö-wa-ma-re. Te-soŋ-tsā̧ tᶜek-ŏᶜę̄-gi ŏᶜö-la mī ma-tsᶜe sem-čę̄ tünḍʳu tsᶜü̧-lēl pᶜa-mēl du-śē k'e-nē te-tsᶜō gā-wa tä ŏ'am-pa nyiŋ-je-ŏ'ē ḍʳa-nyę̄-la taŋ-nyom-ŏ'e-tsᶜū-čē lab-go-yā te jik-tę̄-la de-wa yoŋ-ŋēl-tᶜap ŏᶜe-śō čik re.

ཕ་མས་ང་ཚོར་སྐབས་རེ་འཇམ་བྱས་ཁ་ཏ་བྱས་ སྐབས་རེ་རྩུབ་བྱས་ཁ་བརྡུང་དང་ ཉེས་འཐག་བཏང་ ཐབས་རྣམ་
པ་གང་གི་སྒོ་ནས་ང་ཚོའི་ལུས་ལ་ན་ཚ་མི་ཡོང་བ་དང་ གཟུགས་པོ་བདེ་པོ་ སེམས་སྐྱིད་པོ་ ཡོན་ཏན་ཆེན་པོ་ཡོང་བ་
ཡང་ན་ ལྟོ་གོས་གྱོ་འདས་ཤེས་པ་ མདོར་ན་འཇིག་རྟེན་ལྟོ་གོས་གཏམ་གསུམ་ ཆོས་དང་ཡོན་ཏན་འཇགས་ཐབས་
གང་ནས་མ་བྱས་པ་སྣ་གཅིག་ཡོད་པ་མ་རེད། དེ་འདྲའི་གནས་ལུགས་ལ་བསམས་ན་ཚེ་འདིར་ང་ཚོར་ཕ་མ་ལས་
བཀའ་དྲིན་ཆེ་བ་ཡོད་པ་མ་རེད། དེ་སོང་ཙ་ན་ཐེག་ཆེན་གྱི་ཆོས་ལ་མིས་མ་ཚད་སེམས་ཅན་དུད་འགྲོ་ཚུན་ལའང་ཕ་མའི་
འདུ་ཤེས་བསྐྱེད་ནས་དེ་ཚོར་དགའ་བ་དང་ བྱམས་པ་ སྙིང་རྗེ་བྱས་ དགྲ་གཉེན་ལ་བཏང་སྙོམས་བྱེད་ཚུལ་བཅས་སློབ་
དགོས་ཡ་དེ་འཇིག་རྟེན་ལ་བདེ་བ་ཡོང་བའི་ཐབས་ཆེ་ཤོས་གཅིག་རེད།

Pha-mas ṅa-tshor skabs-re 'jam-byas ka-ta-byas skabs-re rtsub-byas kha-brduṅ daṅ ñes-'thag btaṅ thabs-rnam-pa-gaṅ-gi-sgo-nas ṅa-tsho'i lus-la na-tsha mi-yoṅ-ba daṅ gzugs-po bde-po sems skyid-po yon-tan čhen-po yoṅ-ba yaṅ-na lto-gos-gyo-'das śes-pa mdor-na 'jig-rten lto-gos-gtam-gsum čhos daṅ yon-tan 'jags-thabs gaṅ-nas ma-byas-pa sna-gčig yod-pa-ma-red | de-'dra'i gnas-lugs-la bsams-na tshe-'dir ṅa-tshor pha-ma-las bka-'drin čhe-ba yod-pa-ma-red | De-soṅ-tsa-na theg-čhen-gyi čhos-la mis ma-tshad sems-čan dud-'gro tshun-la'aṅ pha-ma'i 'du-śes bskyed-nas de-tshor dga'-ba daṅ byams-pa sñiṅ-rje byas dgra-gñen-la btaṅ-sñoms byed-tshul-bčas slob-dgos-ya de 'jig-rten-la bde-ba yoṅ-ba'i thabs čhe-śos gčig red |

t^{c}ap-nam-pa-ka-gi-go-nē, by various means.
to-kȫ, necessaries of life.
yomdē, enterprise
ǰik-tȩ to-kȫ-tām-sum, worldly needs.
ǰak-t^{c}ap, carrying into life.
kānḍ^{r}in, kindness.
te-soŋ-tsā̤, that being so.
T^{c}ek-č^{c}ȩ̄-gi-č^{c}ö, the Mahāyāna Doctrine of Buddhism.
ma-ts^{c}e, besides.
sem-čȩ̄, animated beings.
tünḍ^{r}u, quadruped.
ts^{c}ü̧-la, among, amidst.
du-šē, thought.
ḍ^{r}a-nyȩ̄-la, towards enemies and friends.
taŋ-nyom, equanimity.
lab-go-yā, precept, lesson.
de-wa-yoŋ-ŋēl-t^{c}ap, means of bringing felicity (to this world).

yin-nēl ǰik-tȩ tam-pē k'i-ma-ts^{c}'o du-ts^{c}'o ṣe-ra-naŋ-šin te-tū ŋā raŋ-gi to-kȫ-gi sem-ṭ^{rc}e-me-pa tă yȫ-tȩ J'aŋ-yā-gi tū-ts^{c}ö yak-po ta-ga-tsĕ č'uŋ-ŋa-re-te ka-rēl-tȫ-ta-la J'aŋ-go-gi-yö-pa tă J'aŋ-go-yā-gi J'um-ts^{c}ȩ̄ ka-re yim-pa tō-ma-t^{c}u-pa-re. Tēl-k'ȩ̄-gī yȫ-tȩ te g'ȩ̄-tu ma-soŋ k^{c}ur-tu soŋ-nē yȫ-tȩ č'oŋ-ṣĕ-nyȩ̄ č'uŋ-na sem-la č^{c}ar-mṻ t^{c}ip-pa-naŋ-šin yoŋ-gi-du. Nam-ši p^{c}a-ma-ṭ^{r}in-čȩ̄-ts^{c}o ku-ts^{c}e-ma-ṣim-pa-č'ē č^{c}'i-naŋ-gi le-kēl k^{c}ur tă raŋ-gi to-kȫ-gi-č'ū-tō raŋ-la ṭ^{rc}i nyi-mē da-wa da-wē lo ṭ^{r}ē-nē kā-lē-J'a-go-tū ŋȫ-č^{c}e raŋ-gī-raŋ mi-ts^{c}e č^{c}ü-ṣȫ-la taŋ-ŋa tă mi-šȩ̄-ta-la duk-po kanḍ^{r}e yö-pa te-ts^{c}o ts^{c}aŋ-ma ši-nē ha-nyi-ḍ^{r}a-či tō-yoŋ-gi. Te-nē-ṣuŋ ǰik-tȩ̄-gi-č'a-ša-la nyoŋ-č^{c}a č^{c}e-ru č^{c}e-ru č^{c}'in-nē ṣaŋ-ŋȩ̄ nē-lū ka-re yin-nēl raŋ-gi sem-pē č'e-nē

ö'ē-pē ma-tsᶜe ʂę-ta-lēĭ ge-śe-dik-ʈʳö-ö'e-tᶜu-gi te-tö yo-ǰ'u ʈʳap-la ma-č'ē-na mi tsᶜaŋ-mē tsi-tᶜoŋ öᶜanǰo čᶜę-po ö'e-gi.

ཡིན་ནའང་འཇིག་རྟེན་གཏམ་དཔེར་སྐྱིད་མ་འཁྱོག་སྡུག་འཁྱོག་ཟེར་བ་ནང་བཞིན་ དེ་དུས་ངར་རང་གི་ལྟོ་གོས་ཀྱི་སེམས་འཁྲལ་མེད་པ་དང་ ཡོན་ཏན་སྦྱོང་ཡའི་དུས་ཚོད་ཡག་པོ་དེ་ག་ཙམ་བྱུང་པ་རེད་དེ་ ག་རེའི་དོན་དག་ལ་སྦྱོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་ སྦྱོང་དགོས་ཡའི་རྒྱུ་མཚན་ག་རེ་ཡིན་པ་རྟོགས་མ་ཐུབ་པ་རེད། དེའི་རྐྱེན་གྱིས་ཡོན་ཏན་དེ་རྒྱན་དུ་མ་སོང་འཁུར་དུ་སོང་ནས་ཡོན་ཏན་སྦྱོངས་ཟེར་མཁན་བྱུང་ན་སེམས་ལ་ཆར་མུན་འཐིབས་པ་ནང་བཞིན་ཡོང་གི་འདུག། ནམ་ཞིག་ཕ་མ་དྲིན་ཅན་ཚོ་སྐུ་ཚེ་མ་ཟིན་པ་བྱས་ ཕྱི་ནང་གི་ལས་ཀའི་འཁུར་དང་ རང་གི་ལྟོ་གོས་ཀྱི་བྱུས་གཏོགས་རང་ལ་འཁྲི་ ཉི་མས་ཟླ་བ་ཟླ་བས་ལོ་སྦྲེལ་ནས་དཀའ་ལས་རྒྱག་དགོས་དུས་ སྔོན་ཆད་རང་གིས་རང་མི་ཚེ་ཆུད་གཟོས་ལ་བཏང་པ་དང་ མི་གཞན་ཏག་ལ་སྡུག་པོ་ག་འདྲ་ཡོད་པ་དེ་ཚོ་ཚང་མ་གཞི་ནས་ཧ་ཉིད་འདྲ་གཅིག་རྟོགས་ཡོང་གི། དེ་ནས་བཟུང་འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱ་གཞག་ལ་མྱོང་ཆ་ཆེ་རུ་ཆེ་རུ་ཕྱིན་ནས་བཟང་ངན་གནས་ལུགས་ག་རེ་ཡིན་ནའང་རང་གིས་སེམས་པས་དཔྱད་ནས་བྱས་པས་མ་ཚད་གཞན་དག་ལའང་དགེ་བཤད་སྡིག་དཀྲོལ་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ དེ་དུས་གཡོ་སྒྱུ་བཀྲབ་ལག་མ་བྱས་ན་མི་ཚང་མས་གཙིགས་མཐོང་ཆ་འཇོག་ཆེན་པོ་བྱེད་ཀྱི།

yin-na 'aṅ 'ǰig-rten gtam-dper skyid ma-'khyog sdug 'khyog zer-ba naṅ-bžin de-dus ṅar raŋ-gi lto-gos-kyi sems-'khral-med-pa daṅ yon-tan sbyoṅ-ya'i dus-tshod yag-po de-ga-tsam byuṅ-pa-red-de ga-re'i-don-dag-la sbyoṅ-dgos-kyi-yod-pa daṅ sbyoṅ-dgos-ya'i rgyu-mtshan ga-re yin-pa rtogs-ma-thub-pa-red | de'i rkyen-gyis yon-tan de rgyan-du ma-soṅ 'khur-du soṅ-nas yon-tan sbyoṅs-zer-mkhan byuṅ-na sems-la čhar-mun 'thibs-pa naṅ-bžin yoṅ-gi-'dug | nam-žig pha-ma drin-čan-tsho sku-tshe ma-zin-pa-byas phyi-naṅ-gi las-ka'i 'khur daṅ raṅ-gi lto-gos-kyi byus-gtogs raṅ-la 'khri ñi-mas zla-ba zla-bas lo sbrel-nas dka'-las rgyag-dgos-dus sṅon-čhad raṅ-gis-raṅ mi-tshe čhud-gzos-la btaṅ-pa-daṅ mi-gžan-tag-la sdug-po ga-'dra yod-pa de-tsho tshaṅ-ma gži-nas ha-nyid-'dra-gčig rtogs-yoṅ-gi | de-nas-bzuṅs 'ǰig-rten-gyi bya-gžag-la myoṅ-čha čhe-ru čhe-ru phyin-nas bzaṅ-ṅan gnas-lugs ga-re yin-na 'aṅ raṅ-gis sems-pas dpyad-nas byas-pas ma-tshad gžan-dag-la'aṅ dge-bśad sdig-dkrol byed-thub-kyi de-dus gyo-sgyu bkrab-lag ma-byas-na mi tshaṅ-mas gtsigs-mthoṅ čha-'ǰog čhen-po byed-kyi |

tam-pē.......... naŋ-šin, according to the proverb.

k'i ma-tsᶜ'o du-tsᶜ'o, able to bear sorrow instead of joy.

yǫ̈-tę ǰ'oŋ-wa, to study.

ka-rēĭ-tǫ̈-ta-la, why.

ǰ'umtsᶜę, reason.

tō-ma-tᶜu-pa-re, were unable to understand.

tēĭ-k'ę-gi, therefore.

g'ę-tu ma-soŋ kᶜur-tu soŋ-nē, instead of becoming an ornament, became a burden.

čᶜar-mü̧ tᶜip-pa, vision clouded by rain.

pᶜa-ma ʈʳin-čę, kind parents.

ku-tsᶜe-ma-ʂim-pa-ö'ē, he died.

čᶜ'i-naŋ-gi le-kēĭ kᶜur, the burden of outside and domestic work,

raŋ-gi-to-kö-gi-ö'ü-tō raŋ-la ʈʳi, the responsibility for one's own subsistence fell on oneself.

nyi-mē da-wa da-wè lo ţʳē-nē, days became month, and months became years.
mi-tsᶜe, human life.
čᶜü-ṣȫ-la taŋ-wa, to harm.
yo-J'u ţʳap-la č'e-pa, to misguide.
ši-nē, further.
ha-nyi-ḍʳa-či tō-yoŋ-gi, he will begin to realize.
tsī-tᶜoŋ, respect.
te-nē-ṣuŋ, then.
Jik-tę̄-gi č'a-ša, social work.
nyoŋ-čᶜa, experience.
ṣaŋ-ŋę̄, good and bad.
čᶜanJo č'e-pa, to trust.
ge-śe-dik-ţʳȫ-č'e-pa, to point out qualities and faults.

tē ma-tsᶜe, raŋ-gi-luŋ-pa čᶜ'uk-po yin-nēl par-kap le-ka-č'e-nyę̄-gi č'i-tǫ̈ kᶜ'e-tu se. Raŋ-tǫ̈ tso-wor č'ē-pēl k'ę̄-gī šuŋ tă mi-sē tᶜa-šę̄-po čᶜā-pa tă mi-sē-tsᶜō kā-lē tă duŋ-ŋel kanḍʳe yim-pa śę̄-yoŋ-tǖ raŋ-gi to-kȫ-gi kā-lē tă sem-ţʳᶜe Je-nē te-tsᶜo yak-po yoŋ-tᶜap či-ţʳa kaŋ-ţʳa-gi ŋaŋ-la dö-go gi| Te soŋ-tsā̤ ta raŋ-gi tam-tǫ̈ k'e-tu se-nē mi-nyam-čᶜuŋ-ŋa-tsᶜō čᶜö-si-gi-yǫ̈-tę̄-Jak-tᶜap to-kȫ-yā-g'ē-yoŋ-tᶜap ka-nē yo-lhe-me-pā č'ē. šę̄-ta ţʳᶜę̄-bu ţʳa-ga-tsᶜo-lēl šę̄-kǖ-šǖ tenḍʳe č'e-tᶜu-pēl re-wa yö yin-nēl tenḍʳēl le-ka-č'e-nyę̄-tsᶜō kā-lē to-tsě me-pa pē-mi-si-pa-re. Teŋ-saŋ č'i-tǫ̈ č'i-tǫ̈ ṣē tsᶜi-kam-po či lap-nē lē-la-pō tam-nyę̄-ţʳak tă to-ko-sa tᶜop-J'ǖl re-wa-č'ē č'e-yā di č'i-tǫ̈ nyam-ḍʳo-yā-gi-ši čik re.

དེས་མ་ཚད་ རང་གི་ལུང་པ་ཕྱུག་པོ་ཡིན་ནའང་ བར་སྐབས་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་གྱིས་སྤྱི་དོན་ཁྱད་དུ་གསད། རང་དོན་གཙོ་བོར་བྱས་པའི་རྐྱེན་གྱིས་གཞུང་དང་ མི་སེར་ཐ་ཞན་པོ་ཆགས་པ་དང་ མི་སེར་ཚོར་དཀའ་ལས་དང་ སྡུག་བསྔལ་ག་འདྲ་ཡོད་པ་ཤེས་ཡོང་དུས་ རང་གི་ལྟོ་གོས་ཀྱི་དཀའ་ལས་དང་ སེམས་འཁྲལ་བརྗེད་ནས་དེ་ཚོ་ཡག་པོ་ཡོང་ཐབས་ཅི་དྲག་གང་དྲག་གི་ངང་ལ་སྡོད་དགོས་ དེ་སོང་ཙ་ན་ད་རང་གི་གཏམ་དོན་ཁྱད་དུ་གསད་ནས་ མི་ཉམས་ཆུང་བ་ཚོར་ཆོས་སྲིད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་འཛགས་ཐབས་ ལྟོ་གོས་ཡར་རྒྱས་ཡོང་ཐབས་གང་ནས་གཡོ་ལྷད་མེད་པར་བྱས། གཞན་དག་ཕྲན་བུ་དྲག་ག་ཚོ་ལའང་ཞེན་སྐུལ་ཞུས་དེ་འདྲ་བྱེད་ཐུབ་པའི་རེ་བ་ཡོད། ཡིན་ནའང་ དེ་འདྲའི་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་ཚོར་དཀའ་ལས་ཏོག་ཙམ་མེད་པ་དཔེར་མི་སྲིད་པ་རེད། དེང་སང་སྤྱི་དོན་སྤྱི་དོན་ཟེར་ཚིག་སྐམ་པོ་གཅིག་ལབས་ནས་ལས་སླ་པོར་གཏམ་སྙན་གྲགས་དང་ ཏོག་ཀོ་མ་ཐོབ་རྒྱུའི་རེ་བ་བྱས་བྱེད་ཡ་འདི་སྤྱི་དོན་ཉམས་འགྲོ་ཡའི་གཞི་གཅིག་རེད།

Des ma-tshad raṅ-gi luṅ-pa phyug-po yin-na'aṅ bar-skabs las-ka byed-mkhan-gyis spyi-don khyad-du gsad| raṅ-don gtso-bor byas-pa'i rkyen-gyis gžuṅ daṅ mi-ser tha-žan-po čhags-pa daṅ mi-ser-tshor dka'-las daṅ sdug-bsṅal ga-'dra yod-pa śes-yoṅ-dus raṅ-gi lto-gos-kyi dka'-las daṅ sems-'khral brJed-nas de-tsho yag-po yoṅ-thabs či-drag gaṅ-drag-gi ṅaṅ-la sdod-dgos-kyi| de-soṅ-tsa-na da raṅ-gi gtam-don khyad-du gsad-nas mi-ñams-čhuṅ-ba-tshor čhos-srid-kyi yon-tan 'Jags-thabs lto-gos yar-rgyas yoṅ-thabs gaṅ-nas gyo-lhad-med-par byas| gžan-dag phran-bu drag-ga-tsho-la'aṅ žen-skul žus de-'dra byed-thub-pa'i re-ba yod| yin-na'aṅ de-'dra'i las-ka byed-mkhan-tshor dka'-las tog-tsam med-pa dper-mi-srid-pa-red| deṅ-saṅ spyi-don spyi-don zer tshig skam-po gčig labs-nas las-sla-por gtam

sñan-grags daṅ tog-go-sa thob-rgyu'i re-ba byas byed-ya 'di spyi-don ñam-'gro-ya'i gži-gčig red |

par-kap, period, meanwhile.
č'i-tǫ̈, common interest.
kᶜ'e-tu sö-pa, to neglect.
raŋ-tǫ̈, self-interest.
tso-wor č'e-pa, to place foremost.
šuŋ, Government.
mi-sē, people, the masses.
tᶜa-šę̈-po, exhausted.
čᶜö-si-gi-yǫ̈-tę̈, rēligious and secular knowledge.
yā-g'ē-yoŋ-tᶜap, hope of improvement.
yo-lhe-me-pā, sincerely.
pē-mi-si-pa, impossible.
ʈʳa-ga-tsᶜo, persons of good standing.
šę̈-kū šu-wa, to admonish.
lē-la-pō, easy.
č'e-yā, practice.
tam-nyę̈-ʈʳak, fame.
to-ko-sa, high rank.
nyam-ɖʳo-yā, harm, deterioration.
ši, ground, base, cause.

XIX Conversational Exercises

K : སྐུ་དཀྱིལ་གསལ་དངས། — How are you? (Is the mandala of your body and mind of crystal clarity?)

ROY : ལགས་ཨང་གི་དང་པོ་ཡོད།
ཐུགས་རྗེ་ཆེ། — Yes, I am fine, thank you.

K : ཁྱེད་རང་སྐུ་ཁམས་བདེ་པོ་ཡོད་པས། — How about you? (Is your respected body tranquil?)

ROY : ལགས་ཡག་ཤག་ཚོད་ཡོད། — Well, I am very well.

K : ཡུན་རིང་རྗེས་ལ་མཇལ་བ་དེབ་ང་དགའ་
པོ་བྱུང་། འདིར་ག་ཚོད་བཞུགས་ག — I am pleased to meet you after a long time.
How long are you going to stay here?

ROY :	ང་འདིར་ཟླ་བ་གཉིས་གསུམ་གཅིག··· བསྡད་ཀྱི་ཡིན།	Well, I will stay about two or three months.
K :	དེའི་རིང་སྐྱང་ཡང་ལེ་མཇལ་ཀྱི་ཡིན། དེང་མཛོད་ཁྲེལ་ཆེ་ལོད་ཡོད།	I shall see you often during this period. How busy are you nowadays?
ROY :	གནངས་ཉིན་ཁར་ཁྱེད་རང་གི་བཞུགས་ ལར་བཙུར་ཀྱི་ཡིན།	I shall call you at your house the day after tomorrow.
K :	ཞུས་ན་གསོལ་ཇ་གཅིག་གནང་ཆོག་ག་ཞུས་ དགོང་དག་ཆུ་ཚོད་བཞི་པར་ཕེབས་རོགས་གནང་།	Then, please come at 4 p.m. so that you may have tea with us.
ROY :	ལགས་དག་རང་ཡོང་ང་། ད་དགོངས་པ་ཞུ་གི་ཡིན།	Yes, certainly. Now with your permission, I'll be leaving.
K :	འོན་ཆིང་ལ་སྐྱུར་གནང་དགོས།	Well, good-bye !

XX Conversation between a teacher and his pupil

Teacher	**Pupil**
ཁ་ས་བསླབ་པ་དེ་ཚོ་ནང་སྦྱོང་གནང་ཡོད་པས། Have you studied those (lessons) I taught you yesterday?	ལགས་ཡོད་པོད་བྲིས་ཀྱི་རྒྱུགས་གཅིག་བཞེས་རོགས་གནང་། Yes, please give me a test in dictation.
དེ་རིང་པོད་བྲིས་བྱེད་ཀྱི་མིན། Today I shall not be giving dictation.	
ཀློག་གི་རྒྱུགས་ལེན་གྱི་ཡིན། I shall be giving you a reading test.	སློབ་དེབ་ཀྱི་ཤོག་ལྷེ་ག་ནས་ཀློག་དགོས་ཡིན་ན་[ཞམ] From which page should I read?
ཤོག་ལྷེ་གསུམ་པ་ནས་ལྔ་པ་བར་དུ་ཀློག་གནང་། Read from pages three (up) to five.	སྦྱོར་ཀློག་རྒྱབ་ཀ་ སྤྱོད་ཀློག་རྒྱབ་ཀ། Shall I spell out or read the words?

Teacher	**Pupil**
ཕྱེད་ཀ་སྦྱོར་ཀློག་དང་འཕྲོས་ལྷུད་ཀློག་བསྒྲིན་ན་འགྲིགས་ཀྱི། It is alright if you spell one half and read the remainder.	ཚིག་འདི་སྦྱོར་ཀློག་ག་འདྲ་སེ་རྒྱབ་དགོས་རེད། How do you spell and read this word.
སྦྱོར་ཀློག་ཡག་པོ་སྦྱངས་གནང་ན་སྤྱད་ཀློག་བདེ་པོ་ཡོང་གི་རེད། Your reading will be more fluent, if you practise spelling.	ད་དུང་ཀློག་སྦྱངས་སྦྱང་གི་ཡིན། I shall practise my reading again.
ཁྱེད་རང་གི་སྦྱོར་ཀློག་སྡུག་པོ་མི་འདུག Your spelling and reading is not bad.	ཐུབ་ན་སྐད་ཆ་ཤོད་སྟངས་ཉུང་ཙམ་བསླབ་རོགས་གནང་། Please teach me some conversation if possible.
སང་ཉིན་ཁྱེད་རང་ལ་སུམ་རྟགས་ཀྱི་དཀའ་གནད་ཁ་ཤས་བསླབ་རྒྱུ་ཡིན། I shall be teaching you some important grammar tomorrow.	
འདིར་མིང་རྐྱང་དང་བྱེད་སྒྲ་འབྲེལ་སྒྲ་ཁ་ཤས་ཡོད། དེ་ཚོས་ཚིག་རྐང་བཅུ་བཟོ་རོགས་གནང་། Here are some nouns, possessive and negative particles. Construct ten sentences using any of these words.	ལགས་ལགས་སོ། ངས་ནང་ལ་ཚིག་རྐང་དེ་ཚོ་བཟོས་ནས་སང་ཉིན་སྤྱན་འབུལ་ཞུ་གི་ཡིན། Yes, I shall construct the sentences at home and show them to you tomorrow.
འདས་པ་དང་ད་ལྟ་བ་མ་འོངས་པ་བཅས་དུས་གསུམ་གྱི་བྱ་ཚིག་དེ་ཚོ་སྦྱངས་རོགས་གནང་། Please study the three tenses, past, present and future.	ལགས་སོ་བྱ་ཚིག་ཁ་ཤས་སྦྱངས་པ་ཡིན། ད་དུང་འཕར་མ་སློབ་ཀྱི་ཡིན། Yes, I have studied some verbs and shall be learning more.
ཚིགས་བཅད་བཟོ་སྟངས་མི་འདྲ་བ་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་དེ་ཚོ་སྙན་ངག་གི་གཞུང་བསླབ་དུས་ཤེས་ཀྱི་རེད། There are different ways of composing verses which one can learn from a treatise on rhetoric and prosody.	ཚིགས་བཅད་ག་འདྲ་སེ་བཟོ་དགོས་རེད། How are verses made?
ཚིགས་བཅད་རེ་རེའི་ནང་ལ་ཚིག་ལྔ་ལས་མི་ཉུང་དགོས་ཀྱི་རེད། ཚིགས་རྐང་བཞི་ལ་ཤོ་ལོ་ཀ་གཅིག་རེད། There should be no less than five words in each line of verse. Four lines make one stanza.	

Teacher

The verses in every stanza should have an equal number of words.

ཤོ་ལོ་ཀ་རེ་རེའི་ནང་གི་ཚིགས་རྐང་དེ་ཚོར་ཚིག་གྲངས་ཆ་མཉམ་དགོས་རེད།

Every line in a stanza can, for example, consist of six words.

དཔེར་ན་ཤོ་ལོ་ཀ་གཅིག་གི་ཚིགས་རྐང་རེ་ལ་ཚིག་དྲུག་རེ་དགོས་རེད།

Normally, there are nine words in a line.

རྣམ་ཀུན་དགུ་ཚིག་དེ་ཡོངས་གྲགས་རེད།

Rhymes can be arranged either at the beginning or end of a line.

ཟླུང་ལྡན་ནི་ཚིགས་རྐང་སོ་སོའི་འགོ་དང་མཐའ་གང་རུང་ལ་བཀོད་ཆོག་པ་རེད།

The most common poetic expressions used are the simile and the metaphor.

དཔེ་རྒྱན་དང་གཟུགས་རྒྱན་ནི་ཚིག་སྙན་ཁྱབ་ཆེ་ཤོས་རེད།

But free verses (without fixed metre, simile or metaphr etc.) is considered to be the quintessence of poetic composition.

ཡིན་ནའང་རང་བཞིན་བརྗོད་པ་ནི་རྩོམ་གྱི་ཡང་སྙིང་ཡིན་པར་ཆ་བཞག་པ་རེད།

In the Treatise or rhetoric and prosody there is a triple aspect, i.e. (1) Composition, (2) Figurative ornamentation, & (3) Content.

སྙན་ངག་གི་གཞུང་ལ་ལུས་རྒྱན་སྲོག་གསུམ་ཡོད་རེད།

The composition of a verse and prose is called the "body".

ཚིགས་བཅད་དང་ཚིག་ལྷུག་གཉིས་ལ་ལུས་ཟེར་བ་རེད།

The manner of expression and the poetic devices are called the "ornament".

རྒྱན་ནི་བརྗོད་ཚུལ་དང་ཚིག་སྦྱོར་བྱེད་ཐབས་ལ་ཟེར་བ་རེད།

The content, that is the poetic subject matter, is called the "life".

སྲོག་ནི་སྙན་ཚིག་བརྩམ་རྒྱུའི་བརྗོད་བྱའི་དོན་ལ་ཟེར་བ་རེད།

NOTES :

NOTES :

Part III

VOCABULARY

Note:—Alphabetical order adopted in this vocabulary:

a, b, č, č', č^c, č$^{c\prime}$, d, ḍ^r, dz, e, g, h, i, ǰ, k, k^c, l, lh, m, n, ŋ, ny, o, ^{w}ö, p, p^c, r, s, ṣ, š, ś, t, t^c, ṭ^r, ṭ^{rc}, ts, ts^c, u, ^{w}u, ü, w, y.

A

A-ṭ^{r}uŋ, mounted messenger. ཨ་དྲུང་། a-druṅ.
a-lē, exclamation of surprise. ཨ་ལས། a-las.
a-loŋ, ring, ear-ring. ཨ་ལོང་། a-loṅ.
a-loŋ-ṭ^{rc}a-sum-ma, ear-ring with flower ornament. ཨ་ལོང་ཕྲ་གསུམ་མ། a-loṅ-phra-gsum-ma.
a-ni, well. ཨ་ནི། a-ni (interjection).
amč^{c}o, ear. རྣ་མཆོག། rna-mčhog.
Amdo, name of province in north-east Tibet. ཨ་མདོ། A-mdo.
  Amdō, a native of Amdo. ཨ་མདོ་བ། A-mdo-ba.
ap-ṭ^{rc}u, follower, soldier. ཨབ་ཕྲུག། ab-phrug.
a-tsī, exclamation of surprise. ཨ་ཙི། a-tsi.
au-tsĕ, sufficient, well enough. ཨའུ་ཙེ། a'u-tse.
a-wa, child (hon.). ཨ་བ། a-ba~ཨ་ཝ། a-wa.
  a-wa sē-sō, children. ཨ་བ་སྲས་སྲོས། a-ba sras-sros.

B

baŋ-pa, to get wet. སྦངས་པ། sbaṅs-pa, pf. of སྦོང་བ། sboṅ-ba.
bē-po, many, plenty. འབེལ་པོ། 'bel-po.
bō-ma, contract, rent. བོགས་མ། bogs-ma.
  bō-mā šu-wa, to take on rent, to rent. བོགས་མར་ཞུ་བ། bogs-mar žu-ba.
  bō-dzį, term of rent, rent agreement. བོགས་འཛིན། bogs-'dzin.
bom-po, stout, thick. སྦོམ་པོ། sbom-po.
bu-nē, from inside (with genitive). སྦུག་ནས། sbug-nas.
bū-wa, to present, to offer. འབུལ་བ། 'bul-ba.
  p^{c}ū-wa, pf. ཕུལ་བ། phul-ba. See p^{c}ū-wa.
bhe-lā-sa, cement. བྷེ་ལཱ་ས། bhe-la'-sa < Hind. Cf. si-man-ṭras < cement.

Č

čā, iron. ལྕགས། lčags. See čak.
ča, tea. ཇ། ǰa.
  ča-šiŋ, tea-plantation. ཇ་ཞིང་། ǰa-žiṅ.
čak, iron. See čā.
čak-na ~ čā-na, iron-grey. ལྕགས་ནག། lčags-nag.

čak-duŋ, iron beam. ལྕགས་གདུང་། lčags-gduṅ.

čak-pa, robber, brigand. ཇག་པ། ǰag-pa.

čak-pǭ, brigand chief. ཇག་དཔོན། ǰag-dpon.

čaksō, blacksmith. ལྕགས་བཟོ་བ། lčags-bzo-ba.

čakso č'e-pa, to forge, to hammer iron. ལྕགས་བཟོ་བྱེད་པ། lčags-bzo byed-pa.

čakso, smithery. ལྕགས་བཟོ། lčags-bzo.

čak-ṭʳō so-yā, iron work. ལྕགས་དཀྲོལ་བཟོ་བ། lčags-dkrol bzo-ba.

ča-la, luggage, things, objects. ཅ་ལག། ča-lag.

čam, I. wife (hon.), lady. ལྕམ། lčam.

čam ku-šō, Madam. ལྕམ་སྐུ་ཞབས། lčam sku-žabs.

čam-tsᶜo, ladies. ལྕམ་ཚོ། lčam-tsho.

II. small beam; roofing. ལྕམ། lčam.

ča-pa, to break, to deduct, to bring down (prices). གཅོག་པ། gčog-pa, pf. བཅག་པ། bčag-pa.

ča-ǰ'u-naŋ-go-č'e-gi-re, 'We shall have to deduct (from the rent).'

čā-ri, wall. ལྕགས་རི། lčags-ri.

tᶜā-čā-ri, surrounding wall. མཐའ་ལྕགས་རི། mtha'-lčags-ri.

čar-wa, to visit, to call on. བཅར་བ། bčar-ba.

čar-go-yā, purpose of visit. བཅར་དགོས་ཡ། bčar-dgos-ya. See **ku-čar šu-wa.**

ča-šiŋ, tea garden, plantation. ཇ་ཞིང་། ǰa-žiṅ.

ča-šiŋ tap-pa, to establish a plantation. ཇ་ཞིང་བཏབ་པ། ǰa-žiṅ btab-pa.

čā wa. See **čar-wa.**

če, tongue. ལྕེ། lče.

čē, with; and so on, etc. བཅས། bčas.

čem-tse, scissors. ཇེམ་ཙེ། ǰem-tse. Hon. čᶜ'a-dzem. ཕྱག་ཇེམ། phyag-ǰem.

čem-tse ǰ'a-pa, to cut with scissors. ཇེམ་ཙེ་རྒྱག་པ། ǰem-tse rgyag-pa.

či∼čik, one; a (indefinite article). གཅིག། gčig.

či-čo, concurrently. གཅིག་ལྕོག། gčig-lčog.

či-č'ē-na∼čik-č'e-na, possibly, perhaps. གཅིག་བྱས་ན། gčig-byas-na.

či-gō, alone. གཅིག་པུར། gčig-pur. Hon. ku-ts'aŋ. སྐུ་རྐྱང་། sku-rkyaṅ.

či-nē, very. ཅི་ནས། či-nas.

čik-pᶜę čik-ḍʳō, mutual help. གཅིག་ཕན་གཅིག་གྲོགས། gčig-phen gčig-grogs.

či-pu, one. གཅིག་པུ། gčig-pu.

či-ta, something, etc. ཅི་དག། či-dag.

či-ṭʳa kaŋ-ṭʳa, anxiety; what is best? ཅི་དྲག་གང་དྲག། či-drag gaṅ-drag.

čō, Lord. ཇོ་བོ། ǰo-bo.

čok-tse, table. ཅོག་ཙེ། čog-tse. < Chin. cho-tzu. Hon. sō-čo. གསོལ་ཅོག། gsol-čog.

čom-pa, to attack. བཅོམ་པ། bčom-pa, pf. of འཇོམས་པ། 'ǰoms-pa.

čom-ǰ'u č'e-pa, to have the intention of attacking. བཅོམ་རྒྱུ་བྱེད་པ། bčom-rgyu byed-pa.

čo-wo. See **čō.**

čū-lę, rigorous fast. བཅུད་ལེན། bčud-len-naŋ-wa, to observe a rigorous fast.

Č'

č'a, bird. བྱ། bya.
    č'apč'i, birds. བྱ་བྱེའུ། bya-bye'u.
č'a-la, things, belongings. སྤྱད་ལག། spyad-lag. See ča-la.
č'a-ma, spade. འཇག་མ། 'jag-ma.
č'am-č'am-čē-čē-č'e-pa, to show kindness. བྱམས་བྱམས་གཅེས་གཅེས་བྱེད་པ། byams-byams gčes-gčes byed-pa.
č'aŋ, north. བྱང་། byaṅ. č'aŋ-k^cü, northern part. བྱང་ཁུལ། byaṅ-khul.
č'aŋ-tar, training. སྦྱོང་བརྡར། sbyoṅ-brdar.
    č'aŋ-tar č'e-pa, to train. སྦྱོང་བརྡར་བྱེད་པ།
č'a-rik, birds. བྱ་རིགས། bya-rigs.
č'a-ša, work. བྱ་བཞག། bya-bžag.
    jik-tę̄ č'a-ša, social work. འཇིག་རྟེན་བྱ་བཞག། 'jig-rten bya-bžag.
č'a-tā, signature (hon.). ཕྱག་རྟགས། phyag-rtags. See lak-tā.
č'e-ma-ka-ra, sugar. བྱེ་མ་ཀ་ར། bye-ma-ka-ra.
č'ē-na, therefore, so. བྱས་ན། byas-na.
č'e-pa, to do, perform, work. བྱེད་པ། byed-pa.
    č'ē-pa, done, performed. བྱས་པ། byas-pa.
    č'e-ma-soŋ, did not do. བྱས་མ་སོང་། byas-ma-soṅ.
    č'endö, č'e-dö-yö, having a wish to do. བྱེད་འདོད་ཡོད། byed-'dod-yod.
    č'e-nyę̄, doer, maker. བྱེད་མཁན། byed-mkhan.
č'ē-tsą̄, therefore. བྱས་ཙ་ན། byas-tsa-na.
č'e-ts^cam, judgment. དཔྱད་མཚམས། dpyad-mtshams.
č'ę̄, eye (hon.). སྤྱན། spyan. See mi~mik.
č'ę̄ dum-po, round eyes (hon.). སྤྱན་ཟླུམ་པོ། spyan zlum-po.
    č'ę̄-k'ū-riŋ-po, oblong almond-like eyes. སྤྱན་དཀྱུས་རིང་པོ། spyan-dkyus-riṅ-po.
č'ę̄-sī-pa, to look (hon.). སྤྱན་གཟིགས་པ། spyan-gzigs-pa.
    č'ę̄-sī-tǎ, look! སྤྱན་གཟིགས་དང་། spyan-gzigs-daṅ.
č'i-dö-nyiŋ-čaŋ-č'e-pa, to think about general benefit. སྤྱི་དོན་སྙིང་བཅང་བྱེད་པ། spyi-don-sñiṅ-bčaṅ-byed-pa.
č'i-la, in the whole of... སྤྱི་ལ། spyi-la.
č'in-da, master, alms-giver. སྦྱིན་བདག། sbyin-bdag.
č'ir, in general. སྤྱིར། spyir.
    č'ir-taŋ č^cambe č'e-taŋ, in general, the rain-producing rite appears as follows. སྤྱིར་བཏང་ཆར་འབེབས་བྱེད་སྟངས། spyir-btaṅ čhar-'bebs-byedstans. stańs. གྲོས་ཚོགས། / སྤྱི་འཐུས་གྲོས་ཚོགས།
č'i-šuŋ lhę̄-g'ē, Parliament སྤྱི་གཞུང་ལྷན་རྒྱས། sPyi-gžuṅ lhan-rgyas.
č'i-tǭ, common interest. སྤྱི་དོན། spyi-don.
    č'i-tǭ lek-čō, progress, promotion. སྤྱི་དོན་ལེགས་བཅོས། spyi-don legs-bčos.
č'ö-pa, behaviour, habit. སྤྱོད་པ། spyod-pa.
č'ö-ŋę̄, bad behaviour, misconduct. སྤྱོད་ངན། spyod-ṅan.
    -č'e-pa, to act in a wrong way. བྱེད་པ། -byed-pa.
    -naŋ-wa, hon. གནང་བ། -gnaṅ-ba.
č'ǭ-nē, not at all (with neg.). ཁྱོན་ནས། khyon-nas.

č'ǫ-pa, to do, to act, to use. བཀྱོན་པ། bkyon-pa.
č'ǫ-se šu-wa, to point out a mistake. སྐྱོན་སེལ་ཞུ་བ། skyon-sel žu-ba.
č'ǫ-tā-pa, to criticize. སྐྱོན་བཏགས་པ། skyon-btags-pa.
č'uŋ-wa, to become. བྱུང་བ། byuṅ-ba, pf. of འབྱུང་བ། 'byuṅ-ba.
č'ü-tō, responsibility, undertaking. བྱུས་གཏོགས། byus-gtogs.

Čc

čᶜa-gam, wardrobe, chest. ཕྱག་སྒམ། phyag-sgam.
čᶜambaŋ, subject, citizen. ཆབ་འབངས། čhab-'baṅs.
čᶜambe, rain-producing rite. ཆར་འབེབས། čhar-'bebs. -č'e-pa, to perform such rite. བྱེད་པ། byed-pa. -naŋ-wa (hon.). གནང་བ།
čᶜaŋ-sa, marriage. ཆང་ས། čhaṅ-sa.
čᶜaŋ-sa ŋǫ-ši, the marriage ceremony. ཆང་ས་དངོས་གཞི། čhaṅ-sa dṅos-gži.
čᶜanjo, confidence. ཆ་འཇོག། čha-'jog.
    čᶜanjo č'e-pa, to have confidence; to trust.
čᶜap, water (hon.). ཆབ། čhab. See čᶜu.
    čᶜap-kö, boiled water (hon.). ཆབ་སྐོལ། čhab-skol.
    čᶜap ḍʳö-jam, warm water. ཆབ་དྲོ་འཇམ།
čᶜa-pa, to break, to come to an end, to cease. ཆག་པ། čhag-pa.
    mendē ṭʳa čᶜa-soŋ, 'the firing ceased' མེ་མདའི་སྒྲ་ཆག་སོང་། me-mda'i sgra čhag-soṅ.
čᶜā-pa, to become; to have. ཆགས་པ། čhags-pa.
    In the Central Tibetan dialect used instead of č'uŋ-wa ('byuṅ-ba).
čᶜap-si, politics. ཆབ་སྲིད། čhab-srid.
čᶜap-si-gi-waŋ-luŋ, political rights. ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ལུང་། čhab-srid-kyi-dbaṅ-luṅ.
čᶜap-ta, examination of urine. ཆབ་བརྟག། čhab-brtag.
čᶜap-saŋ, urine (hon.). ཆབ་གསང་། čhab-gsaṅ. Cf. སྐུ་གསང་། sku-gsaṅ.
čᶜar-mų tᶜip-pa, vision clouded by rain. ཆར་མུན་འཐིབས་པ། čhar-mun'thibs-pa.
čᶜar-pa, rain. ཆར་པ། čhar-pa. -pap-pa, to rain. འབབ་པ། 'bab-pa.
    čᶜar-šö, rainfall. ཆར་ཞོད། čhar-žod.
čᶜar-ši pᶜü-wa, to propose. འཆར་གཞི་ཕུལ་བ། 'čhar-gži phul-ba.
čᶜā-ši, programme. འཆར་གཞི། 'čhar-gži.
čᶜē, big, great. ཆེ་བ། čhe-ba.
čᶜe-čᶜuŋ, 1. size; 2. extent; 3. how great? how big? ཆེ་ཆུང་། čhe-čhuṅ.
    Tsᶜö-nā tsᶜa-wa čᶜe-čᶜuŋ yö-wa-re, 'How hot is it in Tsᶜö-na?' མཚོ་སྣར་ཚ་བ་ཆེ་ཆུང་ཡོད་པ་རེད། mTsho-snar tsha-ba čhe-čhuṅ yod-pa-red.
čᶜe-lö, how big. ཆེ་ལོས། čhe-los.
čᶜe-tu, for, in order to. ཆེད་དུ། čhed-du.
čᶜe-ru taŋ-wa, to foster, to strengthen. ཆེ་རུ་གཏོང་བ། čhe-ru gtoṅ-ba.
    -toŋ-j'u, to be strengthened. གཏོང་རྒྱུ། gtoṅ-rgyu.
čᶜe-wa, tooth, tusk. མཆེ་བ། mčhe-ba.
    čᶜe-wa tǫ-pa, to show teeth. མཆེ་བ་སྟོན་པ། mčhe-ba ston-pa.
čᶜē-kö, dress, costume. ཆས་གོས། čhas-gos.

č^{c}ę̃-po, great, big; important, influential. ཆེན་པོ། čhen-po.

č^{c}ip-j'ur-naŋ-wa, to come, to go, proceed (hon.). ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་བ། čhibs-bsgyur-gnań-ba.

yā č^{c}ip-j'ur-naŋ-šū-šo, 'ask them to come in' (hon.). ཡར་ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་ཞུས་ཤོག། yar čhibs-bsgyur-gnań-žus-śog.

yā č^{c}ip-j'ur-naŋ-gō, 'please come in!' ཡར་ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་དགོས། yar čhibs-bsgyur-gnań-dgos.

č^{c}o-ga, rite. ཆོ་ག། čho-ga.

č^{c}o-ga naŋ-wa, to perform a rite. ཆོ་ག་གནང་བ། čho-ga gnań-ba.

č^{c}o mindu, there is no meaning. ཆོ་མི་འདུག། čho-mi-'dug.

č^{c}ö, doctrine, religion. ཆོས། čhos.

č^{c}ö-č^{c}aŋ, wine (hon.). མཆོད་ཆང་། mčhod-čhań.

č^{c}ö-č^{c}aŋ ts'a-pa, to offer wine. མཆོད་ཆང་བཀྱག་པ། mčhod-čhań bkyag-pa.

č^{c}ö-ḍ^{r}ö, spiritual brother. ཆོས་གྲོགས། čhos-grogs.

č^{c}ö-g'e, Dharmarāja, Religious King. Title of the Nepālese King. ཆོས་རྒྱལ། čhos-rgyal.

č^{c}ö-pa, (1) to take food, partake, eat (hon.). མཆོད་པ། mčhod-pa.

(2) to put on, to dress (hon.); (3) to offer.

č^{c}ö-pēl yo-č'e, offering implements. མཆོད་པའི་ཡོ་བྱད། mčhod-pa'i yo-byad.

č^{c}ö-si, religious government, religious affairs; religious and secular matters. ཆོས་སྲིད། čhos-srid.

č^{c}ö-si-gi yǫ̃-tę̃, religious and secular knowledge. ཆོས་སྲིད་ཀྱི་ཡོན་ཏན། čhos-srid-kyi yon-tan.

č^{c}ö-si-gi dze-pa, religious deeds. ཆོས་སྲིད་ཀྱི་མཛད་པ། čhos-srid-kyi mdzad-pa.

č^{c}ö-si dzį-pa, to be in charge of religious affairs. ཆོས་སྲིད་འཛིན་པ། čhos-srid 'dzin-pa.

č^{c}ö-ra, (1) a courtyard in a monastery used for religious debates. (2) school, monastic college. ཆོས་ར། čhos-ra.

č^{c}ö-śam, altar. མཆོད་བཤམས། mčhod-bśams.

č^{c}ö-ts^{c}i, literary idiom; literary Tibetan. ཆོས་ཚིག། čhos-tshig.

č^{c}u, water. ཆུ། čhu. See č^{c}ap.

č^{c}u-ka, water-channel. ཆུ་རྐ། čhu-rka.

č^{c}ūl bu-wa, water bubble. ཆུ་ཡི་ལྦུ་བ། čhu-yi-lbu-ba.

č^{c}u-ḍ^{r}o, pipe. ཆུ་འགྲོ། čhu-'gro.

č^{c}u-ḍ^{r}o-sa, drain. ཆུ་འགྲོ་ས། čhu-'gro-sa.

č^{c}ar-pēl č^{c}u-ḍ^{r}o-sa, water drain. ཆར་པའི་ཆུ་འགྲོ་ས། čhar-pa'i čhu-'gro-sa.

č^{c}u-mi, spring. ཆུ་མིག། čhu-mig.

č^{c}uŋ-ŋa, small, little. ཆུང་བ། čhuń-ba.

č^{c}u-pa, dress, clothing. ཆུ་པ། čhu-pa. See č^c'u-pa.

č^{c}updziŋ~č^{c}u-dziŋ, pond. ཆུ་རྫིང་། čhu-rdziń.

č^{c}u-sį tuŋ-deb, a makara and a conch. ཆུ་སྲིན་དུང་བསྡེབས། čhu-srin duń-bsdebs.

č^{c}u-t^{c}o-gi ḍ^{r}o-lam, sea-route. ཆུ་ཐོག་གི་འགྲོ་ལམ། čhu-thog-gi 'gro-lam.

č^{c}u-ts^{c}ö, hour, o'clock. ཆུ་ཚོད། čhu-tshod.

č^{c}u-yur ţ^{r}u-wa, to construct water-channels. ཆུ་ཡུར་འབྲུ་བ། čhu-yur 'bru (bru)-ba.

č^{c}ü-ṣö-la taŋ-wa, to spoil, damage. ཆུད་གཟོས་ལ་གཏོང་བ། čhud-gzos-la gtoṅ-ba.

č^{c}'a, hand, arm (hon.) ཕྱག། phyag.

č^{c}'a-jē, work, act (hon.). ཕྱག་རྗེས། phyag-rjes. See lak-jē, lak-lẹ. ལག་རྗེས།

č^{c}'a-la sọ̈-pa, to get, to receive, to capture (hon.). ཕྱག་ལ་སོན་པ། phyag-la son-pa.

k^{c}oŋts^{c}o ts^{c}aŋ-ma č^{c}'a-la sọ̈-ma-sọ̈ ke-č^{c}a yö-pa-ma-re, 'there is no doubt, we would be able to capture all of them'.

č^{c}'a-lē, work, business (hon.). ཕྱག་ལས། phyag-las.

č^{c}'a-lē naŋ-wa, to work. ཕྱག་ལས་གནང་བ། phyag-las gnaṅ-ba.

č^{c}'a-lē tẹ-po ma-naŋ-ŋa-re, 'you were not careful'

č^{c}'a-pa, domino. ཕྱག་སྦག phyag-sbag.

č^{c}'a-p^{c}e-naŋ-šā, be welcome! ཕྱག་ཕེབས་གནང་བཞག། phyag-phebs gnaṅ-bžag.

č^{c}'a-rī, letter (hon.). ཕྱག་བྲིས། phyag-bris.

č^{c}'a-šo, dice. ཕྱག་ཤོ། phyag-šo.

č^{c}'i-g'e, foreign. ཕྱི་རྒྱལ། phyi-rgyal.

č^{c}'i-g'e le-k^{c}uŋ, Foreign Office. ཕྱི་རྒྱལ་ལས་ཁུངས། Phyi-rgyal las-khuṅs.

č^{c}'i-g'e lọ̈-č^{c}ẹ, Foreign Minister. ཕྱི་རྒྱལ་བློན་ཆེན། Phyi-rgyal blon-čhen.

č^{c}'ī g'e-k^{c}ap, foreign country, state. ཕྱིའི་རྒྱལ་ཁབ། Phyi'i rgyal-khab.

č^{c}'i-j'a j'a-k^{c}oŋ, Chinese suzereinty. ཕྱི་རྒྱ་རྒྱ་ཁོངས། phyi-rgya rgya-khoṅs.

č^{c}'i-la, outside. ཕྱི་ལ། phyi-la.

č^{c}'i-naŋ, external and internal. ཕྱི་ནང་། phyi-naṅ.

č^{c}'i-ts^{c}oŋ, external trade, foreign trade. ཕྱི་ཚོང་། phyi-tshoṅ.

č^{c}'ị-č^{c}e, henceforth, hence, from now on. ཕྱིན་ཆད། phyin-čhad.

č^{c}'o-ga, male, husband. ཁྱོ་ག khyo-ga.

č^{c}'ō-la, towards. ཕྱོགས་ལ། phyogs-la.

č^{c}'ō-nē, from. ཕྱོགས་ནས། phyogs-nas.

č^{c}'ok-ḍ^{r}i paŋ-wa, to be neutral. ཕྱོགས་བསྒྲིལ་སྤངས་པ། phyogs-bsgril spaṅs-pa.

č^{c}'ō-šẹ, partiality. ཕྱོགས་ཞེན། phyogs-žen.

č^{c}'ọ̈, total. ཁྱོན། khyon. č^{c}'ọ̈-ši-nē, never (with neg.), not at all. ཁྱོན་གཞི་ནས། khyon-gži-nas.

č^{c}'u-či, (1) altogether, in one lot; (2) a herd, group. ཁྱུ་གཅིག khyu-gčig.

č^{c}'uk-po, rich, wealthy. ཕྱུག་པོ། phyug-po.

č^{c}'u-pa, dress, coat. ཕྱུ་པ། phyu-pa.

č^{c}'upč^{c}ẹ, a Tibetan coat. ཕྱུ་ཆེན། phyu-čhen.

č^{c}'u-ra cheese. ཕྱུར་བ། phyur-ba.

D

da-ga, that, that very thing. དེ་ག de-ga. da-ga-raŋ, དེ་ག་རང་། de-ga-raṅ.

da-gam, circular ornament. ཟླ་གམ། zla-gam.

dak-po, owner. བདག་པོ། bdag-po.

da-la, freightage, transport charges. བརྡལ་གླ། brdal-gla.

dam-pa, to tie. བསྡམས་པ། bsdams-pa, pf. of སྡོམ་པ། sdom-pa.

dam-d^{r}u šu-wa, to select, chose. འདམ་སྒྲུག་ཞུ་བ། 'dam-sgrug žu-ba.

daŋ-tǫ̈-pa, to polish; polishing. མདངས་བཏོན་པ། mdaṅs-bton-pa, pf. of འདོན་པ། 'don-pa.

da-taŋ-wa, to signal, to warn. བརྡ་གཏོང་བ། brda-gtoṅ-ba.

da-tǫ̈-pa, to remind; to indicate. བརྡ་སྟོན་པ། brda-ston-pa.

dā-tar ~ dā-tā, an arrow with silk pendants. མདའ་དར། mda'-dar.

da-t^{c}o, advertisement, notice in the papers. བརྡ་ཐོ། brda-tho.

da-wa, moon, month. ཟླ་བ། zla-ba.

da-ts^{c}ē, date. ཟླ་ཚེས། zla-tshes.

dē, here: འདིར། 'dir.

debrī, fresco, wall-painting. ལྡེབ་རིས། ldeb-ris.

tsik-pēī debrī, wall-painting. རྩིག་པའི་ལྡེབ་རིས། rtsig-pa'i ldeb-ris.

dep, book. དེབ། deb.

č^{c}'a-dep, hon. ཕྱག་དེབ། phyag-deb.

de-pa, to stay, to sit down. བསྡད་པ། bsdad-pa, pf. of སྡོད་པ། sdod-pa.

de-śü, while staying. སྡོད་ཤུལ། sdod-śul.

(2) faith. དད་པ། dad-pa.

de-pa č'e-pa, to have faith, to believe. དད་པ་བྱེད་པ། dad-pa byed-pa.

de-pa yi-č^{c}ē, faith. དད་པ་ཡིད་ཆེས། dad-pa yid-čhes.

de-po, well, good. བདེ་པོ། bde-po.

de-po-či, well. བདེ་པོ་ཅིག། bde-po-čig.

dep-kȫ, cultivation, arable land. འདེབས་རྐོས། 'debs-rkos.

dep-kȫ-nyę̈-pēī sa-č^{c}a, arable land. འདེབས་རྐོས་ཉན་པའི་ས་ཆ། 'debs-rkos-ñan-pa'i sa-čha.

der-ma, plate. སྡེར་མ། sder-ma.

de-sēī de-k^{c}uŋ, chance of overtaking. དེད་སའི་དེད་ཁུངས། ded-sa'i ded-khuṅs.

De-šip č'i-č'ap, Minister of Health. བདེ་ཞིབ་སྤྱི་ཁྱབ། bDe-žib spyi-khyab.

déù, ammunition, cartridge. མདེའུ། mde'u.

de-wa, prosperity, peace. བདེ་བ། bde-ba.

de-k'i, peace, prosperity. བདེ་སྐྱིད། bde-skyid.

de-wa-me-pā, without peace. བདེ་བ་མེད་པར། bde-ba-med-par.

di, this. འདི། 'di.

di-ts^{c}o, these. འདི་ཚོ། 'di-tsho.

di-raŋ, this very. འདི་རང་། 'di-raṅ.

dik-śā p^{c}ü-wa, to offer confession. སྡིག་བཤགས་ཕུལ་བ། sdig-bśags phul-ba.

dind^{r}e, such, like this. འདི་འདྲ། 'di-'dra.

di-p^{c}ā, this side. འདི་ཕར། 'di-phar.

dobt^{c}a, tobacco. རྡོ་ཐག། rdo-thag.

do, stone. རྡོ། rdo.

do-kȫ-pa, (1) monument. (2) sculptor. རྡོ་རྐོས་པ། rdo-rkos-pa.

do-k^{c}aŋ, stone house. རྡོ་ཁང་། rdo-khaṅ.

do-k^{c}o, stone vessel. རྡོ་ཁོག rdo-khog.

dok-pa, doubt. དོགས་པ། dogs-pa.

dok-pa č'e-pa, to doubt. དོགས་པ་བྱེད་པ། dogs-pa byed-pa.

dok-sǫ̈ č'e-pa, to be careful. དོགས་ཟོན་བྱེད་པ། dogs-zon byed-pa.

dok-pa me-pā, without doubt, surely. དོགས་པ་མེད་པར། dogs-pa med-par.
See t^cü-dō naŋ-wa. ཐུགས་དོགས་གནང་བ།
dom-pa, to gather, collect, accumulate. སྡོམ་པ། sdom-pa.
le-ka maŋ-po-či dom-nē, 'much work having accumulated'. ལས་ཀ་མང་པོ་གཅིག་སྡོམས་ནས། las-ka maṅ-po-gčig sdoms-nas.
domts^{c}ǫ̈, colour made of powdered stone. རྡོ་ཚོན། rdo-tshon.
doŋ-mo, churn. སྡོང་མོ། sdoṅ-mo.
dopṣō, mason. རྡོ་བཟོ་བ། rdo-bzo-ba.
dorje j'a-ṭ^{r}am. viśvavajra. རྡོ་རྗེ་རྒྱ་གྲམ། rdo-rje rgya-gram.
Cf. སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ། sna-tshogs rdo-rje.
dor-na, in short. མདོར་ན། mdor-na.
dò-pa, wish; to wish, maintain. འདོད་པ། 'dod-pa.
dö-pa č'e-pa. འདོད་པ་བྱེད་པ། 'dod-pa byed-la.
t^cundö, hon. ཐུགས་འདོད། thugs-'dod.
t^cundo naŋ-wa, hon. to wish, to maintain. ཐུགས་འདོད་གནང་བ། thugs-'dod gnaṅ-ba.
dö-pa t^cǖ-pa, according to wishes. འདོད་པ་མཐུན་པ། 'dod-pa-mthun-pa.
dö-pa č'ē-nē, according to (your) wish. འདོད་པ་བྱས་ནས། 'dod-pa byas-nas.
do-yē-wa, to fade, to become discoloured. མདོག་ཡལ་བ། mdog-yal-ba.
dö-yǭ-na-ŋa, the five accomplishments. འདོད་ཡོན་སྣ་ལྔ། 'dod-yon-sna-lṅa.
(a beautiful body, a pleasant voice, pleasant scent, good taste, and soft to touch).
dö-ṣö-de-po, habitable. སྡོད་བཟོད་བདེ་པོ། sdod-bzod-bde-po.
dǭ-pa, to mine; to recite, recitation. འདོན་པ། 'don-pa.
pf. བཏོན་པ། bton-pa, tǭ-pa.
du ~ duk, is, are. འདུག 'dug.
du-gē, is (are) there? འདུག་གམ། 'dug-gam.
duk-č^{c}a, bad. སྡུག་ཆ། sdug-čha.
du-k^{c}aŋ, Assembly Hall. འདུ་ཁང་། 'du-khaṅ.
dum-gẹ̄, agreement. འདུམ་གན། 'dum-gan.
duŋ, spear, lance. མདུང་། mduṅ.
duŋ-ma, beam. གདུང་མ། gduṅ-ma.
duŋgö, economy, economic development. འདུ་འགོད། 'du-'god.
duŋ-ŋel, suffering. སྡུག་བསྔལ། sdug-bsṅal.
du-śē, notion, thought, idea, Skrt. saṁjñā. འདུ་ཤེས། 'du-śes.
dünḍ^{r}u, animal, quadruped. དུད་འགྲོ། dud-'gro.
dū-dū-či, shortly, briefly. བསྡུས་བསྡུས་གཅིག bsdus-bsdus-gčig.
dǖ-čik, week. བདུན་གཅིག bdun-gčig.
dǖ-nyī, fortnight. བདུན་གཉིས། bdun-gñis.
dǖ-la, in front. མདུན་དུ། mdun-du.
ḍ^{r}a, enemy. དགྲ། dgra.
ḍ^{r}a-č'e-pa, to act in a hostile manner. དགྲ་བྱེད་པ། dgra byed-pa.
ḍ^{r}ēl-ma-mi, enemy forces. དགྲའི་དམག་མི། dgra'i-dmag-mi.

ḍʳa-kak-tᶜap, (1) defence. དགྲ་བཀག་ཐབས། dgra-bkag-thabs.
(2) noise, sound. སྒྲ། sgra.
(3) similar. འདྲ། 'dra.
ḍʳa-bo, ibid. འདྲ་པོ། 'dra-po.
ḍʳak-tar, Post and Telegraph. སྦྲག་ཏར། sbrag-tar. < Hin. ḍāk, tār.
ḍʳak-kᶜaŋ. Post-office. སྦྲག་ཁང་། sbrag-khaṅ. sbrag < Hin. ḍāk.
ḍʳak-tar tä lam-sȫl-č'i-č'ap, Minister of Post, Telegraph and Communications. སྦྲག་ཏར་དང་ལམ་བཟོའི་སྤྱི་ཁྱབ། sbrag-tar daṅ lam-bzo'i spyi-khyab.
ḍʳa-lẹ̄ lẹ̄-pa, to revenge, avenge, to retaliate. དགྲ་ལན་ལེན་པ། dgra-lan len-pa.
ḍʳa-ṣȫ, danger, apprehension. དགྲ་ཟོན། dgra-zon.
ḍʳa-ṣȫ č'e-pa, to apprehend. དགྲ་ཟོན་བྱེད་པ།
ḍʳē, rice. འབྲས། 'bras.
ḍʳē-bu, fruit, result. འབྲས་བུ། 'bras-bu.
ḍʳē-pa, link contact. འབྲེལ་པ། 'brel-pa.
ḍʳē-me-pa, (1) irrelevant. འབྲེལ་མེད་པ། 'brel-med-pa. (2) pure. འདྲེས་མེད་པ། 'dres-med-pa.
ḍʳē-lhe, mixed. འདྲེས་ལྷད། 'dres-lhad.
ḍʳi-ga, well. འགྲིགས་ཀ། 'grigs-ka.
ḍʳi-pa, to suit. འགྲིགས་པ། 'grigs-pa.
ḍʳik-čᶜā, agreement. འགྲིགས་ཆགས། 'grigs-čhags.
ḍʳik-lam, discipline, order. སྒྲིག་ལམ། sgrig-lam.
ḍʳik-pa ~ ḍʳi-pa, agreement, to suit, to be adequate. འགྲིགས་པ། 'grigs-pa.
ḍʳok-pa, nomad. འབྲོག་པ། 'brog-pa.
ḍʳom-č'ō, railing, སྒྲོམ་སྐྱོར། sgrom-skyor.
ḍʳo-soŋ, expense. འགྲོ་སོང་། 'gro-soṅ.
ḍʳo-soŋ taŋ-wa, to spend. འགྲོ་སོང་གཏོང་བ། 'gro-soṅ gtoṅ-ba.
čᶜ'anḍʳȫ, hon. expense. ཕྱག་འགྲོས། phyag-'gros.
čᶜ'anḍʳȫ taŋ-naŋ-wa, to spend (hon.). ཕྱག་འགྲོས་བཏང་གནང་བ། phyag-'gros btaṅ-gnaṅ-ba.
ḍʳo-taŋ, (1) manner of walking, gait, behaviour. (2) marriage. འགྲོ་སྟངས། 'gro-staṅs.
ḍʳo-taŋ ṣo-wa, to negotiate a marriage. འགྲོ་སྟངས་བཟོ་བ། 'gro-staṅs bzo-ba.
pu tä pu-möi ḍʳo-taŋ, marriage. བུ་དང་བུ་མོའི་འགྲོ་སྟངས། bu daṅ bu-mo'i 'gro-staṅs.
ḍʳo-wa, to go, proceed. འགྲོ་བ། 'gro-ba.
pᶜe-pa, hon. ཕེབས་པ། phebs-pa.
čᶜip-ǰ'ur-naŋ-wa, h. hon. ཆིབས་བསྒྱུར་གནང་བ། čhibs-bsgyur gnaṅ-ba.
ḍʳu, grain, crop. འབྲུ། 'bru.
Dzam-liŋ ~ Dzam-bu-liŋ, India; the World. འཛམ་བུ་གླིང་། 'Dzam-bu-gliṅ. < Jambudvīpa.
Dzam-liŋ č'i-tsᶜō, International Assembly. འཛམ་གླིང་སྤྱི་ཚོགས། Dzam-gliṅ spyi-tshogs.
dzapṣō, potter. རྫ་བཟོ་བ། rdza-bzo-ba.
dza-kᶜo, clay. རྫ་ཁོ། rdza-kho.

dza-k^{c}öi kā-yö, clay cup. རྫ་ཁོའི་ཀར་ཡོལ། rdza-kho'i kar-yol.
dze-č'ö, behaviour. མཛད་སྤྱོད། mdzad-spyod.
dzende, ammunition. རྫས་མདེལ། rdzas-mdel.
dze-go, aim, object. མཛད་སྒོ། mdzad-sgo.
dze-göi tso-wo, chief aim. མཛད་སྒོའི་གཙོ་བོ། mdzad-sgo'i gtso-bo.
dze-po, pleasing, beautiful. མཛེས་པོ། mdzes-po.
dzoŋ, fort, administrative centre of a district. རྫོང་། rdzoṅ.
dzoŋ-k^{c}a, administrative district in Tibet. རྫོང་ཁག rdzoṅ-khag.
dzoŋ-pö̧, magistrate; chief of a district. རྫོང་དཔོན། rdzoṅ-dpon.
dzō-pa, (1) to end, accomplish, to be exhausted. རྫོགས་པ། rdzogs-pa. (2) to come to an end; to die.
dzü-wa, to enter, to penetrate, to creep in; to enlist. འཛུལ་བ། 'dzul-ba.

E

E, n. of a district in N.E. Tibet. ཨེ། E.
emč^{c}i ∼ emǰe, doctor. ཨེམ་ཆི། em-čhi. < Mong. emči.
emč^{c}i-lā, hon. ཨེམ་ཆི་ལགས། em-čhi-lags.

G

gak-pa ǰ'a-pa, to vote against; to censure. འགག་པ་རྒྱག་པ། 'gag-pa rgyag-pa.
gā-gom-č^{c}o-śē-č'e-pa, to become pleased. དགའ་སྒོམ་ཆོག་ཤེས་བྱེད་པ། dga'-sgom čhog-śes byed-pa.
gā-gom-č^{c}o-śē-naŋ-wa, hon. དགའ་སྒོམ་ཆོག་ཤེས་གནང་བ། dga'-sgom čhog-śes gnaṅ-ba.
gā-gom-č^{c}o-śē-šu-wa, hon. དགའ་སྒོམ་ཆོག་ཤེས་ཞུ་བ། dga'-sgom-čhog-śes-žu-ba.
gā-k^c'i, auspicious emblem. དགའ་འཁྱིལ། dga'-'khyil.
gam, box. སྒམ། sgam.
gā-nye lo-kā, friends and guests. དགའ་ཉེ་བློ་དཀར། dga'-ñe blo-dkar.
gaŋ, time. སྒང་ sgaṅ.
gā-po-nye-po, friend. དགའ་པོ་ཉེ་པོ། dga'-po-ñe-po.
gā-soŋ-kande-taŋ-wa, to pursue. གར་སོང་ག་འདེད་གཏོང་བ། gar-soṅ-ga-'ded-gtoṅ-ba.
gau, charm-box. གའུ། ga'u.
gā-wa, joy; to like. དགའ་བ། dga'-ba. ma-gā-wā, do not like. མ་དགའ་བར། ma-dga'-bar.
ge-č^{c}e-śö, the most important. གལ་ཆེ་ཤོས། gal-čhe-śos.
ge-gę̄, teacher. དགེ་རྒན། dge-rgan.
Pö-yik ge-gę̄, teacher of Tibetan. བོད་ཡིག་དགེ་རྒན། Bod-yig dge-rgan.
gę̄-lā, hon. for teacher. རྒན་ལགས།
Pö-yik gę̄-lā, hon. བོད་ཡིག་རྒན་ལགས། Bod-yig rgan-lags.
ge-po-č^{c}e-la nę̄-tę̄ č'ē-pa-re, a Tibetan saying, meaning 'to strive to achieve an important matter'. གལ་པོ་ཆེ་ལ་ནན་ཏན་བྱས་པ་རེད། gal-po-čhe-la nan-tan byas-pa-red.
ger-k^{c}a, private. སྒེར་ཁག sger-khag.

ger-tsę ~ gē-tsę, independent, autonomous. སྒེར་བཙན། sger-btsan.

ger-pa tob-č^{c}ę, private enterprise. སྒེར་པ་སྟོབས་ཆེན། sger-pa stobs-čhen.

ge-śe-dik-ṭ^{r}ō-č'e-pa, to point out qualities and faults. དགེ་བཤད་སྡིག་དཀྲོལ་བྱེད་པ། dge-bśad sdig-dkrol byed-pa.

ge-tsę, benefit. དགེ་མཚན། dge-mtshan.

gę-lę-pa, to accept responsibility. འགན་ལེན་པ། 'gan-len-pa.

gę-šǫ, old and young. རྒན་གཞོན། rgan-gžon. gę-šǫ-me-la, 'to both old and young'.

gi-k^{c}uŋ, window. སྒེའུ་ཁུང་། sge'u-khuṅ.

g'e, eight. བརྒྱད། brgyad.

g'e-po, king. རྒྱལ་པོ། rgyal-po.

g'e-pōi-waŋ-č^{c}ēi-šuŋ, autocratic government. རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆའི་གཞུང་། rgyal-po'i-dbaṅ-čha'i-gžuṅ.

g'e-si-na-dǖ, the Seven Treasures of a King. རྒྱལ་སྲིད་སྣ་བདུན། rgyal-srid sna-bdun.

g'ē-pa, extensive, large. རྒྱས་པ། rgyas-pa.

g'ę, ornaments, jewellery. རྒྱན། rgyan. g'ę-č^{c}a, རྒྱན་ཆ། rgyan-čha.

ku-ǰ'ę, hon. སྐུ་རྒྱན། sku-rgyan.

g'ę-kō, jewellery and dress. རྒྱན་གོས། rgyan-gos.

g'ę-č^{c}a-lū, style of ornaments. རྒྱན་ཆ་ལུགས། rgyan-čha-lugs.

go, head. མགོ། mgo. (2) door. སྒོ། sgo.

go-č'e, leader. འགོ་བྱེད། 'go-byed.

go-ǰ'a-pa, to lock the door, to shut the door. སྒོ་རྒྱག་པ། sgo-rgyag-pa.

go-ǰ'ap-pa, pf. སྒོ་བརྒྱབས་པ། sgo-brgyabs-pa.

go-kur-wa, to surrender. མགོ་སྒུར་བ། mgo-sgur-ba.

gom-pa, monastery. དགོན་པ། dgon-pa.

goŋ ~ koŋ, before. གོང་། goṅ.

goŋ-gē, displeasure, offence. དགོངས་འགལ། dgoṅs-'gal.

goŋ-gē naŋ-wa, to take offence, to show displeasure. དགོངས་འགལ་གནང་བ། dgoṅs-'gal gnaṅ-ba.

goŋ-dǫ, content. དགོངས་དོན། dgoṅs-don.

goŋ-pa, thought, opinion (hon.). དགོངས་པ། goŋ-pa ma-ts^{c}uŋ, do not be angry! དགོངས་པ་མ་ཚོམ། dgoṅs-pa ma-tshom.

goŋ-pa šē-pa, to think, consider. དགོངས་པ་བཞེས་པ། dgoṅs-pa bžes-pa.

goŋ-pa ṣap-mo šē-pa, to think over, to think carefully. དགོངས་པ་ཟབ་མོ་བཞེས་པ། dgoṅs-pa zab-mo bžes-pa.

goŋ-ta, (1) afternoon, evening. དགོང་དག dgoŋ-dag.

(2) pray excuse. དགོངས་དག dgoṅs-dag.

go-pa, to need, require; need, requirement. དགོས་པ། dgos-pa.

t^{c}ū-k^{c}o, hon. ཐུགས་མཁོ། thugs-mkho.

go-naŋ-yā-du-na, 'if you require...' དགོས་གནང་ཡ་འདུག་ན། dgos-gnaṅ-ya-'dug-na.

gopnyō, intrigue, difficulty, problem. མགོ་རྙོགས། mgo-rñogs.

gopnyō laŋ-pa, to become a problem, to arise (difficulty). མགོ་རྙོགས་ལངས་པ། mgo-rñogs laṅs-pa.

gopnyō ṣo-wa, to intrigue, to create difficulties. མགོ་རྙོགས་བཟོ་བ། mgo-rñogs bzo-ba.

go-ra, courtyard. སྒོ་ར། sgo-ra.

k^{c}aŋ-pē^{i} go-ra, the courtyard of a house. ཁང་པའི་སྒོ་ར། khaṅ-pa'i sgo-ra.

gor-mo, coin, rupee. སྒོར་མོ། sgor-mo.

go-tsū-pa; to start. འགོ་བཙུགས་པ། 'go-btsugs-pa.

gō-wa, to delay, to spend time. འགོར་བ། 'gor-ba.

gor-po-č'e-pa, to delay. འགོར་པོ་བྱེད་པ། 'gor-po-byed-pa.

t^{c}uŋgō-naŋ-wa, hon. ཐུགས་འགོར་གནང་བ། thugs-'gor-gnaṅ-ba.

gō^{i} g'ę, door ornaments. སྒོའི་རྒྱན། sgo'i rgyan.

gu-de-pa, to await, wait. སྒུག་སྡོད་པ། sgug-sdod-pa.

gu-de-yö, I am waiting. སྒུག་བསྡད་ཡོད། sgug-sdod-yod.

gün-ka, winter. དགུན་ཀ། dgun-ka.

gün-t^{c}o, 'in winter'. དགུན་ཐོག dgun-thog.

gu-pa, to wait. སྒུག་པ། sgug-pa.

g'ę-tu ma-soŋ k^{c}ur-tu soŋ, 'it did not become an ornament, but became a burden' (of knowledge). རྒྱན་དུ་མ་སོང་འཁུར་དུ་སོང་། rgyan-du ma-soṅ 'khur-du soṅ.

H

ha-ko-wa, to know, to understand, to learn. ཧ་གོ་བ། ha-go-ba.

ha-nyi-tok-pa, to realize. ཧ་ཉིད་རྟོགས་པ། ħa-ñid-rtogs-pa.

haŋgo, shoe, boot. ལྷམ་གོག lham-gog.

kō-gi haŋgo, leather boots. ཀོ་བའི་ལྷམ་གོག ko-ba'i lham-gog.

šap-č^{c}a, hon. ཞབས་ཆག žabs-čhag.

hrak-se, right away. ཧྲག་སེ། hrag-se, tanda hrak-se, ibid.

hur-t^{c}a, diligently. ཧུར་ཐག hur-thag.

I

In-ji, English, British. དབྱིན་ཇི། dbyIn-ji.

In-lü sö-ts^{c}ī, English or European food. དབྱིན་ལུགས་གསོལ་ཚིགས། dbyIn-lugs gsol-tshigs.

In-šuŋ, British Government. དབྱིན་གཞུང་། dbyIn-gžuṅ.

J

Jak-t^{c}ap, carrying into life. འཇགས་ཐབས། 'Jags-thabs.

Jam-č'ē, kindly. འཇམ་བྱས། 'Jam-byas.

Jā-pa, to establish. འཇགས་པ། 'Jags-pa. yǫ-tę na-ts^{c}ō Jā-pa, to teach the various branches of knowledge.

Je-lę, exchange (of money); change (of train, car, etc.). བརྗེ་ལེན། brJe-len.

Je-lę č'e-pa, to exchange; to change. བརྗེ་ལེན་བྱེད་པ། brJe-len byed-pa.

Je-lę naŋ-wa, hon. བརྗེ་ལེན་གནང་བ། brJe-len gnaṅ-ba.

Jē-la, later, afterwards. རྗེས་ལ། rJes-la. tē^{i} Jē-la, after that. དེའི་རྗེས་ལ། de'i rJes-la.

Jē-mā, later, afterwards. རྗེས་མར། rJes-mar.

je-pa, to forget. རྗེད་པ། rjed-pa.
jē-sō, later, afterwards. རྗེས་སོར། rjes-sor.
jenṭ^{rc}e, meeting (hon.). མཇལ་འཕྲད། mjal-phrad.
  jenṭ^{rc}e naŋ-wa, to meet. མཇལ་འཕྲད་གནང་བ། mjal-phrad gnaṅ-ba.
je-wa, to exchange, to barter. བརྗེ་བ། brje-ba.
jē-wa, to meet. མཇལ་བ། mjal-ba.
jik-tẹ̄, the World. འཇིག་རྟེན། 'jig-rten.
  jik-tẹ̄-to-kȫ-tam-sum, the Worldly needs. འཇིག་རྟེན་ལྟོ་གོས་གཏམ་གསུམ། 'jig-rten-lto-gos-gtam-gsum.
j'a (1) hundred. བརྒྱ། brgya. j'a-lha-tsĕ, 'more than a hundred'. བརྒྱ་ལྷག་ཙམ། brgya-lhag-tsam.
  (2) Juniper wood. རྒྱ། rgya.
J̌'a-gar ~ J̌'a-gā, India. རྒྱ་གར། rGya-gar.
j'a-j'a, one hundred each. བརྒྱ་བརྒྱ། brgya-brgya.
j'a-j'ü, area, place. རྒྱ་བརྒྱུད། rgya-brgyud.
j'a-j'ü ta-ga-raŋ-la, 'in the very place'. རྒྱ་བརྒྱུད་དེ་ག་རང་ལ། rgya-brgyud de-ga-raṅ-la.
J̌'a-mi, Chinese. རྒྱ་མི། rGya-mi.
J̌'a-na, China. རྒྱ་ནག rGya-nag.
J̌'a-Pö-nyī, (1) India and Tibet; (2) China and Tibet. རྒྱ་བོད་གཉིས། rGya-Bod-gñis.
J̌'a-lü ṭ^{r}ō-tsē, Chinese food. རྒྱ་ལུགས་གྲའོ་ཙེ། rGya-lugs gra'o-tse.
j'aŋ-go-yā, necessity of study. སྦྱོང་དགོས་ཡ། sbyoṅ-dgos-ya.
j'aŋ-pa, to study, exercise, practise. སྦྱངས་པ། sbyaṅs-pa, pf. of sbyoṅ-ba. སྦྱོང་བ།
  j'aŋ-dö-yö, wishing to study. སྦྱངས་འདོད་ཡོད། sbyaṅs-'dod-yod.
j'aŋ-pa, to postpone, delay. འགྱངས་པ། 'gyaṅs-pa.
  ke-si č^{c}'a-lē te naŋ-j'u j'aŋ-na, 'if we were to postpone action'. གལ་སྲིད་ཕྱག་ལས་དེ་གནང་རྒྱུ་འགྱངས་ན། gal-srid phyag-las de gnaṅ-rgyu-'gyaṅs-na . . .
j'aŋ-so t^{c}uŋ-so taŋ-wa, to send out scouts to far and nearby places. རྒྱངས་སོ་ཐུང་སོ་གཏོང་བ། rgyaṅs-so thuṅ-so gtoṅ-ba.
j'a-pa, to throw, to do. རྒྱག་པ། rgyag-pa. j'ap-pa, pf. བརྒྱབས་པ། brgyabs-pa. Secondary form. རྒྱབ་པ། rgyab-pa.
j'a-pȫ, commander of a hundred, a captain, company commander. བརྒྱ་དཔོན། brgya-dpon.
j'a-se, brocade. རྒྱ་སེ། rgya-se.
  U-ru-süi j'a-se, Russian brocade. ཨུ་རུ་སུའི་རྒྱ་སེ། U-ru-su'i rgya-se.
j'a-ṣo, Indian goods. རྒྱ་ཟོག rGya-zog.
j'aŋ-tsi, pisé building. གྱང་རྩིག gyaṅ-rtsig.
J̌'a-ṭ^{r}ī, Chinese style of painting. རྒྱ་བྲིས། rGya-bris.
J̌'a-t^{c}u, Chinese soup. རྒྱ་ཐུག rGya-thug.
j'or-wa, to arrive. འབྱོར་བ། 'byor-ba.
j'u, material, quality; cause, property. རྒྱུ། rgyu.
j'u-nor, money. རྒྱུ་ནོར། rgyu-nor.
  j'uptsaŋ, good quality. རྒྱུ་གཙང་། rgyu-gtsaṅ.

ǰ'um-tsᶜę, cause, reason. རྒྱུ་མཚན། rgyu-mtshan.
ǰ'uŋ-kᶜuŋ, origin. འབྱུང་ཁུངས། 'byuṅ-khuṅs.
ǰ'u-ŋö-po, property. རྒྱུ་དངོས་པོ། rgyu-dṅos-po.
    ǰ'u-ŋö-po yoŋ-dzō, all property. རྒྱུ་དངོས་པོ་ཡོངས་རྫོགས། rgyu-dṅos-po yoṅs-rdzogs.
ǰ'ū-pa, to run, to rush. རྒྱུགས་པ། rgyugs-pa.
ǰ'ur-do-naŋ-wa, to change. འགྱུར་ལྡོག་གནང་བ། 'gyur-ldog gnaṅ-ba.
ǰ'u-ṭʳᶜo, looting. རྒྱུ་འཕྲོག rgyu-'phrog.—č'e-pa, to loot.—བྱེད་པ། byed-pa.
ǰ'u-ṭʳö č'e-pa, to appear for examination. རྒྱུགས་སྤྲོད་བྱེད་པ། rgyugs-sprod byed-pa.
ǰ'ü-la, about. བརྒྱུད་ལ། rgyud-la.
    J̌'aŋ-tse-ǰ'ü-la, 'about Gyangtse'. རྒྱལ་རྩེ་བརྒྱུད་ལ། rGyal-rtse-rgyud-la
ǰ'umtsᶜę, cause, reason. རྒྱུ་མཚན། rgyu-mtshan.
ǰ'ų̄-tu, always, constantly. རྒྱུན་དུ། rgyun-du.
ǰ'ų̄-ma-č'e-pā, constantly, ceaselessly. རྒྱུན་མ་ཆད་པར། rgyun-ma-čhad-par.
ǰō, hoe. འཇོར་བ། 'jor-ba.

K

kā, (1) pillar, column. ཀ་བ། ka-ba.
    kā-gi šu, capital. ཀ་བའི་གཞུ། ka-ba'i gžu. be-lo, 'be-log. འབེ་ལོག the upper part of the capital of the Tibetan column.
    (2) kā, order, command. བཀའ། bka'.
    kā-naŋ-wa, to order, to say. བཀའ་གནང་བ། bka'-gnaṅ-ba.
kā-čö-šū-naŋ-wa, to correct, to read through. བཀའ་བཅོས་ཞུས་གནང་བ། bka'-bčos-žus-gnaṅ-ba.
kā-dū-naŋ-wa, to discuss, to deliberate. བཀའ་བསྡུར་གནང་བ། bka'-bsdur gnaṅ-ba.
kandzin, receipt. བཀའ་འཛིན། bka'-'dzin.
kag-dom naŋ-wa, to prohibit, to prevent. བཀག་སྡོམ་གནང་བ། bkag-sdom gnaṅ-ba.
kā-ǰ'u, order. བཀའ་བསྒྱུར། bka'-bsgyur.
ka-k'e, nothing whatsoever (with negat.). གང་གང་ཡང་མེད་ཙ་ན། gaṅ-gaṅ-yaṅ med-tsa-na.
ka-kō, about. ཀ་སྐོར། ka-skor.
    lo-ṭʳu-ka-kō-ci, about six years. ལོ་དྲུག་ཀ་སྐོར་གཅིག
ka-lē šū, remain in peace! ག་ལེར་བཞུགས། ga-ler bžugs.
kā-lē kᶜak-po, difficult. དཀའ་ལས་ཁག་པོ། dka'-las khag-po.
    kā-lē-me-pā, without difficulty. དཀའ་ལས་མེད་པར། dka'-las-med-par.
    kā-lē-ǰ'a-pa, to experience difficulties. དཀའ་ལས་རྒྱག་པ། dka'-las rgyag-pa. kā-lē-ǰ'ap-pa, pf. དཀའ་ལས་བརྒྱབས་པ། dka'-las brgyabs-pa.
    kā-lē-la ma-dzem-pēⁱ-tsǭ-ḍʳū, diligence which does not shun difficulties. དཀའ་ལས་ལ་མ་འཛེམ་པའི་བརྩོན་འགྲུས། dka'-las-la ma-'dzem-pa'i-brtson-'grus.
kā-lę̄, answer. བཀའ་ལན། bka'-lan.
kā-lǭ, minister. བཀའ་བློན། bka'-blon.

kā-mö, conversation, deliberation, negotiation. བཀའ་མོལ། bka'-mol.

kā-mö naŋ-wa, to converse. བཀའ་མོལ་གནང་བ། bka'-mol gnaṅ-ba (among equals).

kā-mö-či naŋ-wa gā-mi-yoŋ-ŋē, 'Would it not be better to talk it over?' བཀའ་མོལ་གཅིག་གནང་བ་དགའ་མི་ཡོང་ངམ། bka'-mol-gčig gnaṅ-ba dga'-mi-yoṅ-ṅam.

kā-mö šu-wa, to converse (when addressing a person of high rank). བཀའ་མོལ་ཞུ་བ། bka'-mol žu-ba.

kam, dry. བསྐམས། bskams, pf. of སྐེམ་པ། skem-pa, to become dry.

kam-pa, tongs. སྐམ་པ། skam-pa.

kam-po, dry, withered. སྐམ་པོ། skam-po.

kam-t^{c}o, land, overland. སྐམ་ཐོག skam-thog.

kam-t^{c}o d̥^{r}o-lam, land route, overland communications. སྐམ་ཐོག་འགྲོ་ལམ། skam-thog 'gro-lam.

kamts^{c}am-la, at this opportunity, at this juncture. སྐབས་མཚམས་ལ། skabs-mtshams-la.

ka-nē, from where, whence. ག་ནས། ga-nas.

kand̥^{r}e, what. ག་འདྲ། ga-'dra.

kand̥^{r}ē̥s, ibid. ག་འདྲ་ཟེར། ga-'dra-zer.

kānd̥^{r}i-naŋ-wa, to ask (hon.). བཀའ་འདྲི་གནང་བ། bka'-'dri gnaṅ-ba.

kā-naŋ-wa, to say, to order. བཀའ་གནང་བ། bka'-gnaṅ-ba.

kā-ma-naŋ-ŋā t^{c}ap-mindu, 'There is no way but to say . . .' བཀའ་མ་གནང་བར་ཐབས་མི་འདུག bka'-ma-gnaṅ-bar thabs-mi-'dug.

kā-ŋā šu-wa, to order. བཀའ་མངགས་ཞུ་བ། bka'-mṅags-žu-ba.

kaŋ, what, which. གང་། gaṅ.

kaŋ-gi-tö̥-la, why, for what reason? གང་གི་དོན་ལ། gaṅ-gi-don-la.

kaŋ-tē, which (of several). གང་དེ། gaṅ-de.

kaŋ-čī-t^{c}e-nē, whatever. གང་ཅིའི་ཐད་ནས། gaṅ-či'i thad-nas.

kaŋ yim-pa, (1) What is the matter? གང་ཡིན་པ། gaṅ yin-pa. (2) full. གང་ gaṅ.

kaŋ-k^{c}a, all. གང་ཁ། gaṅ-kha.

kaŋ-la, during, at the time of. སྒང་ལ། sgaṅ-la.

ma-gi-kaŋ-la, during the war. དམག་གི་སྒང་ལ། dmag-gi-sgaṅ-la.

kaŋ-mē̥-ts^{c}e, excellent. གང་མིན་ཚེད། gaṅ-min-tshed.

kaŋ-nē, from. སྒང་ནས། sgaṅ-nas.

kaŋ-yö, whatever . . . they had. གང་ཡོད། gaṅ-yod.

ka-pā, where. ག་བར། ga-bar.

ka-pa-lē^{i} . . . mĕ, anywhere (with neg.). ག་པ་ལའང་ . . . མེད། ga-pa-la'aṅ . . . med.

ŋa ka-pa-lē^{i} d̥^{r}ondö-mĕ, I have no desire to go anywhere. ང་ག་པ་ལའང་འགྲོ་འདོད་མེད། ṅa ga-pa-la'aṅ 'gro-'dod-med.

ka-pa-lē^{i}, everywhere. ག་པ་ལའང་། ga-pa-la'aṅ.

ka-pa-lē^{i} yö-wa-re, 'are found everywhere'. ག་པ་ལའང་ཡོད་པ་རེད། ga-pa-la'aṅ yod-pa-red.

kap, when, on, at the time of. སྐབས། skabs.

Lha-sa-la J̌'or-kap, 'on arrival to Lha-sa', ལྷ་ས་ལ་འབྱོར་སྐབས། Lha-sa-la 'byor-skabs.

kap-kap-la, occasionally. སྐབས་སྐབས་ལ། skabs-skabs-la.

kap-re, at times, sometimes. སྐབས་རེ། skabs-re.
in each case.

kap-ta-gā, at that time. སྐབས་དེ་ཁར། skabs de-khar.

tē^{i} kap-la, at that time. དེའི་སྐབས་ལ། de'i skabs-la.

te-kap-la, ibid. དེ་སྐབས་ལ། de-skabs-la.

ka-re, what. ག་རེ། ga-re.

ka-rē, with what. ག་རེས། ga-res.

ka-re-yin-nē^{i}, whatever. ག་རེ་ཡིན་ནའང་། ga-re yin-na'aṅ.

ka-rē, some. འགའ་རེས། 'ga'-res.

ka-re ko-re, dispute, quarrel, disagreement. ཀ་རེ་ཀོ་རེ།

ka-rē^{i} tǫ-ta-la, why, for what reason? ག་རེའི་དོན་དག་ལ། ga-re'i don-dag-la.

kar-g'e dē-g'e, Tibetan dinner consisting of eight courses. ཀར་བརྒྱད་སྡེར་བརྒྱད། kar-brgyad sder-brgyad.

Pö-lū kar-g'e dē-g'e, Tibetan food. བོད་ལུགས་ཀར་བརྒྱད་སྡེར་བརྒྱད། Bod-lugs kar-brgyad sder-brgyad.

ka-riŋ, large pillar. ཀ་རིང་། ka-riṅ.

kar-ma, star. སྐར་མ། skar-ma.

ka-sa-ka-la, everywhere. གང་ས་གང་ལ། gaṅ-sa-gaṅ-la.

ka-ṣo-wa, to irrigate. རྐ་བཟོ་བ། rka-bzo-ba.

ka-tū, when. ག་དུས། ga-dus.

ka-tū yį-nē^{i}, always. ག་དུས་ཡིན་ནའང་། ga-dus yin-na'aṅ.

ka-ts^{c}ö, how much, how many. ག་ཚོད། ga-tshod.

ka-yaŋ, various kinds. གང་ཡང་། gaṅ-yaṅ.

kā-yi, official letter. བཀའ་ཡིག bka'-yig.

kā-yö, cup. ཀར་ཡོལ། kar-yol.

ke, (1) language; (2) sound. སྐད། skad.

suŋ-ke, hon. གསུང་སྐད། gsuṅ-skad.

ke-č^{c}a, conversation. སྐད་ཆ། skad-čha.—śe-pa, to converse. བཤད་པ། bśad-pa.

ke-rī, language, dialect. སྐད་རིགས། skad-rigs.

ke-dep, language textbook. སྐད་དེབ། skad-deb.

ke-rī lap-ṭ^{r}a, language school. སྐད་རིགས་སློབ་གྲྭ། skad-rigs-slob-grwa.

kē-č^{c}e-śö, most important. གལ་ཆེ་ཤོས། gal-čhe-śos.

kenṭ^{r}aŋ, necklace. སྐེ་འཕྲེང་། ske-'phreṅ.

ke-pā, gramophone. སྐད་པར། skad-par.

kē-pa, imposition (of tax); to impose. བཀལ་པ། bkal-pa, pf. of འགེལ་བ། 'gel-ba.

ke-si, if. གལ་སྲིད། gal-srid.

kę-ts^{c}e, Chinese food. ཀན་ཚལ། kan-tshal. < Chin.

kę-ǰ'a yik-rī, documents. གན་རྒྱ་ཡིག་རིགས། gan-rgya yig-rigs.

k'e ~ ka-ye, nothing (with negat.) གང་ཡང་། gaṅ-yaṅ.

k'ē-mę, woman. སྐྱེས་དམན། skyes-dman.

k'e-wa, to grow, to be born. སྐྱེ་བ། skye-ba.
k'ē-pa, སྐྱེས་པ། skyes-pa, pf.
k'ē-p^{c}o-mo, people. སྐྱེས་ཕོ་མོ། skyes-pho-mo.
k'e-sa, native place. སྐྱེ་ས། skye-sa.
k'e-wo, human being. སྐྱེ་བོ། skye-bo.
k'e-wöi, human. སྐྱེ་བོའི། , skye-bo'i.
k'ẹ-č'ē-nē, therefore. རྐྱེན་བྱས་ནས། rkyen-byas-nas.
k'i-du-nē-lũ, circumstances, conditions. སྐྱིད་སྡུག་གནས་ལུགས། skyid-sdug-gnas-lugs.
k'ī-la, among, amidst. དཀྱིལ་ལ། dkyil-la.
k'i-ma-č^{c}'o-duk-č^{c}'o, experience of sorrow instead of joy. སྐྱིད་མ་འཁྱོག་སྡུག་འཁྱོག skyid-ma-'khyog-sdug-'khyog.
k'in-ts^{c}ap, interest. སྐྱིན་ཚབ། skyin-tshab.
k'in-ts^{c}ap p^{c}ũ-wa, to pay interest. སྐྱིན་ཚབ་ཕུལ་བ། skyin-tshab phul-ba.
k'i-po, pleasant. སྐྱིད་པོ། skyid-po.
k'iplö, how pleasant? སྐྱིད་ལོས། skyid-los.
k'ir-wa, to collect (water). སྐྱིལ་བ། skyil-ba.
kō, leather, hide. ཀོ་བ། ko-ba.
ko-dā-ţ^{rc}ö-pa, to understand. གོ་བརྡ་འཕྲོད་པ། go-brda-'phrod-pa.
ko-dā-mā-ţ^{rc}ö-pa-č'ē, 'not understanding'. གོ་བརྡ་མ་འཕྲོད་པ་བྱས། go-brda-ma-'phrod-pa-byas.
kor-la ~ kō-la, about (with gen.), with reference to, concerning. སྐོར་ལ། skor-la.
č^{c}'i-g'e-gi kō-la, 'concerning foreign affairs'. ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་སྐོར་ལ། phyi-phyi-rgyal-gyi skor-la.
ko-lak-č^{c}a, arms, weapons. གོ་ལག་ཆ། go-lag-čha.
ko-loŋ, worry. ཀོ་ལོང་། ko-loṅ.
ko-loŋ tsā-nē č'e-pa-ma-re, 'they never worry'. ཀོ་ལོང་རྩ་བ་ནས་བྱེད་པ་མ་རེད། ko-loṅ rtsa-ba-nas byed-pa-ma-red.
kom-po, rare; few. དཀོན་པོ། dkon-po.
but Kǫ-č^{c}o, Ratna, Jewel. དཀོན་མཆོག dKon-mčhog.
ko-nē, rank, official position. གོ་གནས། go-gnas.
Cf. ko-sa. གོ་ས།
koŋ, (1) price. གོང་། goṅ.
jā-koŋ, hon. ལྗགས་གོང་། ljags-goṅ.
(2) breast plate.
(3) ago, back, before. lo-šipčũi koŋ, forty years ago. ལོ་བཞི་བཅུའི་གོང་། lo-bži-bču'i goṅ.
koŋ-p^{c}ē, development, fostering, progress. གོང་འཕེལ། goṅ-'phel.
koŋ-nē koŋ-p^{c}ē, increasing. གོང་ནས་གོང་འཕེལ། goṅ-nas goṅ-'phel.
Koŋ-sa Ts'aŋgǫ̈ č^{c}ẹ-po, the Dalai Lama. གོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ། Goṅ-sa sKyabs-mgon čhen-po.
kor-wa, (1) to surround. སྐོར་བ། skor-ba.
(2) about. minda sum-čų-kō-či, 'about thirty man'.
kor-č^{c}a-pēl-le-k^{c}uŋ, Police. སྐོར་འཆག་པའི་ལས་ཁུངས། skor-'čhag-pa'i las-khuṅs.

k^{c}aŋ-pa ts^{c}aŋ-ma t^{c}ā kor, 'having surrounded the houses'. ཁང་པ་ཚང་མ་མཐའ་སྐོར། khaṅ-pa tshaṅ-ma mtha' skor.

ko-tiŋ, mortar. སྒོག་ཏིང་། sgog-tiṅ.

ko-t^{c}a-ma-lö-še-na, 'had they not been let down . . .' ཀོ་ཐག་མ་སློད་ཞེ་ན། ko-thag-ma-slod-že-na.

ko-t^{c}ö, hearing. གོ་ཐོས། go-thos.

ko-t^{c}ö-č'uŋ, I heard. གོ་ཐོས་བྱུང་། go-thos-byuṅ.

kö-ɟ'a-pa, to carve, to cut. རྐོས་རྒྱག་པ། rkos-rgyag-pa.

kö-ɟ'ab-nē, 'having carved'. རྐོས་བརྒྱབས་ནས། rkos-brgyabs-nas.

kö-pa, plan. བཀོད་པ། , bkod-pa.

kö-pa-taŋ-nyę̄, planner, architect. བཀོད་གཏོང་མཁན། bkod-gtoṅ-mkhan.

kǫ̈-sē-tsě, small, scant, rare. དཀོན་སེ་ཙམ། dkon-se-tsam.

kö-ts^{c}em-gi-ku-t^{c}aŋ, embroidered banner, icon. གོས་འཚེམ་གྱི་སྐུ་ཐང་། gos-'tshem-gyi sku-thaṅ.

ku, body, image, form. སྐུ། sku.

ku-ṣū, body; health (hon.) སྐུ་གཟུགས། sku-gzugs.

ku-tö, the upper part of the body; shirt (hon.). སྐུ་སྟོད། sku-stod.

ku-mě, the lower part of the body. སྐུ་སྨད། sku-smad.

ku-č^{c}ē, baggage, things, furniture. སྐུ་ཆས། sku-čhas.

ku-č^c'uk-tsě, briefly, for a moment. སྐུ་འཁྱུག་ཙམ། sku-'khyug-tsam.

ku-ke, waist (hon.). སྐུ་རྐེད། sku-rked.

ku-k'i-sē-täŋ, how do you do? (hon.) སྐུ་དཀྱིལ་གསལ་དྭངས། sku-dkyil-gsal-dwaṅs.

ku-ma, thief, robber. རྐུན་མ། rkun-ma.

ku-ma daŋ-po, plenty of thieves. རྐུན་མ་སྡང་པོ། rkun-ma sdaṅ-po.

kumč^{c}e, (1) brother, cousin (hon.). སྐུ་མཆེད། sku-mčhed.
(2) sister.

kunda, husband, wife (hon.). སྐུ་ཟླ། sku-zla. See da-wu.

kund̥^{r}a, image. སྐུ་འདྲ། sku-'dra.

kund̥^{r}ǫ̈, guest (hon.) སྐུ་མགྲོན། sku-mgron. See d̥^{r}ǫ̈-po.

ku-ŋo, Sir, Mr. སྐུ་ངོ་། sku-ṅo ~ སྐུ་དངོས། , sku-dṅos.

ku-ŋo dzoŋ, district officer. སྐུ་ངོ་རྫོང་། sku-ṅo rdzoṅ.

ku-ŋo dā-pǫ̈, colonel (polite form of address). སྐུ་ངོ་མདའ་དཔོན། sku-ṅo mda'-dpon.

kuŋ-k^{c}am, health (hon.). སྐུ་ཁམས། sku-khams.

ku-nyē, tired, fatigue. སྐུ་མཉེལ། sku-mñel.

kur, tent. གུར། gur.

u-gū, tent (hon.). དབུ་གུར། dbu-gur.

gar-sa, camp. སྒར་ས། sgar-sa.

šū-gā, camp (hon.). བཞུགས་སྒར། bžugs-sgar.

gar-ɟ'a-pa, to pitch camp. སྒར་རྒྱག་པ། sgar-rgyag-pa.

šū-gā č'ǫ̈-pa, to pitch camp (hon.). བཞུགས་སྒར་བསྐྱོན་པ། bžugs-sgar bkyon-pa.

kur-wa ~ kū-wa, to carry, to send, to deliver. སྐུར་བ། skur-ba, pf. བསྐུར་བ། bskur-ba.

ku-šō, Sir, Mr. སྐུ་ཞབས། sku-žabs.

ku-šö̃, young (hon.). སྐུ་གཞོན། sku-gžon.

ku-šö̃-nūi-kap-la, 'in (my) youth ..' སྐུ་གཞོན་ནུའི་སྐབས་ལ། sku-gžon-nu'i skabs-la.

ku-t^{c}aŋ, painting, banner, icon. སྐུ་ཐང་། sku-thaṅ. Cf. t^{c}aŋ-ka. ཐང་ཀ། thaṅ-ka.

ku-ṭ^{r}a, official. སྐུ་དྲག sku-drag.

ku-tse naŋ-wa, to play (hon.). སྐུ་རྩེད་གནང་བ། sku-rtsed gnaṅ-ba.

ku-ts'uk-tsĕ, for a moment. སྐུ་འཁྱུགས་ཙམ། sku-'khyugs-tsam.

ku-ts^{c}e, life (hon.). སྐུ་ཚེ། sku-tshe.

ku-ts^{c}e ma-ṣim-pa, to die, to pass out. སྐུ་ཚེ་མ་ཟིན་པ། sku-tshe ma-zin-pa.

ku-wa, to steal, to rob. རྐུ་བ། rku-ba, pf. བརྐུས་པ། brkus-pa.

ku-yö̃, knowledge, culture, education, accomplishment. སྐུ་ཡོན། sku-yon.

ku-yö̃ sę̃-J'oŋ naŋ-wa, to study. སྐུ་ཡོན་གསན་སྦྱོང་གནང་བ། sku-yon gsan-sbyoṅ gnaṅ-ba.

Kündü̃, the Presence, title of the Dalai Lama. སྐུ་མདུན། sku-mdun.

kündü̃-la, in the presence of (hon.). སྐུ་མདུན་ལ། sku-mdun-la.

kündü̃-nē, from (hon.). སྐུ་མདུན་ནས། sku-mdun-nas.

ge-šē-nyi-gi kündü̃-nē, 'from two kalyāna-mitras'. དགེ་བཤེས་གཉིས་ཀྱི་སྐུ་མདུན་ནས། dge-bśes-gñis-kyi sku-mdun-nas ...

kü̃-č'ö, behaviour, custom. ཀུན་སྤྱོད། kun-spyod.

kü̃-č'ö tsaŋ-ma, good behaviour. ཀུན་སྤྱོད་གཙང་མ། kun-spyod gtsaṅ-ma.

K^{c}a

k^{c}a, mouth. ཁ། kha.

k^{c}a-či-tsĕ, some. ཁག་གཅིག་ཙམ། khag-gčig-tsam.

k^{c}ap, needle. ཁབ། khab.

k^{c}ap-yę̃-č^{c}e-gi lak-č^{c}a, 'implements down to needles'. ཁབ་ཡན་ཆད་ཀྱི་ལག་ཆ། khab-yan-čhad-kyi-lag-čha.

k^{c}abduŋ taŋ-wa, to scold. ཁ་བརྡུང་གཏོང་བ། kha-brduṅ gtoṅ-ba.

k^{c}a-č^{c}a na-re p^{c}ā-šā, putting aside all recriminations. ཁ་ཆག་རྣ་རལ་ཕར་བཞག kha-čhag rna-ral phar-bžag.

k^{c}ak-po, difficult. ཁག་པོ། khag-po.

k^{c}amč^{c}u, case. ཁ་མཆུ། kha-mčhu.

K^{c}am, Eastern Tibet. ཁམས། Khams.

K^{c}am-pa, native of K^{c}am. ཁམས་པ། Khams-pa.

K^{c}am Derge, n. of a place in North-Eastern Tibet, famous for its metal work. ཁམས་སྡེ་དགེ། Khams sDe-dge.

k^{c}a-nyē-gö-k^{c}a-č'uŋ-wa, to get into trouble and suffer loss. ཁ་ཉེས་གོད་ཁ་བྱུང་བ། kha-ñes god-kha byuṅ-ba.

k^{c}aŋ-mi, room. ཁང་མིག khaṅ-mig.

ṣim-č^{c}uŋ, hon. གཟིམ་ཆུང་། gzim-čhuṅ.

k^{c}aŋ-pa, house. ཁང་པ། khaṅ-pa.

ṣim-śa, hon. གཟིམ་ཤག gzim-śag.

k^{c}aŋ-pa J'a-pa, to build a house. ཁང་པ་རྒྱག་པ། khaṅ-pa rgyag-pa.

ṣim-śa č'ö̃-pa, hon. གཟིམ་ཤག་བསྐྱོན་པ། gzim-śag bkyon-pa.

k^{c}aŋ-da, house-owner. ཁང་བདག khaṅ-bdag.

k^{c}aŋ-la, house-rent. ཁང་གླ། khaṅ-gla.

k^{c}aŋ-lē^{i} t^{c}o-nē, 'from the rent'. ཁང་གླའི་ཐོག་ནས། khaṅ-gla'i thog-nas.

k^{c}aŋ-ṣaŋ, mansion. ཁང་བཟང་། khaṅ-bzaṅ.

k^{c}aŋ-pē^{i} naŋ-la, inside the house. ཁང་པའི་ནང་ལ། khaṅ-pa'i naṅ-la.

k^{c}ap, needle. ཁབ། khab.

k^{c}a-po, difficult. ཁག་པོ། khag-po.

k^{c}apṣū, temporary. ཁ་ཟུར། kha-zur.

k^{c}apṣū-gi le-ka, temporary employment. ཁ་ཟུར་གྱི་ལས་ཀ། kha-zur-gyi las-ka.

k^{c}aptsaŋ, separate. ཁེ་གཙང་། khe-gtsaṅ.

šū-sa k^{c}aptsaŋ, separate seats (at a feast). བཞུགས་ས་ཁེ་གཙང་། bžugs-sa khe-gtsaṅ.

k^{c}a-saŋ, yesterday. ཁ་སང་། kha-saṅ.

k^{c}a-saŋ-nē, since yesterday. ཁ་སང་ནས། kha-saṅ-nas.

k^{c}a-śe, talk. ཁ་བཤད། kha-bśad.

k^{c}a-śē, some, several. ཁ་ཤས། kha-śas.

k^{c}a-śē-či, some. ཁ་ཤས་གཅིག kha-śas-gčig.

k^{c}a-ta č'e-pa, to instruct, teach. ཁ་ཏ་བྱེད་པ། kha-ta byed-pa.

k^{c}a-tā, ceremonial scarf of welcome. ཁ་བཏགས། kha-btags.

ǰe-tā, hon. མཇལ་དར། mǰal-dar.

k^{c}a-tā y̨o-pa, to offer a scarf. ཁ་བཏགས་གཡོག་པ། kha-btags gyog-pa.

ǰe-tā ḍ^{r}ǫ̈-pa, hon. མཇལ་དར་སྒྲོན་པ། mǰal-dar sgron-pa.

ǰe-tā p^{c}ū-wa, hon. མཇལ་དར་ཕུལ་བ། mǰal-dar phul-ba, pf. of 'bul-ba. འབུལ་བ།

k^{c}a-tā-pa, to be little. ཁག་བཏགས་པ།

k^{c}a-to, colour. ཁ་དོག kha-dog.

k^{c}ā-t^{c}u-la, (1) straight; (2) at; (3) direct. ཁར་ཐུག་ལ། khar-thug-la.

kā-mō k^{c}ā-t^{c}u-la šū-na, 'if we were to speak direct...' བཀའ་མོལ་ཁར་ཐུག་ལ་ཞུས་ན། bka'-mol kha-thug-la žus-na.

nyin-guŋ k^{c}ā-t^{c}u-la, at noon. ཉིན་གུང་ཁར་ཐུག་ལ། ñin-guṅ-khar-thug-la.

k^{c}e-be, profit. ཁེ་རྦེད། khe-rbed. < ཁེ་འཕེལ། khe-phel.

k^{c}e-be t^{c}ǫ̈-pa, to show profit. ཁེ་རྦེད་ཐོན་པ། khe-rbed thon-pa.

k^{c}ē-pa, a scholar, a paṇḍita. མཁས་པ། mkhas-pa.

k^{c}ē-po, ṣkilled. མཁས་པོ། mkhas-po.

k^{c}epṣaŋ, profit. ཁེ་བཟང་། khe-bzaṅ. k^{c}epṣaŋ ša-nē, not to speak of the profit.

k^{c}ē-ts'ā, guarantee; guarantor. ཁས་ཁྱགས། khas-khyags. k^{c}ē-ts'ā-lē-naŋ-wa, to ask for a guarantee.

k^{c}ę-po, Abbot, upādhyāya. མཁན་པོ། mkhan-po.

Ku-šō k^{c}ę rę-po-č^{c}e, polite form of address. སྐུ་ཞབས་མཁན་རིན་པོ་ཆེ། sku-žabs mkhan rin-po-čhe.

k^{c}'e, you. ཁྱེད། khyed.

k^{c}'e-raŋ, ibid. ཁྱེད་རང་། khyed-raṅ.

k^{c}'e-raŋ-ts^{c}o, ibid. ཁྱེད་རང་ཚོ། khyed-raṅ-tsho.

k^{c}'e-naŋ-ts^{c}o, ibid. ཁྱེད་རྣམ་ཚོ། khyed-rnam-tsho.

k^{c}'e-raŋ-gi, your. ཁྱེད་རང་གི། khyed-raṅ-gi.

k^c'e-pā, difference. ཁྱད་པར། khyad-par.
k^c'e-sö, neglect. ཁྱད་གསོད། khyad-gsod.
  k^c'e-tu sö-pa, to neglect. ཁྱད་དུ་གསོད་པ། khyad-du gsod-pa.
  k^c'e-sö č'e-pa, to neglect. ཁྱད་གསོད་བྱེད་པ། khyad-gsod byed-pa.
k^c'er-wa ~ k^c'ē-wa, to bring, to carry. འཁྱེར་བ། 'khyer-ba, to belong to.
  nam-pa, hon. བསྣམས་པ། bsnams-pa, pf. of སྣོམ་པ། snom-pa.
  k^c'ē-yoŋ-wa, ibid. འཁྱེར་ཡོང་བ། 'khyer-yoṅ-ba.
k^c'im-ts^{c}ē, neighbour. ཁྱིམ་མཚེས། khyim-mtshes.
  k^c'im-ts^{c}ē g'e-k^{c}ap, a neighbouring state. ཁྱིམ་མཚེས་རྒྱལ་ཁབ། khyim-mtshes rgyal-khab.
  k^c'im-ts^{c}ē lō-t^{c}u, a friendly and loyal neighbour. ཁྱིམ་མཚེས་བློས་ཐུབ། khyim-mtshes blos-thub.
k^{c}o, he. ཁོ། kho.
  k^{c}o-raŋ, ibid. ཁོ་རང་། kho-raṅ.
  k^{c}onts^{c}o, they. ཁོ་ཚོ། kho-tsho.
k^{c}oŋ, he; she. ཁོང་། khoṅ.
  k^{c}oŋ-naŋ-ts^{c}o, they. ཁོང་རྣམ་ཚོ། khoṅ-rnam-tsho.
  k^{c}oŋ-ts^{c}o, they. ཁོང་ཚོ། khoṅ-tsho.
k^{c}oŋ-la, within, inside, into. ཁོངས་ལ། khoṅs-la.
k^{c}or, retinue. འཁོར། 'khor.
k^{c}o-yā, need. མཁོ་ཡ། mkho-ya.
k^{c}ō-ka, wealth, income. འཁོས་ཀ། 'khos-ka.
k^{c}ǭ-me, without enmity. འཁོན་མེད། 'khon-med.
k^{c}ǭ-pa, disagreement. འཁོན་པ། 'khon-pa.
k^{c}ur, burden, responsibility. འཁུར། 'khur.
k^{c}ū, province. ཁུལ། khul.
k^{c}ū-wa, to be engaged in. འཁུལ་བ། 'khul-ba.

L

lā, (1) yes, indeed. ལགས། lags.
  lā-yö, yes. ལགས་ཡོད། lags-yod.
  lā-du, yes. ལགས་འདུག lags-'dug.
  lā-yį, yes. ལགས་ཡིན། lags-yin.
  lā-oŋ, yes. ལགས་འོང་། lags-'oṅ.
  lā-re, yes. ལགས་རེད། lags-red.
  lā-lēs, yes. ལགས་ལེགས། lags-legs.
  (2) musk-deer. གླ་བ། gla-ba.
lap-pa, to learn, to study. བསླབས་པ། bslabs-pa, pf. of slob-pa, སློབ་པ།
  lab-gī lab-gī č'ē-nē, 'having continuously studied . . .' སློབ་ཀྱི་སློབ་ཀྱི་བྱས་ནས། slob-kyi slob-kyi byas-nas.
lak-č^{c}a, arms, instrument. ལག་ཆ། lag-čha.
lak-pa, hand, arm. ལག་པ། lag-pa.
  čc'a, hon. ཕྱག phyag.
lak-t^{c}o, practice. ལག་ཐོག lag-thog, lak-t^{c}o-la lę̄-go-pē, 'need of putting into practice'.

lā-k^{c}e-pa, to overcome; overcoming. གླགས་འཁེལ་པ། glags-'khel-pa.
lā-k^{c}e-pa-k^{c}ak-po-č'e-pa, 'it will be difficult to overcome'. གླགས་འཁེལ་པ་ཁག་པོ་བྱེད་པ། glags-'khel-pa-khag-po-byed-pa.
la-k^{c}'ē, permit. ལག་འཁྱེར། lag-'khyer.
la-k^{c}'ē-le-k^{c}uŋ, Passport Office. ལག་འཁྱེར་ལས་ཁུངས། Lag-'khyer-las-khuṅs.
la-lẹ, practice. ལག་ལེན། lag-len.
la-ma, priest, teacher. བླ་མ། bla-ma.
lam-č^{c}'ō, route. ལམ་ཕྱོགས། lam-phyogs.
lam, road, path. ལམ། lam.
see laŋ-ka.
lam-j'ü, guide. ལམ་རྒྱུས། lam-rgyus.
lam-ne-ṭ^{rc}i-pa, to lead. ལམ་སྣེ་འཁྲིད་པ། lam-sne-'khrid-pa.
lam-rō, companion, guide. ལམ་རོགས། lam-rogs.
lam-saŋ, at once, on the spot. ལམ་སེང་། lam-seṅ.
lam-šip, road-making. ལམ་ཞིབ། lam-žib.
laŋ-ka, road, path. ལམ་ཀ། lam-ka.
p^{c}e-lam, hon. ཕེབས་ལམ། phebs-lam.
laŋ-ka-'gak-tsa-č^{c}e-sa, a place where a road can be conveniently intercepted. ལམ་ཀ་འགག་རྩ་ཆེ་ས། lam-ka 'gag-rtsa-che-sa.
Laŋ-dar, n. of a Tibetan king, 839–842 A.D. gLaṅ-dar གླང་དར། gLaṅ-Dar.
laŋ-pa. བླངས་པ blaṅs-pa, pf. of lẹ-pa, ལེན་པ། to take, to borrow.
laŋ-wa, to rise, to get up. ལང་བ། laṅ-ba, pf. ལངས་པ། laṅs-pa.
lap-pa, to say. ལབ་པ། lab-pa, pf. ལབས་པ། labs-pa.
la-p^{c}u goptsō, n. of a Tibetan dish. ལབ་ཕུག་གོབ་བཙོས། lab-phug gob-btsos.
larj'a, common, agreement, accord. ལར་རྒྱ། lar-rgya.
lap-ṭ^{r}a, school. སློབ་གྲྭ། slob-grwa.
la-tsi, musk. གླ་རྩི། gla-rtsi.
lē-č'e, official. ལས་བྱེད། las-byed.
le-ka, work, occupation. ལས་ཀ། las-ka.
č^{c}'a-lē, hon. ཕྱག་ལས། phyag-las.
le-ka č'e-pa, to work. ལས་ཀ་བྱེད་པ། las-ka byed-pa.
č^{c}'a-lē naŋ-wa, hon. ཕྱག་ལས་གནང་བ། phyag-las gnaṅ-ba.
le-ka č'e-nyẹ, worker. ལས་ཀ་བྱེད་མཁན། las-ka byed-mkhan.
č^{c}'a-lē naŋ-nyẹ, hon. ཕྱག་ལས་གནང་མཁན། phyag-las gnaṅ-mkhan.
lek-č^{c}aŋ, wine offered on the conclusion of an agreement. ལེགས་ཆང་། legs-čhaṅ.
lek-č^{c}aŋ bü-wa, to offer drinks. ལེགས་ཆང་འབུལ་བ། legs-čhaṅ 'bul-ba.
lē-la-po, easy. ལས་སླ་པོ། las-slá-po.
lē-pa ~ lep-pa, to arrive, come. སླེབ་པ། sleb-pa. བསླེབས་པ། bslebs-pa, pf. བསླེབ། fut.
le-t^{c}ō, guilty party. ལེ་ཐོགས། le-thogs.
lē-ṭ^{r}a, technical school. ལས་གྲྭ། las-grwa.
lẹ-naŋ-wa, to reply. ལན་གནང་བ། lan-gnaṅ-ba.
lẹ-pa, to get, to obtain. ལེན་པ། len-pa.
lo-č'e šu-wa, to examine a problem, to ask for an explanation of a difficult point. བློ་དཔྱད་ཞུ་བ། blo-dpyad žu-ba.

lo, year. ལོ། lo. lo-č^{c}uŋ-č^{c}uŋ, young. ལོ་ཆུང་ཆུང་། lo-čhuṅ-čhuṅ.
loka-ts^{c}ö č^c'in-nē̄l. ལོ་ག་ཚོད་ཕྱིན་ནའང་། lo ga-tshod phyin-na'aṅ.
lob-nyer-wa, student. སློབ་གཉེར་བ། slob-gñer-ba.
lo-ŋo, year. ལོ་ངོ་། lo-ṅo.
loŋ-wa, to beg; to arrange a marriage. སློང་བ། sloṅ-ba.
 loŋ-č^{c}aŋ, wine offered during match-making. སློང་ཆང་། sloṅ-čhaṅ.
 loŋ-č^{c}aŋ taŋ-wa, to offer wine. སློང་ཆང་གཏོང་བ། sloṅ-čhaṅ gtoṅ-ba.
 loŋ-gī-loŋ-gī-yoŋ-tsā, 'having come as beggars'.
 lopta, year of birth according to the Cycle of Twelve Animals. ལོ་རྟགས། lo-rtags.

lo-tar~lo-tā, every year, yearly. ལོ་ལྟར། lo-ltar.
lo-to, crop. ལོ་ཏོག lo-tog.
lo-ts^{c}e, term. ལོ་ཚད། lo-tshad.
 Cf. lo-tǖ. ལོ་དུས། lo-dus.
luk-pa, (1) founder, image maker. བླུག་པ། blug-pa.
 (2) to pour, lū-pa, pf. བླུགས་པ། blugs-pa.
 lu-j'a-pa, to cast images. བླུག་རྒྱག་པ། blug-rgyag-pa.
luk-sö, custom, manner. ལུགས་སྲོལ། lugs-srol.
luŋ-pa, country. ལུང་པ། luṅ-pa.
luŋ-ṭ^r'ĩ, radio, wireless. རླུང་འཕྲིན། rluṅ-'phrin.
lǖ, body. ལུས། lus.
lha, god. ལྷ། lha.
 lha-yǖ, country of gods, among gods. ལྷ་ཡུལ། lha-yul.
 Lha-sa, capital of Tibet. ལྷ་ས། Lha-sa.
 Lha-sā, native of Lha-sa. ལྷ་ས་བ། Lha-sa-ba.

si-pē̄ lha-lu, gods and nāgas of the Universe. སྲིད་པའི་ལྷ་ཀླུ། Srid-pa'i lha-klu.
lha-brī-pa, artist, painter. ལྷ་བྲིས་པ། lha-bris-pa.
lhak ~ lhag, more, beyond. ལྷག lhag.
lha-g'e-t^{c}ẽ-pa, to invoke. ལྷ་རྒྱལ་འཐེན་པ། lha-rgyal 'then-pa.
lhak-pa, wind. ལྷགས་པ། lhags-pa.—j'a-pa, to blow, to be windy.—རྒྱག་པ། rgyag-pa.
lhak-par, especially. ལྷག་པར། lhag-par.
lhak-sī, cool breeze. ལྷགས་སིར། lhags-sir.
lhak-tö̃, especially. ལྷག་དོན། lhag-don.
lha-mō, actor, singer. ལྷ་མོ་བ། lha-mo-ba.
 nam-t^{c}ā-taŋ-nyẽ-lha-mō, a singer of Tibetan epic songs. རྣམ་ཐར་གཏོང་མཁན་ལྷ་མོ་བ། rnam-thar-gtoṅ-mkhan-lha-mo-ba.

lhē-ra, enclosure for cattle. ལྷས་ར། lhas-ra.
lhē-rē̄ naŋ nyē-de-sa-nē, 'from inside the enclosure, where he was sleeping'.
lhẽ-g'ē, together, with; gentlemen (when addressing a meeting). ལྷན་རྒྱས། lhan-rgyas.
 lhẽ-g'ē naŋ-wa, to gather, to meet, to assemble. ལྷན་རྒྱས་གནང་བ། lhan-rgyas gnaṅ-ba.

lhę̄-g'ē ts^{c}ū-pa, to take part in deliberations. ལྷན་རྒྱས་ཚུགས་པ། lhan-rgyas tshugs-pa.
lhę̄-g'ē-gi t^{c}o-nē, 'on behalf of all'. ལྷན་རྒྱས་ཀྱི་ཐོག་ནས། lhan-rgyas-kyi thog-nas.
lho, south. ལྷོ། lho.
lho-č^{c}'ō, south, southern. ལྷོ་ཕྱོགས། lho-phyogs.
lho-pa, to pay expenses. ལྷོག་པ། lhog-pa.
da-la lho-gi-ma-re, 'that won't pay the transport'. བདལ་གླ་ལྷོག་གི་མ་རེད་ bdal-gla lhog-gi-ma-red.
Lho-k^{c}a-k^{c}ü, province of Lho-kha. ལྷོ་ཁ་ཁུལ། Lho-kha-khul.
lhö-pa-čik-la, when free. ལྷོད་པ་གཅིག་ལ། lhod-pa-gčig-la.

M

ma, war. དམག dmag.
mā, butter. མར། mar.
ma-č^{c}aŋ, n. of Chinese game. མ་ཚང་། ma-čhaṅ < Chin. ma-jung.
ma-č^{c}aŋ-j'a-pa, to play ma-jung. མ་ཚང་རྒྱག་པ། ma-čhaṅ rgyag-pa.
ma-č^{c}aŋ-č'ǫ-pa, hon. མ་ཚང་བཀྱོན་པ། ma-čhaṅ bkyon-pa.
ma-dzem-pā, without regard. མ་འཛེམས་པར། ma-'dzems-par.
ma-k^{c}a, army unit, detachment. དམག་ཁག dmag-khag.
mā-la, minor. དམའ་བ་ལ། dma'-ba-la.
ma-lap raŋ-lap, to be compelled. མ་བསླབས་རང་བསླབས། ma-bslabs raṅ-bslabs.
ma-mi, soldier. དམག་མི། dmag-mi.
ma-nē, further; never, even so. མ་ནས། ma-nas.
ma-nyuŋ-ŋa, plenty, sufficient. མ་ཉུང་བ། ma-ñuṅ-ba.
mant^{c}ā, at least, དམའ་མཐའ། dma'-mtha'.
maŋ-nyuŋ, quantity, how many ? མང་ཉུང་། maṅ-ñuṅ.
maŋ-po, many, numerous. མང་པོ། maṅ-po. maŋ-č'ē, most, the great part. མང་ཆེ་བ། maṅ-čhe-ba.
ma-si-pa-re, impossible. མ་སྲིད་པ་རེད། ma-srid-pa-red.
ma-ṣe-pē^{i} ka-tü yin-nē^{i}, moreover, at all times. ··· མ་ཟད་པའི་ག་དུས་ཡིན་ནའང་། ma-zad-pa'i ga-dus yin-na'aṅ.
mā-ṣę̄, cake. མར་གཟན། mar-gzan.
mā-ṣę̄ kar-j'ę̄, a decorated cake. མར་གཟན་དཀར་རྒྱན། mar-gzan dkar-rgyan.
ma-ši, certainly. མ་གཞི། ma-gži.'
mā-šö, lowest. དམའ་ཤོས། dma'-šos.
ma-tō, except. མ་གཏོགས། ma-gtogs.
ma-tsa, capital. མ་རྩ། ma-rtsa.
ma-tsa taŋ-wa, to loan capital, to spend. མ་རྩ་གཏོང་བ། ma-rtsa gtoṅ-ba.
ma-tsa ru-ru ṣo-wa, to collect funds. མ་རྩ་རུག་རུག་བཟོ་བ། ma-rtsa rug-rug bzo-ba.
ma-ts^{c}e, moreover, besides, but. མ་ཚད། ma-tshad.
tē ma-ts^{c}e, moreover. དེས་མ་ཚད། des ma-tshad.
me, (1) crupper. རྨེད། rmed.
(2) fire. མེ། me.

me-ɉ'ō, cannon, gun. མེ་སྒྱོགས། me-sgyogs.
  me-ɉ'ō ma-k^{c}a, artillery battery. མེ་སྒྱོགས་དམག་ཁག me-sgyogs dmag-khag.
  me-ɉ'ō ma-mi, artillery gunner. མེ་སྒྱོགས་དམག་མི། me-sgyogs dmag-mi.
  me-ɉ'ō ɉ'a-pa, to fire a gun. མེ་སྒྱོགས་རྒྱག་པ། me-sgyogs rgyag-pa.
me-k^{c}uŋ, fire-place. མེ་ཁུང་། me-khuṅ.
mendā, rifle. མེ་མདའ། me-mda'.
  č^{c}'andā, hon. ཕྱག་མདའ། phyag-mda' mendā ɉ'a-pa, to fire. མེ་མདའ་རྒྱག་པ། me-mda' rgyag-pa.
mendē^{i} ts^{c}a-k^{c}a, aim. མེ་མདའི་ཚ་ཁ། me-mda'i tsha-kha.
menḍ^{r}ō, is (he) not? མིན་འདྲའོ། min-'dra'o.
mē-pa, wounded. རྨས་པ། rmas-pa.
me-to, flower. མེ་ཏོག me-tog.
  se-gī k^{c}'e-ra-re, 'damaged by frost'. སད་ཀྱིས་འཁྱེར་བ་རེད། sad-kyis 'khyer-ba-red.
mę̄, medicine. སྨན། sman.
  sȫ-mę̄, hon. གསོལ་སྨན། gsol-sman.
  mę̄-čȫ, medical treatment. སྨན་བཅོས། sman-bčos.
  mę̄-čȫ č'e-pa, to undergo medical treatment. སྨན་བཅོས་བྱེད་པ། sman-bčos byed-pa.
  mę̄-čȫ naŋ-wa, hon. སྨན་བཅོས་གནང་བ། sman-bčos gnaṅ-ba.
  mę̄ ter-wa, to give medicine. སྨན་སྟེར་བ། sman ster-ba.
  mę̄ p^{c}ǖ-wa, hon. སྨན་ཕུལ་བ། sman phul-ba. pf. of འབུལ་བ། 'bul-ba.
  mę̄-k^{c}aŋ, dispensary. སྨན་ཁང་། sman-khaṅ.
mę̄-č^{c}ī-tsě, n. of a dish. མན་ཆིའི་ཙེ། man-čhi'i-tse.
mę̄-pa, another. མིན་པ། min-pa.
  mę̄-pa-či, ibid. མིན་པ་གཅིག min-pa-gčig.
. . . mę̄-pā, 'not only that . . . . but' མིན་པར། min-par.
mę̄-t^{c}ų̈, dose. སྨན་ཐུན། sman-thun.
mi, man; person. མི། mi.
  mi-maŋ-ŋa, the majority. མི་མང་བ། mi-maṅ-ba.
  mi-re-ŋo-rē, to each man. མི་རེ་ངོ་རེར། mi-re-ṅo-rer.
  mi-maŋ, people, majority, the masses. མི་དམངས། mi-dmaṅs.
  mi-maŋ-gi šuŋ, democratic government, people's government, republic. མི་དམངས་ཀྱི་གཞུང་། mi-dmaṅs-kyi gžuṅ.
  mi-maŋ-yoŋ-gi-č'i-č'ap, President. མི་དམངས་ཡོངས་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱབ། mi-dmaṅs yoṅs-kyi-spyi-khyab.
  See Si-dzį č'i-č'ap. སྲིད་འཛིན་སྤྱི་ཁྱབ། Srid-'dzin spyi-khyab.
  mi mendā-yö-pa, armed men. མི་མེ་མདའ་ཡོད་པ། mi me-mda'-yod-pa.
mī∼mi^{i}-ṣē, human food. མིའི་ཟས། mi'i zas.
mi-na, representative. མི་སྣ། mi-sna.
minda, man. མི་ཟླ། mi-zla.
minḍ^{r}ā, various kinds; different. མི་འདྲ་བ། mi-'dra-ba.
mi-nyam koŋ-p^{c}ē, progress. མི་ཉམ་གོང་འཕེལ། mi-ñam goṅ-'phel.
mi-ŋę̄ lak-ḍ^{r}ē, accomplice. མི་ངན་ལག་སྦྲེལ། mi-ṅan lag-sbrel.

mi-ṣe J'u-ṭ^{ro}o, plunder and murder. མི་བསད་རྒྱུ་འཕྲོག mi-bsad rgyu-'phrog.
mi-se J'u-ṭ^{ro}o ǒ'e-pa, to plunder. མི་བསད་རྒྱུ་འཕྲོག་བྱེད་པ། mi-bsad rgyu-'phrog byed-pa.

mi-sē, peasant, the common people. མི་སེར། mi-ser.
mi-sē-gi waŋ-č^{c}ē^{1} šuŋ, republican government. མི་སེར་གྱི་དབང་ཆའི་གཞུང་། mi-ser-gyi dbaṅ-čha'i gžuṅ.
mi-sē ts^{c}aŋ-mā ṭ^{r}aŋ-po-ǒ'e-pa, to be just towards the people. མི་སེར་ཚང་མར་དྲང་པོ་བྱེད་པ། mi-ser tshaṅ-mar draṅ-po-byed-pa.

mi-t^{c}ṻ č^{c}'ö-lē-g'e-wē^{1} ts^{c}ẹ-ma-sum, the Three Victorious Signs. མི་མཐུན་ཕྱོགས་ལས་རྒྱལ་བའི་མཚན་མ་གསུམ། mi-mthun phyogs-las-rgyal-ba'i mtshan-ma-gsum.

mi-t^{c}ṻ-pa, hostile. མི་མཐུན་པ། mi-mthun-pa.

mi-ṭ^{r}a, nobleman. མི་དྲག mi-drag.

mi-ṭ^{r}ē-la ts^{c}ü-pa, to become a man. མི་གྲས་ལ་ཚུད་པ། mi-gras-la tshud-pa.

mi-ts'o-po, poor people. མི་སྐྱོ་པོ། mi-skyo-po.

mi-ts^{c}e. human life. མི་ཚེ། mi-tshe.

mi-ts^{c}aŋ, family. མི་ཚང་། mi-tshaṅ.

mo, she; female. མོ། mo.

mo-yẹ̄, tenant, lodger. མོ་ཡན། mo-yẹ̄ taŋ-sa, apartment house. མོ་ཡན་གཏོང་ས།

Mȫ, n. of district in S.E. Tibet. མོན། Mon.

mu-ṣi, matches. མུ་ཟི། mu-zi.

mu-ti, pearl. མུ་ཏིག mu-tig.

N

na, kind, sort. སྣ། sna.
na-k^{c}a, ibid. སྣ་ཁ། sna-kha.
na-ts^{c}ō, various kinds, different. སྣ་ཚོགས། sna-tshogs.

nak-čẹ̄ tsȫ-pa, prisoner for life. ནག་ཆེན་བཙོན་པ། nag-čhen btson-pa. Cf. ཚེ་བཙོན། tshe-btson.

nak-č^{c}'ū, horned cattle. གནག་ཕྱུགས། gnag-phyugs.
nak-č^{c}'ū k'e-pē, improvement in cattle breeding. གནག་ཕྱུགས་སྐྱེད་སྤེལ། gnag-phyugs skyed-spel.

na-k^{c}'ē-dō, anxiety because of illness. ནད་འཁྱེར་དོགས། nad-'khyer-dogs.
ts^{c}a-k^{c}'ē-dō, anxiety caused by injury. ཚ་འཁྱེར་དོགས། tsha-'khyer-dogs.

nam, weather. གནམ། gnam.

nam-bu, woollen cloth. སྣམ་བུ། snam-bu.
nam-rī, woollens. སྣམ་རིགས། snam-rigs.

nam-k^{c}a sa-ši, landscape. ནམ་མཁའ་ས་གཞི། nam-mkha' sa-gži.

nam-č^{c}'e-tsā-la, about midnight. ནམ་ཕྱེད་ཙམ་ལ། nam-phyed-tsam-la.

nam-J'ur, appearance, face. རྣམ་འགྱུར། rnam-'gyur.
nam-J'ur Jik-su-ruŋ-ŋa, fierce appearance. རྣམ་འགྱུར་འཇིགས་སུ་རུང་བ། rnam-'gyur 'jigs-su-ruṅ-ba.

nam-lē, cloth-making. སྣམ་ལས། snam-las.

nam-pa, to take along. བསྣམས་པ། bsnams-pa. nam-p^{c}e-pa, to bring. བསྣམས་ཕེབས་པ། bsnams-phebs-pa.

nam-ši, after some time. ནམ་ཞིག nam-žig.

nam-rik ~ nam-rī, woollen cloth. སྣམ་རིགས། snam-rigs.

nam-tǖ, climate. ནམ་དུས། nam-dus.

na-niŋ-nē, last year. ན་ནིང་ནས། na-niṅ-nas.

naŋ, inside, in (with gen.) ; house. ནང་ naṅ. Cf. naŋ-la.

naŋ-č^{c}ē, house furniture. ནང་ཆས། naṅ-čhas.

naŋ-č^{c}ē šiŋ-ḍ^{r}o, house-furniture. ནང་ཆས་ཤིང་སྒྲོག naṅ-čhas śiṅ-sgrog.

naŋ-č^{c}'ō, way of doing, method. གནང་ཕྱོགས། gnaṅ-phyogs.

naŋ-č^{c}'ō-gī ts^{c}ǭ-kaŋ-či, 'by whatever method'. གནང་ཕྱོགས་ཀྱིས་མཚོན་གང་གཅིག gnaṅ-phyogs-kyis mtshon-gaṅ-gčig.

naŋ-č^{c}uŋ č'e-pa, to neglect. སྣང་ཆུང་བྱེད་པ། snaṅ-čhuṅ byed-pa.

naŋ-k^{c}a, sky. ནམ་མཁའ། nam-mkha'.

naŋ-k^{c}uŋ, interior, inner. ནང་ཁུངས། naṅ-khuṅs.

naŋ-k^{c}ǖ, territory. ནང་ཁུལ། naṅ-khul.

J̌'a-gā naŋ-k^{c}ǖ, Indian territory, རྒྱ་གར་ནང་ཁུལ། rGya-gar naṅ-khul.

naŋ-la, inside. ནང་ལ། naṅ-la.

naŋ-mi, family lodger. ནང་མི། naṅ-mi.

naŋ-šin, same, similar. ནང་བཞིན། naṅ-bžin.

naŋ-tǭ, secret, confidential ; internal. ནང་དོན། naṅ-don.

naŋ-tǭ kā-mȫ, confidential negotiations. ནང་དོན་བཀའ་མོལ། naṅ-don bka'-mol.

naŋ-tǭ raŋ-waŋ raŋ-tsę̄, internal autonomy. ནང་དོན་རང་དབང་རང་བཙན། naṅ-don raṅ-dbaṅ raṅ-btsan.

naŋ-ts^{c}oŋ, internal trade. ནང་ཚོང་། naṅ-tshoṅ.

naŋ-wa, (1) to do, to act, to perform ; (2) to give, to give permission, sanction. གནང་བ། gnaṅ-ba.

naŋ-wa t^{c}op-pa, to obtain permission. གནང་བ་ཐོབ་པ། gnaṅ-ba thob-pa.

naŋ-wa šu-wa, to ask for permission. གནང་བ་ཞུ་བ། gnaṅ-ba žu-ba.

naŋ-nyę̄, donor. གནང་མཁན། gna-mkhan.

na-so šǭ-pa, young age, youth. ན་སོ་གཞོན་པ། na-so gžon-pa.

na-so šǭ-tǖ, 'in (my) youth'. ན་སོ་གཞོན་དུས། na-so gžon-dus.

na-ts^{c}a, illness. ན་ཚ། na-tsha.

nyuŋ-ši, hon. སྙུང་གཞི། sñuṅ-gži. ~བསྙུན་གཞི། bsñun-gži.

na-ts^{c}ō, various kinds. སྣ་ཚོགས། sna-tshogs.

nǟ, barley. ནས། nas.

ne-k^{c}aŋ, hospital. ནད་ཁང་། nad-khaṅ.

nē-lǖ, situation ; news. གནས་ལུགས། gnas-lugs.

nē-lǖ šu-wa, to talk about the situation. གནས་ལུགས་ཞུ་བ། gnas-lugs žu-ba.

nenǰē, pilgrimage. གནས་མཇལ། gnas-mjal.

nenǰē-pa, to go on pilgrimage. གནས་མཇལ་བ། gnas-mjal-ba.

nenǰē-la ḍ^{r}o-wa, to go on pilgrimage. གནས་མཇལ་ལ་འགྲོ་བ། gnas-mjal-la 'gro-ba.

nenǰē-la p^{c}e-pa, hon. གནས་མཇལ་ལ་ཕེབས་པ། gnas-mǰal-la phebs-pa.
nē-ṣī, ibid. གནས་གཟིགས། gnas-gzigs.
nē-kor, ibid. གནས་སྐོར། gnas-skor.
nē-rō, companion on a pilgrimage. གནས་རོགས། gnas-rogs.
ni, emphatical particle, colon. ནི། ni.
nḙ-tḙ, pressingly. ནན་ཏན། nan-tan.
nö-č^{c}ē, utensils; vessel. སྣོད་ཆས། snod-čhas.
nö-k'e-pa, to harm. གནོད་སྐྱེལ་བ། gnod-suyel-ba.
nu-ma, breast. ནུ་མ། nu-ma.
num-gī-ŋö-pēl-rik, fried food. སྣུམ་གྱིས་བརྔོད་པའི་རིགས། snum-gyis-brṅod-pa'i rigs.
nup, West, ནུབ། nub.
nū-pa, power, ability. ནུས་པ། nus-pa.
nū-pa t^{c}o-pa, endowed with spiritual power. ནུས་པ་ཐོབ་པ། nus-pa thob-pa.
ŋa, I. ང་། ṅa.
ŋa-raŋ, I, myself. ང་རང་། ṅa-raṅ.
ŋants^{c}o, we. ང་ཚོ། ṅa-tsho.
ŋa-naŋ-ts^{c}o, we. ང་རྣམ་ཚོ། ṅa-rnam-tsho.
ŋēⁱ, my. ངའི། ṅa'i.
ŋa-raŋ-gi, my. ང་རང་གི། ṅa-raṅ-gi.
ŋa-raŋ-ts^{c}o, we. ང་རང་ཚོ། ṅa-raṅ-tsho.
ŋā-č^{c}aŋ, Tantric lama. སྔགས་འཆང་། sṅags-čhaṅ.
ŋa-č^{c}'i-par-sum-la, at all times; at no time (with neg.). སྔ་ཕྱི་བར་གསུམ་ལ། sṅa-phyi-bar-gsum-la.
ŋa-ǰ'ū ta-ǰ'ū, talk about past and present events. སྔ་རྒྱུས་ད་རྒྱུས། sṅa-rgyus da-rgyus.
ŋa-ma naŋ-šin, as before. སྔ་མ་ནང་བཞིན། sṅa-ma naṅ-bžin.
ŋamč^{c}'ī, sooner or later, when. སྔ་ཕྱི། sṅa-phyi.
ŋa-mo, before, formerly. སྔ་མོ། sṅa-mo.
ŋa-moŋ ~ a-moŋ, camel. རྔ་མོང་། rṅa-moṅ.
ŋā-mū-tar, as before. སྔར་མུས་ལྟར། sṅar-mus-ltar.
ŋā-ma-ṭ^{r}ak-pa, unheard before. སྔར་མ་གྲགས་པ། sṅar-ma-grags-pa.
ŋanč^{c}e, before, previously. སྔར་ཆད། sṅar-čhad.
ŋants^{c}o, we. ང་ཚོ། ṅa-tsho.
ŋa-rap, former, ancient. སྔ་རབས། sṅa-rabs.
ŋar-č^{c}a, sweets. མངར་ཆ། mṅar-čha. ŋar-mo, sweet. མངར་མོ། mṅar-mo.
ŋarsȫ ~ ŋā-sȫ, old custom. སྔར་སྲོལ། sṅar-srol.
ŋē-pa, certain; to decide. ངེས་པ། ṅes-pa.
ŋḙ-č^{c}e, before. སྔར་ཆོད། sṅar-čhod.
ŋḙ-laŋ, bad habit. ངན་ལངས་ལ་ཤོར་བ། ṅan-laṅs-la śor-ba, ŋḙ-laŋ-la śor-wa, to acquire bad habits.
ŋē-par, for certain. ངེས་པར། ṅes-par.
ŋo-lo-tsom-pa, to start a revolt. ངོ་ལོག་རྩོམ་པ། ṅo-log rtsom-pa.
ŋo-ma, true, real. ངོ་མ། ṅo-ma.
k^{c}'e-raŋ ṣī ŋo-ma yin-na, 'if you really intend buying'. ཁྱེད་རང་གཟིགས་ངོ་མ་ཡིན་ན། khyed-raṅ gzigs ṅo-ma yin-na.

nyo ŋo-ma yin-na, ibid. ཉོ་ངོ་མ་ཡིན་ན། ño ṅo-ma yin-na.

p^{c}e ŋo-ma yin-na, 'if you really intend coming (or going)'. ཕེབས་ངོ་མ་ཡིན་ན། phebs ṅo-ma yin-na.

ŋopṣō, shoemaker. རྔོ་བཟོ་བ། rṅo-bzo-ba.

ŋo-ṣo t^{c}ọ̈-pa, to be successful. ངོ་བཟོ་ཐོན་པ། ṅo-bzo thon-pa.

ŋo-śē-pēi mi, acquaintance. ངོ་ཤེས་པའི་མི། ṅo-śes-pa'i mi.

ŋo-ts^{c}a-yā, shame, bashfulness. ངོ་ཚ་ཡ། ṅo-tsha-ya.

ŋȫ-la, in, towards. ངོས་ལ། ṅos-la.

ŋȫ-lẹ̄ naŋ-wa, to recognize (a government). ངོས་ལེན་གནང་བ། ṅos-len gnaṅ-ba.

ŋō-nē, from. ངོགས་ནས། ṅogs-nas.

ŋȫ-nē, surely, earnestly. དངོས་གནས། dṅos-gnas.

ŋȫ-nē-č'ē-na, to be sure; definitely. དངོས་གནས་བྱས་ན། dṅos-gnas byas-na.

ŋȫ-po ḍ^{r}ẹ̄-toŋ, transport. དངོས་པོ་འདྲེན་གཏོང་། dṅos-po 'dren-gtoṅ.

ŋọ̈-č^{c}e, formerly. སྔོན་ཆད། sṅon-čhad.

ŋǖ, silver; money, coin. དངུལ། dṅul.

č^{c}'a-ŋǖ, money, coin. ཕྱག་དངུལ། phyag-dṅul.

ŋǖ-jē, exchange. དངུལ་བརྗེས། dṅul-brjes.

ŋǖ-gi ṭ^{r}aŋ-ka, silver coin. དངུལ་གྱི་ཊམ་ཁ། dṅul-gyi ṭam-kha.

ṭ^{r}aŋ-ka kar-po, ibid. ཊམ་ཁ་དཀར་པོ། ṭam-kha-dkar-po.

ŋǖ-k^{c}aŋ, Treasury. དངུལ་ཁང་། dṅul-khaṅ.

ŋǖ-k^{c}aŋ-gi č'i-č^{c}'ap, Treasurer. དངུལ་ཁང་གི་སྤྱི་ཁྱབ། dṅul-khaṅ-gi spyi-khyab.

ŋǖ ta-mi-ma, silver bullion. དངུལ་རྟ་རྨིག་མ། dṅul rta-rmig-ma.

ŋǖ-jē č'ọ̈-pa, to exchange (hon.). དངུལ་བརྗེས་བསྐྱོན་པ། dṅul-brjes bkyon-pa.

ŋǖ-saŋ, Tibetan coin. དངུལ་སྲང་། dṅul-sraṅ.

nyam-č^{c}uŋ-ŋa, a poor man, the poorer classes. ཉམས་ཆུང་བ། ñams-čhuṅ-ba.

nyam-lẹ̄, religious practice, yogic practice. ཉམས་ལེན། ñams-len.

ñyam-lẹ̄ č'e-pa, to perform yogic exercises. ཉམས་ལེན་བྱེད་པ། ñams-len byed-pa.

nya-mo sam-deb, n. of a design representing fishes and otters. ཉ་མོ་སྲམ་བསྡེབས། ña-mo sram-bsdebs.

nyam-pa, to deteriorate, to get bad. ཉམ་པ། ñam-pa.

nyam-pa sor-č^{c}ü, improvement. ཉམ་པ་སོར་ཆུད། ñam-pa sor-čhud.

nyam-tu, together, with. མཉམ་དུ། mñam-du.

nyā šü-pa, to keep. ཉར་བཞུགས་པ། ñar-bžugs-pa.

nyar-wa, ibid. ཉར་བ། ñar-ba.

t^{c}ü-nyā naŋ-wa, hon. ཐུགས་ཉར་གནང་བ། thugs-ñar gnaṅ-ba.

nyē-de-sa, sleeping room. ཉལ་སྡོད་ས། ñal-sdod-sa.

nye-ḍ^{r}am, in the vicinity. ཉེ་འདྲམ། ñe-'dram.

nye-k^{c}o, necessity, requirements. ཉེ་མཁོ། ñe-mkho.

nyē-mē, inoffensive. ཉེས་མེད། ñes-med.

nyē-pa, best, good (hon.). མཉེས་པ། mñes-pa, to like.

di nyē-gi-re, 'This is better'. འདི་མཉེས་ཀྱི་རེད། 'di mñes-kyi-red.

nyē-po naŋ-wa, to like; to interest oneself. མཉེས་པོ་གནང་བ། mñes-po gnaṅ-ba.

nyē-šā, n. of a hat worn by Koṅ-po women. གཉལ་ཞྭ། gñal-šwa.

nyē-ţ^{ro}i, bed. ཉལ་ཁྲི། ñal-khri.

ṣim-ţ^{ro}i, hon. གཟིམ་ཁྲི། gzim-khri.

nyē-ţ^{ro}i tap-J'u-yö-pa, camp-bed. ཉལ་ཁྲི་བལྟབ་རྒྱུ་ཡོད་པ། ñal-khri bltab-rgyu-yod-pa.

nyē t^{c}a-taŋ-wa, to punish. ཉེས་འཐག་གཏོང་བ། ñes-'thag gtoṅ-ba.

nyę̄, friend. གཉེན། gñen.

nyę̄-paŋ, witness in a marriage contract. གཉེན་དཔང་། gñen-dpaṅ.

Cf. dpaṅ-po, witness in a law-suit. དཔང་པོ། or བར་དཔང་། bar-dpaṅ.

nyę̄-ḍ^{r}am, neighbourhood, close by. ཉེ་འགྲམ། ñe-'gram.

Lha-sēi nyę̄-ḍ^{r}am, 'in the neighbourhood of Lha-sa'. ལྷ་སའི་ཉེ་འགྲམ།

nyę̄-ŋa, poetry, kāvya, literature. སྙན་ངག sñan-ṅag.

nyę̄-ŋa bö-tsom, verses easily remembered. སྙན་ངག་འབོལ་རྩོམ། sñan-ṅag 'bol-rtsom.

nyę̄-pa, to listen. ཉན་པ། ñan-pa.

nyę̄-saŋ šu-wa, to report, to inform. སྙན་གསང་ཞུ་བ། sñan-gsaṅ žu-ba.

nyę̄-saŋ šū-pa, visitor. སྙན་གསང་ཞུས་པ། sñan-gsaṅ žus-pa.

nyę̄-šu, application, petition. སྙན་ཞུ། sñan-žu.—p^{c}ū-wa, to present a petition.

ŋę̄-t^{c}ā, evil end, predicament. ངན་མཐའ། ṅan-mtha'.

ŋę̄-t^{c}ā ma-lhuŋ-tsĕ-ḍ^{r}a-po-yö, 'does not seem to have fallen into predicament'. ངན་མཐར་མ་ལྷུང་ཙམ་འདྲ་པོ་ཡོད།

nyę̄-ţ^{r}ā, famous, fame. སྙན་གྲགས། sñan-grags.

nyī, two. གཉིས། gñis. da-wa nyī-tsĕ, 'about two months'.

nyi-ma, sun, day ཉི་མ། ñi-ma.

nyi-mē da-wa da-wē lo ţ^{r}ē-nē, 'days become months, and months become years' (Tibetan proverb). ཉི་མས་ཟླ་བ་ཟླ་བས་ལོ་སྦྲེལ་ནས། ñi-mas zla-ba zla-bas lo sbrel-nas.

nyin-guŋ-koŋ-la, before midday. ཉིན་གུང་གོང་ལ། ñin-guṅ-goṅ-la.

nyin-J'aŋ-šak-p^{c}ū-č'e-pa, to delay. ཉིན་འགྱངས་ཞག་ཕུད་བྱེད་པ། ñin-'gyaṅs-žag-phud-byed-pa.

nyiŋ-Je, compassion, zeal. སྙིང་རྗེ། sñiṅ-rJe.

nyiŋ-Je-po, nice, beautiful. སྙིང་རྗེ་པོ། sñiṅ-rJe-po.

nyiŋ-pa, ancient, old. རྙིང་པ། rñiṅ-pa.

nyiŋ-top, courage. སྙིང་སྟོབས། sñiṅ-stobs.

nyi-śu, twenty. ཉི་ཤུ། ñi-śu.

nyi-śu-tsa-ţ^{r}aŋ-čik, about twenty. ཉི་ཤུ་རྩ་གྲངས་གཅིག ñi-śu-rtsa-graṅs-gčig.

nyī-tā, every day, daily. ཉིན་ལྟར། ñin-ltar.

nyokţ^{r}a, trouble. རྙོགས་སྒྲ། rñogs-sgra.

nyom-po č'e-pa, to make equal. སྙོམས་པོ་བྱེད་པ། sñoms-po byed-pa.

nyoŋ-č^{c}a, experience. མྱོང་ཆ། myoṅ-cha.

nyoŋ-wa ~ nyuŋ-wa, to experience. མྱོང་བ། myoṅ-ba.

nyo-wa, to buy. ཉོ་བ། ño-ba.

nyö-nē, having bought. ཉོས་ནས། ños-nas.

nyuk-ḍ^{r}o, pen-case. སྨྱུག་སྒྲོག smyug-sgrog.
nyuŋ-ma, bamboo. སྨྱུག་མ། smyug-ma.
  nyuŋ-ma-la-nyę̄, maker of bamboo furniture. སྨྱུག་མ་སླད་མཁན། smyug-ma-slad-mkhan.
nyuŋ-ši, illness (hon.). བསྙུན་གཞི། bsñun-gži.
nyuŋ-wa, to be ill. སྙུན་པ། sñun-ba. བསྙུན་པ། bsñun-pa, pf.
nyuŋ-sö-lēī, at least. ཉུང་ཤོས་ལའང་། ñuṅ-śos-la'aṅ.

O, ^{u}Ö

o-k^{c}a, down. འོལ་ཁ། 'ol-kha.
or-ḍ^{r}ę̄ č'e-pa, to transport. དབོར་འདྲེན་བྱེད་པ། dbor-'dren byed-pa.
  or-ḍ^{r}ę̄ naŋ-wa, hon. དབོར་འདྲེན་གནང་བ། dbor-'dren gnaṅ-ba.
ōŋ ḍ^{r}ī-ga, very well; it is right. འོང་འགྲིགས་ཀ། 'oṅ-'grigs-ka.
ōŋ-re, indeed, it is so, well. འོང་རེད། 'oṅ-red.
^{u}o-la, below, under. འོག་ལ། 'og-la, tē^{i}-^{u}o-la, then, next. དེའི་འོག་ལ། te'i-'og-la.
^{u}ö-t^{c}o, (1) vote. འོས་ཐོ། 'os-tho.
  ^{u}ö-t^{c}o ṭ^{r}e-pa, to cast a vote. འོས་ཐོ་སྤྲོད་པ། 'os-tho sprod-pa.
  ^{u}ö-t^{c}o maŋ-ŋa, majority vote. འོས་ཐོ་མང་བ། 'os-tho maṅ-ba.
  (2) applicant, voter.
  ^{u}ö-t^{c}ō yö-pa. འོས་ཐོར་ཡོད་པ། 'os thor yod-pa.

P

pa, n. of a Tibetan game (a kind of domino). སྦག sbag.
  č^{c}'a-pa, hon. ཕྱག་སྦག phyag-sbag.
  pa ǰ'a-pa, to play the game. སྦག་རྒྱག་པ། sbag rgyag-pa.
  č^{c}'a-pa č'ǭ-pa, hon. ཕྱག་སྦག་བསྐྱོན་པ། phyag-sbag bkyon-pa.
pa-gur, nomad tent. སྦྲ་གུར། sbra-gur.
  Cf. pa-na, sbrag-nag. སྦྲ་ནག
pak-č^{c}ā šā-pa, to develop an inclination, to study. བག་ཆགས་འཇོག་པ། pf. bag-čhags bžag-pa. བག་ཆགས་བཞག་པ།
pak-pa, machine-gun. སྦག་སྦག sbag-sbag.
pak-rī, hides and furs. པགས་རིགས། pags-rigs.
pa-le, bread. བག་ལེབ། bag-leb.
pandum, mediation. བར་འདུམ། bar-'dum. Cf. བར་བཟླུམ། bar-bzlum.
  pandum-č'e-nyę̄, mediator. བར་འདུམ་བྱེད་མཁན། bar-'dum-byed-mkhan.
pandum-naŋ-nyę̄, hon. བར་འདུམ་གནང་མཁན། bar-'dum gnaṅ-mkhan.
pandum č'e-pa, to mediate. བར་འདུམ་བྱེད་པ། bar-'dum byed-pa.
pandum taŋ-wa, ibid. བར་འདུམ་གཏོང་བ། bar-'dum gtoṅ-ba.
pandum naŋ-wa, hon. བར་འདུམ་གནང་བ། bar-'dum gnaṅ-ba.
pandum šu-wa, to request mediation. བར་འདུམ་ཞུ་བ། bar-'dum žu-ba.
  Cf. dum-pa, 'dum-pa.
panǰ'or, progress. དཔལ་འབྱོར། dpal-'byor.
paŋ, grassy slope. སྤང་། spaṅ.
paŋ-dę̄, apron worn by Tibetan ladies. པང་གདན། paṅ-gdan.
paŋ-ko, beggar. སྤྲང་པོ། spraṅ-po.

par, print. པར། par.

par-čᶜe, accident. བར་ཆད། bar-čhad.

par-kȫ-pa, block-maker. པར་རྐོས་པ། par-rkos-pa.

par-ši, type, block. པར་གཞི། par-gži.

par-kö-wa, to cut a block. པར་རྐོ་བ། par-rko-ba.

pf. par-kȫ-pa. པར་བརྐོས་པ། par-brkos-pa.

par-pa, printer. པར་པ། par-pa.

par-ǰ'a-pa, to print. པར་རྒྱག་པ། par-rgyag-pa.

par-č'ǫ-pa, hon. པར་བསྐྱོན་པ། par-bkyon-pa.

par-la, between. བར་ལ། bar-la, par-ta-ma-čᵒē-pā, constantly (coll.).

par-tu, until, as far as. བར་དུ། bar-du.

pa-ṭʳᶜu, head-ornament of Lha-sa ladies. སྤ་ཕྲུག spa-phrug.

pē, wool. བལ། bal.

pē-to, wool load. བལ་དོ། bal-do.

Lha-pē, wool from Lha-sa, wool of good quality. ལྷ་བལ། Lha-bal.

pe-čᶜa, book. དཔེ་ཆ། dpe-čha.

čᶜ'a-pe, hon. ཕྱག་དཔེ། phyag-dpe.

pe-čᶜā, student. དཔེ་ཆ་བ། dpe-čha-ba.

pe-ḍʳa-po-či, excellent, very good. དཔེ་འདྲ་པོ་གཅིག dpe-'dra-po-gčig.

pē-mi-si-pa, impossible. དཔེར་མི་སྲིད་པ། dper-mi-srid-pa.

per-na ~ pē-na, for example. དཔེར་ན། dper-na.

pe-tē-nē, in the manner of. དཔེ་བལྟས་ནས། dpe-bltas-nas.

Pe-tᶜaŋ, n. of a place. དཔལ་ཐང་། dPal-thaṅ.

Pē-ṭʳī, Nepālese style of painting. བལ་བྲིས། Bal-bris.

Pē-yü, Nepāl. བལ་ཡུལ། Bal-yul.

poŋ-wa, to abandon. སྤོང་བ། spoṅ-ba.

Pö, Tibet. བོད། Bod.

Pö-pa, Tibetan བོད་པ། Bod-pa.

Pö-ṣē, Tibetan food. བོད་ཟས། Bod-zas.

Pö-ṣē ts'a-pa, to offer Tibetan food. བོད་ཟས་བསྐྱག་པ། Bod-zas bkyag-pa.

Cf. Kaŋ-ǰoŋ, Gaṅs-ljoṅs. གངས་ལྗོངས།

Pö-ǰoŋ č'i-tsᶜō, Tibetan National Assembly. བོད་ལྗོངས་སྤྱི་ཚོགས། Bod-ljoṅs spyi-tshogs.

Pö-šuŋ, Tibetan Government. བོད་གཞུང་། Bod-gžuṅ.

pȫ-ḍʳo-wa, to flee, run away, escape. བྲོས་འགྲོ་བ། bros-'gro-ba.

pȫ-čᶜ'ĭ-šā, pf. fled, escaped. བྲོས་ཕྱིན་བཞག bros-phyin-bžag.

Pǫ̈, Tibetan shamanism. བོན། Bon.

Pǫ̈-gi luk-sȫ, Bon religion. བོན་གྱི་ལུགས་སྲོལ། Bon-gyi lugs-srol.

pu, hair. སྤུ། spu.

pu-tsam me-pa, 'not even a hair-width'. སྤུ་ཙམ་མེད་པ། spu-tsam med-pa.

pu-gu, boy. པུ་གུ། pu-gu.

puŋ, army, contingent. དཔུང་། dpuṅ. puŋ čᶜe-ru čᶜ'in-nē, 'having become numerous'. དཔུང་ཆེ་རུ་ཕྱིན་ནས། dpuṅ čhe-ru phyin-nas.

puŋ-rō, ally, assistant, accomplice; help, assistance. དཔུང་རོགས། dpuṅ-rogs.
  puŋ-rō č'e-pa, to assist, to become an ally. དཔུང་རོགས་བྱེད་པ། dpuṅ-rogs byed-pa.
  puŋ-rō naŋ-wa, hon. དཔུང་རོགས་གནང་བ། dpuṅ-rogs gnaṅ-ba.
puŋ č^{c}e-ru č^{c}'ḭ-pa, to assemble, to become numerous. དཔུང་ཆེ་རུ་ཕྱིན་པ། dpuṅ čhe-ru phyin-pa.
puŋ-śo, group, grouping. དཔུང་ཤོག dpuṅ-śog.
pu-p^{c}u-nu, brothers. བུ་ཕུ་ནུ། bu-phu-nu.
  pu-p^{c}u-nu naŋ-šin, like brothers. བུ་ཕུ་ནུ་ནང་བཞིན། bu-phu-nu naṅ-bžin.
  pu-rin, money offered for a bridegroom. བུ་རིན། bu-rin.
pu-tsē-me (lit. 'not even a hair-width'), no reduction in price. སྤུ་ཙམ་མེད། spu-tsam-med.
pü-tak-po, clean, well-kept. སྤུས་དག་པོ། spus-dag-po.
p^{c}a-gi, that, over there. ཕ་གི pha-gi.
p^{c}a-gī ~ p^{c}a-gē, there. ཕ་གིར། pha-gir.
  p^{c}a-gi-la, over there. ཕ་གི་ལ། pha-gi-la.
p^{c}ak-pa, pig, hog. ཕག་པ། phag-pa.
p^{c}a-lam, diamond. ཕ་ལམ། pha-lam.
p^{c}a-ma, parents. ཕ་མ། pha-ma.
p^{c}a-nē, from there. ཕ་ནས། pha-nas.
p^{c}a-po, thin. ཕྲ་པོ། phra-po.
p^{c}a-p^{c}ā, over there. ཕ་ཕར། pha-phar.
p^{c}ar-čin, embroidery. ཕར་ཅིན། phar-čin.
p^{c}ar-gö č'e-pa, to attack. ཕར་རྒོལ་བྱེད་པ། phar-rgol byed-pa.
p^{c}a-ts^{c}o, those over there. ཕ་ཚོ། pha-tsho.
p^{c}ā, there ཕར། phar.
p^{c}ē-čč^{c}ē, most, general. ཕལ་ཆེ་བ། phal-čhe-ba.
  mi p^{c}ē-č^{c}ē-gi sam-pa, 'in the opinion of most people'. མི་ཕལ་ཆེ་བའི་བསམ་པ། mi phal-čhe-ba'i bsam-pa.
p^{c}e-pa, to go, proceed (hon.). ཕེབས་པ། phebs-pa.
  p^{c}e-lam, road, journey (hon.). ཕེབས་ལམ། phebs-lam.
  p^{c}e-lam-la ku-ŋē ma-č'uŋ-ŋē, 'Did you not become tired on the journey?' ཕེབས་ལམ་ལ་སྐུ་ངལ་མ་བྱུང་ངམ། phebs-lam sku-ṅal ma-byuṅ-ṅam.
  p^{c}e-tsī-yö, have the intention of going. ཕེབས་རྩིས་ཡོད། phebs-rtsis-yod.
  p^{c}e-yā-gi-tsī-yö, have the intention of going. ཕེབས་ཡའི་རྩིས་ཡོད། phebs-ya'i-rtsis-yod.
p^{c}ę̄-me nö̤-k'ę̄, harm, harming. ཕན་མེད་གནོད་རྐྱེན། phan-med gnod-rkyen.
pę̄-pa, profit, benefit. ཕན་པ། phan-pa.
p^{c}ę̄-ts^{c}ṳ̈, reciprocal, reciprocally. ཕན་ཚུན། phan-tshun.
  p^{c}ę̄-ts^{c}ṳ̈-čik-p^{c}ę̄-čik-ḍ^{r}ō, mutual assistance. ཕན་ཚུན་གཅིག་ཕན་གཅིག་གྲོགས། phan-tshun-gčig-phan-gčig-grogs.
  —č'e-pa, to give assistance. བྱེད་པ། byed-pa.
p^{c}o, male, man. ཕོ། pho.
  p^{c}o č^{c}'o-ga re, 'you are a man!' ཕོ་ཁྱོ་ག་རེད། pho khyo-ga red.

p^{c}or-pa, cup. ཕོར་པ། phor-pa.
p^{c}ǫ̈, quantity. ཕོན། phon.
 pē-p^{c}ǫ̈, quantity of wool.
p^{c}ǫ̈-bō, quantity. ཕོན་འབོར། phon-'bor.
p^{c}ų̈-sum-ts^{c}ok-po-yoŋ-ǰ'ü^{i}-re-wa, the hope of developing . . . ཕུན་སུམ་ཚོགས་པོ་ཡོང་རྒྱུའི་རེ་བ། phun-sum-tshogs-po-yoṅ-rgyu'i-re-ba.
p^{c}ü-wa, to present, to give (from inf. to super.), phul-ba, pf. of འབུལ་བ། 'bul-ba.

R

ra, (1) goat. ར། ra.
 (2) brass. རག rag.
ra-lē-pa, to depend on. རག་ལས་པ། rag-las-pa.
 ta-k^{c}ē maŋ-nyuŋ ku-č^{c}ē-gi p^{c}ǫ̈-bō-la ra-lē-gi-re, 'The number of transport animals will depend on the quantity of luggage'. རྟ་ཁལ་མང་ཉུང་སྐུ་ཆས་ཀྱི་ཕོན་འབོར་ལ་རག་ལས་ཀྱི་རེད། rta-khal maṅ-ñuṅ sku-čhas-kyi phon-'bor-la ra-las-kyi-red.
raŋ, self. རང་། raṅ.
raŋ-gi tam-tǫ̈, one's own interest. རང་གི་གཏམ་དོན། raṅ-gi gtam-don
raŋ-da, own, private property. རང་བདག raṅ-bdag.
 raŋ-da-la nyar-č^{c}ok-pa, to have the right to own private property. རང་བདག་ལ་ཉར་ཆོག་པ། raṅ-bdag-la ñar-čhog-pa.
raŋ-sa, one's own territory. རང་ས། raṅ-sa.
 raŋ-suŋ č'e-ǰ'u. to protect one's own territory. (རང་ས) རང་སྲུང་བྱེད་རྒྱུ། raṅ-sruṅ byed-rgyu.
 raŋ-sā mi tā mi-sā raŋ re, 'Don't do to others, what you would not like to be done to yourself' རང་སར་མི་དང་མི་སར་རང་རེད། raṅ-sar mi daṅ mi-sar raṅ red.
raŋ-šin, nature. རང་བཞིན། raṅ-bžin.
raŋ-tǫ̈, self-interest, རང་དོན། raṅ-don.
 raŋ-tǫ̈ tso-wor č'e-pa, to be selfish. རང་དོན་གཙོ་བོར་བྱེད་པ། raṅ-don gtso-bor byed-pa.
 raŋ-tǫ̈ ḍ^{r}up-pa, to act in one's own interest. རང་དོན་སྒྲུབ་པ། raṅ-don sgrub-pa.
raŋ-waŋ, (1) at will; (2) independence, independent. རང་དབང་། raṅ-dbaṅ.
 raŋ-waŋ-la č^{c}'i-pa, to go at will. རང་དབང་ལ་ཕྱིན་པ། raṅ-dbaṅ-la phyin-pa.
 raŋ-waŋ-yö-pa-te-la gā-nē, 'preferring this independence'. རང་དབང་ཡོད་པ་དེ་ལ་དགའ་ནས། raṅ-dbaṅ-yod-pa-de-la dga'-nas.
 raŋ-waŋ naŋ-šin č'e-pa, to act according to one's own wishes, freedom of action. རང་དབང་ནང་བཞིན་བྱེད་པ། raṅ-dbaṅ naṅ-bžin byed-pa.
 raŋ-waŋ raŋ-tsę̄, independence. རང་དབང་རང་བཙན། raṅ-dbaṅ raṅ-btsan.
 raŋ-waŋ-ts^{c}ü-t^{c}ap-č'e-pa, to establish independence. རང་དབང་ཚུགས་ཐབས་བྱེད་པ། raṅ-dbaṅ tshugs-thabs-byed-pa.
rap-rop-či, cursorily. རབ་རོབ་ཅིག rab-rob-čig.
re, each. རེ། re.

re-nyī, (1) one or two. རེ་གཉིས། re-gñis.
re-re, ibid. རེ་རེ། re-re. nyi-ma re-rē, each day.
(2) is. རེད། red. ཉི་མ་རེ་རེར། ñi-ma re-rer.
re-dāŋ, is there ? རེད་དམ། red-dam.
ma-re, is not. མ་རེད། ma-red.
rē-čᶜa, cloth. རས་ཆ། ras-čha.
re-wa, hope. རེ་བ། ro-ba.
tᶜū-re, hon. ཐུགས་རེ། thugs-re.
re-wa č'e-pa, to hope. རེ་བ། re-ba byed-pa.
tᶜū-re naŋ-wa, hon. ཐུགས་རེ་གནང་བ། thugs-re gnań-ba.
re-wa yoŋ-gi-ma-re, 'it is hopeless, that can't be done'. རེ་བ་ཡོང་གི་མ་རེད། re-ba yoń-gi-ma-red.
re-wa me-pa, without hope, hopeless. རེ་བ་མེད་པ། re-ba med-pa.
re-wa ṭʳē-wa, ibid. རེ་བ་བྲལ་བ། re-ba-bral-ba.
Rę̄-po-čᶜe, Mahāratna, title of Incarnate Lamas. རིན་པོ་ཆེ། rin-po-čhe.
ri, mountain. རི། rī.
rīⁱ kᶜog-pa-nē, 'from inside mountains'. རིའི་ཁོག་པ་ནས། ri'i-khog-pa-nas.
ri-dā, wild game. རི་དྭགས། ri-dwags.
ri-dā j'a-pa, to hunt. རི་དྭགས་རྒྱག་པ། ri-dwags rgyag-pa.
rik, species, kind, race. རིགས། rigs.
rik-nē, knowledge, science. རིག་གནས། rig-gnas.
rik-nē sar-nyiŋ, ancient and modern knowledge. རིག་གནས་གསར་རྙིང་། rig-gnas gsar-rñiń.
rik-pa, knowledge, science. རིགས་པ། rigs-pa.
ri-mo, drawing, pattern, painting. རི་མོ། ri-mo.
ri-mo ḍʳi-wa, to paint, to draw. རི་མོ་འབྲི་བ། ri-mo 'bri-ba.
rim-pa, order, degree, rank, stage. རིམ་པ། rim-pa.
rim-pē, gradually. རིམ་པས། rim-pas.
rim-pe tsū-nē, having established gradually. རིམ་པས་བཙུགས་ནས། rim-pas btsugs-nas.
rim-tsū-tă-ḍʳē, 'having gradually established'. རིམ་བཙུགས་དང་འབྲེལ། rim-btsugs-dań-'brel.
riŋ-kᶜā, during. རིང་ཁར། riń-khar.
riŋ-la, ibid. རིང་ལ། riń-la.
riŋ-ŋa, tall, length. རིང་བ། riń-ba.
riŋ-dā, rifle (infantry). རིང་མདའ། riń-mda'.
mendā kᶜa-riŋ, infantry rifle. མེ་མདའ་ཁ་རིང་། me-mda' kha-riń.
rī-rī, round. རིལ་རིལ། ril-ril.
rī-su ma-če-pā, without distinction. རིས་སུ་མ་བཅད་པར། ris-su ma-bčad-par.
rō-č'e-pa, to help. རོགས་བྱེད་པ། rogs-byed-pa.
rok-pa, helper, comrade, assistant. རོགས་པ། rogs-pa.
rop-tsĕ-či, in short, briefly. རོབ་ཙམ་གཅིག rob-tsam-gčig.
rum, carpet. རུམ། rum.
rum-tᶜā-nyę̄, carpet-maker. རུམ་འཐགས་མཁན། rum-'thags-mkhan.
ru-pǭ, major. རུ་དཔོན། ru-dpon.
ru-pǭ-lā, hon. རུ་དཔོན་ལགས། ru-dpon-lags.

rupši, frame. རུ་བཞི། ru-bži.
gē-k^{c}uŋ-gi rupši, window frame. སྒེའུ་ཁུང་གི་རུ་བཞི། sge'u-khuṅ-gi ru-bži.
ru-ru ṣo-wa, to collect. རུག་རུག་བཟོ་བ། rug-rug bzo-ba.

S

sa, soil, earth, land, territory. ས། sa.
mi-sa, foreign territory. མི་ས། mi-sa.
sa-t^{c}ō, elevated ground. ས་མཐོ་བ། sa-mtho-ba.
sa-ba, brick. ས་སྦག sa-sbag.
sa-kor, trip, expedition, inspection tour. ས་སྐོར། sa-skor.
sa-kor-la d̥^{r}o-wa, to go on an inspection tour; to go on an expedition. ས་སྐོར་ལ་འགྲོ་བ། sa-skor-la 'gro-ba.
sa-kor-la p^{c}e-pa, hon. ས་སྐོར་ལ་ཕེབས་པ། sa-skor-la phebs-pa.
sa-ma-rip-tsă-la. before dusk. ས་མ་རིབ་ཙམ་ལ། sa-ma-rib-tsam-la.
sam-pa, (1) thought, opinion. བསམ་པ། bsam-pa.
t^{c}ū-sam, hon. ཐུགས་བསམ། thugs-bsam.
sam-lo taŋ-wa, to think. བསམ་བློ་གཏོང་བ། བསམ་མནོ་གཏོང་བ། bsam-blo gtoṅ-ba, bsam-mno gtoṅ-ba.
(2) sam-pa ts^{c}im-pa, to satisfy the opinion, intention, aspiration. བསམ་པ་ཚིམ་པ། bsam-pa tshim-pa.
sam-č^{c}ā šu-wa, to express an opinion. བསམ་འཆར་ཞུ་བ། bsam-'čhar žu-ba.
sam-pa t̥^{r}up-pa, to fulfil an aspiration. བསམ་པ་འགྲུབ་པ། bsam-pa'grub-pa. pf. གྲུབ་པ། grub-pa.
(3) to think. བསམས་པ། bsams-pa, pf. of སེམ་པ། sem-pa.
sandzū naŋ-wa, to establish. གསར་འཛུགས་གནང་བ། gsar-'dzugs gnaṅ-ba.
sa-nē, territory, local. ས་གནས། sa-gnas.
sa-nē-gi-nyin-rē^{i} sanǰ'ū, local daily paper. ས་གནས་ཀྱི་ཉིན་རའི་གསར་འགྱུར། sa-gnas-kyi ñin-ra'i gsar-'gyur.
sants^{c}am, frontier. ས་མཚམས། sa-mtshams.
saŋ, saŋ-la, tomorrow. (Tsang).
Saŋ-g'e, the Buddha. སངས་རྒྱས། saṅs-rgyas.
saŋ-lam, secret passage. གསང་ལམ། gsaṅ-lam.
saŋ-nyin ~ saŋ-nyi̥, tomorrow. སང་ཉིན། saṅ-ñin.
saŋ-šo, to-morrow morning. སང་ཞོག saṅ-žog.
saŋ-t̥^{r}a č'uŋ-wa, to get better, to recover. སང་དྲག་བྱུང་བ། saṅ-drag byuṅ-ba.
sā-pa, to collect. བསགས་པ། bsags-pa, pf. of གསོག་པ། gsog-pa.
sar-pa ~ sā-pa, new. གསར་པ། gsar-pa.
sar-pē^{i} č^{c}'ō-la, 'towards the new'. གསར་པའི་ཕྱོགས་ལ། gsar-pa'i phyogs-la.
sar-pö č'e-pa, to cultivate. གསར་སྦོལ་བྱེད་པ། gsar-sbol byed-pa.
sa-^{u}o-la, underground. ས་འོག་ལ། sa-'og-la.
sa-so-nam, agriculture. ས་སོ་ནམ། sa-so-nam.
sa-šiŋ, landed property, estate. ས་ཞིང་། sa-žiṅ.
sa-šu, kerosine lamp. ས་བཞུ། sa-žu.
sa-ts ę-po, strong point, inaccessible place. ས་བཙན་པོ། sa-btsan-po.

se, frost. སད། sad
sē, (1) son (hon.). སྲས། sras.
  sē-ku-šō, hon. སྲས་སྐུ་ཞབས། sras-sku-žabs.
  sē-mo, daughter (hon.). སྲས་མོ། sras-mo. ţ^{r}ē-mo (frequent Lha-sa pronunciation of the word).
  sē-mo ku-šō, Mademoiselle. སྲས་མོ་སྐུ་ཞབས། sras-mo sku-žabs.
  (2) gold (pronounced with the low tone). གསེར། gser.
  sē-gi, golden. གསེར་གྱི། gser-gyi.
  sē-dǫ-nyę, gold prospector. གསེར་འདོན་པ། gser-'don-pa.
sem, mind. སེམས། sems.
sem-čę, animated being, animal. སེམས་ཅན། sems-čan.
sem-ǰ'ur-do-č'e-pa, to change the mind. སེམས་འགྱུར་ལྡོག་བྱེད་པ། sems-'gyur-ldog-byed-pa.
  t^{c}ū-sem-ǰ'ur-do-naŋ-wa, hon. ཐུགས་སེམས་འགྱུར་ལྡོག་གནང་བ། thugs-sems 'gyur-ldog-gnaṅ-ba.
sem-pē č'e-pa, to reflect. སེམས་པས་དཔྱད་པ། sems-pas dpyad-pa.
sem-t^{c}a, hopeless, impossible. སེམས་ཐག sems-thag.
sem-ţ^{rc}e, anxiety. སེམས་འཁྲེལ། sems-'khrel.
  t^{c}ū-ţ^{rc}e, hon. ཐུགས་འཁྲེལ། thugs-'khrel.
  sem-ţ^{rc}e-č'e-pa, to feel anxiety. སེམས་འཁྲེལ་བྱེད་པ། sems-khrel-byed-pa.
  t^{c}ū-ţ^{rc}e-naŋ-wa, hon. ཐུགས་འཁྲེལ་གནང་བ། thus-'khrel-gnaṅ-ba.
  sem-ţ^{rc}e-k^{c}e-te-č'ē, 'felt great anxiety' སེམས་འཁྲེལ་ཁད་དེ་བྱས། sems-'khrel-khad-de-byas.
  sem-ţ^{rc}e ǰe-nē, having forgotten anxiety. སེམ་འཁྲེལ་བརྗེད་ནས། sems-'khrel brǰed-nas.
seŋ-ge č^{o}'uŋ-deb, n. of a fantastic animal, with the body of a lion, and the head of a garuḍa. སེང་གེ་ཁྱུང་བསྡེབས། seṅ-ge khyuṅ-bsdebs.
se-pa, to kill. བསད་པ། bsad-pa, pf. of གསོད་པ། gsod-pa.
sē-po, clear. གསལ་པོ། gsal-po.
sē mindu, not clear. གསལ་མི་འདུག gsal mi-'dug.
ser-ţ^{r}aŋ, gold-coin. གསེར་ཊམ། gser-ţam.
se-rā, hail. སེར་བ། ser-ba.
se-rā ka-č'e-nyę, one who prevents hail. སེར་བ་བཀག་བྱེད་མཁན། ser-ba bkag-byed-mkhan.
sē-tsi, gilt, yellow polish. གསེར་རྩི། gser-rtsi.
  sē-tsi taŋ-wa, to polish. གསེར་རྩི་གཏོང་བ། gser-rtsi gtoṅ-ba.
sę-pa, to listen to, to agree, to accept. གསན་པ། gsan-pa.
  sǫ, listen! cultivate! གསོན། gson.
sę-šē-naŋ-wa, to study, to learn, to heed (hon.). གསན་བཞེས་གནང་བ། gsan-bžes-gnaṅ-ba. sę-ǰ'oŋ-naŋ-wa, ibid. གསན་སྦྱོང་གནང་བ། gsan-sbyoṅ-gnaṅ-ba.
sę-ts'aŋ-naŋ-wa, to accept. གསན་རྐྱང་གནང་བ། gsan-rkyaṅ-gnaṅ-ba.
sin-yü, country of demons, among demons. སྲིན་ཡུལ། srin-yul.
si-pa, the world. སྲིད་པ། srid-pa.
sī-po, cold, cool. བསིལ་པོ། bsil-po. སིར་པོ། sir-po.
sō, parched-barley flour (hon.). གསོལ་བ། gsol-ba.

so-gi ts'ap-č'in-naŋ-wa, to protect life. སྲོག་གི་སྐྱབས་སྦྱིན་གནང་བ། srog-gi skyabs-sbyin-gnaṅ-ba.

so-ts'ap-naŋ-wa, ibid. སྲོག་སྐྱབས་གནང་བ། srog-skyabs gnaṅ-ba.

sok-č'ö, loss of life, casualty. སྲོག་སྐྱོན། srog-skyon.

sok-tsa, artery, pulse. སྲོག་རྩ། srog-rtsa.

sok-tsa sē-po, steady pulse. སྲོག་རྩ་གསལ་པོ། srog-rtsa gsal-po.

so-k^{c}uŋ, loop-hole, embrasure. སོ་ཁུང་། so-khuṅ.

so-nam-gi yo-č^{c}ē, agricultural implements. སོ་ནམ་གྱི་ཡོ་ཆས། so-nam-gyi yo-čhas.

sonḍ^{r}ē, food accompanying a meal of tsam-pa. གསོལ་འདྲེས། gsol-'dres.

so-pa, spy, a soldier sent out to reconnoitre. སོ་པ། so-pa.

so-so, each, one's own. སོ་སོ། so-so.

so-so-sō, by each. སོ་སོ་སོས། so-so-sos.

sō, custom, habit. སྲོལ། srol.

sō-ṣaŋ, good manners. སྲོལ་བཟང་། srol-bzaṅ.

sō-č^{c}ē, food (hon.). གསོལ་ཆས། gsol-čhas.

sō-ǰa, tea (hon.). གསོལ་ཇ། gsol-ǰa.

sō-ǰa ŋar-mo, English tea (with sugar). གསོལ་ཇ་མངར་མོ། gsol-ǰa mṅar-mo.

sō-ǰa Pö-ča, Tibetan butter tea. གསོལ་ཇ་བོད་ཇ། gsol-ǰa Bod-ǰa.

sō-mẹ̄, medicine. གསོལ་སྨན། gsol-sman.

sönḍ^{r}ē, dish. གསོལ་འདྲེས། gsol-'dres.

sö-pa, to kill, to murder. གསོད་པ། gsod-pa.

se-pa, pf. of gsod-pa. བསད་པ། bsad-pa.

sō-ṭ^{r}ö, belly (hon.). གསོལ་གྲོད། gsol-grod.

sō-ṭ^{r}ö lu-de-pa, big-bellied. གསོལ་གྲོད་ལུག་བསྡད་པ། gsol-grod lug-bsdad-pa.

sō-ts^{c}ī, entertainment. གསོལ་ཚིགས། gsol-tshigs. -p^{c}ü-wa, to entertain. འབུལ་བ། 'bul-ba.—naŋ-wa, to dine.—གནང་བ། gnaṅ-ba.

su, who. སུ། su.

süi, whose. སུའི། su'i.

su-süi, whose. སུ་སུའི། su-su'i.

su-ga-ḍ^{r}o-wa, to go out to meet a guest, to receive a guest. བསུ་ཀ་འགྲོ་བ། bsu-ka-'gro-ba.

p^{c}e-su-šu-wa, hon. ཕེབས་བསུ་ཞུ་བ། phebs-bsu-žu-ba.

suŋ-ts'ob-gi č'i-č^{c}'ap, Defence Minister. སྲུང་སྐྱོབས་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱབ། sruṅ-skyobs-kyi spyi-khyab.

suŋ-wa, to say, to speak. གསུང་བ། gsuṅ-ba, pf. གསུངས་པ། gsuṅs-pa.

sü, by whom. སུས། sus.

suŋ-rē-naŋ-wa, to argue, to discuss. གསུངས་རས་གནང་བ། gsuṅs-ras-gnaṅ-ba (hon.).

Ṣ

ṣa-č^{c}ē ~ ṣapč^{c}ē, food. ཟ་ཆས། za-čhas.

ṣa-č^{c}ē-gi č'i-č^{c}'ap, Food Minister. ཟ་ཆས་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱབ། za-čhas-kyi spyi-khyab.

ṣeŋ, copper. ཟངས། zaṅs.

ṣaŋ-ŋę, good and bad. བཟང་ངན། bzaṅ-ṅan.
ṣaŋ-ṣiŋ, trouble, disturbance. ཟང་ཟིང་། zaṅ-ziṅ.
ṣā-pa, to drop, to fall. གཟགས་པ། gzags-pa, pf. of འཛག་པ། 'dzag-pa.
ṣapč^{c}ē, food, victuals. ཟ་ཆས། za-čhas.
ṣap-tu, properly. ཟབ་ཏུ། zab-tu.
ṣa-wa, to eat. ཟ་བ། za-ba.
ṣē-pa, pf. བཟས་པ། bzas-pa.
šē-pa, hon. བཞེས་པ། bžes-pa.
č^{c}ö-pa, hon. མཆོད་པ། mčhod-pa.
ṣā-re<za-ba-red.
ṣa-sem-me-pa, without intention of absorbing (foreign territory). ཟ་སེམས་མེད་པ། za-sems-med-pa.
ṣer-wa ~ ṣē-wa, to say, to call. ཟེར་བ། zer-ba.
ṣē-tü-ŋā-t^{c}aŋ, abundant food, improvement of living conditions. ཟས་དུས་མནའ་ཐང་། zas-dus-mṅa'-thaṅ.
ṣik-ṣö, price, remuneration. གཟིགས་བཟོས། gzigs-bzos.—naŋ-wa, to remunerate.
ṣim-pa, to capture, to overtake. ཟིན་པ། zin-pa.
ṣim-k^{c}aŋ, home, house. གཟིམ་ཁང་། gzim-khaṅ.
ṣim-pö, bearer. གཟིམ་དཔོན། gzim-dpon.
ṣim-śa, house, mansion (hon.). གཟིམ་ཤག gzim-śag.
ṣin-ṭ^{r}ī, draft, manuscript copy of a book. ཟིན་བྲིས། zin-bris.
ṣī-pa, to see, to look; to buy (hon.). གཟིགས་པ། gzigs-pa. ~ ṣik-pa.
ṣo-lak-śē, crafts. བཟོ་ལག་ཤེས། bzo-lag-śes.
ṣopčö, repairs. བཟོ་བཅོས། bzo-bčos.
sopčö-taŋ-wa, to repair. བཟོ་བཅོས་གཏོང་བ། bzo-bčos-gtoṅ-ba.
ṣo-rik lak-śē lap-sa, technical school. བཟོ་རིགས་ལག་ཤེས་སློབ་ས། bzo-rigs lag-śes slob-sa.
ṣo-ṭ^{r}a, factory. བཟོ་གྲྭ། bzo-grwa.
ṣo-ṭ^{r}a-k^{c}aŋ, technical school. བཟོ་གྲྭ་ཁང་། bzo-grwa-khaṅ.
ṣo-ṭ^{rc}ē, sale tax, duty. ཟོག་ཁྲལ། zog-khral.
ts^{c}oŋ-ṭ^{rc}ē, sale-tax. ཚོང་ཁྲལ། tshoṅ-khral.
ṣo-wa, to make, to manufacture. བཟོ་བ། bzo-ba.
ṣö-pa, pf. of bzo-ba. བཟོས་པ། bzos-pa.
ṣö-naŋ-wa, to make, to compose. བཟོས་གནང་བ། bzos-gnaṅ-ba.
ṣuk-po, body; health. གཟུགས་པོ། gzugs-po.
ṣuk-po de-wa, healthy. གཟུགས་པོ་བདེ་བ། gzugs-po bde-ba.
ṣuk-po mi-de-wa, unhealthy, ailing. གཟུགས་པོ་མི་བདེ་བ། gzugs-po mi-bde-ba.
ṣuk-ṣi de-t^{c}ap, improvement in health. གཟུགས་གཟི་བདེ་ཐབས། gzugs-gzi bde-thabs.
ṣū-nyę, image. གཟུགས་བརྙན། gzugs-brñan.
ṣuŋ-ḍ^{r}ē, blending, united; couple, joint. ཟུང་སྦྲེལ། zuṅ-sbrel.
ts^{c}oŋ-č'i ṣuŋ-ḍ^{r}ē, Joint Trade-Agents. ཚོང་སྤྱི་ཟུང་སྦྲེལ། tshoṅ-spyi zuṅ-sbrel.

ṣur, per cent, interest. ཟུར། zur.
  ču-ṣur, 10%. བཅུ་ཟུར། bču-zur.
ṣur-tu. privately, on the side. ཟུར་དུ། zur-du.

Š

šabro-j'a-nyę, dancer. ཞབས་བྲོ་རྒྱག་མཁན། žabs-bro-rgyag-mkhan.
šak-pa ~ šā-pa, to put, to place. བཞག་པ། bžag-pa, pf. of འཇོག་པ། 'jog-pa
šak-tsi, grease, greasy. ཞག་རྩི། žag-rtsi.
  sö-ts^{c}ī šak-tsi, greasy food, rich food. གསོལ་ཚིགས་ཞག་རྩི། gsol-tshigs žag-rtsi.
šā-mo, hat. ཞྭ་མོ། zwa-mo. hon. u-šā. དབུ་ཞྭ། dbu-zwa.
šam-č^{c}a-naŋ-wa, to walk. ཞབས་འཆག་གནང་བ། žabs-'čhag-gnaṅ-ba.
  Cf. č^{c}'am-č^{c}'am-č'e-pa. འཁྱམས་འཁྱམས་བྱེད་པ། 'khyams-'khyams-byed-pa.
šaŋ-pa, to rise, to get up, to erect. བཞེངས་པ། bzeṅs-pa.
  šaŋ-pa ta-gā, 'on getting up'. བཞེངས་པ་དེ་ཁར། bzeṅs-pa de-khar.
šā-naŋ-wa, to put (hon.). བཞག་གནང་བ། bžag-gnaṅ-ba.
šā-pa, to put, place. བཞག་པ། bžag-pa, pf. of འཇོག་པ།
šap-č^{c}'i, servant. ཞབས་ཕྱི། žabs-phyi.
  šab-č^{c}'i-šu-wa, to serve, assist. ཞབས་ཕྱི་ཞུ་བ། šabs-phyi-žu-ba.
šap-tę, religious service. ཞབས་བརྟན། žabs-brtan.
  šap-tę-č'e-pa, to perform a religious service. ཞབས་བརྟན་བྱེད་པ། žabs-brtan-byed-pa.
  šap-tę-naŋ-wa, hon. ཞབས་བརྟན་གནང་བ། žabs-brtan-gnaṅ-ba.
šapṣō, hatter. ཞྭ་བཟོ་བ། žwa-bzo-ba.
šē, (1) face; mouth (hon.). ཞལ། žal.
šē-nē, verbally. ཞལ་ནས།
(2) song. གཞས། gžas-šē-taŋ-wa. གཞས་གཏོང་བ། gžas-gtoṅ-ba, to sing.
še-či, only. གཞི་གཅིག gži-gčig.
še-daŋ, anger, wrath. ཞེ་སྡང་། že-sdaṅ.
še-goŋ, aim, objective. བཞེད་དགོངས། bžed-dgoṅs.
  še-goŋ-gi tso-wo, chief aim. བཞེད་དགོངས་ཀྱི་གཙོ་བོ། bžed-dgoṅs-kyi gtso-bo.
šē-la, food (hon.). ཞལ་ལག žal-lag.—šē-pa, to eat (hon.). བཞེས་པ། bžes-pa.
šē-la, clay, mud. ཞལ་བ། žal-ba.
šē-pa, to eat, partake (hon.). བཞེས་པ། bžes-pa.
še-po, much. ཞེད་པོ། žed-po, še-po-raŋ, not much (with negat.).
še-po-či, very much. ཞེ་པོ་གཅིག že-po-gčig.
šē-ra, brandy (hon.). བཞེས་རག bžes-rag.
  Cf. a-rag. ཨ་རག།
šē-rē, face (hon.). ཞལ་རས། žal-ras.
  šē-rē-dzum-daŋ-yö-pa, smiling face. ཞལ་རས་འཛུམ་མདངས་ཡོད་པ། žal-ras-'dzum-mdaṅs-yod-pa.
šē-sē-po, definite, distinct, clear. ཞལ་གསལ་པོ། žal-gsal-po.
šē-taŋ-nyę, singer. གཞས་གཏོང་མཁན། gžas-gtoṅ-mkhan.
šē-tę, promise. ཞལ་ཏན། žal-tan. < ཞལ་བརྟན། žal-brtan.

šē-tę̄-yi-gē-kö-ma-naŋ-pēl k'ę̄-gī, 'by reason of not having executed a written promise'. ཞལ་དན་ཡི་གེར་བཀོད་མ་གནང་བའི་རྐྱེན་གྱིས། žal-tan-yi-ger-bkod-ma-gnaṅ-pa'i rkyen-gyis.
šē-to, sweets. ཞལ་ཏོག žal-tog.
šē-tᶜa, tobacco (hon.). བཞེས་ཐག bžes-thag.
šē-tᶜu, soup with macaroni (hon.). བཞེས་ཐུག bžes-thug.
še-ṭʳa, very, exceedingly. ཞེ་དྲག že-drag.
šę̄-jē, meeting (with lama), (hon.) ཞལ་མཇལ། žal-mjal.
šę̄-jē-šu-wa, to ask for an interview. ཞལ་མཇལ་ཞུ་བ། žal-mjal-žu-ba.
šę̄-kṻ, admonition. ཞེན་སྐུལ། žen-skul.
šę̄-kṻ-šu-wa, to admonish. ཞེན་སྐུལ་ཞུ་བ། žen-skul-žu-ba.
šę̄-pa, attraction, attachment. ཞེན་པ། žen-pa.
šę̄-pa, other. གཞན་པ། gžan-pa.
šę̄-ta, others. གཞན་དག gžan-dag.
šę̄-tǭ, the interest of others. གཞན་དོན། gžan-don.
ši, four. (1) བཞི། bži.
šipču, forty. བཞི་བཅུ། bži-bču.
(2) foundation, basis. གཞི། gži.
ši-nē, further, moreover, actually, in general. གཞི་ནས། gži-nas.
še-či, exclusively. གཞི་གཅིག gži-gčig.
šī-ka, estate. གཞིས་ཀ། gžis-ka.
pᶜa-šī, hereditary estate. ཕ་གཞིས། pha-gžis.
kü-šī, hon. སྒོས་གཞིས། sgos-gžis.
šin-dab-ŋa-daɔ-tsě, about four or five times. བཞི་ལྡབ་ལྔ་ལྡབ་ཙམ། bži-ldab-lṅa-ldab-tsam.
ši-nē-nī, in general. གཞི་ནས་ནི། gži-nas-ni.
šiŋ-ka, cultivated land. ཞིང་ཀ། žiṅ-ka.
šip-čᶜa, details. ཞིབ་ཆ། žib-čha.
ši-wa, peace, peaceful, calm. ཞི་བ། ži-ba.
šo, curds. ཞོ། žo.
šo-ge-gi sǭ-tsᶜī, breakfast. ཞོག་ཁར་གྱི་གསོལ་ཚིགས། žog-khar-gyi gsol-tshigs.
šō-la, along with it. ཞོར་ལ། žor-la.
šǭ-k'ē, youth. གཞོན་སྐྱེས། gžon-skyes.
šu-wa, to request, to ask; petition, request. ཞུ་བ། žu-ba.
šu-go-yā-ḍʳa mi-yoŋ-ŋē, 'might there not be something like a request'. ཞུ་དགོས་ཡ་འདྲ་མི་ཡོང་ངམ། žu-dgos-ya-'dra mi-yoṅ-ṅam.
šu-go-yā-či, a request. ཞུ་དགོས་ཡ་གཅིག žu-dgos-ya-gčig.
šu-go-yā-či-ma-ṣe-pēl, 'apart from requests'.
šuk-ma-kᶜ'ö-pa-re, 'were discontinued'. ཞུགས་མ་འཁྱོལ་པ་རེད། žugs-ma-'khyol-pa-red.
šuk-ṭʳᶜi, seat, throne. བཞུགས་ཁྲི། bžugs-khri.
šū-la, afterwards, later. ཞུགས་ལ། žugs-la.
šuŋ, (1) Government. (2) treatise གཞུང་། gžuṅ.
šuŋ-tǭ k'i-du, political party. གཞུང་དོན་སྐྱིད་སྡུག gžuṅ-don skyid-sdug.
šuŋ-čᶜę̄-mo, mahā-śāstra, a treatise. གཞུང་ཆེ་མོ། gžuṅ-čhe-mo.

šuŋ-ger, Government and private interests. གཞུང་སྒེར། gžuṅ-sger.
šuŋ-nē, Government. གཞུང་གནས། gžuṅ-gnas.
šuŋ-sa, Government. གཞུང་ས། gžuṅ-sa.
šuŋ-sa Gāndę pᶜo-tʳaŋ, Tibetan Government. གཞུང་ས་དགའ་ལྡན་ཕོ་བྲང་། gŽuṅ-sa dGa'-ldan pho-braṅ.
  Cf. Pö-šuŋ. བོད་གཞུང་།
šuŋ-tö̧ tsö̧-pa, political prisoner. གཞུང་དོན་བཙོན་པ། gžuṅ-don btson-pa.
šuŋ-šap, Government service. གཞུང་ཞབས། gžuṅ-žabs.
  šuŋ-šap-šu-wa, to be in the Government service. གཞུང་ཞབས་ཞུ་བ། gžuṅ-žabs-žu-ba.
šū-pa, (1) to stay, to live, to dwell (hon.). བཞུགས་པ། bžugs-pa.
  šū-dę-jā-pa, h. hon. བཞུགས་གདན་འཛགས་པ། bžugs-gdan-'jags-pa.
  šū-sa, dwelling, residence (hon.). བཞུགས་ས། bžugs-sa.
  (2) to enter. ཞུགས་པ། žugs-pa.
  šū-tă-ma-šū-şĕ k'e du-gē, 'is there need of staying?' བཞུགས་དང་མ་བཞུགས་ཟེར་གང་ཡང་འདུག་གམ། bžugs-daṅ-ma-bžugs-zer gaṅ-yaṅ 'dug-gam.
šur-pa, to melt. བཞུར་པ། bžur-pa.
šu-śo, application, petition. ཞུ་ཤོག žu-śog.
  šu-śo-bū-wa, to present a petition. ཞུ་ཤོག་འབུལ་བ། žu-śog-'bul-ba.
šū-ţʳe-taŋ-wa, to sit in a row. བཞུགས་གྲལ་གཏོང་བ། bžugs-gral-gtoṅ-ba.
šu-wa, to ask, to request. ཞུ་བ། žu-la.
šū-pa, pf. ཞུས་པ། žus-pa.
  šū-naŋ-wa, to ask (hon.). ཞུས་གནང་བ། žus-gnaṅ-ba.

Ś

śa, meat. ཤ། śa.
  śa-pa-le, meat pie. ཤ་བག་ལེབ། śa bag-leb.
  śamdʳē, curry and rice. ཤ་འབྲས། śa-'bras.
śā, stag. ཤ་བ། śa-ba.
śaŋ, nose (hon.). ཤངས། śaṅs.
  śaŋ-şeŋ-tᶜo-po, prominent nose. ཤངས་གཟེངས་མཐོ་པོ། śaṅs-gzeṅs-mtho-po.
śar, east. ཤར། śar.
śar-č'a, straight. ཤར་ཀྱག śar-kyag.
śar-wa, to shine. ཤར་བ། śar-ba.
śe-ma, head shepherd. ཤེ་མ། śe-ma.
śendö, interest ཤེས་འདོད། śes-'dod.
  śendö-čᶜę-po-č'e-p to show great interest. ཤེས་འདོད་ཆེན་པོ་བྱེད་པ། śes-'dod-čhen-po-byed-pa.
śę-pa, to learn, to know; knowledge. ཤེས་པ། śes-pa.
  śiŋ-gi-yö, 'I know'. ཤེས་ཀྱི་ཡོད། śes-kyi-yod.
śikrē, cigarette. ཤིག་རས། śig-ras < cigarette.
śiŋ, wood, wooden. ཤིང་། śiṅ.
  śiŋ-gi ţʳu, wooden boat. ཤིང་གི་གྲུ། śiṅ-gi gru.
  śiŋ-ḍʳo, furniture. ཤིང་སྒྲོག śiṅ-sgrog.

śiŋ tsę-dę, sandal wood. ཤིང་ཙན་དན། śiṅ tsan-dan.
śiŋ-doŋ, tree. ཤིང་སྡོང་། śiṅ-sdoṅ.
śiŋ-na, grove, species of trees. ཤིང་སྣ། śiṅ-sna.
śiŋ-nā, forest. ཤིང་ནགས། śiṅ-nags.
śiŋ-pā, wooden block. ཤིང་པར། śiṅ-par.
śiŋ-ṣō, carpenter. ཤིང་བཟོ་བ། śiṅ-bzo-ba.
śiŋ-ṣō-tsᶜo, carpenters. ཤིང་བཟོ་བ་ཚོ། śiṅ-bzo-ba-tsho.
śiŋ-ṣo, carpentry. ཤིང་བཟོ། śiṅ-bzo.
śiŋ-ṣo čᶜe-mō, master carpenter. ཤིང་བཟོ་ཆེ་མོ་བ། śiṅ-bzo čhe-mo-ba.
śiŋ-to, fruit. ཤིང་ཏོག śiṅ-tog.

śī-ka, character. གཤིས་ཀ། gśis-ka.
tᶜū-śī, hon. ཐུགས་གཤིས། thugs-gśis.

śī-pa, to open a load; to demolish. བཤིགས་པ། bśigs-pa.
pē-to śī-nē, 'having opened the loads of wool'. བལ་དོ་བཤིགས་ནས། bal-do bśigs-nas.
kᶜaŋ-pa śī-pa, to demolish a house. ཁང་པ་བཤིགས་པ། khaṅ-pa bśigs-pa.

śi-wa, to die, dead. ཤི་བ། śi-ba.

śo, dice. ཤོ། śo. śo-ḍʳa, dice, etc. ཤོ་འདྲ།
śo-ǰ'a-pa, to play dice. ཤོ་རྒྱག་པ། śo-rgyag-pa.
čᶜ'a-śo, hon. ཕྱག་ཤོ། phyag-śo.
čᶜ'a-śo-č'ǫ-pa, to play dice (hon.). ཕྱག་ཤོ་བཀྱོན་པ། phyag-so-bkyon-pa.

śo-gu ~ śu-gu, paper. ཤོག་བུ། śog-bu.
śu-gu-ǰ'a-nyę, paper-maker. ཤོག་བུ་རྒྱག་མཁན། śog-bu-rgyag-mkhan.

śo-kᶜa, division, detachment. ཤོག་ཁ། śog-kha.

śō-yoŋ-ga-č'e-pa, to escape. ཤོར་ཡོང་ཀ་བྱེད་པ། śor-yoṅ-ka-byed-pa.

śor-wa ~ śō-wa, to escape, to run away. ཤོར་བ། śor-ba.
śō-yoŋ-ga-č'o-gi, 'attempted to escape'. ཤོར་ཡོང་ཀ་བྱེད་ཀྱི། śor-yoṅ-ka-byed-kyi.

śö-čā, plough-iron. གཤོལ་ལྕགས། gśol-lčags.

śö-pa, to speak, to relate. ཤོད་པ། śod-pa, pf. བཤད་པ། bśad-pa.

śup, case, container; scabbard. ཤུབས། śubs.

śü, while, during. ཤུལ། śul.
dē de-śü, 'while staying here'. འདིར་སྡོད་ཤུལ། 'dir sdod-śul.

T

ta, now, (1) at present. ད། da.
(2) tă, and. དང་། daṅ.
(3) horse. རྟ། rta.

čᶜip-pa, hon. ཆིབས་པ། čhibs-pa.

čᶜip-čᶜę, h. hon. ཆིབས་ཆེན། čhibs-čhen.

tā, sign, emblem. རྟགས། rtags.

tab-de-po, convenient. སྟབས་བདེ་པོ། stabs-bde-po.

tab-de-śö, convenient, most practicable. སྟབས་བདེ་ཤོས། stabs-bde-śos.

tā-č'e-naŋ-wa. to investigate, to interview a candidate. བརྟགས་དཔྱད་གནང་བ། brtags-dpyad-gnaṅ-ba.

ta-čᶜa, now at present. ད་ཆ། da-čha.
  ŋa-mū-tar.............. ta-čᶜa, 'as before...... now..'
ta-ga, saddle. རྟ་སྒ། rta-sga. ta-gēl tᶜoŋ-ǰuk, ornaments on the saddle pommels.
ta-ga-tsě ~ **te-ga-tsě**, such. དེ་ག་ཙམ། de-ga-tsam.
  ta-ga-raŋ-la, in the very (place). དེ་ག་རང་ལ། de-ga-raṅ-la.
  ta-ga-ṣě, just, simply. དེ་ག་ཟེར། de-ga-zer.
tā-g'e-bum-ṣū, n. of an emblem (Buddhist). རྟགས་བརྒྱད་བུམ་གཟུགས། rtags-brgyad-bum-gzugs.
  ta-gī-nē, already. ད་ཕྱིན་ནས། da-phyin-nas.
ta-kᶜē, transport. རྟ་ཁལ། rta-khal.
tak-pā, always, continually. རྟག་པར། rtag-par.
tak-ṣi, tiger and leopard. སྟག་གཟིག stag-gzig.
ta-mū, now. ད་མུས། da-mus.
tam-tǫ̈, subject of a conversation. གཏམ་དོན། gtam-don.
tam-ma-ǰö, speech, discourse. གཏམ་སྨྲ་བརྗོད། gtam-smra-brǰod.
tam-pe, proverb. གཏམ་དཔེ། gtam-dpe.
tam-se, disagreement. དམ་སེལ། dam-sel.
tam-ṭrᶜu, seal. དམ་ཕྲུག dam-phrug.
  tam-ṭrᶜu-šag-pa, to affix a seal. དམ་ཕྲུག་བཞག་པ། dam-phrug-bžag-pa.
  tam-ṭrᶜu-ǰ'a-pa, ibid. དམ་ཕྲུག་རྒྱག་པ། dam-phrug-rgyag-pa.
tanda, now. ད་ལྟ། now.
tanda-raŋ, just now. ད་ལྟ་རང་། da-lta-raṅ.
  tanda hrak-sě, at once, on the spot. ད་ལྟ་ཧྲག་སེ། da-lta-hrag-se.
tandu, still. ད་དུང་། da-duṅ.
taŋ, manner. སྟངས། staṅs.
taŋ-nyom, equanimity; neutrality, neutral. བཏང་སྙོམས། btaṅ-sñoms.
  taŋ-nyom-gi-go-nē, 'by way of neutrality'. བཏང་སྙོམས་ཀྱི་སྒོ་ནས། btaṅ-sñoms-kyi-sgo-nas.
taŋ-po-nē, at first. དང་པོ་ནས། daṅ-po-nas.
taŋ-tᶜo, from the beginning. དང་ཐོག daṅ-thog.
taŋ-wa, to send, to let go, to give. བཏང་བ། btaṅ-ba, pf. of གཏོང་བ། gtoṅ-ba.
tap-pa, to plant, to sow. བཏབ་པ། btab-pa, pf. of འདེབས་པ། 'debs-pa.
tap-ṣa-po-naŋ-wa, to be careful. སྟབས་གཟབ་པོ་གནང་བ། stabs-gzab-po-gnaṅ-ba.
tar-čᶜa, flag. དར་ཆ། dar-čha.
ta-rē, now. ད་རེས། da-res.
ta-rē-gi, present. ད་རེས་ཀྱི། da-res-kyi.
tar-g'ē čᶜę-po, great spread, great popularity. དར་རྒྱས་ཆེན་པོ། dar-rgyas čhen-po.
tar-kᶜa, (1) walnut. སྟར་ཁ། star-kha.
  (2) cover. དར་ཁ། dar-kha.
tar-sö, spread. དར་སྲོལ། dar-srol.
  tar-sö čᶜę-po, great spread. དར་སྲོལ་ཆེན་པོ། dar-srol čhen-po.

tar-wa, (1) to spread. དར་བ། dar-ba.
    tar-ṭʳa-tsā̤, ' because of excessive spread. .' དར་དྲག་ཙ་ན། dar-drag-tsa-na.
    (2) to put into. སྟར་བ། star-ba, pf. བསྟར་བ། bstar-ba.
tā-ṭʳa, railing. བསྟར་དྲ། bstar-dra.
    Cf. ḍʳom-č'ō. (སྒྲོམ་སྐྱོར། sgrom-skyor).
ta-ṭʳē, transport, pack animals. རྟ་དྲེལ། rta-drel.
ta-ṭʳē raŋ-da, private transport. རྟ་དྲེལ་རང་བདག rta-drel raṅ-bdag.
ta-tsᶜoŋ, horse trade. རྟ་ཚོང་། rta-tshoṅ.
    ta-tsᶜoŋ-j'a-pa, to trade in horses. རྟ་ཚོང་རྒྱག་པ། rta-tshoṅ-rgyag-pa.
    ta-tsᶜoŋ-j'a-nyē̤, a horse-dealer. རྟ་ཚོང་རྒྱག་མཁན། rta-tshoṅ-rgyag-mkhan.
ta yin-na yak-po č'uŋ, ' how excellent ! ' (expressing pleasure at meeting a person). ད་ཡིན་ན་ཡག་པོ་བྱུང་། da yin-na yag-po byuṅ.
te, that. དེ། de.
te-tṻ, at that time. དེ་དུས། de-dus.
te-jē, after that. དེ་རྗེས། de-rjes.
    te-či, that. དེ་གཅིག de-gčig.
    tēī k'ē̤-gī, because of that. དེའི་རྐྱེན་གྱིས། de'i rkyen-gyis.
te-č'iŋ, all others. དེ་བྱིངས། de-byiṅs.
tēī-ga, saddle. རྟའི་སྒ། rta'i-sga.
čᶜib-ga, hon. ཆིབས་སྒ། čhibs-sga.
tēⁱ-ṭʳap, bridle. རྟའི་སྲབ། rta'i-srab.
temḍʳe, festival occasion, auspicious. རྟེན་འབྲེལ། rten-'brel.
temḍʳe-gi tsᶜē̤-ma, auspicious emblem. རྟེན་འབྲེལ་གྱི་མཚན་མ། rten-'brel-gyi mtshan-ma.
tenḍʳe, such, like that. དེ་འདྲ། de-'dra. tenḍʳe-čik, such a one. དེ་འདྲ་གཅིག de-'dra-gčig.
teŋ-saŋ, nowadays. དེང་སང་། deṅ-saṅ.
te-nē, then. དེ་ནས། de-nas.
te-pa, to pursue. དེད་པ། ded-pa.
te-pᶜā, there. དེ་ཕར། de-phar.
te-pᶜē̤-čᶜe-la, before that. དེ་ཕན་ཆད། de-phan-čhad.
te-riŋ, today. དེ་རིང་། de-riṅ.
te-riŋ kᶜe-sa, nowadays. དེ་རིང་ཁ་ས། de-riṅ kha-sa.
ter-wa ~ tē-wa, to give. སྟེར་བ། ster-ba.
te-soŋ-tsā̤, that being so, it being so. དེ་སོང་ཙ་ན། de-soṅ-tsa-na.
te-tṻ, when free. དལ་དུས། dal-dus.
te-ṭʳᶜē, at once, afterwards. དེ་འཕྲལ། de-'phral.
te-tsē̈. See tō-tsē̈.
te-wa, main, principal; rite. ལྟེ་བ། lte-ba.
    čᶜaŋ-sa te-wa, the principal part of a marriage ceremony. ཆང་ས་ལྟེ་བ། čhaṅ-sa lte-ba.
te-yin-tsā̤ ~ te-yī̤-tsā̤, as it is, so that. དེ་ཡིན་ཙ་ན། de-yin-tsa-na.
tē̤-jā, permanent. གཏན་འཇགས། gtan-'jags.

tę-k^{c}ē-pa, to fix, to arrange, to agree to, to decide. གཏན་འཁེལ་པ། gtan-'khel-pa.
tę-mě, refugee. རྟེན་མེད། rten-med.
tę-pa, to show. བསྟན་པ། bstan-pa, pf. of སྟོན་པ། ston-pa.
tę-po, firm, well-established, careful, trusted, faithful. བརྟན་པོ། brtan-po.
 tę-tę-raŋ-mě, it is uncertain, it has not been decided. བརྟན་བརྟན་རང་མེད། brtan-brtan-raṅ-med.
to-dir-wa, big-bellied. ལྟོ་ལྡིར་བ། lto-ldir-ba.
to-ko-sa, high rank. ཏོག་གོ་ས། tog-go-sa.
to-kö, living standard, the necessaries of life. ལྟོ་གོས། lto-gos.
 to-kö g'ē-t^{c}ap-la, ways of improving the living standard. ལྟོ་གོས་རྒྱས་ཐབས་ལ། lto-gos rgyas-thabs-la.
to-kö t^{c}ǖ-k'ę dzom-pa, wealthy. ལྟོ་གོས་མཐུན་རྐྱེན་འཛོམས་པ། lto-gos mthun-rkyen dzoms-pa.
tok-pa ~ tō-pa, (1) to understand; understanding. རྟོགས་པ། rtogs-pa.
 (2) doubt. དོགས་པ། dogs-pa.
tok-tsa ~ tsě, a little. ཏོག་ཙམ། tog-tsam.
tomɉ'or, wealth. སྟོབས་འབྱོར། stobs-'byor.
tom-ṭ^{r}e, brown and black bears. དོམ་དྲེད། dom-dred.
to-naŋ, interest. དོ་སྣང་། do-snaṅ.
 t^{c}ū-naŋ, hon. ཐུགས་སྣང་། thugs-snaṅ.
 to-naŋ č'e-pa, to be interested, to show interest. དོ་སྣང་བྱེད་པ། do-snaṅ byed-pa.
 t^{c}ū-naŋ naŋ-wa, hon. ཐུགས་སྣང་གནང་བ། thugs-snaṅ gnaṅ-ba.
 to-naŋ-č'e-nyę, a person interested in something. དོ་སྣང་བྱེད་མཁན། do-snaṅ-byed-mkhan.
toŋ-rē, exchange. གཏོང་རེས། gtoṅ-res.
toŋ-wa, to send, to export. གཏོང་བ། gtoṅ-ba.
to-po, bale, load. དོ་པོ། do-po.
tor-wa, to demolish, to destroy, to breach (a wall). གཏོར་བ། gtor-ba.
tō-tsă ~ tō-tsě ~ te-tsě, a little, somewhat. ཏོག་ཙམ། tog-tsam < ཐོག་ཙམ། thog-tsam. See tok-tsa.
tö^{l} p^{c}ü-te-ter kö-gi p^{c}ü-te-yō, to bring up, to provide with the necessaries of life. ལྟོའི་ཕུད་དེ་སྟེར་གོས་ཀྱི་ཕུད་དེ་གཡོགས། lto'i phud-de-ster gos-kyi phud-de-gyogs.
 Cf. sopts'oŋ č'e-pa, to bring up. གསོ་སྐྱོང་བྱེད་པ། gso-skyoṅ byed-pa.
 sopts'oŋ naŋ-wa, hon. གསོ་སྐྱོང་གནང་བ། gso-skyoṅ gnaṅ-ba.
tǫ-nyē č'e-nyę, student. དོན་གཉེར་བྱེད་མཁན། don-gñer byed-mkhan.
tǫ-pa, to dig, to excavate, to build (a road), to mine. བཏོན་པ། bton-pa, pf. of འདོན་པ། 'don-pa.
tǫ-ta, meaning. དོན་དག don-dag.
tuŋ-wa, to drink. བཏུང་བ། btuṅ-ba, pf. of འཐུང་བ། 'thuṅ-ba.
tǖ, time. དུས། dus.
tǖ-ɉ'ǖ, usual, ordinary; usually, ordinarily. དུས་རྒྱུན། dus-rgyun.
 ko-lak-č^{c}a tǖ-ɉ'ǖ ta-gē^{l} t^{c}o-la, 'in addition to the usual armament . . .'

tü-kap, time, occasion. དུས་སྐབས། dus-skabs.
  tü-kap t^{c}op-t^{c}aŋ, opportunity. དུས་སྐབས་ཐོབ་ཐང་། dus-skabs thob-thaṅ.
tünḍ^{r}u, quadruped. དུད་འགྲོ། dud-'gro.
tü-ṣiŋ, disturbance. དུས་ཟིང་། dus-ziṅ.
tü-t^{c}o-la ~ tü-t^{c}o, at the agreed time. དུས་ཐོག་ལ། dus-thog-la.

T^{c}

t^{c}ā, end, side. མཐའ། mtha'.
  t^{c}ā-či-la, towards one side. མཐའ་ཅིག་ལ། mtha'-ćig-la.
  t^{c}ā-č^{c}'o-ra-čik, improving, perfecting. མཐའ་འཁྱོལ་བ་ཞིག། mtha'-'khyol-ba-žig.
  t^{c}ā-kor-wa, to surround, mtha'-skor-ba. མཐའ་སྐོར་བ།
t^{c}ab-lē, cooking. ཐབ་ལས། thab-las.
t^{c}a-čö-pa, to fix. ཐག་གཅོད་པ། thag-gčod-pa. t^{c}a-č^{c}ö-pa-naŋ, 'let us fix'.
t^{c}ak-pa, rope. ཐག་པ། thag-pa.
t^{c}a-ma, tobacco. ཐ་མག tha-mag.
  šē-t^{c}a, hon. བཞེས་ཐག bžes-thag.
  šē-t^{c}a šē-pa, to smoke. བཞེས་ཐག་བཞེས་པ། bžes-thag bžes-pa.
t^{c}a-mē na-mē, usually. ཐ་མས་ན་མས། tha-mas na-mas.
t^{c}a-na, up to, even. ཐ་ན། tha-na.
t^{c}ants^{c}am, frontier border. མཐའ་མཚམས། mtha'-mtshams.
t^{c}aŋ-po, healthy. ཐང་པོ། thaṅ-po.
  ku-ṣü t^{c}aŋ-po, hon. སྐུ་གཟུགས་ཐང་པོ། sku-gzugs thaṅ-po.
t^{c}aŋ-t^{c}ē, uncultivated plain. ཐང་ཐེར། thaṅ-ther.
t^{c}aŋ-tsĕ-soŋ-nē, a little later, somewhat later. ཐང་ཙམ་སོང་ནས། thaṅ-tsam-soṅ-nas.
t^{c}aŋ-tsĕ-nē, shortly. ཐང་ཙམ་ནས། thaṅ-tsam-nas.
t^{c}a-nye-po, near. ཐག་ཉེ་པོ། thag-ñe-po.
t^{c}a-pa, plate (large). ཐག་སྦག thag-sbag. < mong. tabaγa (n).
t^{c}ap, means, method. ཐབས། thobs.
t^{c}ap č'e-pa, to use means. ཐབས་བྱེད་པ། thabs-byed-pa.
t^{c}ap-nam-pa-kaŋ-gi go-nē, by all means. ཐབས་རྣམ་པ་གང་གི་སྒོ་ནས། thabs-rnam-pa-gaṅ-gi sgo-nas.
t^{c}ap-šē, means. ཐབས་ཤེས། thabs-śes.
—taŋ-wa, to use means.—གཏོང་བ། gtoṅ-ba.
t^{c}a-re t^{c}o-re, a few, some. ཐ་རེ་ཐོ་རེ། tha-re tho-re.
t^{c}ar-nę-č'ē-nē, doing one's best. མཐར་ནན་བྱས་ནས། mthar-nan-byas-nas.
t^{c}a-šę-po, exhausted. ཐ་ཞེན་པོ། tha-žen-po.
t^{c}a-t^{c}ā-nyę, weaver. ཐག་འཐགས་མཁན། thag-'thags-mkhan.
  t^{c}ā-pa, to weave. འཐགས་པ། 'thags-pa, pf. btags-pa.
  t^{c}ā-ţ$^{r c}$i, loom. ཐགས་ཁྲི། thags-khri.
t^{c}ā-ts^{c}am, frontier. མཐའ་མཚམས། mtha'-mtshams. See t^{c}ants^{c}am.
T^{c}ek-č^{c}ę-gi č^{c}ö, Mahāyāna. ཐེག་ཆེན་གྱི་ཆོས། Theg-čhen-gyi čhos.
t^{c}ē-č^{c}ā ḍ^{r}o-wa, to act rashly. ཐལ་ཆར་འགྲོ་བ། thal-čhar 'gro-ba.
  t^{c}ē-č^{c}ā č^{c}'į-pa, pf. ཐལ་ཆར་ཕྱིན་པ། thal-čhar phyin-pa.
t^{c}eŋ, time, times. ཐེངས། theṅs.

tᶜē-pa, to go, to proceed. ཐེགས་པ། thegs-pa.

  ka-pā tᶜē-ga, 'Where are you going?' ག་བར་ཐེགས་ཀ། ga-bar thegs-ka.

tᶜer-ma, serge. ཐེར་མ། ther-ma.

tᶜe-tsᶜom, doubt. ཐེ་ཚོམ། the-tshom.

tᶜę̄-pa, to draw; to smoke. འཐེན་པ། 'then-pa.

tᶜik-le, tilaka, sign on the forehead. ཐིག་ལེ། thig-le.

tᶜik-pa, drop. ཐིགས་པ། thigs-pa.

tᶜo-g'ę̄, roof ornament. ཐོག་རྒྱན། thog-rgyan.

tᶜō-je-čᶜe, thank you. ཐུགས་རྗེ་ཆེ། thugs-rje-čhe.

tᶜo-kᶜa, roof. ཐོག་ཁ། thog-kha.

  tᶜo-g'ę̄, roof ornament. ཐོག་རྒྱན། thog-rgyan.

  kᶜaŋ-pēⁱ tᶜo-g'ę̄, roof ornament. ཁང་པའི་ཐོག་རྒྱན། khań-pa'i thog-rgyan.

tᶜo-la, on, upon. ཐོག་ལ། thog-la.

tēⁱ tᶜo-la, besides. དེའི་ཐོག་ལ། de'i thog-la.

tᶜo-mā, at first. ཐོག་མར། thog-mar.

tᶜo-nē, from, on behalf of; ཐོག་ནས། thog-nas.

tᶜoŋ-naŋ, look. མཐོང་སྣང་། mthoń-snań.

tᶜoŋ-wa, to see. མཐོང་བ། mthoń-ba.

tᶜo-po, high. མཐོ་པོ། mtho-po.

  tᶜo-śö, highest. མཐོ་ཤོས། mtho-śos.

tᶜo-sa, storey, floor. ཐོག་ས། thog-sa.

tᶜo-wa, hammer. ཐོ་བ། tho-ba.

tᶜo-wa-la, mostly. མཐོ་བ་ལ། mtho-ba-la.

Tö, Western Tibet. སྟོད། sTod.

tᶜǭ-k'e, progress. ཐོན་སྐྱེད། thon-skyed.

tᶜǭ-pa, to go out, to start. འཐོན་པ། 'thon-pa. pf. ཐོན་པ། thon-pa.

  tᶜǭ-kᶜa-la-mō, at the time of starting. ཐོན་ཁ་ལ་མོར། thon-kha-la-mor.[4]

tᶜū, mind. ཐུགས། thugs. tᶜū-dō nay-wa, to doubt (hon.). ཐུགས་དོགས་གནང་བ། thugs-dogs gnań-ba.

tᶜū-sem, mind (hon.). ཐུགས་སེམས། thugs-sems.

  tᶜū-kᶜa, hon. responsibility; fault. ཐུགས་ཁག thugs-khag.

  tᶜū-kᶜa-mĕ, hon. 'not (your) responsibility'. ཐུགས་ཁག་མེད། thugs-khag-med.

  tᶜūŋgę̄, hon. responsibility. ཐུགས་འགན། thugs-'gan.

tᶜuŋgę̄ šē-pa, to accept responsibility. ཐུགས་འགན་བཞེས་པ། thugs-'gan bžes-pa.

tᶜū-j'ü me-pā, without knowing. ཐུགས་རྒྱུས་མེད་པར། thugs-rgyus med-par.

tᶜū-kᶜa, responsibility. ཐུགས་ཁག thugs-khag.

tᶜū-kᶜur šē-pa, *ibid.* ཐུགས་འཁུར་བཞེས་པ། thugs-'khur bžes-pa.

tᶜū-dam koŋ-pᶜē, 'may the power of your mind concentration increase' (a form of polite greeting when addressing a high ranking church dignitary). ཐུགས་དམ་གོང་འཕེལ། thugs-dam goń-'phel.

tᶜū-lö kel-wa, to trust (hon.). ཐུགས་བློས་བཀལ་བ། thugs-blos bkal-ba.

  tᶜū-lö ke-ra-naŋ-wa, hon. ཐུགས་བློས་བཀལ་བ་གནང་བ། thugs-blos bkal-ba gnań-ba.

tᶜū-naŋ tsaŋ-ma, sincere. ཐུགས་ནང་གཙང་མ། thugs-nań gtsań-ma.

t^{c}ū-naŋ-me-pā, indifferently. ཐུགས་སྣང་མེད་པར། thugs-snaṅ-med-par.
t^{c}uŋ-dā, pistol. ཐུང་མདའ། thuṅ-mda'.
t^{c}uŋ-wa, to drink. འཐུང་བ། 'thuṅ-ba.
t^{c}u-pa, to meet, encounter. ཐུག་པ། thug-pa.
t^{c}u-po, thick. མཐུག་པོ། mthug-po.
 t^{c}uptsö, too thick. མཐུག་ཙམ། mthug-tsam.
t^{c}ū-t̥^{r}ē, work, occupation (hon.). ཐུགས་བྲེལ། thugs-brel.
t^{c}ū-t̥^{r}o, feast, entertainment. ཐུགས་སྤྲོ། thugs-spro.
 t^{c}ū-t̥^{r}o taŋ-wa, to entertain. ཐུགས་སྤྲོ་གཏོང་བ། thugs-spro gtoṅ-ba.
 t^{c}ū-t̥^{r}o taŋ-nyę̄, entertainer, host. ཐུགས་སྤྲོ་གཏོང་མཁན། thugs-spro-gtoṅ-mkhan.
 t^{c}ū-t̥^{r}o taŋ-naŋ-wa, hon. ཐུགས་སྤྲོ་གཏོང་གནང་བ། thugs-spro-gtoṅ-gnaṅ-ba.
t^{c}ū-tsǫ̈ naŋ-wa, to strive. ཐུགས་བརྩོན་གནང་བ། thugs-brtson gnaṅ-ba.
t^{c}u-wo-č^{c}e, chief. མཐུ་བོ་ཆེ། mthu-bo-čhe.
t^{c}ü, cheese. མཐུད། mthud.
t^{c}ų̈-k'ę̄, assistance, financial help. མཐུན་རྐྱེན། mthun-rkyen.
 ts^{c}o-wēi t^{c}ų̈-k'ę̄, relief, help. འཚོ་བའི་མཐུན་རྐྱེན། 'tsho-ba'i mthun-rkyen.
 č^{c}ö-gi t^{c}ų̈-k'ę̄, spiritual teaching. ཆོས་ཀྱི་མཐུན་རྐྱེན། čhos-kyi mthun-rkyen.
t^{c}ų̈-lam, accord, friendly relations. མཐུན་ལམ། mthun-lam.
 t^{c}ų̈-lam č'e-pa, to conclude an accord, to be friendly towards a person, or state. མཐུན་ལམ་བྱེད་པ། mthun-lam byed-pa.
 t^{c}ų̈-lam naŋ-wa, hon. མཐུན་ལམ་གནང་བ། mthun-lam gnaṅ-ba.
 t^{c}ų̈-lam tsū-pa, *ibid.* མཐུན་ལམ་བཙུགས་པ། mthun-lam btsugs-pa.
 t^{c}ų̈-lam šu-wa, *ibid.* མཐུན་ལམ་ཞུ་བ། mthun-lam žu-ba.
 t^{c}ų̈-pa, agreeing, corresponding. མཐུན་པ། mthun-pa.
t^{c}ų̈-pa, to agree; agreement. མཐུན་པ། mthun-pa.
t^{c}ų̈-pa pų̈-ši, 'the four friends' (the elephant, the bird, the hare and the monkey). མཐུན་པ་སྤུན་བཞི། 'mthun-pa spun-bži.

T̥^{r}

t̥^{r}a, hair. སྐྲ། skra.
 u-t̥^{r}a, hon. དབུ་སྐྲ། dbu-skra.
 t̥^{r}ēi lhē-mo, plait. སྐྲའི་ལྷས་མོ། skra'i lhas-mo.
 t̥^{r}a-ts^{c}ap, false hair. སྐྲ་ཚབ། skra-tshab.
t̥^{r}a-ga ~ t̥^{r}a-ka, (1) a person of good standing; (2) good. དྲག་ག drag-ga.
t̥^{r}ak-po, fierce, wrathful; the military. དྲག་པོ། drag-po.
 ši-t̥^{r}a, civil and military; benign and fierce deities. ཞི་དྲག ži-drag.
t̥^{r}ak-šę̄, the high and the low, all the classes. དྲག་ཞན། drag-žen.
 p^{c}o-mo t̥^{r}ak-šę̄, all the classes of the people. ཕོ་མོ་དྲག་ཞན། pho-mo drag-žen.
t̥^{r}a-ma, good, dependable. དྲ་མ། dra-ma.
t̥^{r}aŋ-če, established number. གྲངས་བཅད། graṅs-bčad.
 t̥^{r}aŋ-če-gi la-k^{c}'ē, licence. གྲངས་བཅད་ཀྱི་ལག་འཁྱེར། graṅs-bčad-kyi lag-'khyer.

T̥ʳaŋ-če-gi la-kᵉ'er naŋ-wa, to issue a licence. གྲངས་བཅད་ཀྱི་ལག་འཁྱེར་གནང་བ། grańs-bčad-kyi lag-'khyer gnań-ba.

t̥ʳaŋ-kᶜa, coin. ཊམ་ཁ། ṭam-kha.

t̥ʳaŋ-kᶜa kar-po, silver coin. ཊམ་ཁ་དཀར་པོ། ṭam-kha dkar-po.

t̥ʳaŋ-mo, cold. གྲང་མོ། grań-mo.

t̥ʳaŋ-lö, how cold? གྲང་ལོབ། grań-lob.

t̥ʳaŋ-sē, rather cold. གྲང་སེ་བ། grań-se-ba.

t̥ʳaŋ-tsᶜe, fried vegetables served cold. གྲང་ཚལ། grań-tshal.

t̥ʳaŋ-pa, to draw, to irrigate. དྲངས་པ། drańs-pa, pf. of འདྲེན་པ། 'dren-pa.

t̥ʳap, bridle. སྲབ། srab.

t̥ʳaplö, how thin? སྲབ་ལོད། grab-lod.

t̥ʳa-sa, monastic college. གྲྭ་ས། grwa-sa.

t̥ʳa-śī dzē-g'e, the Eight Auspicious Offerings (see Waddell, Lamaism, p. 393). བཀྲ་ཤིས་རྫས་བརྒྱད། bkra-śis-rdzas-brgyad.

t̥ʳa-tsĕ-či, somewhat better. དྲག་ཙམ་གཅིག drag-tsam-gčig.

le-ka t̥ʳa-tsĕ-či č'ē-na, 'had he worked somewhat better . .' ལས་ཀ་དྲག་ཙམ་གཅིག་བྱས་ན། las-ka drag-tsam-gčig byas-na.

t̥ʳa-wo, buck-wheat. བྲ་བོ། bra-bo.

t̥ʳē, (1) mule. དྲེལ། drel.

čᶜip-t̥ʳē hon. ཆིབས་དྲེལ། čhibs-drel.

t̥ʳē, (2) class, set, row. གྲལ། gral.

(3) class, group. གྲས། gras.

t̥ʳē-d̥ʳik-pa, to sit in a row, to stand in a row. གྲལ་སྒྲིག་པ། gral-sgrig-pa. pf. bsgrigs-pa.

t̥ʳe-ma, peas. སྲན་མ། sran-ma.

t̥ʳe-ma, roofing. དྲལ་མ། dral-ma.

t̥ʳē-wa, to be busy. བྲེལ་བ། brel-ba.

t̥ʳẹ-pa t̥ʳᶜü-po, cunning. དྲན་པ་འཁྲུལ་པོ། dran-pa' khrul-po.

t̥ʳi, knife, sword. གྲི། gri.

t̥ʳi-wa, to ask. འདྲི་བ། 'dri-ba.

t̥ʳi-wa, to write. See t̥ʳi-wa.

t̥ʳi-wa, to wind. དཀྲི་བ། dkri-ba. t̥ʳī, pf. དཀྲིས། dkris.

t̥ʳī-bu, bell. དྲིལ་བུ། dril-bu.

t̥ʳī-čᶜa, style of painting. བྲིས་ཆ། bris-čha.

t̥ʳi-pa, to adjust. སྒྲིག་པ། sgrig-pa.

t̥ʳi-j'u, fut. བསྒྲིག་རྒྱུ། bsgrig-rgyu.

T̥ʳip, n. of a place near Lhasa. གྲིབ། grib.

t̥ʳip-yaŋ-č'ā, a rifle made in Tibet. གྲིབ་ཡང་འབྱར། grib-yań-'byar.

mendā t̥ʳip-yaŋ-č'a, *ibid.* མེ་མདའ་གྲིབ་ཡང་འབྱར། me-mda' grib-yań-'byar.

t̥ʳī-wa, to write, to draw. བྲིས་པ། bris-pa, pf. of འབྲི་བ། 'bri-ba.

t̥ʳē-re < t̥ʳī-wa-re.

t̥ʳo, wheat. གྲོ། gro.

t̥ʳo-ši, wheat flour. གྲོ་ཞིབ། gro-žib.

t̥ʳok-po-t̥ʳönčᶜe-gi le-lā, agreement among friends. གྲོགས་པོ་གྲོགས་མཆེད་ཀྱི་སླད་ལར། grogs-po-grogs-mčhed-kyi slad-lar.

ṭʳoŋ, village. གྲོང་། groṅ.
ṭʳoŋ-kʰ'ē ~ ṭʳoŋ-kʰ'er, town. གྲོང་ཁྱེར་། groṅ-khyer.
ṭʳoŋ-tsʰo, settlement. གྲོང་ཚོ། groṅ-tsho.
ṭʳoŋ-pa, (1) to kill, to murder. བཀྲོངས་པ། bkroṅs-pa.
(2) villager, neighbour. གྲོང་པ། groṅ-pa.
ṭʳō-č'o ma-śō-wa, without (a single man) escaping. བྲོས་བྱོལ་མ་ཤོར་བ། bros-byol ma-śor-ba.
ṭʳō-dō-šu-nyē, adviser. གྲོས་འདོན་ཞུ་མཁན། gros-'don-žu-mkhan.
ṭʳō-ḍʳi-wa, to ask advice, to refer a matter. གྲོས་འདྲི་བ། gros-'dri-ba.
ṭʳō-J'a-pa, to carve. དཀྲོལ་རྒྱག་པ། dkrol-rgyag-pa.
ṭʳō-J'ap-pa, pf. དཀྲོལ་བརྒྱབས་པ། dkrol-brgyabs-pa.
śiŋ-la ṭʳō-J'ap-pa, to carve wood.
ṭʳō-lam, escape route. བྲོས་ལམ། bros-lam.
ṭʳö-pa, to give. སྤྲོད་པ། sprod-pa.
ṭʳō-tō, the last day of a feast. གྲོལ་སྟོན། grol-ston.
ṭʳō-wa, to break up, to part (a meeting). གྲོལ་བ། grol-ba, pf. of འགྲོལ་བ། 'grol-ba.
ṭʳu, boat. གྲུ། gru.
ṭʳuk-pa, turner. དཀྲུག་པ། dkrug-pa.
ṭʳu-J'a-wa, to turn. དཀྲུག་རྒྱག་པ། dkrug-rgyag-pa.
ṭʳuŋ-kʰu, meat soup. དཀྲུམ་ཁུ། dkrum-khu.
ṭʳuŋ-yi, secretary. དྲུང་ཡིག drun-yig.
ṭʳup-pa, to complete. གྲུབ་པ། grub-pa, pf. of འགྲུབ་པ། 'grub-pa.
ṭʳu-tʰo, siddha, ascetic. གྲུབ་ཐོབ། grub-thob.
ṭʳu-tsi, silk. གྲུ་ཙི། gru-tsi < Chin.

Ṭʳᶜ

ṭʳᶜa, ornament. ཕྲ། phra.
ṭʳᶜak-śiŋ, hard species of wood. མཁྲེགས་ཤིང་། mkhregs-śiṅ.
ṭʳᶜam-pa, crafty. ཁྲམ་པ། khram-pa.
ṭʳᶜapsō, jeweller. ཕྲ་བཟོ་བ། phra-bzo-ba.
ṭʳᶜa-čö-pa, to cut stones. ཕྲ་གཅོད་པ། phra-gčod-pa.
ṭʳᶜa-to, envy, jealousy. ཕྲག་དོག phrag-dog.
ṭʳᶜa-to-čē, jealous. ཕྲག་དོག་ཅན། phrag-dog-čan.
ṭʳᶜa-to č'e-pa, to envy, to be jealous. ཕྲག་དོག་བྱེད་པ། phrag-dog byed-pa.
ṭʳᶜa-šip, detailed. ཕྲ་ཞིབ། phra-žib.
kā-mō ṭʳᶜa-šip, detailed negotiations. བཀའ་མོལ་ཕྲ་ཞིབ། bka'-mol phra-žib.
kā-mō ṭʳᶜa-šip naŋ-wa, to conduct detailed negotiations. བཀའ་མོལ་ཕྲ་ཞིབ་གནང་བ། bka'-mol phra-žib gnaṅ-ba.
ṭʳᶜē-tö, land tax. ཁྲལ་དོད། khral-dod.
ṭʳᶜē-tö-gi tsᶜö, amount of land tax. ཁྲལ་དོད་ཀྱི་ཚོད། khral-dod-kyi tshod.
ṭʳᶜē-tö ṭʳe-pa, to pay the land tax. ཁྲལ་དོད་སྤྲད་པ། khral-dod sprad-pa.
(sprad-pa—secondary form of སྤྲོད་པ། sprod-pa).
ṭʳᶜe-tu, quickly. འཕྲལ་དུ། 'phral-du.

ţ^{rc}ẹ-bu, a little. ཕྲན་བུ། phran-bu.
ţ^{rc}i-ḍ^{r}o-wa, to take along. འཁྲིད་འགྲོ་བ། 'khrid-'gro-ba.
ţ^{rc}ī-wa, to fall on. འཁྲི་བ། 'khri-ba.
ţ^{rc}ik-se, all, entirely. ཁྲིག་སེ། khrig-se.
ţ^{rc}im, law. ཁྲིམས། khrims.
  ţ^{rc}im-gi č'i-č'ap, Law Minister. ཁྲིམས་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱབ། khrims-kyi spyi-khyab.
  ţ^{rc}im-tö̧ č'i-ts^{c}ō, Legislative Assembly, Parliament. ཁྲིམས་དོན་སྤྱི་ཚོགས། khrims-don spyi-tshogs.
  ţ^{rc}im-yi, constitution. ཁྲིམས་ཡིག khrims-yig.
  ţ^{rc}im-yi tẹ-bē naŋ-wa, to ratify or adopt a constitution. ཁྲིམས་ཡིག་གཏན་འབེབས་གནང་བ། khrims-yig gtan-'bebs gnaṅ-ba.
  ţ^{rc}im-sa, Court, Law Court. ཁྲིམས་ས། khrims-sa.
  ţ^{rc}im-pö̧, judge, magistrate. ཁྲིམས་དཔོན། khrims-dpon.
ţ^{rc}in-lē kū-pa, to perform a rite. འཕྲིན་ལས་སྐུལ་པ། 'phrin-las skul-pa.
ţ^{rc}i-pa, to bring, to lead. འཁྲིད་པ། 'khrid-pa.
ţ^{rc}ī-ts^{c}e, bilious fever. མཁྲིས་ཚད། mkhris-tshad.
ţ^{rc}ị-yi, wireless, radiogram. འཕྲིན་ཡིག 'phrin-yig.
ţ^{rc}ị-yi k'e-toŋ, Postal and Telegraphic Communications. འཕྲིན་ཡིག་སྐྱེལ་གཏོང་། 'phrin-yig skyel-gtoṅ.
ţ^{rc}o-č^{c}u, melted metal, melted bronze. ཁྲོ་ཆུ། khro-čhu.
ţ^{rc}ok-čom-č'e-pa, to attack, to plunder. འཕྲོག་བཅོམ་བྱེད་པ། 'phrog-bčom byed-pa.
  -č'e-tā č'e-mū-re, 'continued to attack'.
ţ^{rc}om, market-place, bazar. ཁྲོམ། khrom.
  ţ^{rc}om-ṣī naŋ-wa, to go shopping (hon.). ཁྲོམ་གཟིགས་གནང་བ། khrom-gzigs gnaṅ-ba.
ţ^{rc}ö-dzā, rest, the remaining lot. འཕྲོས་འཛར། 'phros-'dzar.
ţ^{rc}uk-ṣiŋ, trouble, conflict. འཁྲུགས་ཟིང་། 'khrugs-ziṅ.
  naŋ-ţ^{rc}ū, civil war. ནང་འཁྲུགས། naṅ-'khrugs.
ţ^{rc}uŋ-sa, native place. འཁྲུངས་ས། 'khruṅs-sa.
ţ^{rc}uŋ-šu-ma, a lady serving wine to the guests of high rank at dinner parties. ཁྲུངས་ཞུ་མ། khruṅs-žu-ma.
  Cf. g'ẹ-ṣaŋ-ma (རྒྱན་བཟང་མ། rgyan-bzaṅ-ma).
ţ^{rc}ū-č^{c}o-č^{c}o, washable. ཁྲུས་ཆོག་ཆོག khrus-čhog-čhog.
ţ^{rc}ū-mĕ, real, true, native. འཁྲུལ་མེད། 'khrul-med.
  p^{c}a-lam ţ^{rc}ū-mĕ, a real diamond. ཕ་ལམ་འཁྲུལ་མེད། pha-lam 'khrul-med.
  Pö-pa ţ^{rc}ū-mĕ čik, a native Tibetan. བོད་པ་འཁྲུལ་མེད་གཅིག Bod-pa 'khrul-med gčig.
ţ^{rc}ū-ṣo-k^{c}aŋ, factory, workshop. འཕྲུལ་བཟོ་ཁང་། 'phrul-bzo-khaṅ.
  ţ^{rc}ū-ṣöi č'i-č'ap, Minister for Industry. འཕྲུལ་བཟོའི་སྤྱི་ཁྱབ། 'phrul-bzo'i spyi-khyab.

Ts

tsa, grass. རྩྭ། rtswa.
tsa-ge tsi-ge, various. རྩག་གེ་རྩིག་གེ། rtsag-ge rtsig-ge.
tsā-nē, never (with negat.). རྩ་བ་ནས། rtsa-ba-nas.

Tsaŋ, province in E. Tibet. གཙང་། gtsaṅ.
tsaŋ-ŋa, clean. གཙང་བ། gtsaṅ-ba.
tsa-ţʳe, without foundation < རྩ་བ་བྲལ་བ། rtsa-ba bral-ba, to be without root.
tsa-wa ţʳe-wa. See above.
tse-č'ö-pa, to enquire. རྩད་དཔྱོད་པ། rtsad-dpyod-pa.
tse-mo-tse-wa, to play at games. རྩེད་མོ་རྩེ་བ། rtse-mo rtse-ba.
tsę-sa ȿim-nē de-pa, to occupy a fortified position. བཙན་ས་ཟིན་ནས་སྡོད་པ། btsan-sa zin-nas sdod-pa.
tsī-J'a-wa, to count, calculate. རྩིས་རྒྱག་པ། rtsis-rgyag-pa.
tsik-pa, wall. རྩིག་པ། rtsig-pa.
tsik-šaŋ, the width of a wall. རྩིག་ཞེང་། rtsig-žeṅ.
tsik-pēl siŋ-la, inside the wall. རྩིག་པའི་སེང་ལ། rtsig-pa'i seṅ-la.
tsi-tᶜoŋ, respect. གཙིགས་མཐོང་། gtsigs-mthoṅ.
tsī-ţʳö naŋ-wa, to hand over (hon.). རྩིས་སྤྲོད་གནང་བ། rtsis-sprod gnaṅ-ba.
ts'amJu šu-wa, to request. སྐྱབས་འཇུག་ཞུ་བ། skyabs-'Jug žu-ba.
ts'amJu šu-yā-ȿē k'e-mē, 'there is nothing to request'. སྐྱབས་འཇུག་ཞུ་ཡ་ཟེར་གང་ཡང་མེད། skyabs-'Jug žu-ya-zer gaṅ-yaṅ med.
ts'amJu naŋ-wa, to grant a request. སྐྱབས་འཇུག་གནང་བ། skyabs-'Jug gnaṅ-ba.
ts'aŋ, wild ass, *Equus hemionus*. རྐྱང་། rkyaṅ.
Ts'aŋgǫ, Protector, title of the Dalai Lama. སྐྱབས་མགོན། sKyabs-mgon.
Ts'aŋgǫ Tā-lēl la-ma, the Dalai Lama. སྐྱབས་མགོན་ཏཱ་ལའི་བླ་མ། sKyabs-mgon Tā-la'i bla-ma.
Ts'aŋgǫ rę-po-čᶜe. སྐྱབས་མགོན་རིན་པོ་ཆེ། sKyabs-mgon rin-po-čhe.
Cf. རྒྱལ་བ་རིན་པོ་ཆེ། rGyal-ba rin-po-čhe.
ts'a-pa, to offer. བཀྱག་པ། bkyag-pa.
ts'a-nyę, servant, a maid serving food. བཀྱག་མཁན། bkyag-mkhan.
ts'ap-č'in naŋ-wa, to protect. སྐྱབས་སྦྱིན་གནང་བ། skyabs-sbyin gnaṅ-ba.
ts'ar-čō naŋ-wa, to amend (hon.). བསྐྱར་བཅོས་གནང་བ། bskyar-bčos gnaṅ-ba.
ts'a-tᶜe-re, all white. སྐྱ་ཐེ་རེ། skya-the-re.
ts'a-yü koŋ-ma, Highest Refuge. སྐྱབས་ཡུལ་གོང་མ། skyabs-yul goṅ-ma.
ts'oŋ-tᶜā č'e-pa, to look after, to bring up. སྐྱོང་མཐར་བྱེད་པ། skyoṅ-mthar byed-ba.
pu-gu ts'oŋ-tᶜā č'e-pa, to bring up children.
ts'o-po, poor. སྐྱོ་པོ། skyo-po.
tsobda, chief, headman, ringleader. གཙོ་བདག gtso-bdag.
tsō-pa, cooked food. བཙོས་པ། btsos-pa.
tsǫ-ḍʳü, diligent, diligence. བརྩོན་འགྲུས། brtson-'grus.
tsǫ-ḍʳü č'e-pa, to be diligent. བརྩོན་འགྲུས་བྱེད་པ། brtson-'grus byed-pa.
tᶜü-tsǫ naŋ-wa, hon. ཐུགས་བརྩོན་གནང་བ། thugs-brtson gnaṅ-ba.
tsǫ-kᶜaŋ, prison. བཙོན་ཁང་། btson-khaṅ.
tsǫ-la čuk-pa, to imprison. བཙོན་ལ་བཅུག་པ། btson-la bčug-pa. pf. of འཇུག་པ། 'Jug-pa.

tsū-pa, to establish. བཙུགས་པ། btsugs-pa.
tsuk-la-k^{c}aŋ, temple, museum. གཙུག་ལག་ཁང་། gtsug-lag-khaṅ.
tsuk-yu, head ornament. གཙུག་གྱུ། gtsug-gyu.
tsup-č'ē, severely, sternly. རྩུབ་བྱས། rtsub-byas.

Ts^{c}

ts^{c}a-lę̄, requisition. ཚ་ལེན། tsha-len.
ts^{c}a-lę̄ taŋ-wa, to requisition. ཚ་ལེན་གཏོང་བ། tsha len gtoṅ-ba.
ts^{c}a-lu-ma, orange. ཚ་ལོ་མ། tsha-lo-ma.
šē-lu-ma, hon. བཞེས་ལོ་མ། bžes-lo-ma.
ts^{c}am-la, within. མཚམས་ལ། mtshams-la.
ts^{c}anǰam, threats and cajoling. ཚ་འཇམ། tsha-'ǰam.
ke-č^{c}a ts^{c}anǰam-nyī-ka č'ē-nē, 'by threats and cajoling'. སྐད་ཆ་ཚ་འཇམ་གཉིས་ཀ་བྱས་ནས། skad-čha tsha-'ǰam gñis-ka byas-nas.
ts^{c}aŋ-ma, all, sign of plur. ཚང་མ། tshaṅ-ma.
ts^{c}a-po, (1) hot. ཚ་པོ། tsha-po. (2) very. lhak-pa ts^{c}a-po, very windy.
ts^{c}a-sē, gilt. ཚ་གསེར། tsha-gser.
ts^{c}a-sē taŋ-wa, to gild. ཚ་གསེར་གཏོང་བ། tsha-gser gtoṅ-ba.
ts^{c}a-ts^{c}e, (1) temperature. ཚ་ཚད། tsha-tshad.
(2) a kind of curry. ཚ་ཚལ། tsha-tshal.
ts^{c}a-wa, temperature, fever. ཚ་བ། tsha-ba.
ts^{c}a-wa p^{c}ar-wa, to have a temperature. ཚ་བ་འཕར་བ། tsha-ba 'phar-ba.
ts^{c}e, measure, size, height. ཚད། tshad.
—lę̄-pa, to measure. ལེན་པ། pf. laŋ-pa. བླངས་པ། blaṅs-pa.
ts^{c}e, (1) vegetables. ཚལ། tshal < chin, tsai.
ŋo-ts^{c}ō, *ibid.* སྔོ་ཚོས། sṅo-tshos.
(2) life. ཚེ། tshe.
ku-ts^{c}e, hon. སྐུ་ཚེ། sku-tshe.
ts^{c}embū, tailor. འཚེམ་བུ་བ། 'tshem-bu-ba.
—ǰ'a-pa, to sew. —རྒྱག་པ། rgyag-pa.
ts^{c}ē-pa, date, day of the month. ཚེས་པ། tshes-pa.
ts^{c}ē-po, difficult, troublesome. འཚེར་པོ། 'tsher-po.
ts^{c}ē-po-či č'uŋ, 'it was difficult'. འཚེར་པོ་ཅིག་བྱུང་། 'tsher-po-čig byuṅ.
ts^{c}e-riŋ-ṭ^{r}uk-k^{c}or, six kinds of longevity. ཚེ་རིང་དྲུག་འཁོར། tshe-riṅ-drug-'khor.
ts^{c}e-wa me-pa, without violence, non-violence. འཚེ་བ་མེད་པ། 'tshe-ba med-pa.
ts^{c}ę̄, (1) name. མཚན། mtshan. (2) night. མཚན། mtshan.
ts^{c}ę̄-tib taŋ-wa, to attack at night. མཚན་གཏིབས་གཏོང་བ། mtshan-gtibs gtoṅ-ba.
ts^{c}i, word. ཚིག tshig.
ts^{c}i-kam-po, idle talk. ཚིག་སྐམ་པོ། tshig-skam-po.
tsī-go, ring. ཚིགས་ཁོག tshigs-khog. < ཚིགས་ཁེབས། tshigs-khebs.
ts'ak-pa, ice. འཁྱག་པ། 'khyak-pa.
ts^{c}o, lake. མཚོ། mtsho.

ts^{c}o-k^{c}a, section, group, detachment. ཚོ་ཁ། tsho-kha.
  ma-mi ts^{c}o-k^{c}a, a detachment of soldiers. དམག་མི་ཚོ་ཁ། dmag-mi tsho-kha.
ts^{c}om-č^{c}ẹ̈, hall. ཚོམ་ཆེན། tshom-čhen.
ts^{c}oŋ, trade, commerce. ཚོང་། tshoṅ.
  ts^{c}oŋ ɟ'a-wa, to trade. ཚོང་རྒྱག་པ། tshoṅ rgyag-pa.
  ku-ts^{c}oŋ, hon. སྐུ་ཚོང་། sku-tshoṅ.
  tsoŋ-pa, sold. བཙོངས་པ། btsoṅs-pa, pf. of འཚོང་བ། 'tshoṅ-ba.
  ku-ts^{c}oŋ naŋ-wa, to trade (hon.). སྐུ་ཚོང་གནང་བ། sku-tshoṅ gnaṅ-ba.
  ts^{c}oŋ-pa, trader. ཚོང་པ། tshoṅ-pa.
  ts^{c}oŋ-lam, trade-route. ཚོང་ལམ། tshoṅ-lam.
  ts^{c}oŋ-pö̤, hon. ཚོང་དཔོན། tshoṅ-dpon.
  ts^{c}oŋ-ṭ^{rc}u, salesman. ཚོང་ཕྲུག tshoṅ-phrug.
  ts^{c}oŋ-k^{c}aŋ, shop. ཚོང་ཁང་། tshoṅ-khaṅ.
  ts^{c}oŋ-rō, agent. ཚོང་རོགས། tshoṅ-rogs.
  ts^{c}oŋ-ṭ^{rc}e, sale tax. ཚོང་ཁྲལ། tshoṅ-khral.
  ts^{c}oŋ-ẓo, goods, merchandise. ཚོང་ཟོག tshoṅ-zog.
ts^{c}ö, dye. ཚོས། tshos.
ts^{c}ö-mĕ, immoderate, indiscriminately. ཚོད་མེད། tshod-med.
ts^{c}ö̤, colour. ཚོན། tshon.
ts^{c}ö̤-pa, to enumerate; beginning with, such as (with instr.). མཚོན་པ། mtshon-pa.
ts^{c}ö̤-tö̤, meaning, significance. མཚོན་དོན། mtshon-don.

U, ^{w}u, Ü

u-dom, head, leading. དབུ་འདོམས། dbu-'doms.
^{w}u-la, relay service. འུལ་ལག 'ul-lag < mong, ulaγā.
u-šā, hat (hon.). དབུ་ཞྭ། dbu-zwa.
u-tse, top. དབུ་རྩེ། dbu-rtse.
u-ts^{c}ū, perseverance. ཨུ་ཚུགས། u-tshugs.
Ü, Central Tibet, the province of Ü. དབུས། dbUs.
Ü-ṭ^{r}ī, Central Tibetan style of painting. དབུས་བྲིས། dbus-bris.
Ü-Tsaŋ, the provinces of Ü and Tsang, Central Tibet. དབུས་གཙང་། dbUs-gTsaṅ.

W

waŋ-č^{c}a, power, authority. དབང་ཆ། dbaṅ-čha.
waŋ-luŋ, authority, affairs. དབང་ལུང་། dbaṅ-luṅ.
  č^c'i-naŋ waŋ-luŋ, external and internal affairs. ཕྱི་ནང་དབང་ལུང་། phyi-naṅ dbaṅ-luṅ.

Y

yā, up, upward. ཡར། yar.
yā-p^{c}e, come in! ཡར་ཕེབས། yar-phebs.
ya-čik, one of two things forming a pair. ཡ་གཅིག ya-gčig.
yak-nyē, quality, sort, kind. ཡག་ཉེས། yag-ñes.
yak-tu taŋ-wa, to improve. ཡག་ཏུ་གཏོང་བ། yag-tu gtoṅ-ba.

yā-k'e yoŋ-yā, improvement of the standard of living. ཡར་སྐྱེད་ཡོང་ཡ། yar skyed yoṅ-ya.

yak-po, good. ཡག་པོ། yag-po.

ya-t^{c}a-č^{c}ö, very well. ཡག་ཐག་ཆོད། yag-thag-čhod.

yak-po-č'ē, well. ཡག་པོ་བྱས། yag-po-byas.

yaŋ-nyiŋ, result; essentially. ཡང་སྙིང་། yaṅ-sñiṅ.

yar-g'ē ~ yā-g'ē, spread, development, improvement, progress. ཡར་རྒྱས། yar-rgyas.

yar-g'ē č^{c}ę-po č'uŋ-šā, 'received a great spread' ཡར་རྒྱས་ཆེན་པོ་བྱུང་བཞག yar-rgyas čhen-po byuṅ-bžag.

yar-g'ē yoŋ-wa naŋ-ɟ'ül re-wa, 'hope of achieving improvement'. ཡར་རྒྱས་ཡོང་བ་གནང་རྒྱུའི་རེ་བ། yar-rgyas yoṅ-ba gnaṅ-rgyu'i re-ba.

yar-ka, summer. དབྱར་ཀ། dbyar-ka.

yā ~ yar-wa, to borrow, to lend. གཡར་བ། gyar-ba.

ya-ts'a, pestle. ཡ་བཀྱག ya-bkyag.

yē-ts^{c}'ō yǫ-nye mĕ-pā, without taking sides. གཡས་འཁྱོགས་གཡོན་ཉེ་མེད་པར། gyas-'khyogs gyon-ñe med-par.

yę-la, above, ago. ཡན་ལ། yan-la.

lo-nyī-ɟ'a yę-la, 'two hundred years ago'. ལོ་ཉིས་བརྒྱ་ཡན་ལ། lo-ñis-brgya yan-la.

yę-č^{c}e, up to, as far as, down to. ཡན་ཆད། yan-čhad.

yenč'e naŋ-wa, to make distinction (hon.). དབྱེ་འབྱེད་གནང་བ། dbye-'byed gnaṅ-ba.

yer-k^{c}a, small bell. གཡེར་ཁ། gyer-kha.

ye-sē č'e-pa, to sort, to separate. དབྱེ་གསེས་བྱེད་པ། dbye-gses byed-pa.

yē-wa, to fade, to lose colour. ཡལ་བ། yal-ba.

yi-č^{c}ē-pa, to believe, to trust. ཡིད་ཆེས་པ། yid-čhes-pa.

yi-du oŋ-wa, pleasing. ཡིད་དུ་འོང་བ། yid-du 'oṅ-ba.

yi-gi, letter. ཡི་གེ། yi-ge.—ţ^{r}i-wa, to write.—འབྲི་བ། 'bri-ba. **ţ^{r}ī-pa, pf.** བྲིས་པ།

yi-k^{c}aŋ, post-office. ཡིག་ཁང་། yig-khaṅ.

yin-ta-yį, certainly, indeed. ཡིན་ལྟ་ཡིན། yin-lta-yin.

lā yin-ta-yį, *ibid.* ལགས་ཡིན་ལྟ་ཡིན། lags yin-lta-yin.

yin-nē̃, but, however. ཡིན་ནའང་། yin-na'aṅ.

yi-t^{c}aŋ-č^{c}e-pa, to get tired. ཡིད་ཐང་ཆད་པ། yid-thaṅ-čhad-pa.

yį, to be; is; yes. ཡིན། yin.

yį-ta-yį, indeed. ཡིན་ལྟ་ཡིན། yin-lta-yin.

yo-ɟ'u ţ^{r}ap-la č'e-pa, to misguide. གཡོ་སྒྱུ་བཀྲབ་ལག་བྱེད་པ། gyo-sgyu bkrab-lag byed-pa.

yok-po, servant. གཡོག་པོ། gyog-po.

šap-č^{c}'i, hon. servant, attendant. ཞབས་ཕྱི། žabs-phyi.

yok-mo, maid servant. གཡོག་མོ། gyog-mo.

šē-ta-ma, hon. ཞལ་ཏ་མ། žal-ta-ma.

yok-po č'e-pa, to serve. གཡོག་པོ་བྱེད་པ། gyog-po byed-pa.

šap-č^{c}'i šu-wa, to serve, to assist (hon.). ཞབས་ཕྱི་ཞུ་བ། žabs-phyi žu-ba.

yo-lhe-me-pă, without craftiness, sincerely.
yomdē, economy. གཡོ་འདས། gyo-'das.
yoŋ-bap, profit. ཡོང་འབབས། yoṅ-'babs.
yoŋ-ḍ^{r}ā, well known. ཡོངས་གྲགས། yoṅs-grags.
yoŋ-dzō, all, various. ཡོངས་རྫོགས། yoṅs-rdzogs.
yoŋ-lam k^{c}e-sa, the way of approach. ཡོང་ལམ་འཁེལ་ས། yoṅ-lam 'khel-sa.
yoŋ-wa, to come, to become. ཡོང་བ། yoṅ-ba.
yoŋ-go-yā, the need of becoming. ཡོང་དགོས་ཡ། yoṅ-dgos-ya.
yoŋ-t^{c}ap, establishment. ཡང་ཐབས། yoṅ-thabs.
yoŋ-rę̄-de-yö-wa-re, 'I was about to come'. ཡོང་རན་བསྡེད་ཡོད་པ་རེད། yoṅ-ran-bsded-yod-pa-red.
yo-pa, to put on, to throw on or over. གཡོག་པ། gyog-pa.
yö-pa, to be. ཡོད་པ། yod-pa.
yö-dāŋ, is there? ཡོད་དམ། yod-dam.
yö-wa-ma-re, 'there is no'. ཡོད་པ་མ་རེད། yod-pa-ma-red.
yö-tă-yö-šim-pa-re, 'continues to exist'. ཡོད་དང་ཡོད་བཞིན་པ་རེད། yod-daṅ-yod-bžin-pa-red.
yö-wa-re, there is, there was. ཡོད་པ་རེད། yod-pa-red.
yǫ̈-tę, culture, knowledge, quality, education, accomplishment. ཡོན་ཏན། yon-tan.
ku-yǫ̈, hon. སྐུ་ཡོན། sku-yon.
yǫ̈-tę̄-gi ḍ^{r}el'-pa, cultural link, contact. ཡོན་ཏན་གྱི་འབྲེལ་པ། yon-tan-gyi 'brel-pa.
yǫ̈-tę̄-gi č'i-č^c'ap, Education Minister. ཡོན་ཏན་གྱི་སྤྱི་ཁྱབ། yon-tan-gyi spyi-khyab.
yū-bu, pipe, drain. ཡུར་བུ། yur-bu.
yų̈-riŋ-t^{c}uŋ, how long. ཡུན་རིང་ཐུང་། yun-riṅ-thuṅ.
yuŋ-ḍ^{r}uŋ, svastika, eternal. གཡུང་དྲུང་། gyuṅ-druṅ.
yū-šā-pa, to drop (a matter). གཡུགས་བཞག་པ། gyugs-bžag-pa.
yu-tsi, blue polish. གཡུ་རྩི། gyu-rtsi.
yu-tsi taŋ-wa, to polish. གཡུ་རྩི་གཏོང་བ། gyu-rtsi gtoṅ-ba.
yü ~ yǖ, country. ཡུལ། yul.
yü-ǰoŋ, country. ཡུལ་ལྗོངས། yul-ljoṅs.
yü-mi, countryman, resident, local inhabitant. ཡུལ་མི། yul-mi.

NOTES :

Additional Vocabulary

Ordinary		Polite
གཟུགས་པོ།	Body	སྐུ་གཟུགས།
མགོ	Head	དབུ།
གདོང་།	Face	ཞལ་རས།
ཁ།	Mouth	ཞལ།
མཆུ་ཏོ།	Lip	ཞལ་མཆུ།
མིག	Eye	སྤྱན།
སྣ་ཁུག	Nose	ཤངས།
རྣ་ལྕོག	Ear	སྙན་ལྕོག or སྙན་མཆོག
ལྕེ་ལེབ།	Tongue	ལྗགས།
སོ	Teeth	ཚེམས།
མཁུར་ཚོས།	Cheek	ཞལ་ཚོས། or ཞལ་གྱི་མཁུར་ཚོས།
ཨོག་མ།	Chin	ཞལ་ཨོག
དཔལ་གོང [དཔྲལ་བ། Lit.]	Forehead	དབུ་དཔལ། [དབུ་དཔྲལ། Lit.]
ཡ་མ།	Temple	དབུ་ཡ།
སྐྲ།	Hair	དབུ་སྐྲ།
མདན་པ།	Jaw	ཞལ་འགྲམ།

Useful Religious Terms

observation	ལྟ་བ།
ethical application	སྤྱོད་པ།
three jewels	དཀོན་མཆོག་གསུམ།
precepts to be observed after ordination	སྐྱབས་འགྲོའི་བསླབ་བྱ།
five precepts	བསླབ་པ་ལྔ།
the ten positive deeds	དགེ་བ་བཅུ།
impermanency	མི་རྟག་པ།
meditation	སྒོམ།
study	སློབ་གཉེར།
taking refuge	སྐྱབས་འགྲོ།
the primary Buddhist ordination	སྐྱབས་འགྲོའི་སྡོམ་པ།
action (karma)	ལས་འབྲས།
ten negative deeds	མི་དགེ་བ་བཅུ།
a fortunate human body	དལ་འབྱོར་གྱི་རྟེན།
renunciation, urge for liberation.	ངེས་འབྱུང་།
compassionate aspiration for universal liberation	བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས།
the suffering of existence	འཁོར་བའི་སྡུག་བསྔལ།
the two truths	བདེན་པ་གཉིས།

the non-divisibility of the two truths	བདེན་གཉིས་དབྱེར་མེད།
the theory of interdependence of cause and condition	རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ།
practice of mental purification	བློ་སྦྱོང་།
meditation in tranquillity of mind	ཞི་གནས།
meditation of gaining insight into the true nature of all things.	ལྷག་མཐོང་།
taking vow for self-liberation	སོ་ཐར་གྱི་སྡོམ་པ།
taking vow for universal liberation	བྱང་སེམས་ཀྱི་སྡོམ་པ།
taking esoteric vow for universal liberation	གསང་སྔགས་ཀྱི་སྡོམ་པ།
esoteric initiation	དབང་།
transmission of blessings for reading scripture	ལུང་།
elucidating explanation on esoteric teachings	ཁྲིད།
the master for esoteric teachings	རྡོ་རྗེ་སློབ་དཔོན།
the esoteric diagram used in giving initiation and in personal practice as symbolic representation of the ultimate enlightenment.	སྔགས་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར།
esoteric meditation with visualization & phenomenal transformation.	བསྐྱེད་རིམ།
higher esoteric meditation in terminating stains of three kinds, i.e. physical limitation, verbal limitation, and mental impurities.	རྫོགས་རིམ།.
the collection of Buddha's teachings, both direct and approved ones	བཀའ་འགྱུར།
collections of commentaries by Buddhist teachers	བསྟན་འགྱུར།

sutra (scripture) containing the direct or approved teachings	མདོ།
commentaries & treatises on Buddhism	བསྟན་བཅོས།
collection of original scriptures on esoteric Buddhism	རྒྱུད་སྡེ་རྒྱ་མཚོ།
spiritual practice	ཉམས་ལེན།
expression of noble aspiration	སྨོན་ལམ།
invocation	གསོལ་འདེབས།
eulogy	བསྟོད་པ།
intensive invocation	གདུང་འབོད།
devotional prostration	ཕྱག་འཚལ་བ།
to make offering ceremonially	མཆོད་པ་འབུལ་བ།
confession	སྡིག་ལྟུང་བཤགས་པ།
taking delight in noble deeds of oneself and others	རང་གཞན་གྱི་དགེ་ལ་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ།
to dedicate with solemn faith one's meritorious deeds to the benefit of all beings.	དགེ་རྩ་འགྲོ་བའི་དོན་དུ་བསྔོ་བ།
the four noble truths	འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི།
eight noble paths	

Political terms
(Newly coined)

མི་མང་ལམ་སྲོལ།
མི་དམངས་དབང་སྲོལ།
Democracy

མི་མང་སྲོལ་འཛིན།
Democrat

སྤྱི་ཚོགས་ལམ་སྲོལ།
Socialism

སྤྱི་ཚོགས་སྲོལ་འཛིན།
Socialist

སྤྱི་མཉམ་དབང་སྲོལ།
Communism

སྤྱི་མཉམ་སྲོལ་འཛིན།
Communist

རྒྱལ་གཅེས་དྲག་ཤུགས་ལམ་སྲོལ།
Facism

རྒྱལ་གཅེས་དྲག་ཤུགས་སྲོལ་འཛིན།
Facist

གཞོག་གཅིག་དབང་སྲོལ།
Totalitarianism

གཞོག་གཅིག་སྲོལ་འཛིན།
Totalitarian

བཀའ་བཀོད་དབང་སྲོལ།
Dictatorship

བཀའ་བཀོད་སྲོལ་འཛིན།
Dictator

གྲོས་ཚོགས།
Parliament

གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མི།
Parliamentarian

འདེམས་སྐོ།
Election

འདེམས་སྐོ་བྱེད་མཁན།
Electorate

བར་མཚཿའདེམས་སྐོ།
Midterm election

སྤྱི་ཡོངས་འདེམས་སྐོ།
General election

ཁ་སྐོང་འདེམས་སྐོ།
Byelection

འོས་ཤོག་ལྷུག་མཁན།
Voter

འོས་ཤོག
Vote

འདེམས་སྐོའི་འོས་མི།
Candidate

མོས་རྟགས།
Vote (by hand)

ལ་འགྲན་འོས་མི།
Rival candidate

འགྲན་བསྡུར།
Contest

འགྲན་བསྡུར་བྱེད་མཁན།
Contestant

རྒྱུད་སྐུལ།
Campaign

རྒྱུད་སྐུལ་བྱེད་མཁན།
Campaigner

འདེམས་ཁུངས།
Constituency

འོས་ཤོག་ལྷུག་ས།
Polling booth

འདེམས་སྐོའི་སྤྱི་ཁྱབ།
Election Commissioner

འོས་ཤོག་བསྡུ་མཁན།
Returning Officer

དར་མའི་འདེམས་དབང་།
Adult franchise

ཀུན་ཁྱབ་འདེམས་དབང་།
Universal Suffrage

གཞི་རྩའི་མཁེ་དབང་།
Fundamental right

ཆོས་དད་རང་དབང་།
Freedom of religion

སྨྲ་བརྗོད་ཀྱི་རང་དབང་།
Freedom of speech

མཁར་དངོས་དབང་འཛིན་མཁེ་དབང་།
Right to property

ཉེ་འབྲེལ་གྱི་རང་དབང་།
Freedom of association

འགྲོ་བ་མིའི་མཁེ་དབང་།
Human right

རྩ་ཁྲིམས།
Constitution

རྩ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས།
Constitutional amendment

ཁྲིམས་བཟོ།
Legislation

ཁྲིམས་བཟོའི་འཐུས་མི།
Legislator

ཁྲིམས་བཟོའི་གྲོས་ཚོགས།
Legislative assembly

སྤྱི་འབྲེལ་མི་སྣའི་ལས་ཁང་།
Embassy

ཁྲིམས་བཟོའི་གྲོས་གཞི། ཁྲིམས་གཞི།
Bill

གྲོས་རྩོད་ཕྱིར་འགྱངས་གྲོས་ཤོག
Adjournment motion

ཁྲིམས་གཞུང་སྡེ་ཚན།
Act

ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས།
Polity

ཡིད་འཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཤོག
No-confidence motion

སྙན་སྐུལ་གྲོས་ཤོག
Call attention motion

གྲོས་ཚོགས་གྲོལ་བ།
Sine die

གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་འཐེན།
Prorogue in Parliament

ཁྲིམས་གཞིར་གྲོས་ཞིབ།
Reading of Bill

ཕྱི་འབྲེལ་མི་སྣ།
Ambassador

ཕྱི་འབྲེལ། མཐུན་འབྲེལ།
Diplomacy

ཕྱི་འབྲེལ་མཐུན་ལམ།
Diplomatic relation

སྲིད་ཇུས།
Policy

སྲིད་དོན།
Politics

འགན་ལེན་ཐབས་ཇུས།
Insurance policy

བློན་ཆེན་ལྷན་ཚོགས།
Council of Minister

སྲིད་འཛིན།
President

སྲིད་བློན།
Prime Minister

སྲིད་འཛིན་ཕྱག་རོགས།
Vice-President

ཕྱི་བློན།
Foreign Minister

སྲུང་སྐྱོབ་བློན་ཆེན།
Defence Minister

བསྒྲེལ་འདྲེན་བློན་ཆེན།
Minister of Communications

དངུལ་རྩིས་བློན་ཆེན།
Finance Minister

བཟོ་གྲྭའི་བློན་ཆེན།
Minister for Industry

ལྕགས་ལམ་བློན་ཆེན།
Railway Minister

རྡུལ་ཕྲན་ནུས་ཤུགས་བློན་ཆེན།
Minister for Atomic Energy

ཕྱི་འབྲེལ་དྲུང་ཆེན།
Foreign Secretary

དྲུང་ཆེ་ཟུག་སྒྲིལ།
Joint Secretary

དྲུང་ཆེ་སྐུ་འབྲིང་། དྲུང་ཆེ་ལས་རོགས།
Deputy Secretary

དྲུང་ཆེ་སྐུ་གཞོན།
Under Secretary

Military Terms

དཔུང་དམག། or	མཚོ་དམག། navy	མཁའ་དམག། or
དམག་མི། army		གནམ་གྲུའི་དཔུང་དམག། airforce
དམག་སྒར། batalion	དམག་སྒར་ཆེ་བ། regiment	དཔུང་སྡེ། division
ལྡིང་དཔོན། lieutenant	བརྒྱ་དཔོན། captain	རུ་དཔོན། major
མདའ་དཔོན། colonel	མདའ་དཔོན་ཆེ་བ། brigadier	སྤྱི་མདའ། general
སྤྱི་མདའ་ཆུང་བ། major general	དམག་སྤྱི། commander-in-chief	མཚོ་དམག་སྤྱི་ཁྱབ། admiral
མཁའ་དམག་སྤྱི་ཁྱབ། airmarshal	དམག་སྤྱི་ཁང་། army headquarters	དམག་ས། battle-field
དམག war	མེ་མཚམས་ཞི་འཇགས། ceasefire	

Weaponry

གྲི། knife	གྲི་དཔའ་དམ། sword	མདའ། arrow	གཞུ། bow
མེ་མདའ། gun	རིང་མདའ། rifle	ཐུང་མདའ། pistol	ཀྲོམ་མདའ། pistol
	རང་སྐྱུལ་འཕྲུལ་མདའ། automatic rifle	མདུང་། spear	འཁོར་མདའ། machine gun
འཁོར་མདའ་ཆུང་བ། light machine gun	མདེལ་འཁོར་ཆུང་བ། revolver	ལག་འཕྱིར་འབར་རྫས། hand grenade	འབར་མདེལ། bomb

མཚོན་ལྷུན་དམག་འཁོར། tank	མཚོན་ཁུབ་འགྲུལ་འཁོར། K' or armoured car	མེ་ཤུགས་འཕུར་མདེལ། rocket	མེ་རྡུ། cartridges
གླིང་ཆེན་འཕྲུལ་མདེལ། inter-continental ballistic missile	མཁའ་དབྱིངས་འཕུར་འཁོར། space ship	ཟླ་བའི་བབས་འཁོར། lunar landing ship	རྫས་མདེལ། ammunition

Legal Terms

ཁྲིམས། law	ཁྲིམས་དཔོན། judge	ཁྲིམས་གཞུང་རིག་གནས། jurisprudence
ནག་ཉེས་འཛུགས་མཁན། prosecutor	རྩ་ཁྲིམས། constitution	ཞུ་ལན་འབུལ་མཁན། defendant
ཁྲིམས་དོན་འཛིན་སྐྱོང་། judiciary	ཁྲིམས་ཁང་། court	དངོས་ཡོད། defacto
ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་། supreme court	བདེན་ཞིབ་བྱེད་པ། to judge	ཁྲིམས་མཐུན་ཐོབ་ཐངས། dejure
དབང་ཚད་ཁྱབ་ཁུལ། མངའ་ཁག jurisdiction	ཁྲིམས་དཔོན་སྤྱི་ཁྱབ། chief justice	ཁ་མཆུ་འཛུགས་པ། to file a case
ནག་ཉེས་འཛུགས་སྐྲོལ། prosecution	བཀའ་ཤོག maundamus	ཁྲིམས་ཞིབ་ཉན་ཚོགས། jury
བཀའ་སྐྱུལ་སྙན་ཞུ། writ petition	ནག་ཉེས་ཐོན་པ། found guilty	ནག་ཉེས་མེད་པ། innocent
ཁྲིམས་ལས་སྤྱི་ཁྱབ། attorney general	ཞུ་རྗོད་མཁས་པ། pleader, lawyer	ནང་འགྲིགས་བྱེད་པ། a compromise
བཀའ་དཔྱད་གནང་བ། to pass judgement	ཞུ་ཤོག་འབུལ་བ། to appeal	སྲོག་ཐོག་གི་ཉེས་པ། capital punishment
བཙོན་ལ་འཇུག་པ། to imprison	ནག་ཉེས་ཕྱིར་འཐེན། exoneration	

Scientific Terms

དངོས་པོའི་རིག་གནས། science	སེམས་ཀྱི་གསང་བའི་ཤེས་བྱ། gnosis	གཟུགས་དབྱིབས་རིག་གནས། geometry
ཆོས་ཉིད་བདེན་པའི་རིག་གནས། metaphysics	ཕྱི་སྣོད་རིག་གནས། geography	ས་གཏིང་བརྟག་ཐབས། geology
སེམས་དོན་རིག་གནས། psychology	གཟུགས་ནུས་རིག་གནས། physics	སྐར་རྩིས། astrology

གསོ་བ་རིག་པ། or སྨན་གྱི་རིག་གཞུང་། medicine	འདུས་རྫས་རིག་གཞུང་། chemistry	སྐྱེ་ཁམས་རིག་གཞུང་། biology
	ཨང་རྩིས། རྩིས་རིག mathematics	རྡུལ་ཕྲན་ནུས་ཤུགས། atomic energy
སྣང་སྲིད་འཆགས་ཚུལ། cosmology	རྡུལ་ཚོགས་གཟུགས་ནུས་རིག་གཞུང་། nuclear physics	རྡུལ་ཕྲན། or རྡུལ་སྙིང་། atom
རྡུལ་ཚོགས། nuclear	འཕྲུལ་འཁོར་བཟོ་རྫས། capital goods	ཡང་རྫས། hydrogen
སྲོག་རྫས། oxygen	རླུང་འཕྲིན། wireless	རྒྱང་གཟུགས་རླུང་འཕྲིན། television
སྣང་སྲིད་ཀྱི་འོད་ཕྲང་། cosmic rays	འཐེན་ཤེད་ཀྱི་ནུས་པ། gravity	བཟོ་གྲྭ or ལག་རྩལ། industry
བཟོ་འཕྲུལ་འཁོར་ཆས། industrial plant	ཡེར་མ་ཞིབ་འཕྲུལ་འཁོར་ཆས། light engineering goods	ཡེར་མ་ཞིབ་ཉེར་སྤྱོད་ཟོག consumer goods
འཕྲུལ་ཆས་མཁས་པ། technocrat	བཞེངས་བསྐྲུན་ལས་ཐབས། engineering	བཞེངས་བསྐྲུན་མཁས་པ། engineer
འཕྲུལ་འཁོར་བཟོ་ཐབས། mechanics	འཕྲུལ་འཁོར་བཟོ་སྐྲུན་མཁན། mechanic	

Birds

དཀར་བ་རྒོད་དཀར།	White-breasted ... .eagle	བྱ་རྒོད།	Vulture
ཕོ་རོག	Raven	ཁ་ཏ།	Crow
སྐྱུང་ཀ	Jackdaw	ནེ་ཙོ། [ཤུ་ཀ་ནེ་ཙོ།]	Parrot
རྨ་བྱ།	Peacock	ཕང་ཁྲ་མ།	Kite
འུང་ཀུ [ཕུག་རོན།]	Pigeon	ཁང་བྱིལ།	House sparrow
འཇོལ་མོ།	Nightingale	སི་ཧི་ཏི་ཏི།	Hermit thrush
ངང་པ།	Waterfowl	ཆུ་བྱ་དཀར་པོ།	Swan
ཁྲ	Hawk	ཁུ་བྱུག	Cuckoo
རྡོག་སྔོན་པོ།	Blue crested jay	དུ་དུ་ཀུ་ཀུ	Dove
ཁྱུང་ཁྱུང་།	Heron	འུག་པ།	Owl
རྒྱ་བྱ།	Pheasant		

Animals

རྟ།	Horse	རྟ་གསེབ།	Stallion
རྟ་ཕྲུག [རྟེའུ།]	Colt	རྟ་རྒོད་མ།	Mare
དྲེལ།	Mule	གླང་རྒོད།	Bull
ར།	Goat	ལུག	Sheep
བ་ཕྱུགས།	Cow	མ་ཧེ།	Buffalo
གཡག	Yak	མཛོ།	Dzo (Cross between Yak and Cow)

སྟག	Tiger	མཛོ་མོ།	Female Dzo
དོམ།	Bear	གཟིག	Leopard
ཤ་བ།	Deer	གཡའ་དྲེད།	Yeti (haity snowman)
གླང་ཆེན།	Elephant	ཁྱི	Dog
བསེ་རུ།	Rhinoceros	གཟིམ་ཁྱི	Pet dog
མཚོ་ཕག	Hippopotamus	སྒོ་ཁྱི	Watchdog
ཤ་ཁྱི	Bloodhound	འདོགས་ཁྱི	Mastiff

School

དགེ་རྒན།	Teacher	སློབ་དཔོན།	Spiritual teacher
དགེ་ཕྲུག	Student	སློབ་མ།	Spiritual disciple
སློབ་གྲྭ	School	སློབ་ཕྲུག	Students
སློབ་གཉེར་ཁང་།	Academic institution	སློབ་གྲྭ་ཆེ་བ།	College
བར་མའི་སློབ་གྲྭ	High School	མཐོ་རིམ་སློབ་གྲྭ	University
འཛིན་གྲྭ	Class	རྒྱུགས་ལེན་པ།	To give test
སློབ་ཚན།	Division of lessons	སློབ་ཐེངས།	Class period
སློབ་དེབ།	Text book	ཤོག་བུ	Paper
དྲི་བ།	Question	དྲི་ལན	Answer
རྩོད་པ། or གྲོས་རྩོད།	Debate	སྣག་ཚ།	Ink

Medical terms

ནད་ཚ།	Disease	ནད་ཡམས།	Contagious disease
ནད་རྩ་རྙིང་པ།	Chronic disease	སེམས་ནད།	Emotional disturbance
གཞང་ནད།	Physical weakness	སེམས་སྐྱོ or སེམས་ཁམས་གཤོང་།	Depression
རླུང་ནད།	Nervous disorder	མཁྲིས་པ། or མཁྲིས་ནད།	Jaundice
མཛེ།	Leprosy	རྒྱ་ཚད།	Malaria
ཚ་བ།	Fever	ཆམ་པ། [ཞལ་ཆམ་ཆམས། (hon.)]	Cold
གཉིལ་ནད།	Diarrhoea	ཆམ་རིམས།	Influenza
ཐོར་པ།	Pimple	ཤུ་བ།	Abcess
གཉན་འབུར།	Boil	རྨ་ཤེག	Bruise
སྐྲངས་སྐྲོལ། or སྐྲངས་པ།	Swell		

Kinship

མི་རྒྱུད།	Ancestoral origin	མི་བརྒྱུད་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས།	Geneology
མི་རིགས།	Race	མི་རིགས་འབྱུང་ཁུངས།	Racial origin
རིགས་ཁྱད། or རིགས་རུས།	Caste	སྤོ་སྤོ།	Great Grandfather
ཕ་མེས་གོང་མ།	Ancestor	རྨོ་རྨོ།	Great Grandmother
སྤོ་ལོ།	Grandfather	རྨོ་ལོ།	Grandmother
པ་ལ།	Father	ཨ་མ།	Mother
ཡབ།	Father (polite)	ཡུམ།	,, (polite)
ཨ་ཁུ	Uncle (Paternal)	སྲུ་མོ།	Aunt (Paternal)
ཨ་ཞང་།	Uncle (Maternal)	ཨ་ནེ།	Aunt (Maternal)

ཨ་ཅག།	Elder Sister	ཕུ་སྤུན་རྒན་པ། or གཅེན་པོ།	Elder Brother
ཨ་ཅག་ལགས།	„ (polite)	ཇོ་ལགས།	„ (polite)
ཕུ་སྤུན་གྲོགས།	Brother	སྲིང་མོ།	Younger Sister
ཕུ་སྤུན་གཞོན་པ།	Younger Brother	ཕུ་མོ་སྤུན་གྲོགས།	Sister
མག་པ།	Brother-in-law	མནའ་མ།	Sister-in-law
བཟའ་ཟླ།	Spouse	ཆང་བཟའ།	Marriage
སྐུ་ཟླ།	Spouse (polite)	འཁྲུང་བཟའ།	„ (polite)
ཚ་བོ།	Nephew	ཚ་མོ།	Niece

House and Furniture

ཁང་པ། or གཟིམ་ཁང་། [polite]	House	ཁང་ཆུང་།	Cottage
ནང་།	Home	ཐོག་སོ། [ཐོག་བརྩེགས། lit.]	Storey
གཟིམ་ཁང་།	Home (polite)	L......	Storey (literary)
རྩིག་པ།	Wall	ཞ་ལ། [ཞལ་བ། lit.]	Floor
སྒོ	Door	སྒེ་ཁུང་།	Window
ཕྱི་སྒོ or རྒྱལ་སྒོ	Gate	རྒྱབ་སྒོ	Exit
བར་འཁྱམས།	Verandah	ཐོག་ཁ	Terrace
སྒོ་ར། [དཀར་ཞལ། lit.]	Courtyard	ཉལ་ཆས། [མལ་ཆས། lit.]	Bedding
ཉལ་ཁྲི	Bed	རྐུབ་བཀྱག or བཞུགས་བཀྱག [polite]	Chair
ཕྱག་སྒམ།	Cupboard	ལྕོག་ཅོག	Table
ཤིང་སྡེར།	Tray	ཅོག་ཙེ།	Small table
ས་གདན།	Carpet	སྔས།	Pillow
དཔེ་སྒྲོམ།	Bookshelf		

Useful Phrases

ཕེབས།
Come (in).

བཞུགས།
Please sit down.

ང་མཉམ་དུ་ཕེབས་རོགས་གནང་།
Please come with me.

འདི་ནས་གནང་རོགས་གནང་།
Please take it from this.

ཕ་གིར་གཟིགས་དང་།
Please look over there.

འདི་ག་ནས་བཞེས་པ།
Where did you buy this?

འདི་ཉར་རོགས་གནང་།
Please keep this (for me).

མཆོད་ཆང་ཏོག་ཙམ་གནང་གི་མིན་དང་།
Would you not take some beer?

ཁྱུགས་ལྷག་བསིལ་པོ་འདུག
There is a cold breeze.

འདི་གཡར་པོ་ཞུས་ཆོག་ག་ཡིན།
May I borrow this?

མགྱོགས་པོ་ཕྱིར་འབུལ་ཞུ་གི་ཡིན།
I shall return it soon.

ཞབས་གོམ་ཡང་ཡང་འབྱོན་གྱི་ཡོད་པས།
Do you walk often?

ངས་ཁོང་ལ་ཞུས་པ་ཡིན།
I told him.

ངར་བཀའ་གནང་པ་ཡོད་པས།
Have you anything to ask from me?

[Can I help you in any way?]

དེ་ངས་ཁོང་ལ་ཕུལ་པ་ཡིན།
I gave it to him.

ངས་ཁོང་སང་ཉིན་མཇལ་གྱི་ཡིན།
I shall meet him tomorrow.

ཡར་ཕེབས།
Come in.

ཁོང་ལ་གསུང་རོགས་གནང་།
Please tell him.

ག་དུས་ཕེབས་ཐོན་གནང་ག
When are you leaving?

དེ་ཁོང་ལ་ཕུལ་རོགས་གནང་།
Please give it to him.

འདི་ག་འདྲ་འདུག
How is this? (Is this alright?)

དཔེ་དེ་སུ་ར་གནང་པ།
To whom did you give the book?

ངས་ཚོག་ཀོག་[ཁབ་]དེ་ཁོང་ལ་བཅོལ་པ་ཡིན།
I left the ring (in custody) with him.

ཁྱུགས་གནམ་བསིལ་པོ་འདུག
The weather is cold.

ཁྱུགས་མེ་སྦར་ག
Shall I make a fire?

ལགས། ཡིན་དུ་ཡིན་བསྣམས་རོགས་གནང་།
Yes, of course, take it.

སྐྱ་འཁྱམས་ལ་ཕེབས་ཀ་ས།
Shall we go for a walk?

ལུས་རྩལ་སྦྱངས་གནང་གི་ཡོད་པས།
Are you doing any physical exercises?

ཁོང་གིས་ངར་གསུངས་བྱུང་།
He told me.

གསོལ་ཇ་གཅིག་འཁྱུག་ག
Would you like some tea?

ངས་ལས་འཁུར་ཁོང་ལ་རྟེན་ཕུལ་པ་ཡིན།
I handed the charge over to him.

སང་ཞོགས་པ་སྔ་པོ་ཕ་གིར་འགྲོ་དགོས་ཡོད།
I must go there early tomorrow.

ཁོང་ད་ནངས་མཇལ་བྱུང་།
I saw him this morning.

ད་ག་རེ་གནང་རྩིས་ཡོད།
What do you intend to do now?

དོ་དགོང་གཟིམ་ཁང་ལ་བཞུགས་གས།
Will you be at home tonight?

གསོལ་དཀྲུམ་ག་རེ་རར་མཉེས་པ་ཡོད།
What meat do you prefere?

ང་ར་ཤ་ར་དགའ་པོ་ཡོད།
I like goat's meat.

ང་བྱ་ཤ་ར་དགའ་བ་ཡོད།
I prefer chicken.

ང་མཉམ་དུ་གཅིག་ཕེབས་དང་།
Please come with me.

ཁོང་དང་ལྷན་དུ་ཕེབས་-
-ཀས།
Will you go with him?

ཞང་ཙམ་སོང་ནས་བཅར་གྱི་ཡིན།
I shall come in a little while.

ཁྱེད་རང་གི་ཡིག་ཐེབས་འབྱོར་བྱུང་།
I received your letter.

ཁྱེད་རང་ལ་ཞུ་རྒྱུ་བརྗེད་བཞག
I forgot to tell you.

ང་སང་ཉིན་ཡུ་རོབ་ལ་ཐོན་མཁན་ཡིན།
I am leaving for Europe tomorrow.

ད་སང་མཛད་ཕྱུལ་ཆེ་ལོད་ཡོད།
How busy are you these days?

ང་ཕྱུལ་བ་ཚ་པོ་དེ་ག་ཙམ་མེད།
I am not that busy.

ད་ང་ངས་པར་དུ་འགྲོ་དགོས་ཡོད།
I must go now.

ཁོང་རྟག་པར་དཀར་སྐྱོང་གནང་མཁན་གཅིག་རེད།
He has always been a vegetarian.

ང་ཚོ་གསོལ་དཀྲུམ་མཆོད་མཁན་རེད།
We are meat-eaters.

སང་དགོང་ངའི་ནང་ལ་གསོལ་ཚིགས་
གནང་ཀར་ཕེབས་རོགས་གནང་།

Please come tomorrow evening and have dinner at my residence.

འཁྱུགས་ཙམ་བཞུགས་གྱི་མིན་པས།
Won't you stay for a while?

ཁོང་ལ་ཡིག་ཐེབས་འདི་ཕུལ་རོགས་གནང་།
Please give him this letter.

ཁྱེད་རང་ལ་སུས་ལབ་བྱུང་།
Who told you?

འདི་སུས་ཕུལ་བྱུང་།
Who gave you this?

ངར་སྒྲ་འཁོར་གཅིག་བསྣམས་ཕེབས་རོགས་གནང་།
Please bring me a tape-recorder.

NOTES :

RHYMING TERMS

Rhyming terms in spoken Tibetan are quite popular, and a few examples of these are given below.

Phrases rhyming with རེ

ཀ་རེ་ཀོ་རེ།
ཀ་རེ་ཀོ་རེ་བྱེད་པ།
ཀ་རེ་ཀོ་རེ་བཤད་པ།
a complaint, or
making some excuses

ཉ་རེ་ཉོ་རེ།
ཉ་རེ་ཉོ་རེ་ཅན་པོ། (adj.)
laziness, lazy person

ཛ་རེ་ཛོ་རེ།
ཛ་རེ་ཛོ་རེ་ཅན་པོ།
ཛ་རེ་ཛོ་རེ་བྱེད་པ།
keeping things topsy turvy,
or wearing clothes untidily.
or a mess of things

བ་རེ་བོ་རེ།
བ་རེ་བོ་རེ་བྱེད་པ།
wavering,
evading

ཐ་རེ་ཐོ་རེ།
People scattered in a
town or street; a
few scattered trees

ཧ་རེ་ཧུ་རེ།
ཧ་རེ་ཧུ་རེ་ཅན་པོ།
ཧ་རེ་ཧུ་རེ་བྱེད་པ།
careless and restless

ཨ་རེ་ཨུ་རེ།
ཨ་རེ་ཨུ་རེ་བྱེད་པ།
careless; to act
carelessly

ཟ་རེ་བེ་རེ།
feeling giddy,
getting drunk

Phrases rhyming with བེ

ཧ་བེ་ཧོ་བེ།
casual in manner,
a person who is a
good mixer with
all sorts of people

ཟ་བེ་ཟོ་བེ།
ཟ་བེ་ཟོ་བེ་རྒྱས་བཞག་པ།
keeping clothes unfolded

ར་བེ་རོ་བེ།
rough draft,
scribbling notes

ཚ་བེ་ཚོ་བེ།
meals prepared
in a hurry, or
without proper experience

ཉ་བེ་ཉོ་བེ།
laziness

Phrases rhyming with ལེ

ཆ་ལེ་ཆོ་ལེ།
something done in a hurry

ཡ་ལེ་ཡོ་ལེ་བཤད་པ།
evading,
making excuses

སྣ་ལེ་སྣོ་ལེ་
a soft cushion; or a
ground covered with a
thick layer of fine dust

ཉ་ལེ་ཉོ་ལེ།
ཉ་ལེ་ཉོ་ལེ་ཆེ་པོ།
laziness

Phrases rhyming with གེ

ལྷུ་གེ་ལྷུ་གེ།
ལྷུ་གེ་ལྷུ་གེ་བྱེད་པ།
ལྷུ་གེ་ལྷུ་གེ་བཤད་པ།
secretive; to be
reluctant to speak
frankly; speaking
vaguely

ཚ་གེ་ཚེ་གེ།
ཚ་གེ་ཚེ་གེ་བྱེད་པ།
ཚ་གེ་ཚེ་གེ་ཆེ་པོ།
restless, excited

ཉ་གེ་ཉོ་གེ།
ཉ་གེ་ཉོ་གེ་བཤད་པ།
a complaint, to complain

Phrases rhyming with རེ

ཐ་རེ་ཐེང་རེ།
ཐ་རེ་ཐེང་རེ་བྱེད་པ།
hesitant; to be
of two minds

ཡ་རེ་ཡོང་རེ།
ཡ་རེ་ཡོང་རེ་བྱེད་པ།
moving to and fro

Phrases rhyming with ཐུང

ཀར་ཐུང་མར་ཐུང་།
ཀར་ཐུང་མར་ཐུང་བྱེད་པ།
ཀར་ཐུང་མར་ཐུང་བཤད་པ།
unrestraint; to act without
decency; to speak without
decency

སུ་ཐུང་ཀར་ཐུང་།
anybody (used in
restrictive sense)
for example;

སུ་ཐུང་ཀར་ཐུང་གིས་སློབ་དཔོན་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་མ་རེད།
anybody cannot be a spirited master

Phrases rhyming with ཤེ

ཧ་ཤེ་ཧུ་ཤེ།
ཧ་ཤེ་ཧུ་ཤེ་ཆེ་པོ།
careless; irresponsible

NOTES :

TIBETAN PROVERBS

1. šǭ̈-pēl-śē-lē gę̄-pȫl-č'ǖ-č^{c}a ṣaŋ.
   གཞོན་པའི་ཤེས་ལས་རྒན་པོའི་བྱུས་ཆ་བཟང་།
   gžon-pa'i-śes-las rgan-po'i-byus-čha bzaṅ.
   ' An old man's wisdom is better than a young man's knowledge.'
   šǭ̈-pa, young man. གཞོན་པ། gžon-pa.
   śē, knowledge. ཤེས། śes.
   gę̄-po, old man. རྒན་པོ། rgan-po.
   č'ǖ-č^{c}a, wisdom, experience. བྱུས་ཆ། byus-čha.

2. yü-č^{c}u tuŋ-nē yü-ṭ^{rc}im-k^{c}'ē-go-re.
   ཡུལ་ཆུ་བཏུང་ནས་ཡུལ་ཁྲིམས་འཁྱེར་དགོས་རེད།
   yul-čhu btuṅ-nas yul-khrims-'khyer-dgos-red.
   ' Having drunk the country's water, one has to obey the country's law
   ṭ^{rc}im-k^{c}'ē-wa, to obey the law. ཁྲིམས་འཁྱེར་བ། khrims-'khyer-ba.

3. ṣē-ŋę̄ lǖ-gi-ḍ^{r}a mi-ŋę̄ yü-gi-ḍ^{r}a.
   ཟས་ངན་ལུས་ཀྱི་དགྲ་མི་ངན་ཡུལ་གྱི་དགྲ།
   zas-ṅan lus-kyi-dgra mi-ṅan yul-gyi-dgra.
   ' Bad food is the body's enemy, an evil man is the country's enemy.
   ṣē-ŋę̄, bad food. ཟས་ངན། zas-ṅan.
   mi-ŋę̄, evil man. མི་ངན། mi-ṅan.

4. p^{c}a-pǖ̧ ḍ^{r}a-ru-soŋ-yaŋ rǖ-pa sē.
   ཕ་སྤུན་དགྲ་རུ་སོང་ཡང་རུས་པ་གསེར།
   pha-spun dgra-ru-soṅ-yaṅ rus-pa gser.
   ' Though brothers turn enemies, yet family is gold.'
   p^{c}a-pǖ̧, brothers by the same father. ཕ་སྤུན། pha-spun.
   rǖ-pa, family. རུས་པ། rus-pa.

5. pa se-pa-lē šȫ-pa gā.
   བ་བསད་པ་ལས་བཞོས་པ་དགའ།
   ba bsad-pa-las bžos-pa dga'.
   ' It is better to milk a cow, than to slaughter it.'
   pa, cow. བ། ba.
   šȫ-pa, pf. of བཞོ་བ། bžo-ba, to milk.
   gā, better. དགའ། dga'.

6. naŋ pā-wȫl pā-ṭ^{r}ē ma-šik-na.
   č^{c}'i Ke-sar-ma-la ṭ^{r}ak-mo-go.
   ནང་དཔའ་བོའི་དཔའ་གྲལ་མ་ཞིག་ན།
   ཕྱི་གེ་སར་དམག་ལ་སྐྲག་མི་དགོས།
   naṅ dpa'-bo'i dpa'-gral ma-žik-na.

phyi Ge-sar-dmag-la skrag-mi-dgos.
'When one is inwardly brave,
no need of fear of Kesar's host from without.'
pā-wo, hero. དཔའ་བོ། dpa'-bo.
ţ^{r}ak-pa, to be terrified. སྐྲག་པ། skrag-pa.

7. k^{c}oŋ-ţ^{rc}o-loŋ-k^{c}ȩ me-na s̥ö-pa su-la gom-pa.
ཁོང་ཁྲོ་སློང་མཁན་མེད་ན་བཟོད་པ་སུ་ལ་སྒོམ་པ།
khoṅ-khro-sloṅ-mkhan med-na bzod-pa su-la sgom-pa.
'If there were no angry men, on whom would one practice forbearance?'
k^{c}oŋ-ţ^{rc}o-loŋ-k^{c}ȩ, an angry man. ཁོང་ཁྲོ་སློང་མཁན། khoṅ-khro-sloṅ-mkhan.
s̥ö-pa, forbearance. བཟོད་པ། bzod-pa.
gom-pa, to practice. སྒོམ་པ། sgom-pa.

8. yü-la de-k'i č'uŋ-na g'e-po a-nē č'ē-nēl č^{c}o.
ཡུལ་ལ་བདེ་སྐྱིད་བྱུང་ན་རྒྱལ་པོ་ཨ་ནེས་བྱས་ནའང་ཆོག
yul-la bde-skyid byuṅ-na rgyal-po a-nes byas-na'aṅ čhog.
'When a country is prosperous, even a nun can rule it.'
de-k'i, prosperous, prosperity. བདེ་སྐྱིད། bde-skyid.
a-ne, nun. ཨ་ནེ། a-ne.
g'e-po-č'e-pa, to rule. རྒྱལ་པོ་བྱེད་པ། rgyal-po-byed-pa.

9. naŋ ţ^{r}a-ma-śī-na č^{c}'i tö̧ mi-ţ^{r}up.
ནང་བཀྲ་མ་ཤིས་ན་ཕྱི་དོན་མི་འགྲུབ།
naṅ bkra-ma-śis-na phyi don mi-'grub.
'If there is evil inside,
nothing can be achieved outside.'
ţ^{r}a-ma-śī, evil, calamitous. བཀྲ་མ་ཤིས། bkra-ma-śis.
tö̧-ţ^{r}up-pa, to achieve. དོན་འགྲུབ་པ། don-'grub-pa.

10. duk ma-t^{c}oŋ-na k'i ma-ts^{c}'ō.
སྡུག་མ་མཐོང་ན་སྐྱིད་མ་ཁྱོགས།
sdug ma-mthoṅ-na skyid ma-khyogs.
'If one does not see pain, one will not stand pleasure.'
ts^{c}'ō, to support, to carry. འཁྱོགས་པ། 'khyogs-pa.

11. lo-tse-nyī-gī tö̧ mi-ţ^{r}up,
k^{c}ap-tse-nyī-gī ts^{c}em-pu mi-lȩ̈.
བློ་རྩེ་གཉིས་ཀྱིས་དོན་མི་འགྲུབ།
ཁབ་རྩེ་གཉིས་ཀྱིས་འཚེམ་བུ་མི་ལེན།
blo-rtse-gñis-kyis don mi-'grub khab-rtse-gñis-kyis 'tshem-bu mi-len.
'Nothing can be achieved with an unsteady mind,
Nothing can be sewn with a two-pointed needle.'
lo-tse-nyī, two-pointed mind, unsteady mind. བློ་རྩེ་གཉིས། blo-rtse-gñis.

12. sam-pa ŋȩ-po mi-la č'ē-na
j'ō-ra tsup-po raŋ-la kᶜor.
བསམ་པ་ངན་པོ་མི་ལ་བྱས་ན།
སྦྱོར་བ་རྩུབ་པོ་རང་ལ་འཁོར།
bsam-pa ṅan-po mi-la byas-na
sbyor-ba rtsub-po raṅ-la 'khor.
'One who thinks evil, brings it on himself.'
sam-pa-č'e-pa, to think. བསམ་པ་བྱེད་པ། bsam-pa-byed-pa.
ŋȩ-po, evil. ངན་པོ། ṅan-po.
j'ō-ra, circumstance, j'ō-ra tsup-po, difficult circumstances. སྦྱོར་བ་རྩུབ་པོ། sbyor-ba rtsub-po.
kᶜor-wa, to turn round. འཁོར་བ། 'khor-ba.

13. čᶜu-ma-śor-kon-nē rā.
ཆུ་མ་ཤོར་གོང་ནས་རགས།
čhu-ma-śor-goṅ-nas rags.
'Build a dam before a flood.'
čᶜu-śor-wa, to flood. ཆུ་ཤོར་བ། čhu-śor-ba.
ma . . . . . kon-nē, before. མ་ . . . གོང་ནས། ma . . . . . goṅ-nas.
rā, dam. རགས། rags.

14. ku-ma-ku-kᶜȩ-lē la-kᶜȩ nyē-pa čᶜe.
རྐུན་མ་རྐུ་མཁན་ལས་རླག་མཁན་ཉེས་པ་ཆེ།
rkun-ma-rku-mkhan-las rlag-mkhan ñes-pa čhe.
'One who destroys is worse than a thief.'
ku-ma-ku-kᶜȩ, thief. རྐུན་མ་རྐུ་མཁན། rkun-ma-rku-mkhan.
la-kᶜȩ, a destroyer. རླག་མཁན། rlag-mkhan.
nyē-pa, fault, evil. ཉེས་པ། ñes-pa.

15. pu-lǭ-taŋ-kᶜȩ-lēⁱ ma-k'ē-pā-śo
pu-lǭ-lȩ-kᶜȩ-lēⁱ ma-k'ē-pā-śo.
བུ་ལོན་གཏོང་མཁན་ལའང་མ་སྐྱེས་པར་ཤོག
བུ་ལོན་ལེན་མཁན་ལའང་མ་སྐྱེས་པར་ཤོག
bu-lon-gtoṅ-mkhan-la'aṅ ma-skyes-par-śog.
bu-lon-len-mkhan-la'aṅ ma-skyes-par-śog.
'Do not be born as a money-lender,
do not be born as a debtor.'
pu-lǭ-taŋ-kᶜȩ, money-lender. བུ་ལོན་གཏོང་མཁན། bu-lon-gtoṅ-mkhan.
pu-lǭ-lȩ-kᶜȩ, debtor. བུ་ལོན་ལེན་མཁན། bu-lon-len-mkhan.
ma-k'ē-pā-śo, do not be born. མ་སྐྱེས་པར་ཤོག ma-skyes-par-śog.

16. ṣō-la ṣa-kᶜē-č'ē-na ṣā-j'u j'ǖ-ma-čᶜe,
kō-la kǭ-kᶜē-č'ē-na kǭ-j'u j'ǖ-ma-čᶜe.
ཟས་ལ་ཟ་མཁས་བྱས་ན་བཟའ་རྒྱུ་རྒྱུན་མ་ཆད།
གོས་ལ་གོན་མཁས་བྱས་ན་གོན་རྒྱུ་རྒྱུན་མ་ཆད།
zas-la za-mkhas-byas-na bza'-rgyu rgyun-ma-čhad,

gos-la gon-mkhan-byas-na gon-rgyu rgyun-ma-čhad.
'If one is clever in eating, there is no end to eating,
If one is clever in wearing, there is no end to wearing.'
k^{c}ē-č'e-pa, to be clever. མཁས་བྱེད་པ། mkhas-byed-pa.
j'ü-ma-č^{c}e, constantly, no end. རྒྱུན་མ་ཆད། rgyun-ma-chad.

17. č^{c}argo č'uŋ-na go
mu-ge č'uŋ-na t^{c}ā.
ཆག་སྒོ་བྱུང་ན་མགོ།
མུ་གེ་བྱུང་ན་མཐའ།
čhag-sgo byuṅ-na mgo,
mu-ge byuṅ-na mtha'.
'Strife in the beginning,
Famine in the end.'
č^{c}argo, strife. ཆག་སྒོ། čhag-sgo.
go, beginning. མགོ། mgo.
mu-ge, famine. མུ་གེ། mu-ge.
t^{c}ā, end. མཐའ། mtha'.

18. k^{c}ē-pē nor-na dom-kaŋ
lü-pö nor-na t^{c}o-kaŋ.
མཁས་པས་ནོར་ན་འདོམ་གང་།
བླུན་པོས་ནོར་ན་མཐོ་གང་།
mkhas-pas nor-na 'dom-gaṅ
blun-pos nor-na mtho-gaṅ.
'If a wise blunders—one fathom,
If a fool blunders—one span.'
dom, fathom. འདོམ། 'dom.
t^{c}o, span. མཐོ། mtho.
nor-wa, to blunder. ནོར་བ། nor-ba.

19. k^{c}ē-pa śē-rap tă
lü-po te-pēl jenṭ^{r}aŋ.
མཁས་པ་ཤེས་རབ་དང་།
བླུན་པོ་དད་པའི་རྗེས་འབྲངས།
mkhas-pa śes-rab daṅ.
blun-po dad-pa'i rjes-'braṅs.
'A wise follows after wisdom,
A fool after credulity.'
śē-rap, wisdom. ཤེས་རབ། śes-rab.
te-pa, credulity, faith. དད་པ། dad-pa.
jenṭ^{r}aŋ, follower. རྗེས་འབྲངས། rjes-'braṅs.

20 lē-ŋẹ̄-pa raŋ-gī ma-č'ē-na
jik-go-pa Śin-jēl ṭ^{r}im-rā mẹ̄.

ལས་ངན་པ་རང་གིས་མ་བྱས་ན།
འཇིགས་དགོས་པ་གཤིན་རྗེའི་ཁྲིམས་རྭ་མིན།

las-ṅan-pa raṅ-gis ma-byas-na
'Jigs-dgos-pa gŚin-rJe'i khrims-rwa min.
'If you do not do evil,
no need to fear the Court of Yama.'
Jik-pa. fear. འཇིགས་པ། 'Jigs-pa.
Śin-je, Yama, the god who presides over the dead. གཤིན་རྗེ། gŚin-rJe.
ṭ^{r}im-rā, court. ཁྲིམས་རྭ། khrims-rwa.

Additional Proverbs

ཞོག་གཅིག་གི་ཞོ་བཟས་ནས་ཉིན་གཅིག་གི་ཞེན།

A (whole) day's loyalty just for a morning meal.
(A small favour deserves a lot of gratitude.)

གྲོགས་པོ་ཉེ་འདོད་ན་སྐྱོན་ལ་མཛུབ་མོ་ཚུགས།

Point out the faults if one wishes to maintain close friendship.
(A true friend must speak honestly and without flattery.)

སྐྱིད་ལ་ཁའི་རྩྭ་ལ་མཉམ་ཟ་དང་སྡུག་སྔོན་མོའི་ཆུ་ལ་མཉམ་འཐུང་།

Eat together in happiness the grass of the mountain-pass and drink together the water of suffering.
(Share both joy and suffering.)

བསམ་པ་ངན་པ་མི་ལ་བཏུམ་ན་སྐྱུར་བ་རྐྱབ་པ་རང་ལ་འཁོར་ཡོང་།

Evil designs cast upon another will rebound upon oneself.
(Do unto others as you would be done by)

རི་བོ་བཟས་ནས་མ་འགྲངས་རྒྱ་མཚོ་བཏུང་ནས་མ་ངོམས།

One remains unsatisfied after eating a mountain, unquenched after drinking an ocean.

རི་བོང་གནམ་བརྡིབ་ཀྱི་སྡུག་བསྔལ་མ་བྱེད།

No rabbit-style worry that heaven is falling.
(Tibetans believe that rabbits sit up and stare out of fear that the heavens are about to fall.)

མི་གཉིས་བར་ནས་རྫ་བཅག

Between two men, the earthen pot has broken.
(Too many cooks spoil the broth.)

རྒྱན་མ་རྒྱུ་བར་ངོ་ཚ་ཡོད་ ཁ་བཙས་བྱེད་པར་ངོ་ཚ་མེད།

To bargain is not a shame; stealing is shameful.

སྦར་དུག་སྦྲུལ་ནག་པོས་སྒྲོག་བཅད་ ད་ཞེ་ཀྲུ་ཁྲ་ཁྲར་ཡང་ང་།

Once I was bitten by a black python, and now I feel disgusted when seeing a rope.
(Once bitten, twice shy.)

པ་ཙནྡན་གྱི་སྡོང་པོ་ བུ་ཆུ་ཤིང་གི་འོམ་བུ།

His father was just like sandalwood; the son a hollow bamboo.
(Opposite of "Like father, like son".)

ཞལ་ལ་པད་མ་འདབ་བརྒྱད་ ཐུགས་ལ་དུག་འཚེར་སྡོང་བུ།

His tongue is like a lotus, his mind a thorny branch.

Metaphorical expressions and similes drawn from the animal world

ནེ་ཙོའི་མ་ཎི་སྐད་འདྲ་བའི་འདོན་པ་འདོན་གྱི་འདུག
Reciting like a parrot.

ཟབ་མོའི་དོན་མ་རྟོགས་ན་ཁྱེད་རང་གི་འདོན་པ་དེ་ནེ་ཙོའི་མ་ཎི་དང་ཁྱད་མེད།
Your recitation will be no different from a parrot's talk if you do not understand the profound meaning.

བོང་བུ་གཟིག་ལྤགས།
A Donkey in Leopard's skin.
(Sense implied : a half educated person posing as a scholar.)

རི་བོང་ཆ་ལ་རྒྱུགས།
Running away believing a rabbit-spread rumour (of having seen a monster in the water)
(Sense implied : credulity)

ཕོ་ཤའི་གཞོན་པ། or ཕོ་གཞོན་ཤ་བ་འདྲ་པོ།
The young man is just like a deer.
(Sense implied : handsome, strong)

སྟག་ཤར་གཞོན་པ།
Smart as a youthful tiger.

དྲེད་མོང་འཕྱི་བ་ཟིན་མཁན་ནང་བཞིན།
As a brown bear catching marmots
(Explanation : A man who tries to do too many things at the same time will not succeed.)

ཁོང་ནི་དོམ་མཐེབས་པ་སྤྲུངས་མཁན་ནང་བཞིན་རེད།
He pads back and forth like a bear (in a cage).

ཡ་མ་དཀར་མཆེད། or ཧོར་ཧོར་གང་འཕོ། [ཧོར་ཧོར་དཀྲུང་འཕྱུར།]
A two-faced man.

ཁྱི་རྒྱ་ནག་བསྐོར་བ་ནང་བཞིན།
It is as futile as a dog running around China.

ནེ་ཙོ་སྨྲ་བས་གཞེབ་ཏུ་ཆུད། འདབ་ཆགས་སྐུགས་པ་བདེ་ཐར་རྒྱུ།
Parrots are caged becuase they talk.
(Speechless birds live in freedom)

རྟ་ཞོན་ནས་གྲོག་མ་མི་མཐོང་།
A horseman cannot see ants.
(Sense implied : a powerful man does not attend to the poor man's troubles.)

སྦལ་པ་རྒྱ་མཚོའི་གཏིང་ནས་ངུ་བ་ལྷའི་དབང་པོའི་སྙན་ལ་མི་གསན།

The frog's croak from the bottom of the well is not heard by the king of gods.

འབུ་ཆེ་ནས་ཆུང་བ་ཟ།

Large worms eat up small ones.
(The Law of the Jungle.)

སྦྲུལ་མདུད་སྦྲུལ་བཤིག

The coiled up snake unwinds itself.
(Sense implied : a confusion resolves itself, or a quarrel is settled between parties.)

རྟ་རྔ་བརྒྱ་གཤག

Splitting the horse's hair into one hundred strands.
(Sense implied : overcautious).

ཕག་པས་བལྟས་ན་ཕག་ཚང་གཞལ་ཡས་ཁང་།

From the pig's point of view his pigsty is a perfect mansion.
(Sense implied : each man to his own taste)

རི་བོང་སྤུ་ལ་མཐོང་བ་རྣམ་གསུམ།

A rabbit's hair can be seen to have three different shades.
(Sense implied : the relativity of subjective opinions.)

མཇིང་པ་གཡག་ལས་སྦོམ་པ།

A neck thicker than that of a Yak.
(A daring man being disrespectful to his superiors.)

Idiomatic expressions

སྔ་ཚིག་ཕྱི་འགལ་བྱེད་པ།

To contradict one's previous words.

ཤོག་སྒྲུག་རླུང་འཚོང་བྱེད་པ།

To inflate a paper-bag.
(Sense implied : to provoke someone against others.)

རང་དོན་ཁྱད་གསོད་བྱེད་པ།

To ignore one's own welfare.

གཞན་དོན་དངོས་ལེན་བྱེད་པ།

To devote oneself to the welfare others.

ལྷ་འབོད་ཀླུ་འབོད་བྱེད་པ།

To invoke gods and serpent-gods.
(Sense implied : to plea desperately to anybody for help.)

གཡས་ཁག་གཡོན་དགྲེ་བྱེད་པ།
Right blames left.
(To shift responsibility to others.)

དགེ་བཤད་སྡིག་དགྲོལ་བྱེད་པ།
To explain virtues and vices.
(To show what is right or wrong.)

དགྲ་འདུལ་གཉེན་སྐྱོང་བྱེད་པ།
To conquer one's enemy and protect one's kith and kin.
(Sense implied : a misuse of power to one's own advantage.)

རྒན་བཀོད་གཞོན་ཉན་བྱེད་པ།
The young obey the old.

བརྒྱ་བཤིགས་སྟོང་འགྲུགས་བྱེད་པ།
To make away with hundreds and to save **thousands.**
(To earn more by spending.)

རྗེས་ཡོང་རྫོན་དྲན་བྱེད་པ།
To consider carefully the possible consequences.

བརྒྱ་ཁ་གཅིག་གཅོད།
A singe man's decision imposed on one hundred.
(Minority rule.)

སྔར་འགྱོད་ཕྱིས་སྡོམ་བྱེད་པ།
To repent one's past and restrain one's future.

ཆེ་བཞག་ཆུང་བསྒྱུར་བྱེད་པ།
To leave all major and minor matters.
(To attend to something as top priority.)

རྐྱེན་ངན་གྲོགས་ཤར།
Misfortune brings a good chance.
(A blessing in disguise.)

རྐྱེན་ངན་ལམ་དུ་འཁྱེར་ཤེས་པ།
Know how to transform one's misfortunes into blessings.

རྐྱེན་གང་ལ་ཐུག་རུང་།
Whatever the consequences.

རྐྱེན་ངན་ཐོག་བབས།
A misfortune comes like a thunderbolt.

དགྲ་དགའ་གཉེན་སྡུག་གི་བྱ་བ།
Action that pleases one's enemies and distresses one's friends.

ཐབས་ཤེས་ཡོད་རྒུ་རྩོལ་སྒྲུབ།
No efforts have been spared.
(No stone left unturned.)

ལས་འབྲས་ལ་སླུ་བ་ཡོད་མ་རེད། or ལས་འབྲས་སླུ་མེད།
The efficacy of Karma is ever unfailing.

ལས་ངན་གྱི་འབྲས་བུ་བཟློག་ཏུ་མེད་པ།
The consequences of evil actions are inevitable.

མཁེ་ཆེ་ཉེན་ཆུང་།
There is greater benefit and less risk.

མཁེ་གྱོང་ཆ་མཉམ།
The profit and loss are equal.

ཕ་སྤུན་གྱི་ལར་རྒྱ།
A consideration of blood relations.
(Regard for relatives.)

གྲོགས་པོའི་ལར་རྒྱར་གནོད་གཞི།
At the cost of consideration of friendship.

བླ་སློབ་ཀྱི་དམ་ཚིག
The sacred obligation between a spiritual teacher and his disciple.

ག་བཏང་གོ་ཆོད། or བཏང་འགྲོ་བཞག་སྣོད་ལྷེར་བ།
A versatile aid.
(An assistant who is useful in many ways.)

ཁོང་ནི་ཁ་དཀར་གཏིང་ནག་རེད།
He is white-faced and black-minded.

མིག་ནང་གི་འཛེར་མ།
Like a thorn in his eyes.
(He dislikes someone intensely.)

ཁོང་གིས་ཁ་ཤོག་ལག་བཞག་བཏང་བྱུང་།
He has fulfilled his promise.

སྐྱིད་སྡུག་སྙེ་མ་འཕྱོན་གཅིག་ཕྱར་མཉམ་འཁྱུར།
Sharing of happiness and suffering like corn-ears bound together.

གཡས་ཕྱོགས་གཡོན་ནི་མེད་པ།
Taking neither left nor right side.
(To be impartial.)

རི་མགོ་གང་མཐོའི་ཉི་མ།
Seeking a sunny side on a higher summit.
(Always siding with the winner.)

ཕ་ཟླ་པ་བསད་མཁན་གྱི་ཞུ་ལ་ཡོད།
A son killing his father will still complain.

གྲུ་གཅིག་ནང་གི་མི་བཞིན་བསམ་དོན་མཐུན་པ་དགོས་ཀྱི་རེད།

There should be unity of purpose like that of travellers in a boat.

དྲིན་ཅན་ལག་པར་རྡོ་བརྡུང་མ་གཏོང་།

Don't hit the hand that has been helpful.
(Don't bite the hand that feeds you.)

ཞལ་གསུང་ཕྱག་བཞེས་ལ་བསྒྱུར་མཁན་ཁོང་རེད།

He is consistent in what he preaches and what he practises.

གཞན་ཕན་ལྷག་བསམ་ལྡན་པ།

He is honest and genuinely helpful.

ཐབས་ཤེས་ཟབ་པོ།

A very resourceful person.

རང་བཞིན་གྱི་མཁྱེན་རྒྱ་ཡོད་མཁན།

A man of good common-sense.

སྦྱངས་སྐྱེས་ཀྱི་ཡོན་ཏན།

It is knowledge—both acquired and inborn.
(He is not only learned, but also wise.)

ཆ་ལམ་བཅུ་གསུམ།

Knowing thirteen things superficially.
(Jack of all trades, master of none.)

གལ་པོ་ཆེ་ལ་ནན་ཏན་དང་དམ་པའི་ཆོས་ལ་བརྒྱ་ཆར།

One should attend to an important matter with all seriousness. One should repeat hundred times the practice of the sacred law.

ཆུ་ཤོན་ཟམ་དཔེར་མ་སོང་བའི་བཀའ་དྲིན་དྲན་ཤེས་བྱེད་དགོས།

One should return gratitude received and not forget it like one forgets a bridge after crossing it.

བྱ་གཞག་རྒྱུ་ཡི་སྐར་མ་ལྷར་ཟད་དུས་མེད།

Wordly affairs are endless like the waves of the ocean.

དགྲ་འདུལ་གཉེན་སྐྱོང་མཁས་པོ།

He is skilful in harming his foes and favouring his friends.

ཐིག་པ་བསགས་པའི་རྒྱ་མཚོ།

Drops rise to an ocean.
(Many small streams make a big river.)

མེ་ཏོག་ཆུང་ཡང་ལྷ་རྫས་ལ་བཞེས་རོགས་གནང་།

The gift, however small, may be accepted as an offering of flowers.

ཡུལ་ཆུ་འཐུང་ནས་ཡུལ་ཁྲིམས་འགྱུར་དགོས་རེད།

Having drunk the water of a country, one should obey its laws.

ཁོང་ཚོས་མང་སྡུ་ཟུང་གིས་མ་ཐུབ་པ་རེད།

(They are) outnumbered.

ཕེབས་བཟོ་དོད་པོ།

A nice but peculiar way (style) of moving.

གསུང་བཟོ་དོད་པོ།

A nice but peculiar way (style) of speaking.

ཁོང་དཀྱིལ་འཁོར་བཞེངས་ཀྱི་འདུག

He is constructing a Mandala.

[He is deeply engrossed in thought.]

རང་ལུས་སྲུང་ཐུབ་པ་བུད་མེད་ཀྱི་ཡོན་ཏན།

The quality of a woman lies in her ability to preserve her moral character.

APPENDIX

TIBETAN HANDWRITING

། ཡིག་གཟུགས་དཔེ་རིས།

(1) དབུ་ཅན། (2) ཚུགས་མ་ཁྲ།། (3) འཁྱུག་པ་ཡིག།

ཀ་ ཁ་ ག་ ང་ ཅ་ ཆ་ ཇ་ ཉ་ ཏ་ ཐ་ ད་ ན་

པ་ ཕ་ བ་ མ་ ཙ་ ཚ་ ཛ་ ཝ་ ཞ་ ཟ་ འ་ ཡ་

ར་ ལ་ ཤ་ ས་ ཧ་ ཨ་ ཨི་ ཨུ་ ཨེ་ ཨོ་

ལག་ ཁང་ དད་ ལན་ ཁབ་ ལམ་ འགའ་ ཤར་ ཚོལ་ ཆས་ རགས་

གངས་ ཐབས་ སེམས་ གཡག་ དཀར་ མཁས་ འཛམ་ མགར་ ཨོཾ་

ཀྲ་ ཁྲ་ གྲ་ ཏྲ་ ཐྲ་ དྲ་ སྦྲ་ པྲ་ ཕྲ་ བྲ་ མྲ་ སྲ་ ཤྲ་ ཧྲ་ སྤྲུག་ འཁྲུགས་ འབྲུག་

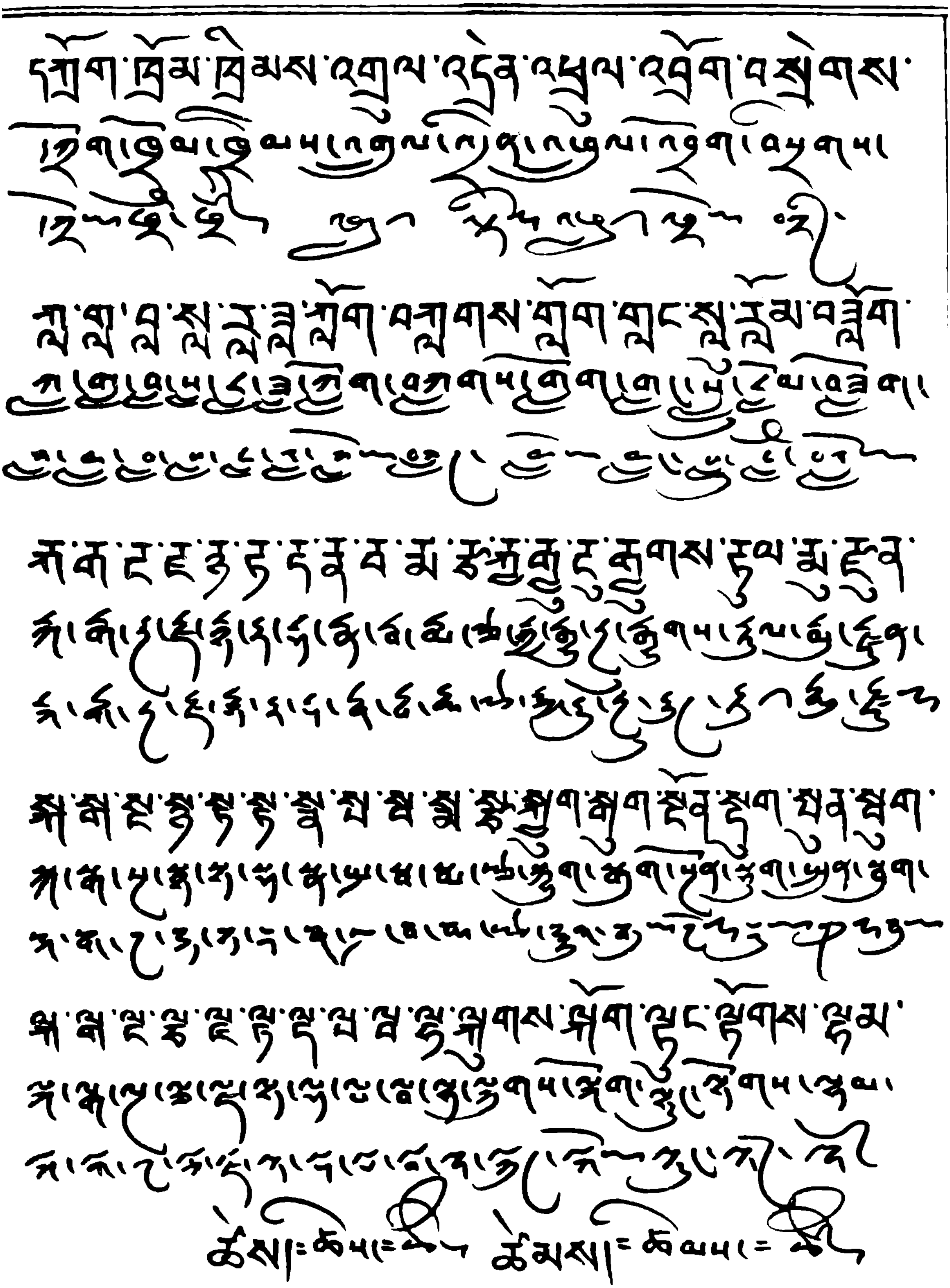
དཀྲོག་ཁྲོམ་ཁྲིམས་འཁྲུལ་འདྲེན་འཕྲུལ་འཁྲོག་བསྒྲིགས་

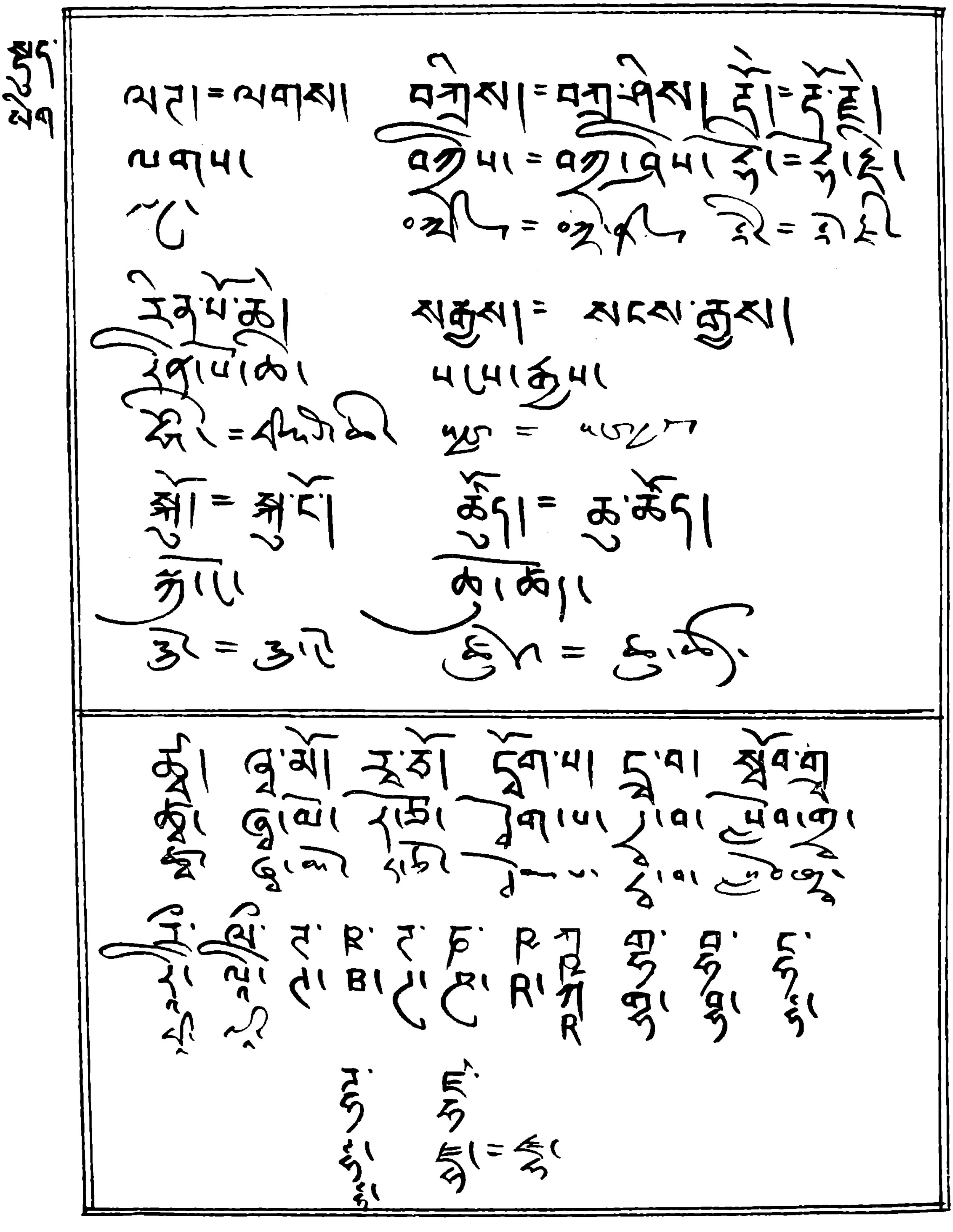

།སྡིག་པ་ཅེ་ཡང་མི་བྱ་ཞིང་། །དགེ་བ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པར་སྤྱད།

།རང་གི་སེམས་ནི་ཡོངས་སུ་འདུལ། །འདི་ནི་སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་ཡིན།

།འཁོར་འདས་རང་བཞིན་རྡུལ་ཙམ་མེད་པ་དང་།

།རྒྱུ་འབྲས་རྟེན་འབྲེལ་སླུ་བ་མེད་པ་གཉིས།

།ཡན་ཚུན་འགལ་མེད་གྲོགས་སུ་འཆར་བ་ཡི།

།ཀླུ་སྒྲུབ་དགོངས་དོན་རྟོགས་པར་བྱིན་གྱིས་རློབས།། །།

BIBLIOGRAPHY

Bacot, Jaques: GRAMMAIRE DU TIBETAIN LITTERAIRE. 2 Vols. Paris. 1946-48

Bell, Sir Charles : GRAMMAR OF COLLOQUIAL TIBETAN. Cacutta, 1919.

Bell, Sir Charles : ENGLISH-TIBETAN COLLOQUIAL DICTIONARY, xxxvi+562 P., Calcutta, 1920.

Csoma de Koros, A. : A GRAMMAR OF THE TIBETAN LANGUAGE. Calcutta, 1834.

Csoma de Koros, A. : ESSAYS TOWARDS A DICTIONARY, TIBETAN AND ENGLISH. Calcutta, 1834. Reprinted in the Bibliotheca Himalayica series.

Das, Sarat Chandra : A TIBETAN - ENGLISH DICTIONARY. xxxvi+1353 P. Calcutta, 1902.

Das, Sarat Chandra : AN INTRODUCTION TO THE GRAMMAR OF THE TIBETAN LANGUAGE, Darjeeling, 1915.

Gould, Sir Basil and Richardson, Hugh : TIBETAN SENTENCES, Calcutta, 1943.

Gould, Sir Basil and Richardson, Hugh : TIBETAN WORD BOOK, Calcutta, 1943

Henderson, Vincent c, : TIBETAN MANUAL, Calcutta, 1903.

Jaeschke, H. A. : A TIBETAN - ENGLISH DICTIONARY, 2nd. Ed., London, 1934.

Jaeschke, H. A. : TIBETAN GRAMMYR. Addenda by A. H. Francke and W. Simon. Berlin, 1929.

Lalou, M. : MANUEL ELEMENTAIRE DE TIBETAIN CLASSIQUE. Paris, 1950.

Poczik, Robert, and Lobsang Tenzin Rikha : ENGLISH - TIBETAN DICTIONARY. 308 p. New Delhi, 1968.

Semichow, B. V. et al. : KRATKII TIBETSKO - RUSSKII SLOVAR. 581 p. Moscow, 1963.